

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

STATSRÅDETS FORHANDLINGER 1848-1863

I. BIND

24. JANUAR-15. NOVEMBER 1848

Udgivet af Rigsarkivet ved

HARALD JØRGENSEN

under tilsyn af

ANDREAS MØLLER OG AXEL LINVALD

I KOMMISSION HOS EJNAR MUNKSGAARDS FORLAG

KØBENHAVN . 1954

Statsrådets forhandlinger
24. jan.—15. november 1848

STATSRÅDETS FORHANDLINGER 1848-1863

I. BIND

24. JANUAR-15. NOVEMBER 1848

Udgivet af Rigsarkivet ved

HARALD JØRGENSEN

under tilsyn af

ANDREAS MØLLER OG AXEL LINVALD

I KOMMISSION HOS EJNAR MUNKSGAARDS FORLAG

KØBENHAVN . 1954

INDHOLD

Forord	Side	V
Indledning	»	VII
Geheimstatsrådets forhandlinger om forfatningsspørgsmålet, 24.—28. januar	»	1
Geheimstatsrådets forhandlinger 28. januar—21. marts	»	27
Statsrådets forhandlinger 21. marts—15. november	»	113
Navneregister	»	561
Sagregister	»	572
Talerfortegnelse	»	585

FORORD

Med Hans Majestæt kong Frederik IX's tilladelse, meddelt ved kgl. resolution af 26. maj 1948, indleder Rigsarkivet med udsendelsen af denne bog under tilsyn af statsrådssekretæren og rigsarkivaren en udgave af statsrådsprotokollerne 1848—1863.

I enevældens geheimekonseil (indtil 1770) og geheimestatsråd (1772—1848) førtes ingen protokol, og forhandlingerne inden for statens øverste regeringsmyndighed kendes derfor kun af spredtvise akter og oplysninger. Først efter kong Christian VIII's død 20. januar 1848, da det var øjensynligt, at man stod over for indførelsen af et nyt statsstyre, påbegyndte man nedskrivningen af egentlige mødereferater. 24.—28. januar indførtes de i en særlig lille protokol, dog kun for så vidt de drejede sig om forfatningsspørgsmålet. Sidstnævnte dag påbegyndtes rækken af egentlige statsrådsprotokoller.

For hele periodens vedkommende skal her alene meddeles, at der findes to protokolrækker, *geheimestatsrådsprotokoller*, spændende over tiden 28. januar—21. marts 1848 og 28. januar 1852—19. oktober 1863 (datoen for det sidste statsrådsmøde inden kong Frederik VII's død) samt *statsrådsprotokoller* indeholdende referater af møder 22. marts 1848—28. januar 1852. Indledningerne til udgavens enkelte bind vil indeholde oplysninger om protokolførelsen i pågældende tidsrum (jfr. nedenfor s. X). Sagt i almindelighed er det et særkende for begge protokolrækker, at man ikke har nøjedes med at indføre kortfattede meddelelser om forelagte lovforslag, indstillinger og afgørelser af sager om embedsudnævnelser samt særlige protokollater, som statsrådsmedlemmer har ønsket tilført protokollen etc. etc. I større eller mindre udstrækning og i skiftende form indeholder dette tidsrums statsrådsprotokoller tillige udførlige referater af kong Frederik VII's og de øvrige statsrådsmedlemmers mundtlige indlæg og replikskifter fremkaldt ved de foreliggende politiske spørgsmål. Hvorvidt hele indholdet i samtlige statsrådsprotokoller 1848—63 bør meddeles fuld-

stændigt uden udeladelser af nogen art, skal her hverken drøftes eller afgøres. For de tilsynsførende ved nærværende bind har der dog ikke rådet nogensomhelst tvivl om, at protokollerne fra 1848 og for de nærmest følgende år har så stor betydning for vort folks viden om dets nationale og politiske historie, for dets kundskab om dets forfatningsmæssige forhold og for forståelsen af statsrådets hele stilling og funktion, at de bør udgives uden forkortelser af nogen art. Vi behøver blot at minde om, at det var i dette korte spand af tid, at Juni-grundloven blev til og førtes ud i livet, at »Helstatens« organisation og Sønderjyllands forhold drøftedes, og at den nye konstitutionelle statsskik udvikledes og fik form. Alt dette samtidig med, at det danske folk gennemlevede en betydningsfuld indre social og økonomisk reformperiode.

Ved udgavens tilrettelæggelse har det været formålet at søge tilvejebragt en *tekst*, som tilfredsstillende moderne videnskabelige krav. Om enkeltheder desangående henvises til udgiverens indledning. For at lette forskningens benyttelse af det fremlagte materiale, ledsages hvert enkelt bind af udførlige person- og sagregistre. Derimod har vi afstået fra så godt som enhver kommentering. Værkets *læsere* vil erkende, at en sådan i mærkelig ringe grad vil være nødvendig for forståelsen af selve teksterne, og *videnskabelige benyttere* af større eller mindre dele af disse vil indrømme, at en sådan måtte blive tilfældig og derfor utilfredsstillende, i urimelig grad ville sinke udgivelsens tempo og tilmed inden længe blive forældet. Skulle senere vundne erfaringer vise, at vi har taget sejl, vil der intet være til hinder for efter værkets afslutning at indhente det forsømte. Først til den tid vil det også være muligt at skønne over, i hvilken udstrækning der findes holdepunkter for bedømmelsen af, hvorledes mødereferaterne har fået deres foreliggende form, om de enkeltvis eller af og til i større antal er blevet indført i protokollerne, om de regelmæssigt eller kun i særlige tilfælde er blevet oplæst og godkendt af statsrådsmedlemmerne, eller alene har fået deres sanktion ved kongens eller den præsiderende konseilpræsidents (ministers) underskrift etc. etc. Altsammen spørgsmål, hvis besvarelse har betydning for forståelsen af statsrådets funktion og for vurderingen af dets protokollers kildeværdi.

Udgivelsen af dette første bind har været varetaget af arkivar i Rigsarkivet, dr. phil. *Harald Jørgensen*. Som grundlag har han kunnet

benytte en afskrift, tilvejebragt af magister *Vitus Gay* i forbindelse med dennes studier om Junigrundlovens tilblivelse og forudsætninger. Vi bringer ham en tak, fordi han har stillet afskriften til rådighed for udgaven. En anden tak retter vi til lektor, cand. mag. *Kaj Løber* i Odense, som har vist værket den interesse at gennemlæse bindets tyske protokollater og ydet bistand ved fastsættelsen af deres sproglige og ortografiske form.

København, februar 1954.

Andreas Møller.

Axel Linvald.

INDLEDNING

Det foreliggende bind indeholder referater af gehejmestatsrådets forhandlinger om forfatningsspørgsmålet 24.—28. januar 1848, gehejmestatsrådets forhandlinger 28. januar—21. marts 1848 og statsrådets forhandlinger 22. marts—15. november 1848. Indtil 21. marts 1848 præsiderede kongen i statsrådsmøderne. Efter martsministeriets udnævnelse overtog konseilpræsidenten præsidiet, og kongen deltog kun i møderne, når han af konseilpræsidenten opfordredes dertil (se herom nærmere side 116).

Forhandlingerne om forfatningsspørgsmålet er som foran nævnt indført i en særlig lille protokol i folioformat, der hverken er pagineret eller autoriseret. Samtlige referater er indført i protokollen af den under 25. januar 1848 udnævnte sekretær i gehejmestatsrådet H. M. V. Lunding. Referatet af mødet den 24. januar 1848 er underskrevet af kabinetssekretær F. F. Tillisch, de øvrige referater af Lunding. Til brug for gehejmestatsrådets møder i tiden 28. januar—21. marts 1848 anlagdes en ny folioprotokol, der både er pagineret og autoriseret (se nærmere side 29). Samtlige referater fra denne periode er indført i protokollen af statssekretær Lunding. Lunding har ligeledes underskrevet referaterne. Protokollen toges påny i brug ved gehejmestatsrådets oprettelse 28. januar 1852. Til brug for statsrådets forhandlinger 22. marts—15. november 1848 indrettedes en ny folioprotokol, der både er pagineret og autoriseret (se nærmere side 115). Statssekretær Lunding fortsatte som referent til og med mødet den 3. april 1848 og har i denne periode selv indført referaterne i protokollen. Fra mødet den 5. april 1848 overtog konseilpræsidentens sekretær C. F. J. H. Liebe referenthvervet. Referaterne er fra nu af indført i protokollen med en skriverhånd.

Til de to første protokoller hører særlige pakker med bilag, der opbevares i gehejmestatsrådets arkiv, nu i rigsarkivet. Disse pakker

indeholder dels originale dokumenter, der har været fremlagt til protokollen, dels de for kongen forelagte ekstraktforestillinger med påtegnet kgl. resolution. Også i tiden efter 22. marts 1848 tales der i referaterne fra statsrådsmøderne om dokumenter, der er taget ad acta eller til protokollens følge, men disse sager er ikke samlet i særlige bilagspakker til protokollen. De må derimod søges blandt Premierministerens journalsager i konseilpræsidiets arkiv. Medens selve journalen som rygtitel bærer påskriften: Premierministerens journal 22. marts 1848—15. okt. 1855, kaldes den på titelbladet: Statsraads-Journal. De henlagte sager bærer påtegningen: S. J. og nummer. Statsrådsprotokollerne fra perioden 1848—63 er afleveret til rigsarkivet.

Protokollernes tekst er optrykt ord- og bogstavret. Intet er udeladt. Åbenbare skrivefejl er rettet; såfremt der har været tvivl, er eventuelle tilføjelser sat i skarp parentes. Således som teksten foreligger, forekommer der et utal af inkonsekvenser. Man har derfor, som det er almindeligt i videnskabelige tekstudgaver, anset det for rimeligt at foretage en vis »soignering« af teksten, således at ikke det samme ord med få liniers mellemrum staves på forskellig måde eller med enten stort eller lille bogstav. Hvor referenten nogenlunde konsekvent har anvendt en bestemt stavemåde eller f. eks. stort bogstav, er dette opretholdt. Det gælder navnlig udtryk som det Væsentlige, det Sikreste o. lign. Også med hensyn til tegnsætningen er en vis normalisering søgt gennemført.

I det foreliggende bind er samtlige referater med undtagelse af det første udarbejdet af enten Lunding eller Liebe. Man har derfor måttet tage stilling til det spørgsmål, om man skulle bevare de to mænds særlige retskrivning, eller om man skulle foretage en normalisering. Man er kommet til den opfattelse, at den rigtigste fremgangsmåde ville være at bevare den enkeltes særlige retskrivning. I Lundings referater vil man derfor finde formen »Hertugdømmene«, medens Liebe skriver »Hertugdømmerne«, på samme måde Launborg og Lauenborg.

Særlige vanskeligheder volder de tyske tekster. De er i det foreliggende bind først og fremmest affattet af Lunding, og man mærker på adskillige af hans referater, at han ikke har haft tysk til modersmål. Det vrimler med danske sproglige vendinger og udtryk, og sætningerne er ingenlunde altid korrekt grammatisk formede. Endvidere foreligger et væld af inkonsekvenser i bogstavering og tegnsæt-

ning. Også med hensyn til de tyske tekster har man tilstræbt en så vidt mulig bogstavret gengivelse.

Teksten indeholder et betydeligt antal forkortelser, navnlig af titler. Da den samme titel ofte er forkortet på mange forskellige måder, har man foretrukket at opløse samtlige forkortelser og gengive titlerne fuldtud. Hvor der kan være tvivl om, hvorledes forkortelsen skal opfattes, er tilføjelser gengivet i skarp parentes.

Mødereferaterne indledes som regel med en angivelse af år, dato, tid og sted for mødets afholdelse. Gengivelsen af disse oplysninger er ofte anført på en højst forskellig måde. Da man har forsynet ethvert mødereferat med en normaliseret overskrift, hvor samtlige disse oplysninger forekommer, har man ikke anset det for nødvendigt at gennemføre en normalisering af selve tekstens meddelelser om disse facta.

I samtlige mødereferater har man kursiveret titel og navn på de personer, der har taget ordet i statsrådet. Anfører referenten kun en titel, tilføjes navnet altid i skarp parentes. Omtales en person under debatten i statsrådet, kursiveres den pågældendes navn ikke.

I enkelte referater er det bemærket, at protokollen er blevet oplæst og ratihaberet, men en sådan bemærkning findes ingenlunde som en fast bestanddel af ethvert referat. Medens Lunding var ene om at underskrive referaterne af gehejmestatsrådets møder, blev referaterne af statsrådsmøderne i martsministeriets tid som regel underskrevet af konseilpræsidenten og paraferet af henholdsvis Lunding eller Liebe. I et enkelt tilfælde har A. W. Moltke undladt at underskrive referatet, men det skyldes utvivlsomt en forglemmelse. Den anvendte form for parafering er forskellig. Ved gengivelsen af forlægget har man altid meget nøje fulgt dette.

Til teksten er udarbejdet et navneregister, et sagregister og en talerfortegnelse. Medlemmer af statsrådet er kun undtagelsesvis optaget i navneregistret, nemlig i sådanne tilfælde, hvor man ikke gennem talerfortegnelsen vil kunne finde frem til dem. Talerfortegnelsen omfatter såvel de ordinære medlemmer af statsrådet som de særlige sagkyndige, der fra tid til anden indkaldtes for at deltage i forhandlingerne.

Harald Jørgensen.

**Geheimstatsrådets forhandlinger
om forfatningsspørgsmålet
24.–28. januar 1848.**

Medlemmer af geheimestatsrådet var i tiden 24.—28. januar 1848: Arveprins Frederik Ferdinand — geheimestats- og justitsminister Poul Christian Stemann — geheimestats- og finansminister, lensgreve Adam Wilhelm Moltke — geheimestatsminister Anders Sandøe Ørsted — geheimestatsminister grev Heinrich Anna Reventlow-Criminil — geheimestatsminister grev Carl Moltke — geheimestatsminister Carl Emil Bardenfleth.

Protokollen over geheimestatsrådets forhandlinger om forfatnings-spørgsmålet 24.—28. januar 1848 er en almindelig lille folioprotokol, der ikke er forsynet med nogen påskrift og upagineret. Protokollen er heller ikke autoriseret. Referatet af mødet d. 24. januar er udarbejdet af kabinetssekretær F. F. Tillisch og underskrevet af denne. De øvrige referater er udarbejdet af kabinetssekretær, fra 25. januar 1848 statssekretær i geheimestatsrådet H. M. V. Lunding og underskrevet af denne. Referatet af mødet d. 24. januar 1848 er dog indført i protokollen af Lunding.

Møde i geheimestatsrådet mandag d. 24. januar 1848.

Aar 1848 den 24de Januar blev under Hans Majestæt Kongens Forsæde afholdt et extraordinairt Geheime Statsraad. Foruden det Geheime Statsraads ordinaire Medlemmer, nemlig Hans Kongelige Høihed Prinds Frederik Ferdinand, Hans Excellence Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved, Hans Excellence Herr Geheime Statsminister Generalprocureur Ørsted, Hans Excellence Geheime Statsminister Chef for Departementet for de udenlandske Sager Grev Reventlow

Criminil, Hans Excellence Præsident i det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie Grev C. Moltke til Nütschau og Hans Excellence Geheime Statsminister Kammerherre Stiftamtmand Bardenfleth, var endvidere allernaadigst tilkaldt til at deeltage i Forhandlingerne Etatsraad Deputeret i Rentekammeret P. Bang. Hans Excellence Geheime Stats- og Justitsminister Stemann Præsident i det Danske Cancellie var ved Sygdom hindret i at give Møde.

Efterat *Hans Majestæt* havde givet tilkjende, at Allerhøistsamme havde sammenkaldt det Geheime Statsraad, deels for efter sit Løfte i det aabne Brev af 20de denne Maaned at paabegynde Forhandlingerne om Ordningen af Statens offentlige Anliggender, deels for efter sit Løfte at forelægge nogle andre Sager, hvorover Allerhøistsamme vilde høre Statsraadets Mening, befalede Allerhøistsamme Kammerherre *Cabinetssecretair Tillisch* at oplæse en efter Allerhøieste Befaling forfattet skriftlig Opsats indeholdende en kort Fremstilling af det, som hidtil var passeret i den førstnævnte Sag, og en Angivelse af de Hovedpuncter hvorfra Hans Majestæt formeente, at der ved Sagens videre Forhandling kunde gaaes ud. Denne skrivtlige Opsats vedlagdes Protocollen under No. 1.

Efter Oplæsningen tilkjendegav *Hans Majestæt*, at det var Hans Allerhøieste Villie, at der ikke idag skulde foretages nogen Discussion over Sagen, at han blot havde anseet det for hensigtsmæssigt foreløbigt at gjøre Statsraadet bekendt med sine Anskuelser om Sagen paa sammes nærværende Standpunct, men at den nærmere Discussion skulde udsættes til næstkommende Onsdag den 26de denne Maaned, som den Dag der egentlig var bestemt til Sagens Foretagelse.

Efterat Hans Excellence *Grev C. Moltke* til Nütschau dernæst havde oplæst et af ham forfattet Udkast til det Rescript, som i sin Tid vilde være at udfærdige til det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie angaaende de foreløbige Foranstaltninger, som vilde være at træffe til Sagens Ordning, aftraadte Etatsraad Bang.

Det nysnævnte Udkast fremlagdes under No. 2.

Dernæst oplæste *Kammerherre Tillisch* et Allerhøieste Rescript af Dags Dato til det Geheime Statsraad angaaende en af Hans Majestæt Kongen ved Allerhøiestsammes Thronbestigelse paatænkt Foranstaltning, ifølge hvilken alle de fortiden for Retterne verserende og af det Offentlige anlagte Sager angaaende Overtrædelser af Trykkefriheden

[skulle hæves], og besluttede *Hans Majestæt* efter at have hørt de Geheime Statsministres Ytringer angaaende Sagen at udvide den paa-tænkte Foranstaltning ogsaa til de for politiske Forseelser anlagte Sager, hvorefter der strax udfærdigedes de fornødne Rescripter des-angaaende til det Danske og det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie efter et af Hans Excellence Grev C. Moltke forfattet Udkast.

Endelig oplæste *Cabinetssecretairen* [Tillisch] ligeledes efter Allerhøieste Befaling et Rescript til det Geheime Statsraad angaaende en af Hans Majestæt paatænkt Forandring i sammes Forretningsgang, med Hensyn til at Hans Majestæt ansaae det for unødvendigt, at Allerhøiestsamme stedse selv skulde føre Præsidiet i det Geheime Statsraad. Efter Oplæsningen befalede *Hans Majestæt*, at dette Allerhøieste Rescript skulde circulere imellem Medlemmerne af det Geheime Statsraad, og erklærede dermed Mødet for hævet.

d. u. s.

F. Tillisch

Møde i geheimestatsrådet onsdag d. 26. januar 1848.

Aar 1848 den 26. Januar forsamledes det Geheime Statsraad under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde, og foruden de samme Medlemmer, som Mandagen den 24de denne Maaned vare tilstede, var endvidere allernaadigst tilkaldt Hans Excellence Geheime Conferentsraad Grev Otto Moltke til Espe. Hans Excellence Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde.

Følgende Documenter fremlagdes:

- 3) Hans Majestæt vor nuregjerende Konges under 6te Februar 1847 til den Høisalige Konge indgivet Forestilling, hvori en Forandring i Forfatningen tilraades.
- 4) Hans Majestæt den Høisalige Konges Allerhøieste Rescript af 22. Juli 1847 til det Geheime Statsraad.
- 5) Hans Excellence Geheime Statsminister Ørsteds Betænkning af 14. Aug. 1847 (a) med hans deri paaberaabte ældre Betænkning af 23. Marts 1847 (b) angaaende Statsraadets Organisation samt Udkast til en Anordning om en almindelig raadgivende Stænderforsamling (c) og endelig de ham meddeelte Tid efter anden af-

givne allerunderdanigste Betænkninger om Organisationen af den høiere Statsbestyrelse og navnlig af Statsraadet, nemlig af Hans Excellence Geheime Conferentsraad Baron Pechlin, befuldmægtiget Minister ved den tydske Forbundsdag af 14. Novb. 1840 (d) og Marts 1846 (e), af Grev M. Moltke til Grünholtz af 27. Sept. 1840 (f), af Hans Excellence Geheime Conferentsraad daværende Præsident i det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie Grev O. Moltke af 8. Febr. 1841 (g), af Geheime Etatsraad Adler af 2. Decb. 1841 (h) og en til ham stilet Betænkning af Baron Kammerherre Carl Plessen af 3. Decb. 1841 (i).

- 6) Hans Excellence Geheime Statsminister Finantsminister Grev Moltkes Betænkning af 22. Aug. 1847.
- 7) Hans Excellence Geheime Stats- og Justits-Minister Stemanns Betænkning af 8. Sept. 1847.
- 8) Hans Kongelige Høihed Prinds Frederik Ferdinands Betænkning af 14. Sept. 1847.
- 9) Betænkning fra Præsidenten i den Slesvig-Holsteenske Regjering Kammerherre Scheel af 23. October 1847.
- 10) Hans Excellence Geheime Statsminister Cancellipræsident Grev C. Moltkes Betænkning af 8de December 1847 med tvende Skrivelser fra Præsidenten i den Slesvig-Holsteenske Regjering Kammerherre Scheel af 27. Novb. 1847 og 3. Decb. 1847.
- 11) Hans Excellence Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminils Betænkning af 10de Novb. 1847.
- 12) Etatsraad og Rentekammer Deputeret Bangs Betænkning af 26. Decb. 1847.
- 13) Hans Majestæt den nuregjerende Konges Betænkning af 3. Januar 1848.
- 14) 4 Betænkninger fra Hans Excellence Geheime Conferentsraad Grev Otto Moltke resp. af 1ste Mai (a), 8de Mai (b), 31. October (c) og 24. Decb. 1847 (d).
- 15) En ufuldendt egenhændig skrevet Concept af Høiselig Kong Christian d. 8de, hvori han fremsætter den Anskuelse, som han havde dannet sig af Sagen ved at gjenngaae de foran fremlagte Betænkninger.
- 16) Extract af den Høiselige Konges sidste Villies-Erklæring af 9de denne Maaned.

Hans Majestæt Kongen aabnede Forhandlingerne ved at tilkjendegive, at det var Allerhøistsammes Ønske snarest muligen at kunne opfylde det Løfte, han havde givet sit Folk i det aabne Brev af 20de denne Maaned, og at Hans Majestæt derfor vilde ansee det for rigtigst, at Discussionen idag indskrænkedes til de Hovedpuncter, hvorom det var aldeles nødvendigt at tage en fast Beslutning, forinden nogen offentlig Act i denne Sag kunde udstædes. Under den Forudsætning, at man var enig i, at det maatte ansees for nødvendigt nu at foretage en Forandring i Forfatningen, vilde Hans Majestæt derfor foreløbigen nævne de Hovedpuncter, hvortil Allerhøistsamme formeente, at Discussionen idag kunde indskrænke sig, og som saadanne nævnte Hans Majestæt derpaa følgende:

Folkerepræsentationen tilstaaes:

- 1) Skattebevillingsret
- 2) Control med Finantsforvaltningen
- 3) Besluttende Medvirking i Lovgivningen forsaavidt Kongeriget og Hertugdømmene Slesvigs og Holsteens fælleds Anledning [sic] angaaer.
- 4) Petitionsret med Hensyn til samme Anliggender.

Ang. de øvrige Puncter, som Hans Majestæt i Mandags havde nævnet, ansaae Han det ikke for nødvendigt nu at udtale sig for Folket, og skjøndt Hans Majestæt derfor vel fremdeles var af den Formening, at disse Puncter maatte ansees som de ufravigelige Betingelser, hvorunder en constitutionel Forfatning kunde gives Folket, ønskede Han dog, for at fremskynde Tilendebbringelsen af Sagernes foreløbige Behandling, at udsætte at tage nogen endelig Beslutning om samme, indtil den Commission, Han agtede at nedsætte til Sagens videre Behandling, derover havde udtalt sig.

Naar Discussionen angaaende ovenstaaende 4 Puncter var bragt til Ende, vilde Hans Majestæt derefter sætte under Ventilation, paa hvilken Maade de Mænd skulle vælges, som ville blive at sammenkalde til at give Betænkning over Lovforslaget til Sagens Ordning.

Efter saaledes at have angivet den Maade, hvorpaa Hans Majestæt, saafremt det Geheime Statsraad ikke maatte have nogen væsentlig Erindring at fremsætte derimod, ønskede, at Discussionen idag skulde føres, samt det Omfang, hvortil den under samme Forudsætning skulde indskrænke sig, yttrede Allerhøistsamme fremdeles, at det vilde være

Ham meget kjært, om Discussionen idag kunde bringes til Ende, saaledes at de fornødne Rescripter til begge Cancellierne derefter kunne conciperes og reenskrives saa betids, at de i Morgen Formiddag i et extraordinairt Møde af Statsraadet kunde oplæses og dernæst forsynes med Allerhøieste Underskrift, og at de Cancellie-Placater, som vilde være at udstæde til offentlig Bekjendtgjørelse af den tagne Beslutning, i Morgen Eftermiddag kunde trykkes og uddeles Fredag Morgen. Hvis Sagen nemlig kunde ordnes paa denne Maade, var Hans Majestæt sindet at lade de Allerhøieste Rescripter datere fra den 28de denne Maaned og deri at udtale, at ligesom det var Ham en Glæde at fuldføre det Værk, som Hans Høisalige Fader havde indledet, saaledes var det Ham dobbelt kjært at kunne gjøre dette netop paa Høisalig Kong Frederik den 6tes Fødselsdag og derved knytte Mindet om Stifteren af Stænder-Institutionen til den Foranstaltning, som ved denne Institution først var forberedt.

Hans Majestæt opfordrede derpaa de Tilstædeværende at yttre sig, om det var nødvendigt, at Hans Majestæt for Øieblikket udtalte sig over flere Puncter end de ovennævnte, hvorpaa *Etatsraad Bang* yttrede den Formening, at det turde være hensigtsmæssigt strax at udtale, at den nærværende Provindsialstænder-Institution skulde forblive bestaaende ved Siden af den nye Institution, og da de øvrige Tilstædeværende tiltraadte denne Anskuelse, tillod Hans Majestæt, at dette Spørgsmaal ogsaa skulde komme under nærmere Ventilation idag, i hvilken Anledning *Geheime Statsminister Bardenfleth* forbeholdt sig ved Discussionen af dette Spørgsmaal at fremføre nogle Tvivl, han nærede med Hensyn til Hensigtsmæssigheden af, at de nærværende Provindsialstænder skulde bestaae ved Siden af den nye Institution.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil yttrede dernæst den Anskuelse, som tiltraadtes af *Geheime Conferentsraad Otto Moltke*, at det navnlig af politiske Grunde turde være hensigtsmæssigt, at Hans Majestæt fortiden ikkun i Almindelighed udtalte, at det var Allerhøiestsammes Hensigt at lade en Forandring i Forfatningen indtræde ved Siden af den nærværende Provindsialstænder-Institution, men iøvrigt ikke at angive nogen nærmere Detaille, hvori denne Forandring skulde bestaae.

I denne Anledning behagede det *Hans Majestæt* at befale, at dette Spørgsmaal foreløbigen skulde tages under Overveielse, og efter at de øvrige Tilstædeværende havde yttret sig for den Mening, at det maatte

ansees for det rigtigste, at Hans Majestæt nu udtalte sig saa bestemt om den Forandring, som han agtede at indføre, at det deraf kunde sees, hvad Hans Majestæt egentlig tilsigtede, behagede det Hans Majestæt allernaadigst at give denne Mening Bifald, og da iøvrigt alle Tilstædeværende vare enige om, at det nu maatte ansees for nødvendigt, at en Forandring i Forfatningen indtraadte, besluttede *Hans Majestæt* at stille de ovennævnte særskildte Puncter under Discussion, det ene efter det andet.

Det første Punct, som derefter blev taget under Overveielse, var, om Hans Majestæt vilde give Landstænderne Skattebevillingsret, og om dette da skulde udtales i den offentlige Kundgjørelse, som nu vilde være at udstæde, og eventualiteter i hvilke Udtryk.

Under Discussionen af dette Spørgsmaal fremsatte *Geheime Statsminister Ørsted* den Bemærkning, at en Skattebevillingsret nedlagt i en fælleds Forsamlings Hænder, især anvendt paa de indirecte Skatter — forudsat at disse derunder skulde indbefattes — vilde have sine store Vanskeligheder, og at det derfor for Øieblikket turde have sin Betænkelighed uden nærmere Begrændsning at udtale en saadan Ret.

Efter hvad der imidlertid iøvrigt var blevet yttret om denne Sag, besluttede *Hans Majestæt* at udtale, at Allerhøistsamme vilde tilstaae »en besluttende Medvirkning med Hensyn til Paalæg af nye Skatter«.

Det næste Punct, der sattes under Discussion var, om der skulde tilstaaes en Control med Finantsforvaltningen, og hvorledes dette da skulde udtales.

Da det antoges, at Tilstaaelsen af en saadan Control maatte ansees for nødvendig, besluttede *Hans Majestæt* ogsaa at ville udtale sig om dette Punct i Forening med det foregaaende ved i den ovennævnte Kundgjørelse at tilføie »og en lignende nærmere bestemmende Medvirkning ved Finantsbestyrelsen.«

Dernæst satte *Hans Majestæt* det tredie Punct under Ventilation, nemlig om der skulde tilstaaes en besluttende Deeltagelse i Lovgivningen i de for Kongeriget og Hertugdømmene fælleds Anliggender, og i hvilke Udtryk dette da skulde skee. Efterat samtlige Tilstædeværende med Undtagelse af *Geheime Conferentsraad O. Moltke* havde yttret sig derhen, at det vilde være nødvendigt at tilstaae en saadan Ret, og at dette kunde udtrykkes ved, at [der] gives Tilsagn om en »besluttende nærmere bestemmende Medvirkning i den Lovgivning, som vedkommer Kongerigets og Hertugdømmene Slesvigs og Holsteens

fælleds Anliggender«, behagede det *Hans Majestæt* allernaadigst at skjænke dette sit Bifald.

Geheime Conferentsraad O. Moltke havde under Discussionen yttret den Mening, at Ordet »besluttende« ikke burde optages i dette Punct af Kundgjørelsen.

Med Hensyn til det næste Spørgsmaal endeligen, nemlig hvorvidt Petitions Retten maatte være at tilstaae, blev af samtlige Tilstædeværende antaget, at en saadan Ret maatte tilstaaes, men dog i Kundgjørelsen være at udtrykke som en Ret »til at indgive Andragender, der angaae saadanne Gjenstande, som umiddelbart vedrøre Kongerigets og Hertugdømmenes fælleds Interesser.«

Med Hensyn til Spørgsmaalet om den nuværende Stænder-Institutions uforandrede Vedvaren udbad *Geheime Statsminister Bardenfleth* sig Tilladelse til at udtale sig, i hvilken Henseende han derpaa yttrede, at Ideen om Provindsialstændernes uforandrede Bestaaen ved Siden af den af *Hans Majestæt* tilsigtede Rigsforsamling var ham, der kun i faae Dage havde haft Leilighed til at blive bekendt med de stedfundne Forhandlinger, for nye til, at han havde kunnet overbevise sig om dens Rigtighed. Han frygtede for, at deraf vilde opstaae flere hidtil ei paapegede Ulemper, nemlig en Collision mellem Provindsial- og Rigs-Stændernes Virksomhed, idet det vilde blive nødvendigt at indskrænke den af Provindsialstænderne hidtil de facto udøvede Virksomhed, hvorved Interessen for dem vilde tabe sig, saa at det vel endog vilde blive nødvendigt, naar Institutionen skulde holdes i Live, snart at give den en nye Organisation. Men isærdeleshed befrygtede han, at Adsplittelses-Elementet i Rigets forskjellige Dele derved vilde vedligeholdes. Han troede derfor i Almindelighed allerunderdanigst, at Sagens Ordning paa denne Maade alene kunde anbefales, dersom den var nødvendig, nemlig for at undgaae at forelægge Forslaget om Constitutionen for hver af de 4 Stænderforsamlinger (Frd. 28. Mai 1831 § 8), hvilket rigtignok ikke kunde ventes at føre til et godt Resultat. Men han turde derhos allerunderdanigst formene, at Sagens Ordning i det Hele kunde hensigtsmæssigen lade sig udføre paa en anden end den foreslaaede Maade. Med Sammenkaldelsen af Mænd, udvalgte af de 4 Provindsialstænderforsamlinger, maatte man, især naar Valget ikke skete classeviis, nødvendigviis kunne vente de meest exalterede Repræsentanter for de forskjellige Meninger indsendte, og hos disse vilde man ikke kunne haabe at forene Meningerne

over det af Regjeringen udarbejdede Forslag til den nye Institution. Han havde derfor ikke kunnet forlade Overbeviisningen om, at Sagen hensigtsmæssigen forberedtes derved, at det Udkast til Forfatningen, som bliver at udarbejde, først forelægges Mænd, udvalgte af Hans Majestæt, endog blandt Notabiliteterne i hver Landsdeel, hvorved man dog kunde vente at erholde en mere moderat Sammensætning af denne Forsamling. Det af denne prøvede Udkast maatte da, efter hans allerunderdanigste Formening, forelægges alle 4 Provindsialstænder i Forening, dog saaledes at der, for at derved kunde møde lige mange Stemmer fra Kongeriget paa den ene Side og fra Hertugdømmene paa den anden, maatte fra de sidstnævnte tilsendes det behørige Antal Deputerede, valgte af særlige Valgcorporationer. Han maatte allerunderdanigst ansee det mindre betænkeligt at forelægge et af den ovenpaapegede forudgaaende Forsamling af de af Hans Majestæt udvalgte Mænd prøvet Udkast for en saaledes forenet Samling af alle 4 Provindsialstænder, hvor dog de moderatere Medlemmer ikke vilde savnes, end saaledes som paatænkt at lade Udkastet alene forelægges for en Forsamling af hver Stænderforsamlings meest exalterede Repræsentanter for de modstridende Anskuelser. Man undgik derved desuden Faren for, at de i Forslag bragte Valg aldeles ikke skulde finde Sted. Han turde slutteligen for at undgaae Misforstaaelser allerunderdanigst tilføie, at det ikke var hans allerunderdanigste Formening, at den hidtil bestaaende Repræsentation for hver enkelt Landsdeels (Kongerigets — Hertugdømmet Slesvigs — Hertugdømmet Holsteens) Nationalitet skulde ophæves, hvorimod de af hver af disse Deele udvalgte Medlemmer af Rigsforsamlingen allerunderdanigst antoges at ville kunne i særskildte Sectioner udøve de Væsentligste af de Provindsialstænderne hidtil tillagte Functioner, til hvilken Slags Ordning, med de ved Rigsforsamlingen foranledigede Modificationer, der da vilde beholdes friere Raadighed.

Efterat de øvrige Tilstædeværende havde yttret sig over dette Spørgsmaal, besluttede *Hans Majestæt* imidlertid at ville udtale, at den nærværende Provindsialstænder-Institution skulde forblive uforandret.

Det bemærkes endeligen, at forsaavidt *Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil* og *Geheime Conferentsraad Otto Moltke* havde erklæret sig enige angaaende Udtalelsen af specielle Puncter i Kundgjørelsen, var dette ikkun skeet med Reservation af deres yttrede

principale Anskuelse, om at det var rigtigere blot at give Tilsagn i almindelige Udtryk.

Dernæst satte *Hans Majestæt* under Forhandling, paa hvilken Maade de Mænd vare at vælge, som skulde indkaldes til at overveie og afgive Betænkning over det Lovforslag, som Hans Majestæt agtede at lade udarbeide til denne hele Sags Ordning; i hvilken Henseende det vedtoges, og af *Hans Majestæt* bifaldtes, at det af Etatsraad Bang i hans Betænkning fremsatte Forslag skulde følges, dog saaledes at Kjøbenhavn og Østifternes Kjøbstæder vælge tre befuldmægtigede i Forening og det Slesvig-Holsteenske Ridderskab fire.

Hans Majestæt behagede at paalægge Geheime Statsminister Ørsted at gjøre Udkast til den Kundgjørelse, der skulde emanere i Kongeriget, ligesom Geheime Statsminister Grev Carl Moltke til den, der blev at publicere i Hertugdømmene, saaledes at dette Udkast, efter at derom med de Geheime Statsministre var confereret, kunde forelægges i det extraordinaire Statsraadmøde, som blev at afholde imorgen Torsdagen den 27de Januar Eftermiddag Kl. 7.

Hans Majestæt havde ved Mødets Begyndelse tilkjendegivet det forsamlede Statsraad, at Allerhøistsamme havde til Hensigt at udnævne sin Cabinetssecretair Etatsraad Lunding til Statssecretair med Forpligtelse til at føre Protocollen i det Geheime Statsraad. Og for at Kammerherre Cabinetssecretair Tillisch, som havde ført Protocollen i Mandags, og hvem Hans Majestæt havde overdraget at fungere som Referent i denne Sag, mere uforstyrret kunde beskæftige sig dermed, havde Hans Majestæt til Hensigt at lade Etatsraad Lunding strax idag begynde ovennævnte Function, men forinden dette skeete, ønskede Hans Majestæt at erfare, om Nogle af Hans Geheime Statsministre havde noget i den Anledning at bemærke, og da dette ikke var Tilfældet, var Etatsraad Lunding blevet tilkaldt for strax at føre Protocollen.

d. u. s.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet torsdag d. 27. januar 1848 kl. 6 eftermiddag.

Anno 1848 den 27de Januar Eftermiddag Kl. 6 forsamledes det Geheime Statsraad under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Onsdagen den 26de denne

Maaned. Hans Excellence Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde. Som Referent var tilstæde Kammerherre Cabinetssecretair von Tillisch og for som Statssecretair at føre Protocolen Etatsraad Cabinetssecretair Lunding.

Geheime Statsminister Grev C. Moltke fremlagde og oplæste det af ham forfattede Udkast til et Rescript, hvilket dernæst bilagdes Protocolen under No. 16.

Geheime Conferentsraad Grev Otto Moltke yttrede, at det maatte være ham allernaadigst tilladt, forinden han allerunderdanigst yttrede sig om Udkastets enkelte Puncter, endnu idag at gjentage, hvad han igaar havde yttret i Almindelighed om det Betænkelige i allerede nu at udtale sig med mere Bestemthed. Han tilføjede, at han mod selve Udkastet næsten ikke havde et Ord at erindre, naar det først var afgjort, at det var Hans Majestæts ufravigelige og urokkelige Villie strax ved sin Thronbestigelse i den Grad at binde sine Hænder, men at han holdt det for sin allerunderdanigste undersaatlige Pligt paa det Indstændigste at fraraade fortiden at foretage et saadant Skridt som forbundet med den allerhøieste Fare. Et mangeaarigt Bekjendskab med Stemningen i Hertugdømmene og navnlig skriftlige og mundtlige Ytringer af Notabiliteterne dér i den senere Tid havde rodfæstet den Anskuelse og Overbeviisning hos ham, at en tydeligere articuleret Udtalen af Deres Majestæts Hensigt at skjænke Landet en fælleds Forfatning med Danmark vilde give Stødet til i høi Grad farlige og forstyrrende Bevægelser. Han var aldeles enig i Nødvendigheden og Hensigtsmæssigheden af en Forfatning, men han maatte allerunderdanigst fraraade enhver tydeligere Tilkjendegivelse om den end den, der indeholdtes i det aabne Brev, forinden den nu herskende Uenighed mellem Landets Dele var fjernet, og han holdt for, at det i Patentet ved Thronbestigelsen Sagte var tilstrækkeligt for at berolige enhver Rettænkende med Hensyn paa Hans Majestæts landsfaderlige Hensigter. Han foreslog derfor allerunderdanigst at knytte Befalningen om at sammenkalde Mænd til at discutere Forfatningsforslaget som en simpel Følge, et Corollarium til det omtalte Patent. Han fandt nemlig, at det var et saavel naturligt som nødvendigt Skridt, efterat det omtalte Patent var udkommet, at Hans Majestæt allernaadigst gav sine Cancellier de nødvendige Ordre til at sætte Patentets Udførelse i Værk, men ligesom han fandt dette Skridt nødvendigt, saaledes fore-

kom det ham ogsaa aldeles tilstrækkeligt. Hans Excellence bemærkede slutteligen, at han ei udtalte sig imod Sagen selv, men imod at den skeete nu.

Ifølge Hans Majestæt Kongens allernaadigste Befaling oplæstes dernæst af *Kammerherre Tillisch* et Brev fra Allerhøjstsammes Adjutant Major von Irminger, hvori Stemningen i Hertugdømmene skildres beroligende.

Etatsraad Bang maatte paa det Bestemtteste allerunderdanigst tilraade, at Hans Majestæts allernaadigste Hensigt udtaltes aldeles tydeligt, han mindede om, at da Thronbestigelsespatentet blev affattet, var det netop hele Statsraadets Mening i dette at bruge videre og almindeligere Udtryk, fordi man ved en nærmere snarest muligen iværksat Kundgjørelse vilde articulere disse; han henviste til den almindelige og udbredte Forventning om en saadan tydeligere Udtalen af Hans Majestæts Hensigter, en Forventning, som ved det, der til Magistraten allernaadigst var yttret, havde vundet i Intensitet, og maatte allerunderdanigst fraraade at spænde Buen for høit ved atter i denne Kundgjørelse ei at udtale sig med fuldkommen Tydelighed. Han maatte mod det tidligere af Grev C. Moltke forfattede Udkast indvende, at det vel udtaler, at Deres Majestæt vil indføre en Forfatning, som styrker hele Statens Sammenhold og beskytter de enkelte Landsdeles Selvstændighed, men derimod lader Maaden, hvorpaa dette skal skee, aldeles uvis. Det nævner saaledes Intet om, at Provindsialstænder-Institutionen skal vedblive at bestaae, og Intet, som afskjærer den Forhaabning hos et Partie, at Hertugdømmenes tvende Stænderforsamlinger skulle blive forenede til een. Han antager allerunderdanigst, at det, der tilsigtes ved at holde Sagen i en saadan Dunkelhed, alene kunde være at forhindre Hertugdømmene fra at nægte at sende Deputerede.

Geheime Conferentsraad Grev O. Moltke bemærkede hertil, at det forekom ham tydeligt, at dette var det Vigtigste, da en Forsoning alene var tænkelig ved en saadan personlig Tilnærmelse, og [at] efter hans Formening en stor Deel Notabiliteter i Hertugdømmene vilde nægte at indfinde sig, naar Hans Majestæt nu uforbeholdent udtaler sig.

Etatsraad Bang bemærkede, at der næppe var Udsigt til, at retskaffne og tænkende Mænd, som ei vilde lade sig paavirke af de væsentlige og vigtige Rettigheder, der bleve dem tilsagte, vilde ved Ord

bringes fra en rodfæstet Overbeviisning om det, der var det Gavnligste. Var det ei bestemt udtalt, at Forfatningen skulde være fælleds, da vilde Uvisheden herom i Hertugdømmene føre til Bestræbelser for at forene den slesvigske og holsteenske Forsamling, i Danmark for at trække Slesvig til Danmark.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte foreløbigen allerunderdanigst bemærke, at det nu discuterede Spørgsmaal allerede var afgjort igaar. Han maatte iøvrigt henholde sig til det af Etatsraad Bang yttrede, navnlig med Hensyn til de Bestræbelser, det i Danmark og Hertugdømmene vilde frembringe, om det ei tydeligere udtaltes, at Forfatningen burde være fælleds. Han nærede navnlig den absolute Overbeviisning, at det i Danmark vilde vække Forhaabning om at trække Slesvig til Danmark. Men man vilde saaledes ved at nøle med at udtale det tydeligt og lade Sagen in suspenso ikke, som *Geheime Conferentsraad Grev O. Moltke* meente, tilveiebringe større, men derimod mindre Enighed og skaffe Sagen en langt vanskeligere Indgang, ja efter hans allerunderdanigste Formening endog muligviis gjøre den aldeles umulig; ligesom han paa den anden Side ikke indseer, hvad der i det heldigste Tilfælde kan ventes mere end en tilsyneladende Fred og Enighed i 2 Maaneder, hvorimod man udsætter sig for, at den fjendtlige Stemning i dette Tidsløb kan gaae over til Oprør. Han maa saaledes paa det Bestemtteste tilraade strax at gjøre Bestemmelsen om en fælleds Forfatning ufravigelig. Vel vil Misfornøielse være uundgaelig baade hos det slesvig holsteenske og det slesvig danske Partie, men denne Misfornøielse er det, at man efter hans allerunderdanigste Formening netop bør søge at dæmpe og formilde ved den uforbeholdne Udtalen af de store og vigtige Rettigheder, der skjænkes Folket.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil tillod sig allerunderdanigst i denne Henseende at henholde sig til det, der var ham personligen bekjendt om Høisalig Kong Christian d. 8des Hensigter i denne Henseende, hvilke af flere Samtaler vare ham bekjendte. Hans Høisalige Majestæt vilde først have beraadslaadet med de udvalgte Mænd, dernæst udtalt sig for Folket, [og] vilde inden han udtalte sig saaledes først ved den personlige Sammenkomst indlede en Forsoning. Vel havde Hans Majestæt Høisalig Kongen i sin sidste Villie lagt Hans Majestæt den nuregjerende Konge paa Hjerte at give en Forfat-

ning, der var fælleds for Hertugdømmene og Kongeriget, men da der ei var udtalt, at dette skulde skee strax, kunde han allerunderdanigst ingen Grund indsee til at fravige den Fremgangsmaade, der var ham bekjendt at have været Hans Høisalige Majestæts Allerhøieste Bestemmelse.

Geheime Statsminister Ørsted henholdt sig til det af *Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil* og *Grev Otto Moltke* yttrede, men maa gjentage, hvad han allerunderdanigst i Mødet igaar har bemærket om det betænkelige og vanskelige ved, at Skatterne navnlig de indirecte bestemmes af en fælleds Forsamling. Han antager iøvrigt, at Sagen er afgjort og nærmere Discussion saaledes unødvendig.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke tiltraadte *Geheime Statsminister Ørsteds* Anskuelser, at Hovedsagen, at en Forfatning skulde gives, og at dette skulde udtales, allerede var afgjort igaar; han formeente saaledes allerunderdanigst, at der nu kun stod tilbage at discutere det af *Geheime Statsminister Ørsted* og *Grev C. Moltke* fremlagte Udkast til Rescriptet. Han kunde iøvrigt ikke unnlade allerunderdanigst at gjentage den Formening, at en aaben og tydelig Udtalelse strax burde finde Sted, da den Sensation, som der var antydet, at denne vilde vække, neppe vilde være saa agiterende som de Forsøg, de forskjellige Partier, begunstigede netop ved Uvisheden, vilde gjøre for eventualiter at sætte det igjennem, som var deres Formaal. Han tilføiede, at det allerunderdanigst syntes ham indlysende, at i alt Fald Noget maatte skee, før Provindsialstænderne samledes.

Geheime Conferentsraad O. Moltke henholdt sig til sit Forrige, det var ei hans Hensigt at discutere, hvad Hans Majestæt havde bestemt, men alene Maaden hvorpaa dette blev at udføre. Han gjentog allerunderdanigst, at han fandt det rigtigst at knytte den Befaling, Deres Majestæt nu gav Deres Cancellier, til det aabne Brev, der udstædtes ved Thronbestigelsen, og han troede, at ligesom det Udtryk i samme »Ordningen af Landets offentlige Forhold« tydeligen nok for hver Veltænkende udtaler Villien at skjænke en Forfatning, saaledes ligge i Ordene »Ihre Verbindung zu einem wohlgeordneten Ganzen« en ligesaa tydelig Tilkjendegivelse af en fælleds Forfatning. Han maatte iøvrigt allerunderdanigst bemærke, at han holdt den Frygt for ugrundet, at man i Hertugdømmene skulde nære noget Haab om en Forening af Hertugdømmenes Stænder, da saavel han selv oftere havde gjort en saadan Utænkelighed til Gjenstand for Yttringer til der-

værende Notabiliteter, som han ogsaa vidste, at Geheime Statsminister Grev C. Moltke i alle sine skriftlige og mundtlige Yttringer altid med Bestemthed er gaaet ud fra denne Forudsætning.

Hans Majestæt Kongen bemærkede allernaadigst, at Discussionen over denne Gjenstand var at betragte som endt, og efterat, efter Allerhøieste Ordre, Protocollen over Mødet for igaar var oplæst, befalede *Allerhøiestamme* Geheime Statsminister Ørsted at oplæse Udkastet til det danske Rescript og Statsminister Grev C. Moltke til det tydske, saaledes at begge punctviis oplæstes. Det danske Udkast bilagdes under No. 17.

Etatsraad Bang gjorde allerunderdanigst opmærksom paa den Passus i Udkastet, »at man ved Forfatningen ei tilsigtede at gjøre nogen Forandring i den nuværende Forbindelse mellem begge Hertugdømmene«. Han vilde finde enhver Forandring i Hertugdømmenes administrative og jurisdictionelle Forbindelse aldeles utilraadelig, men han var af den allerunderdanigste Formening, at da der ei var paa Hertugdømmenes Side nogen grundlovmæssig Ret til denne Forbindelse, og altsaa har Deres Majestæt en fuldkommen formel Ret til at hæve den, saa var det i høi Grad utilraadeligt og vilde vække den største Misfornøielse i Danmark, naar dette udtaltes.

Geheime Conferentsraad Grev Otto Moltke bemærkede allerunderdanigst, at en saadan administrativ Forbindelse, som nu finder Sted, ei fandt Sted paa den Tid, den almindelige Anordning af 28. Mai 1831 emanerede, men først senere var indtraadt ved Bestemmelserne i Aaret 1834, og at denne Forbindelse ei var grundlovmæssig ligesaalidt som Existencen af Ridderskabets Deputation.

Etatsraad Bang bemærkede dernæst allerunderdanigst, at den nævnte Passus, som blot vedkommer Administrationen, og saaledes i en Kundgjørelse, der angik Forfatningen, var aldeles umotiveret, vilde vække den allerhøieste Grad af Uroe og Bekymring i Danmark, hvor man almindeligen tilskrev den omtalte administrative Forbindelse det Tryk, hvorunder det danske Sprog i Slesvig lider, en Gjenstand, der vækker en almindelig udbredt og levende Bekymring i Danmark. En beroligende Tilføielse til Rescriptet med Hensyn paa Sproget vilde vel være ligesaa lidet paa sin Plads i dette Document som den antydede Vedbliven af Hertugdømmenes administrative og jurisdictionelle Forbindelse, men naar denne sidste skulde blive staaende, da vilde han dog finde, at hiin første var absolut nødvendig.

Geheime Statsminister Bardenfleth henholdt sig til Geheimekonferentsraad Otto Moltke og Etatsraad Bang.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke bemærkede, at han iøvrigt ikke havde tillagt den omtalte Passus i Udkastet om Vedblivelsen af Hertugdømmenes Forbindelse nogen videre Vægt, men at han nu, da det var sat under Discussion, maatte lægge Værd paa, at den blev staaende. Højsalig Kong Frederik den 6te havde i sin almindelige Anordning af 28. Mai 1831 tilsikkert, at Ridderskabets nexus socialis og de øvrige Forhold, der forbinder Hertugdømmene, skulde vedblive. Højsalig Kong Christian den 8de havde i sit aabne Brev af 8. Juli 1846 og i sin Bekjendtgjørelse af 18de Sept. s. A. ligeledes udtalt, at Hertugdømmenes indbyrdes Forhold skulde blive uforandrede. Ved enhver høitidelig Tilkjendegivelse af Regjeringen var dette altsaa skeet, og Udeladelsen kunde virke høist betænkeligt paa Stemningen i Hertugdømmene. Skulde Modpartiet sættes i Agitation ved den nævnte Passus, da var dette et uundgaaeligt Onde, da dette maatte vænne sig til ei at blande sig i Hertugdømmenes indre Forhold. Bibeholdelsen af de nævnte Udtryk var saa meget vigtigere, som det var ham bekjendt, at Stemningen i Kjøbenhavn var for den modsatte Anskuelse, og at det derfor var et nødvendigt Beroligelses Middel for Hertugdømmene.

Geheime Statsminister Grev Reventlov Criminil henholdt sig til det af Geheime Statsminister Grev Carl Moltke anførte og tilføiede, at han maatte betragte det aabne Brev af 28de Mai 1831 som en almindelig Anordning, forøvrigt oplyste han, at den administrative og jurisdictionelle Forbindelse allerede før 1831 havde bestaaet, da den første var forenet i det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie, og den sidste ligeledes gennem dette i Hans Majestæt Kongens Person ved den tilstædede Supplicatio ad thronum.

Geheime Statsminister Ørsted tiltraadte og udviklede nærmere denne Mening og bemærkede slutteligen, at efter hans allerunderdanigste Anskuelser de i Aaret 1834 ved Administrationen og Domstolene i Hertugdømmene foretagne Forandringer vare grundede i Sagens Natur og hensigtsmæssige.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke formeente, at den nødvendige Garantie for, at Hertugdømmenes Forbindelse ved Forfatningen ei blev forandret, allerede laae i den generelle Henviisning til den almindelige Anordning af 28. Mai 1831, og at den udtrykkelige Forsikkring saaledes stod overflødig.

Geheime Conferentsraad Grev Otto Moltke tiltraadte Geheime Statsminister Ørsteds Mening og udviklede den før 1834 bestaaende administrative og judicielle Forbindelse mellem Hertugdømmene nærmere. Forøvrigt erklærede han, at han fratraadte det, han tidligere havde yttret, og fandt det ei raadeligt at lade nogen Tvivl tilbage i Hertugdømmene.

Geheime Statsminister Ørsted gjorde den Bemærkning, at der i den nævnte Passus jo alene indeholdtes, at den paatænkte Forfatning ikke tilsigtede nogen Forandring i den stedfindende Forbindelse mellem Hertugdømmene, uden at deri kunde lægges nogen Præcedens for det Tilfælde, at Hans Majestæt af andre Grunde maatte ansee en saadan Forandring for ønskelig.

Etatsraad Bang bragte allerunderdanigst i Erindring, at de Henvisninger til, hvad under tidligere Konger er forefaldet, ei kunde afgive nogen sikker Grundvold for nu at tage en Beslutning, da Meningsuligheden og den ulykkelige Splid mellem Danmark og Hertugdømmene aldrig er traadt saa stærkt og voldsomt frem som nu, da det aabne Brev af 8. Juli 1846 har vakt en saadan Gjæring i Tydskland, da det der er den almindelige Anskuelse, at Holsteen har en grundlovmæssig Ret til at være forenet med Hertugdømmet Slesvig, og da den slesvigske Stænderforsamling har gaaet saa vidt at udtale sig for Slesvigs Indlemmelse i det tyske Forbund, et Skridt han allerunderdanigst formener med fuld Ret at kunne kalde fjendtligt. I Tydskland vil den omspurgte Passus fortolkes som en grundlovmæssig Forbindelse — i Danmark vil den vække en høi Grad af Misfornøielse. Slutteligen androg han paa, at saafremt den anførte Passus blev staaende, da en beroligende Erklæring blev at tilføie ang. Beskyttelsen af det danske Sprog i Slesvig, til hvilken Erklæring han allerunderdanigst foreslog en af ham forfattet Concept.

Geheime Statsminister Bardenfleth var af den allerunderdanigste Formening, at hverken den omspurgte Passus eller den af Etatsraad Bang foreslaaede Tilføielse burde finde Plads i Kundgjørelsen, da administrative Forholdsregler ei vare paa deres Sted, hvor der alene skulde være Tale om Forfatningen. Han tilføiede, hvorledes netop Etatsraad Bangs Forslag havde viist, hvorledes den ene Afvigelse fra denne Regel med Nødvendighed maatte føre flere med sig.

Geheime Statsminister Grev C. Moltke bemærkede, at han havde udtalt sig om Forbindelsen, men var enig med Geheime Statsminister

Bardenfleth i, at Sprogsagen ikke hørte herhen; dersom den af Etatsraad Bang foreslaaede Tilføielse kunde berolige Stemningen i Danmark, kunde han allerunderdanigst Intet have imod, at den blev indført i Rescriptet, da han var overbeviist om, at den i Hertugdømmene aldeles ingen Misbilligelse vilde finde.

Geheime Statsminister Bardenfleth bemærkede, at det ei saa meget var med Hensyn paa den Misfornøielse, der kunde vækkes, at han ønskede den Passus om Forbindelsens Vedbliven udeladt, men fordi den i dette Rescript udtaltes paa en Maade og under Forhold, som kunde føre til, at man i Tydskland vilde i den finde en Bekræftelse paa den Paastand, at Holsteen havde en statsretlig Adkomst til at blive i Forbindelse med Slesvig.

Geheime Statsminister Ørsted formeente allerunderdanigst, at Misfornøielsen vilde blive lige stor, enten denne Passus udelodes eller optoges; at der iøvrigt aldeles ingen Slutning kunde drages til en statsretlig Forbindelse, naar der sagdes, »at den nuværende Forbindelse skulde vedblive«, da de tvende sidste forfarne Konger ei nogen- sinde havde anerkendt den som statsretlig.

Geheime Statsminister Grev C. Moltke yttrede, at han netop paa Grund af det, *Geheime Statsminister Bardenfleth* yttrede om Stemningen i Tydskland, maatte allerunderdanigst finde det nødvendigt, at denne Passus blev staaende for at modvirke de i Tydskland udbredte Anskuelser, at man tilsigtede Hertugdømmet Slesvigs Incorporation i Danmark.

Etatsraad Bang foreslog dernæst allerunderdanigst, at Spørgsmaalet om den i Rescriptet indeholdte Passus om Forbindelsen imellem Hertugdømmene skulde blive staaende eller udgaae maatte sættes til Afstemning.

Efter at *Hans Majestæt Kongen* Allerhøiest havde befalet dette, skete Afstemningen. *Geheime Statsminister Bardenfleth* og *Etatsraad Bang* stemte for, at den skulde gaae ud. *Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke* for, at den skulde modificeres til en almindelig Hentydning til Anordningen 28. Mai 1831, og de andre Tilstædeværende for, at den skulde blive staaende. Hvorefter *Hans Majestæt* allernaadigst behagede at befale, at det i denne Henseende skulde have sit Forblivende ved det fremlagte Udkast.

Etatsraad Bang bragte derpaa allerunderdanigst i Erindring den i Danmark udbredte ovenfor af ham udtalte almindelige Bekymring

for den Skjæbne, det danske Sprog i Slesvig havde at vente netop paa Grund af Fælledskabet i Hertugdømmenes Administration. Var denne Frygt nu endogsaa ugrundet, saa var den der dog, og han gjentog derfor nu sit allerunderdanigste Forslag om at tilføie en beroligende Erklæring i denne Retning.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte nu, efterat Udfaldet var blevet det, at den omdisputerede Passus var bleven bibeholdt, aldeles tiltræde Etatsraad Bangs Formening om Nødvendigheden af at tilføie et beroligende Tilsagn om Sproget.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke tiltraadte denne Formening, idet han af egen Erfaring bevidnede det heftige Indtryk, som Bekymringen for det danske Sprog i Slesvig overalt har gjort i Landet.

De øvrige Tilstædeværende tiltraadte samtlige denne Mening med Undtagelse af *Geheime Conferentsraad Grev O. Moltke*, som mindede om, at Sprogstriden, udbyttet af Høitstaaende Personer til Fordeel for Partie-Hensigter, havde været den første Spire til den Splid og Ufred, som nu fandt Sted, at man ved at tilføie noget denne Sag betreffende i Rescriptet atter vilde bringe alle tidligere Antipathier i Bevægelse, og at dette maatte virke høist fordæveligt, idet han allerunderdanigst henholdt sig til det af ham forhen yttrede, at Discussionen om Forfatningen maatte fremgaae af Enighed, ei af Uenighed.

Etatsraad Bang yttrede, at Sprogsagen snarere henhørte til Forfatningen end den administrative Forbindelse, hvilken Anskuelse *Geheime Statsminister Bardenfleth* tiltraadte, ligesom ogsaa *Geheime Statsminister Grev C. Moltke* med det Tilføiende, at efter hans Formening burde denne Sags Afgjørelse gjøres til et constitutionelt Spørgsmaal.

Dernæst oplæstes den af *Geheime Statsminister Ørsted* og *Grev Carl Moltke* angaaende Sprogsagen i Rescriptet nu indførte beroligende Erklæring, som af *Hans Majestæt* allernaadigst approberedes, saaledes at der efter de Ord »ei heller i den ved Frdg. 8de Marts 1845 indførte Indretning af Althinget for vort Land Island« tilføiedes: »Endeligen skal Forfatningsloven indeholde passende Bestemmelser for at beskytte saavel det danske som det tydske Sprog i de vedkommende Districter af Hertugdømmet Slesvig.«

Paa Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Opfordring tiltraadte *Hans Kongelige Høihed Arveprindsen* som nærmeste Thronfølger Alt, hvad der i denne Sag af Hans Majestæt var befalet og tilsagt.

Derefter fremkom *Geheime Statsminister Bardenfleth* med det Forslag, at Hans Majestæt Kongens Valg af de Mænd, der have at tiltræde den Forsamling, der bliver at sammenkalde, maatte forbeholdes aldeles frit og navnlig ei indskrænkes ved den Omstændighed, at den Paa-gjældende var Deputeret i en af Stænderforsamlingerne.

Efterat *Geheime Statsminister Grev Carl Moltke* havde oplyst den historiske Grund til denne omtalte Indskrænkning, behagede det *Hans Majestæt Kongen* at tiltræde *Geheime Statsminister Bardenfleths* Mening og at befale, at efter den Passus: »Naar samtlige Valg ere fuldførte — — — fra vort Hertugdømme Holsteen ligeledes 4 Mænd« den Sætning: »som ikke ere Medlemmer af nogen Provindsialstænderforsamling« skulde udgaae.

Slutteligen fremsatte *Geheime Statsminister Ørsted* nogle allerunderdanigste Betænkeligheder angaaende Antallet af de Mænd, Hans Majestæt havde forbeholdt sig at udvælge, idet han allerunderdanigst antog dette Antal for at være for stort, ligesom han ogsaa allerunderdanigst paaviste nogle formeentlige Ulemper i den Omstændighed, at det var overladt Consistorium og ikke samtlige Professorer at vælge den Deputerede for Universitetet. Efter nogen allerunderdanigst Discussion om disse Gjenstande behagede det imidlertid *Hans Majestæt* at befale, at det dermed skulde have sit Forblivende, saaledes som i Ud-kastet var bestemt, og efterat have paalagt *Geheime Statsminister Ørsted* og *Grev C. Moltke* at forelægge det reenskrevne Rescript til Underskrift i Statsraadet imorgen den 28. Januar Kl. 12, erklærede Allerhøistsamme Mødet for hævet.

d. u. s.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 28. januar 1848 kl. 12.

Anno 1848 den 28de Januar Formiddag Kl. 12 forsamledes det *Geheime Statsraad* under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Torsdagen den 27de dennes. Hans Excellence *Geheime Stats- og Justitsminister von Stemann* var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde. Som Referent var tilstæde Kammerherre *Cabinetssecretair Tillisch*. Protocollen førtes af *Etatsraad Lunding*.

Efterat Protocollen for forrige Møde i Concept var bleven oplæst

og de ved samme fremsatte Bemærkninger taget tilfølg, bad *Geheime Statsminister Bardenfleth* om Ordet og udtalte sig som følger:

Uagtet han naturligviis ikke skulde driste sig til at foreslaae nogen Forandring i, hvad der igaar af Hans Majestæt var besluttet, og uagtet han ikke skulde være den, der ikke anerkjendte Vægten af de Grunde, der af Pluraliteten af Hans Majestæts *Geheime Statsraads* Medlemmer vare anførte for den af Hans Majestæt tagne Beslutning, maatte han dog allerunderdanigst tillade sig, forinden Hans Majestæt idag forsynede det besluttede Rescript med sin Allerhøieste Underskrift, endnu engang at berøre den i Rescriptet forekommende Passus om, at den nuværende Forbindelse mellem Hertugdømmene Slesvig og Holsteen fremdeles skal vedblive. Han havde nemlig idag seet Hans Excellence *Geheime Stats- og Justitsminister Stemann*, og denne havde anmodet ham om hos Hans Majestæt at fremføre, hvorledes det var denne Hans Majestæts ældste Raadgivers bestemte Formening, at hiin Passus rettest burde udelades. Idet han (*Statsminister Bardenfleth*) udførte den ham saaledes givne Anmodning, maatte han allerunderdanigst henstille, hvorvidt Hans Majestæt allernaadigst vilde tage Hensyn til den saaledes fremkomne Meningsyttring, hvorved de i Hans Majestæts Raad afgivne Stemmer for og imod Bibeholdelsen af hiin Passus bleve næsten lige. Forsaavidt imidlertid Hans Majestæt ikke maatte ville tage nogen Beslutning om, at hiin Sætning burde udgaae, skulde han ikkun tillade sig at fremføre endnu een allerunderdanigst Bemærkning. Det var ved Sagens nærmere Overveielse siden igaar forekommet ham, at der i Realiteten ikke var saa stor Meningsforskjel i de 2de Anskuelser, der havde udtalt sig, og at denne Forskjel muligen kunde hæves ved Tilføielsen af faa Ord til Rescriptets omhandlede Sætning. Han havde tilligemed *Etatsraad Bang* været aldeles enig i, at det maatte ansees ganske utilraadeligt, om der foretoges nogensomhelst Forandring i den nu bestaaende Forbindelse mellem Hertugdømmene; men han frygtede ikkun for, at naar en uforbeholden Udtalelse af, at den hidtil bestaaende Forening mellem Hertugdømmene skulde vedblive, skete i et forfatningsmæssigt Document, vilde dette kunne blive fortolket saaledes, som om det af Hans Majestæt var erkjendt, at der bestod en forfatningsmæssig Forbindelse mellem begge Hertugdømme. Til denne Frygt lededes han endmere ved de stedfundne Forhandlinger. Hans Excellence *Geheime Statsminister Grev C. Moltke* havde nemlig yttret, at han ansaae Sprogforholdenes Ordning som en under Forfat-

ningen henhørende Gjenstand, og at Bestemmelsen om Overholdelsen af hvert Sprogs Rettigheder i de vedkommende Districter derfor kunde indflyde i Rescriptet. Men Hans Excellence Geheime Statsminister Ørsted havde paa den anden Side nyligen uden Modsigelse yttret, at der af de to sidste forfarne Konger aldrig var indrømmet nogen forfatningsmæssig Forbindelse mellem Hertugdømmene. For nu at forebygge de farlige Følger, der efter hans allerunderdanigste Formening saaledes vistnok ikke uden Grund kunde befrygtes af, at en saadan Sætning indflød i Rescriptet, som kunde antyde, at en forfatningsmæssig Forbindelse mellem Hertugdømmene anerkjendtes, havde han paatænkt allerunderdanigst at foreslaae, at dette blev undgaaet ved i Rescriptet udtrykkeligen at tilføie, at det kun var den i administrativ og jurisdictionel Henseende nu bestaaende Forbindelse, som ikke paatænkte hævet, hvilket formeentligen vilde kunne skee derved, at man foran Ordet »Forening« tilføiede Ordene »administrativ og jurisdictionel«. Efter de Yttringer, der vare faldne af det Geheime Statsraads øvrige Medlemmer, til hvem han umiddelbart før Statsraads-mødet havde tilladt sig at meddele denne sin Anskuelse, maatte han imidlertid befrygte, at en slig Tilføielse skulde kunne drage altfor betænkelige Følger efter sig. Uagtet han derfor ikke vovede i saa Henseende at fremsætte noget allerunderdanigst Forslag, havde han dog anseet det for sin ufravigelige Pligt at fremføre disse hans allerunderdanigste Yttringer, forinden Rescriptet forsynedes med Allerhøieste Underskrift.

Kammerherre Cabinetssecretair Tillisch yttrede, at da Alle, som havde afgivet Stemmer for eller imod, vare enige i, at Meningen af denne Passus var, at Hans Majestæt ikke ved selve den givne Forfatning vilde forandre noget i Forbindelsen, saa foreslog han at tilføie Protocollen, at Hans Majestæt ligesaa lidet, som han vil gjøre dette, ligesaa lidet anerkjender nogen statsretlig Forbindelse.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte fraraade dette, da en saadan Allerhøieste Tilkjendegivelse i Protocollen, som ei blev offentliggjort, kunde give Anledning til den Troe, at man frygtede for at udtale det.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke tiltraadte Geheime Statsminister Bardenfleths Mening og maatte ansee Sagens Discussion for endt.

Geheime Conferentsraad O. Moltke formeente, at man burde holde

sig saa nær til de i den almindelige Anordning af 28. Mai 1831 brugte Udtryk som muligt, for at det ei skulde faae Udseende af, at man vilde forandre denne almindelige Lov.

Hans Majestæt Kongen bestemte, at det skulde have sit Forblivende ved den i forrige Møde vedtagne Concept.

Dernæst oplæstes Udkastet til det danske Rescript af *Geheime Statsminister Ørsted* og forsynedes med Allerhøieste Underskrift, hvorefter *Geheime Statsminister Grev C. Moltke* oplæste det tydske Rescript, som ligeledes underskrevet af Allerhøistsamme.

Slutteligen overdrog *Hans Majestæt Kongen* allernaadigst *Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke*, *Geheime Statsminister Ørsted* og *Geheime Statsminister Grev C. Moltke* samt *Etatsraad Bang* at forfatte et Udkast til et Forfatningsforslag.

Da saaledes Discussionen om Forfatnings-Sagen indtil videre var endt, fratraadte *Geheime Conferentsraad Grev Otto Moltke*, *Kammerherre Cabinetssecretair von Tillisch* og *Etatsraad Bang* *Statsraadet*. Ligeledes fratraadte *Geheime Statsminister Grev C. Moltke* indtil videre for at ordne det Nødvendige til Rescriptets Publication, og de for dette *Statsraadsmøde* fastsatte allerunderdanigste Referater toge deres Begyndelse.¹⁾

d. u. s.

Lunding.

¹⁾ Disse referater er optaget i den på s. 29 ff. optrykte protokol.

Geheimstatsrådets förhandlingar
28. januar—21. mars 1848

Medlemmer af geheimestatsrådet var i perioden 28. januar—21. marts 1848 de samme som i forudgående tidsrum.

Protokollen over geheimestatsrådets forhandlinger 28. januar—21. marts 1848, der er i folio og pagineret 1—374, bærer som rygtitel: Geheime Statsraads Protocol I. 1848. 1852. Den er forsynet med følgende autorisation: »Denne af 375 Pagina bestaaende, giennemdragne og med Vort allerhøieste Cabinets-Segl forsynede Protocol ville Vi herved have autoriseret til deri at indføre Forhandlingerne i Vort Geheime-Statsraad. Christiansborg Slot den 9de Februar 1848. Frederik R.« Referaterne af forhandlingerne i perioden 28. januar—21. marts 1848 er udarbejdet og underskrevet af statssekretær i geheimestatsrådet H. M. V. Lunding. Protokollen toges først i brug igen 28. januar 1852.

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 28. januar 1848 kl. 1 formiddag.

Anno 1848 den 28de Januar, Formiddag Kl. 1 var det Geheime Statsraad forsamlet under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde. Tilstædeværende vare Hans Kongelige Høihed Arveprindsen, Deres Excellencer Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved, Geheime Statsminister Ørsted, Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil, Geheime Statsminister Grev Carl Moltke og Geheime Statsminister Bardenfleth. Geheime Stats- og Justitsminister Stemmann var ved Sygdom hindret i at give Møde. Efter Hans Majestæt Kongens under 25de næstforhen afgivne Allerhøieste Bestemmelse førtes Protocollen af Statssecretair Etatsraad Lunding.

For det Kongelige Danske Cancellie refererede *Etatsraad Holm*

allerunderdanigst tvende Forestillinger, som erholdt Allerhøieste Approbation af Hans Majestæt Kongen.

Conferentsrath Dumreicher referirte darauf die Vorstellungen der Schleswig-Holstein-Launburgschen Cancellai in folgender Ordnung: 1) betreffend die Reorganisation der gelehrten Schulen in Schleswig und Holstein, nebst einer darauf bezüglichen ferneren Vorstellung betreffend die Einrichtung eines modificirten Entwurfs einer Studententabelle für die Gelehrtenschulen des Herzogthums Schleswig.

Nachdem Etatsrath Dumreicher in seinem allerunterthänigsten Referate die Frage vorzüglich hervorgehoben hatte, welche Seine Majestät der Hochselige König einer neuen Prüfung allergnädigst befohlen hatte zu unterwerfen, nemlich ob in den untersten (6) Gymnasialclassen der Unterricht in Latein schon anzufangen wäre oder ob, wie auch vorgeschlagen, der Unterricht in der deutschen Sprache vorzuziehen, entwickelte der Referent, wie im Auslande, soweit man sich daher Nachrichten verschafft hätte, der Unterricht im Lateinischen sich als der zweckmässigste mit Rücksicht auf allgemeine Bildung erwiesen hätte, und wie selbst im Königreiche die Erfahrung es dahin gebracht hätte, dass die in den Schulen gesetzlich festgesetzte Anzahl lateinischer Stunden in proxi nicht unerheblich vermehrt worden wären. Wonach dieser Gegenstand Allerhöchst unter Discussion gebracht wurde.

Geheimer Staatsminister Bardenfleth äusserte allerunterthänigst, dass er sich nicht im Stande sähe, an der Discussion Theil zu nehmen, da ihm das früher in dieser Beziehung vorgefallene völlig fremd wäre.

Geheimer Staatsminister Ørsted und *Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke* sprachen sich allerunterthänigst für die Einführung des Lateinischen in den untersten Classen aus und bezogen sich namentlich auch auf die Resultate, welche die obengenannten aus dem Auslande gezogenen Erfahrungen dargelegt hatten.

Geheimer Staats- und Finanzminister Graf Moltke zu Bregentved stimmte allerunterthänigst diesem bei, indem er die Nothwendigkeit für die geistige Bildung hervorhob, dass die Sprache, mit der angefangen würde, eine fremde sei, und wie es daher zweckwidrig erscheine, in den Herzogthümern die deutsche Sprache anzuwenden, so wie er auch andeutete, dass man von der Einführung des Unterrichts in der deutschen Sprache in dem Königreiche in dieser Beziehung also durchaus keine Folgerungen ziehen könne.

Seine Majestät der König geruhen demzufolge zu befehlen, dass

der Unterricht im Lateinischen in der untersten Classe anzufangen und demnach die ursprüngliche Studententabelle zu approbiren sei so wie auch, dass diese Bestimmungen der Allerhöchsten Resolution ueber die allgemeine Reorganisation der Gelehrtenschulen beizufügen sei.

Dem vorstehenden Referate schloss sich danach die Frage an, wie mit Rücksicht auf das Resc. vom 19ten Mai, v. J., worin die Errichtung einer Gelehrtenschule mit dänischer Unterrichtssprache in Hadersleben Allerhöchst befohlen wurde, zu verhalten sei.

Die Majoritet der Schleswig-Holsteinischen Regierung hatte die Ausführung dieses Rescripts widerrathen und namentlich hervorgehoben, dass die eigentliche wissenschaftliche Bildung der aus dieser Schule hervorgehenden Beamten darunter leiden müsste, dass der Schulunterricht in einer andern Sprache als später der Unterricht auf der Universität statt fände, indem dieses einen hemmenden Einfluss auf das Studium ausüben müsse. Hierzu komme noch der Umstand, dass der grösste Theil der Einwohner der Stadt Hadersleben sich der deutschen Sprache als Umgangssprache bediene.

Die Minoritet derselben Regierung hatte sich für Beibehaltung des Rescripts ausgesprochen mit Rücksicht auf das Wünschenswehrte darin, dass man es den Nordschleswigern dadurch möglich machte, ihren Söhnen in der dänischen Sprache ihre Bildung verschaffen zu können. Es wäre freilich schwierig, die Bildung auf der Universität durch eine andere Sprache, als durch die in der Schule angewendeten, zu erlangen, aber es wäre keineswegs unausführbar; so wie auch besagte Minoritet die Meinung ausgesprochen hätte, dass dem Lande besser mit einem weniger gebildeten Beamten gedient sei, welcher der Landessprache völlig mächtig sei und in den heimischen Verhältnissen zu Hause; wozu noch der Umstand komme, dass diese Schule ursprünglich für die Söhne von Hausleuten und Predigern auf dem Lande gegründet sei.

Die Majoritet der Schleswig-Holstein-Launburgschen Cancellie hatte sich für einen Mittelweg ausgesprochen, indem den 3 ersten Classen drei anderen adjungirt würden, wo der Unterricht in deutscher Sprache ertheilt würde.

Die Königliche Finanzdeputation, die hierueber gehört worden, hatte sich der Minoritet der Schleswig-Holsteinischen Regierung angeschlossen.

Geheimer Staatsminister Bardenfleth war mit dem Rescript vom

19ten Mai v. J. nicht bekannt, konnte sich also eine vollständige und ausreichende Meinung darüber nicht bilden. Er musste aber allerunterthänigst bemerken, dass seiner Ansicht nach die Umgangssprache der Stadt Hadersleben in der Hauptsache eben aus dem Grunde deutsch wäre, weil sie sowohl in der Schule als bei den Beamten deutsch wäre. Er fügte noch hinzu, dass er eine eigene Erfahrung habe, dass mit dem Wechsel der Sprache beim Uebergange zur Universität keine besondere Schwierigkeiten verbunden wären, indem auf Island der Unterricht in der Schule in der isländischen, auf der Universität in Kopenhagen in der dänischen Sprache ertheilt werde. Er musste noch allerunterthänigst hinzufügen, dass es ihm richtig scheine, dem im Rescript vom Hochseligen Könige ausgesprochenen Willen jedenfalls Folge zu leisten.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke erklärte sich hiemit einverstanden.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil bemerkte zuvörderst allerunterthänigst, dass das besagte Rescript, insofern man annehmen müsse, dass dieses den endlichen Willen Seiner Majestät des Hochseligen Königs ausspreche, unbedingt zu folgen sei; dieses konnte er aber nicht annehmen, da er in Folge späterer Äusserungen Allerhöchst Desselben sich befugt fände, die Meinung zu hegen, dass die Ansicht der Majoritet der Cancelli mit den Ansichten des Hochseligen Königs nicht im Widerspruche stehe.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke musste die Adjungirung 3 deutscher Classen unbedingt widerrathen, vorzüglich mit Rücksicht auf die practische Schwierigkeit, die damit verbunden war, einen geeigneten Director zu finden; indem selbst der rechtlichste Mann nicht entgehen würde, den Eindrücken der Nationalitet unbewusst nachzugeben, welches leicht zu schädlichen Reibungen führen könne. In dem Vorhandensein vieler deutschen Familien in Hadersleben sehe er keinen Grund, dort eine deutsche öffentliche Schule anzulegen, da seiner Ansicht nach dann dieselben Verhältnisse auch die Gründung einer solchen in Copenhagen gutheissen müssten, und vice versa die einer dänischen in Altona oder Rendsburg.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil bemerkte, dass hier nicht von der Herstellung einer neuen, sondern von der Veränderung einer schon bestehenden Schule die Rede sei.

Geheimer Staatsminister Ørsted bemerkte, dass er diese Frage von keiner besondern practischen Bedeutung halte, indem, wenn nur strenge nach der Schulordnung von 1814 verhalten würde, die nöthigen Kenntnisse der dänischen Sprache den Beamten nicht abgehen würden. Uebrigens war er der Meinung, dass dem Willen des Hochseligen Königs Folge geleistet werden müsse, und dass ein Abweichen von diesem als eine der schleswig-holsteinischen Parthei zugestandene Concession angesehen werden würde.

Geheimer Staats- und Finanzminister Graf Moltke zu Bregentved berief sich auf das von der Finanzdeputation abgegebene Bedenken. Er konnte nicht der Ansicht sein, dass der Hochselige König die Adjungirung der 3 deutschen Classen gut geheissen habe, da Allerhöchstderselbe sich in der Frage wegen Errichtung eines Seminars gegen dies Princip ausgesprochen hatte.

Seine Majestät der König, der Minoritet der Cancelli seine Allerhöchste Beistimmung gebend, geruhen zu befehlen, dass es beim Rescript vom 19ten Mai v. J. sein Bewenden haben solle.

2) betreffend die Reorganisation des Volksschulwesens in Altona und die Aufhebung des Waisenhauses daselbst.

Der von der Cancelli gestellte allerunterthänigste Antrag wurde, ohne dass im Geheimen Statsrath darüber allerunterthänigst discutirt wurde, von Seiner Majestät dem Könige Allerhöchst genehmigt.

3) betreffend die Milderung der wider Sonnich Nielsen aus Bradrup wegen diebischen Abschneidens eines Pferdeschweifs erkannten 3 jährigen Zuchthausstrafe.

Der allerunterthänigste Antrag der Cancelli erhielt Allerhöchste Genehmigung, und die Strafe wurde auf 8×5 Tage Gefängnis auf Wasser und Brot allergnädigst reducirt.

Die allerunterthänigsten Anträge der Cancelli in den 4 letzten zu Referat gebrachten Sachen, nemlich:

4) betreffend die Unterlegung einiger zum Amte Lügumkloster gehörigen Grundstücke unter die Jurisdictionen resp. des Amtes Hadersleben und des Gutes Gramm.

5) betreffend das Gesuch der Ehefrau Thiessen in Broacker um Verlegung ihrer unter das höhere Forum sortirenden Instenstelle unter die Jurisdiction des Amtes Sonderburg.

- 6) **betreffend die Abtretung eines Stückes des zur Hebammenanstalt in Kiel gehörigen Gartens behufs der Erweiterung der Fleetför Strasse in Kiel.**
- 7) **betreffend das Gesuch mehrerer Einwohner in Mölln um Ertheilung des Erlaubnisses, eine Verlosung weiblicher Handarbeiten zum Besten einer dort zu errichtenden Kleinkinderbewahranstalt veranstanden zu dürfen.**

erhielten wie die vorgenannten Allerhöchste Bestätigung.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil machte darauf auf Allerhöchsten Befehl den allerunterthänigsten Antrag, dass der Generalmajor von Bardenfleth, welcher dem Hofe in Cassel die Notification der Thronbesteigung Seiner Majestät zu ueberbringen habe, befohlen werden möge, dieselbe Anzeige dem Hannöverschen Hofe zu machen. Dieser Antrag erhielt die Allerhöchste Bestätigung Seiner Majestät des Königs, worauf *Allerhöchst Derselbe* die Sitzung gehoben erklärte.

Møde i geheimestatsrådet onsdag d. 2. februar 1848.

Aar 1848 Onsdagen den 2den Februar var under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde Statsraadet forsamlet. De samme Medlemmer vare tilstæde som Fredagen den 28. Januar. Hans Excellence Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var ved Sygdom endnu hindret i at give Møde. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Efterat Protocollen for sidste Møde allerunderdanigst var oplæst, behagede *Hans Majestæt Kongen* Allerhøiest at bestemme, at af de Sager, der forhandlede [i] det Geheime Statsraad, skulde en Copie af Extracten og af Resolutionen tilstilles den Protocollførende.

Dernæst refererede *Hans Excellence Kammerpræsident Bluhme* allerunderdanigst efterfølgende Sager for Generaltoldkammer og Commerce-Collegiet:

- 1) ang. en Landbrænderie Bevilling for I. Hasselbalk, Eier af Gaarden Aalegaard i Skram Sogn Øster Han Herred.
- 2) ang. et Tilskud af 2000 Rbd. til det for Consulat Udgivterne normerede Budget Beløb for 1847.

I hvilke Sager *Hans Majestæt Kongen* behagede at meddele Kammerets allerunderdanigste Indstilling Allerhøieste Approbation.

3) ueber die Zollverhältnisse der Dorfschafft Geesthacht an der Launburgschen Gränze.

Nachdem *der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* sich für den Antrag der Kammer allerunterthänigst ausgesprochen hatte, erhielt' auch dieser die Allerhöchste Billigung Seiner Majestät.

Als der allerunterthänigste Vortrag des Kammerpräsidenten beendet war, referirte *Kammerherr Baron von Plessen* nachfolgende Sachen der Rentekammer:

- 1) betreffend dass eine Summe von 60.062 Rbth. in der Capitalien-Rechnung des Amts Gottorf zum Abgang zu führen sei.
- 2) betreffend eine Pachterneuerung der Kornwassermühle in Rhein-feld auf 1½ Jahr.
- 3) betreffend die Erweiterung und Rectificirung des Wasserlaufs der Schmalfelder Au.
- 4) betreffend die Entäusserung von 135 Tonnen bei Bramfelde belege-nes der Krone angehörendes unurbares Land.

In welchen Sachen *Seine Majestät der König* die allerunterthänigsten Anträge der Kammer Allerhöchst zu genehmigen geruhen.

Dernæst bleve efterfølgende Sager for det Danske Cancellies vedkommende allerunderdanigst refererede af *Etatsraad Holm*:

- 1) ang. Opførelsen af et nyt Raadhuus samt Ting og Arresthuus i Cor-søer.
- 2) om at Naadensaaret igjen maatte indføres paa Ulkebølle Sognekald paa Als.
- 3) om at Skarprettertjenesten for Præstø, Holbeks og Sorøe Amter maa inddrages m. m.
- 4) om at et Beløb af 5000 Rbd, der af den forrige Entrepreneur for Fangernes Forpleining og Beskjæftigelse i Wiborg Tugthuus er indbetalt i denne Strafanstalts Casse som Afdrag paa en ham i sin Tid af Finantscassen forskudt Driftscapital, allernaadigst maa be-villiges Strafanstalten som Laan.
- 5) om Tilladelse for Besidderen af Stamhuset Rathlousdahl til at maatte give Pant i Stamhusets Indtægter for et Laan af 10,000 Rbd.

- 6) om Tilladelse til at et Stykke Jord af Stamhuset Nørholm maa overdrages i Arvefæste som Jordlod for Thistrup Skole.
- 7) om Bevilling for Henriette Wilhelmine Frederikke Brandt født Henriksen til Ophævelsen af hendes Ægteskab med hendes i Henseende til Bord og Seng fraseparerede Mand Sømand P. C. Brandt samt om Tilladelse for hende til at indgaae nyt Ægteskab.
- 8) om Formildelse i den Jordemoder Ane Christine Sørensen født Møller for bedrageligt Forhold idømte Straf.
- 9) ang. forskjellige Begunstigelser for den for Fredericia og Omegn paatænkte Sparekasse.

I hvilke samtlige Sager *Hans Majestæt Kongen* behagede at afgive Allerhøieste Resolution efter Kancelliets allerunderdanigste Indstilling.

Nachdem die Referate der Dänischen Cancelli beendet waren, wurden folgende Sachen der Schleswig-Holstein-Launburgschen Cancelli vom *Geheimen Staatsminister Grafen Carl Moltke* allerunterthänigst vorgetragen.

- 1) eine Vorstellung der Eisenbahncommission vom 1sten Febr. 1848 betreffend das Gesuch der Direction der Rendsburg-Neumünsterschen Eisenbahngesellschaft vom 30ten December 1847 um Allerhöchste Genehmigung des Beschlusses der Generalversammlung vom 13ten f. M. 30,000 Sl. Species auf das Vermögen der Gesellschaft anzuleihen.

Seine Majestät der König geruhten die allerunterthänigst beantragte Genehmigung Allerhöchst zu ertheilen.

- 2) ueber die im Rescript vom 28ten Januar in Aussicht gestellte Ernennung von Wahlcommissairen, zu welcher Function Amtmann Kardorff in Itzehoe allerunterthänigst in Vorschlag gebracht wurde.

Seine Excellence der Referent äusserte in dieser Beziehung ferner, dass es ihm am zweckmässigsten erscheine, den Commissarius nicht durch eine Instruxion zu bestimmten Massregeln zu binden, sondern die Ausführung der Function seiner Conduite zu ueberlassen, ihn jedoch zu ermächtigen auf desfallige Anfrage zu erklären, dass Seine Majestät den Deputirten Reisekosten und Diäten zu vergüten gesonnen wäre.

Seine Majestät der König geruhten diesem Antrag Allerhöchsten Beifall zu ertheilen und befohlen, dass die Vergütung für die Depu-

tirten, wie im allgemeinen für die Ständeversammlungen bestimmt, vergütet werden sollten, diejenigen aber, die an der Versammlung in Copenhagen Theil nehmen würden, 6 Rbd. täglichen Diäten und die Kosten ihrer Reise, so wie es 1832 geschehen, vergütet haben sollten. Worauf *Allerhöchstderselbe* die Sitzung gehoben erklärten.

Lunding

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 4. februar 1848.

Aar 1848 Fredagen den 4de Februar samledes det Geheime Statsraad under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Onsdagen den 2den Februar. Hans Excellence Geheime Stats- og Justitsminister Stemmann var endnu ved Sygdom forhindret i at give Møde. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Efterat *Hans Majestæt Kongen* havde behaget Allerhøist at stille det Spørgsmaal under Discussion, hvem der i Medfør af Res. af 28de f. M. var at udnævne til Valgcommissair i Kongeriget Danmark, og efterat flere af det Geheime Statsraads Medlemmer derom havde yttret sig, befalede *Allerhøistsamme*, at Kammerherre Stiftamtmand i Ribe Grev Sponneck for Jyllands Vedkommende og Kammerherre Amtmand Grev Knuth i Frederiksborg for Østifternes Vedkommende havde at fungere som Valgcommissairer.

Derefter oplæste *Geheime Statsminister Grev C. Moltke* allerunderdanigst de Indkaldelser, der i Medfør af Res. 28. Januar d. A. skulde udfærdiges for Hertugdømmenes Vedkommende, hvilke erholdt Allerhøieste Approbation.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke machte die allerunterthänigste Bemerkung, dass keine Allerhöchste Bestimmung vorliege, in wie fern andre als die respectiven Wähler jeder Classe bei den Wahlen gegenwärtig sein dürften, indem er die Uebelstände berührte, die möglicherweise verursacht werden könnten, wenn die Wähler der verschiedenen Classen gleichzeitig bei den Wahlen zugegen wären.

Nachdem *der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* sich allerunterthänigst dahin geäussert hatte, dass es zweckmässig wäre, dass jede Classe allein zu einer für dieselbe bestimmten Zeit die Wahl vornähme, geruhten *Seine Majestät der König* Allerhöchst zu befehlen,

dass kein Allerhöchster Befehl in dieser Rücksicht zu erlassen sei, dass aber der Kammerherr Amtmann von Kardorff durch ein privates Schreiben des Geheimen Staatsministers Grafen C. Moltke auf das Zweckmässige einer solchen Massregel aufmerksam zu machen sei, und uebrigens das Weitere seiner Conduite zu ueberlassen wäre.

Danach wurde von *Conferentsrath Dumreicher* nachfolgende Vorstellungen der Schleswig-Holstein-Launburgschen Cancelllei allerunterthänigst referirt:

1) betreffend Allerhöchste Genehmigung zur Verwendung gewisser dem Gute Müssen von der Berlin-Hamburger Eisenbahn-Gesellschaft entrichteter Entschädigungsgelder.

Nachdem *der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* allerunterthänigst die Bemerkung gemacht hatte, dass der Besitzer des Lehngutes Müssen keine Leibes Erben hinterlasse, dass aber wegen der Geringfügigkeit der fraglichen Sache das Bedenken der Lehnsvettern als unstatthaft erscheine, und nachdem *Geheimer Staatsminister Ørsted* diesem allerunterthänigst beigetreten mit der Bemerkung, dass im Allgemeinen auch im Königreiche ein solches Bedenken erheischt würde, geruhten *Seine Majestät der König* dem Antrage der Cancelllei seine Allerhöchste Genehmigung zu geben.

2) betreffend die Abänderung einiger in den Zunftartikeln der Neustadter Fischerzunft enthaltenen Bestimmungen.

3) betreffend die Etablirung eines Wochenmarkts in Pinneberg und die Erlassung einer Wochenmarktsordnung für denselben Fläcken.

4) betreffend das Gesuch des Schusters Valentin in Uetersen um Erlaubnis zur Arrogation des unehelichen Sohnes seiner Ehefrau Namens Jacob Wörmke und zur Uebertragung seines Namens auf denselben.

5) betreffend die Erlassung einer interimistischen Bestimmung im Betreff der Jurisdiction auf der Schlei.

In welchen 4 letzten Sachen *Seine Majestät* die allerunterthänigsten Anträge der Cancelllei Allerhöchst genehmigen geruhten.

Dernæst foredrog *Generalauditeur Scheel* allerunderdanigst et Referat, betreffende hvilke Love der skulde gjøres gjeldende for de Militaire i Sager angaaende almindelige Forbrydelser.

Referenten gjorde allerunderdanigst opmærksom paa, at de nærværende Forhold medførte den Ulempe, at Tropperne i Hertugdøm-

mene efter de nugældende Bestemmelser for almindelige ikke militaire Forbrydelser dømtes efter den danske Lovgivning, hvilken Ulempe kunde tænkes hævet paa 3 Maader:

1) idet alle deslige Forbrydelser henlagdes under de civile Domstole.

Hvilket imidlertid formeentligen ei kunde finde Sted, da det vilde være uoverensstemmende med Tjenestens Tarv, at Militaire bleve underkastede den Afhængighed af de borgerlige Forhold, som deraf vilde flyde.

2) idet en fuldstændig Militair Lov blev udarbeidet, som ogsaa indeholdt Straffebestemmelser for almindelige ikke militaire Forbrydelser med stadigt Hensyn saavel til de i Kongeriget som i Hertugdømmene gjældende Straffebestemmelser.

Herved vilde foruden Vanskelighederne ved en saadan Udarbeidelse møde den Ulempe, at der i Staten etableredes tre forskjellige Straffelove for deslige Forbrydelser, en for de Militaire, en for de civile i Kongeriget og en tredje for de civile i Hertugdømmene.

3) idet at det Princip vedtoges, at de Militaire i Hertugdømmene for deslige Forbrydelser dømtes efter disses Love, i Kongeriget efter den danske Lovgivning.

Dette vilde imidlertid aldeles stride mod den Eenhed i Armeens jurisdictionelle Forhold, hvis Nødvendighed maatte ansees som anerkjendt.

Referenten maatte derfor som den rigtigste Maade at reglere de omtalte Forhold paa principaliter indstille:

at der udarbeidedes en fælleds Criminal Lovgivning for hele Staten, hvortil der ifølge den under 28. Januar 1840 nedsatte Commissions Arbejder maatte antages at være betydelige Forarbejder, og som nu efter Rescript 28. Januar d. A. kunde forelægges en fælleds Forsamling for hele Staten til Discussion eller subsidialiter:

at begge Cancelliernes allerunderdanigste Betænkninger indhentes, forinden en Allerhøieste Resolution afgaves.

Geheime Statsminister Bardenfleth yttrede allerunderdanigst, at han ikke kunde fravige den Mening, at Tropperne, der vare garnisonerede i Hertugdømmene, jo med Grund maatte finde en Prægravation i de omtalte Tilfælde at blive dømte efter den danske Lovgivning, og navnlig hvor det Tilfælde indtraadte, at Straffen efter denne var

strængere end efter Hertugdømmenes. Han maatte derfor som den rigtigste Maade til at bortfjerne denne Ulempe ansee en fælleds Criminallov for hele Staten. Og kunde han navnlig ikke antage, at det kunde medføre nogen væsentlig Betænkelighed i denne Henseende, om denne Lovgivning nærmest sluttede sig til det allerede udarbejdede Udkast, som ifølge Res. 28. Januar 1840 var forfattet for Hertugdømmene. Han maatte derfor foreslaae, at Cancelliernes Betænkning foreløbigen blev hørt.

Geheime Statsminister Grev C. Moltke bemærkede allerunderdanigst, at det var en Nødvendighed, som vistnok ingen Modsigelse kunde finde, at hele Armeen var den samme Lovgivning underkastet; og havde i de omtalte Forbrydelser den danske Lovgivning hidtil været anvendt, indsaae han ikke, hvorfor dette Forhold ei kunde vedblive. Han indsaae iøvrigt ikke, at den nye Criminallov for Hertugdømmene kunde anføres som Motiv til en Forandring i disse Forhold, da den netop lettere vilde kunne afgive en Ledetraad for Straffenes nærmere Bestemmelse, forsaavidt et saadant beroede paa de militaire Domstoles Skjøn, end den tidligere Lovgivning for Hertugdømmene, der vel oprindeligen var bygget paa Constitutio Carolina, men som ved senere Bestemmelser og Praxis havde modtaget saa mange Modificationer, at dens Anvendelse fordrede ei ubetydelige Vanskeligheder. Han maatte iøvrigt bemærke, at han ei kunde meddele nogen Oplysning om, hvorfor Res. 28. Januar 1840 var emaneret alene for Hertugdømmene og ei for hele Riget.

Geheime Statsminister Ørsted bemærkede allerunderdanigst, at Grunden til, at Rescriptet alene angik Hertugdømmene maatte søges deri, at det var emaneret paa Grund af et Andragende fra Hertugdømmenes Stænder. Han bemærkede endvidere, at han efter Allerhøieste Befaling havde deels corresponderet med den samlede Commission deels senere confereret med et enkelt Medlem for at tilveiebringe en Eensformighed mellem Hertugdømmenes og Kongerigets Lovgivning. Men uagtet denne Conference havde ført til Eenighed i flere Puncter, maatte han ansee en fælleds Criminallov for meget vanskelig, da der i flere Principforhold fandt en gjennemgribende Forskjel Sted, i hvilken Henseende han navnlig anførte og udviklede Begrebet om smaat og stort Tyverie. Som en Erfaringsgrund til at støtte denne Mening anførte han Preussens Exempel, hvor Rhinprovindserne trods Regjeringens Bestræbelser dog endnu ei havde viist sig villige til at opgive

den der fra den franske Occupationstid gjældende Lovgivning. Han fandt det ønskeligt, men under nærværende Omstændigheder vanskeligt at tilveiebringe Eenhed i Straffebestemmelserne, men formeente allerunderdanigst, at man i Hertugdømmene ved de militaire Retter kunde lempe Straffen efter de gjældende Love og Anskuelser.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil ansaae allerunderdanigst en saadan fælleds Criminal Lovgivning for hele Staten som meget ønskelig, men troede den vanskelig at udføre under nærværende Omstændigheder. Han maatte ansee det for det rigtigste, at der udarbejdedes en militair Lovgivning for hele Staten, der ogsaa omfattede de ikke militaire Forbrydelser, og henholdt sig navnlig alle underdanigst til Preussens Exempel, hvor den militaire Lovgivning altid havde været een, medens navnlig i ældre Tider høist forskjellige Lovbestemmelser i de forskjellige Dele af Riget havde været gjældende. Han fandt det allerunderdanigst rigtigst, at Cancellierne yttrede [sig] over Spørgsmaalet.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte dele *Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminils* Mening som den nærmeste Vei til Maalet, navnlig da det var tilsigtet at indføre almindelig Værnepligt, og denne ei kunde indføres, forinden de militaire Love vare forandrede, og det saaledes vilde føre til en meget langvarig Udsættelse, saafremt denne Forandring i de militaire Love atter først skulde vente efter en Forandring af den almindelige Criminallovgivning.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke antog, at det efter Rescript af 28. Januar 1840 udarbejdede Lovudkast nu var færdigt, og at det kun yderligere vilde opsætte Sagen og derhos vanskeligen føre til noget heldigt Resultat, om man nu paanye vilde gjøre det til Gjenstand for Omarbejdelse for derpaa at grunde en Lovgivning for hele Riget.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte tilraade, at en fuldstændig militair Codex udarbejdedes, som ogsaa indeholdt Bestemmelser om ikke militaire Forseelser, men forresten stemte han allerunderdanigst for, at Spørgsmaalet ang. en fælleds Criminal-Lovgivning for hele Staten forelagdes Cancellierne.

Hans Kongelige Høihed Arveprindsen tiltraadte denne Mening, og

Geheime Statsminister Bardenfleth stemte ligeledes allerunderdanigst for, at Cancellernes allerunderdanigste Betænkning over Sagen indhentedes.

Hans Majestæt Kongen yttrede, at det var Hans Allerhøieste Villie at stræbe efter, at den militaire criminelle Lovgivning saavel for Sø- som for Land-Etaten saameget som muligt nærmede sig den civile, da en for stor Forskjel i Straffen, især naar almindelig Værnepligt indførtes, vilde medføre Ulemper; hvorefter det behagede *Hans Majestæt* at afgive den Allerhøieste Bestemmelse, at Generalauditeuren havde at tilstille Cancellierne sit Foredrag, og at disse havde til Hans Majestæt Kongen allerunderdanigst at afgive deres Betænkning over samme.

Hvorefter *Hans Majestæt* behagede at hæve det Geheime Statsraads Møde.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet onsdag d. 9. februar 1848 kl. 12.

Aar 1848 Onsdagen den 9de Februar Kl. 12 forsamledes det Geheime Statsraad under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Fredagen den 4de s. M. Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Hans Majestæt Kongen behagede at forelægge det Geheime Statsraad et allerunderdanigst Andragende fra Geheime Conferentsraad Grev Otto Moltke, hvori denne raadede til midlertidige Censur Forholdsregler med Hensyn til de Yttringer i Bladene, som kunde nære Misstemningen mellem Danmark og Hertugdømmene, idet Hans Majestæt tillige behagede at meddele, at Allerhøistsamme allerede havde taget den Allerhøieste Bestemmelse ikke at ville gaae ind paa dette allerunderdanigste Andragende.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke formeente allerunderdanigst, at de Bestemmelser, der havdes i Danmark i Forbindelse med den factiske Myndighed, vedkommende Embedsmænd udøvede i Hertugdømmene, maatte ansees tilstrækkelig til at hindre Offentliggjørelsen af det, der ligefrem udgik paa at opvække Had og Forbittrelse imellem de forskjellige Landsdele, men maatte iøvrigt ansee det for hensigtsmæssigere for Hertugdømmenes Vedkommende, om tvertimod der tillades Dagbladene en friere Discussion end hidtil.

Grev Reventlow Criminil maatte tiltræde denne Mening, idet han

tillige allerunderdanigst bemærkede, at den strenge Censur i Holsteen netop bevirkede, at de Yttringer, der ei kunde passere i Hertugdømmene, ofte i en langt værre Skikkelse gik over i Nabolandenes Blade og anførte som Exempel herpaa navnlig Bremer Zeitung.

Geheime Statsminister Grev C. Moltke maatte ansee det rigtigst, at en saadan Allerhøieste Bestemmelse, at Censuren skulde anvendes saa skaansomt som muligt, ei for ikke at vække Opsigt burde gaae ud fra Cancelliet, men at det var rigtigst, at han underhaanden tilskrev Regjeringspræsidenten.

Geheime Statsminister Ørsted tiltraadte *Geheime Statsminister Grev C. Moltkes* Anskuelse og bemærkede, at Etatsraad Reiersen havde spurgt ham om, hvorledes han havde at forholde sig med Gjennemsynet, efterat Rescript af 24de f. M. var emaneret, hvorpaa han havde svaret ham, at han ei troede, at dette medførte nogen Forandring i det tidligere Forhold, men at det var rigtigst ei at være for tilbøielig til at lægge under Beslag. Han foreslog at lade Etatsraad Reiersen kalde til sig og meddele ham, at den omtalte Fremgangsmaade var Hans Majestæts Allerhøieste Villie.

Hans Majestæt Kongen gav derpaa sin Allerhøieste Villie tilkjende, at en saadan privat Meddelelse skulde skee til Regjeringspræsidenten, ligesom den allerede var Etatsraad Reiersen meddeelt.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved var af den allerunderdanigste Formening, at en frie Discussion var det bedste Middel til at berigtige stridige Meninger og bringe dem nærmere, da derimod i Mangel af Pressefrihed ugrundede Anskuelse netop ved at gaae fra Mund til Mund uden at finde Drøftelse og Modsigelse vilde blive saameget farligere.

Dernæst oplæstes efter Allerhøieste Befaling en Beretning fra Præsidenten for den Slesvig-Holsteenske Regjering om Stemningen i Hertugdømmene, hvis Indhold allerunderdanigst tiltraadtes af *Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil og C. Moltke*.

Efterat derefter Protocollen for det forrige Møde var oplæst, refererede *Hans Excellence Kammerpræsident Bluhme* allerunderdanigst efterfølgende Forestillinger for det kgl. Generaltoldkammer og Commerce-Collegium:

- 1) ang. Opførelsen af Fyr paa List og Romøe.
- 2) ang. Eneret for C. L. Nagel i Hamborg til i 5 Aar at forfærdige Turbiner af den af ham anmeldte Construction.

- 3) **betreffend die behufs Verbesserung des Fahrwassers der Elbe in das diesjåhrige Budget für das Herzogthum Launburg aufgenommene Summa von 3,500 Rbd. C[ourant]**

Welche alle Anträge die Allerhøchste Genehmigung erhielten.

Derefter refererede *Conferentsraad Unsgaard* allerunderdanigst for det Kongelige Rentekammers Vedkommende efterfølgende Forestillinger:

- 1) ang. at det i Nykjøbing paa Sjælland værende Oppebørselscontoir for Ods Herreds Gods tillige maa være en fuldstændig Amtstue for samtlige Eiendomme og Stæder i 8 Sogne i bemeldte Herred.
- 2) ang. Arvefæsteoverdragelse af et Huus med Jordlod i Uvelse paa Frederiksborg Distrikt til Gaardmand Peter Christiansen.
- 3) ang. et Tilskud til den tidligere bevilligede Udgift til Istandsætelsen af Gartnerboligen ved Bernstorffs Palais.
- 4) ang. en Udgift til Forhøielsen af de opfyldte Strækninger af Gravene omkring det saakaldte Aalborg Slot.
- 5) ang. Skyldsætningen med videre af nogle fra Odense Fjord i sin Tid inddæmmede Grundstrækninger.
- 6) ang. Afhændelsen til Arvefæste af Steenløse Sognekalds Annexgaard i Vixø paa Frederiksborg Amt til Fæsteren Niels Larsens Enke.
- 7) ang. Fritagelse for en for Bjeverskov og tilgrændsende Herreder i Præstøe Amt oprettet Brandforsikringsforening for rørligt Gods for at bruge stemplet Papir til de Declarationer, som blive at udstæde af de i Foreningen indtrædende Repræsentanter.
- 8) ang. samme Fritagelse for en i Nørrejylland oprettet lignende Forening.
- 9) ang. samme Fritagelse for en lignende Forening i det gamle Roeskilde Amt.
- 10) ang. et Andragende fra Krigsraad og Herredsfoged Spærck betrefsende Skifte og Arveafgiver af Boet efter Hans Wilsbeck af Seilstrup.
- 11) ang. Salget af 37 Td. Land fra Sandbye Vicepastorat i Lollands Nørre Herred.

I hvilke alle Sager *Hans Majestæt* gav Kammerets allerunderdanigste Indstilling Allerhøieste Bifald.

Derefter refereredes det Danske Cancellies allerunderdanigste Forestillinger af *Etatsraad Holm* i følgende Orden:

- 1) betreffende Tilladelse for Karen Christiansdatter, Huusmand af Borre Peder Henriksens fraskildte Kone til at indgaae nyt Ægteskab.
- 2) ang. en Forøgelse af den Comtesse Augusta Siegfriede Rantzau til-lagte Appanage af det grevelige Forlods Rosenvold, samt om at Administrationen for bemeldte Forlods maa bemyndiges til aar-ligen at udbetale til Enkegrevinde Jacobine Rantzau en Under-støttelse af 200 Rbd.

I hvilke begge Sager *Hans Majestæt Kongen* behagede at give den allerunderdanigste Indstilling sit Allerhøieste Bifald.

Darauf referirte *der Geheime Staatsminister Graf C. Moltke* aller-unterthänigst eine Vorstellung der Eisenbahn Commission betreffend das Gesuch der Direction der Flensburg-Husum-Tonninger-Eisenbahn-Gesellschaft um fernere Verlängerung der zur Erbauung der Eisenbahn in der Bauconcession von 19. Aug. 1844 festgesetzten Frist.

Welche allerunterthänigste Vorstellung *Allerhöchste Genehmigung* erhielt.

Danach ueberreichte *der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke* Seiner Majestät eine allerunterthänigste Adresse der Launburgschen Ritter- und Landschaft und verlas einen allerunterthänigsten Entwurf zur Allerhöchsten Beantwortung, welcher mit der Beantwortung des Hochseligen Königs gleichlautend war, nur das statt der Worte »verewigten Vorgänger« die Worte »verewigten, theuern und verehrten Vater« angewendet waren.

Seine Majestät der König ertheilten diesem Entwurf Allerhöchste Genehmigung.

Schliesslich referirte *Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke* den allerunterthänigsten Antrag der Deputation der Sleswig-Holsteinischen Prälaten und Ritterschaft: Seine Majestät möchten allergnädigst ge-ruhen, eine von der genannten Corporation abgesandte Deputation zu empfangen.

Seine Majestät geruhten zu befehlen, dass zur Antwort hierauf mitzuthemen wäre, dass Seine Majestät die Deputation nach der Bei-setzung des Hochseligen Königs empfangen würde.

Wonach *Seine Majestät der König* den Geheimen Staatsrath für gehoben erklärten.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 11. februar 1848 kl. 12.

Anno 1848 Fredagen den 11te Februar Kl. 12 forsamlede det Geheime Statsraad sig under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Onsdagen den 9de næstforhen. Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde. Protocollen førtes som hidtil.

Efterat Protocollen for forrige Møde var blevet oplæst, refererede *Conferentsraad Hansen* allerunderdanigst paa Universitetsdirektionens Vegne efterfølgende Sager:

- 1) angaaende Begunstigelser for grønlandske og færøske Embedsmænds og Undersaatters studerende Børn.

Geheime Statsminister Bardenfleth bemærkede allerunderdanigst, at han ei kunde anerkjende den af Referenten paaberaabte Analogie mellem det, som tidligere havde været bestemt for de ostindiske Coloniers Vedkommende, og det, som man nu for Grønland og Færøerne agtede at fastsætte. For de i Ostindien ansatte Embedsmænd maatte man nemlig antage det i Regelen at være magtpaaliggende at erholde deres Sønner dannede til i Tiden at kunne blive Embedsmænd under den danske Regjering, hvilket uden de omtalte Begunstigelser vilde have været dem saa godt som umuligt. Anderledes forholdt det sig paa Grønland og Færøerne, hvor Embedsmændene vare de færreste, den handlende Classe derimod den største, og denne havde, naar man antog, hvad der i Regelen vilde skee, at Forældrene vilde opdrage Børnene i samme Fag, langt lettere ved uden særdeles Begunstigelser at naae dette Maal. Iøvrigt kunde han intet finde til Hinder for, at Universitets-Directionens allerunderdanigste Forestilling erholdt Allerhøieste Bifald, da den, saaledes som af Referenten bemærket, ei medførte nogen nye Byrde, eftersom der ei mere blev Spørgsmaal om ostindiske Embedsmænds og Undersaatters Sønner.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke tiltraadte denne Anskuelse.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil foreslog allerunderdanigst, at med Hensyn paa Slutningen af Directionens Indstilling:

»Samtlige Begunstigelser, som herved ere tilsagte Sønner af Dansk-Grønlandske eller af Færøske Embedsmænd« etc. burde Ordet »Dansk« foran Grønlandsk bortfalde som overflødig.

Geheime Statsminister Ørsted maatte aldeles billige, at Directionens allerunderdanigste Indstilling indskrænkede sig til de Sønner, hvis

Forældre havde Ophold eller ved Døden vare afgaaede i bemeldte Bिलande, da det vilde være en overdreven Begunstigelse, om dette Fortrin skulde tilfalde enhver Søn, hvis Fader engang i sin Tid havde opholdt sig de nævnte Steder. Han maatte iøvrigt bemærke, at denne Begunstigelse yderst sjældent vilde komme til Anvendelse for Sønner af Embedsmænd, da disse sædvanlig efter faae Aars Forløb retournerede til Danmark.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke maatte tiltræde det af *Geheime Statsminister Ørsted* allerunderdanigst yttrede, men maatte tilføie, at den attraaede Begunstigelse navnlig for Grønland var af særdeles Vigtighed formedelst den lange Tid af Aaret, hvori det var isoleret fra Moderlandet. Hvorimod med Hensyn til Færøerne den langt hyppigere Communication med Danmark ogsaa gjorde det lettere for Forældrene at faae Børnene opdragne i Moderlandet.

Efterat denne Sag saaledes var blevet discuteret, behagede det *Hans Majestæt* at bifalde Universitets-Directionens Indstilling.

2) betreffende forandrede Regler for Stipendievæsenet ved Universitetet.

Efterat *Referenten* [Hansen] allerunderdanigst havde udviklet det historiske ved dette Spørgsmaal, sattes efter Allerhøieste Befaling hver enkelt Paragraph af det fremlagte allerunderdanigste Udkast til et Reglement for Communitetsstipendiet og Regentsbeneficiatet under allerunderdanigst Discussion. Udkastet bilagdes Protocollen.

ad § 1.

Denne §'s Bestemmelser anbefaledes i det Væsentlige af *Geheime Statsminister Bardenfleth* og *Grev Carl Moltke*.

Geheime Statsminister Ørsted formeente allerunderdanigst, at det udtrykkeligen burde bestemmes, at de, som hidtil havde nydt den høieste Grad af Communitetet, ikke ved denne Forandring mistede det, de engang havde erhvervet.

Denne Mening tiltraadtes af *Geheime Statsminister Grev Reventlow-Criminil*.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved tiltraadte ligeledes denne Yttring og bemærkede tillige, at en yderligere Forhøielse af Communitetet vilde bevirke, at igjen saa meget desto færre kom til at nyde godt deraf.

Hans Majestæt behagede dernæst at give § 1 sit Allerhøieste Bifald, dog saaledes, at den nævnte Redactionsforandring foretoges.

ad § 2.

Geheime Statsminister Bardenfleth udtalte sig allerunderdanigst for §'s Indhold, da det Antal af Understøttelser, der efter denne blev meddeelt, synes at være et aldeles passende Bidrag til det Formaal at skaffe Staten det tilbørlige Antal af duelige Embedsmænd, og idet han henholdt sig til den Bemærkning af Referenten, at neppe alle de, som fortiden nøde Understøttelse, kunde ansees for aldeles kvalificerede til, at man ved Pengeopoffrelser skulde netop vinde dem for Embedsbanen, maatte han tiltræde den foreslaaede Indskrænkning i Antallet af Understøttelser.

Hans Majestæt Kongen gav § sin Allerhøieste Sanction.

ad § 3.

Geheime Statsminister Ørsted bemærkede allerunderdanigst ved denne §'s No. 1, at Udtrykkene:

»At han er født i de Danske Stater eller uden for disse under saadanne Forhold, at ham ifølge Lovgivningen tilkommer Indfødtes Rettigheder« ikke aldeles udtrykte det, de tilsigtede, da Indfødsretten kunde tilkomme Personer uden at være begrundet i de netop ved deres Fødsel stedfindende Forhold.

Hans Majestæt Kongen befalede, ved iøvrigt at give § sit Allerhøieste Bifald, at No. 1 blev at udtrykke saaledes:

»at han har Indfødsret«.

ad § 4.

Geheime Statsminister Ørsted bemærkede allerunderdanigst, at han ikke kunde tiltræde den Mening, at af Islænderne Trangsattester burde forlanges, som hidtil ikke var skeet, da det for Forældre, naar de bestemte deres Søn til Studeringer, var af høi Grad af Vigtighed med Sikkerhed at kunne regne paa denne Understøttelse ved Universitetet. Dertil kom, at det var af fleersidig Interesse, da det navnlig vilde være væsentlig for at aflægge deres provindsielle Særheder, at de Lettelser, der vare dem givne for at bevæge dem til Ophold ved Universitetet, ikke bleve formindskede. Han bragte i denne Anledning allerunderdanigst i Erindring, at det efter de gjeldende Bestemmelser vilde være dem muligt, uden at studere ved Universitetet, at opnaae mindre Præstekald i Island. Saafremt der maatte have bestaaet en Bestemmelse om, at Medicinere og Chirurger skulde forpligte sig til efter endt Examen enten at retournere til en passende Embedsstilling

i Island eller at refundere de af dem oppebaarne Understøttelser, da kunde han allerunderdanigst kun billige, at denne Bestemmelse i det nye Udkast var hævet, navnlig med Hensyn til det vanskelige i Afgjørelsen af, hvorvidt en tilbuden Ansættelse kunde være antagelig. Da imidlertid Udkastet havde udeladt dette, forekom det ham paa den anden Side at være urigtigt ved den omspurgte Forandring med Attester at udsætte sig for at vække Misnøje og Uroe paa Island.

Geheime Statsminister Bardenfleth yttrede allerunderdanigst, at det forekom ham ubilligt mod Islænderne at berøve dem den ubetingede Ret til de nævnte Understøttelser i den Udstrækning, som den af forfarne Konger var dem givet, naar netop den Omstændighed, at Højsalig Kong Christian den 4de havde givet Frederiksborg Skole et forøget Privilegium i denne Henseende, anførtes som Grund for dette Privilegiums Vedbliven. Han maatte iøvrigt tiltræde det af *Geheime Statsminister Ørsted* allerunderdanigst anførte om Vigtigheden af at befordre Islændernes Studium ved Universitetet, navnlig med Hensyn paa Aflæggelse af deres provindsielle Egenheder. Han maatte tillige allerunderdanigst bemærke, at Meddelelsen af disse Attester let vilde gaae over til en reen Formsag. Der vilde efter hans Overbeviisning paa Island neppe være 2 Mænd, som ei vilde kunne erhverve en saadan Attest, da det at sende en Søn til Universitetet dog altid var forbundet med Opofrelser, hvis Størrelse var vanskelig at afgjøre, og da det dog altid var lettere at give end at nægte en saadan Attest, hvilket sidste vilde medføre Mistydning og Rivninger.

Med Hensyn paa, at den Medicinerne og Chirurgerne tidligere paa lagte Forpligtelse var bortfaldet, maatte han ligeledes aldeles tiltræde *Geheime Statsminister Ørsteds* Mening, idet han navnlig frygtede, at den vilde skrække Islænderne fra dette Studium, medens der dog paa Island netop var en stor Trang til Læger og Chirurger. Han maatte derhos allerunderdanigst finde det rigtigst, at disse Transgattester bortfaldt saavel for alle paa Island værende Embedsmænds som andre Undersaatters Børn og saavel for dem, der dimitteres fra Island, som for dem der nedsendes til danske Skoler og derfra dimitteres.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved og *Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil* og *Carl Moltke* tiltraadte denne Mening.

Hans Majestæt Kongen gav dernæst den Allerhøieste Bestemmelse, at de nævnte Attester skulde bortfalde for de Studerende, som nævntes i denne §'s No. 1 og 2, og den Passus, som herom gav Paalæg, altsaa gaae ud.

ad § 5.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte allerunderdanigst aldeles tiltræde den af Universitetsdirectionen yttrede Formening, at Stipendierne kun meddeelttes for eet Aar ad Gangen og dernæst fornyedes, naar Vedkommende dertil viste sig værdig for hvert Aar, ligesom han aldeles maatte tiltræde de af Directionen mod Consistoriets Anskuelse yttrede Grunde. Men naar nu uagtet denne Meningsulighed Universitetsdirectionen desuagtet havde udkastet denne § i Medfør af det af Consistoriet Indstillede, saa maatte [han] efter de derom af Referenten meddeelte Oplysninger antage, at Aarsagen var den, at man efter nuværende Forhold ansaae det for at være forbundet med særdeles Vanskeligheder at see et modsat Princip gennemført med streng Conseqvents. Han maatte derfor allerunderdanigst vel være af den Formening, at §'en forblev, som den var, men at det ogsaa paa den anden Side ikke alene gjordes lettere for Vedkommende at remove uværdige Personligheder fra Stipendiets Nydelse, men at en Virksomhed ex officio i denne Retning paalagdes dem.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke tiltraadte denne Anskuelse.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil maatte allerunderdanigst yttre den Anskuelse, at Stipendiet kun maatte tilstaaes for 1 Aar ad Gangen, da han ikke kunde antage det for vanskeligt at skaffe paalidelige Attester og at føre det dertil, at Principet, naar Vedkommende med Alvor dertil bleve tilholdte, kunde gennemføres.

Geheime Statsminister Ørsted gjorde allerunderdanigst opmærksom paa, at Uddelelsen af Stipendierne hvert Aar fra nye af vilde medføre den Ulempe, at en Stipendiat kunde blive udelukt for det næste Aar uden egen Brøde, saafremt der fandtes saamange mere qualificerede, at han ei kunde komme i Betragtning, hvilket vilde medføre en sørgelig Usikkerhed for de Studerende. Han maatte derfor allerunderdanigst anbefale den i Udkastet indeholdte Bestemmelse. Naar navnlig Regentsprovsten havde yttret sig mod den 1 aarige Bestemmelse, da var hertil Grunden vel snarest at søge deri, at der mellem Regentsens Alumner lettigen kunde opstaae Frygt for og Misnøje

mod en saadan formeentlig for indgribende Myndighed, der blev Regentsprovsten tildeel, og som atter kunde føre til indbyrdes Misforhold.

Hans Kongelige Høihed Arveprindsen og Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke henholdt sig til Geheime Statsminister Bardenfleths Yttringer.

Geheime Statsminister Bardenfleth foreslog allerunderdanigst, at det navnlig paalagdes Regentsprovsten, at han ex officio havde at indstille uværdige Personligheder til at removeres.

Hans Majestæt Kongen gav §'en sin Allerhøieste Billigelse, dog at der paa et passende Sted i Reglementet gjordes Vedkommende til Pligt ex officio at indstille uværdige Stipendiater og Alumner til Remotion.

§§ 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12

erholdt uden foreløbig allerunderdanigst Discussion *Hans Majestæts* Allerhøieste Bifald.

ad § 13

befalede *Hans Majestæt*, at der, i Henhold til den ved § 5 givne Allerhøieste Bestemmelse, efter Ordene:

»Bestyrelsescommitteen har i Almindelighed at føre Tilsyn med Stipendiaterne og med de Communitetets og Regentsens Stipendievæsen vedkommende Anliggender«

tilføies de Ord: »og omhyggeligen at vaage over, at Ingen vedbliver at nyde Stipendier, som dertil ei findes værdig«.

ad § 14

befalede *Hans Majestæt*, at der foran Ordene:

»at fratage saavel en privilegeret som en ordinair Stipendiat — —« sættes: »efter Regentsprovstens Indstilling gjennem Committeen«.

Derefter foredrog *Referenten* [Hansen] Directionens sidste allerunderdanigste Indstillingspunct:

»at de 100 Rbd. aarligen, der tilstodes Medlemmerne af Stipendie-Bestyrelsen, maatte regnes fra 1ste Januar 1845, da denne Bestyrelse havde tiltraadt sin Virksomhed«.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved gjorde allerunderdanigst opmærksom paa, at det ei stemmede med rigtig Regnskabsorden at bestemme Gagen længere tilbage end til 1ste Januar 1848, men at en saadan Godtgjørelse i alt Fald maatte tilstaaes under en anden Form.

Geheime Statsminister Bardenfleth yttrede allerunderdanigst, at det

forekom ham billigt, at de nævnte Mænd, da de havde havt Arbeidet, ogsaa erholdt dette allernaadigst godtgjort.

Hans Majestæt Kongen afgav den Allerhøieste Bestemmelse, at der extraordinairt var at tilstaae Bestyrelsens Medlemmer et Honorar, der var lig med Beløbet af 3 Aars Gage nemlig 100 Rbd. til hver.

Udkastets § 15 erholdt Allerhøieste Approbation.

Derefter blev efter Allerhøieste Befaling sat under allerunderdanigst Discussion en Meningsforskjellighed, der var opstaaet mellem Pluraliteten af Universitetsdirectionen og Overdirecteuren af Sorøe Academie Kammerherre Amtmand Grev Knuth, idet denne ansaae sig for ved det Allerhøieste Rescript af 31. Decemb. f. A. at være udnævnt til Medlem af Universitetsdirectionen, men dennes Majoritet kun antog, at denne Udnævnelse gav ham Sæde og Stemme i Directionen i de Sager, der angik Sorøe Academie, idet Directionens Majoritet for denne Mening allerunderdanigst paaberaabte sig det i Sagen tidligere forefaldne og navnlig det Allerhøieste Rescript af 21. Decb. f. A.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte først allerunderdanigst bemærke, at saavel Overdirecteurens Bestalling som Rescript af 31. Decb. udtrykkeligen betegner ham som Medlem af Directionen. Foruden at nu denne Allerhøieste Villiestilkjendegivelse som den senest udtalte maa være den gjeldende, saa kan man ogsaa af en anden Grund aldeles ikke argumentere fra det tidligere Rescript af 21de Decb., da dette sætter Grev Knuth i en ganske anden Stilling, idet samme sætter ham til Medlem af Directionen kun for Sorøe Academies Vedkommende, men paa den anden Side tillægger ham hele Directionens Myndighed i Sorøe. At saaledes Grev Knuth er udnævnt til Medlem af Universitets-Directionen uden nogen videre Restriction forekommer ham aldeles uomtvisteligt, og Spørgsmaalet bliver altsaa nu kun det, om der i den Omstændighed, at han ved sin Embedsstilling er fjernet fra Universitets-Directionens Sæde ligger en Nødvendighed for at foretage en Forandring i det eengang ved Rescript 31. Decb. 1847 Allerhøiest bestemte. Men en saadan Nødvendighed synes ei at være tilstæde. Idet Grev Knuth nemlig er at betragte som Sectionschef vil egentlig hans Deeltagelse kun være nødvendig ved Principspørgsmaal og saadanne, som berøre Sorøe Academie eller dettes Forhold til andre Directionen underlagte Anstalter, og i saadanne Sager synes det ved en passende Fordeling af Sagerne og gjensidig Imødekommen fra

begge Sider ei at være forbundet med Vanskelighed for Grev Knuth at afgive og for Directionen at modtage hans Meningsyttring.

Geheime Statsminister Carl Moltke maatte allerunderdanigst yttre den Formening, at Grev Knuth ved Rescript af 31. Decb. med saa klare Ord som muligt var udnævnt til Medlem af Universitetsdirectionen, og at han maatte beholde denne Stilling, indtil den Allerhøiest fratoges ham.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil maatte tiltræde denne Mening med Tilføiende, at der ei kunde argumenteres fra Rescript af 21. December, saameget mindre som dette efter Allerhøieste Bestemmelse blev sat under fornyet Discussion, som netop førte til den forandrede Bestemmelse. Ideen var dengang at give Grev Knuth Qualification som Sectionschef, men at undgaae denne Benævnelse.

Geheime Statsminister Ørsted maatte tiltræde det allerunderdanigst Yttrede, at den tidligere Anskuelse havde været udtrykt ved Rescript af 31. Decb., men at denne senere var forandret, saaledes som Rescript af 31. Decb. udtaler sig. At Grev Knuths Deeltagelse i Directionen paa en Maade maatte begrænses ved hans Fraværelse forekom ham indlysende, men de practiske Vanskeligheder, som derved opstode, antog han kunde hæves ved gjensidig Imødekommen.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved anførte allerunderdanigst, at det i den ham allernaadigst betroede Embedsvirksomhed aldrig havde medført Vanskeligheder at blive enig om, hvilke Sager der burde behandles collegialiter. Han antog, at Grev Knuth burde betragtes som ethvert andet Medlem, der for Øieblikket var fraværende. Ønskedes fra Directionens Side hans Medvirkning, maatte han tilkaldes, ønskede han selv at deeltage i Forhandlingerne, da maatte han indfinde sig i Directionen. Forøvrigt maatte han allerunderdanigst henholde sig til Rescript af 31. Decb. 1847.

Hans Kongelige Høihed Arveprindsen tiltraadte *Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltkes* Yttringer.

Hans Majestæt behagede derefter at tage den Allerhøieste Bestemmelse at:

»det vil have sit Forblivende ved den Allerhøieste Resolution af 31. Dec. f. A., ifølge hvilken Amtmand Kammerherre Grev Knuth er Medlem af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler«.

Hvornæst *Hans Majestæt Kongen* erklærede det *Geheime Statsraad* for hævet.

Møde i geheimestatsrådet onsdag d. 16. februar 1848.

Aar 1848, Onsdagen den 16de Februar var det Geheime Statsraad forsamlet under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer var tilstæde som Fredagen den 16de [sic] forrige Maaned. Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom forhindret i at give Møde. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Efterat Protocollen fra forrige Møde var bleven oplæst, refererede *Hans Excellence Kammerpræsident Bluhme* paa det Kongelige General-toldkammer og Commerce-Collegiums Vegne allerunderdanigst:

- 1) en Oversigt over de Bekostninger som vare medgaaede i Anledning af den ifjor indtrufne Dyrtid.

I Anledning af Opgjørelsen af de i denne Anledning efter Allerhøieste Befaling anvendte Summer bemærkede *Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke* til Bregentved, at dertil endnu maatte bringes under Beregning de Omkostninger, der vare medgaaede til Embedsmændenes extraordinaire Understøttelse til forskjellige Udgivter foranlediget ved Afbenyttelsen af den Kongelige Marines Skibe, og det Tab Finantserne havde lidt ved Afsavnet af Kogskatten i Hertugdømmene.

- 2) betreffende en forandret Bestyrelse af de Danske Besiddelser paa Kysten af Guinea.

Geheime Statsminister Bardenfleth yttrede sig derhen, at han allerunderdanigst maatte finde det rigtigt, at Bestyrelsen af de nævnte Besiddelser blev ordnet paa en mere hensigtssvarende Maade, saafremt Regjeringen maatte ville vedblive at beholde Besiddelsen af dem; men at han var af den Formening, at det var særdeles hensigtsmæssigt at gjøre det Mulige for paa passende Vilkaar at afstaae dem til en anden Magt, da derved Staten befriedes fra en betydelig Udgivt uden tilsvarende Fordeel. Han maatte iøvrigt allerunderdanigst bemærke, at han fandt det betænkeligt at indskrænke Embedsmændenes Antal, deels med Hensyn til den store Dødelighed paa Kysten, deels med Hensyn paa den Ulempe, der derved kunde opstaae, at enkelte Embedsmænd bortreiste. Han maatte see en Bekræftelse paa denne sin Anskuelse deri, at der endogsaa nu samtidig med den forelagte nye Plan allerunderdanigst andrages paa Ansættelse af en extraordinair Assistent udenfor Planen.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke henholdt sig allerunderdanigst til Generaltoldkammerets Indstilling.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil bemærkede allerunderdanigst, at der havde forgjæves været indledet Underhandlinger om de guineiske Besiddelsers Afstaaelse til den engelske Krone. Disse Bestræbelser havde imidlertid været frugtesløse, men det var ved Underhandlingerne med det engelske Cabinet blevet indlysende, at Afstaaelsen af Besiddelserne til en anden Magt vilde møde Vanskeligheder. Forøvrigt maatte han dele de yttrede Betæneligheder ved at indskrænke Embedsmændenes Antal.

Geheime Statsminister Ørsted tiltraadte allerunderdanigst Generaltoldkammerets Indstilling, men bemærkede, at det forekom ham, som om Gagerne med Hensyn paa Omstændighederne vare foreslaaede efter en for ringe Maalestok.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved tiltraadte allerunderdanigst Generaltoldkammerets Indstilling, navnlig ogsaa med Hensyn til Embedsmændenes planmæssige Antal, hvorimod han antog, at Generaltoldkammeret uden Ulempe kunde bemyndiges til allerunderdanigst at gjøre Forestilling, om at det extraordinairt forøgedes, hvor Omstændighederne, saaledes som det for tiden var Tilfældet, gjorde dette tilraadeligt.

Hans Majestæt Kongen udtalte i Anledning af det allerunderdanigst foredragne Referat sin Allerhøieste Mening derhen, at det vilde være betænkeligt at adoptere den af den engelske Regjering projecterede Fremgangsmaade at exportere Negere som frie Arbeidere og efter længere Tids Forløb at bringe dem tilbage til Africa som Colonister, da det vil være vanskeligt at forhindre, at et saadant Forhold brugtes som Skjul for en virkelig Slavehandel.

Iøvrigt behagede det Hans Majestæt at give Collegiets allerunderdanigste Forestilling sin Allerhøieste Sanction, dog saaledes at Collegiet bemyndigedes til, undtagelsesviis naar Foranledning dertil gaves, at indgive allerunderdanigst Forslag til Beskikkelse af 2 Assistenten istedetfor 1, hver med en Gage af 600 Rbd. Guineisk Courant.

3) betreffend eine Summe von 8.800 Rbth. zum Bau einer neuen Schleuse zu Siebeneichen am Stecknitzcanal.

Welcher allerunterthänigste Antrag Allerhöchste Genehmigung erhielt.

Danach referirte *Kammerherr Baron von Plessen* folgende Vorstellungen der Königlichen Rentekammer:

- 1) betreffend die im Herzogthum Launburg im Jahre 1848 auszuführenden Bauten und Reparationen an den Königlichen Gebäuden, Domainebesitzungen und Wegen, so wie die Anlieferung des in diesem Jahre zu den Bauten an den dortigen geistlichen Gebäuden erforderlichen Holzes.
- 2) betreffend Bestreitung der Kosten des im Jahre 1847 an der Schleswigschen Domkirche cum part[ibus] vorgenommenen nicht im Voraus zu bestimmenden Bau Arbeiten.
- 3) betreffend die Herstellung einer Dienstwohnung für den jedesmaligen Kirchspielsvogt in Bramstedt mittelst Ankaufe des dem gegenwärtigen Beamten Hartz daselbst gehörigen Wohnhauses für herrschaftliche Rechnung.
- 4) betreffend die Wiederverpachtung der herrschaftlichen Mühlen zu Boden im Amte Steinhorst.
- 5) betreffend den Ankauf eines Gebäudes im Flecken Wandsbeck für herrschaftliche Rechnung zur Einrichtung einer angemessenen Dienstwohnung für den Inspector des Königlichen Antheils der Güter Wandsbeck und Wellingsbüttel.
- 6) betreffend die Wiederunterbringung der in der Tondern und Schlux Harde des Amts Tondern belegenen herrschaftlichen Sollvigschen und Elliamschen Wiesen.
- 7) betreffend die Wiederverpachtung der herrschaftlichen Kornwindmühle zu Borsbüll im Amte Bredstedt.
- 8) betreffend den Erlass der den Einwohnern der ehemaligen zum Amte Tondern gehörigen Halbinsel Galmsbüll in den Jahren 1792 und 1793 behufs Instandsetzung ihres Werfs aus Königlicher Kasse geleisteten Vorschusses zum Gesamtbetrage von 1215 Rbt. 38 Sk. Welche 8 allerunterthänigste Vorstellungen Allerhöchste Genehmigung erhielten.

Dernæst refererede *Etatsraad Holm* allerunderdanigst det Danske Cancellie vedkommende efterfølgende Forestillinger:

- 1) betreffende Bortsalg af den Thorkilii Børneskole-Legat tilhørende femte Part af Jorden Kyrkjuvog i Guldbringe Syssel under Sønder Amtet paa Island.
- 2) betreffende Strafs Eftergivelse for Tjenestekarl Søren Petersen.

- 3) betreffende den Sag som skal foretages ved Høiesterets høitidelige Aabning Torsdagen den 2den Marts 1848.
- 4) betreffende Strafs Eftergivelse for Skomagersvend Peder Pedersen. Hvilke 4 Indstillinger erholdt Allerhøieste Sanction.

Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke referirte danach allerunterthänigst die Vorstellung der Eisenbahn Commission betreffend das allerunterthänigste Gesuch der Eisenbahn Direction der Flensburg-Husum-Tonninger Eisenbahn Gesellschaft, dass die Königliche Kasse sich, ausser der bedingungsweise bereits schon zugesagten Uebernahme von 2250 Actien, annoch mit 1704 Actien bei diesem Unternehmen betheiligen möge.

Nachdem *Seine Majestät der König* die Allerhöchste Erklärung abgegeben, dass es sein Wille wäre, dass die Nordsee mit der Ostsee auf jedem Falle durch eine Eisenbahn auf dem kürzesten Wege verbunden werden solle, und dass er den Verhältnissen zufolge die Richtung zwischen Husum und Flensburg für die geeigneteste halte, bemerkte *Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke* allerunterthänigst, dass wenn dem vorliegenden Gesuch Allerhöchste Genehmigung zu Theil würde, dennoch aller Wahrscheinlichkeit nach die Herstellung der Bahn durch die Gesellschaft nicht erfolgen würde, da es so gut wie gewiss wäre, dass ein noch uebrigens nicht unbedeutender Theil der Actionnaire sich lossagen würden. Da aber die, im Falle der Allerhöchsten Genehmigung des vorliegenden Gesuchs, von der Regierung uebernommenen Verpflichtung im Ganzen zu einer Summa von 1.200.200 Rbt. belaufe, während die Kosten einer Bahn von Flensburg bis Husum nur auf 1.300.000 Rbt. veranschlagt wäre, so würde er allerunterthänigst anrathen, den Supplicanten eine abschlägige Antwort zu ertheilen, die Bahn aber, wenn es der Allerhöchste Wille Seiner Majestät wäre, dass eine solche angelegt werden solle, auf Staatskosten, und zwar nicht nach Tonningen, sondern nur nach Husum anzulegen.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste auch der Meinung sein, dass insofern es der Allerhöchste Wille wäre, eine Bahn von Flensburg nach Husum anzulegen, dieses dann auf Staatskosten geschehen müsse.

Geheimer Staatsminister Bardenfleth musste allerunterthänigst bemerken, dass es ihm bedenklich schiene, die Auflösung der Gesellschaft der Flensburg-Husum-Tonninger Eisenbahn zu veranlassen und sich dann darauf zu beschränken, eine Bahn von Flensburg auf Husum zu

bauen. Sollte nemlich der Hafenubau in Husum nicht glücken, würde die Regierung genöthigt sein, auch die Fortsetzung der Bahn nach Tönning allein aus eignen Mitteln zu bestreiten, da diese schwerlich als ein Actien Unternehmen unternommen werden würde. Er könne sich uebrigens in dieser Rücksicht nicht eine bestimmte Meinung bilden, da das Nähere eines Projects, welches Husum als Endpunct darstellte, ihm früher nicht bekannt gewesen.

Der Geheime Staats- und Finanzminister Graf Moltke zu Bregentved bemerkte, dass ein solches Project vorzugsweise der Allerhöchsten Billigung des Hochseligen Königs sich erfreut habe, und dass Allerhöchstderselbe grade Husum als der rechte Endpunct angesehen und daher zu dessen Hafen bedeutende Summen destinirt habe.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil brachte allerunterthänigst im Vorschlag: Seine Majestät möchten geruhen gleichzeitig mit der abschlägigen Antwort, der Eisenbahn-Commission Allerhöchsten Befehl zu ertheilen, mit einem allerunterthänigsten Vorschlag einzukommen, wie eine Eisenbahn zwischen Flensburg und Husum auf Staatskosten in der geeignetesten Weise darzustellen wäre.

Der Geheime Staats- und Finanzminister Graf Moltke zu Bregentved musste allerunterthänigst eine abschlägige Antwort widerrathen. Da die Gesellschaft so ganz neulich Verlängerung der Concession erhalten, so schien es ihm nicht ganz consequent und daher unstatthaft, der Gesellschaft jetzt eine abschlägige Antwort zu ertheilen, die dessen sofortige Auflösung zur Folge haben müsse. Er glaube aber, dass sowohl die Billigkeit gegen die Gesellschaft, so wie auch die Interessen des Staats ausreichend gewehrt würden, wenn Seine Majestät das vorliegende allerunterthänigste Gesuch der Gesellschaft Allerhöchst genehmigten, im Falle aber binnen Ablauf der Concession das Nöthige nicht in Ordnung gebracht wäre, sich Allerhöchst vorbehalten auf Staatskosten die Bahn dort anzulegen, wo es am Geeignetesten befunden werden müsste, so wie auch dass gleichzeitig hiemit der Eisenbahncommission Allerhöchst befohlen würde, darueber einen allerunterthänigsten Vorschlag einzureichen.

Geheimer Staatsminister Bardenfleth trat dieser Ansicht bei.

Seine Majestät der König geruheten der Meinung des Geheimen Staatsministers Grafen Moltke zu Bregentved Allerhöchst beizutreten und zu befehlen, dass eine Resolution in diesem Sinne concipirt und zur Allerhöchsten Unterschrift vorgelegt werde.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke verlas darauf das Schreiben, welches die Königliche Schleswig-Holsteinische Regierung an den Censoren der Herzogthümer zufolge Allerhöchsten Willens gerichtet hatte. Darauf erklärten *Seine Majestät* den Staatsrath gehoben.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 18. februar 1848 kl. 12.

Aar 1848 Fredagen den 18de Februar Kl. 12 forsamledes det Geheime Statsraad under Hans Majestæts Allerhøjeste Forsædc. De samme Medlemmer vare tilstæde som Onsdagen den 16de s. M. Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom forhindret i at give Møde. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Efterat Protocollen var oplæst fra forrige Møde, udviklede *Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke*, idet han fremlagde en allerunderdanigst Forestilling, alle de Ulemper, som resulterede af den store Masse af fremmede Mynter, som cirkulerede i Hertugdømmene, idet disse mellem Mand og Mand modtoges efter en Cours i Forhold til Landets egen Mynt, som oversteg deres virkelige Gehalt. Ligesom deraf fulgte, at den indenlandske Mynt fortrængtes af den slettere fremmede, saaledes viste dette Misforhold sig allertydeligst ved Indbetalinger til de offentlige Kasser; idet nemlig disse kun modtog Landets Mynt, maatte Afgivtsyderne ofte med stor Opoffrelse søge at skaffe sig denne.

De udenlandske Mynter, som meest finde Anvendelse i Hertugdømmene, ere de mechlenburgske $\frac{2}{3}$ Sk. og preussiske Penge. De første ere nyligen satte ud af Cours i Mechlenburg, hvor en nye Myntfod er etableret, og forsvandt nu alt mere og mere, idet navnlig mange af dem sendtes til Omvexling i Altona. De preussiske Penge derimod finde en meget almindelig Anvendelse, og den preussiske Thaler gaaer mellem Mand og Mand til en Cours af 40 Sk. Courant, uagtet den alene er 39 og en Brøkdeel værd. Han foreslog derfor at forebygge de omtalte Ulemper ved at authorisere de offentlige Oppebørselsbetjente til at modtage preussiske Thaler til 39 Sk. Courant, hvorved Hans Majestæts Kasse vilde holdes skadesløs og desuden indvinde saameget paa Thalerne, saa at Ommyntningen dermed kunde betales.

Uagtet rede Sølv og Nationalbankens Sedler nu stode al pari, kunde han dog allerunderdanigst ei tilraade, at der fra Regjeringens Side

gjordes noget Skridt til at indføre disse i Hertugdømmene, da der deels opkastedes om endog ugrundede Tvivl om Regjeringens Berettigelse hertil, deels der i Hertugdømmene herskede en Antipathie mod Repræsentativer, og saaledes et Skridt i denne Retning fra Regjeringens Side vilde kunne forøge den stedfindende Spænding. Af samme Grund maatte han ogsaa fraraade at udvide det allerunderdanigst fremsatte Forslag om den preussiske Mynt til preussiske Scheine, saa meget mere som det var bekjendt, at der af disse fandtes et stort Antal falske. Han maatte imidlertid ansee det for hensigtsmæssigt, at Oppebørselsbetjentene ogsaa erholdt Authorisation til at oppebære Afgifterne i Nationalbankens Sedler, hvornæst de kunde opbevares og hjemsendes til Kongeriget, da han antog dette for den rigtigste Maade at skaffe disse en frivillig Cours i Hertugdømmene, ligesom ogsaa det Kgl. Rentekammer og det Kgl. Generaltoldkammer havde erklæret sig for en saadan Foranstaltning.

Geheime Statsminister Bardenfleth tiltraadte allerunderdanigst det gjorte Forslag.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke tiltraadte det ligeledes, dog udhævede han allerunderdanigst Nødvendigheden af, at denne Modtagelse af preussisk Sølvmynt og danske Sedler ikke gjordes til en Forpligtelse, men kun til en Beføielse for Oppebørselsbetjentene, da en Lovbestemmelse i denne Retning formeentligen ei kunde emanere, uden at Stænderne foreløbigen vare hørte.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil maatte ogsaa ansee den foreslaaede Forholdsregel for hensigtsmæssig som provisorisk, indtil Landets Myntfod kunde underkastes en almindelig Forandring.

Efterat *Hans Majestæt* havde forlangt Underretning om Forholdet med de til en Værdie af $\frac{1}{5}$ Rb. Sk. udprægede Kobbermynter, som det var Allerhøistsamme bekjendt ikke vare modtagne med Tilfredshed i Hertugdømmene, meddeelte *Geheime Stats- og Finantsminister Moltke* til Bregentved, at der i det Hele af disse kun var udmyntet 1200 Rbd., og *Geheime Statsminister Grev C. Moltke*, at de i Almindelighed kun anvendtes til Porto-Betalinger, og at de navnlig ikke fandt Anvendelse ved Udbetalingen af de Militaires Lønninger.

Hans Majestæt gav derefter *Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltkes* Forslag sit Allerhøieste Bifald, saaledes at Oppebørselsbetjentene i Hertugdømmene bemyndigedes til at modtage i de offent-

lige Kasser preussiske Thaler til en Cours af 39 Sk. Courant og Nationalbankens Sedler til pari Cours.

Danach verlas *Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke* eine der Schleswig-Holstein-Launburgschen Cancelli von der Landschaft Eiderstedt zugesandte an Seine Majestät gerichtete allerunterthänigste Adresse, welche *Seine Majestät* mit Gnade empfangen und eine Antwort darauf nach der Beisetzung mitzutheilen zu befehlen geruhen.

Danach referirte *Conferentsrath Dumreicher* allerunterthänigst für die Schleswig-Holstein-Launburgsche Cancelli folgende Vorstellungen:

- 1) betreffend die Erlassung einer Verordnung für das Herzogthum Launburg wegen Ueberlassung von Grundstücken und Gerechtsamen zum Behuf einer Eisenbahn von der Lübeckischen Gränze nach Büchen.
- 2) betreffend eine Abänderung des fürstlichen Poenalmandats vom 5ten Sept. 1712 wegen des Nachtschwärmens.
- 3) betreffend die Verlegung der Eidespredigten von dem zweiten Weihnachtstage und dem zweiten Ostertage auf einen anderen Sonntag.
- 4) betreffend das Gesuch des Candidaten der Theologie Friederich Carl Poul zur Mühlen in Pinneberg um Gestattung der Ordination behufs Anstellung als Prediger an der Deutsch Protestantischen Kirche in Nordamerika.

Welche 4 allerunterthänigsten Vorstellungen die *Allerhöchste* Genehmigung erhielten.

Dernæst refererede *Conferentsraad Hansen* for den Kgl. Direction for Universitetet og de lærde Skoler allerunderdanigst følgende Sager og en Beretning om Revisionens Fremme:

- 1) ang. Udredelsen af en Sum, hvormed et til Omdannelsen af et Locale til Universitetets zoologiske Museum allernaadigst bevilliget Beløb var overskredet.
- 2) ang. Allernaadigst Dispensation for Magisterconferents for Cand. theol. Adjunct W. A. Thisted samt Tilladelse til at bruge det danske Sprog istedetfor det latinske til en Disputats for Magistergraden.
- 3) ang. Allernaadigst Approbation paa de af Directionen i Tidsrummet fra 1ste Juli til 31. Decbr. 1847 bevilligede Understøttelser, Honorarer m. v. af de under dens Ressort staaende Kasser.

I hvilke 3 Sager det behagede *Hans Majestæt* at give de allerunderdanigste Forestillinger sit Allerhøieste Bifald.

Derefter erklærede *Hans Majestæt* det Geheime Statsraad for hævet.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet onsdag d. 23. februar 1848 kl. 12.

Aar 1848 Onsdagen den 23. Februar Kl. 12 var det Geheime Statsraad forsamlet under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Fredagen den 18de næst forhen. Geheime Stats- og Justitsminister Stemmann var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Nachdem das Protocoll der vorigen Sitzung verlesen war, referirte *Kammerpræsident Bluhme* unterthänigst eine Vorstellung der Könighchen Generalzollkammer betreffend mehrere Ermässigungen im Elbzoll.

Nachdem der *Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* bemerkt hatte, dass er Nachrichten — doch keine officiële — von Mecklenburg erhalten habe, die ihm den baldigen Beitritt Mecklenburgs zu den vorgeschlagenen Veränderungen mit Sicherheit voraus sehen liessen, geruhten *Ihre Majestät der König*, dem Antrage Allerhöchste Genehmigung zu ertheilen.

Dernæst refererede den fungerende Generaladjutant *Major von Schöllner* et allerunderdanigst Andragende om, at der maatte tages Allerhøieste Bestemmelse i Anledning af et Tilfælde, der var indtruffet ved Troskabs- og Hyldings-Edens Affordring fra Deres Durchlaughtigheder Prindserne Generallieutenant Frederik Emil August og Oberstlieutenanterne Frederik og Christian til Slesvig Holsteen Sønderborg Augustenborg.

Med Hensyn til de Tvivl, som Hans Durchlaughtighed Hertugen af Slesvig Holsten Sønderborg Augustenborg paa sine tvende Sønners og Hans Durchlaughtighed Generallieutenant Prinds Frederik Emil August paa egne Vegne havde opkastet om, hvorvidt det var stemmende med hidtil antagen Skik og Brug at affordre Prindserne af Huset Eed, bemærkede *Geheime Statsminister Bardenfleth* allerunderdanigst, at saafremt der havde været Spørgsmaal om, hvorvidt der burde affordres de nævnte Prindser en Eed eller ikke, da vilde han muligviis ei have tilraadet et saadant Skridt, navnlig da han var i Tvivl om, hvorvidt

en saadan Eed overhovedet affordredes Officerer à la suite; men da Eeden nu engang var affordret, saa antog han det allerunderdanigst ogsaa for uundgaaeligt, at denne Fordring førtes igjennem, især da den af Prinds Christian August af Slesvig Holsten Sønderborg Augustenborg i Aaret 1808 aflagte, underskrevne og ved Referatet fremlagte Eed viser, at der ei findes nogen Retsgrund til en Vægning.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke henledte allerunderdanigst Opmærksomheden paa, at der ei forelaae nogen directe Vægning for at aflægge Eeden, da de berørte tvende Skrivelser til Generaladjutant Ewald bare Præget af at være aldeles confidentielle. Han maatte bemærke, at det endog af Hans Durchlaughtighed Hertugens Skrivelse aldeles ikke var at see, hvorvidt Deres Durchlaughtigheder Prindserne Frederik og Christian deelte de af Hertugen fremsatte Tvivlsgrunde. Han maatte saaledes allerunderdanigst henstille, om det ei, forinden yderligere Skridt foretoges, vilde være rigtigt, at Generaladjutanten ligeledes confidentielt besvarede den nævnte Skrivelse og i Besvarelsen gjorde Deres Durchlaughtigheder opmærksomme paa de Misforstaaelser, hvorpaa deres Tvivl hvilede. Skulde da senere en bestemt Vægning blive udtalt, da maatte en Beafskedigelse deraf blive Følgen.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil maatte allerunderdanigst tiltræde denne Mening; han antog, at Misforstaaelsen beroede derpaa, at Deres Durchlaughtigheder betragtede det skete Skridt som en Undtagelse, hvilket de under Referatet meddeelte Oplysninger havde viist det ikke at være. Han maatte iøvrigt bemærke, at de berørte Skrivelser saa meget mindre kunde betragtes som en bestemt Vægning, da de begge kun holde sig til Formalia, og Hans Durchlaughtighed Generallieutenant Prinds Frederik Emil August endog udtrykkeligen erklærer Intet at have mod Formularen.

Geheime Statsminister Ørsted bemærkede allerunderdanigst, at den Omstændighed, at ingen anden Eed end den af Prinds Christian August aflagte var forefundet, syntes at bekræfte, at det ei var sædvanligt at affordre slige Eeder, hvilket ogsaa synes at fremgaae af de forefundne Bestallings-Reverser, som have traadte i Eedens Sted.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte tiltræde den Mening, at de bemeldte Breve burde confidentielt besvares og deri gjøres opmærksom paa det, som under nærværende allerunderdanigste Referat var oplyst; det, som nærmere blev at iværksætte, maatte da udsættes, indtil Svar herpaa var indløbet.

Hans Kongelige Høihed Arveprindsen henvendte Hans Majestæts Allerhøieste Opmærksomhed paa, at der vare flere Officerer à la suite i Armeen, hvem Eeden formeentligen ei var affordret, og at dette efter Høistsammes Formening burde skee for, at Deres Durchlaughtigheder ei skulde have Grund til at antage, at der med specielt Hensyn paa Deres egne Personer skete en Undtagelse.

Efterat det Geheime Statsraads øvrige Medlemmer allerunderdanigst havde tiltraadt denne Anskuelse, behagede *Hans Majestæt* at give sin Allerhøieste Bestemmelse derhen:

»At Generaladjutanten havde i en confidential Skrivelse at oplyse Deres Durchlaughtigheder om de i Deres Skrivelse indeholdte urigtige Forudsætninger og tillige at foranstalte, at Eedsformularer til Underskrift tilstilledes de øvrige Officerer à la suite i Armeen«.

Derefter refererede *Conferentsraad Unsgaard* paa det Kongelige Rentekammers Vegne allerunderdanigst efterfølgende Sager:

1) ang. en Nedsættelse for Aaret 1848 i den ved Forordningen af 15. April 1818 paabudne Landskat af Jorder og Tiender i Danmark, saavel som i Skatten af Besiddelse, Nytte og Brug for Hertugdømmene Slesvig og Holsteen m. v.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte med Hensyn paa de i Forestillingen anførte Grunde tilraade, at en saadan Eftergivelse fandt Sted, men maatte formedelst de overordentlig heldige Conjuncturer, som i de senere Aar fandt Sted for Landmændene, i Principet finde det rigtigt, at denne Eftergivelse ophørte, saasnart de i Forestillingen anførte Finantsspørgsmaal vare ordnede. Han maatte derfor allerunderdanigst tilraade, at Eftergivelsen kun gaves for $\frac{1}{2}$ Aar.

Geheime Statsminister Grev C. Moltke fandt det utilraadeligt ikke at meddele Eftergivelsen som de forrige Aar. Denne Deel af Skatten havde ikke alene fundet Sted i en lang Række af Aar, men i selve Normal Reglementet var denne Skat opført efter sit modererede Beløb. Ligesom han nu, naar sligt var nødvendigt, vilde finde det ubetænkeligt at hæve Skatten med sit fulde Beløb, saa maatte han paa den anden Side frygte, at det vilde give Anledning til Misfornøielse, naar denne langvarige Eftergivelse ophørte paa en Tid, da Finantstilstanden ei udviste nogen Nødvendighed derfor og netop lige efter Thronskiftet.

Geheime Statsministrene Grev Reventlow Criminil og Ørsted tiltraadte denne Anskuelse.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved bemærkede, at en Eftergivelse kun paa $\frac{1}{2}$ Aar maatte føre til, at denne atter om $\frac{1}{2}$ Aar maatte blive fornyet, da de i Resolutionen omtalte Omreguleringer neppe kunde fuldføres i indeværende Aar, altsaa endnu mindre til October Maaned. Dertil kom, at det neppe kunde gjøre et fordeelagtigt Indtryk strax at opkræve de hidtil eftergivne 800,000 Rbd. til samme Tid, som der efter Budgettet vare 900,000 disponible til extraordinaire Udgivter.

Hans Majestæt Kongen behagede derefter at give Kammerets Indstilling Allerhøieste Approbation.

2) ang. de i Aaret 1846 for Veikassens Regning udførte Hovedlandveissarbejder i Danmark.

Efter at *Hans Majestæt Kongen* havde henledt Kammerets Opmærksomhed paa den betydelige Besparelse, som i Fyens Gouvernement var tilveiebragt ved Milepæles Anskaffelse efter en forandret Construction, behagede det Allerhøistsamme at bifalde Kammerets Indstilling.

3) ang. Løn til en Medhjælper for Skolelærer Hansen i Gilleleie paa Kronborg District.

4) ang. Bortleiele af 5 Steenhuggerpladser paa Frederiks Kirkeplads her i Staden.

5) ang. et Honorar til Justitsraad og Registrator samt Landinspecteur Lund for nogle foretagne Udstykningsforretninger.

Hvilke allerunderdanigste Indstillinger erholdt *Hans Majestæts* Allerhøieste Sanction, efter at *Geheime Statsminister Bardenfleth* havde hentydet paa det efter hans Formening billige i, at de, som ønskede en saadan Forretning, selv honorerede den, saa meget mere som det allerede var en stor Fordeel for dem at erholde Udstykningsforretningen udført i Matrikelcontoiret, da en lovlig Udstykningsforretning medførte høist betydelige Omkostninger.

6) ang. et Andragende fra Biskop over Island H. G. Thordersen, om Tilladelse til deels at flytte, deels at ombygge de paa den ham tillagte Embedsjord Laugarnæs staaende Avlsbygninger og øvrige Udhuse.

7) ang. Fritagelse for den ved Frdg. 12. Sept. 1792 paabudne Afgift for nogle af afgangne Grosserer I. M. Wulff til veldædigt Brug legerede Summer.

- 8) ang. at Udgivterne ved Udarbeidelsen af Planer o. s. v. til nogle paatænkte større Engvandings Anlæg i Ringkjøbing Amt maa afholdes af den Kongelige Kasse.
- 9) ang. Bortleiningen af 12 af de Hans Majestæt Kongen tilhørende 14 Tømmerpladse bag Ryssensteens Bastion samt i Dronningens Enghave ved Kjøbenhavn.
- 10) ang. Approbation paa Bortforpagtningen af Esrom Kornmølle med Tilliggende og Rettighed til en Kornmølles Anlæg ved Snævred.

Hvilke allerunderdanigste Indstillinger erholdt Allerhøieste Approbation.

Dernæst refererede *Etatsraad Holm* efterfølgende Sager for det Danske Cancellie:

- 1) ang. at den til Embedsgaard for Herredsfogden og Skriveren i Hassing-Refs Herreder indkjøbte Eiendom maa overdrages til privat Eiendom til Assessor Claudi.

Geheime Statsminister Bardenfleth yttrede allerunderdanigst, at han af Forestillingens Indhold maatte antage, at der paa den omtalte Egn maatte være stor Vanskelighed for at erholde Husleilighed, som atter kunde indtræffe for den nuværende Herredsfogeds eventuelle Eftermand, han maatte derfor ansee det for hensigtsmæssigt, at det offentlige reserverede sig Ret til, naar Gaarden var færdig bygget, at købe den for den til Bygningen medgaaede Sum.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte være af den allerunderdanigste Formening, at en saadan Reservation vilde gjøre det vanskeligere for Eieren at skaffe de nødvendige Laan til Bygningen tilveie, og han maatte derfor i alt Fald finde det rigtigst at udsætte Underhandlingerne herom, indtil Gaarden var bygget færdig.

Hans Majestæt Kongen gav Cancelliets allerunderdanigste Indstilling Allerhøieste Bifald.

- 2) ang. nogle nærmere Bestemmelser angaaende den under 8de Novb. 1845 allernaadigst anordnede Udvidelse af Hospitalet i Nykjøbing paa Falster samt angaaende Forhøielsen af nogle af de ved samme fungerende Embedsmænds Lønning eller Honorar.

Hvilken allerunderdanigst Indstilling erholdt Allerhøieste Approbation.

- 3) en allerunderdanigst Beretning om de Besparelser, der i Henhold til Placaten 18de April 1843 ere indtraadte ved Kjøbenhavns Borgervæbning i Aaret 1847 samt om Borgervæbningsfondets Status ved Udgangen af bemeldte Aar.
- 4) en allerunderdanigst Indstilling om Tilladelse for 3 Værnepligtige til at udvandre til Nordamerica.
Hvilken erholdt Allerhøieste Approbation.
- 5) en allerunderdanigst Beretning om de i Høiesterets Aaret 1847 tilendebragte Sager.

Darauf referirte der *Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke* allerunterthänigst, dass einer der Ständedeputirten, Wiimh, im Herzogthum Schleswig den Empfang des an ihn gerichteten Königlichen Einberufungs Briefes anerkannt, seine Stellung aber als Deputirter niederlegen zu wollen erklärt habe. Es wäre daher nothwendig, dass der Suppleant des Distrikts Nahmens Staal einberufen würde, und dieses um so mehr da das in Rede stehende Wahldistrikt ein dänisch redendes sei, und daher der Ausfall eines Vertreters es noch schwieriger machen würde, dass die dänischredenden Districte gebührend bei der Versammlung in Copenhagen repräsentirt würden.

Danach verlas der *Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke* einen vom Kammerherrn von Kardorff eingesandten Bericht ueber das in Kiel bei der dort stattgehabten Versammlung vorgefallne.¹⁾ In dieser Beziehung äusserte er die Ansicht, dass dem Wahlcommissairen die bei den Wahlen gemachten Reservationen irrelevant sein müssten, und dass diese nur zu protocolliren und die Wahl vorzunehmen sei. Für den Fall aber, dass dem Commissarius die Frage gestellt werden sollte, in welchem Umfange der Versammlung die Berathung und die Discussion zustehen würde, wäre es seine allerunterthänigste Meinung,

1) 17/2 1848 mødtes flertallet af de slesvigske og holstenske stænderdeputerede i Kiel for at drøfte, om man skulle udpege de »erfarne Mænd«, der i henhold til reskriptet af 28/1 1848 skulle træde sammen i København for at behandle regeringens forfatningsudkast. Man vedtog kun at foretage valget på den betingelse, at valgkommissæren ikke modsatte sig, at hver enkelt afgav en erklæring til protokollen om, at han ville fraråde kongen at give en forfatning, der hvilede på ideen om en dansk helstat, og tilråde gennemførelsen af en konstitutionel forfatning for begge hertugdømmer. Valget fandt sted 11. og 13. marts, uden at valgkommissæren protesterede mod erklæringen. Neergaard I, s. 129 f.

dass es am zweckmässigsten wäre, den Bescheid zu ertheilen, dass der Versammlung eine freie Berathung ueber das Ganze zukomme, was ihr vorgelegt würde; indem er bemerkte, dass im Jahre 1832 eine solche Befugniss den versammelten Männern nicht gegeben wäre, dass es ihm aber unter jetzigen Umständen nicht zweckmässig vorkäme, in der Beantwortung der obgedachten eventuellen Frage, wenn die Sache zur Sprache käme, etwas negatives zuzulassen. Er müsse demnach als zweckmässig erkennen, dass das Ganze vorgelegte, aber nichts als das vorgelegte, zur Discussion käme.

Nachdem *Geheimer Staatsminister Bardenfleth* bemerkt hatte, dass eine solche Freigebung der Discussion unzweifelhaft zur Folge haben würde, dass die intendirte Separat-Verfassung für die Herzogthümer der erste Gegenstand der Debatte würde, äusserte *Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke* die Ansicht, dass es unter jetzigen Umständen das Wesentlichste wäre, die Wahlen nicht zu stören, damit die Versammlung in Kopenhagen jedenfalls Statt fände, wo ihnen dann erforderlichen Falls gesagt werden könne, was nicht discutirt werden dürfe.

Nachdem *Geheimer Staats- und Finanzminister Graf Moltke* und *Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil* sich auch hierfür ausgesprochen, erhielt diese Meinung Allerhöchste Billigung, und erklärte *Seine Majestät* darauf die Sitzung für gehoben.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 25. februar 1848.

Anno 1848 Fredagen den 25de Februar var det Geheime Statsraad forsamlet under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Onsdagen den 23de Febr. Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom forhindret i at give Møde.

Efterat Protocollen fra forrige Møde var bleven oplæst, behagede *Hans Majestæt Kongen* at befale Geheime Statsminister Grev Carl Moltke at foredrage for Statsraadet en Meddelelse, som Hans Majestæt tidligere havde omtalt for ham.

Geheimer Staatsminister Graf Moltke theilte demnach allerunterthänigst mit, wie *Seine Majestät* der König die Allerhöchste Absicht

hege, namentlich mit Rücksicht auf die Schriften der Professoren Clausen, Schouw und Droysen, repressive Massregeln zu ergreifen, indem Seine Majestät sich namentlich durch die Art und Weise, wie in der erstgenannten Schrift die Regierung Seines Hochseligen Herrn Vaters besprochen worden, im hohen Grade schmerzlich berührt fände. Seine Majestät hatten daher die Absicht, den Professoren der beiden Universitäten und den Advocaten unter der Hand oder durch ein Königliches Rescript zu erkennen zu geben, dass sie, wenn sie sich desgleichen zu Schulden kommen liessen, ihren Abschied ohne weiteres erhalten würden und namentlich die Angestellten ohne Pension.

Nachdem *Seine Majestät* den Geheimen Staatsminister Grafen Carl Moltke befohlen hatte, sich allerunterthänigst ueber die vorliegende Allerhöchste Absicht zu äussern, so wie auch dass diese der allerunterthänigsten Discussion des Geheimen Staatsraths zu unterwerfen sei, musste der *Geheime Staatsminister Graf C. Moltke* die Allerhöchst beabsichtigte Massregel allerunterthänigst widerrathen, sowohl wenn eine solche Allerhöchste Massregel unter der Hand, als wenn sie officiell ertheilt würde; indem sie namentlich in den Herzogthümern von keinem Nutzen wäre, da alles was dort nicht gedruckt werden könne, durch die ausländische Presse doch eingeführt werde.

Geheime Statsminister Bardenfleth fandt dette Skridt saameget mere betænkeligt, som det syntes at staae i Strid med det Princip, som Hans Majestæt Kongen for kort Tid siden med Hensyn paa Pressens Frihed havde ladet de Embedsmænd tilkjendegive, hvem Opsynet med Pressen var betroet. Det syntes dertil ikke ønskeligt, at netop de Mænds Yttringer paalagdes Baand, som ved Stilling og Kundskaber vare nærmest kaldede til at udtale sig. Endvidere vilde et saadant Rescript gaae langt mere ud over Pressen i Danmark, hvor virkelig Alt kunde undertrykkes, end over Hertugdømmenes Presse, hvor i Virkeligheden Intet kunde undertrykkes, da Alt kunde passere gjennem den udenlandske Presse. Endeligen vilde Hans Majestæt derved selv blive Censor, og foruden at det altid vilde blive høist vanskeligt at afgjøre, naar et saadant Tilfælde var indtraadt, at den tilsigtede Fremgangsmaade blev anvendelig, vilde den Misstemning, som en Censur altid medfører, let kunne rette sig imod Hans Majestæts egen Person. Naar i sin Tid Forfatningen var gaaet over til at blive constitutionel, da maatte det vistnok være nødvendigt, at Embedsclassen ei optraadte imod de af Regjeringen adopterede Anskuelser, men saa-

længe denne Forandring ei endnu var indtraadt, maatte han allerunderdanigst paa det indstændigste tilraade at følge det af Hans Majestæt tidligere Allerhøiest udtalte Princip at lade Pressen saa megen Frihed som muligt.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil müsste dieser Meinung allerunterthänigst beipflichten. Wäre es der Wille Seiner Majestät in der gedachten Richtung, einen Allerhöchsten Schritt vorzunehmen, dann müsse er jedenfalls allerunterthänigst anrathen, dass dieser nicht weiter ginge als zu einer Ermahnung der Beamten. Einen jeden Schritt aber, der eine strengere Beaufsichtigung der Presse zu Folge haben würde, müsse er allerunterthänigst auf das Bestimmteste widerrathen.

Geheime Statsminister Ørsted maatte ligeledes paa det Bestemtteste allerunderdanigst fraraade et saadant Skridt, hvilket han antog at ville vække den høieste Grad af Misfornøielse, navnlig da det her saagodtsom aldrig forhen har været Tilfældet, at en Embedsmand var afskediget, uden at dette enten var skeet efter Lov og Dom, eller at han havde erholdt Pension, en Grundsætning som endog i Udkastet til den nye Pensionslovgivning Regjeringen ligefrem var gaaet ud fra. Han nærrede saaledes den Overbeviisning, at en Afskedigelse af saadan Slags kun vilde vække en høi Grad af Sympathie for den, den traf, og en stor og almindelig Misstemning.

Geheime Stats- og Finantsminister Moltke maatte allerunderdanigst bemærke, at han havde opfattet Hans Majestæts Allerhøieste Tilkjendegivelse derhen, at det var Allerhøiestsammes Hensigt ved Rescript til begge Cancellierne at forlange disses allerunderdanigste Betænkninger denne Sag betreffende. Havde han imidlertid heri feilet, og var det Hans Majestæts Allerhøieste Mening, at et Rescript selve Sagen betreffende strax skulde emanere, maatte han ligeledes paa det indstændigste allerunderdanigst fraraade det tilsigtede Skridt i den Form, at det blev en Udtalelse af den Kongelige Magtfuldkommenhed. Et saadant Skridt vilde især, naar det sammenholdtes med det Princip, Hans Majestæt for kort siden saa bestemt havde udtalt angaaende Pressens Frihed, vanskeligen undgaae almindeligen at fortolkes paa den Maade, at Hans Majestæt nu havde forladt den tidligere Conseqvents, ikke saameget paa Grund af Ret og Overbeviisning som ifølge en personlig, om ogsaa nok saa begrundet Misfornøielse med den Maade, hvorpaa Hans Majestæt som Søn saae sin Faders Regjering omtalt. Vilde derfor

Hans Majestæt foretage noget i denne Retning, maatte han allerunderdanigst tilraade, at der blev Cancellierne tildeelt Ordre at afgive deres Betænkning.

Hans Kongelige Høihed Arveprindsen tiltraadte denne Anskuelse.

Hans Majestæt Kongen bestemte, at der indtil videre Intet foretages i denne Sag.

Derefter refererede *Conferentsraad Hansen* allerunderdanigst efterfølgende Sager for den Kongelige Direction for Universitetet og de lærde Skoler:

- 1) ang. Opførelsen af en nye grundmuret Ladebygning ved den Sorøe Academie tilhørende Hovedgaard Nordruplund.
- 2) ang. Opførelsen af en nye grundmuret Hestestaldlænge ved den Sorøe Academie tilhørende Gaard Hellestrup.
- 3) ang. en Udvidelse af Sacristiet til den Sorøe Academie tilhørende Gyrstinge Kirke samt om Opførelsen af en nye Ringmuur omkring Kirkegaarden ved den ligeledes Academiet tilhørende Steenmagle Kirke.

Efterat *Hans Majestæt* Allerhøiest havde henledt Directionens Opmærksomhed paa det farlige for Ildebrandstilfælde i at sammenbygge 4 Længer i en Qvadrat, til hvilken Bygningsmaade de forelagte Planer nærmede sig, behagede det Hans Majestæt at meddele alle 3 Indstillinger sin Allerhøieste Approbation.

Hans Majestæt behagede derpaa Allerhøiest at meddele Statsraadet sin Hensigt at ville skjænke Palalet i Horsens til Staden til Anlæggelse af en lærd Skolebygning. Da det endvidere er Hans Majestæt bekjendt, at den Kongelige Kasse maatte hidrage til Opbygningen og Indretningen af en Skolebygning, saa ansaae Hans Majestæt det for hensigtsmæssigst, at Palalet først indrettedes til Skole og dernæst skjænkedes Byen.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved oplyste allerunderdanigst, at Palalet kostede den Kongelige Kasse 600 Rbd. om Aaret og i Husleie kun indbragte 400, og at det ogsaa paa Grund heraf i Rentekammeret var anseet for det hensigtsmæssigste at forære Bygningen til Universitetsdirectionen, hvilket han ogsaa maatte ansee for den smukkeste Form, hvorunder Bidraget til Skolen kunde ydes.

Hans Majestæt Kongen gjorde dernæst Allerhøiest opmærksom paa, at Pladsen, hvor Palalet ligger, ogsaa fra Skjønhedens Side var at

foretrække for den intenderede Plads nede ved Havnen, hvor der fandt en meget stærk Færdsel Sted. Efterat Hans Majestæt dernæst havde yttret i sin Tid at imødesee en nærmere Indstilling, hævdede Allerhøistsamme det Geheime Statsraad.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet onsdag d. 1. marts 1848 kl. 12.

Anno 1848 Onsdagen den 1ste Marts Kl. 12 var det Geheime Statsraad forsamlet under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Fredagen den 25de Februar. Geheime Stats- og Justitsminister Stemmann var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Hans Majestæt Kongen henlede det Geheime Statsraads allerunderdanigste Opmærksomhed paa et Udkast til en Reservation, som af flere Stænder-Deputerede var vedtaget under 24de f. M., med Hensyn paa de forestaaende Valg.¹⁾

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte allerunderdanigst antage det for rigtigst, at der, saafremt denne Reservation dicteredes til Protocollen, blev af Valgdirecteuren brugt samme Forhold, som allerede for Hertugdømmenes Vedkommende Allerhøiest var bestemt, samt at han, naar en Forklaring derom ønskedes, betydede Vælgerne, at det var Hans Majestæts Villie, at Alt, hvad der forelagdes Forsamlingen, var Gjenstand for Discussion.

Geheime Statsminister Grev C. Moltke maatte allerunderdanigst tiltræde denne Mening.

Geheime Statsminister Ørsted maatte ligeledes underdanigst være af den Formening, at man uagtet Reservationen burde lade Valgene foregaae. Han gjorde opmærksom paa, at selve Reservationen efter sin Form ei gav sig ud for en Instruction, men for en Forudsætning, og maatte endeligen allerunderdanigst finde det passende, at Valg-

¹⁾ I reservationen udtalte underskriverne, at de foretog valget under den forudsætning, at den i reskript af 28. jan. 1848 bebudede forfatningslov blev forelagt en folkerepresentation, valgt efter en valglov, der svarede til opgavens storhed, og at ingen af de bestemmelser ved forfatningsloven, der indeholdtes i reskriptet af 28. januar, blev unddraget diskussion af de såkaldte »erfarne mænd«. Kun under denne forudsætning ville man skride til valget af de »erfarne mænd«.

directeuren lagde de Valgte paa Hjertet, at de ikke kunde bindes ved nogen Instruction, men at de tvertimod ved i deres Virken at handle efter anden Norm end deres Overbeviisning og Samvittighed handlede mod Ret og Pligt. Hvad Reservationens sidste Passus angaaer, da fandt han ved denne Intet at erindre.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte tiltræde den samme Mening. Han maatte tillige allerunderdanigst bemærke, at den nærværende Reservation vel ved første Øiekast syntes at være af mere indgribende Indhold, end den, hvorom man i Hertugdømmene var blevet enig, men at ved nærmere Betragtning det modsatte viste sig. I den sidste udtaltes nemlig en Forudsætning om, hvad Vælgerne forudsatte om den Valgte, og han kunde altsaa snarere antage sig for bundet herved, i den sidste udtaltes derimod alene en Forudsætning om, hvilken der var Hans Majestæts Allerhøieste Villie. Endeligen maatte han allerunderdanigst bemærke, at den sidste Passus netop indeholdt en Forudsætning, som aldeles harmonerede med Hans Majestæts allerede tagne Allerhøieste Bestemmelse.

Hans Majestæt Kongen behagede Allerhøiest at bestemme, at der i denne Anledning Intet vilde være at foretage.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved oplæste dernæst en Beretning over Status af Livrente- og Forsørgelsesanstaltens Virksomhed for de første 5 Aar, som udviste et større Overskud end calculeret og en Capital af 613.932 Rbd. 19 Sk.

Danach verlas *Geheimer Staatsminister Graf C. Mollke* allerunterthänigst die Anrede und das Gesuch der Schleswig-Holsteinischen Ritterschaft um Allerhöchste Confirmation Ihrer Privilegien und bemerkte, dass es ihm eben so wenig wie der Cancelllei bedenklich erscheine, eine solche allergnädigste Confirmation zu ertheilen, namentlich wenn man die allerunterthänigste Eingabe ihren Ausdrücken nach mit früheren vergleiche, indem in dieser von den Standes Rechten als Grundlage des Landes-Rechts nicht die Rede wäre.

Geheime Statsminister Bardenfleth kunde ei finde nogen Hinder for, at Privilegierne i sin Tid confirmeredes, men han maatte allerunderdanigst gjøre opmærksom paa, at de under Høiselig Kongen først vare confirmerede den 13de Marts og af Høiselig Kong Frederik den 6te først flere Aar efter Thronbestigelsen, og det forekom ham, som om der fortiden ei var Grund til at paaskynde Afgjørelsen. Naar man saae hen til den bestemte oppositionelle Character, Ridderskabet for

1 Aar tilbage havde lagt for Dagen, maatte han allerunderdanigst finde det tilraadeligt først at afvente, hvilken Stilling det nu vilde indtage.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke erklærte allerunterthänigst, dass die Verzögerung, welche beim vorigen Thronwechsel stattgefunden, davon herrühre, dass einige Ausdrücke in der allerunterthänigsten Eingabe der Ritterschaft eine Correspondenz verursacht hätten, so dass die Deputation schon am 25ten Januar Audienz gehabt, die obgedachten Erörterungen aber erst am 25ten Februar vollendet, und danach am 3ten März die Zusicherung der später unter dem 13ten ertheilten Confirmation erfolgt wäre.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil bemerkte allerunterthänigst, dass es freilich vorauszusetzen wäre, dass die Confirmation der Privilegien anders gedeutet werden würde als nach ihrem Inhalt, welches aber schon früher nicht hatte verhindert werden können. Es schiene ihm daher mit Rücksicht hierauf, dass die Confirmation nun bei dieser Gelegenheit, wo die Worte der Eingabe anders als früher lauteten, ohne Bedenken baldigst thunlich zu ertheilen wäre.

Geheime Statsminister Ørsted meente allerunderdanigst, at da Bekræftelsen meddeeltet i en betryggende Form, kunde der ei være Betæneligheder ved nu at forunde den. Han antog, at for Øieblikket Ridderskabets Disposition var god, og at en Udsættelse af Confirmationen let heri kunde gjøre en Forandring.

Geheime Statsminister Bardenfleth gjorde opmærksom paa de i Andragendet anførte Ord »unter dem Vorbehalt der dem Lande zukommenden Rechten« og meente, at man ved at bringe Confirmationen i Forbindelse hermed end yderligere udsatte sig for de af Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil omtalte uundgaaelige vrangte Fortolkninger.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil äusserte allerunterthänigst, dass die Hauptsache ihm die erscheine, dass kein gegründeter Zweifel da wäre, wie man die Confirmation meine. Dass sie irrig ausgelegt werden würde, darueber hege er keinen Zweifel, müsse aber wiederholen, dass durch den Unterschied zwischen dieser und den frühern allerunterthänigsten Eingaben in der That diese Auslegungen weniger begründet wären.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke musste diesem allerunterthänigst beitreten.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved bemærkede allerunderdanigst, at naar den Tid fradrog, som var medgaaet til Correspondencen, saa vilde Confirmation fortiden ei følge hurtigere end under Høiselig Kong Christian den 8de. Han maatte derfor tilraade, at denne hverken fremskyndedes eller forsinkedes, men tildeeldes efter den sædvanlige Forretningsgang. Iøvrigt maatte han allerunderdanigst antage det for gavnligt, om der i Confirmationen indførtes en Reservation med Hensyn til, at Privilegierne ei vare til Hinder for Indførelsen af en Constitution.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke konnte dieser Meinung nicht beitreten, die Regierung hätte niemals eingeräumt, dass die Privilegien einer Verfassung im Wege ständen, ja sie wäre ja schon eben durch das Rescript vom 28. Jan. von der entgegengesetzten Meinung ausgegangen. Ausserdem wäre die Unterwerfung der Ritterschaft unter den Allerhöchsten Willen in den Reversen von 1712 und 1802 deutlich ausgesprochen.

Seine Majestät der König geruhten demnach, den Allerhöchsten Befehl zu ertheilen, dass die Confirmation nach der frühern Form auszufertigen und am Freitag den 3ten dieses Monaths allerunterthänigst zur Unterschrift vorzulegen sei.

Efterat derpaa Protocollen fra forrige Møde var oplæst, refererede *Hans Excellence Kammerpræsident Bluhme* efterfølgende Sager for det Kongelige Generaltoldkammer og Kommerce-Collegium:

- 1) En Beretning angaaende Revisionens Tilstand vedr. Collegiet i 1847.
- 2) betreffend eine Unterstützung für die Gewerbeschule in Kiel von 500 Rbt.

Welche die Allerhöchste Genehmigung erhielt.

Danach referirte *Kammerherr Baron von Plessen* nachfolgende Sachen für die Rentekammer:

- 1) betreffend die Ueberlassung eines vor dem Bjelkeschen Palai in Schleswig belegenen herrschaftlichen Strassengrundes an die Bjelkeschen Erben.
- 2) betreffend die Errichtung eines neuen Erdbuchs für die Dorfschaft Stolk Amtes Gottorf.
- 3) betreffend die Wiederverpachtung der mittleren Abteilung der herr-

schafftlichen Süderditmarsischen Aussendeiche mit Ausnahme des als Sommerkoog bedeychten Theils des Barlter Aussendeichs.

- 4) betreffend die Wiederverpachtung der Ländereien des König Christians Koogs in der Landschaft Süderditmarschen so wie des Barsflether Mitteldeichs nebst Binnermeenten daselbst.
- 5) betreffend die Genehmigung eines Vergleichs ueber die Deponirung des Betrages einer zwischen dem Fiscus regius und dem Kaufmanne I. Ehlers in Tönning streitigen ad proclama ueber den Nachlass des weiland C. F. Gosch in Coldenbüttel profitirten Forderung. Welche fünf allerunterthänigste Vorstellungen Allerhöchste Genehmigung erhielten.

Derefter refererede *Etatsraad Ussing* for det Danske Cancellie efterfølgende Sager:

- 1) ang. Udkastet til en Placat betreffende Udgifterne ved de fremtidige Valg af Althingsmænd.
- 2) ang. Udkast til en Placat om Forlængelse af Forsørgelsesterminen paa Island.

I Anledning af denne Sag gjorde *Geheime Statsminister Bardenfleth* allerunderdanigst opmærksom paa, at det var ved Conciperingen af Bestemmelser for Island af særdeles Vigtighed at undgaae lange Perioder og Mellemsætninger, da disse vare vanskelige paa en tydelig Maade at gjengive paa islandsk.

Geheime Statsminister Ørsted yttrede hertil, at det i Udkastet tilføjede Udtryk dog i alt Fald gjorde Meningen tydeligere, og at Embedsmændene paa Island, som jo var dem, der skulde anvende Lovene, i alt Fald i Tvivlstilfælde vare istand til at kunne forstaae den danske Text.

- 3) ang. at det maa paalægges Herredsfogderne Justitsraad Rosenstand og Cancellieraad Finsen at bidrage hver 300 Rbd. aarlig i 2 Aar til Lønningen af de i Aarhus Amt ansatte Politie-Assistenten.
- 4) om Nedsættelse for Selskabet »den borgerlige Læseforening« i den ved Placaten af 20de October 1819 paabudne Afgift til Vor Frue Kirke.
- 5) betreffende Livsstrafs Eftergivelse for Ane Christine Andreasdatter. Hvilke alle Cancelliets allerunderdanigste Indstillinger erholdt Allerhöieste Bifald, hvorefter *Hans Majestæt* erklærede Statsraadet hævet.

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 3. marts 1848.

Anno 1848 Fredagen den 3die Marts var det Geheime Statsraad forsamlet under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Onsdagen den 1ste Marts. Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom forhindret i at give Møde. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Efterat Protocollen fra forrige Møde var oplæst, fremlagde *Geheime Statsminister Grev Carl Moltke* de Allerhøieste Confirmationer for det slesvigske og holsteenske Ridderskab, som bleve forsynede med Allerhøieste Underskrift.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil refererede dernæst allerunderdanigst, at Hans Majestæts Gesandt i Paris Grev Moltke havde forlangt Instruxioner i Anledning af de der forefaldne Begivenheder. Han foreslog, at disse maatte gaae ud paa at handle efter Conduite og nærmest slutte sig til den preussiske og østrigske Gesandt.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte tiltræde denne Mening.

Geheime Statsminister Grev Carl Moltke maatte allerunderdanigst udtale den Mening, at der ei syntes at kunne være Talen om Instruxioner, da Grev Moltke ei mere var Gesandt, da den Regjering, ved hvilken han var accrediteret, var styrtet, og da han jo ikke kunde træde i noget Forhold til den provisoriske Regjering.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil indrømmede dette, men antog det dog for at være nødvendigt, at han forblev i Paris, saalænge der var Mulighed for, at en Forandring kunde indtræde i Faveur af Dynastiet, og i alt Fald saalænge, som de tvende nævnte Gesandter forbleve paa deres Post, da hans nuværende Stilling nærmest var at sammenligne med den, hvori en Gesandt befinder sig, naar den Souverain er død, hos hvem han er accrediteret, og han endnu ei har kunnet blive accrediteret hos Thronfølgeren.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved tiltraadte ligeledes allerunderdanigst den Mening, at Grev Moltke burde handle efter Conduite og opholde sig i Paris saalænge som muligt.

Hans Majestæt Kongen behagede at give denne Mening sit Allerhøieste Bifald.

Hans Majestæt behagede derefter allernaadigst at meddele Statsraadet, at Allerhøistsamme med Hensyn paa den i Frankrig indtrufne

Catastrophe ansaae det for rigtigst ei at foretage noget iøinefaldende Skridt, men saavidt muligt søge at forberede Alt saaledes, at det fornødne Militair i paakommende Tilfælde hurtigt kunde udrustes.

Der *Geheime Staatsminister Graf C. Moltke* musste allerunterthänigst anrathen, dass die 3 und 4 jährige Mannschaft in dem Herzogthum Holstein einberufen würde. Wenn erst Unruhen ausbrächen, würde es zu spät sein, da längere Zeit erforderlich wäre, die Beurlaubten einzuziehen, und wenn der Geist der Widersetzlichkeit um sich gegriffen hätte, man auch nicht darauf rechnen könnte, dass der Einberufung Folge geleistet werden würde. Es würden auch hierdurch gegen 3000 Mann, die sonst vielleicht durch Mangel an Arbeit mit den Unruhestiftern sympathisiren würden, nicht allein unschädlich gemacht, sondern würden den Militairen Cadres einverleibt werden, und eine grössere Kraft zur Abwendung von Unordnungen darbieten. Er müsse die Spannung zwischen dem Senate und den Einwohnern in Hamburg hier in Anrege [sic] bringen, da bekanntlich die Aufregung sich von hier wie von einem Mittelpunct immer verpflanze. Es könne, so schien es ihm, die gedachte Einberufung ohne Aufschen geschehen, da es unter den obwaltenden Umständen nicht ungegründet scheine, das Bundescontingent disponibel zu halten.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil glaubte, dass die Stimmung in Hamburg weniger zu fürchten sei und bemerkte, dass die Hannöversche Regierung einen guten Wall bilde gegen die Versuche, die vom südlichen Deutschland her möglicherweise gemacht werden könnten, den Geist der Unordnung ueber unsere Grenzen zu bringen.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke bemerkte hierbei allerunterthänigst, dass eben der Umstand, dass in Hannover die Polizei und die Gensdarmerei so vorzüglich organisirt wäre, seiner Meinung nach bewirken würde, dass die in Hannover nicht gedulteten verdächtigen Personen sich in Holstein zurückziehen würden.

Geheime Statsminister Bardenfleth var af den Mening, at ingen Rustninger burde finde Sted, da sligt let kunde lægges ud som Frygt, men at Alt burde sættes saaledes istand, at Tropperne paa faae Dage kunde sammenkalde.

Der Geheime Staatsminister Graf C. Moltke bemerkte, dass die vielen verschiedenen Obrigkeiten in den Herzogthümern die Einberufung der

Truppen verzögerten, und dass dieses noch mehr mit Rücksicht auf den Nationalpferden der Fall wäre.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste der Meinung sein, dass keine Unruhen zu befürchten wären, wenn die Wahlen ohne Störung vor sich gingen.

Der Geheime Staatsminister Graf C. Moltke bemerkte, dass in Deutschland an mehreren Orten communistische Unruhen vorgefallen wären durch dieselben Persönlichkeiten, welche mit der Eisenbahn von Ort zu Ort transportirt wären, und dass die eventuellen Urheber dergleichen Unordnungen den Ausfall der Wahlen gewiss nicht in Betracht ziehen würden.

Geheimer Staats- und Finanzminister Graf Moltke zu Bregentved bemerkte, dass eine Rüstung entweder durch Furcht vor Unruhen im Lande oder Angriffen von aussen motivirt werden müsse; die erste Furcht glaubte er beseitigt, dadurch dass die Wahlfrage erledigt zu sein schien; gegen Angriffe von aussen her schien es ihm hinlänglich, Alles Nöthige zur schleunigst möglichen Mobilisirung des Bundescontingents vorzubereiten. Er bemerkte, dass eine 4mal grössere Stärke als die der allgemeine Dienst erfordere mit bedeutenden Umkosten für den Staat verbunden wäre, welche, wenn ihre Notwendigkeit nicht völlig einleuchtete, Missvergnügen erwecken würden.

Seine Majestät der König gaben Ihren Allerhöchsten Willen dahinkund, dass alle vorbereitenden Massregeln zu treffen seien, dass aber ehe fernere Schritte geschähen, nähere Nachrichten und namentlich die Mittheilungen des Bundes abzuwarten wären.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke theilte allerunterthänigst die Nachricht mit, dass Beseler in Tönning für den 9ten städtischen Wahldistrikt erwählt wäre, und dass daher ein Einberufungs Brief für ihn zu erlassen wäre.

Vom Kammerherrn Amtmann Kardorff habe er ein Schreiben erhalten, worin derselbe mittheile, dass die Wahlen für Holstein zum 11. und 13ten März festgesetzt wären und für Schleswig zum 28.-29. desselben Monats. Amtmann Kardorff machte ferner darauf aufmerksam, dass in dem 14ten District der kleinern Landbesitzer im Schleswig noch eine Wahl vorzunehmen wäre, und that die Vorfrage, ob der eventuel gewählte Deputirte, wenn die Zeit zur Ausfertigung eines Königlichen Einberufungs Rescripts nicht hinreichend wäre, nicht ohne solches

von ihm zur Wahl nach Schleswig eingeladen werden könne. Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke konnte aber dieser Ansicht keinesweges beipflichten, sondern musste ein Königliches Einberufungsschreiben für absolut nothwendig erachten. Welcher Meinung auch *Seine Majestät der König* Allerhöchste Genehmigung ertheilte.

Danach referirte *Conferentsrath Dumreicher* allerunterthänigst nachfolgende Vorstellungen der Schleswig-Holstein-Launburgschen Cancelei:

- 1) betreffend die Wegräumung des sogenannten Sachsenthors bei Rheinbek und die Aufhebung des dortigen Passagengeldes.
- 2) betreffend die Anlegung einer Brücke ueber die Trave bei Lockfeld.
- 3) betreffend die Genehmigung einer veränderten Armendistrikt-Eintheilung im Amte Rheinfeld.
- 4) betreffend das Gesuch mehrerer Stellbesitzer zu Casseburg um Erlaubnis zur Ausfuhr von 50 Schachtruthen Feldsteinen aus dem Launburgschen.
- 5) betreffend das Gesuch des Justitsraths Dr. v. Leesen auf Catrienhof um allergnädigste Erlaubnis zur Anlegung eines Familienbegräbnisses auf seinem Gehöfte.
- 6) betreffend das Gesuch des Privatlehrers Sophus Heinrich Clausen Ehlert in Kiel um Verleihung des Vorzugsrechtes examinirter Seminaristen bei der Besetzung erledigter Schullehrer Stellen.
- 7) betreffend die Erbauung eines Schulgebäudes für die Gelehrten-schule in Ratzeburg.

Welche allerunterthänigsten Vorstellungen Allerhöchste Genehmigung erhielten, worauf *Seine Majestät der König* den Geheimen Staatsrath gehoben erklärten.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet onsdag d. 8. marts 1848 kl. 12.

Anno 1848 Onsdagen den 8de Marts Kl. 12 forsamledes det Geheime Statsraad under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. Geheime Stats- og Justitsminister von Stemann var endnu ved Sygdom og Geheime Statsminister Bardenfleth ved Bortreise forhindret i at give Møde. Forøvrigt vare de samme Medlemmer tilstæde som Fredagen den 3de Marts. Protocollen førtes som i forrige Møde.

Nachdem das Protocoll der vorigen Sitzung verlesen war, theilte *der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* ein nicht officielles Schreiben mit, worin die Ansicht des preussischen Cabinets von den in Frankreich vorgefallenen Begebenheiten und dem in dieser Rücksicht zweckmässigsten Verhalten entwikelte war.

Seine Majestät der König erklärten sich mit dem Inhalte desselben Allerhöchst einverstanden.

Ferner verlas *der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* ein Schreiben von dem Gesandten Seiner Majestät am Bundestage und äusserte sich dahin, dass die von dem Bundestage erlassene Bekanntmachung ihm höchst auffallend gewesen, da seiner allerunterthänigsten Meinung nach die Gesandten, indem sie den regierenden Häuptern des deutschen Bundes Verhaltensregeln anempfohlen, ihre Competence völlig ueberschritten, da diese ausschliesslich auf die ihnen von ihrer Regierungen ertheilte Vollmacht beruhe. Er müsse diesen Schritt um so stärker missbilligen, da in der Fassung der gedachten Publication die Voraussetzung ausgesprochen wäre, dass das bisherige Verfahren der Regierungen nicht den Verhältnissen entsprechend gewesen wäre. Es schien ihm, dass eine Weisung dem Bundestagsgesandten zuzustellen wäre; sollte jedoch Seine Majestät dieser Ansicht Seine Allerhöchste Genehmigung gewähren, würde er es allerunterthänigst zweckmässig finden, dass hiemit so lange gewartet würde, bis man die Ansicht des Berliner Cabinets in dieser Rücksicht erführe, da ein vereinzelter Schritt eines einzelnen Bundesstaats ihm bedenklich erscheine. Er verlas allerunterthänigst einen Brief an den Gesandten Seiner Majestät in Berlin Grafen von Plessen, der in dieser Beziehung von ihm ausgefertigt worden.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke musste allerunterthänigst dem Vortrage des Geheimen Staatsministers Grafen Reventlow Criminil beitreten. Es schiene ihm, der mehrgedachte Schritt des Bundestages, indem jener den Fürsten Lehren gäbe, fast auf einer republicanischen Basis zu fussen, indem sich dieser dadurch als die oberste Autorität des gesammten Bundes gerire.

Nachdem die uebrigen Mitglieder des Geheimen Staatsraths der Meinung des Geheimen Staatsministers Grafen Reventlow Criminil auch allerunterthänigst beigetreten, geruhten *Ihre Majestät* dieser auch Ihre Allerhöchste Genehmigung zu gewähren.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil theilte danach

allerunterhänigt ein Schreiben mit, welches er vom Gesandten Seiner Majestät in Paris Grafen Moltke empfangen, in welchem berichtet wurde, dass Lamartine im Namen der provisorischen Regierung dem Gesandten die Constituirung derselben notificirt, und dass der Gesandte den Empfang dieser Notification in seinem eignen Namen bescheinigt habe. Welches Verhalten die Allerhöchste Billigung Seiner Majestät erhielt.

Hans Majestæt Kongen meddeelte det Geheime Statsraad, at Højsalig Kong Christian den 8de havde været betænkt paa at lade Batterierne paa Citadellet Frederikshavn og dettes bedækte Vei Lange-Linie montere, og at Allerhøistsamme havde meddeelt Ordre til at iværksætte denne Højsalig Kongens Villie. Hans Majestæt meddeelte tillige, at der var givet Admiralitetet Ordre til at sørge for, at Alt var paa rede Haand til at gjøre 3 Lineskibe disponible.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved foredrog en allerunderdanigst Forestilling fra Directionen for Statsgjælden og den synkende Fond, betreffende at en i Fredericia og en i Holbek projecteret Sparekasse maatte deeltagiggjøres i de samme Rettigheder som Landets øvrige Sparekasser. Han oplyste, at der af Sparekassernes Penge allerede i den Kongelige Kasse indestod og forrentedes mellem 2 og 3 Millioner, og da de henstode paa 3 Ugers Opsigelse fra Sparekassernes Side, vilde, naar de pludseligen ganske eller for en stor Deel opsagdes, derved opstaae Ulemper og Vanskeligheder. Han havde derfor den allerunderdanigste Hensigt i denne Henseende i sin Tid at forelægge en allerunderdanigst Forestilling, men maatte, saalænge der ikke med Hensyn paa denne Sag i sin Heelhed var taget nogen Allerhøieste Bestemmelse, antage, at det Ansøgte vilde være at tilstaae Sparekasserne i Fredericia og Holbek ligesom de andre hidtil oprettede Sparekasser. Hvilken allerunderdanigste Indstilling *Hans Majestæt* meddeelte sin Allerhøieste Approbation.

Dernæst refererede *Hans Excellence Kammerpræsident Bluhme* efterfølgende allerunderdanigste Forestillinger fra det Kongelige Generaltoldkammer og Commerce-Collegium.

- 1) ang. en forøget Besætning til Dampbugseerskibet Hertha.
- 2) ang. Bevilling for Kjøbmand I. de Lorent i Varde til sammesteds at drive en Tobaksfabrik, uden Forpligtelse til at holde den i Forord. 14. Januar 1784 paabudne Laugsmester.

- 3) ang. Tilbagebetaling af Strømtolden af en Deel Varer førte i Skibet »Vier Gebrüder« Skipper Kähler gennem Lille Belt.

Hvilke allerunderdanigste Indstillinger erholdt Allerhøieste Billigelse.

Dernæst refererede *Conferentsraad Unsgaard* for det Kongelige Rentekammers Vegne efterfølgende Sager:

- 1) ang. Udskrivning af Bidrag til Dækning af de Udgivter, som for Aaret 1848 kunne antages at ville medgaae deels til Anskaffelse af den fornødne Fourage til Landmilitair-Etaten, deels til Marschpenge, deels endelig til Betaling af de i Forordningen 26. Januar¹⁾ 1844 ommeldte Kongelige Tjeneste-Reiser.
- 2) ang. Salg underhaanden af de saakaldte Baadesgaardske Skove paa Lolland.
- 3) ang. Tilladelse for Bestyrelsen af Bespiisningsanstalten paa Christianshavn til Bortlodning af nogle Oliemalerier til Fordeel for Foreningens Kasse.
- 4) ang. den færøske Handelstaxt for Aaret 1848.

Hvilke samtlige Forestillinger *Hans Majestæt* behagede Allerhøiest at bifalde.

Derefter refererede *Etatsraad Holm* allerunderdanigst for det Danske Cancellies Vedkommende efterfølgende Sager:

- 1) ang. Ophævelse af Ægteskabet imellem Mergelgraver Lars Andreasen og Hustrue Mette Sophie Frederiksdatter med Tilladelse for Manden til at indgaae 2det Ægteskab.
- 2) ang. Ophævelse af Ægteskabet mellem Skomager F. Raupach og Hustrue med Tilladelse for Manden til at indgaae nyt Ægteskab.
- 3) ang. Tilladelse for Huusmand Christen Pedersen af Smalbye til at ægte Fruentimmeret Maren Clemensdatter sammesteds, uagtet han med hende har bedrevet Hoer.
- 4) ang. Ægteskabets Ophævelse mellem Caroline Iversen og Mand, forhenværende Kjøbmand Iversen, med Tilladelse for hende til at ægte Handelsbetjent C. M. Schmidt.

Efterat *Hans Majestæt Kongen* havde tildeelt de nævnte allerunderdanigste Forestillinger sin Allerhøieste Approbation, erklærede Allerhøistsamme det Geheime Statsraad for hævet.

Lunding.

¹⁾ Fejlskrift for Juni.

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 10. marts 1848.

Anno 1848 Fredagen den 10de Marts forsamledes det Geheime Statsraad under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Onsdagen den 8de Marts. Geheime Stats- og Justitsminister Stemmann var endnu ved Sygdom og Geheime Statsminister Bardenfleth ved Bortreise forhindret i at give Møde.

Efterat Protocollen var oplæst, bemærkede Hans Excellence *Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke* til Bregentved, at der i Mynten i Altona i længere Tid havde henligget omtr. 1 Million i ugangbar Mynt, hvilke han nu efterhaanden uden Opsigt lod skaffe herover, idet det, saafremt der opstod Uroligheder i Hamborg, maatte anses for farligt at lade dem beroe i Altona, hvor Garnisonen var saa lille.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil verlas darauf allerunterthänigst ein Schreiben von dem Gesandten Seiner Majestät am Bundestage betreffend die vom Bundestage ergangene Bekanntmachung ueber die Aufhebung der Censur. Da die weit ueberwiegende Majoritet des Bundestages diesem Beschluss beigetreten, glaubte der Gesandte Seiner Majestät, da ihm die Ansichten der Regierung in dieser Rücksicht bekannt wären, es nicht zweckmässig, sich der sehr geringen Minoritet anzuschliessen.

Seine Majestät der König ertheilte dem Benehmen des Bundestagsgesandten seine Allerhöchste Billigung.

Danach verlas *der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke* allerunterthänigst einen Brief von dem Regierungspräsidenten Kammerherrn von Scheel betreffend die jetzigen in den Herzogthümern stattfindenden Verhältnisse. Da der Regierungspräsident sich dahin äusserte, dass es zweckmässig wäre, ein Regierungsblatt zu etabliren, worin officiel den durch die Presse verbreiteten Unwahrheiten begegnet werden könne, und diese Ansicht sowohl vom *Geheimen Staatsminister Grafen Carl Moltke* als von den andern Mitgliedern des Geheimen Staatsraths beigetreten war, geruhten *Seine Majestät der König* zu erklären, dass es Sein Allerhöchster Wille wäre, dass diejenigen Unterstützungen, die früher einzelnen Journalen unter der Hand gereicht geworden wären, künftig gänzlich weg fallen sollten, da eine solche Unterstützung unter der Hand, Seiner Allerhöchsten Massnahme [sic] nach, der Regierung nicht würdig sei, dass Allerhöchstderselbe aber der Meinung sei, dass ein officielles und offenkundiges Organ

der Regierung zu etabliren sei, und dass beide Cancellen in dieser Rücksicht Ihr allerunterthänigstes Gutachten abzugeben hätten.

Darauf referirte *Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke* allerunterthänigst, wie sich in Kiel eine Gesellschaft unter dem Nahmen des Bürgervereins gebildet habe, deren kundgemachter Zweck die Besprechung communaler Gegenstände gewesen. Da diese Gesellschaft sich nun aber gleich nach der ersten Zusammenkunft öfter als in ihren Statuten enthalten versammelt hätte, die Discutirung der politischen Fragen der Gegenwart zum Gegenstande ihrer Berathungen gemacht, und endlich die Errichtung ähnlicher Gesellschaften an andern Orten und die enge Verbindung dieser Gesellschaften unter sich als ihren Zweck kundgethan hätte, wäre die Versammlung der Gesellschaft polizeilich verboten, und der Curator der Universität hielt nun darum an, dass dieses Verbot bekräftigt werde. *Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke* bemerkte, dass die Polizei offenbar in ihrem Rechte wäre, dass es ihm aber zweckmässiger erscheine, dem Verein zu erlauben sich zu versammeln, da ein Verbot in den Herzogthümern während dem, dass dergleichen Versammlungen hier erlaubt wurden, grosses und nicht ungegründetes Missvergnügen erregen würde.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste die Ansicht des Geheimen Staatsministers Grafen Carl Moltke theilen, es schiene ihm aber, dass der Polizei aufgetragen werden müsse, ein wachsameres Auge auf den Verein zu haben und namentlich einzuschreiten, sobald dieser einen Versuch mache, andere ähnliche Gesellschaften andern Orts zu organisiren und sich mit diesen in Verbindung zu setzen.

Der Geheime Staatsminister Graf Moltke musste in Rücksicht auf das letztere bemerken, dass dieses nicht wohl als ein Grund des polizeilichen Einschreitens angesehen werden könne, indem eine solche Organisation ähnlicher Gesellschaften und ihre Verbindung unter sich nirgends verboten, also erlaubt wären, auch namentlich ein Analogon in der Trykkefriheds Gesellschaft habe.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste der Meinung sein, dass die Polizei völlig befugt gewesen sei, der Gesellschaft das Zusammenkommen zu verbieten, dass es dennoch auch dieser zukäme, die Bedingungen vorzuschreiben, unter welchen dieses rechtlich gegründete Verbot modificirt werden könne.

Geheime Statsminister Ørsted maatte erklære sig enig med *Geheime Statsminister Grev Carl Moltke*. Han maatte fraraade under nærvæ-

rende Forhold at forbyde Associationer som den omspurgte og maatte navnlig bringe i Erindring, at det netop var et saadant Forbud, som havde hidført Catastrophen i Frankrig. Til at forbyde Selskabet at organisere andre Selskaber andre Steder og træde i Forbindelse med disse forekom det ham ei, at der kunde foreligge nogen Grund, saalænge det var tilladt, at Adresser og Petitioner fremlagdes til Underskrivt samtidigt paa flere Steder.

Geheimer Staatsrath Graf C. Moltke verlas darauf den Entwurf eines in dieser Beziehung an den Curator in Kiel zu erlassenden Schreibens, worin es diesem auferlegt wird, dem Bürgerverein mitzuthemen, dass es den Mitgliedern erlaubt wäre, sich einmahl wöchentlich zu versammeln, dem Curator aber zugleich auferlegt wurde ueber das, welches im Verein vorfiele, näher zu berichten. Welcher Entwurf *die Allerhöchste Genehmigung Seiner Majestät* erhielt.

Danach referirte *der Conferentsrath Dumreicher* für die Schleswig-Holstein-Launburgsche Cancellie nachfolgende Sachen:

- 1) betreffend die Erlassung provisorischer Verordnungen wegen einiger Modificationen in der Pressgesetzgebung für die Herzogthümer Schleswig, Holstein und Launburg.
- 2) betreffend die Milderung der wider den Schustergesellen Claus Dettlef Friederich Göttsche wegen begangener Wanderbuchsflüchlung beschlossenen einjährigen Zuchthausstrafe.
- 3) betreffend die Erlassung eines Regulativs für die Repartition der Kirchen-Anlagen im Kirchspiel Brockdorff in der Probstei Münsterdorff.
- 4) betreffend den Antrag der Kirchenvorsteher-Collegii zu Delve in der Landschaft Nord-Ditmarschen, dass das vacante dortige Diaconat drei Jahre lang unbesetzt bleiben möge.
- 5) betreffend die Ueberlassung des Rein-Ertrags der bei einer am Hedewigenkoog angetriebenen Leiche gefundenen Gelder und Effecten an den Handelsmann Loeb Rosenthal zu Altenschönbach in Baiern.

Welche allerunterthänigsten Vorstellungen *Allerhöchste Genehmigung* erhielten.

Derefter refererede *General Auditør Scheel* allerunderdanigst en Justitssag, hvori *Hans Majestät* allernaadigst resolverede:

»Stabskriksrettens Dom vorder med Hensyn til Secondlieutenant

I. C. I. von Meincke herved stadfæstet, og har han at afholde den ham tilkjendte Fæstningsarrest i Citadellet Frederikshavn.

»Corporal H. C. A. Danneberg skal straffes med 8 Dages Vagtarrest.«

Danach referirte *der Geheime Staatsminister Graf C. Moltke* ein Schreiben von dem Probste der Insel Fehmarn, worin dieser, der wegen Altersschwäche den bevorstehenden Wahlen nicht beiwohnen kann, vorfragt, ob er seine Stimme schriftlich abgeben könne. Nachdem *der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke* sich allerunterthänigst dahin geäußert, dass eine solche Stimmgebung völlig unstatthaft wäre, und dass besagter Probst als nicht stimmgebend betrachtet werden müsse, und nachdem die andern Mitglieder des Staatsraths sich allerunterthänigst in derselben Richtung geäußert, geruhten *Ihre Majestät* dieser Meinung Allerhöchste Genehmigung zu ertheilen und erklärten den Geheimen Staatsrath gehoben.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet onsdag d. 15. marts 1848 kl. 12.

Aar 1848 Onsdagen den 15de Marts Klokken 12 forsamledes det Geheime Statsraad under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde. Samtlige Medlemmer af det Geheime Statsraad vare tilstæde med Undtagelse af Geheime Stats- og Justitsminister Stemann, som endnu ved Sygdom var forhindret i at give Møde. Protocollen førtes som sædvanligt.

Hans Majestæt Kongen behagede Allerhøiest at meddele det Geheime Statsraad, at Allerhøistsamme havde beordret sin Generaladjutant at referere i det Geheime Statsraad et allerunderdanigst Forslag til Organisationen af Landets Forsvarsvæsen og Troppernes Fordeling saavel med Hensyn paa dette som paa Vedligeholdelsen af den indvortes Roe og Orden samt at meddele en i denne Retning fra Generalcommandoen i Hertugdømme[ne] indkommen Rapport. Efterat Hans Majestæt i denne Anledning havde udtalt sin Allerhøieste Villie derhen, at navnlig Kjøbenhavn var at sætte i Forsvarsstand, behagede Allerhøistsamme af Finantsministeren at æske de Oplysninger betreffende Omkostningernes Udredelse til de nødvendige Foranstaltninger i denne Henseende, som Hans Excellence tidligere i en Conference desangaaende havde meddeelt Generaladjutanten.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved meddeelte dernæst allerunderdanigst, at der til de øieblikkelige Udgifter vilde være at disponere over de fornødne Summer, naar de til mindre paatrængende Foranstaltninger for dette Aar bestemte Summer enten aldeles eller tildeels bespares. Han anførte navnlig som saadanne Havnen i Husum og de ved Toldboden i Kjøbenhavn projecterede Forandringer: Skulde Omstændighederne kræve større Udgifter, da vilde de i forrige Geheime Statsraads Samling omtalte 1,000,000 Rbd. i fremmede Myntsorter, som henlaae i Altona, være disponible ligesom de forhaandenværende Cassebeholdninger, der dog, forsaa vidt de vare gjorte frugtbringende, udkrævede nogen Tid til at gjøres disponible.

Efterat dernæst Protocolen fra det forrige Møde var oplæst, oplæste *Generaladjutanten for Land-Etaten, Oberst Schøller* en allerunderdanigst Beretning fra General Commandoen i Hertugdømmene om den sammesteds herskende Stemning, de Eventualiteter denne maatte lade befrygte, og de militaire Forholdsregler den i denne Anledning troede at maatte tilraade samt det af Hans Majestæt Allerhøiest omtalte af Obersten allerunderdanigst udarbejdede Forslag til de nødvendige Foranstaltninger til Organisationen af Landets militaire Styrke.

Geheime Statsminister Bardenfleth yttrede allerunderdanigst med Hensyn til Generaladjutantens Forslag eventualiter at sende 5000 Mand danske Tropper til Rendsborg, at han ei saae sig istand til fra det militaire Standpunct herom at udtale nogen Mening, men at han allerede tidligere i det Geheime Statsraad havde yttret den allerunderdanigste Formening, at det var nødvendigt, at Alt forberedes, saaledes at de nødvendige Tropper saa hurtigt som muligt kunde bringes tilveie, naar Omstændighederne fordrede det. Spørgsmaalet blev nu altsaa, dels om der allerede vare indtraadte saadanne Omstændigheder, at et saadant Skridt var nødvendigt, dels om Omstændighederne ikke muligen havde saavidt udviklet sig, at Hensendelsen af Tropperne kom for sildigt. Med Hensyn paa det første Spørgsmaal maatte han allerunderdanigst referere sig til det i General Commandoens allerunderdanigste Indstilling meddeelte; med Hensyn til det sidste Spørgsmaal, da maatte han allerunderdanigst bemærke, at han maatte holde det i allerhøieste Grad af Vigtighed at sikkre sig Rendsborg ved en paalidelig Garnison. Skulde derfor Misforholdene i Hertugdømmene være saavidt frem-

skredne, at en alvorlig Modstand mod den af Generaladjutanten allerunderdanigst foreslaaede Besættelse var at befrygte, da vilde han finde det meget betænkeligt at sende en saa liden Styrke som 5000 Mand derover, men maatte allerunderdanigst henstille, om det ei var rigtigere at sende en større Tropestyrke, da det vilde være i høi Grad farligt, om de oversendte Tropper skulde see sig ude af Stand til at naae det destinerede Sted.

Referenten *Oberst von Schøller* bemærkede hertil, at der kun var Spørgsmaal om Marschen fra Ekernførde til Rendsborg, til hvilket første Sted Tropperne kunde bringes tilsøes, og at denne Marsch ikke kunde forhindres uden ved urigtige Forholdsregler fra den Commanderendes Side.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte bemærke, at han ikke kunde miskjende det store Ansvar, der paalagdes ved de foreslaaede extraordinaire Forholdsregler, men at han efter den af Generaladjutanten givne Erklæring maatte fratræde sin allerunderdanigst yttrede Mening om, at 5000 Mand vilde være for liden en Styrke til det antydede Øiemed. Han maatte iøvrigt med Hensyn paa det Spørgsmaal, hvorvidt det skulde være for tidligt at træffe de antydede Forholdsregler bemærke, at dettes Besvarelse vilde være afhængig af, hvad man kunde vente af de intenderede Forsamlinger, og hvorvidt man kunde stole paa Tropperne i Hertugdømmene.

Referenten *Oberst v. Schøller* bragte allerunderdanigst i Erindring, at der vilde medgaae i det ringeste 18 til 20 Dage, inden Tropperne kunde være disponible.

Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke musste allerunterthänigst bemerken, dass die Würdigung der vorliegenden Frage in militärischer Rücksicht ausser dem Bereiche seines amtlichen Wirkungskreises liege. Er müsse sich daher beschräncken, die Frage zu erörtern, ob dergleichen ausserordentlichen Massregeln jetzt nothwendig wären, in so fern damit die Aufrechthaltung der innern Ruhe und Ordnung bezweckt würde, und er müsse sich dagegen aussprechen. Mit Rücksicht auf die bedrohlichen Eventualiteten, die sich möglicherweise von ausserhalb der Gränze gestalten könnten, habe er schon in einer früheren Sitzung des Geheimen Staatsraths die schleunige Einberufung und Mobilisirung des Bundescontingents allerunterthänigst angerathen namentlich mit Bezugnahme auf den Zeitverlust, der bei der Einberufung der Mannschaft und der Nationalpferde notwendiger-

weise in Berechnung zu bringen wäre; er hege noch dieselbe Meinung und müsse die sofortige Mobilisirung allerunterthänigst wiederholt anrathen. Er wäre ueberzeugt, dass noch jetzt der Einberufung ohne Zögern Folge geleistet werden würde. Er glaube ferner mit Rücksicht auf die Sicherung der Festung Rendsburg für die Treue der Truppen eintreten zu können, nahmentlich sofern Conflictte mit der Bevölkerung entgangen werden könnten, diese würden aber nur dann stattfinden können, wenn bei den projectirten Versammlungen die respectiven Obrigkeiten sich genöthigt sähen, Militair zu requiriren, welche Requisition unumgänglich würde, wenn das Patent vom 21. Sept. 1846 von ihnen zur Ausführung zu bringen wäre.¹⁾

Es würde dann kaum möglich sein, die Versammlungen durch eine friedliche Aufstellung des Militairs, so wie früher geschehen, zum Auseinandergehen zu bewegen, und würde es nothwendig, Gewalt zu gebrauchen, dann müsse er in diesem Falle die Befürchtungen des Generalcommandos theilen. Er glaubte aber diesem vorbeugen zu können, indem er eine allerunterthänigste Vorstellung der Schleswig-Holstein-Launburgschen Cancelllei zur Allerhöchsten Genehmigung vorlegte:

»Dass den Oberpolizeibehörden in den Herzogthümern Schleswig und Holstein und Launburg die Authorisation ertheilt würde, in geeigneten Fällen von den Bestimmungen des Patents vom 21ten Sept. 1846 zu dispensiren.«

Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke bemerkte in dieser Rücksicht folgendes. Als in voriger Woche von der Oberpolizeibehörde in Kiel die Zusammenkünfte des dortigen Bürgervereins untersagt wurden, sei eine so ernste Misstimmung in Kiel rege geworden, dass man von Seiten der Obrigkeit gegen unruhige Auftritte die nöthigen Verkehrungen getroffen hätte. Diese wurden aber gehindert durch die Nachricht von der Allerhöchsten Bestimmung Ihrer Majestät, wonach die Versammlungen des Bürgervereins erlaubt wurden. Durch die Umstände hatte diese allergnädigste Erlaubnis noch zur rechten Zeit eintreffen können, welches aber, wenn die Bestimmungen von Kopen-

¹⁾ Ved kancellipatent 21. sept. 1846 var samtlige politiske foreninger forbudt i Holsten i henhold til beslutning af det tyske forbund. Endvidere måtte offentlige forsamlinger og fester kun finde sted med myndighedernes tilladelse.

hagen ausgehen sollten, nur in höchst seltenen Fällen möglich gemacht werden könnte. Wäre aber eine solche Authorisation den Polizeibehörden gegeben, so würden dergleichen Versammlungen nicht mehr verboten, und also die Requisition des Militairs nicht nothwendig sein. Er glaube auch allerunterthänigst dafür stehen zu können, dass in diesem Falle keine Excesse bei den Versammlungen stattfinden würden. Er müsse allerunterthänigst in Erinnerung bringen, dass die Befürchtungen des Generalcommandos durch die Abhaltung verbotener Versammlungen motivirt wären; so wie er sich auch in dieser Rücksicht auf dasjenige berufen müsse, welches in der vorigen Sitzung des Geheimen Staatsrathes geäußert worden von der Billigkeit, ähnliche Zusammenkünfte in den Herzogthümern nicht zu verbieten, da sie ungehindert in Kopenhagen stattfänden. Er müsse sich jedoch allerunterthänigst auf eine solche Authorisation der Behörden beschränken, da die Abfassung eines neuen Gesetzes ihm in unruhigen Zeiten nicht geeignet scheine.

Seine Majestät der König gab dem allerunterthänigsten Antrage wegen der Authorisation der Behörden seine Allerhöchste Billigung; bemerkte aber, dass ebenso wenig wie es seine Allerhöchste Meinung wäre, die Versammlungen durch Anwendung der Macht auseinander zu treiben, so lange nichts Ungesetzliches vorfinde, ebenso wenig könne es verantwortet werden, die nöthige Macht nicht disponibel zu haben für den Fall, dass die Versammlungen, wenn gleich erlaubt, dennoch zu Excessen führen sollten.

Referenten *Oberst Schøller* bemærkede i Henhold til sit tidligere allerunderdanigste Referat, at det vilde være en absolut Nødvendighed at besætte Rendsborg Fæstning i det Øieblik, at Omstændighederne fordrede, at de der nu garnisonerede Tropper maatte dirigeres et andet Sted hen. Vel vare de til saadan Tjeneste endnu i Hertugdømmene udskrevne Batailloner disponible, men da disse ei vare tilstrækkelige til Rendsborgs Besætning, maatte denne i alt Fald completeres med danske Tropper. Han maatte imidlertid ansee det for høist betænkeligt, at en Garnison af blandet Nationalitet henlagdes i Rendsborg, da dette nødvendigviis maatte føre til Rivninger, hvis Følger under nuværende Omstændigheder vare uforudseelige.

Hans Kongelige Høihed Arveprindsen bemærkede, at der i Tilfælde af Forbundscontingentets Udmarsch dog vilde have Disposition over

Reserven af de i Holsteen udskrevne Tropper og af de resterende i Hertugdømmene udskrevne Liniebatailloner, og at det under nærværende Omstændigheder forekom ham rigtigst før at sammensætte Rendsborg Garnison af disse end af danske Tropper.

Referenten Oberst von Schöller maatte hertil allerunderdanigst bemærke, at den omtalte Reserve ei vel kunde tages i Beregning til Rendsborgs Besættelse, da denne ifølge den Regeringen paahvilende Forpligtelse var bestemt til at være disponibel til Forbundscontingentets Supplering og Forstærkning, at de tre resterende i Hertugdømmene udskrevne Batailloner 12te, 13de og 14de ei vilde være tilstrækkelige til Rendsborgs Besætning, at endog den ene af disse den 13de bestod af dansktalende Slesvigere, og at altsaa den samme høist betænkelige Sammensætning af Garnisonen vilde komme til at finde Sted.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil äusserte sich allerunterthänigst dahin, dass er den Ernst und die Wichtigkeit der vorliegenden Frage keineswegs verkenne; dass er aber allerunterthänigst abrathen müsse, Massregeln zu adoptiren, die dem Versetzen der Herzogthümer in Belagerungszustand ähnlich sein könnten. Eine Verlegung dänischer Truppen nach Rendsburg würde nicht allein in den Herzogthümern als ein Misstrauen zu den dort ausgeschriebenen Truppen gedeutet werden, würde aber auch ein bedenkliches Verhältnis zu den befreundeten und benachbarten deutschen Mächten herbeiführen. Er müsse daher diese Massregel widerrathen, aber allerunterthänigst anrathen, dass das Bundescontingent einberufen würde, und hegte er allerunterthänigst die völlige und feste Ueberzeugung, dass diese Truppen, wenn man ihnen Zutrauen zeige, nicht von ihrer Pflicht abweichen würden; jedenfalls würden 5000 Mann zu der aus 800,000 Seelen bestehenden Einwohnerzahl der Herzogthümer nicht im Verhältnis stehen.

Geheime Statsminister Ørsted bemærkede allerunderdanigst, at han ei kunde have nogen Mening om den militaire Hensigtsmæssighed af de foreslaaede Foranstaltninger, ligesom det var vanskeligt at have nogen bestemt Mening om Stemningen i Hertugdømmene. Det forekom ham imidlertid, som om de Betæneligheder, Generalcommandoen i sidstnævnte Henseende anfører, ere baserede paa de Conflictter, der kunne befrygtes med de Militaire ved Forhindringen af de intenderede Forsamlinger. Naar nu imidlertid ved de af det Slesvig-Holsteen-Launborske Cancellie allerunderdanigst foreslaaede og af Hans Majestæt

allernaadigst approberede Bestemmelser denne Conflicts Indtræden undgaaes, saa var denne Betænkelse hævet.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved yttrede sig allerunderdanigst derhen, at han maatte tiltræde Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminils og Grev Carl Moltkes Anskuelser om, at Contingentet uopholdeligen burde indkaldes og mobiliseres. Skulde Deres Majestæt senere finde det nødvendigt at forlægge det til Grændsen, hvortil navnlig de tidligere berørte Forhold for Altonas Vedkommende kunde synes eventualiter at kunne give en Opfordring, saa maatte Garnisonen i Rendsborg erstattes, da en saa vigtig Fæstning ei kan være uden Garnison. Skulde dette skee, maatte han dele de Betæneligheder, der vare fremførte imod, at denne kom til at bestaa af blandede Nationaliteter. Han maatte endvidere tiltræde den Mening, at denne da burde sammensættes af Tropper fra Kjøbenhavn, deels da disse paa Marinens Skibe i meget kort Tid kunde føres over, og denne Forholdsregel ei burde udføres, før det var nødvendigt for ei at irritere Stemningen i Hertugdømmene, deels ogsaa fordi denne Dislocation vilde medføre færre Omkostninger end at lade Tropperne fra Jylland marschere over Land. Han maatte iøvrigt allerunderdanigst ansee det for nødvendigt, at det behørigte Antal Tropper indkaldtes til Kjøbenhavn for at arbeide paa Fæstningsværkerne, og de dertil anvendte Tropper vilde saaledes i det antydede Tilfælde være disponible.

Forsaavidt imidlertid Generaladjutantens allerunderdanigste Referat indeholdt Forslag til Sammenkaldelsen af et Troppecorps i Jylland, da maatte han allerunderdanigst fraraade dette som en Forholdsregel, der ei syntes absolut nødvendig og vilde forøge Misstemningen i Hertugdømmene.

Referenten *Oberst von Schöller* bemærkede, at det foreløbigen vilde være tilstrækkeligt at indkalde den fulde Krigsstyrke til Kjøbenhavn for de Batailloner, der rekrutere fra Jylland og Fyen, da de, der udskreves i Sjælland, i kort Tid kan faae deres Mandskab indkaldt; han bemærkede tillige med Hensyn til Krigsreservens eventuelle Indkaldelse, at der var truffet Forholdsregler med Hensyn paa at forsyne denne med Officerer. Derimod forelaa der ingen Lovbestemmelse betreffende Forsyningen med Heste ved en saadan Indkaldelse. Han maatte iøvrigt allerunderdanigst henlede Hans Majestæts Allerhøieste Opmærksomhed paa det hertil komne Rygte, at Glaciet udenfor Frederiksort var opmaalt med Lygter om Natten, og for alle Tilfælde antage

det for rigtigst, at denne Fæstning forsynedes med en tilstrækkelig og paalidelig Garnison.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved bemærkede, at Bekostningerne ved Indkaldelsen af 2 Reservebatailloner allerede var optaget i Budgettet for i Aar med Hensyn paa den projecterede Leier ved Hedensted.

Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke bemærkede allerunterthänigst, dass ein Gesetzentwurf ueber die Remontirung der Armee auf dem Kriegsfuss schon durch eine Commission, durch beide Cancellen zusammengesetzt, zur Vorlegung für die Provinzialstände im Jahre 1844 ausgearbeitet worden ist, dass die Vorlegung dieses Entwurfs vor den Ständen aber seitdem ausgesetzt worden.

Geheime Statsminister Ørsted bemærkede allerunderdanigst, at dette Forslag beroede i det Danske Cancellie.

Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke machte allerunterthänigst den Vorschlag, dass er unter der Hand die Meinung des Oberpräsidenten in Altona einhole, ob es nicht zweckmässig wäre, wegen der dortigen Verhältnisse, namentlich wegen der dortigen Münze, eine starke Garnison dorthin zu verlegen. Seinem allerunterthänigsten Erachten nach müsse in diesem Falle die Garnison bedeutend sein und beiläufig aus 2000 Mann bestehen.

Hans Majestæt Kongen gav dette Forslag sit Allerhøieste Bifald og befalede Generaladjutant Oberst von Schöller snarest muligt at udfærdige og til Allerhøieste Underskrift at fremlægge en Resolution betreffende at:

»Forbundscontingentet uopholdeligen sættes paa Krigsfod, og at de 5 i Kjøbenhavn garnisonerende Batailloner, som udskrives fra Jylland og Fyen, indkalde deres fulde Krigsstyrke.«

Danach referirte der *Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminal* allerunterthänigst verschiedene Nachrichten, die er vom Auslande empfangen, darunter namentlich ueber die in Hamburg und England vorgefallenen Unruhen, so wie auch die von dem Bundestagsgesandten Seiner Majestæt erhaltenen Nachrichten von den Beschlüssen der Bundesversammlung ueber die Reorganisation dieser Versammlung, ueber die Adoptirung eines modificirten Reichsadlers als Emblem des Bundes und ueber die Zulassung des Entfaltens allgemeiner Nationalfarben des Deutschen Bundes. Der Geheime Staatsminister sprach sich dahin aus, dass sowohl dem Bundestage im All-

gemeinen, so wie auch dem Gesandten Seiner Majestät im besondern eine Competenz zu den fraglichen Beschlüssen ganz und gar abgehe, und dass demnach das Vorgefallne allein durch einen hohen Grad von Erregung des Gesandten des Bundestages erklärbar wäre.

Seine Majestät der König erklärten sich Allerhöchst dahin, dass er die Anwendung der fraglichen Emblemen und Farben auf keine Weise gestatten würde, und dass dieser Bundestagsbeschluss namentlich dazu geeignet wäre, einen ungesetzlichen Gebrauch der besprochenen Fahnen im Herzogthum Schleswig herbeizuführen.

Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke musste allerunterthänigst anrathen, dass dieser Bundestagsbeschluss auf das bestimmteste zurückgewiesen wurde.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte ansee det tvivlsomt, om ei ForbundsforSamlingen var berettiget til Bestemmelse om Farverne, men maatte være af den Mening, at denne Bestemmelse var aldeles skikket til at tilveiebringe nye Forviklinger i Hertugdømmet Slesvig.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste allerunterthänigst bemerken, dass besagter Bundesbeschluss, dessen Incompetents er wiederholt auf das Bestimmteste aussprechen müsse, jedenfalls de jure das Herzogthum Schleswig nichts angehe. Er bemerkte, dass der Bundestagsgesandte der Meinung sei, dass diese Zulassung der genannten Farben dem Missbrauch daher im Herzogthum Schleswig eher entgegen wirke, indem hier leichter revolutionaire Nationalfarben als authorisirte Bundesfarben Eingang finden würden.

Ferner referirte der *Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* einen vom Bundestagsgesandten herrührenden allerunterthänigsten Vorschlag: Seine Majestät mögten, so wie Hannover und Hessian-Cassel beabsichtigten, die Ausfuhr von Pferden zum Kriegsdienst, namentlich mit Rücksicht auf die Rüstungen Frankreichs, in ihren Staaten Allerhöchst untersagen, um so mehr da im Falle des Krieges Frankreich wahrscheinlicher Weise dem deutschen Bunde als Feind gegenueber stehen werde, dessen Mitglied Seine Majestät als Herzog von Holstein und Launburg wäre.

Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke musste allerunterthänigst eine solche Massregel, solange kein Krieg ausgebrochen wäre, widerraten, und wäre es im Falle eines Krieges erst abzumachen, in wie fern Pferde als Kriegscontrabande angesehen werden könnten.

Seine Majestät geruhen Ihren Allerhöchsten Willen dahin zu äussern, dass Sie ein solches Verbot keinesweges ertheilen würden, solange nicht ein wirklich ausgebrochener Krieg dieses nothwendig mache, um so weniger da die Ausfuhr von Pferden für eine grosse Menge Seiner Unterthanen einen höchst wichtigen Betrieb bilde.

Danach referirte *derselbe Minister* [Reventlow Criminil], dass von den Cabinetten in Wien und Berlin eine Einladung zu einem Congress in Dresden ausgegangen wäre, um dort die Fragen betreffend die innere Ruhe, die auswärtigen Verhältnisse und die Anträge einzelner Staaten des Bundes in Erwägung zu ziehen, und dass er Seiner Majestät allerunterthänigst im Vorschlag gebracht, diese Einladung anzunehmen, so wie er auch, da Seine Majestät Allerhöchst dieser Meinung beigetreten, von diesem Allerhöchsten Beitritt die vorläufige Nachricht gegeben habe. Er habe die Frage, ob ueberall ein Gesandter nach Dresden zu schicken, im Staatsrathe nicht zur Erörterung gebracht, weil er nicht geglaubt, dass hierueber eine Verschiedenheit der Ansichten stattfinde; er müsse aber allerunterthänigst wünschen, dass die Frage wegen der persönlichen Wahl des dorthin zu sendenden Gesandten so wie ueber dessen eventuelle Instruxion im Geheimen Staatsrath erörtert würde. Als Gesandten würde er allerunterthänigst den Gesandten Seiner Majestät in Wien, den Grafen Bille-Brahe vorschlagen, namentlich mit Beziehung, dass dieser ein geborner Däne sei. Ferner verlas Seine Excellenz eine Erklärung des Österreichischen Cabinets, welche die Ansichten enthielt, welche dieses Cabinet unter den jetzigen Umständen für dessen Verhalten als Grundlage angenommen.

Geheime Statsminister Bardenfleth yttrede allerunderdanigst, at saafremt Hans Majestæt ikke allerede havde bestemt at sende en Gesandt til den Congress, saa vilde han allerunderdanigst paa det meest indstændige have fraraadet et saadant Skridt, da det ikke alene vilde vække megen Uroe og Bekymring i Kongeriget, men endogsaa muligen kunde foregribe de Forholdsregler, som Hans Majestæt under indtrædende Eventualiteter kunde antage det for rigtigst at gribe.

Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke musste diesem allerunterthänigst beitreten und würde auch, wenn Ihre Majestät nicht schon einen Allerhöchsten Beschluss gefasst hätten, die Sendung eines Gesandten allerunterthänigst auf das Dringendste widerrathen, da auch namentlich das Glück der Unterthanen nicht in der Einheit, sondern in der Vereinzelung der verschiedenen deutschen Staaten läge.

Seine Majestät der König geruhten darauf Allerhöchst zu befehlen, dass diese Frage, ungeachtet des gefassten Allerhöchsten Beschlusses, ferner zu erörtern wäre und forderten den Geheimen Staatsminister Grafen Reventlow Criminil auf, sich darüber zu äussern, ob und wie diese Bestimmung rückgängig gemacht werden könne.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil äusserte sich allerunterthänigst dahin, dass das einzige Mittel, das schon geschehene zu desavouiren, darin bestehe, dass er den ihm anvertrauten Posten verlasse, und dass andere Bestimmungen durch seinen eventuellen Nachfolger eingeleitet würden.

Nachdem *Seine Majestät der König* geruht hatten zu erklären, dass von einem solchen Auskunftsmittel hier nicht die Rede sein könne, ertheilte Allerhöchstderselbe den Befehl, dass die vorliegende Frage auf der Allerhöchst bestimmten Grundlage fernerer allerunterthänigster Erörterung zu unterwerfen wäre. Nachdem darauf in der folgenden allerunterthänigsten Discussion *die Minister Graf C. Moltke* und *Bardenfleth* ihre Ansichten näher entwickelt und *die Geheimen Staatsminister Graf Moltke* zu Bregentved und *Ørsted* ueber die eventuelle Instruction näher allerunterthänigst ausgesprochen und namentlich letzterer sich dahin geäussert, dass die Ablehnung der Einladung als ein feindliches Verhalten gegen die einladenden Mächte angesehen werden könne, den ausgesprochenen Befürchtungen aber durch die Fassung der Instruction zu begegnen sei, befohlen *Ihre Majestät Allerhöchst*, dass der Graf Bille-Brahe zum Gesandten bei dem Congresse ernannt werde und der Entwurf der Instruction im Geheimen Staatsrath vorgelegt und debattirt werde.

Danach meldete *derselbe Minister* [Reventlow Criminil], dass ueber das Resultat der Unterhandlungen mit dem Englischen Cabinet die Nicobaren betreffend noch keine Nachricht vorliege; er schlage daher allerunterthänigst vor, dass dem Gesandten Seiner Majestät in London auferlegt würde, mit der nächsten Ueberlandspost dem Capitain Secher Nachrichten ueber den Stand der Dinge mitzutheilen, und wenn noch kein Resultat vorliege, ihn zu benachrichtigen, dass er die dort Angestellten möglichst bald zurückführen solle.

Welche allerunterthänigste Meinung die Allerhöchste Billigung Seiner Majestät erhielt; worauf *Allerhöchstderselbe* die Sitzung gehoben erklärten.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet fredag d. 17. marts 1848 kl. 12.

Aar 1848 Fredagen den 17de Marts Kl. 12 var det Geheime Statsraad samlet under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var ved Sygdom endnu forhindret i at give Møde. Protocollen førtes paa sædvanlig Maade.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil verlas allerunterthänigst ein Schreiben, das er dem Gesandten Seiner Majestät am Bundestage zuzustellen beabsichtigte, worin demselben diejenigen Punkte mitgetheilt wurden, in welchen er den Zweck seiner Mission unter den letzten Begebenheiten verfehlt habe. Nachdem die sämtlichen Mitglieder des Geheimen Staatsraths sich mit dem Inhalt dieses Schreibens allerunterthänigst einverstanden erklärt hatten, geruhten *Seine Majestät der König* diesem Seine Allerböchste Billigung zu ertheilen, indem Allerböchstderselbe mit Beziehung auf die jetzigen Bundesverhältnisse wiederholte, dass er sich nur solange verpflichtet halten könne, Mitglied des Bundes zu verbleiben, als die ursprüngliche gesetzliche Basis für den Deutschen Bund ungeschmälert beibehalten würde.

Darauf machte *derselbe Minister* [Reventlow Criminil] allerunterthänigst die Bemerkung, dass es vom Bunde bezweckt würde, die verschiedenen Staaten des Bundes aufzufordern, die zu den respectiven Contingenten hörende Infanterie mobil zu machen, und sie, wo es zweckmässig zu sein schiene, zu placiren. In wie fern die uebrigen Waffenarten auf den Kriegsfuss zu stellen wären, werde jedem ueberlassen.

Seine Majestät geruhten Seiner Excellenz den Allerböchsten Auftrag zu geben, in dieser Rücksicht die Nachricht mitzutheilen, dass diese Massregel für Holstein-Launburg schon bewerkstelligt wäre.

Darauf verlas *derselbe Minister* [Reventlow Criminil] die für den Gesandten Seiner Majestät am Congress zu Dresden allerunterthänigst entworfene Instruction.

Geheime Statsminister Bardenfleth bemærkede allerunderdanigst, at det var vanskeligt at danne sig en Mening om et saa vigtigt Document alene ved at høre det oplæst; men det forekom ham betænkeligt, at Hans Majestæt deri udtalte med Beredvillighed og Glæde at ville deeltage i en eventuel Krig af det tyske Forbund imod Frankrig. Han

maatte befrygte, at Danmark ved at slutte sig til Østerrig og Preussen, naar der opstod en Krig med Frankrig, og England allierede sig med dette, vilde blive udsat for de samme farlige Følger, som den sidste Krig havde medført navnlig ved det fjendtlige Forhold til England; det var umuligt at forudsee de Combinationer, der kunde indtræde, men netop derfor maatte han allerunderdanigst fraraade saaledes iforveien at binde sig.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil bemærkede, dass in der Instruction von keinem Kriege die Rede sei, welchen der deutsche Bund gegen Frankreich anfinge, sondern allein von der Eventualitet, dass der Bund von Frankreich angegriffen würde. Er bemerkte gleichfalls allerunterthänigst, dass die genannte Verpflichtung für Seine Majestät in dem Begriffe des Bundes enthalten wäre, und dass dieser Punct der einzige wäre, worin die Instruction des Gesandten mit den Wünschen der einladenden Mächte in Uebereinstimmung wäre. Er müsse aber allerunterthänigst vorschlagen, dass die besprochene Instruction unter den Mitgliedern des Geheimen Staatsraths circulire und danach in einer extraordinären Sitzung des Geheimen Staatsraths am Montage vorgelegt werde. Er machte ferner den allerunterthänigsten Vorschlag, dass der Kammerherr von Bülow als Courier mit der Instruction nach Dresden abginge und dort während des Congresses verbliebe, um dem Gesandten Seiner Majestät behülflich zu sein.

Nachdem *Seine Majestät der König* diesen allerunterthänigsten Vorschlägen Seine Allerhöchste Genehmigung gegeben, verlas *der letztgenannte Minister* [Reventlow Criminil] einen Bericht von dem Gesandten Seiner Majestät am Bundestage, worin namentlich die Rede davon war, dass der Bundestag beschlossen habe, die 17 grössten der Bundesstaaten aufzufordern, jeder einen Delegirten zum Bundestage zu senden, um ueber die Veränderung der Bundesacte zu berathen.

Seine Majestät der König erklärten in dieser Beziehung wiederholt, dass Allerhöchstderselbe sich nur solange an die Pflichten als Bundesmitglied gebunden erachte, als die Bundesacte völlig unverändert verbleibe, und äusserte Seine Allerhöchste Missbilligung darueber, dass der Gesandte auf eine solche Proposition nicht allein eingegangen, sondern selbst eine Persönlichkeit zu dieser Sendung in Vorschlag gebracht, wozu seine Instruction keine Competens ertheile.

Geheime Statsminister Bardenfleth bemærkede allerunderdanigst,

at der kunne indtræffe Nødstilfælde, hvor en Gesandt ei kan erholde Instrux og altsaa maa handle efter Conduite. Hvorvidt et saadant Tilfælde har været tilstæde, kunde han ei afgjøre, men det forekom ham allerunderdanigst evident, at Gesandten havde staaet i den Formening, at det var tilstæde. Han maatte derfor allerunderdanigst foreslaae, at Gesandten blev opfordret til herover at forklare sig, forinden noget videre Skridt med Hensyn paa hans Forhold foretoges, idet han tillige allerunderdanigst bemærkede, at Deres Majestæts nuværende Gesandt vistnok saare vanskeligt var at erstatte.

Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke musste der Meinung des Geheimen Staatsministers Bardenfleth beitreten; er könne auch allerunterthänigst nicht dahin rathen, dass der Gesandte zurückgerufen würde, da seine Persönlichkeit schwierig zu remplaceiren wäre.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste allerunterthänigst dasjenige, was ueber die Persönlichkeit des Gesandten gesagt worden, mit der völigsten Ueberzeugung beitreten. Er wäre ueberzeugt, dass das ihm zugesandte Schreiben einen sehr grossen Eindruck machen würde, und vermeinte allerunterthänigst, dass es ihm auferlegt werden müsse, die Motive zu erörtern, warum er die von ihm gebrauchte Conduite nothwendig geglaubt hätte.

Da der *Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke* allerunterthänigst auf das Zweckmässige aufmerksam gemacht hatte, dass dem Gesandten ausdrücklich gesagt würde, dass Seine Majestät keinen Delegirten nach Frankfurth sende, wurde dieses auch von dem *Geheimen Staatsminister Grafen Reventlow* beigetreten.

Geheime Statsminister Ørsted troede ogsaa allerunderdanigst, at en saadan Skrivelse som omtalt vilde være tilstrækkelig, han maatte ogsaa allerunderdanigst tiltræde den Anskuelse, at det vilde være særdeles vanskeligt at faae Gesandten erstattet, ligesom han antog, at det navnlig var det, som i de sydydske Stater var foregaaet, der havde foranlediget den Anskuelse hos Gesandten, at han burde handle saaledes; som han har handlet.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved kunde allerunderdanigst ikke billige Gesandten Fremgangsmaade, men under de overordentlig vanskelige Forhold, hvori han befandt sig, forekom det ham, at hans Fremgangsmaade kunde om ei retfærdiggjøres saa dog undskyldes. Han maatte derfor stemme for, at han forblev paa sin Post, da den omtalte til ham skikkede Skrivelse vistnok

vilde bevæge ham til at tage andre Forholdsregler eller eventualiter selv fremsføre et allerunderdanigst Ønske om at blive afløst.

Hans Kongelige Højhed Arveprindsen tiltraadte denne Mening.

Hans Majestæt Kongen behagede at give Geheime Statsminister Grev Reventlows Forslag i denne Henseende Allerhøieste Bifald.

Darauf verlas der *Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* die spätesten von Wien, Berlin, Petersburg und Paris erhaltenen Nachrichten.

Darauf referirte der *Conferentsrath Dumreicher* allerunterthänigst nachfolgende Sachen für die Schleswig-Holstein-Launburgsche Cancelli:

- 1) betreffend das Gesuch mehrerer Studirenden um Wiederverleihung des Genusses des academischen Convicts in Kiel.
- 2) betreffend das Gesuch des Bauervogts Borchers in Schwarzenbeck um Erlaubnis zur Ausfuhr von 800 Faden Pflastersteinen und Randsteinen aus dem Launburgschen.
- 3) betreffend die Allerhöchste Genehmigung des Entwurfs einer interimistischen Sporteltaxe für den Gerichtsdienner auf Pellworm und den dortigen Landschreiberdiener.
- 4) betreffend die Ertheilung einer Abgangsordre hinsichtlich gewisser, durch eine Commissorische Untersuchung wegen Vereinigung der Plöner Neustadt und des dortigen Clösterlichen Districts, mit der Stadt Plön erwachsener Kosten.

Hvilke allerunderdanigste Indstillinger erholdt *Allerhøieste Sanction*.

Dernæst refererede *Geheime Statsminister Grev Carl Moltke* paa Jernbanecommissionens Vegne efterfølgende allerunderdanigste Forestillinger:

- 1) ang. det sjællandske Jernbaneselskabs Andragende om at forundes af Statscassen en yderligere Forstrækning af 100 000 Rbd. til den Kjøbenhavn-Roeskildske Jernbanes Fuldendelse.

Hvorpaa *Hans Majestæt Allerhøiest* behagede at resolve:

»at det sjællandske Jernbaneselskab var at meddele Afslag paa dets Ansøgning, men at Commissionen bemyndigedes til, hvis Selskabet ønskede det, at indkomme med nærmere allerunderdanigst Forslag, om hvorledes der kunde ydes Selskabet en Hjelp til at afgjøre de for Expropriations Godtgjørelser endnu skyldige Summer«.

- 2) ang. adskillige Forandringer i det for det sjællandske Jernbaneselskab under 15. Marts Allerhøiest approberede Statut, forsaavidt Anlæggelse af en Jernbane fra Kjøbenhavn til Roeskilde angaaer.
- 3) ang. Forlængelsen af det Tilsagn, som ved Allerhøieste Resolution af 25. Novb. 1846 er givet det sjællandske Jernbaneselskab om Statscassens Deeltagelse i den Roeskilde-Corsørske Jernbane.
- 4) betreffend die Genehmigung des Gesellschaftsstatuts und des Bauplans der Glückstadt-Heider Eisenbahngesellschaft so wie die Ertheilung einer Bauconcession an diese Gesellschaft m. m.

Welche allerunterthänigsten Vorstellungen die Allerhöchste Genehmigung erhielten, worauf *Seine Majestät der König* den Geheimen Staatsrath für geschlossen erklärten.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet mandag d. 20. Marts 1848 kl. 12.

Aar 1848 den 20de Marts Kl. 12 var et extraordinairt Statsraad forsamlet under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Præsidium. Geheime Stats- og Justitsminister Stemann var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde. Protocollen førtes som sædvanligt.

Efter at Protocollerne af 15de og 17de Marts vare oplæste, foredrog *Hans Majestæt Kongen* Allerhøiest en Skrivelse betreffende de sidste i Slesvig og Holsteen navnlig i Rendsborg forefaldne Begivenheder og yttrede sig derhen, at saafremt det Forefaldende der skulde gjøre alvorlige Skridt nødvendige, vilde Allerhøistsamme ifølge den Fremtid, som nu syntes at ville danne sig for Tydskland, med Bestemthed fastholde Slesvig, som, skjøndt et Hertugdømme for sig selv, dog uadskilleligt fra Danmark, for hvilket det, hvorledes end Eventualiteterne vilde blive med Holsteen og Launborg, paa enhver Maade maatte og skulde bevares.

Hans Majestæt lod derpaa oplæse en Skrivelse fra Hertug Carl af Slesvig-Holsteen-Sønderborg-Glücksborg.

Dernæst refererede Generaladjutanten *Oberst von Schøller* allerunderdanigst en Rapport fra den Commanderende General i Hertugdømmene om det der Forefaldne med de til samme hørende Bilag og dernæst sit allerunderdanigste Forslag, som gik ud paa, at ikke blot

det Antal Tropper, som i Geheimstatsraads Mødet den 15 d. [M.] var foreslaaet, men samtlige Tropper indkaldtes til deres Fahner.

Geheime Statsminister Bardenfleth gjorde allerunderdanigst opmærksom paa det yderst farlige, som der indeholdtes i, i dette Øieblik at udstrække denne Indkaldelse til Forbundscontingentet.

Referenten *Oberst v. Schøller* bemærkede, at ifølge de seneste Rapporter om Troppernes Stemning i Hertugdømmene alle høiere Officerer vare enige i, at man vel kunde forlade sig paa dem ved forefaldende Politietumulter, men at de ingenlunde vilde være at stole paa ved en almindelig Opstand. Han maatte imidlertid gjøre opmærksom paa, at naar en saadan almindelig Indkaldelse med alene Undtagelse af Contingentets Tropper foretoges, da vilde dette Skridt aabenbart tyde paa, at man vilde bruge Vaabenmagt mod Hertugdømmene, og gjøre Forholdene der endnu mere forviklede; hvorfor han allerunderdanigst gjorde opmærksom paa, at 14 Dage for de fra Jylland udskevne Tropper og 12 Dage for dem fra Øerne var den allerkorteste Termin, i hvilken de kunde møde.

Geheime Statsminister Bardenfleth var af den allerunderdanigste Formening, at da Stemningen i Hertugdømmene var saaledes, at den inden faae Dage vilde gaae over til et aabent Oprør, var den allerede drevet til den Spidse, at man ei kunde tage Hensyn til, at den Forholdsregel vilde drive den til større Yderlighed, da det jo efter de modtagne Efterretninger var at antage for afgjort, at Tropperne i Tilfælde af en Opstand vilde vende Vaabnene mod Deres Majestæt. Han maatte i alt Fald være af den Formening, at Contingentets Indkaldelse maatte udsættes saa længe som muligt for, at de danske Tropper til den Tid kunde være samlede og, ifald det var muligt, besætte Rendsborg.

Referenten *Oberst v. Schøller* bemærkede, at dette kunde skee derved, at de danske Tropper indkaldtes strax og Contingentet til en bestemt Tid.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte antage dette for vanskeligt, idet der navnlig, naar der afsaaes fra de indvortes Forhold, netop var mere paatrængende Grund til at have Contingentet beredt end til at paaskynde Fæstningsværkers Anlæg, hvortil de danske Tropper angaves som bestemte. Han maatte derfor ansee det for rigtigst, at Contingentets Indkaldelse traineredes paa en anden Maade.

Geheime Statsminister Grev C. Moltke meddeelte derpaa flere private Efterretninger om det Militaires Stemning i Hertugdømmene,

navnligen om nogle af Troppernes Deeltagelse i Samlingerne i Rendsborg. Han var af den Formening, at man ei kunde stole paa Tropperne, og at Contingentet nu ei burde indkaldes.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste die ueber die Unzuverlässigkeit der Truppen ausgesprochene Meinung allerunterthänigst theilen. Es schien ihm die Hauptsache, Zeit zu gewinnen, da er glaube, dass nichts geschehen würde, ehe die Deputation zurückkäme. Er schlug daher vor, bei ihrer Ankomst ihnen die Zusage einer Beantwortung zu geben, diese Antwort aber solange wie möglich auszusetzen, damit es möglich gemacht werden könne, gleich nach der Rückkehr der Deputation eine Truppenanzahl hinüber zu schicken. Jedenfalls wäre er der allerunterthänigsten Meinung, dass, sollte das Contingent einberufen werden, dieses dann nicht nach Rendsburg, sondern nach dem südlichen Holstein geschehen müsse.

Oberst v. Schøller befrygtede, at Oprøret mellem Tropperne vilde udbryde, saasnart disse fik Ordre til at forlade Rendsborg.

Geheimer Statsminister Bardenfleth maatte allerunderdanigst stemme for, at alle Tropperne indkaldtes med Undtagelse af Holstenerne og Launborgerne. Hvilket *Hans Majestæt Kongen* allernaadigst billigede.

Geheimer Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte allerunderdanigst tiltræde den Mening, at det var rigtigst saalænge som muligt at opholde Commissionen, men at bevare denne Hensigt med den dybeste Taushed. Han maatte nu forandre sin tidligere allerunderdanigst yttrede Mening derhen, at alle Tropper paa de Holsteen-Launborgske nær maatte indkaldes, da det forekom ham at lede til de allerværste Følger under den nærværende Stemning at kalde dem under Vaaben. Han antog det derfor for rigtigst, at Parolbefalingen for Holsteens Vedkommende maatte tilbageholdes, indtil de danske Tropper vare komne ind.

Oberts v. Schøller foreslog allerunderdanigst, at der aldeles ingen Parolbefaling udstædtes, men at Tropperne indkaldtes gennem Cancellierne ved directe Skrivelser til Amtmændene. Hvorimod Contingentet først blev at indkalde, naar den endelige Requisition fra Forbunds-dagen kom.

Hans Majestæt Kongen gav denne Anskuelse sit Allerhøieste Bifald.

Oberst v. Schøller foreslog derefter, at den Commanderende General forlagde sit Hovedkvarter til Rendsborg og derhen medtog sin Stab; hvilket ligeledes af *Hans Majestæt Kongen* allernaadigst bifaldtes.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte finde det principmæssigt, at alle slesvigske, men ingen holsteenske Tropper indkaldtes. Han maatte derfor allerunderdanigst fraraade Indkaldelsen af den 13de Bataillon, da den tillige udskreves fra Holsteen.

Oberst v. Schøller maatte dele denne Mening og meddeelte derefter, at der til det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie var indløbet en Skrivelse fra Overpræsidenten i Altona, at Borgervæbningen sammesteds vilde indgive en Petition om tydsk Commando. Obersten oplyste, at Corpset paa en Maade hørte til Armeen, da Officererne bare dennes Feldtegn, havde samme militaire Rettigheder som Officererne ved Kjøbenhavns Borgervæbning, og at Overpræsidenten som Chef for Corpset erholdt Patent som Oberst i Armeen. Han maatte befrygte, at Opfyldelsen af dette Andragende maatte medføre, at ogsaa Armeen vilde gjøre Paastand paa tydsk Commando.

Geheimer Staatsminister Graf C. Moltke verlas allerunterthänigst einen Brief vom Oberpræsidenten, worin dieser auf baldigst mögliche Bewilligung dieses Wunsches anträgt und die Furcht ausspricht, dass eine abschlägige Antwort auf die Zuverlässigkeit des Corpses eine höchst schädliche Wirkung haben würde. Der Geheime Staatsminister musste es wünschenswerth finden, das Möglichste für die Bewahrung des guten Geistes in diesem Corps zu thuen, da man dem Oberpræsidenten in längerer Zeit noch nicht hinreichende militairische Hülfe zur Aufrechthaltung der Ordnung verschaffen könne.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste eine abschlägige Antwort gleichfalls allerunterthänigst widerrathen.

Oberst v. Schøller bemærkede, at da Hans Majestæt Kongen havde udtalt sin Villie aldeles at skille sine Forbundsstaters Tropper fra sin øvrige Arme, og da de førstnævnte da vilde faae tydsk Commando, syntes Intet at være til Hinder for, at det Attraaede blev bevilliget.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved bemærkede allerunderdanigst, at Borgervæbningen i Altona mere var at betragte som et Politiecorps, at den ei stod i Forbindelse med den øvrige Arme, og at han syntes, at det kunde overlades Overpræsidenten at meddele den attraaede Tilladelse.

Geheimer Staatsminister Graf Carl Moltke schlug allerunterthänigst vor, dass er unter der Hand dem Oberpræsidenten mittheile, dass dieser von Seiner Majestät die Befugnis hätte, diese Sache, wie es ihm am besten schiene, abzumachen.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved bemærkede, at der nu i Rendsborg henlaae en stor Pengebeholdning, at han troede det vanskeligt at transportere den over under nærværende Forhold, men foreslog allerunderdanigst efterhaanden at anvise større Summer af denne paa de nordlige Amtstuer; hvilket *Hans Majestæt* gav sit Allerhøieste Bifald.

Darauf trug *der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil* allerunterthänigst die neuesten Nachrichten aus Wien und Berlin vor, indem er bemerkte, dass vom König von Preussen die Verlegung des intendirten Congresses nach Berlin oder Potsdam beantragt worden.

Gleichfalls verlas er allerunterthänigst ein Schreiben von dem Bundestagsgesandten Seiner Majestät, worin dieser das Beschicken des Congresses widerräth, welcher Meinung der Geheime Staatsminister unter jetzigen Umständen allerunterthänigst beitreten müsse; dass er aber allerunterthänigst vorschlage, dem Grafen von Plessen in Berlin aufzutragen, alles was vorfiele ad referendum zu nehmen, und darueber zu berichten, da er keinen Zweifel darueber hegen könne, dass der Congress, so wie sich jetzt die Umstände verändert hätten, die Gestaltung des Bundes in republikanischer Richtung und die Einverleibung Schleswigs im Bunde zur Sprache bringen würde.

Geheime Statsminister Bardenfleth havde tidligere fraraadet at sende en Gesandt til Congressen; han maatte nu paa det allerbestemteste tilraade det modsatte. Dengang havde Congressen havt et conservativt Øiemed; nu derimod gik den ud paa at forskaffe de tydske Forbundsstater de Goder, som allevegne i Tydskland bleve attraaede; og det var af høieste Vigtighed at vise Holsteen og Launborg, at *Hans Majestæt* vilde gaae ind paa at skaffe dem de samme frie Institutioner, som de andre Forbundsstater nu tilstode deres Undersaatter. Nu maatte man saameget mindre træde tilbage for ei at give Holsteen-Launborg nogen retfærdig Grund til Klage. Han antog allerunderdanigst, at Gesandten blev at instruere derhen, at han tiltraadte Alt for Holsteens og Lauenborgs Vegne, som kunde stemme med Undersaatternes Ønsker sammesteds, men paa det bestemteste protesterede imod, at Slesvig blev Gjenstand for nogen Forhandling.

Hans Majestæt Kongen erklærede, at det, som af *Geheime Statsminister Bardenfleth* var udtalt, var hans Allerhøieste Villie saavel med Hensyn paa Holsteen-Launborg som paa Slesvig. Han maatte, saaledes som Sagerne nu stod, aldeles holde en Adskillelse mellem Slesvig paa

den ene Side og Holsteen-Launborg paa den anden for nødvendig. Det første var uadskilleligt fra Danmark, og Hans Majestæt vilde hindre en Adskillelse ved alle mulige Midler; de sidste hørte til det tyske Forbund, deelte Fremtid med dette, og hvad Hans Majestæt som tysk Forbundsførste kunde gjøre til disses Vel, det vilde Han ligeledes af al Evne fremme.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte allerunderdanigst bemærke, at Spørgsmaalet egentligen syntes at dreie sig, om Grev Bille-Brahe var at kalde tilbage fra den ham engang overdragne Mission. Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil meente dette paa Grund af, at det egentlig var en aldeles nye Congres, hvortil der indbødes, da saavel dens Tendents som Stedet var forskjelligt; Geheime Statsminister Bardenfleth var derimod af den Formening, at Hans Majestæt ved ikke at beskikke Congressen vilde sætte sig i Misforhold til Holsteen-Launborg. Han maatte være af den allerunderdanigste Formening, at Hans Majestæt burde slutte sig til Congressen, naar samtlige Forbundsstater sluttede sig til den, men at det i andet Fald vilde faae Udseende af, at Deres Majestæt sluttede sig til en Fraction i Tydskland; det vilde da være bedre gennem Deres Majestæts Gesandt ved Forbundsdagen at udtale, at Deres Majestæt var villig til at yde Holsteen og Launborg det samme, som blev de andre tyske Stater tildeel. Viiste det sig imidlertid, at Congressen blev fuldtallig, da forekom det ham urigtigt ei at deeltage deri.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte allerunderdanigst tiltræde det af Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved yttrede, men maatte tilraade at give Gesandten den Instruction at tiltræde Congressen, saasart den viiste sig at blive almindelig, og, som ovenfor berørt, at tiltræde Alt for Holsteen og Launborg, men paa det bestemteste at protestere mod Indblandingen af Slesvig. At Grev Plessen erholdt Fuldmagten, syntes der Intet at kunne være imod, naar Grev Bille Brahe ikke allerede havde erholdt den.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil musste allerunterthänigst der Meinung sein, dass der Bundestag in Frankfurth unter jetzigen Umständen die geeigneteste Stelle wäre, um diese Fragen abzumachen.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte tiltræde denne Mening, da Deres Majestæts Gesandt under alle tidligere Forhandlinger altid paa det bestemteste havde modsat sig det

tydske Forbunds Indblandelse i Slesvigs Anliggender og altsaa nu kun blev i Consequentsen.

Geheime Statsminister Ørsted maatte antage, at en Paastand om Slesvigs Indlemmelse i det tydske Forbund snarere var at vente af den nye end af den tidligere foreslaaede Congres. Han maatte ansee det for forsigtigst ei at nægte sin Deltagelse, men først afvente, hvad de andre tydske Stater vilde gjøre, og da meddele en saa ubestemt Instrux som muligt for at faae Hænderne frie.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil war der allerunterthänigsten Meinung, dass es am zweckmässigsten wäre, da doch der Congress höchst wahrscheinlicher Weise nicht zustande kommen würde, dem Bundestagsgesandten erweiterte Instructionen zu geben.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte allerunderdanigst i denne Anledning bemærke, at der ei laae nogen Inconsequents i, at Instructionen til Gesandten ved Congressen gik ud paa saadanne Forholdsregler, for hvilke der nyligen var meddeelt ForbundsGesandten Hans Majestæts Misbilligelse, da det, der maatte misbilliges ved ForbundsGesandten, var, at han var gaaet udenfor sin Instrux. Han maatte iøvrigt tilraade, at Gesandten strax erholdt Instrux om, hvad han havde at gjøre, naar Congressen blev almindeligen beskikket, da det vilde medføre en stor Vanskelighed, naar han først skulde indberette dens Fuldtallighed og saa indhente sin Instrux. Da nemlig Congressen samledes med meget kort Varsel og rimeligviis forblev forsamlet i meget kort Tid, kunde den muligen være hævet, inden Gesandten fik sine Instruxioner.

Geheime Statsminister Grev Reventlow Criminil maatte allerunderdanigst bemærke, at det ikke alene var for at have overskredet sin Fuldmagt, at Baron Pechlin havde erholdt den ovenomtalte Tilkjendegivelse, men navnlig fordi han havde indladt sig paa Spørgsmaalet om Parlament, Fahner og Emblemer.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved maatte allerunderdanigst foreslaae, at Grev Plessen i Berlin blev befuldmægtiget ved Congressen; det forekom ham, at der var tilstrækkelig Grund i de Forhold, som fortiden fandt Sted i Wien, til ei at bortsende Gesandten derfra.

Geheime Statsminister Ørsted mener, at man ei i denne Instrux burde udtale sig udtrykkeligt om et eventuelt tydsk Parlament, da dette var en saa total Omordning af Grundloven; men at man burde

holde Hænderne saa frie som muligt samt iøvrigt udvælge Grev Plessen til den attraaede Stilling.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte allerunderdanigst paa det bestemteste udtale sig for, at der tilstodes Holsteen og Launborg alt muligt i det Øieblik, at Hans Majestæt gjorde Forberedelser til at sætte sine Rettigheder for Slesvigs Vedkommende igjennem med Magt.

Geheime Statsminister Ørsted meente allerunderdanigst, at hvor der var Tale om Forandringer i Forbundets Grundprincip, der burde Gesandten først indhente nærmere Authorisation.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte antage, at det vilde vække Uro i Holsteen og Launborg, naar Kongen saaledes syntes at holde sig en Udvei aaben.

Hans Majestæt Kongen bemærkede, at Han var berettiget til at frasisige sig Forbundet, naar dets Grundlov forandredes; men dette vilde Han ikke, Han vilde tværtimod føre Holsteen og Launborg de samme Skridt fremad, som bleve de andre Stater til Deel, og saa tydeligt som muligt erklære dette.

Geheime Statsminister Grev Moltke til Bregentved meente, at der burde udstædes en Fuldmagt til Grev Plessen, som denne havde at handle efter, naar Congressen blev fuldstændig; og at det paalagdes ham at tiltræde de andre Forbundsstaters Bestemmelser, naar disse ikke angik Hans Majestæts andre Stater, navnlig Slesvig. Dette vilde stemme med Hans Majestæts Pligter som Medlem af Forbundet og med det, som tidligere af Hans Majestæts Forbundsgesandt var blevet fulgt.

Der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil stellte allerunterthänigst dahin, ob in diesem Sinne der Entwurf einer Instruction auszuarbeiten und im nächsten Geheimen Staatsrath vorzulegen wäre; wobei er allerunterthänigst bemerkte, dass die allerunterthänigste Erörterung der für den Grafen Bille-Brahe entworfenen Instruction seiner Massnahme [sic] nach jetzt als ueberflüssig wegfallen müsse. Welche allerunterthänigste Vorschläge Allerhöchste Billigung erhielten.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte allerunderdanigst andrage paa, at hans allerunderdanigste Betænkning over bemeldte Instrux og Motiverne til samme maatte vedlægges Protocollen ad acta, da de gave Oplysning om Grundene, hvorfor han først havde tilraadet og senere fraraadet en Gesandts Afsendelse til Congressen. Hvilket erholdt Hans Majestæts Allerhøieste Approbation.

Danach verlas *der Geheime Staatsminister Graf Reventlow Criminil*

ein Schreiben, worin der Antrag Seine Majestät mögten Allerhöchst die Ausfuhr von Pferden in Ihren Staaten verbieten, abgelehnt wurde. Welches Schreiben Allerhöchsten Beifall erhielt; wozu jedoch der Geheime Staatsminister bemerkte, dass den Bundesgesetzen gemäss dieses vom Bundestage rechtskräftig für die Bundesstaaten Seiner Majestät beschlossen werden könne.

Dernæst refererede *Generaladjutanten Oberst v. Schöller*, at han ved at indhente nøiere Underretninger havde fundet, at det 1ste Dragonregiment og 4de Jægercorps recrutterede baade fra Slesvig og fra Holsteen, og at det paa Grund heraf syntes ham hensigtsmæssigt ei at indkalde Mandskab ved disse Afdelinger i Lighed af, hvad der var blevet bestemt for 13de Bataillon.

Hans Majestæt gav dette sit Allerhøieste Bifald og erklærede Statsraadet for hævet.

Lunding.

Møde i geheimestatsrådet tirsdag d. 21. marts 1848 kl. 11.

Aar 1848 den 21de Marts Kl. 11 var det Geheime Statsraad forsamlet under Hans Majestæts Allerhøieste Forsæde. De samme Medlemmer vare tilstæde som Mandagen den 20de. Geheime Stats- og Justitsminister von Stemann var endnu ved Sygdom hindret i at give Møde. Protocollen førtes som sædvanligt.

Hans Majestæt gjorde Geheime Statsministrene bekendt med, at Han idag saae sig nødt til at opfylde en for Hans Hjerte meget tung Pligt, idet Han var kommet til den Overbeviisning, at de Uroligheder, der fandt Sted i Landet, vare grundede i en Mistillid til det hidtil fulgte Regeringssystem, og at Geheime Statsminister Bardenfleth vilde meddele Statsraadet det Nærmere.

Geheime Statsminister Bardenfleth meddeelte derefter, at Hans Majestæt igaar havde kaldet ham for at høre hans Mening om, hvorledes der nu burde handles for at bevare det, der var at bevare af den danske Stat. Han havde da, ligesom han nu gjentog det, udtalt sig derhen, at Principet at give den samlede Stat en fælleds Forfatning var ved de seneste Begivenheder blevet en Umulighed. Allerede ved sin Emanation havde Rescriptet af 28. Januar hverken tilfredsstillet det ene eller det andet Partie; derpaa vare de mange Reservationer

og Adresser i denne Anledning Beviis. Revolutionen i Paris, Oprettelsen af et tydsk Parlament i Frankfurth for det tydske Forbund havde gjort Gjennemførelsen af Rescriptet til en Umulighed. Hvorvidt Urolighederne vare stegne baade i Rendsborg og i Kjøbenhavn, var Alle bekjendt. Intet at gjøre vilde være at styrte Thronen; at give efter for Slesvigholstenernes Fordringer vilde være det samme som at ophøre at være Konge af Danmark. Den eneste og rigtigste Udvei var nu kun den at holde Slesvig til Danmark, idet man agter dets provindsielle Selvstændighed, og at ophæve Rescriptet af 28. Januar.

Det var nu de Spørgsmaal, han paa Kongens Vegne havde at forelægge Geheime Statsministrene:

- 1) »om Forholdene havde bragt dem til den samme Overbeviisning, saaledes at de vilde følge denne med samme Iver og Energie som de Principer, der under tidligere forandrede Forhold maatte antages for de rigtige«?
- 2) »om de selv under denne Forudsætning troede at kunne erhverve sig Folkets Tillid«?

Om faae Timer vilde en betydelig Masse af Stadens Indvaanere samles udenfor for at andrage paa en Forandring i Regeringens System; nu maatte Bestemmelsen tages, toges den senere, vilde den ei ansees for frivillig.

Derefter paalagde *Hans Majestæt* de Geheime Statsministre at yttre sig over det dem foredragne.

Der Geheime Staatsminister Graf Carl Moltke äusserte sich dahin, dass wenn er dem Systeme mit Eifer und Energie dienen sollte, welches die Aufhebung des Rescripts 28. Januar als Basis und Bedingung annähme, so müsse er von der Nothwendigkeit einer solchen Massregel ueberzeugt sein. Er könne aber in den vorgefallenen Umständen keine solche Nothwendigkeit erkennen, und da er also die veränderten Principien nicht mit vollkomner Ueberzeugung durchführen könne, müsse er sich vom Staatsdienste zurückziehen.

Geheimer Staatsminister Graf Reventlow Criminil schloss sich den Äusserungen des Grafen Moltke an; er glaubte jedenfalls, dass ihn die öffentliche Meinung das in seiner Stellung nothwendige Zutrauen versage, und müsse sich daher vom Staatsdienste zurückziehen.

Geheime Statsminister Ørsted udtalte sig derhen, at han aldrig havde havt nogen synderlig Tillid til Rescriptet 28. Januar, idet han altid havde ønsket, at man havde udtalt sig mindre bestemt om Maa-

den, hvorpaa det skulde gennemføres. Han fandt dog imidlertid under nærværende Forhold det i Rescriptet 28. Januar udtalte Princip det hensigtsmæssigste. Han holdt det for utænkeligt, at dette Princip kunde kuldcastes ved en Folkebevægelse, men han var overbeviist om, at man ei havde Tillid til ham og maatte antage det som den høieste Naade at kunne fratræde.

Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved erkjender, at det Princip, som det tidligere var rigtigt og muligt at følge, nu er blevet urigtigt, ja umuligt. Han ansaae sig istand til med fuldkommen Overbeviisning at kunne slutte sig til det nye Princip, men han var saa vant til i en lang Aarrække at arbeide med de Colleger, der nu skildtes fra ham, at han med blødende Hjerte ei kunde paa-tage sig at arbeide med andre, forinden han kjendte disse, da Enighed og Samdrægtighed i det Geheime Statsraad var af den allerhøieste Grad af Vigtighed.

Hans Majestæt Kongen opløste derpaa Ministeriet, idet han takkede alle Ministrene for deres troe Tjeneste og bad dem bevare for ham den Hengivenhed, de saa ofte havde givet ham Prøver paa.

Lunding.

Statsrådets forhandlinger
22. marts—15. november 1848

A. W. Moltkes 1. ministerium
(»Martsministeriet«)

Medlemmer af A. W. Moltkes 1. ministerium (»Martsministeriet«) var: konseilspræsident: tidligere geheimestatsminister, lensgreve Adam Wilhelm Moltke — udenrigsminister: amtmænd, lensgreve Frederik Marcus Knuth — finansminister: tidligere geheimestatsminister, lensgreve Adam Wilhelm Moltke — minister for kirke- og undervisningsvæsenet: sognepræst Ditlev Gothard Monrad — justitsminister: tidligere geheimestatsminister Carl Emil Bardenfleth — handelsminister: præsident i generaltoldkammer- og kommercekollegiet Christian Albrecht Bluhme — krigsminister: tidligere kaptajn Anton Frederik Tscherning — marineministre: tidligere geheimestatsminister, lensgreve Adam Wilhelm Moltke indtil 6. april; derefter kommandørkaptajn Christian Christopher Zahrtmann — provisorisk minister for heretugdømmerne: rentekammerdeputeret, baron Carl August Theodor Plessen 22.—24. marts 1848. Hans forretninger fordeltes derefter mellem forskellige af ministeriets medlemmer. — Ministre uden portefølje: højesteretsadvokat Peter Martin Orla Lehmann og nationalbankdirektør Lauritz Nicolai Hvidt indtil 1. november 1848.

Protokollen, der er i folio og pagineret 1—373, bærer som rygtitel: Statsraads-Protocol I. 1848. På pagina 373 er indført følgende autorisation: »Denne af 373 Pagina bestaaende, gjennemdragne og med Vort Cabinetssegl forsynede Protocol ville Vi herved allernaadigst have autoriseret til Forhandlings-Protocol for Vort Statsraad. Fredericia den 25de April 1848. Frederik R.« Referaterne er optaget og indført i protokollen af statssekretær H. M. V. Lunding. Referaterne er underskrevet af A. W. Moltke og undertiden paraferet af Lunding. Fra 5. april 1848 overtager konseilspræsidentens sekretær C. F. J. H. Liebe referenthvervet på statssekretær Lundings vegne. Referaterne er fra da af indført i protokollen af en skriver, underskrevet af A. W. Moltke og paraferet af Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 22. marts 1848.

Aar 1848 Onsdagen den 22. Marts forsamledes et Statsraad¹⁾ paa Christiansborg Slot. I samme havde indfundet sig som tilkaldte af Hans Majestæt Kongen Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke til Bregentved, Geheime Statsminister Bardenfleth, Kammerpræsident Bluhme, Rentekammerdeputeret Baron Plessen, Etatsraad Bankdirecteur Hvidt, Capitain Tscherning, Magister Monrad og Advocat Lehmann. Protocollen førtes af Statssecretair Lunding.

Efterat Hans Majestæt Kongen og Hans Kongelige Høihed Arveprindsen havde taget Sæde i Forsamlingen, meddeelte *Hans Majestæt*, at Han havde udset de Tilstædeværende til at danne sit Ministerium. Allerhøistsamme betragtede sig fra dette Øieblik som constitutionel Konge, og det vilde være Ministeriet, som kom til at bære Ansvar for de foretagne Regerings Handlinger. Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke havde her efter at overtage Præsidiet i Statsraadet som Conseilpræsident. Selv vilde Hans Majestæt kun tage Plads i samme, naar Han af Conseilpræsidenten indbødes.

Efterat Hans Majestæt dernæst havde fjernet sig tilligemed Hans Kongelige Høihed Arveprindsen, fremlagde *Conseilpræsidenten* [Moltke] en allerunderdånigst Skrivelse fra Prinds Frederik af Slesvig-Holsteen Noer, bilagt med Udkast til en eventuel Resolution og Instrux, som Hans Majestæt tilraades at udfærdige, hvilken Skrivelse oplæstes.

Baron Plessen kunde i denne Skrivelse alene see en factisk Oplysning, som bekræfter den i Hertugdømmene herskende Spænding. Han maatte iøvrigt gjentage for Statsraadet, hvad han allerede for Hans Majestæt og for Conseilpræsidenten havde yttret, at han kun havde overtaget den ham tilbudne Stilling i det Haab at kunne være til Nytte, og at han ikke kunde Andet end træde tilbage, naar en Retning indsloges, som han antog at maatte føre til Ulykke. Han troede nu for sin Part, at Roe og Fred kunde tilveiebringes ved at give efter for det i Hertugdømmene almene Ønske om fælleds Forfatning for Slesvig og Holsteen og en Union mellem et saadant Slesvig-Holsteen og Danmark. Han maatte derfor principaliter indstille, at dette Ønske blev opfyldt, hvilket ikke forekom ham med Nødvendighed at maatte medføre Sles-

¹⁾ Statssekretær Lunding har først skrevet: Geheime Statsraad. Ordet Geheime er derefter udstreget.

vigs Indlemmelse i det tyske Forbund. Skulde dette ei lade sig udføre formedelst den Opposition, som det vilde vække i Danmark, da maatte han subsidialiter indstille, at der foresloges de Deputerede, som vare ankomme til Kjøbenhavn, at der gaves 3 adskildte Stænderforsamlinger, 1 for Holsteen, 1 for Slesvig og 1 for Danmark, og at deres Mening herom hørtes.

Conseilpræsidenten [Moltke] meente, at det vilde vække den høieste Grad af Uroe og Misnøje i Danmark, saafremt man gik ind paa Baron Plessens principale Indstilling, hvilket han derfor paa det Bestemteste maatte fraraade.

Capitain Tscherning indstillede til Statsraadets Afgjørelse, hvorvidt der var at bestemme sig for eller imod det principale Forslag, hvorefter Statsraadet eenstemmigen erklærede sig imod Baron Plessens principale Indstilling.

Baron Plessen ansaae saaledes dette Spørgsmaal for at være afgjort og udenfor Discussionen, men maatte dog bemærke, at det vilde føre til en Uafhængigheds Erklæring for Hertugdømmenes Vedkommende, som naar den understøttedes af hele Tydsklands Magt, vilde gjøre det umuligt for Danmark at gjenvinde Hertugdømmene.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at en Indrømmelse af en Fælledsforfatning i begge Hertugdømmene vilde vække saadanne Følelser i enhver dansk Mands Hjerte, at det vilde være umuligt at vedligeholde Roligheden her i Landet. Skulde Tydskland med hele sin Magt understøtte en Løsrivelse af Slesvig, da vilde det vel være mueligt, at Danmark vilde ligge under, men det vilde med Hæder ligge under, og ingen Dansk kunde give sit Samtykke til at bortkaste Landets Hæder.

Hvilken *Conseilpræsidentens* Mening Statsraadet tiltraadte.

Dernæst gik *Conseilpræsidenten* over til Baron Plessens subsidiaire Mening. Han bemærkede, at der nu vare indtraadt Forhold, som i høi Grad talte for en særskildt Forfatning for Holsteen som Forbundsstat, hvilke ei havde fundet Sted den 28. Januar d. A., idet nemlig de dels gjorde dels tilsigtede Skridt for at slutte de tyske Stater sammen til et stort Hele og føre hver enkelt en frie politisk Udvikling imøde nødvendigviis maatte medføre, at Holsteen aldeles burde slutte sig til Tydsklands Fremtid. Men blev der en fælleds constitutionel Forfatning for hele Tydskland, saaledes som der nu ved Forbundsdagen var i Værk, saa vilde det være unaturligt, at nogensomhelst Forbindelse

i Forfatningen fandt Sted mellem Holsteen og Danmark, da det førstnævnte jo ei kunde sende Deputerede til 2 Repræsentationer. Slesvig er derimod, som Historien godtgjør, uadskillelig sluttet til den danske Krone, men mangeaarig Hævd har givet det særskildte Rettigheder, særskildt Administration og Retspleie. Disse Rettigheder bør hjemle Slesvig en vis Selvstændighed, men Spørgsmaalet bliver, hvorvidt denne Selvstændighed bør udstrækkes.

Advocat Lehmann yttrede sig derhen, at det efter hans Anskuelse var givet, at enhver Tanke om at holde paa Holsteen var uiværksættelig, derved udelukkes imidlertid ingenlunde et unionelt Forhold til Danmark og en lige Succession for begge Stater. Men Holsteen var at betragte som en selvstændig Stat, en Stat som det maatte være Regeringens Opgave at føre frem i Spidsen for de Fremskridt, som de tyske Forbundsstater tilsigtede, og saaledes med stræng Conseqvents udvikle dens Begreb som Forbundsstat. Mellem Danmark og Holsteen kan ingen Modsætning tænkes; Alt, hvad Holsteen ønsker for sig selv, maa Danmark ønske for Holsteen. Slesvig derimod er uopløselig bundet til Danmark, men har Ret til en provindsiel Selvstændighed, denne bør ogsaa indrømmes dette Hertugdømme i Alt, hvad i Ordets videste Betydning kan kaldes provindsielt, men det maa fastholdes, at den Selvstændighed, som tilkommer Holsteen, er statsretlig, men at dette ikke er og ikke kan være Tilfældet med Slesvig, som, naar det havde en saadan, vilde kunne slutte sig til det tyske Forbund, naar dets egen Repræsentation deri var enig. Han troer saaledes, at man bør tilstaae Holsteen enhver Concession, det ønsker, og Slesvig enhver, som kan forenes med den udviklede Basis for dets Forhold til Danmark. Han omtvivler ikke, at Pluraliteten af Indvaanerne i Slesvig ville finde sig tilfredsstillede, naar Forholdene ordnes som anført.

Magister Monrad gjorde opmærksom paa, at Begrebet Selvstændighed var meget ubestemt, og at afseet fra den store Afstand, der som udviklet var imellem statsretlig og provindsiel Selvstændighed, denne sidste atter enten kunde udvides til ethvert Lovgivningsforhold eller indskrænkes blot til communale Forhold.

Etatsraad Hvidt tiltraadte det af *Advocat Lehmann* i denne Retning yttrede.

Capitain Tscherning troer, at man bør indrømme Slesvig al den Selvstændighed, der er mulig, men at Forbindelsen med Danmark er

det væsentligste, og at enhver, der krænkede denne Foederation, erklæredes i Oprørstilstand.

Conseilpræsidenten [Moltke] var heri enig.

Kammerpræsident Bluhme ligeledes, dog maatte han bemærke, at skjøndt Slesvig var uadskillelig fra Danmark, der dog vare Forhold til Holsteen, som tilkom Slesvig med Berettigelse i alt Fald med lang Tids Hævd, og som det vilde vække Misnøie at hæve, at navnlig den Delingen af de industrielle og commercielle tidligere fælleds Forhold vilde i Slesvig ei modtages med Tilfredshed; hvorhen en Forandring i Toldforholdene navnlig vilde høre.

Gehæime Stats- og Justitsminister Bardenfleth kan ei tiltræde den Anskuelse, at en administrativ og judiciel Forbindelse med Holsteen kan tilstaas Slesvig, uagtet denne daterer længere tilbage end 1834, saaledes som almindeligen antages. I al anden Retning vilde han anbefale saa store Concessioner som muligt med Hensyn til Slesvigs provindsielle Selvstændighed mod Danmark.

Conseilpræsidenten [Moltke] var af den Formening, at naar saaledes Forholdene stilledes paa den Maade, at Slesvig kom til at staae i det samme Forhold til Danmark som Holsteen til det tyske Forbund, kunde der ei være Tale om administrativ eller jurisdictionel Forbindelse mellem Slesvig og Holsteen. Den Ridderskabet og Prælaterne tilstaaede nexus socialis var en aldeles personel Forbindelse, der som Hindring i denne Retning var aldeles uden Betydning.

Efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] dernæst havde resumeret det Forhandlede derhen, at Statsraadet aldeles tilbageviste ethvert Forslag om en fælleds Forfatning for begge Hertugdømmene, men derimod gik ind paa Anskuelsen af en fælleds Rigs-Forfatning for Danmark i uadskillelig Forbindelse med Slesvig og en særskildt Forfatning for Holsteen med en unionel Forbindelse med Danmark, men at Detaillen i denne Retning med Hensyn til Danmark og Slesvig maatte holdes som et aabent Spørgsmaal, gjorde han opmærksom paa, at det vilde være af Vigtighed ikke for hurtigt at svare den hertil komne Deputation, da ethvert Øieblik var vigtigt at vinde for at sætte Armeen paa Krigsfod og armere Fæstningerne, idet Tropperne vel vare indkaldte, men ei indkomne.

Advocat Lehmann maatte snarere ansee en slig Opsættelse for skadelig. Han meente tvertimod, at man maatte gribe Leiligheden til

paa det tydeligste og i den videst mulige Udstrækning at lade Holsteens og Launborgs statsretlige og Slesvigs provindsielle Berettigelse skee den fuldkomneste Fyldest, dog kunde han ei antage, at man burde indrømme Vedblivelsen af de gamle administrative og juridictionelle Forbindelser med Holsteen.

Kammerpræsident Bluhme maatte bemærke, at dette heller ikke havde været hans Mening, men at han kun havde villet erindre om, at det var muligt, at man i Slesvig kunde lægge mere Værd paa disse traditionelle Forhold til Holsteen end paa de provindsielle Concessioner fra Danmark.

Baron Plessen bemærkede, at det vistnok ikke var rigtigt at gaae for meget i Detailen med Hensyn paa, hvad der forstodes ved Udtrykket Selvstændighed, men at der dog burde gives det et Indhold. Han udtalte sig navnlig derhen, at den nærværende S sammensætning af Statsraadet ei indeholdt nogen tilstrækkelig Repræsentation for noget af Hertugdømmene.

Advocat Lehmann bemærkede Nødvendigheden af, at Repræsentationen for Holsteen valgtes blandt Mænd, som aldeles fulgte Bevægelsen i Tydskland, og *Conseilpræsidenten* [Moltke] gjorde opmærksom paa, at der vilde indtræde det samme Forhold med Holsteen og Danmark som med Sverrig og Norge, og saaledes Holsteen i Regentens nærmeste Omgivelse repræsenteres af en holsteensk Minister.

Baron Plessen meente, at Hans Majestæt burde udtale, at han anerkjendte Holsteen som en selvstændig Forbundsstat, og at Allerhøistsamme forelagde Udkastet til en speciel Forfatning for det for dets provindsielle Stænder. Iøvrigt meente han, at man burde opsætte at udtale sig, indtil man fik Adressen at see.

Advocat Lehmann maatte tilraade snarest muligen, efter at have seet Adressen, at udstæde en aaben Erklæring. Han meente, at en saadan Erklæring tillige kunde tjene som Program for Ministeriet. Han foreslog tillige at committere et Par af Statsraadets Medlemmer til at underhandle med de Deputerede.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte ogsaa anbefale en hurtig Besvarelse af Adressen, hvortil denne rimeligviis vilde egne sig, og maatte navnlig aldeles fraraade at opholde de Deputerede, medens man rustede sig, da dette muligen i Hertugdømmene kunde hidføre en Catastrophe for de derværende Danske, saaledes som i Prindsen af Augustenborgs Brev er antydet.

Capitain Tscherning maatte henholde sig til det af Geheime Statsminister Bardenfleth Anførte. Skulde man søge at henholde Tiden, da burde det ei være for at ruste sig, men for at give den nu herskende Exaltation Tid til at lægge sig, man burde udtale sig aldeles aabent, og kunde man indlade sig i Underhandlinger med Slesvig, da burde man nøie sig med et provisorisk Forhold og indtil videre indskrænke sig til at yde dem Beskyttelse, der forlangte det.

Baron Plessen gjorde opmærksom paa det Retfærdige i at underhandle med Deputationen. Denne hørte til Bevægelsespartiet i Holsteen og maatte gives samme Leilighed til at udtale sig som Bevægelsespartiet her, der nu var kaldt ind i Ministeriet. Han meente, at Slesvigs og Holsteens Selvstændighed maatte anerkjendes, og Folk kaldes over for at beraadslaae det, der burde gjøres, i Statsraadet.

Capitain Tscherning gjorde opmærksom paa, at man netop burde bestræbe sig for, at Danmark fik saa liden Indflydelse paa Holsteen som muligt, at Holsteen som selvstændig Stat selv maatte sørge for at repræsenteres i Regentens Nærhed, men at dens Bestyrelses Comité burde være i Forbundsdagen ligesom Slesvigs i Statsraadet, at Slesvig derfor maatte sørges for at blive repræsenteret i Statsraadet.

Magister Monrad kunde ei antage Holsteen for nu at være repræsenteret, og den Bekjendtgjørelse, der blev at udstæde, dette Hertugdømme betreffende, maatte derfor underskrives af Hans Majestæt alene. Iøvrigt meente han, at den Forfatning, man vilde give saavel for Holsteen som for Slesvig, nærmere maatte tydeliggjøres og navnlig udtales, at man i denne vilde indføre en udvidet Valglov, Pressens Frihed og Eedsvorne-Retter.

Advocat Lehmann tilraader at udtale for Holsteens Vedkommende, at Kongen vilde slutte sig til de folkelige Fyrster.

Kammerpræsident Bluhme tiltraadte det af *Magister Monrad* yttrede.

Conseilpræsidenten [Moltke] meente, at Deputationen burde snarest muligen faae en Audienz hos Kongen og af denne erholde Tilsagn om et skriftligt Svar, i hvilket da de ovenfor debatterede og vedtagne Concessioner aabent skulde udtales. Spørgsmaalet var, om man skulde stræbe efter, at Deputationen blev her for nærmere at underhandle om disse, eller om man skulde forlange andre udnævnte ad hoc.

Magister Monrad meente det rigtigst at underhandle med de Deputerede, hvis de vilde blive, han antog, at en aaben Udtalelse af den

omtalte Art vilde virke meget gavnligt, da det vilde vække et besynderligt Indtryk paa alle Partier umiddelbart efter en saadan Erklærings Modtagelse at plante Oprørsfanen; i det mindste vilde neppe Friskarer danne sig for at hjælpe det slesvig-holsteenske Partie.

I Anledning af at *Capitain Tscherning* opkastede det Spørgsmaal, om det ansaaes gavnligt, at de Medlemmer af Statsraadet, som personligen kjendte de Deputerede, talte med dem underhaanden, blev Statsraadet enigt om, at dette ei burde skee, før efter de havde havt Audienz hos Hans Majestæt Kongen.

Conseilpræsidenten [Moltke] opkastede det Spørgsmaal, om det ansaaes gavnligt, at der, naar det i Aften bekjendtgjordes, at Kongen havde reconstitueret sit Ministerium, tillige blev Noget tilføjet.

Advocat Lehmann bemærkede, at Hovedindholdet af, hvad Hans Majestæt idag havde bestemt betreffende Forretningsgangen i Statsraadet, blev at bekjendtgjøre.

Capitain Tscherning yttrede, at det havde været paatænkt at besætte Frederiksort, men at han holdt det for et uheldigt Tidspunkt; deels betragtede han Frederiksort for ei at være af nogen Vigtighed, deels var det neppe holdbart mod et alvorligt Angreb, og endeligen var han af den Mening, at naar Tropper skulde sendes over, da vilde Als eller Sundeved være det rimeligste Terrain at besætte baade med Hensyn paa Beliggenheden og Befolkningen; men han ønskede at høre Statsraadets Mening, om en saadan militair Operation for Tiden var gavnlig eller skadelig.

Baron Plessen maatte være af den bestemte Mening, at man enten ikke maatte negociere eller ikke sende Tropper. Oversendtes disse, før Negociationen var endt, da laae det i Sagens Natur, at de Deputerede ei kunde indestaae for, hvad der forefaldt i deres Fraværelse.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte heraf drage det Resultat, at der ei burde sendes Tropper, men han bemærkede, at Hans Majestæt havde paatænkt at sende Hecla til Kiel for at være Hertuginde Wilhelmine og de Danske til Disposition.

Magister Monrad gjorde opmærksom paa, at Tilsigelsen om de Concessioner, der skulde gives Hertugdømmene, burde komme samtidig med Troppemagten.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte antage, at det vilde afbryde alle Forhandlinger nu strax at sende Tropper, og at derved de Danskes Liv end mere vilde vorde udsat.

Baron Plessen kunde ikke antage, at de Danske i Almindelighed vilde være udsatte for Voldsomheder.

Capitain Tscherning kunde ei antage nogen Fare, navnlig for Hertuginde, men maatte i alt Fald, naar et Dampskib sendtes, fraaade at sende Hecla, da det var saa saare nødvendigt til Troppers eventuelle Transport. Han vilde da før raade til at sende et uarmeret Dampskib og stille dette til Autoriteternes Disposition til Fordeel for de Danske i Kiel. Men han maatte isærdeleshed opkaste det Spørgsmaal, hvorvidt der i Bladene kunde omtales noget om Standsningen af den Operation, da det navnlig var ham væsentligt at have noget at støtte sig paa mod den overveiende Mængde, som trængte paa ham for uopholdeligen at anvende Magten.

Geheime Statsminister Bardenfleth og *Magister Monrad* maatte fraaade nogen Publication i denne Anledning, men derimod tilraade at udbrede det mundtligt saa meget som muligt.

Conseilpræsidenten [Moltke] opkastede det Spørgsmaal, om ved Offentliggjørelsen om Ministeriet det blev at tilføie, som Baron Plessen om sin Stilling i samme havde yttret; hvilket han befrygtede kunde give Anledning til, at man antog, at der herskede Uoverensstemmelse i Statsraadet, og derfor holdt rigtigst at udelade.

Hermed stemte *Advocat Lehmann* og *Magister Monrad*, hvilken sidste tilføiede, at der var saa megen mere Grund til at fjerne enhver Spire til Uoverensstemmelse ved den høieste Aabenhed paa begge Sider, som Baron Plessen for Øieblikket var den eneste Repræsentant for Hertugdømmene.

Advocat Lehmann bemærkede, at han netop herfor i Baron Plessens Stilling til Statsraadet saae en legitim Overgang til en fuldstændig lovlig Repræsentation for Holsteen udenfor og for Slesvig i Statsraadet.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddeelte et Brev fra Overpræsidenten i Altona, som beretter, at et stort Antal Borgere der have andraget paa at blive armeret og at maatte indtræde i Borgergarden for at forstærke denne, samt at Overpræsidenten maatte frygte de allerværste Følger, naar dette ei blev tilladt.

Efterat *Capitain Tscherning* havde tilraadet at meddele denne Tilfaldelse, udtalte det øvrige Statsraad sig eenstemmigen herfor.

Kammerpræsident Bluhme meddeelte, at Hans Majestæt i morges havde paalagt ham ei at lade Dampskibet Copenhagen afgaae, da det

muligen skulde benyttes til Troppernes Transport, men at nu, da den Befaling blev at hæve som overflødig, det var meddeelt ham, at en Deel Folk vilde med Magt modsætte sig dets Afreise; en saadan Voldsdaad maatte efter hans Formening saameget mere hindres, som Dampskibets Udeblivelse i Kiel allerede vilde vække en uhyre Sensation.

Conseilpræsidenten [Moltke] foreslog at skrive til Curator ved Universitetet, at det var blevet opholdt, fordi Hans Majestæt muligen vilde have oversendt et Budskab med det.

Geheime Statsminister Bardenfleth gjorde opmærksom paa, at det var paatrængende nødvendigt at fremme Forfatningsudkastet, og at rimeligviis de Arbeider, der allerede vare færdige i denne Retning, under de forandrede Omstændigheder neppe vilde være af nogen directe Anvendelse.

Conseilpræsidenten [Moltke] berettede, at han havde modtaget Commissionens Udkast, men endnu ei gjennemlæst det. Han foreslog, at *Geheime Statsminister Bardenfleth* erholdt det tilstillet, og efterat have gjennemlæst det foredrog det i Statsraadet, hvornæst det kunde gjennemgaaes af en Committee, der dog kun burde bestaae af meget faae Medlemmer, hvis Udarbeidelse da kunde forelægges for og gjennemgaaes af det samlede Statsraad.

Efterat dette Forslag af Statsraadet var tiltraadt, blev det sat under Overveielse i Statsraadet, hvorledes de nye indtraadte Medlemmers Stilling i de Beskikkelser, der bleve at udstæde, bleve at benævne, og Statsraadet blev enigt i, at de bleve benævnte »Ministre«, saafremt de ikke allerede vare *Geheime Statsministre*, og at det tillige i Beskikkelsen for *Geheime Stats- og Finantsminister Grev Moltke* til Bregentved udtaltes, at han var *Conseilpræsident*.

Derefter hævede *Conseilpræsidenten* Statsraadet.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet torsdag d. 23. marts 1848 kl. 11 formiddag.

Aar 1848 Torsdagen den 23. Marts Kl. 11 Formiddag var Statsraadet forsamlet under Præsidio af *Geheime Stats- og Finantsmister Grev Moltke* til Bregentved. Foruden de i forrige Møde tilstædeværende Medlemmer var *Udenrigsministeren, Kammerherre Grev Knuth* til *Knuthenborg* tilstæde.

Protokollen førtes som i forrige Møde.

Etatsraad Deputeret i Generaltoldkammeret Francke var tilstæde. *Kammerherre Baron Plessen* meddeelte det foreløbige Svar, som Hans Majestæt Kongen havde meddeelt Deputationen, og bemærkede, at denne havde yttret, at denne deres Mission var »Ihnen vom Volke aufgezwungen«.

Efter at have bemærket at have hørt den samme Yttring af Deputationen fratraadte *Etatsraad Francke*, ifølge en Interpellation af Advocat Lehmann, Mødet.

Høiesteretsadvokat Lehmann forklarede at have samtalt med Deputationens Medlemmer, at disse havde havt til Hensigt at vende tilbage, men at han havde bevæget dem til at oppebie Udfaldet ved for dem at urgere det Nødvendige i for Samvittighedens Skyld at forsøge Alt, hvad der kunde stemme med denne, for at hindre et Brud; at det endvidere var blevet afgjort, at en paalidelig Mand var blevet sendt til Hertugdømmene med denne Beslutning og med en Opfordring til at holde sig rolige, indtil Deputationen kom tilbage.

Efterat derefter *Kammerherre Baron Plessen* havde meddeelt, at Francke var bestemt til at succedere Regjeringspræsident Scheel og at søge at tilveiebringe en Mediation, og der angaaende hans personlige Qualification vare yttrede forskellige Meninger, bemærkede

Capitain Tscherning, at det i alt Fald var nødvendigt først at fremsætte et Ultimatum om, hvad der fra Regjeringens Side var afgjort, og at dette maatte lægges til Grund for det, der betroedes til den Mands Underhandling, der sendtes.

Kammerpræsident Bluhme maatte tiltræde dette og formeente, at intet Skridt maatte gjøres, før et saadant Ultimatum forelaae, men maatte tillige fremføre det Spørgsmaal, hvilken Forsamling der fortiden i Hertugdømmene havde den Competence, at den Mand, der saaledes oversendtes, kunde underhandle med den.

Baron Plessen yttrede, at det var nødvendigt, at en Mand snarest muligt sendtes over for at overtage Præsidiets i Regjeringen, da *Kammerherre Scheel*, efter selv derom yttret Ønske, havde erholdt sin Afsked, og at Hans Majestæt havde meddeelt Deputationen dette.

Advocat Lehmann yttrede den Formening, at en saadan Afskedigelse ei, uden at Statsraadet var hørt, efter den nu værende Situation kunde skee.

Baron Plessen bemærkede, at det var en Sag, der henhørte under hans Embedskreds som Chef for det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie, og at han overtog den ministerielle Ansvarlighed. Han fremsatte dernæst den Anskuelse, at det Ultimatum, som maatte forudgaae den nævnte Sendelse, saa hurtigt som muligt burde fastsættes, og at han ikke troede, at der til dets Overbringelse og til at udføre de paa dette grundede Underhandlinger kunde sendes nogen mere kvalificeret Personlighed end Francke, hvis Character og Anskuelser han vilde svare for, og hvis Navn havde en god Klang i Hertugdømmene.

Efterat *Advocat Lehmann* havde udtalt Nødvendigheden af, at det foreliggende Spørgsmaal ei overleedes, blev det besluttet at meddele Etatsraad Francke, at man ønskede hans Nærværelse i Statsraadet, naar Sagen var afgjort, hvorom man da vilde meddele ham Underretning.

Derefter foredrog *Geheime Statsminister Bardenfleth*, at det efter hans Anskuelse var nødvendigt, at der gaves den Protocollførende i Statsraadet en Mand til Assistance, som tillige i Sygdomstilfælde kunde overtage hans Forretninger, hvilket Statsraadet tiltraadte og bestemte, at naar de foreløbige Forhandlinger mellem Vedkommende herom havde fundet Sted, Sagen da atter forelagdes Statsraadet.

Herpaa androg *Baron Plessen* paa, at de Puncter, som af Deputationen vare fremsatte i deres Adresse, enkeltviis bleve efter hverandre sat til Discussion for at afgjøre, hvilke af disse ganske eller tildeels kunde indrømmes i det Ultimatum, som skulde lægges til Grund for Mediationen.

1) Andragendet om en fælleds Forfatning for Hertugdømmene Slesvig og Holsteen.

Om dette var Statsraadet enig, at det ei kunde bevilliges.

2) Andragendet om Slesvigs Indlemmelse i det tydske Forbund.

Om dette var Statsraadet ligeledes enig, at det maatte afslaaes.

3) Almindelig national Bevæbning med selvvalgte Officerer.

Efterat *Capitain Tscherning* havde yttret sig for at tilstaae dette paa Grund af, at han var af den Overbeviisning, at Folk, naar de vare under Vaaben og Commando, lettere afholdtes fra Excesser og

Etatsraad Hvidt havde tiltraadt denne Anskuelse, da han var overbeviist om, at de alligevel vilde bevæbne sig, tiltraadte Statsraadet det af

Baron Plessen foreslaaede, at der tilstodes:

»allgemeine Volksbewaffnung zu Erhaltung der öffentlichen Ordnung und Sicherheit und mit Vorbehalt näherer Regulative.«

4) angaaende en ubetinget Pressefrihed.

Efterat *Geheime Statsminister Bardenfleth* havde henledet Opmærksomheden paa, at det var betænkeligt i denne Henseende at tilstaae Hertugdømmene noget, som ei tillige blev tilstaaet Danmark, bemærkede han, at man ved at give slige Friheder vilde præjudicere den frie Bestemmelse af den Lovgivning om Pressen, som maatte udarbejdes for Danmark, da det ei vel vilde være tilraadeligt i sin Tid at restringere den Frihed, som engang var givet. Han maatte derfor stemme for, at man indskrænkede sig til at ophæve de præventive Forholdsregler og forbeholdt den nærmere Lovgivnings Affattelse til Forelæggelse for Stænderne.

Advocat Lehmann gjorde opmærksom paa, at Pressefriheden de facto fandtes i Hertugdømmene, da de til Indrykkelser kunde betjene sig af fremmede Blade. Han maatte ansee det for Stændernes Opgave at tage Bestemmelser om Pressen, men maatte generaliter bemærke, at han antog Opgaven for at være den at indrømme, hvad man selv ellers uden Hinder kunde tage og saaledes legitimere den stedfindende Insurrection, da derved muligen Modpartiet vilde gaae ind paa de væsentligere og ufravigelige Bestemmelser.

Magister Monrad maatte antage, at det, som efter den sidstemaererede Bestemmelse var det væsentligste Baand paa Pressen, var den endnu bestaaende Gjennemsynsret, som kunde hæves ved at føre Lovgivningen tilbage til Res. af 1771 i Hertugdømmene og Frdg. 1799 i Danmark.

Capitain Tscherning meente, at det, der øieblikkeligen maatte gøres, og det saavel for Hertugdømmene som for Danmark, maatte være at fjerne det i Lovgivningen, som vakte Had. Dette var unægteligen de præventive Forholdsregler. Pressens judicielle Frigjørelse burde overlades Stænderne, og om at dette Spørgsmaal skulde forelægges dem, gives Tilsagn. Man kunde handle uden Hensyn til det tyske Forbunds Bestemmelser, da disse under nærværende Forhold jo kun vare en Formsag.

Grev Knuth maatte tiltræde denne Anskuelse.

Kammerpræsident Bluhme maatte tiltræde den Mening, at Ordet »ubetinget Pressefrihed« kun var at forstaa som en Fritagelse for præventive, men ei for repressive Forholdsregler.

Efterat *Corseilpræsidenten* [Moltke] havde resumeret de udtalte Meninger derhen, at Alle vare enige i, at en udvidet Pressefrihed burde tilstaaes, tiltraadte han den Anskuelse, at denne maatte bestaae i Op-hævelsen af de præventive Forholdsregler, hvorimod de repressive Forholdsregler burde bestaae, indtil en almindelig Presselov kunde udkomme, hvorhos han erindrede om, at Rescriptet af 1771 netop bestemmer, at Presseforsøelser skulle paatales og dømmes efter de almindelige Love.

Efterat *Baron Plessen* nærmere havde udviklet sine Anskuelser i denne Sag og navnlig bemærket, at der ei var Betænkelighed ved at udvide Pressefriheden, da den dog de facto herskede, foreslog han, at det indrømmedes at hæve:

»Enhver præventiv Forholdsregel, hvorved Pressefriheden indskrænkedes.«

Hvilken Proposition Statsraadet vedtog.

5) Anerkjendelse af Forsamlings- og Foreningsretten.

Efterat *Magister Monrad* havde bemærket, at det ei var muligt at give en aldeles ubunden Ret i denne Henseende, og efterat

Conseilpræsidenten [Moltke] havde bemærket, at [skønt] en saadan Ret specielt var indrømmet i Kiel i det der sidst indtrufne Tilfælde, antog han, at man dog under Forbehold af, at Forsamlingen havde et lovligt Øiemed og holdt sig inden Lovens Grændser, burde tilstaae en saadan Ret.

Hvilken Mening Statsraadet vedtog.

6) angaaende Regjeringspræsident Scheels Entledigelse.

Hvilket efter det Foregaaende allerede var bestemt af Hans Majestæt ved *Baron Plessen* som Chef for det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie.

Advocat Lehmann udtalte sig derpaa om Formen af Besvarelsen; han meente, at man ei burde betragte Deputationens Indlæg som et Andragende, men som en politisk Act, der burde besvares med et Manifest. Hans Majestæt, meente han, burde for at vise dette overlevere Deputationen Svaret i Statsraadets og de høieste Embedsmænds Nærværelse. Svaret burde aabent vedkjende sig den Frihed, Kongen vilde føre Hertugdømmene imøde, men forøvrigt være saa lidet negativt og afvisende som muligt, men dog udtale sig med fuldkommen Bestemthed om det, som under ingen Betingelse kunde indrømmes.

Han oplæste derfor et af ham forfattet Udkast til Svaret, hvilket

han stillede til nærmere Discussion, og sluttede med at bemærke, at Holsteen var realiter i Revolution, og at Formaalet maatte være at legitimere denne.

Magister Monrad havde intet ved Udkastet at bemærke, dog maatte han finde det mindre passende, om der herfra sendtes Commissairer til Liqvidationen, hvorimod disse burde komme herover derfra.

Advocat Lehmann bemærkede, at for Holsteens Vedkommende burde man gjøre Alt for at imødekomme og hindre en Catastrophe, hvortil

Baron Plessen yttrede, at de fremførte Ønsker vare ligesaa levende i Slesvig som i Holsteen.

Han maatte iøvrigt yttre, at det var en Umulighed at hindre et Sammenstød, naar man ei søgte en Middelvei mellem begge Meninger. Han antog det rigtigst, at Kongen udtalte, at han ikke vilde indgaae paa en fælleds Forfatning, men han vilde eengang og uden Følger for Fremtiden sammenkalde begge Hertugdømmenes Stænder til een Forsamling og forelægge dem en Valglov. De, som da efter denne Valglov mødte, kunde man forelægge det Spørgsmaal, om de vilde blive ved Danmark eller ved Holsteen; paa denne Maade var det vel muligt, at Slesvig kunde blive deelt, men det var ei usandsynligt, at Freden kunde opretholdes.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte, forinden han gik ind paa det af Baron Plessen yttrede, først henholde sig til det af *Advocat Lehmann* oplæste Concept. Han antog det ei for den rigtige Form, at et saadant forelagdes af andre end af den Minister, under hvis Ressort Udfærdigelsen af Documentet henhørte. Han maatte med Bestemthed være af den Mening, at det vilde være urigtigt at betragte det omtalte Document som en politisk Act og at besvare det med et Manifest, som overleveredes paa den omtalte solemnelle Maade, da dette vilde have Udseendet af et Svar til en fremmed constitueret Magt og ikke til en Deputation af Oprørere. Om Documentet selv kunde han ingen Mening have, førend han havde haft nærmere Leilighed til at gjøre sig bekendt med dets Indhold.

Advocat Lehmann bemærkede hertil, at dette ei var et Collegie-spørgsmaal, men et Livsspørgsmaal, med hvilket Ministeriet eventualiter maatte staae og falde.

Efter *Baron Plessens* yttrede Ønske bortfaldt videre Debatte om dette Spørgsmaal, saavidt Formen ved dets Fremlæggelse angik.

Han bemærkede derefter, at der vare fremsatte 6 Spørgsmaal, og at disse 6 Spørgsmaal maatte besvares; hvad Form man dertil vilde vælge, forekom ham af underordnet Vigtighed.

Magister Monrad udtalte den Mening, at Svaret maatte være et Manifest, der for at virke til Fordeel i Hertugdømmene maatte gaae ind paa den der herskende demokratiske Tendenz, men som tillige kunde vise Europa vor gode Ret. Han meddeelte iøvrigt, at de Deputerede for ham havde yttret, at de ansaae det som afgjort, at den attraaede Forbindelse mellem Slesvig og Holsteen maatte med Nødvendighed føre til Slesvigs Indlemmelse i det tydske Forbund; men at de eventuelt ei syntes utilbøjelige til at inklade sig paa en Deling af Slesvig.

Grev Knuth ansaae det for gavnligt, at de 6 enkelte Hovedpuncter, navnlig de 4 sidste, debatteredes saaledes, som skeet var, for at man kunde bringe Spørgsmaalet til Klarhed for sig selv og at tilveiebringe Materiale, men at Formen af Besvarelsen ei burde bindes dertil.

Geheime Statsminister Bardenfleth havde intet imod, at Svaret fik Form af et Manifest, men kun maatte dette indeholde Besvarelsen af de enkelte 6 Puncter og ei overleveres paa den omtalte solemnelle Maade.

Conseilpræsidenten [Moltke] foreslog da at debattere det 1ste Punct.

Magister Monrad maatte være af den bestemte Mening, at Spørgsmaalet, om Slesvig vilde slutte sig til Holsteen eller til Danmark, ikke kunde overlades den af Baron Plessen paapegede, paa en udvidet Valglov grundede, slesvigske Forsamling, da den Schleswig-Holsteenske Tendenz mellem Intelligentsen i Slesvig var bekjendt, og det vilde være en Uting, om de Dele af Slesvig, som ønskede at slutte sig til Danmark, skulde trækkes til Holsteen paa Grund af en Majoritet af et Par enkelte Stemmer. At lade Spørgsmaalet afgjøre ved en særskildt Bestemmelse, fattet af større eller mindre Communer, vilde ogsaa føre til Urimeligheder; thi derved vilde det kunne skee, at f. Ex. Flensborg erklærede sig for at forblive ved Danmark, Haderslev for at slutte sig til Holsteen. Spørgsmaalet kunde kun være om en større eller mindre Selvstændighed for Slesvig. De Deputerede havde imidlertid yttret, at denne Selvstændighed var uden Vægt, da de ikke antog andet, end at selv med den største provindsielle Selvstændighed Slesvig dog maatte blive dansk. En Deling af Slesvig, saaledes som af de Deputerede

privat var foreslaaet, var utænkelig. Slesvigerne vare fremfor Alt Slesvigere; og bleve ved en Bestemmelse de danske Slesvigere revne fra de tyske, vilde rimeligviis Forholdet stilles saa forvendt, at Danmark maatte bruge Magten mod de Første.

Capitain Tscherning maatte antage, at man vel kunde inklade sig paa en foederativ Forbindelse mellem Danmark og Slesvig, saaledes som mellem Cantonerne i Schweiz, hvorved dets provindsielle Eendommeligheder fuldkommen vare sikkrede, men da maatte ethvert Brud paa denne Foederation betragtes som Oprør.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte paa det Bestemtteste udtale, at det for nærværende Ministerium var en Umulighed at gaae ind paa den af Baron Plessen foreslaaede Fremgangsmaade, at overlade Afgjørelsen til en Forsamling af Slesvigere, valgt efter en nye Valglov. Det vilde desuden være uforsvarligt at lade et saadant Spørgsmaal ligge i Hænderne paa en Majoritet af muligen 1 eller 2 Stemmer.

Etatsraad Hvidt kunde først finde en saadan Udvei undskyldelig, naar Slesvig var besat af fremmede Tropper, og man vilde søge dog at faae Noget tilbage.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at det omtalte 1ste og 2det Punct i Deputationens Andragende allerede igaar var bragt til en endelig Afgjørelse, som det for nærværende Ministerium var en Umulighed at afvige fra. Han maatte baade for Danmark og for Hertugdømmene beklage en Krigs Følger, han troede det rigtigt at henlede Hertugdømmenes Befolkning paa Betragtningen af disse, men han maatte gjentage, at Spørgsmaalet var afgjort, og at man ei kunde fravige denne Afgjørelse.

Kammerpræsident Bluhme deelte Anskuelsen om Umuligheden for Ministeriet at fravige det eengang bestemte. Han maatte derimod ansee det for ønskeligt, at der i Hertugdømmene var en competent Autoritet, som Hans Majestæts Svar kunde forelægges, og som kunde tage det i Overveielse. I Stænderforsamlingerne kunde en saadan ei findes; han foreslog derfor, at der særskildt for hvert Hertugdømme udvalgtes en Commission for at tage Svaret i Overveielse, som maatte forelægges dem af en herfra udsendt Mand, til hvilket Hverv han efter sin Overbeviisning ikke fandt Nogen saa skikket som *Etatsraad Francke*. Derved vilde Befolkningen i alt Fald vinde Tid til at overveie, hvad der nu blev budt dem, og hvad de ved en Krig kunde vinde. Den bevægede Tid i Tydskland vilde vistnok lægge dem advarende Exempler for Øie.

Denne Mening tiltraadtes af *Capitain Tscherning*.

Magister Monrad var af den Formening, at man vel kunde forsøge det; men at Oprøret vilde udbryde umiddelbart ved Deputationens Tilbagekomst.

Advocat Lehmann havde intet mod Forslaget uden den practiske Vanskelighed, at det Spørgsmaal, der skulde forelægges den omtalte Commission, maatte gaae ud paa, »om de vilde gjøre Oprør eller ikke«. Forresten var han af den Mening, at alle Chancer burde forsøges.

Kammerpræsident Bluhme formeente, at der Intet var imod at stille Spørgsmaalet paa, om de vilde Fred eller Krig. Hovedsagen var, at Hertugdømmenes Befolkning fik Tid til rolig Overveielse.

Advocat Lehmann maatte være af den Mening, at en saadan rolig Overveielse ei vilde forandre den i Hertugdømmene tagne Beslutning, men Enkelte, navnlig Resterne af det nyholsteenske Partie, vilde dog være at vinde ligesom ogsaa den liberaleste Fraction, og om det endog ei kunde hindre et Schisma, vilde det dog svække Modpartiet.

Geheime Statsminister Bardenfleth maatte fraraade denne Fremgangsmaade; det var ei Kongen værdigt at anerkjende en saadan Autoritet ligeoverfor sig. Snarere maatte man ved et Manifest tale til Folket.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte antage, at man i Danmark kunde udlægge en saadan Fremgangsmaade som foreløbig Anerkjendelse af Hertugdømmenes Berettigelse. At man for ei at vække Urolighed havde modtaget en igrunnen privat Deputation, som kom i et ikke lovligt Øiemed, var en ganske anden Sag, end om Kongen i dette Forhold vilde anerkjende og constituere en Autoritet lige overfor sig. Han maatte imidlertid finde det rigtigt, at enten Svaret blev offentliggjort for Hertugdømmenes Befolkning, eller at en Kundgjørelse til denne udstædtes samtidigt med Svaret.

Baron Plessen maatte vedblive den Anskuelse, at en Commissair maatte bringe et Ultimatum derover for at underhandle, og at hans Instrux navnlig maatte gaae ud paa en nærmere Bestemmelse af de Puncter, der udfordrede en saadan, hvortil navnlig Begrebet om Slesvigs Selvstændighed hørte.

Capitain Tscherning maatte henholde sig til sin tidligere Ytring, at Slesvig meget vel kunde organiseres som en i statsretlig Henseende med Danmark foedereret Stat. At den derved skulde blive berettiget til at indtræde i det tyske Forbund, kunde han ei indsee, da derved Foederationen krænkedes, og dette, som han bemærkede, var at agte lige med Oprør.

Advocat Lehmann antog, at et saadant juridisk Baand ei vilde vise sig tilstrækkeligt. Han fandt ogsaa, naar Danmark og Slesvig bleve foedererede og unerede med Holsteen, vilde der opstaae den Uting, at man havde et Monarchie med 3 skattebevilligende Stænderforsamlinger og 3 Statsretter.

Capitain Tscherning var af den Formening, at man maatte søge en foreløbig Løsning af Spørgsmaalet ved at komme i et saadant Forhold til Slesvig, at man ved dertil svarende Institutioner i Danmark kunde gjøre det ønskeligt for Slesvig at slutte sig til os. Vilde man desuden ved den provindsielle Selvstændighed, der tilsiges Slesvig, sikkre det mod Frygten for at føle Tryk af Forbindelsen med Danmark, da maatte man dog udvide denne saaledes, at Forskjellen fra et blot foederativt Forhold til Danmark kun blev ringe. Han meente, at man burde forsøge Alt muligt for at kunne undskylde Krigen.

Magister Monrad oplæste en nærmere Articulation af de Rettigheder, der efter hans Formening burde tilstaaes Slesvig, for at yde det den lovede Selvstændighed; disse maatte efter hans Formening være:

en egen Landdag.

et bestemt qvota Forhold i at udrede Skatterne, navnlig Folke-
mængden lagt til Grund;

Anvendelsen af en Qvota Deel af Skatterne til Slesvigs Brug;

denne Anvendelse overladt Landdagens Bestemmelse; og

lige Berettigelse for det tydske og danske Sprog;

forøvrigt maatte den fælleds Forsamling for Danmark og Slesvig have den beskattende og lovgivende Myndighed, ligesom ogsaa Armeen og Ministeriet burde være fælleds.

Advocat Lehmann gjorde opmærksom paa, at der vilde indtræde Vanskeligheder ved Qvota Deelens Anvendelse, da enkelte Udgivter for Provindsen f. Ex. Husumer Havnen vilde medtage flere Aars Overskud.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte tiltræde denne Mening, men foreslog, at det snarere udtaltes i almindelige Udtryk, at Skatterne skulde fordeles efter et ligeligt Forhold.

Da derpaa atter af *Baron Plessen* og *Capitain Tscherning* en foederativ Forbindelse mellem Danmark og Slesvig var bleven bragt paa Bane saaledes som mellem Staterne i Eedsforbundet, bemærkede

Magister Monrad, at han næstefter at henholde sig til sine tidligere Yttringer i denne Henseende maatte bemærke, at et saadant Forhold

vilde blive vanskeligt, hvor der stode to Nationaliteter ligeoverfor hverandre, hvor den ene var den anden saa langt overveiende. Det vilde være lettere, om der vare flere Nationaliteter, naar de vare lige i Styrke.

Capitain Tscherning yttrede, at dersom Slesvigs sande Interesse førte det mod Nord, da vilde dette, naar der var Leilighed til Overveielse, ogsaa finde Anerkjendelse, ligesom vice versa den modsatte Anskuelse ogsaa vilde gjøre sig gjældende; man maatte derfor see at bringe Sagen paa Underhandlingens Standpunct. For at naae dette maatte man ei være karrig med det, man tilstod. Det væsentligste for Øieblikket var at neutralisere det Moment, som Holsteen kastede i Vægtskaalen.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at Diplomaterne anerkjende Slesvig som en Deel af den danske Stat. Han maatte iøvrigt foreslaae, at der udarbejdedes et Udkast til et Svar, som da kunde diskuteres.

Advocat Lehmann spurgte, om dette da skulde skee i Form af et Svar eller af et Manifest.

Conseilpræsidenten [Moltke] ansaae det for rigtigst at give Deputationen et Svar, men at udstæde et Manifest til Folket. At besvare Deputationen under saa høitidelige Former, som *Advocat Lehmann* havde holdt for rigtigst, maatte han fraraade, da det derved vilde faae Udseende af et Gesandtskab fra en fremmed Magt.

Grev Knuth antog, at det vilde være meget vanskeligt i Svaret og Manifestet at bestemme Begrebet Foederation, saaledes at Folket ei derover blev uroligt.

Capitain Tscherning antog, at et foederativt Forhold og provindsiel Selvstændighed grændsede meget nær sammen. Han meente, at man enten maatte tilsige dem en foederativ Forfatning eller specielt udhæve de enkelte Puncter, i hvilke Selvstændighed skulde tilstaaes dem.

Advocat Lehmann bemærkede, at det navnlig vilde være nødvendigt at fastsætte en Qvotient, hvorefter Skatterne skulde betales, da det netop var i dette Punct, at man maatte frygte Præsuntionen for Prægravation.

Capitain Tscherning fandt, at man navnlig burde have for Øinene at komme i en saadan Stilling til Slesvig, at det ved den Udvikling, vi gave vore Institutioner, kunde komme til at sympathisere med Danmark.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte antage det for rigtigst at nævne hvert enkelt Punct, da det at udtale en Foederation vilde forvolde en høj Grad af Uroe og Misnøie i Folket.

Capitain Tscherning meente, at man kunde indskrænke sig til at tilstaae disse Enkeltheder; skulde imidlertid fra Slesvigs Side en Foederation blive budt, da vilde en saadan hellere være at modtage end en Krig. Imellem disse tvende Puncter kunde Francke bevæge sig som Underhandler. Maatte man da tiltræde det sidste Alternativ, vilde det vel blive nødvendigt for Ministeriet at fratræde, men Krigen var dog undgaaet.

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Magister Monrad* stemte mod Tilbudet af en Foederation, da man ved denne mistede al diplomatisk Grundvold.

Baron Plessen meente, at man maatte tilstaae Slesvig en statsretlig Selvstændighed, da man uden dette Skridt ei vilde finde Nogen, der vilde gaae derover som Regjeringspræsident.

Etatsraad Hvidt fandt det høist urigtigt at afgjøre Sagen for at skaffe en bestemt Mand til Regjeringspræsident.

Baron Plessen bemærkede, at man ei kunde underhandle uden igjennem en Regjeringspræsident, som havde faaet en Instruxion ad hoc.

Magister Monrad maatte tilraade med Bestemthed at fastsætte de yderste Betingelser, og naar disse ei modtoges, da at erklære Krigen.

Capitain Tscherning meente, at man, naar man derved kunde undgaae Krigen, meget vel kunde udvide Betingelserne til en Foederation.

Advocat Lehmann vilde have Slesvigs Selvstændighed som Underhandlings-Basis og Articulationen af de enkelte Puncter som Gjensand for Underhandlingen.

Grev Knuth bemærkede, at dette i alt Fald maatte overlades *Etatsraad Francke*, at naar denne, efter at have underhandlet, kom tilbage og indestod for at kunne skaffe Fred ved en Forandring, da maatte denne modtages, og Ministeriet aftræde.

Conseilpræsidenten [Moltke] foreslog at overdrage *Baron Plessen* at udkaste et Svar til Deputationen, over hvilket der da kunde delibereres, og da dette af *Statsraadet* var vedtaget, udsattes Forhandlingerne til samme Dags Aften Kl. 8.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet torsdag d. 23. marts 1848 kl. 8 eftermiddag.

Samme Dags Eftermiddag Kl. 8 samledes Statsraadet igjen. Fraværende vare Ministrene Baron Plessen, Capitain Tscherning og Advocat Lehmann. Protokollen førtes som sidst.

Minister Monrad forelæste et Forslag fra Ministrene Lehmann, Hvidt og Tscherning saavel som fra ham selv, at Ministerposten som saadan ingen Rang skulde medføre, idet han motiverede dette Forslag ved de Misforhold, en høi Rang vilde medføre i flere af Ministrenes Stilling ligeoverfor Borgerstanden og i deres egen Stilling, naar de i sin Tid traadte tilbage.

Hvilket Forslag efter nogen Discussion blev vedtaget af Statsraadet og paalagt Statssecretairen desangaaende at forelægge en allerunderdanigst Indstilling.

Minister Monrad indstillede for det 2det, at Ministergagen ei burde bestemmes høiere end 2.400 Rbd., da deraf vilde flyde Conseqventser, som vilde medføre, at Gager og Pensioner overhovedet vilde blive nedsatte, og saaledes en Besparelse for Staten opstaae. Efterat om dette Forslag var discuteret og afgjort, at den Minister, der paa Grund af en samtidig Embedsstilling havde en høiere Gage end 2.400 Rbd., aldeles intet Tillæg skulde have, paalagde Præsidenten Statssecretairen at forelægge en saadan allerunderdanigst Indstilling.

Dernæst indstillede *Ministeren* [Monrad for det] 3die, at Ministrene, indtil Forfatningen gav nærmere Bestemmelser, vare at tiltale for Høieste Ret for deres Embedsforhold, naar saadan Paatale skete. I hvilken Anledning det ogsaa blev besluttet, at en Indstilling var at forelægge.

Conseilpræsidenten [Moltke] gjorde opmærksom paa Nødvendigheden af at organisere snarest muligen de enkelte Ministerier og at fastsætte et Regulativ for Statsraadet og dettes Forhold til Hans Majestæt og til de enkelte Collegier; i hvilken Anledning der besluttedes, at de nødvendige Udkast skulde baseres paa de tidligere Rescripter om Statsraadets Organisation.

I Anledning af et Spørgsmaal fra *Minister Monrad*, hvilken Embedsbenævnelse der meest passende var at give den Embedsmand, som stod umiddelbart under Ministeren, meente

Conseilpræsidenten [Moltke], at denne Embedsmand, hvis characteristiske Qualification det vilde være at paasee det Formelle i

Expeditionerne og paasee Orden i de løbende Forretninger, og som saaledes repræsenterede det stabile Princip, medens Ministerens Person ofte forandredes, burde hedde Departementschef; hvori ogsaa Statsraadet erklærede sig enigt.

Minister Baron Plessen indfandt sig i Statsraadet og straks efter Minister Lehmann.

Minister Monrad foreslog, at Professor Clausen skulde tiltræde Ministeriet, og var han da villig til at træde tilbage fra Cultus-Ministeriet.

Minister Baron Plessen bemærkede, at dette vilde gjøre et skadeligt Indtryk i Hertugdømmene og lamme Underhandlingerne.

Minister Hvidt erklærede, at Etatsraad Bang i Kongens Navn havde nævnt Professor Clausen som en af de Mænd, der bleve opfordrede til at danne et Ministerium.

Geheime Statsminister Bardenfleth antog, at Professor Clausens Indtrædelse vilde forandre Sagerne nu værende Stilling.

Ministrene Grev Knuth og Baron Plessen maatte ansee det nødvendigt, at Ministeriet kom til Ende med at constituere sig.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at det af Etatsraad Hvidt Anførte havde været ham ubekjendt, og han maatte foreslaae at sætte Sagen i Beroe for imidlertid af Minister Hvidt at erholde de nødvendige Oplysninger. Hvorefter Statsraadet vedtog at holde dette Spørgsmaal aabent.

I Anledning af det, der forefaldt i nærværende Statsraad, forinden

Minister Baron Plessens Tiltrædelse bemærkede denne, at han ikke forlangte nogen Rang som Minister, men at han eventualiter, naar han blev i Ministeriet, maatte gjøre Pretention paa Rang som Præsident i Cancelliet, da en Forandring heri vilde findes stødende i Hertugdømmene.

Derefter oplæste han et Udkast til et Svar til de Deputerede.

Efterat i de første Sætninger i Udkastet enkelte Forandringer vare foreslaaede og vedtagne i Udtrykkene, begjærede

Minister Lehmann Oplysning om den Conference, som han antog, at Minister Baron Plessen havde havt med de Deputerede fra Hertugdømmene.

Minister Baron Plessen bemærkede, at en saadan ei havde fundet Sted, men at han alene havde confereret med Etatsraad Francke og Cancelliedeputeret Warnstedt, da han antog en Conference med Depu-

tationen for muligen overflødig, naar man kunde komme overeens med de nævnte Herrer. Skulde hans Udkast finde Bifald, da var Francke villig til at reise over med Instruxioner og forsøge at mægle et Forlig; vel troede han ei, at det, der tilbødes, var tilstrækkeligt, men han vilde da ogsaa selv gjøre Alt muligt for at bevirke Muligheden af en Udsoning.

Ministrene Monrad og Lehmann erklærede dem personligen overbeviste om, at de Deputerede ei vilde indgaae paa det Forelagte, men maatte paa det Bestemtteste forlange, at Svaret blev affattet i Overensstemmelse med de i Statsraadet allerede fattede Beslutninger.

Geheime Stats- og Justitsminister Bardenfleth maatte tiltræde denne Anskuelse, idet Udkastet berørte en Forfatning for Slesvig uden Forbindelse med Danmark.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte ligeledes modsætte sig, at Svaret indeholdt Modificationer af Resultater, hvortil man var kommet i Statsraadet; »at raadslaae om en Forfatning for Slesvig« er forskjelligt fra det, som i denne Retning af Statsraadet er vedtaget.

Minister Baron Plessen bemærkede foreløbigen, at saafremt Underhandlingerne begyndte, maatte baade han og Francke gjøre det til en ufravigelig Betingelse, at ingen Tropper sendtes over. Hvad Forfatningen for Slesvig angik, da var det ifølge Lovgivningen ufravigelig Betingelse, at denne maatte forelægges de slesvigske Provindsialstænder. Forøvrigt havde han i Udkastet til Svaret vel ei udtalt Alt, hvad Statsraadet havde vedtaget, men han havde da heller ikke udtalt Andet, end hvad der var vedtaget, da der maatte gives Underhandlingerne et Rum til at bevæge sig paa.

Minister Monrad maatte bemærke, at efter Minister Baron Plessens Udkast vilde Slesvigerne erholde Skattebevillingsret og lovgivende Myndighed uden Forbindelse med Danmark, og at det navnlig ikke indeholdt den tydelige og energiske Udtalen af Holsteens Udvikling til den størst mulige Frihed, hvorpaa han byggede Haabet om høist betydelig Virkning.

Minister Baron Plessen tvivlede om, at Holsteen foretrak selv den frieste Forfatning for en Forbindelse med Slesvig.

Minister Lehmann maatte bemærke, at dette Svar aldrig vilde bringe Sagen videre: det var ligesaa evasivt, som de tidligere vare vante til, og de vilde neppe mere finde dem i at blive affærdigede med vage og elastiske Tilsigelser.

Justitsminister Bardenfleth bemærkede, at Sagen var afgjort i Formiddags, og at han for sin Part ei fraveg denne Afgjørelse.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at der ei forelaae Andet end en Redaction af det, som i Formiddags var bestemt, nye Debatter om Realiteten vare til ingen Nytte. Med det nu afgjorte Svar maatte en Mand som constitueret Regjeringspræsident gaae over og underhandle og da indberette, om Resultatet førte til Ja eller Nei. Forøvrigt var han overbeviist om, at nærværende Udkast vilde frembringe en yderst ophidset Stemning her i Byen, hvilket

Udenrigsministeren [Knuth] og *Justitsministeren* [Bardenfleth] tiltraadte ligesom

Cultusminister Monrad udtalte den Anskuelse, at det ei engang var skikket til at berolige Folket i Hertugdømmene.

Statsraadet vedtog med Undtagelse af *Minister Baron Plessen*, at der burde tales aldeles ligefrem og tydeligt.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at de Puncter, hvorman var blevet enig igaar, og i hvis tydelige og nøiagtige Redaction hele Svaret skulde bestaae, vare disse:

At Holsteen udskilles og erholder en saa frie Forfatning, som det kun kan ønske sig.

At Slesvigs Forbindelse med Holsteen hævedes, og at det erholdt en Forfatning i Fællesskab med Danmark.

At der sikredes Slesvig en udvidet provindsiel Selvstændighed.

At man ikke burde omtale en foederativ Forbindelse mellem Slesvig og Danmark, men at et saadant Tilbud i alt Fald burde skee fra den anden Side, og at det var paa dette mellemliggende Gebeet, at Underhandlingerne maatte foregaae.

Iøvrigt maatte han antage det for vanskeligt og ikke sædvanligt at conferere med Modparten om det Svar, der skulde gives denne, hvorimod han holdt det for bedst at indskrænke sig til at conferere med Francke og Warnstedt.

Minister Baron Plessen bemærkede, at naar Svaret og Kundgjørelsen blev det samme og saaledes, som nu bestemt, skulde udtale Alt, hvad der var afgjort, da maatte han træde tilbage.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at det var af den høieste Vigtighed at faae en Ende paa Sagen, da Stemningen i Kjøbenhavn var yderst urolig og kunde føre til Udbrud, naar det nye Ministerium syntes at ville trække Sagen i Langdrag.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at saafremt det af Baron Plessen foreslaaede Svar blev vedtaget, da skete der ei Andet, end hvad der hidtil saa ofte var sket, og Sagen rykkede ikke et eneste Skridt videre frem.

Minister Lehmann gjentog, at han fandt det nødvendigt at legitimere Revolutionen. Man skulde til den Ende udnævne den provisoriske Regjering derovre til for Holsteens Vedkommende at udarbejde en Forfatning saa frie, som den kun var tænkelig, da de dog ellers vilde tage den.

Conseilpræsidenten [Moltke] henledte Opmærksomheden paa, at naar denne skulde forelægges de erfarne Mænd i Holsteen, da vilde upaatvivleligen de erfarne Mænd fra Slesvig slutte sig til dem.

Justitsministeren [Bardenfleth] meente, at det var betænkeligt at give dem saa frie Hænder med Forfatningen, da Regjeringen var nødt til i sin Tid at give Danmark det Samme og saaledes bandt sine Hænder paa en Maade, som under nærværende Omstændigheder ei kunde forsvares. Efterat

Minister Lehmann med nogle Modificationer atter havde oplæst det af ham forfattede Udkast, bemærkede

Minister Baron Plessen og *Cultusministeren* [Monrad], at der i Hertugdømmene lagdes saa megen Værd paa den formelle Ret, at det foreliggende Spørgsmaal nødvendigviis maatte ordnes i Medfør af denne og ei paa en revolutionair Maade.

Minister Baron Plessen bemærkede, at Kongen oftere og senest ved Rescript 28. Januar d. A. havde med Bestemthed udsagt Vedblivelsen af Forbindelsen mellem Slesvig og Holsteen.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at baade denne Forbindelse og Rescript 28. Januar 1848 var blevet en Umulighed ved Oprettelsen af et tydsk Parlament, da Holsteen ei kunde beskikke 2 Rigsforsamlinger.

Minister Baron Plessen bemærkede, at der endnu ei de facto existerede noget tydsk Parlament og at altsaa de jure Resolutionen af 28. Januar ei var hævet.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at Basis for Rescriptet ikke eksisterede mere, og det maatte derfor bortfalde.

Minister Lehmann gjentog, at han for Holsteens Vedkommende maatte antage det for rigtigst, at den provisoriske Regjering nedsattes som Committee til at gjøre Forslag til en Constitution. Vanskeligere var

det under nærværende Forhold at sammensætte en Committee af Danske og Slesvigere.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at Consequentsen nærmest medførte, at danske og slesvigske erfarne Mænd samledes; skulde de sidste ei komme, da vare de i alt Fald indbudne, og saaledes fra dansk Side den formelle Ret ei overtraadt.

Cultusministeren [Monrad] gjentog Vigtigheden af den Omstændighed, at den formelle Ret blev fulgt paa det Nøiagtigste, og foreslog for Holsteens Vedkommende, at den provisoriske Regjerings Medlemmer udarbejdede Lovudkastet, at dette forelagdes de erfarne Mænd, disses Betænkning Provindsialstænderne tilligemed den i samme indeholdte udvidede Valglov, og at endeligen Udkastet forelagdes den efter denne Valglov valgte Forsamling til endelig Debattering; og at for Danmark og Slesvig den samme Fremgangsmaade fulgtes, dog at Alt i Forveien forberedtes saaledes, at dette skete saa hurtigt som muligt.

Minister Baron Plessen gjentog sin tidligere Erklæring at ville virke for Sagen, saalænge et fredeligt Udfald var muligt, men at han, saasomt han maatte ansee dette for umuligt, saavel som Etatsraad Francke maatte træde tilbage.

Efterat dernæst en Omredaction af Svaret ved Ministrene Baron Plessen og Lehmann var oplæst og discuteret, samt man var kommet overeens om, at det var at vedtage, paatog Minister Baron Plessen sig at besørge det afskrevet og fremlagt den næste Dag Kl. 11 efter forløbigen at have confereret med Etatsraad Francke, som gjorde Paastand paa, saafremt et Forsøg paa Mægling skulde lykkes ham, ved sin Tilbagekomst at tiltræde Statsraadet under denne Gjenstands Discussion.

Derefter erklærede Conseilpræsidenten Statsraadet for hævet.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet fredag d. 24. marts 1848 kl. 11 formiddag.

Anno 1848 Fredagen den 24. Marts, Formiddag Kl. 11 var Statsraadet samlet. Protokollen førtes paa sædvanlig Maade.

Justitsministeren [Bardenfleth] fremlagde og forelæste en Proclamation fra Kongen til Kjøbenhavns Indvaanere, som eenstemmigen blev vedtaget, af Hans Majestæt underskrevet og derpaa trykket.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddeelte, at Minister Baron Plessen havde trukket sig tilbage fra sin Stilling, og at det samme var Tilfældet med Etatsraad Francke.

Dernæst debatteredes, om Minister Lehmann skulde sendes til Paris og London, og ifald dette antages, hvilken Vei han med største Sikkerhed kunde reise.

Efterat *Krigsministeren* [Tscherning] havde yttret, at han ansaae Veien over Stettin for den sikkreste, og

Udenrigsministeren [Knuth] havde foreslaaet, at der foreløbigen sendtes en aldeles ubetydelig Mand, som ei kunde vække nogen Opmærksomhed, med Depecher til London, blev denne Sag indtil videre stillet i Beroe.

Krigsministeren [Tscherning] foreslog at indlede en Overenskomst angaaende Postgangen; men dette fandt Statsraadets andre Medlemmer ikke at være at anbefale, da det vilde have Udscende af, at man anerkjendte den provisoriske Regjering som en Slags Authoritet.

Justitsministeren [Bardenfleth] gjorde opmærksom paa, at der, saasomt Krigen brød ud, maatte udstædes og fordeles en Proclamation. Hvilket Forslag vandt Statsraadets Bifald.

Krigsministeren [Tscherning] gjorde opmærksom paa, at det var ham bekjendt, at det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie in corpore havde taget sin Afsked, og at man havde bortflyttet en Deel af Archivet, og at han fandt det rigtigst, at dette forhindredes, og [at] Archivet lagdes under Beslag.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddeelte, at Udenrigsministeren havde været villig til indtil videre at overtage det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie. Ligesom han selv, assisteret af Commandeur Capitain Zahrtmann, vilde overtage Marineministeriet.

Udenrigsministeren [Knuth] fandt det rigtigst under Haanden at tilraade Professor Paulsen i Kiel at forlade Byen og begive sig til Kjøbenhavn, hvorefter han da kunde overtage det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie. Dernæst indledte

Justitsministeren [Bardenfleth] Foredraget over en nye Anordning om Trykkefriheden.

Da imidlertid det Dagen iforveien af Baron Plessen modtagne Concept til et Svar, som, efter Løvte reenskrevet, skulde have været forelagt Hans Majestæt til Underskrift Kl. 11, endnu ei var kommet, havde

Minister Lehmann opsat et nyt Svar, som efterat være oplæst vedtoges eenstemmigen, forsynedes med Allerhøieste Underskrift og tilstilledes Deputationen ombord i Hecla. Dernæst oplæste

Justitsministeren [Bardenfleth] et Udkast til en provisorisk Bestemmelse om at føre Pressens Tilstand tilbage til Forordningen af 1799 med nogle Modificationer; hvilket almindeligt blev antaget.

Cultusministeren [Monrad] bragte derpaa under Discussion Hensigtsmæssigheden og Nødvendigheden af et Regjeringsblad, hvilket efter hans Anskuelse maatte indeholde saavel en officiel som en ikke officiel Deel. Efterat herom af Statsraadet var discuteret, paatog Justitsministeren sig herom at gjøre nærmere Forslag.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte derpaa Ministrene de til dem udstædte Allerhøieste Bestallinger.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at der med Hensyn paa de nærværende Forhold havde været omtalt at indskrænke flere Bygningsarbejder; han kunde imidlertid ei tilraade dette, forsaavidt angik Toldboden i Kjøbenhavn, da det muligen kunde vække Uroligheder, naar saa mange Mennesker mistede deres Arbeide. Han havde altsaa isinde i Haab om nærmere Autorisation at vedblive Arbeidet.

Minister Hvidt bemærkede, at det ogsaa var overensstemmende med en fornuftig Oeconomie at paaskynde dette Arbeide saa hurtigt som muligt, da man af de derværende Localers Udleie vilde have Indtægter, hvilke ei kunde have, før Bygningen var færdig.

Handelsministeren [Bluhme] tog af denne og flere Sager, som exempelviis berørtes, Anledning til at udtale Nødvendigheden af et snarligt Regulativ for Statsraadet, hvilket man blev enig om at foretage snarest muligen, og overtog Præsidenten at udarbeide et Forslag til et saadant Reglement i Forening med Justitsministeren grundet paa det tidligere Rescript af 1771 og det aabne Brev af 1814.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddeelte derpaa, at han havde givet Expeditionen for Dampskibet Løven Forsikkring om, at Skibet, saalænge det blev i Fart mellem Kiel og her, ingen Hindring skulde vorde underkastet.

Derefter hævdedes Statsraadet.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet lørdag d. 25. marts 1848 kl. 6½ eftermiddag.

Anno 1848. Løverdagen den 25de Marts om Eftermiddagen Kl. 6½ forsamledes Statsraadet. Protokollen førtes paa sædvanlig Maade.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste en Circulaire til Amtmændene, som gik ud paa at forberede en Bestemmelse betreffende Leve-
rance af Heste til Armeen, hvilken Circulaire af Statsraadet bifaldtes. Dernæst foredrog

Krigsministeren [Tscherning] en Oversigt over de Foranstaltninger, som vare trufne med Hensyn til Landets Forsvar og Troppernes Marsch; hvorefter han forelagde det Spørgsmaal, om han maatte have Kongelig Autorisation for at concentrere Tropperne.

Conseilpræsidenten [Moltke] meente, at der vel ei for ethvert enkelt Rescript, som f. Ex. af ham i Egenskab af Finantsminister udstædtes, kunde forlanges nogen Bemyndigelse af Hans Majestæt, men at det nærværende Skridt var en politisk Act, og at der af den Grund var en Bemyndigelse nødvendig for dets Udførelse; hvilken Anskuelse Statsraadets øvrige Medlemmer delte.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte da, at han vilde udbede sig Allerhøieste Autorisation til

»at sammentrække et Corps paa et angivet Sted, og at benytte det efter nærmere eventuelle Krigsomstændigheder«.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddeelte derpaa med Hensyn paa de i Rendsborg værende Pengebeholdninger, at nogle af disse vare ankomne fra Kiel tilsøes, andre anviste paa Hamborg, men at dog endnu en Deel vare forblevne der.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste derpaa et Udkast til en Depeche, som skulde afsendes til London, hvilket aldeles tiltraadtes af alle Statsraadets Medlemmer.

Derefter oplæste han en confidentiel Skrivelse til den danske Minister i London Grev F. Reventlow, som derpaa sattes under Discussion. Efterat Statsraadet eenstemmigen havde fraraadet en Passus i samme, hvor en Deling af Slesvig anføres som en Udvei, der i detalleryderste Tilfælde var at tænke paa, blev denne Passus aldeles udeladt, og Concepten forøvrigt tiltraadt af Statsraadet. Derefter oplæste

Conseilpræsidenten [Moltke] nogle Puncter, som af Cultusministeren [Monrad] vare foreslaaede at sætte under Discussion.

Det første Punct betreffende den eventuelle Forfatning for Holsteen sattes i Beroe.

Det 2det og 3die Punct angik Ministergagernes Ansættelse til 2.400 Rbd. og at vedtage den Bestemmelse, at ingen Pension maatte være høiere end Ministergagerne.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at hiint alt var afgjort, men at han i denne Bestemmelse maatte see en umotiveret Haardhed mod den Embedsmand, der var i Besiddelse af høiere Gage og uden egen Brøde maatte forlade sin Embedsstilling.

Minister Lehmann maatte tiltræde denne Mening og desuden bemærke, at han ei havde været tilstæde, da Ministergagen var blevet fastsat, og at han ei holdt det for muligt at leve af 2.400 Rbd.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte bemærke, at han holdt det for det rigtige Princip at have saa faae Embedsmænd som muligt, men at gagere dem godt. Han vilde, naar en Embedsmand uden egen Brøde gik af, finde det rimeligt at give ham en til hans forrige Gage passende Pension, men derimod ogsaa paalægge ham at modtage en anden passende Embedsstilling, naar en saadan blev ledig.

Minister Lehmann meente, at disse Spørgsmaal burde afgjøres ved en Pensionslov, og at man ei skulde binde sig ved en slig embryonisk Tendents. Han tilføiede, at han, saalænge han ingen Portefeuille havde, heller ikke vilde modtage nogen Gage. Han antog iøvrigt, hvad Gageringen i Almindelighed angik, at den var aldeles principløs og maatte omreguleres.

Minister Hvidt anførte, at afgaaede Embedsmænd i England, Frankrig og Sverrig faae liden eller ingen Pension.

Cultusministeren [Monrad] antog, at en Nedsættelse i Gagerne maatte føre til en større Simpelhed i Sæder og mindre Luxus; hvortil

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at den Luxus, hvis Tiltagen i de senere Aar havde været saa mærkelig, ingenlunde var kommet fra Embedsstanden.

Minister Lehmann bemærkede, at det nu engang var bragt ind i Sæderne, og at det ei var ved saadanne Midler, at disse lod sig forandre.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at der iøvrigt kun vare meget faae Embedsmænd, hvor der kunde være Spørgsmaal om en høiere Pension end 2.400 Rbd., da navnlig Amtmændene kun havde en Gage af 2000 Rbd. og indtil Nytaar kun havde havt 1500. At navnlig de Indtægter, der vare tilstaaede visse Embedsmænd som Godtgjørelse for visse Embedsvirksomheder, som f. Ex. hvad der var til-

staaet Amtmændene af Amtsrepartitionsfondet og som Contoirudgiver, maatte bortfalde, var indlysende.

Han maatte iøvrigt henlede Opmærksomheden paa, at man, ved at indskrænke Gager og Pensioner for meget, vilde udvirke, at kun faae Capaciteter vilde gaae Embedsveien, og at man vilde betragte den som et pis aller. Efterat

Justitsministeren [Bardenfleth] havde udviklet Ubilligheden i den foreslaaede Pensionering for et specielt givet Tilfælde, som netop vilde indtræffe under hans Ressort, frafaldt *Minister Monrad* sit Forslag.

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Handelsministeren* [Bluhme] meddeelte derpaa Statsraadet, hvilke af de i Slesvig og Holsteen fødte, i Collegierne ansatte Embedsmænd, der vare blevne, og hvilke der havde forlangt deres Afsked, og hvilke der vare reiste uden at forlange deres Afsked.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at de yngre Mænd i Contoirerne i hans Departement, som hørte under denne Cathegorie, alle vare forblevne paa deres Poster, men havde forespurgt sig, om de, naar deres Arbeide ei længer behøves der, kunde vente at blive sørget for, da de ellers som uden Formue maatte vende hjem til deres Familier. Herpaa havde Ministeren svaret, at han Intet kunde sige derom, saalænge ingen Ansøgning forelaae.

Minister Lehmann antog, at der paalaae en stor moralsk Forpligtelse til at sørge for deres Fremtid.

Cultusministeren [Monrad] meente, at man vel kunde finde Anvendelse for disse unge Mænd i det Slesvigske.

Hele Statsraadet var enig i, at man kunde give dem den Forsikring, at naar de med Troskab besørgede de dem betroede Poster, da skulde man, naar Arbeidet holdt op, sikkre deres Fremtid.

Cultusministeren [Monrad] havde paatænkt at faae 2 unge Mennesker til at sætte sig grundigen ind i det slesvigske Skole- og Kirkevæsen og forelagde det Spørgsmaal, hvorvidt han dertil kunde faae det Nødvendige af Finantserne. Han maatte ansee en saadan Forholdsregel for at være af paatrængende Nødvendighed, da han som Minister for Kirke- og Underviisningsvæsenet i sin Tid skulde forene det slesvigske Departement med sit nuhavende.

Han bemærkede dernæst, at Dr. Ostwald havde tilbudt sin Tjeneste.

Statsraadet var enigt i, at de fornødne Summer maatte tilstaaes til de 2 nævnte unge Menneskers Uddannelse, hvorimod der ei kunde tages Hensyn til Dr. Ostwalds Tilbud.

Handelsministeren [Bluhme] fremsatte dernæst for Statsraadet det Spørgsmaal, hvorledes der var at forholde med de bortreiste Embedsmænd, og Statsraadet kom efter nogen Discussion til det Resultat, at de Embedsmænd, som havde ansøgt om Afsked og vare forblevet her i Byen, burde betragtes efter de sædvanlige Regler; de, som vare bortreiste efterat have indgivet Ansøgning om Afsked, maatte simpelt hen »entlediges«, og de, som vare afreiste uden Ansøgning og uden Tilladelse, som Deserteurer casseres.

Justitsministeren [Bardenfleth] forespurgte, hvorledes i denne Retning var at forholde med Baron Plessen, som vanskeligen kunde erholde Afsked som Minister, da han ingen Bestalling havde faaet.

Conseilpræsidenten [Moltke] foreslog, at Justitsministeren overlod ham Sagen, da han saa kunde erholde sin Afsked som Rentekammer-Deputeret. I Anledning af, at

Justitsministeren [Bardenfleth] derefter bemærkede, at Rescript af 1771 om Statsraadets Organisation ei kunde gjøres til Rettesnor for det nye Regulativ, blev man efter længere Discussion enig om, at Præsidenten skulde udarbejde dette Regulativ efter Conference med de andre Medlemmer af Statsraadet, og at dette da skulde forelægges til almindelig Discussion.

Justitsministeren [Bardenfleth] og *Cultusministeren* [Monrad] gjorde opmærksom paa Nødvendigheden af i en Proclamation at udtale for Slesvigerne de Rettigheder, man vilde tilstaae dem, og den sidstnævnte meente, at dette burde skee i samme Form som Kongens Hilsen til Kjøbenhavns Indvaanere.

Minister Lehmann gjorde opmærksom paa, at det Miasma af Communisme, som var udbredt over hele Europa, vilde i Husmandsclassen paa Landet finde en frugtbar Jordbund, og at der derfor saa hurtigt som muligt maatte vises denne Classe, at man tænkte paa dem.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at det Stænderne i denne Retning forelagte Lovforslag var gennemgaaet og var modent til at forelægges Statsraadet med det Allerførste.

Minister Lehmann frygtede for, at det nævnte Lovforslag nu ei mere vilde være tilstrækkeligt, men at der maatte gjøres flere Indrømmelser.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at han ei kunde ansee Statsraadet berettiget til en Forandring i det, som nu eengang af Stænderne var vedtaget, og at man vel maatte erindre, at Husmandsclassen, der havde Huus og Jord, og hvis Arbeides Efterspørgsel var uafhængigt af alle Omskiftelser, ei kunde sammenlignes med Proletaren, hvis hele Underhold hvilede paa hans to Arme og paa den Efterspørgsel, der for Øieblikket var efter det Slags Arbeide, hvortil han havde uddannet sig. Iøvrigt maatte han indrømme, at mange Huusmænd, navnlig de, der stode i Afhængighedsforhold til Gaardmændene, bleve meget haardt behandlede; hvilken Mening

Justitsministeren [Bardenfleth] tiltraadte.

Det blev af Statsraadet vedtaget, at Husmandssagen burde foretages saa snart som muligt.

Minister Lehmann foreslog, at Politiemagten udvidedes paa Landet ved at udnævne Special-Constabler.

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Justitsministeren* [Bardenfleth] gjorde opmærksom paa, at dette i Regelen altid under tvivlsomme Forhold foranstaltedes af Amtmændene, idet hver Underøvrighed var forsynet med Politiskildter, som ved saadanne Leiligheder uddelees.

Dernæst hævdedes Statsraadet.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet mandag d. 27. marts 1848.

Anno 1848 Mandagen den 27de Marts var Statsraadet samlet. Minister Lehmann var bortreist i Statens Ærinde. Protokollen førtes som sædvanligt.

Udenrigsministeren [Knuth] fremlagde en af ham opsat Forestilling betreffende en interimistisk Bestemmelse for at gjenoprette det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie. Hvilken Indstilling, efterat Statsraadet havde discuteret flere enkelte Personers Qualification til Ansættelse i Collegiet, blev tiltraadt.

Efterat *Minister Hvidt* havde gjort opmærksom paa Vigtigheden af at sikre Postgangen, blev det vedtaget, at Generalpostdirektionen i denne Henseende maatte gjøre Forslag.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste en Proclamation i Udkast fra Hans Majestæt til Slesvigerne; hvilken blev vedtaget af Statsraadet.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste Prindsen af Augustenborgs Proclamation til Slesvig-Holstenerne.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at det i samme omtalte Paaskud om, at Hans Majestæt befandt sig i Tvang, var saameget farligere, som han vidste, at et høitstaaende Medlem af Kongehuset udtalte sig offentligt mod de seneste Foranstaltninger. Han maatte derfor tilraade, at Hans Majestæt samtidigt med at udtale sig i den oplæste Proclamation til Slesvigerne tilskrev Prindsen af Augustenborg, at han havde at nedlægge Commandoen, overlevere den til General Lützow og komme til Kjøbenhavn for at retfærdiggjøre sin Handlemaade.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte de nyeste med Posten ankomne Efterretninger og en paa disse grundet Skrivelse til Børsen.

Præsidenten [Moltke] oplæste tvende Adresser fra Nordslesvig; hvornæst han meddeelte, at det var Kongens Villie at reise til Corpset paa den slesvigske Grændse.

Handels- [Bluhme] og *Cultusministeren* [Monrad] maatte holde det for særdeles vigtigt for at modbevise det i Prindsen af Augustenborgs Skrivelse indeholdte Foregivende, men formeente, at en saadan Fraværelse ei burde vare længere end 8 Dage.

Krigsministeren [Tscherning] maatte ønske, at Kongen gaaer frem med Armeen.

Justitsministeren [Bardenfleth], *Handelsministeren* [Bluhme] og *Cultusministeren* [Monrad] vare enige i, at *Conseilpræsidenten* maatte følge Hans Majestæt til Leiren; hvilket

Conseilpræsidenten [Moltke] erklærede sig villig til, og

Krigsministeren [Tscherning] ogsaa stemte for.

Conseilpræsidenten [Moltke] udtalte sig dernæst derhen, at det vilde være gavnligt at benytte Øieblikket, da der nødvendigviis maatte opstaae Uenighed mellem Preussen og Rusland i Anledning af Polen. Det var vistnok ønskeligt, at Rusland ei virkede for os, men endnu ønskeligere, at det ei virker imod os.

Udenrigsministeren [Knuth] og *Krigsministeren* [Tscherning] frygtede for, at en Tilnærmelse til Rusland skulde bringe Misnøie i Folket.

Cultusministeren [Monrad] var af den Formening, at sligt let kunde hindres gjennem Pressen.

Conseilpræsidenten [Moltke] meente, at man ingenlunde burde an-

raabe Rusland om Hjelp, men at man kun burde sætte sig paa en venkabelig Fod med det.

Krigsministeren [Tscherning] berettede at have modtaget en Deputation fra Jylland, som stillede hele Landets Kræfter til hans Disposition, og som alene forlangte en Proclamation af Kongen, som kaldte dem til Vaaben. Hvilken Proclamation *Justits-* [*Bardenfleth*] og *Cultusministeren* [Monrad] forpligtede sig til at gjøre et Udkast til og at lade circulere. Dernæst refererede

Krigsministeren [Tscherning], hvad han havde gjort og nærmest vilde gjøre for at styrke Forsvarsvæsenet og navnlig, at Godseierne i Sjælland havde tilbudt at oprette et ridende Jægercorps paa 2 à 300 Mand og stille dem til Disposition, samt at han var betænkt paa at udvide Værnepligten til Kjøbstæderne ved en provisorisk Anordning.

Dernæst meddeelte han, at han fra Nordslesvigerne havde modtaget det Spørgsmaal fremsat, om de maatte besætte Haderslev. Han bemærkede ved denne Leilighed, at naar de gjorde dette og saa bleve angrebne, da var man nød til at lade Tropperne fra Colding rykke dem til Undsættelse, da det ei vilde være muligt at holde dem længere tilbage. Han foreslog derfor at bede dem at holde sig rolige, indtil Armeen begyndte at agere, og mundtlig sige dem Grunden, hvori Statsraadet erklærede sig enigt.

Dernæst refererede han, at han havde givet Oberst Bruhn Befalingen over Borgervæbningen, og at han ved hans Hjelp tilsigtede en Reorganisation af denne, af hvilken Reorganisation han meddeelte enkelte eventuelle Bestemmelser; i hvilken Anledning en provisorisk Lov vilde blive forelagt. Der vare modtagne saamange Tilbud om at maatte indtræde, at han antog, at Borgervæbningen vilde kunne bringes til mellem 6 og 8000 Mand. Derefter meddeelte han en Oversigt over de Tropper, som vilde blive tilbage i Kjøbenhavn.

Cultusministeren [Monrad] gjorde opmærksom paa, hvor væsentligt det var, at man tog fat paa Forfatningssagen, da mulige Forandringer i den offentlige Mening ei havde noget lovligt berettiget Organ til at gjøre sig gjeldende, forinden Stænderne vare valgte og sammentraadte.

Justitsministeren [*Bardenfleth*] gjorde opmærksom paa, at dette netop var af høieste Vigtighed, nu da dette interimistiske Forhold let kunde give det Paaskud Bestyrkelse, at Kongen var under Tvang. Hans Majestæt kunde nemlig ei ret vel benytte det Kongelige Prærogativ at

opløse Ministeriet, saalænge der ei var den Basis forhaanden, som laae i en Rigsforsamlings Udtalelse om Ministeriet.

Det blev vedtaget snarest muligen at foretage denne Sag.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste derpaa et Udkast til et aabent Brev, som indeholdt et Regulativ for Forretningsgangen i Statsraadet, hvoraf dernæst bestemtes, at eet Exemplar skulde sendes til Gjennemsyn til hvert af Statsraadets Medlemmer.

Statsraadet vedtog derefter indtil videre at samles hver Middag kl. 12.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at Toldvæsenet paa den slesvigske Grændse bestod af omtrent 100 bevæbnede og meget paa-lidelige Mænd, og at dette muligen kunde være til Gavn under nær-værende Omstændigheder som Gendarmerie. Hvorom han tilbød at ville conferere med Krigsministeren; hvilket Statsraadet bifaldt.

Minister Hvidt henledte Opmærksomheden paa det Betænkelige ved, at Commandeur Zahrtmann var udnævnt til Generalfuldmægtig af Conseilpræsidenten i dennes Egenskab som Marineminister, da paa denne Maade Conseilpræsidenten maatte bære Ansvar for en Anden.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at han meget gjerne vilde afgive Portefeullen og havde gjort sig megen Umage for at bevæge Zahrtmann til at overtage den, men at dette ikke endnu var lykkedes ham.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede at have hørt, at det var i Værk mellem Marinens Officerer at anmode Zahrtmann om at over-tage Portefeullen.

Hvorefter Statsraadet blev hævet.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet tirsdag d. 28. marts 1848 kl. 12.

Anno 1848 Tirsdagen den 28. Marts Kl. 12 var Statsraadet forsamlet med Undtagelse af Udenrigsministeren [Knuth], Krigsministeren [Tscherning] og Minister Lehmann. Protocollen førtes af Statssecretair Lunding, som assisteredes af Expeditionssecretair Auditeur Liebe, som dertil havde erholdt Allerhøieste Udnævnelse.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddelte, at Hans Majestæt havde modtaget en Skrivelse fra den provisoriske Regering.

Et af *Justitsministeren* [Bardenfleth] forfattet Udkast til en Besvarelse fra Hans Majestæt paa de Tilbud om Understøttelse og Bevæbning, som vare indløbne, blev med nogle Modificationer efter en kort Discussion vedtaget og, efterat have erholdt Allerhøieste Underskrift og Præsidentens [Moltkes] Contrasignatur afsendt til Trykning. Derefter meddeelte

Conseilpræsidenten [Moltke] Commandeur Capitain Billes seneste Rapport og han tilligemed

Justitsministeren [Bardenfleth] og *Cultusministeren* [Monrad] de Efterretninger fra Hertugdømmene, der vare komne dem til Kundskab. Derefter gjentog den sidstnævnte sit i sidste Møde stillede Andragende om snarest muligen at begynde paa Forfatningssagen, idet han gjentagende udtalte det precaire, der var i en Tilstand, hvor et berettiget Folkeorgan savnedes; han foreslog at sammenkalde Provindsialstænderforsamlingerne for Slesvig og Danmark og at forelægge disse til Overveielse tvende Paragrafer:

1) at en Rigsforsamling sammenkaldtes,

2) at Valgene til denne skete paa den eller den Maade,

samt at sammenkalde dem ad hoc kun til et Møde af 5 Dage, saa at de ei beskæftigede sig med Andet end med disse Spørgsmaal.

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Justitsministeren* [Bardenfleth] bemærkede, at det var nødvendigt, at Hans Majestæt paa Grund af det Forefaldne, forinden videre foretoges, ophævede Rescriptet af 28. Januar og de paa samme foretagne Valg af erfarne Mænd.

Efterat Enkelthederne ved den Bestemmelse, der skulde emanere, vare discuterede, besluttedes, at *Justitsministeren* skulde udarbejde og lade circulere et Udkast, hvorover da i næste Statsraad kunde discutes. Derefter meddeelte

Conseilpræsidenten [Moltke] yderligere nogle Skrivelser, som indeholdt Efterretninger om det senest i Hertugdømmene passerede.

Krigsministeren [Tscherning] indfandt sig i Statsraadet og meddeelte, at han havde erholdt flere private Skrivelser om, at Mandskab i Jylland havde faaet Indkaldelser til at møde i Slesvig, og at der i denne Anledning var opstaaet Tvivl om deres Forpligtelse til at møde; hvilke Tvivl snarest muligen nødvendigviis maatte hæves, saaledes at Fredericia bestemtes til Mødested.

Justitsministeren [Bardenfleth] overtog uopholdeligen i denne Henseende at besørge det Fornødne.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte dernæst de til ham indløbne seneste Beretninger og deriblandt, at en Colonne for en stor Deel sammensat af Frivillige under Commando af Oberst Krohn var marscheret fra Rendsborg ind i Slesvig nord efter. Saafremt denne kom op mod Haderslev, var alt saavidt fremmet ved Grændsen, at den, under Cooperation med Marinen, hvorm han havde confereret med Commandeur Zahrtmann, vilde kunne tilintetgjøres. Han stillede derfor nu det Spørgsmaal til Statsraadet:

»Om man skulde angribe den, naar den kom i Nærheden af Grændsen, og der forlangtes Assistance af den velsindede Befolkning i Slesvig.«

Idet han meente, at man fra Ærens og Retfærdighedens Standpunkt ei kunde nægte at efterkomme en saadan Opfordring, tilføiede han, at da han uopholdeligen maatte sende en Ordre til Tropperne denne Sag betræffende, saa var det af Vigtighed, at den snarest muligen afgjordes.

Conseilpræsidenten [Moltke] forelæste dernæst en udateret Skrivelse fra den provisoriske Regjering til Hans Majestæt Kongen, hvori den søgte at retfærdiggjøre sin Handlemaade; han foreslog, at Hans Majestæt besvarede den saaledes, at han udstædte en Proclamation til Holsteenerne og sendte denne til den provisoriske Regjering samtidigen med, at den udbredtes i Hertugdømmene.

Krigsministeren [Tscherning] holdt det for rigtigere, at den provisoriske Regjering fik et directe Svar fra Hans Majestæt; at Han i dette Svar gik ud fra den Forudsætning, at den havde handlet urigtigt af Vildfarelse, og vise dem, hvad Han forlangte, at de skulle gjøre navnlig ikke anvende de forhaandenværende Pengemidler til Andet end, hvad der allerede af Hans Majestæt var bestemt, ikke anvende Tropperne uden til Sikkerheds Vedligeholdelse og ikke lade dem betræde Slesvigs Grund. Er den provisoriske Regjeringsskrivelse meent, da vil et saadant Skridt bidrage til at jævne Forholdene, er den ikke meent, da vil man nøde dem til at afkaste Masken aldeles; i alt Fald er det ei urimeligt, at et saadant Svar fra Hans Majestæt vil kunne bevirke Splid i den provisoriske Regjering og bidrage til at dele Meningerne blandt Folket. Der vilde vistnok være dem, der allerede ere ængstelige over de gjorte Skridt og med Begjærlighed ville gribe Leiligheden til for det, som er gjort, at paaskyde en Vildfarelse. Det var i alt Fald ligegyldigt, hvad der skete i Holsteen, da man jo dog havde isinde at

give det enhver Institution, det ønskede, men der var meget vundet ved at holde Slesvig udenfor Holsteens Overgreb. Det lod desuden til, at man i Holsteen allerede følte Trykket af de stedfundne Krigstilberedelser; kunde man derfor vinde Tid og hindre, at Slesvig blev oversvømmet, da vilde derved meget være vundet.

Cultusministeren [Monrad] maatte gjøre opmærksom paa, at det ei var mod Dynastiet, at Oprøret var rettet, men at dets Hensigt var en fælleds Forfatning med Slesvig, uden at der laae noget for, som kunde tyde paa, at man ei vilde beholde Kongen som Hertug. Han kunde iøvrigt, efterat Officerer vare nødt til at flygte, en provisorisk Regjering oprettet, og en oprørsk Fahne plantet, ikke finde det stemmende med Kongens Værdighed at underhandle og troede ogsaa, at nye Underhandlinger vilde vække Uro og Mistillid i Folket.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at han ei foreslog nogen Underhandling, men at der skulde forlanges en Underkastelse.

Minister Hvidt antog, at en Henvendelse til den provisoriske Regjering vilde ansees for en Svaghed og i høi Grad vække Misnøje.

Handelsministeren [Bluhme] udtalte sig derhen, at forsaavidt Spørgsmaalet var, om der skulde svares eller ikke svares, da maatte han stemme for det Første; han meente, at Kongen i et directe Svar skulde forlange, at det Skridt, der var gjort frem, skulde gjøres tilbage, og at ligesom det var gjort frem med Orden og Overlæg, saaledes skulde det nu ogsaa gjøres tilbage med Orden og Overlæg. Hans Majestæt maatte ved denne Leilighed gjentage de tidligere til Deputationen gjorte liberale Tilbud og tilføie, at saasnart en eneste fremmed Underaat bevæbnet betraadte Slesvigs Grund, da vilde Vaabenmagt anvendes.

Cultusministeren [Monrad] maatte gjentage det, der af ham tidligere var yttret, om det Betænkelige ved at underhandle med en oprørsk Regjering.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at hans Forslag ei gik ud herpaa, men netop paa at gjøre Kongens Ret til at see sin Villie udført gjeldende.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte holde enhver Underhandling for urigtig, men netop derfor tiltræde Handelsministerens Forslag, da en saadan ei indeholdtes i dette.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at igrunnen Statsraadet var enigt, paa Krigsministeren nær, som ønskede at vinde Tid; men

han antog, at enhver Underhandling eller, hvad der lignede denne, vilde vække en Mistanke hos Folket om, at Regjeringen nærmede sig Modpartiet, og dog ei vilde skaffe nogen Sikkerhed for, at Tid vandtes. Derefter tiltraadte

Krigsministeren [Tscherning] det øvrige Statsraads Beslutning, at et Svar til den provisoriske Regjering udfærdigedes gennem det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancelli.

Dernæst fremsatte han det Spørgsmaal, om man, saafremt holsteenske Tropper rykkede ind i Slesvig, skulde give Slesvigerne den Assistance, de forlangte.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at dette Spørgsmaal egentlig deelte sig i 2.

1mo. Naar er man beføiet til at anvende den militaire Magt?

Og til dette Spørgsmaal maatte man aabenbart svare: I det Øieblik at Tropperne forlade Rendsborg.

2mo. Naar er det klogt at bringe denne Beføielse til Anvendelse? Derom meente han, at det var vanskeligt, da Udenrigsministeren var fraværende, at fatte nogen Beslutning.

Cultusministeren [Monrad] og *Minister Hvidt* vare af den Formening, at Krigsministeren i alt Fald for det eventuelle Tilfælde at bruge Vaaben maatte forsyne sig med Hans Majestæts Bemyndigelse.

Krigsministeren [Tscherning] ansaae det for at være unødvendigt, dels paa Grund af det af ham paatagne Ansvar som Krigsminister, dels paa Grund af den allerede erholdte Allerhøieste Bemyndigelse; men han maatte dog ansee det for rigtigt at skaffe sig den, da et saadant Sammenstød ei alene var et militairt Spørgsmaal, men et politisk, der angik Udlandet.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte derfor antage en Conference mellem Krigsministeren og Udenrigsministeren for nødvendig.

Krigsministeren [Tscherning] ønskede vel at udtrække Tiden, men antog ei, at man kunde nægte Slesvigerne Hjælp uden at compromitere sig. Han vilde instruere Corpscommandoen derhen, at naar Krohn med sine Tropper indfinder sig i Nærheden af Grændsen eller trænger betydeligt frem imod den, det da ved en Parlamentair blev betydet dem, at de havde at rykke tilbage, og saafremt dette ei skete, var Alt forberedt paa faae Timer efter at bryde op og kaste Krohns Corps mod Østkysten og der ved Marinens Hjælp at tilintetgjøre det.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte gjentage de tidligere yt-

trede Betænkeligheder ved Alt, hvad der ligner Underhandlinger, og kunde derfor ei indrømme, at der sendtes en Parlamentair. Hvorvidt saadant var grundet i Krigscoutume, kunde han iøvrigt ikke vide, men Forholdenes Natur syntes ham at tale derimod.

Conseilpræsidenten [Moltke] foreslog, at Udtrykket Parlamentair undgikkes i Instruxen, men at det kun paalagdes Commandoen »at lade Oprørerne vide«.

Statsraadet erklærede sig enigt i, at Kongens Autorisation til det forehavende Skridt burde erholdes. Dernæst fremsatte

Krigsministeren [Tscherning] det Spørgsmaal, »om Bloquade af de Havne skulde indtræde, hvor det oprørske Flag vaiede«.

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Handelsministeren* [Bluhme] udtalte sig for, at dette skete.

Cultusministeren [Monrad] udtalte sig derhen, at Flaget var en Biting imod Anerkjendelsen af den provisoriske Regjering, og at nærmest de Steder, hvor denne var anerkjendt, burde bloqueres.

Conseilpræsidenten [Moltke], *Handelsministeren* [Bluhme] og *Krigsministeren* [Tscherning] bemærkede hertil, at Skibscheferne ei vilde see sig istand til at faae Underretning om, hvor en saadan Anerkjendelse var foregaaet.

Hvorefter det efter en kort foreløbig Discussion afgjordes, at Bloquade skulde indtræde, hvor det oprørske Flag var heiset og ellers efter speciel Ordre. Dernæst fremsatte

Krigsministeren [Tscherning] det Spørgsmaal, om Bloquaden skulde rettes baade mod ind- og udgaaende Skibe eller blot mod de første; hvorefter Statsraadet eenstemmigen udtalte sig for en fuldstændig Bloquade.

Derefter fremsatte samme Minister det Spørgsmaal, om Bloquaden skulde rettes saavel mod de holsteenske som mod de slesvigske Havne, idet han fraraadede at rette den mod Holsteen paa Grund af, at det ei vedkom den danske Stat at holde Orden i Holsteen.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte tiltræde dette, da saalænge vi holdt os til Slesvig alene, ingen tydsk Stat med noget Skin af Ret kunde blande sig i vore Affairer, og at Holsteen kunde være os ganske ligegyldigt, naar blot de slesvigske Forhold vare afgjorte.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at naar alene de slesvigske Havnes Bloquade effectueredes, da vilde Udførselen gaae gennem Holsteen.

Minister Hvidt tiltraadte denne Mening, da Holsteen ligesaavel som Slesvig havde modsat sig Kongens Regjering.

Krigsministeren [Tscherning] gjentog, at efter hans Formening var Holsteen os uvedkommende.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at Basis for Insurrectionen netop var den, at Holsteen pretendedede at være een Stat med Slesvig; de maatte altsaa ogsaa indrømme de Consequentser, der fulgte af en saadan Paastand. Saasnart denne Paastand opgaves, var det en Selvfølge, at Bloquaden ophørte.

Handelsministeren [Bluhme] antog, at Kongen var som Hertug af Holsteen aldeles beføjet til at bloquere sine oprørske Undersaatter, men han ansaae det for klogest at undlade det for ei at give Forbundet et Paaskud til Indblanding.

Efter at der nærmere var discuteret over denne Sag, bestemte Statsraadet, at Afgjørelsen betreffende de holsteenske Havne var at sætte i Beroe. Efterat dernæst

Conseilpræsidenten [Moltke] havde forelæst et Udkast til et aabent Brev angaaende Ministrenes Ansvarlighed og Statsraadets Forretningsgang, og [da] dette med nogle af *Minister Hvidt* foreslaaede Modificationer var vedtaget, androg

Justitsministeren [Bardenfleth] paa, at ved dette Udkasts endelige Forelæggeles i Statsraadet Hans Majestæt Kongen allerunderdanigst indbødes af *Conseilpræsidenten*. Efterat dernæst

Krigsministeren [Tscherning] havde forelæst sin Indstilling til Kongen, som bifaldtes, og

Conseilpræsidenten [Moltke] havde meddeelt en Skrivelse fra Post-contoirtet i Hamborg og en anden fra nogle Casse-Embedsmænd i Rendsborg, hævdedes Statsraadet.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet onsdag d. 29. marts 1848.

Aar 1848. Onsdagen den 29. Marts var Statsraadet samlet; fraværende var Minister Lehmann. Protocolen førtes som sædvanligt.

Handelsministeren [Bluhme] refererede et Udkast til en Placat angaaende Indførelsen af fremmede fortoldede Varer samt af indenlandske Manufactur-, Fabrik- og Haandværksvarer fra Hertugdømmene Slesvig og Holsteen, efterat have paaviist, at derved kun de hol-

steenske Manufaktur og Fabrikker kom til at lide, men ingenlunde Producenterne i Slesvig, da den meste Import fra Slesvig bestod i Brændeviin, som kom til at betale Consumtionsafgift, men ei Told.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at det efter en Samtale med Regjeringspræsident Scheel forekom ham betænkeligt at udfærdige et Patent allerede nu til Sammenkaldelsen af de slesvigske Stænder, da der ei fandtes nogen lovlig Autoritet i selve Hertugdømmet, til hvilken det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie kunde rette en saadan Indkaldelse. Da derefter

Udenrigsministeren [Knuth] fjernede sig for at udkaste et Svar til den provisoriske Regjering paa den til Hans Majestæt Kongen fremsendte Skrivelse, bemærkede

Handelsministeren [Bluhme], at det i Svaret burde udhæves, at Brevet var udateret, og at det saaledes maatte antages skrevet forinden, at Hans Majestæts Svar til Deputationen havde været bekjendt, og at den som Følge deraf nu øieblikkeligen maatte nedlægge sin Myndighed.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at han efter de Efterretninger, som han havde modtaget fra Lieutnant Sommer, maatte antage, at Middelclassen i Kiel følte sig meget trykket ved den indtraadte Forandring; hvornæst han oplæste Rapporter fra Capitain Lieutnant Dirckink og Lieutnant Krieger samt flere fra Hertugdømmene modtagne Beretninger.

Hans Majestæt Kongen tiltraadte nu efter Præsidentens Indbydelse Statsraadet. Efterat

Conseilpræsidenten [Moltke] havde oplæst Udkastet til det aabne Brev om Ministrenes Ansvarlighed og Statsraadets Forretningsgang, og Statsraadet i dette havde erklæret sig enigt, forsynede Hans Majestæt samme med Allerhøieste Underskrift. Hvorefter *Hans Majestæt* behagede allernaadigst at underskrive Auditeur Liebes samme Dag udfærdigede Udnævnelse¹⁾ og at meddele nogle Beretninger fra Provindserne. Efterat Hans Majestæt atter havde forladt Statsraadet, henledte

Cultusministeren [Monrad] atter Opmærksomheden paa Nødvendigheden af, at en Forfatning snart traadte i Kraft for at skaffe Mini-

¹⁾ Auditør Liebe udnævnes til ekspeditionssekretær og skal som sådan assistere den protokolførende statssekretær og tillige virke som sekretær for konseilspræsidenten i statsrådet.

steriet en Støtte i et lovberettiget Organ for den offentlige Mening; hvorpaa, efterat han og

Krigsministeren [Tscherning] havde meddeelt nogle til dem sendte Skrivelser,

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste Patentet til Stændernes Indkaldelse.

Under den angaaende dette Udkast opstaaede Discussion bemærkede

Conseilpræsidenten [Moltke], at Rescript 28. Januar 1848 gik ud paa, at Provindsialstænderne vedbleve at bestaae; dersom man nu heri ei vilde foretage nogen Forandring, da var det unødvendigt at sammenkalde Stænderne, men man kunde sammenkalde de udvalgte erfarne Mænd. Efterat

Cultusministeren [Monrad] og *Minister Hvidt* havde bemærket, at det almindelige Ønske var, at den nye Valglov forelagdes Stænderne, og at det vilde give mindre Tillid, om de forestaaende vigtige Spørgsmaal bleve afgjorte i en liden Forsamling, blev Statsraadet enigt om endnu ei ved denne Leilighed at indlede nogen Discussion om Valglovens Beskaffenhed som en Sag, der senere vilde sættes under Debat.

Dernæst fortsattes Discussionen over Udkastet til Patentet, under hvilken

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Cultusministeren* [Monrad] yttrede, at det ikke kunde siges om Kongen, at han vilde »give« en Forfatning, da han ikke uden Folkets Samtykke kunde forandre det Bestaaende. Derefter vedtoges Justitsministerens Udkast med nogle Modificationer.

Cultusministeren [Monrad] oplæste derpaa et Udkast til en Proclamation til Holsteen, som, efterat nogle Modificationer i den vare indtraadte, eenstemmigen vedtoges.

Justitsministeren [Bardenfleth] fremsatte dernæst det Spørgsmaal, om Stænderforsamlingerne for Danmark skulde sammenkaldes samtidigen eller efter hverandre. Han maatte anbefale det sidste paa Grund af, at deels enkelte Deputerede havde Sæde i begge Forsamlingerne og deels fordi, naar den ene Stænderforsamling ei kjendte Gangen i den andens Forhandlinger, de kunde følge 2 ganske forskellige Principer.

Heri erklærede Statsraadet sig enigt. Angaaende Tiden til hvilken Stænderne skulde sammenkaldes, blev det fastsat, at herom i næste Statsraad skulde tages Bestemmelse.

Derefter vedtoges af Statsraadet, at naar Hans Majestæt reiste til Armeeecorpset, Handelsministeren skulde følge Allerhøistsamme; hvortil denne ogsaa erklærede sig villig.

Derefter bleve af *Cultusministeren* [Monrad] Proclamationen og af *Justitsministeren* [Bardenfleth] det aabne Brev tilstillede Udenrigsministeren til videre Foranstaltning, og Statsraadet hævet.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet torsdag d. 30. marts 1848.

Anno 1848 Torsdagen d. 30te Marts var Statsraadet samlet med Undtagelse af Handelsministeren, Krigsministeren og Udenrigsministeren samt Minister Lehmann. Protokollen førtes som sædvanligt.

Conseilpræsidenten [Moltke] anmeldte fra Udenrigsministeren at have erholdt Underretning om, at Launborg ei havde deeltaget i Opstanden og vilde holde sig uden for den, og at en Capitain Lohse havde tilbudt sig at reise derover og være Regjeringen til Assistance; han foreslog at lade denne Mand gaa over Lolland til Rostock.

Cultusministeren [Monrad] maatte beklage Udenrigsministerens Fraværelse, da Statsraadet derved ei erholdt Underretning om, hvad der var passeret. Han ligesom

Minister Hvidt meddeelte de sidste Efterretninger fra Altona og bemærkede, at det syntes aldeles tydeligt, at Overpræsidenten havde staaet i Forbindelse med Oprørerne.

Cultusministeren [Monrad] henvendte tillige Opmærksomheden paa en Lector Buchwald, som fortiden opholdt sig her i Byen og søgte at indblande sig i de holsteenske Sager.

Conseilpræsidenten [Moltke] gjorde opmærksom paa, at det var nødvendigt, alt som de danske Tropper rykkede længere og længere frem i Hertugdømmet, at der medfulgte en Regjeringscommissair, som var localiseret, for at skaffe paalidelige Folk til at bestyre Embederne; han foreslog til denne Post forhenværende Regjeringspræsident Scheel og oplæste Udkastet til en Fuldmagt for ham.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at Scheel forinden maatte erklære sig enig med Ministeriets Principer og ei sætte sig ud af Forbindelse med de Mænd, som nu virkede, navnlig Professor Flor,

som, om han endog havde gjort et uheldigt Misgreb ved Udstædelsen af sin Proclamation, dog burde souteneres. Herefter fremtraadte

Kammerherre Scheel, som paa Præsidentens Opfordring forklarede: Schon seit Jahren wäre er von einer bevorstehenden deutschen Revolution ueberzeugt gewesen; namentlich hätte er, wie aus seinen Berichten an die Regierung ersehen werden könne, den Ausbruch dieser Revolution in diesem Frühjahre vorausgesehen, so wie auch dass Holstein und Schleswig mitgerissen werden würden. Er habe, da er gewusst, dass man in Kopenhagen schweige und rüste, alles Mögliche gethan, um den Ausbruch zurückzudrängen; es wäre ihm aber unmöglich gewesen, da man keine Concessionen, sondern Revolution gewollt, und es wäre seiner Meinung nach ganz gleichgültig gewesen, welche Antwort die Deputation von Copenhagen zurückgebracht hätte, — die Revolution wäre doch ausgebrochen. Da der Gang der Begebenheiten stündlich neue Massregeln erheischt hätte, so müsse er sich mit dem Drange der Umstände gegen den Verdacht der Inconsequenz verwahren. Danach referirte er den Gang der letzten Begebenheiten bis zu seiner Abreise, während welches Referats der

Kriegsminister im Staatsrathe erschien.

Conseilpræsidenten [Moltke] forelagde dernæst *Kammerherre Scheel* det Spørgsmaal, om han vilde overtage Posten som Regjerings-commissair og slutte sig til Ministeriet.

Kammerherr Scheel erklærede hierauf, dass er sich Seiner Majestät und den Männern der Regierung, namentlich dem Programm des Ministeriums, so wie es in der Antwort an die Deputation enthalten, aus voller Ueberzeugung anschliesse, dass er aber bei seiner Anstellung 3 Puncte zu bemerken habe:

1mo dass er eine unbeschränkte Vollmacht in jeder Richtung, die nicht das Justitswesen oder die Kriegführung betreffe, erhalte,

2do dass man ihm volles Zutrauen schencken müsse,

3tio dass man aber bedenken müsse, dass gegen seine Person in den Herzogthümern vorzüglich in den Städten ein hoher Grad von Animositet herrsche.

Efterat dernæst *Conseilpræsidenten* [Moltke] og *Cultusministeren* [Monrad] nærmere havde udviklet [for] ham de Anskuelser, som Ministeriet havde gjort til sine, erklærede *Kammerherre Scheel* sig fuldkommen enig med dem i enhver Henseende, navnlig i den Udvikling som *Cultusministeren* gav Begrebet om Slesvigs Selvstændighed.

Krigsministeren [Tscherning] maatte antage det hensigtsmæssigere, at Kammerherre Scheel erholdt en Virksomhed her i Byen, da det vilde medføre en Hindring for alle conciliatoriske Skridt, naar en Mand, mod hvem der herskede saa megen Animositet, betraadte Slesvigs Grund med saa udstrakte Fuldmagter som de, der nødvendigviis maatte blive Regjeringscommissairen til Deel.

Cultusministeren [Monrad] maatte ønske Oplysning, om den Animositet, der herskede mod Kammerherre Scheel, ikke kun fandtes hos et Partie, som man dog ei kunde vinde, men maatte overvinde, da han i saa Fald ikke saae nogen Hindring i det.

Conseilpræsidenten [Moltke] udtalte den Anskuelse, at Kammerherre Scheel paa Grund af sin Local- og Personal-Kundskab var den meest skikkede til en saadan Stilling, og at navnlig hans Overbeviisning var, at det kun var Embedspartiet, der var ham imod.

Kammerherre Scheel bemærkede, at Animositeten imod ham som anført var stærkest i Stæderne, men at der ogsaa i den seneste Tid ved forsætliggen udbredte Løgne var vakt Had imod ham paa Landet, og at dette Had meest traadte frem hos dem, der havde opkastet sig til Folkets Ledere.

Conseilpræsidenten [Moltke] anmodede derpaa Kammerherre Scheel om at fratræde, for at Statsraadet kunde deliberere om denne Sag.

Efterat Kammerherren var fratraadt, bemærkede *Præsidenten* [Moltke], at dette Odium, der herskede imod ham, ei syntes at være til nogen væsentlig Hinder, da dette vilde ramme enhver, som ei sympathiserede med Oprørerne. Han maatte gjentage, at hans nøie Personal- og Local-Kjendskab var uerstatteligt her, hvor Talen var om at indsætte nye Embedsmænd.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte fuldkommen erkjende Vigtigheden af at benytte Kammerherre Scheels Tjeneste, men han maatte holde ham for meest at være paa sin Plads i Kjøbenhavn. Han maatte befrygte, at da Hadet mod Scheel havde været saa almindeligt og saa tydeligt udtalt, da Hans Majestæt endog ved at give ham Afsked havde anerkjendt, at dette almindelige Had mod Scheel var ham bekjendt, saa var det at befrygte, at man snarere vilde udlægge Scheels Ansættelse som udsprungen af Lyst til at hævne sig end af Nødvendigheden til at straffe.

Krigsministeren [Tscherning] og *Cultusministeren* [Monrad]

maatte ansee det for absolut nødvendigt, at der til at remplacere de Embedsmænd, som havde anerkjendt den provisoriske Regjering, maatte udnævnes en Commissarius eller en Commission med udstrakt Myndighed. Efterat

Cultusministeren [Monrad] havde udtalt sig for Valget af en Commission, og

Justitsministeren [Bardenfleth] havde tiltraadt denne Anskuelse, yttrede

Minister Hvidt, at en saadan Commission efter hans Formening var at foretrække, da der vel ei i en saadan kunde herske den Eenhed, som naar det Hele overlodes til en Enkelt, men at paa den anden Side Lidenskaberne ogsaa erholdt mindre Indflydelse i en Commission.

Krigsministeren [Tscherning] maatte være af den Formening, at en Enkelt var i Almindelighed at foretrække, men da det vilde gjøre et ulykkeligt Indtryk, naar man valgte en Mand i de Forhold som Kammerherre Scheel til denne Enkelte, saa raadede han til at sideordne ham 2 andre Mænd, hvortil han foreslog Grev Sponneck i Ribe, som nød megen Agtelse i Nordslesvig, og Amtmand Johannsen i Sønderborg, der kjendte Slesvigs Forhold fra den Tid, han havde arbeidet i Cabinettet.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte gjøre opmærksom paa, at Slesvigerne fremfor Alt vilde være Slesvigere, og at det altsaa vilde mødes med samme Antipathie, naar man tildelte Grev Sponneck den omtalte Myndighed, da han var Dansk. Han maatte ogsaa med Hensyn til Amtmand Johannsen bemærke, at det vilde give et misligt Forhold, da hans Faders Mening var mistænkt.

Justits- [Bardenfleth] og *Krigsministeren* [Tscherning] erklærede, at de ansaa Amtmand Johannsen i Haderslev for velsindet, men svag.

Efterat dernæst *Cultusministeren* [Monrad] med Hensyn paa Kammerherre Scheel havde yttret, at det forekom ham, som om han i sin stænderske Virksomhed havde viist en vis Raahed og Brutalitet og Hensynsløshed, men ingen Conduite, bemærkede han endvidere, at Kammerherre Scheel ei var anset for nogen Frihedsven, samt at der circulerede mindre heldige Rygter om hans private Liv, samt at der i alt Fald herskede et længe næret personligt Nag imod ham.

Minister Hvidt gjorde opmærksom paa, at han som Commissarius i sidste Stænderforsamling ogsaa var blevet abandonneret af de fleste Deputerede fra Landet.

Efterat dernæst under den følgende Discussion der havde flere været foreslaaet til at remplacere Kammerherre Scheel som Regjerings-commissair, blev Statsraadet enigt om, at Kammerherre Scheel burde blive i Kjøbenhavn for at assistere Regjeringen, men at man derimod burde indhente hans Mening angaaende de Personligheder, hvoraf Commissionen i det Slesvigske skulde sammensættes; hvorpaa Conseilpræsidenten begav sig til ham for at meddele ham dette. Efterat

Conseilpræsidenten [Moltke] dernæst havde meddeelt Statsraadet Kammerherre Scheels Svar derhen, at han gjorde, hvad Hans Majestæt befalede, men at det ogsaa stemte med hans Anskuelse at blive her, indtraadte atter.

Kammerherre Scheel. Han udtalte sig overeensstemmende med det af Conseilpræsidenten refererede og billigede Valget af Amtmand Johannsen samt foreslog Byfogden i Haderslev Lassen. Grev Spønnecks Udnævnelse maatte han fraraade, da han var Dansk. Hvorefter Kammerherren fratraadte.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste derpaa en Instruxion til den Lau[n]borgske Regering, som ved Capitain Lohse skulde bringes derover; dog bemærkede han, at der ei var Talen om at tillægge Capitain Lohse nogen Myndighed.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste en Skrivelse til Stiftamtmand Jessen paa Falster om at skaffe Lohse over Østersøen. Dernæst refererede

Conseilpræsidenten [Moltke], at der paa Grund af de mange Matroser, der brugtes til de Kongelige Skibes Bemanding, var Mangel paa Matroser til Coffardiefarten, da det var forbudt at tage fremmede Matroser i dansk Fart, men at han antog det rigtigt at hæve dette Forbud, navnlig da det var ham bekjendt, at mange norske og svenske Matroser ønskede Ansættelse paa danske Skibe. Hvorefter han oplæste et Udkast til en Anordning i denne Henseende, som af Statsraadet bifaldtes.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte derpaa de sidste af ham modtagne Efterretninger. Dernæst oplæste

Justitsministeren [Bardenfleth] Udkast til en provisorisk Anordning angaaende extraordinair Anskaffelse af Heste fra Fyen og Jylland.

Cultusministeren [Monrad] udtalte sig for Principet i Anordningen, idet dette gik ud fra at paalægge Districterne en Anskaffelses-

byrde mod en Godtgjørelse og saaledes støttede sig til de almeengyldige Principer for enhver Expropriation.

Hvorefter Statsraadet vedtog Udkastet. Derefter meddeelte

Justitsministeren [Bardenfleth], at han havde udarbejdet et Udkast til en Omdannelse af Cancelliet til et Justitsministerium, hvilket han ønskede at foredrage i Statsraadet.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte finde det ønskeligt, om denne Omorganisation kunde henstaae, indtil tillige de andre Collegier omdannedes, da Rentekammerets Sager vilde blive at fordele mellem Justits- og Finants-Ministeriet, og navnlig Ve- og Landvæsens Sager henlægges under hiint.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at Omorganisationen var indrettet paa, at disse Sager meget vel senere kunde henlægges under Cancelliet, men at han maatte ønske en Afgjørelse, da der i Cancelliet vare saamange Sager at expedere, at han følte sig meget bebyrdet ved de Misforhold, som maatte opstaae ved, at en ansvarlig Minister var Chef for et Collegium.

Efterat det derpaa af Statsraadet var vedtaget, oplæstes og debatteredes Justitsministerens Udkast.

Med Hensyn til at der i Udkastet var bestemt, at Ministeren kunde bemyndige Departementschefen til at afgjøre enkelte Sager definitivt, bemærkede

Minister Hvidt, at det var nødvendigt, at der da til Departementschefernes Underskrift tilføiedes: »Paa Justitsministerens Vegne og efter hans Bemyndigelse« eller en Vedtegning, som udtrykte det Samme.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at Ministeren maatte være ansvarlig for Departementschefernes Underskrift og disse igjen ansvarlige til Ministeren.

Cultusministeren [Monrad] henledte Opmærksomheden paa, at det var ønskeligt, at alle Sager behandlede under Departementerne, og at Ministeren ei selv havde noget Cabinet.

I Anledning af at Gagen for en Departementschef var ansat til 3200 Rbd., og Etatsraad Ussing havde betinget sig den tidligere Gage som ældste Deputeret 3.500 Rbd., foreslog

Justitsministeren [Bardenfleth], at der skulde gives ham 300 Rbd. Tillæg.

Cultusministeren [Monrad] erklærede sig herimod, idet han fandt,

at 3000 Rbd. var en tilstrækkelig Gage, og at ingen Embedsmand ved den indtraadte Forandring kunde forlange mere, end at hans Indtægter ei bleve forringet; han antog, at den tidligere Ansættelse af Gagen til 3.500 Rbd. nu ikke længere kunde tages til Følge.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at man ved at ansætte Gagerne for lavt vanskeligen vilde acquirere dygtige Capaciteter, men at i alt Fald for Lighedens Skyld den omtalte Gage kun burde normeres efter Correspondance med Finantserne. Efterat

Justitsministeren [Bardenfleth] havde yttret, at Ministeriets Budget ikke vilde blive overskredet ved den foreslaede Gagering, bestemtes efter nogen Discussion Gagen til 3.200 Rbd. for hver af Departementscheferne.

Cultusministeren [Monrad] tiltraadte dette for nærværende Tilfælde, men forlangte tilført Protocollen, at han som Regel maatte stemme for en Gage af 3000 Rbd. Da dernæst

Justitsministeren [Bardenfleth] foreslog, at der sikkredes Etatsraad Ussing og Overretsassessor Mourier, der var udseete til Departementschefer, den Ret at afgaae med fuld Gage i Pension, naar Nødvendigheden maatte føre dertil, samt at det forbeholdtes dem efter deres Anciennetet at indtræde i Høieste Ret, bemærkede

Cultusministeren [Monrad] og forlangte tilført Protocollen, at han paa det Bestemtteste maatte erklære sig mod Principet i en saadan Reservation af Embeder i Almindelighed og navnlig imod, at Sædet i Landets øverste Domstol betragtedes som en Retraitepost. Han maatte finde det dobbelt urigtigt med Hensyn paa Justitsraad Mourier, da her aabenbart ingen Talen var om en Reservation, men aabenbart om at give ham en Expectance.

Conseilpræsidenten [Moltke] yttrede, at han maatte være enig i Principet, men det var vel at overveie, at Vanskelighederne vare større nu lige ved Forandringen at faae Embedsmænd til at overtage disse Stillinger, end det senere vilde blive. Hvad den Betingelse angik, at en Embedsmand hvert Øieblik kunde trække sig tilbage med sin fulde Gage, da var det utilraadeligt at gaae ind herpaa, da der kunde ligge en Finantsspeculation til Grund derfor.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han vel maatte indrømme, at de Tilstaaelser, som han for bemeldte Embedsmænd havde forlangt, vare extraordinære, men han maatte gjøre Statsraadet opmærksomt paa, at Forholdene, hvorunder han nu første Gang skulde

skaffe Embedsmænd i sit Ministerium, ikke vare mindre extraordinaire; navnlig bragte Justitsraad Mourier baade ham og Staten et Offer ved at forandre sin Stilling, og han følte sig forpligtet til at sørge for, at hans Fremtid sikkredes saameget som muligt. Naar det ei lettedes Ministeren at skaffe sig de Kræfter til Hjælp, som vare ham nødvendige, da vilde det blive umuligt at bestyre Ministeriet. Hvor- efter det blev vedtaget, at Justitsministeren skulde gjøre en nærmere Meddelelse til de nævnte Embedsmænd.

Forsaavidt *Justitsministeren* [Bardenfleth] dernæst foreslog, at de tvende ældste Deputerede skulde afgaae med fuld Gage i Pension og Ret til at indtræde i Høieste Ret efter deres Anciennitet, yttrede

Minister Hvidt, at det snarere burde være en Forpligtelse end en Rettighed for disse Mænd at indtræde i et passende Embede.

Cultusministeren [Monrad] maatte holde det for betænkeligt at tvinge nogen til at indtræde i Landets øverste Domstol, som muligen tvivlede om sine Capaciteter dertil.

Derefter vedtoges i denne Retning Justitsministerens Forslag.

Dernæst foredrog *Justitsministeren* [Bardenfleth] Udkastet til det Patent, hvorved Stænderne skulde sammenkaldes for Øerne og Jylland, og indledte en Discussion betreffende de Personligheder, som fra Regjeringens Side vilde være at vælge til Commissarius og Deputerede; hvilken Discussions Fortsættelse udsattes til næste Møde; hvorpaa Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet fredag d. 31. marts 1848.

Aar 1848 Fredagen den 31te Marts var Statsraadet samlet. Handelsministeren var ved Sygdom hindret i at give Møde, Minister Lehmann var fraværende.

Udenrigsministeren [Knuth] refererede de Nyheder, han havde modtaget, og de Skridt, han havde gjort ad den diplomatiske Vei.

Dernæst oplæste han en Protocol, som skulde lægges til Grund for en Conference mellem ham, den russiske og den engelske Gesandt, og hvorved Preussen skulde forpligtes til ei at lade sine Tropper rykke ind over Grændsen og bevæge Mecklenburg og Hannover til det samme, hindre Friskarers Indtrængen i Holsteen og opfordre den pro-

visoriske Regjering til ei at overskride Linien mellem Husum og Eckernförde; hvorefter Danmark da forpligtede sig til ei at overskride Linien mellem Flensborg og Dagebøl, indtil man havde modtaget Preussens Propositioner.

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Cultusministeren* [Monrad] foreslog istedet for Udtrykket »Ueberreichung und Annahme« af de preussiske Propositioner at betjene sig af Udtrykket »Empfang«, hvilket vedtoges. Efterat

Cultusministeren [Monrad] havde foreslaaet at rykke den omtalte Stilling længere mod Syd, paaviiste

Krigsministeren [Tscherning] af militaire Grunde Betæneligheden herved.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte gaae ud fra, at man ei burde opgive noget Stykke af Slesvig uden en foregaaende Kamp, og at den foreslaaede Forholdsregel let vilde faae Udscende af, at man allerede paatænkte en Deling af Slesvig; han kunde derfor ingenlunde give sit Samtykke til den, uden at Krigsministeren erklærede, at han ei uden Frygt for et Nederlag kunde forcere Besættelsen af hele Slesvig. Han maatte navnlig med Hensyn paa den herskende Stemning ansee et saadant Skridt for i høieste Maade farligt.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at en Afstaaelse af Slesvig ingenlunde var paatænkt. Hovedøiemedet var det, at man trængte til en Udsættelse af 5 Uger. Han vidste ingen anden Udvei at erholde denne. Dertil kom, at man ved at besætte denne Stilling blev Herre over den største Deel af Slesvig, at man kunde danne sig en stor moralsk Overvægt ved at organisere denne Deel. En saadan Forholdsregel bandt ei Regeringens Hænder og sat[te] den i stand til at benytte de Chancer, som en almindelig europæisk Krig muligen kunde medføre.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte anerkjende det Rigtige i denne Anskuelse, men frygtede for, at den i Danmark herskende Stemning vilde gjøre det umuligt at gjøre et saadant Ophold ved den paa pegede Linie.

Cultusministeren [Monrad] maatte foreslaae, at det neutrale Gebeet udvidedes til Eideren, da det ei vilde gjøre noget godt Indtryk, at en Deel af Slesvig overlodes. Man kunde da indrømme den provisoriske Regjering de nødvendige Communications Veie.

Krigsministeren [Tscherning bemærkede], at det netop vilde føre til den Antagelse, at man tænkte paa at afstaae noget af Slesvig, naar

man ved denne Leilighed vilde trække en paa politiske Hensyn baseret Grændse, og at han derfor havde betragtet Spørgsmaalet om de Linier, der vare vedtagne, fra et aldeles militairt Synspunkt.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte aldeles tiltræde Krigsministerens Mening. Saafremt man indtog en saadan Stilling, gjorde man intet Andet end at standse paa det fordeelagtigste Sted, saalænge Underhandlingerne med det preussiske Hof varede. Blev disse afbrudte, kunde man gaae frem og gaae frem med Fordeel. Han maatte iøvrigt foreslaae, at Ordene »Preussische Vermittelung« forandredes til »Preussische Mitwirkung«.

Hvorefter Statsraadet vedtog Protocollen.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddeelte derpaa, at en Styrmand fra Ærøe var kommet til ham som Coureer for at forlange Forholdsregler for Øen, og at han havde meddeelt ham, at da Als var forblevet troe, og de derværende Autoriteter vare forblevne i Virksomhed, saa vilde særskildte Forholdsregler for Ærøe ei være nødvendige. Iøvrigt havde han erfaret, at man fra Svendborg, navnlig hvad Indrolleringsvæsenet angaaer, havde sat sig i Forbindelse med Ærøe. Efterat

Krigsministeren [Tscherning] havde meddeelt de seneste Rapporter, meddeelte

Justitsministeren [Bardenfleth] en Skrivelse fra Amtmanden i Ribe, at han indtil videre havde forbudt Hestes Udførelse over Toldgrændsen og forventede Ministerens Approbation. Han foreslog, at det blev ved den af Stiftamtmanden tagne Forholdsregel, men at der blev indberettet nærmere om det Antal, som paa denne Maade vilde hindres i at gaae ud af Landet.

Hvilket fandt Statsraadets Bifald.

Derefter fremsatte *Justitsministeren* [Bardenfleth] det Spørgsmaal, om Anordningerne betreffende Kystmilicen skulde indskærpes; hvilket, da *Krigsministeren* [Tscherning] fandt det unødvendigt, blev vedtaget af Statsraadet ei at skulle skee.

Derpaa forelagde *Justitsministeren* [Bardenfleth] Krigsministeren det Spørgsmaal, hvor stort et Antal Heste der ved den nye Anordning om extraordinair Udredning af Heste var nødvendigt at requirere; og blev dette Antal bestemt til 1200 Stk. Derefter foreslog

Conseilpræsidenten [Moltke], at der oprettedes en Comité af Embedsmænd under Finantserne til at modtage de frivillige Bidrag til

Statsudgiverne, som i denne Tid ydedes, hvilket Forslag tiltraadtes, og meddeelte tillige, at Commandeur Zahrtmann med Hensyn paa de i Marinen forefaldne Forandringer nu var villig til at overtage Marine-ministeriet.

Derefter opkastede *Conseilpræsidenten* [Moltke] det Spørgsmaal, om Kammerherre Scheel ifølge det, der var forefaldet, skulde ansættes alene som Directeur for det Slesvig-Holsteen-Launborgske Cancellie eller tillige som Minister, hvilket sidste han maatte fraraade, da Alt endnu var saa uvist i Slesvig, og hvad Holsteen angik, den eventuelle holsteenske Minister jo Intet vilde faae med det danske Statsraad at gjøre.

Cultusministeren [Monrad] havde nærmere erkyndiget sig om Kammerherre Scheel og bragt i Erfaring, at han ei nød megen Agtelse; han vilde derfor foreslaae, at han anvendtes som et Slags Raadgiver i Forening med Flere.

Minister Hvidt tiltraadte denne Mening.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at det, hvis man gjorde Kammerherre Scheel til Directeur uden at gjøre ham til Minister, medførte den Ulempe, at han ikke kunde referere nogen Sag i Statsraadet, men derimod enten maatte referere for Hans Majestæt selv eller for et Medlem af Ministeriet. Han maatte derfor foreslaae, at Cancelliet blev in statu quo, og at der ved siden af dette organiseredes en Commission til under Grev Knuth at behandle alle Sager.

Efterat dette Forslag var blevet discuteret, navnlig med Hensyn til de Personligheder, som maatte staae til Disposition hertil, blev det af Statsraadet vedtaget.

Efterat der vare fremkomne forskjellige Forslag om de Personligheder, der burde indtræde i Regjeringscommissionen i Slesvig, foreslog

Cultusministeren [Monrad] af disse at vælge Stiftamtmand Grev Sponneck, Amtmand Johannsen junior og Byfoged Lassen, samt at der i Commissionens Instrux paalagdes den »at handle i nøieste Forbindelse med Krigsministeren«; hvilket Forslag af Statsraadet vedtoges.

Conseilpræsidenten [Moltke] opkastede det Spørgsmaal, om Her-tugen af Augustenborgs Godser paa Als vilde være at lægge under Seqvester.

Justitsministeren [Bardenfleth] fraraadede det, da det ei stemmede med Nutidens Anskuelse at anvende Confiscations Straf for politiske

Forseelser, og at et Seqvester dog vilde være en Indledning til Confiscation eller dog ansees som saadan.

Minister Hvidt bemærkede, at der Intet vandtes ved at gjøre det, og Intet tabtes ved at lade det være. Skete det derimod, vilde man rimeligviis gribe til Repressalier og lægge Filialbanken og Danskes Eiendom under Beslag.

Dernæst discuterede Statsraadet om Valget af Commissarius til Stænderne samt de Deputerede, som af Regeringen burde vælges; og vedtoges der i denne Henseende som ogsaa med Hensyn paa Stedet, hvor Stænderne skulde samles, at indbyde Hans Majestæt til at tage Sæde i næste Statsraad. Efterat dernæst

Justitsministeren [Bardenfleth] atter havde bragt Besættelsen af Departementschefs Posterne i sit Ministerium under Debat, meddeelte [han], at begge de Herrer, han havde bragt i Forslag, havde renonceret paa den af dem forlangte Reservation af at kunne indtræde i Høieste Ret, men at Etatsraad Ussing paastod at erholde i Gage 3.500 Rbd. foruden Generalprocureur-Tillæget 500 Rbd., hvilket i dette Tilfælde vilde være en Besparelse for Staten, da han var berettiget til at afgaae med sin fulde Gage (3500 Rbd.) i Pension. Det blev derefter afgjort, at der bestemtes Etatsraad Ussing 3.200 Rbd. som almindelig Departementschefs Gage, 500 Rbd. som Generalprocureur og 300 Rbd. paa Grund af de særlige Omstændigheder.

Derefter foreslog *Justitsministeren* [Bardenfleth] med Hensyn paa Justitsraad Mourier, at der maatte tilstaaes ham, naar han i sin Tid afgik, fuld Gage i Pension.

Conseilpræsidenten [Moltke] ansaae det for urigtigt at behandle en nye Tiltrædende anderledes, end man regelmæssigt for Fremtiden vilde behandle enhver, der blev ansat fra nye af i et Embede.

Justitsministeren [Bardenfleth] gjorde opmærksom paa, at man nu var nødt til at tage Mænd, som allerede stod i betryggende Stillinger, og hvis Stilling i og for sig saaledes snarere forringedes end forbedredes; man maatte derfor i andre Retninger byde dem Forhold, som kunde gjøre dem tilbøielige til at modtage en saadan Embedsstilling, men at slig Nødvendighed for Fremtiden vilde falde bort.

Minister Hvidt bemærkede, at det vilde indtræffe ogsaa i Fremtiden, hvergang man ønskede at forskaffe sig en fortrinlig Capacitet.

Da Statsraadet ei stemte for at indrømme Justitsraad Mourier i Fratrædelsestilfælde mere end den sædvanlige Pension, erklærede

Justitsministeren [Bardenfleth], at han maatte conferere paa nye med ham.

Conseilpræsidenten [Moltke] fremlagde en Petition fra Kjøbenhavn om Valgrettens Udvidelse; hvorpaa Statsraadet hævdedes.

A. W. Moltke.

/ *Lunding.*

Møde i statsrådet lørdag d. 1. april 1848.

1848 den 1ste April var Statsraadet samlet under Hans Majestæt Kongens Allershøieste Præsidium, idet Allershøistsamme af Statsraadets Præsident dertil allerunderdanigst var indbudet. Udenrigsministeren var fraværende, og Minister Lehmann var bortreist. Protocollen førtes som sædvanligt.

Efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] allerunderdanigst havde intimeret Udkastet til Indkaldelsen af Provindsialstænderne for Danmark, bemærkede *Justitsministeren* [Bardenfleth], at Udkastet kun var endeligt færdigt med Hensyn paa de vigtigste Puncter navnlig med Hensyn til Tiden, naar Stænderne skulde indkaldes. Dernæst oplæste

Justitsministeren [Bardenfleth] allerunderdanigst Patenterne, hvorefter *Hans Majestæt* fastsatte Tiden til Forhandlingerne til 5 à 8 Dage, udnævnte Kammerherre Grev Spouneck under Handelsministeriet til Commissarius ved begge de danske Stænderforsamlinger og til Deputerede ved den Roeskildske Forsamling: Biskop Mynster — Pastor Bindesbøll — Professor Larsen — Amtmand Pløyen — Conferentsraad Treschow — Overauditeur Hall — Skibsclarerer Gad — Krigsraad Petersen; ved den Viborgske Stænderforsamling: Biskop Tage Müller — Provst Valentin — Etatsraad Holm — Cancellieraad Funder — Cancellieraad Otterstrøm.

Hans Majestæt yttrede det Ønske, at der maatte kunne nævnes Ham en Mand af den jyske Bondestand, som var skikket til at blive udnævnt; men da ingen af Statsraadets Medlemmer havde Kundskab om en saadan, vedtoges det, at den ene Deputeredes Valg endnu skulde henstaae, indtil Valgene skete for Hertugdømmet Slesvig; saameget mere som dog Stænderne i Roeskilde først skulde samles. Efterat Hans

Majestæt hertil havde givet sit Allerhøieste Samtykke, forlod Allerhøistsamme Statsraadet.

Præsidenten [Moltke] fremlagde dernæst en Skrivelse til Hans Majestæt Kongen fra 4 Medlemmer af det Slesvig-Holsteenske Ridderkab, hvori de bede Kongen at give efter, hvilken Skrivelse henlagdes.

Handelsministeren [Bluhme] meddeelte, at han fra flere Handlende her i Byen havde erholdt den Meddelelse, at de havde Varer, som laae oplagte i Kiel, hvilke de nu deels ei kunde faae herover deels frygtede for skulde blive lagt under Beslag af den oprørske provisoriske Regjering. Disse Handlende havde nu forlangt, at disse Varer maatte reclamationeres af de Kongelige Skibe, samt bedet om Beskyttelse for de Skibe, i hvilke en Deel af disse Varer allerede vare indladede. Handelsministeren maatte fraraade enhver Reclamation fra Regjeringens Side, da en saadan havde Udseende af en Anerkjendelse af den provisoriske Regjering; det samme talte imod at sende en Skrivelse til Kiels Magistrat. At tilskrive Overtoldinspecteuren og meddele ham Befaling til at aflevere de Varer, der vare oplagte paa Toldboden, vilde ogsaa være en aldeles tom Ceremonie, da denne Embedsmand har maattet give efter for Magten. Vilde Regjeringen sende et uarmeret Skib derover, da vilde det blive lagt under Embargo; vilde man sende et armeret, vilde det give Leilighed til et Sammenstød. Handelsministeren foreslog derfor at tilkjendegive Andragerne, at det af Hans Majestæts Regjering er besluttet, at de Skibe, med hvilke Andragerne selv maatte foranstalte disse Varer hidsendte, hverken ved Ankomst eller Retour eller paa Søen skal blive underkastet nogen Molest, hvilken Beslutning det forresten overlades Andragerne selv at meddele deres respective Agenter. Iøvrigt vilde, under den Forudsætning at Andragerne maatte finde det tilraadeligt at søge deres Varer tilbagesendte til Hamborg for at forsendes over Lübeck, Handelsministeriet anmode den danske Consul i Lübeck om hertil at yde den Assistance, han maatte være istand til.

Hvilket Forslag af Handelsministeren af Statsraadet blev tiltraadt, idet der vedtoges, at saafremt fra andre Steder lignende Andragender skulde indkomme, da skulde disse behandles paa samme Maade.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte, at vedkommende Amtmand havde underrettet ham om, at der i Thisted og ved Morsø laae flere holsteenske Skibe ladede med Korn og bestemte til Altona, idet han havde forespurgt, om han skulde lægge Beslag paa dem. Justits-

ministeren formeente, at de i Analogi med det, Statsraadet nyeligen havde vedtaget, burde afgaae umolesterede.

Ministrene Monrad og Hvidt bemærkede, at der ei var Grund til at molestere noget Skib, naar det ei førte Ammunition eller Vaaben.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at det var sandsynligt, at Kornet var bestemt for Udlandet over Altona.

Præsidenten [Moltke] oplæste dernæst en Indberetning fra Vagtskibschefen i Store Belt, at han havde bragt i Erfaring, at flere danske Skibe ladede med Kul vare forventende gjennem Beltet og udbad sig Ordre, om ei disse maatte anholdes, da der var Mangel paa Kul.

Handelsministeren [Bluhme] maatte under de nærværende Forhold betragte Kul som en uundværlig og væsentlig Krigsfornødenhed.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at Kul var absolut fornøden for at vedligeholde Forbindelsen mellem Rigets Dele, og at det var høist sandsynligt, at Vagtskibschefen havde netop af selve Ladningernes Eiere erholdt den meddeelte Efterretning, idet disse ønskede Ladningerne anholdte, da de frygtede for at lide Tab ved at see dem sendte til Kiel. Han maatte dertil føie, at Kulbeholdningen var udtømt.

Minister Monrad fandt en saadan Expropriation aldeles ikke betænkelig, men aldeles i Overeensstemmelse med den Maade, hvorpaa i Nødstilfælde de nødvendige Heste tilveiebringes.

Minister Hvidt meente, at man rigtigst kunde underhandle med Ladningernes Eiere om at afkjøbe dem disse.

Justitsministeren [Bardenfleth] fandt det høist betænkeligt at stoppe de nævnte Skibe, dels fordi man udsatte sig for Repressalier, dels for de Erstatnings-Spørgsmaal, som senere kunde reise sig deraf. Han maatte tilraade at træde i Underhandling med Kjøbmændene.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at naar Ladningen een gang skulde bringes til Kiel, da kunde ingen reel Kjøbmand inklade sig paa en saadan Underhandling, uden at Fartøjet først var stoppet, og han troede netop af den Grund, at det var Eiernes Ønske, at saadant maatte skee.

Minister Hvidt foreslog, at bemeldte Ladninger skulde, naar der fandt absolut Trang til Kul Sted, kunne tages mod Godtgjørelse; men fandt en saadan Trang ei Sted, skulde man lade dem passere.

Hvilket vedtoges af Statsraadet; ligesom ogsaa den i denne Anledning affattede Skrivelse til Vagtskibschefen, der oplæstes af *Præsidenten* [Moltke], vedtoges.

Med Hensyn paa Udstædelsen af et Indkaldelsespatent for de slesvigske Stænder vedtoges, at Indkaldelsen burde skee til Sønderborg snarest muligen, og at Justitsministeren og Udenrigsministeren skulle conferere om Udnævnelser af Commissarius.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte derpaa Grundtrækkene af en nye Avancementsmaade, han agtede at indføre ved Armeen; ligesom han ogsaa underrettede Statsraadet om, at Generalauditeuren havde udarbejdet nogle disciplinære Bestemmelser for at give de Befalende tilstrækkelig Myndighed og sikre de Undergivne mod dennes Misbrug.

Handelsministeren [Bluhme] foreslog, at Øerne Als og Ærøe, hvor den lovlige Orden var vedligeholdt, maatte undtages fra Plakaten af 29de Marts d. A., og [at] Handelsministeriet maatte bemyndiges til, alt som Armeen rykkede frem, at udvide denne Undtagelse til de Landsdele, der vendte tilbage til den lovlige Orden.¹⁾

Hvilket blev af Statsraadet vedtaget.

Hvorefter Statsraadsmødet hævedes.

A. W. Moltke.

Møde i statsrådet mandag d. 3. april 1848.

1848 den 3die April var Statsraadet samlet; fraværende var Minister Lehmann. Protocollen førtes af Auditeur Liebe.

Præsidenten [Moltke] meddeelte, at han fra Hans Majestæt havde modtaget 2 Allerhøistsamme tilstillede Addresser, den ene fra Hillerød Købstad i constitutionel Retning, den anden fra en Deel Beboere i Nørvang-Tørrild Herreder i modsat Retning. Begge toges ad acta. Med Hensyn til den i forrige Møde besluttede Indkaldelse af Provindsialstænderne bemærkedes af

Justitsministeren [Bardenfleth], at Mødetiden for den først sammentrædende Forsamling ikke vilde kunne sættes tidligere end d. 26de April, da den 20de April og følgende Dage vare Helligdage; han henledte derhos Opmærksomheden paa, om en peremptorisk Tidsfrist af

¹⁾ Plakat for Danmark ang. forbud mod indførelsen af fremmede forfaldede varer samt af indenlandske manufaktur-, fabriks- og haandværksvarer fra hertugdømmerne Slesvig og Holsten.

8 Dage, inden hvilken Stænderne skulde have endt deres Forhandlinger, dog ikke var alt for kort.

Statsraadet vedtog, at det skulde have sit Forblivende ved den tidligere bestemte Tidsfrist af 8 Dage, men at den kgl. Commissarius kunde bemyndiges til i fornødent Fald at forlænge Tiden med nogle Dage.

Præsidenten [Moltke] gjorde opmærksom paa, at det i Sammenkaldelses-Patentet maatte udtales, at det berammede Stændermøde var et extraordinairt Møde, for at Forsamlingerne ikke skulde befatte sig med andre Sager end dem, der af Regjeringen bleve forelagte. Han bemærkede derhos, at det vilde være nødvendigt, at Mødetiden for de jydsk Stænder sattes omtrent 14 Dage senere end den Roeskildske Forsamlings Afholdelse, da begge Forsamlinger skulde have samme kgl. Commissarius og samme Deputerede for Universitetet.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddelte, at han havde modtaget en Skrivelse fra Stiftamtmanden over Ribe Stift, hvorved denne indberetter, at 4 nordslesvigske Embedsmænd vare blevne indbragte til Ribe og arresterede, samt derhos forespurgt, hvad han i den Anledning havde videre at foretage, naar de præliminaire Forhører over de Paagjældende vare sluttede. Justitsministeren tilføiede, at han ansaa det for rigtigst, at de Arresterede med de over dem optagne Forhører afleveredes til den Commission, der i Henhold til, hvad der tidligere var vedtaget, skulde sendes til Slesvig for at foranstalte det Fornødne med Hensyn til Af- og Indsættelse af Embedsmænd m. v.

Statsraadet besluttede, at Stiftamtmand Grev Sponneck skulde være 1ste Medlem af den paagjældende Commission, Revisionschef Kirstein 2det Medlem, og at Valget af et 3die Medlem skulde overlades Grev Sponneck, dog saaledes at det skulde være en Slesviger, som tiltoges. Fremdeles blev det paa dertil af *Handelsministeren* [Bluhme] givet Anledning vedtaget, at Overtoldinspektør Steenstrup skulde ledsage Commissionen for at gaae den tilhaande, hvad der vedkom Toldkammer-Faget.

Præsidenten [Moltke] meddelte Statsraadet, at Hans Majestæt Kongen ønskede, at Minister Bluhme skulde ledsage Allerhøistsamme paa den forestaaende Reise til Slesvig.

Præsidenten [Moltke] indledede Discussionen angaaende den Valglov, som skulde forelægges de forestaaende Stænderforsamlinger, idet han bemærkede, at man vel foreløbigen maatte forene sig om de Prin-

ciper, hvorefter en saadan Lov skulde udarbeides. Han meente for sit Vedkommende, at Loven paa den ene Side maatte for at skulle kunne fyldestgjøre Nationen baseres paa en temmelig bred Basis, men at den paa den anden Side ikke maatte støde altformeget an imod den i modsat Retning gaaende Anskuelse. Det gjeldte altsaa om at finde en passende Mellemvei.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at et af de Hovedspørgsmaal, hvorom man først maatte komme paa det Rene, var: hvor stort et Antal Deputerede, der skulde møde paa Rigsforsamlingen; thi heraf vilde det afhænge, hvorvidt det var muligt at gennemføre det System, som man iøvrigt ansaae for det retteste. Et mindre Antal Deputerede, valgte paa en meget viid Basis, vilde efter hans Formening forudsætte Nødvendigheden af dobbelte Valg.

Cultusministeren [Monrad] antog, at det første Spørgsmaal maatte være: paa hvilket Sted man egentligen vilde lægge Valgmyndigheden. I denne Henseende meente han, at det under alle Omstændigheder maatte forkastes ved Sættelse af Rigsforsamlingen at gaae ud fra en Repræsentation af Classer og Interesser, saaledes som Tilfældet er med den nuværende Stænderinstitution. En saadan Repræsentation bringer nemlig den ene Interesse op imod den anden, fremkalder Partistridigheder og foranlediger mange Conflictter, ligesom det derhos ogsaa er en Illusion, naar man troer at kunne finde en Repræsentation for alle Interesser. De Mænd, der sidde i Rigsforsamlingen, skulde ei være Parter, men Dommere, de skulde udgaae fra almindelige Valg, som ligge udenfor de specielle Interesser, og det gjelder da altsaa om, at man søger at lægge Valgmyndigheden hos Folket, hvad enten man nu vil gaae høiere eller lavere med sin Skala.

Minister Hvidt var ogsaa af den Overbeviisning, at Classevalget aldeles maatte forkastes. Det vilde imidlertid, naar Landboere og Kjøbstædboere skulde forenes under samme Kathogorie, være vanskeligt nok at bringe det Hele til en Eenhed, ikke paa Grund af begge forskjellige Interesser, men formedelst den forskjellige Intelligents. Man kunde ved at behandle [dem] paa samme Maade unægteligt let bringe hele Vægten af Valget over i Landbefolkningen, og man maatte derfor være vaersom. At foreskrive en Census for at undgaae hiin Ulempe vilde imidlertid neppe være anbefaleligt, hvorimod Sagen forekom ham simplest at ordnes ved, at der for dem, der skulde kunne deeltage i Valgene, fastsattes bestemte personlige Qualificationer.

Udenrigsministeren [Knuth] var ganske enig i, at man paa ingen Maade skulde søge Interesserne repræsenterede, men maatte derhos ansee det for en meget rigtig Betragtning, at de tvende Hovedanskuelser, som man altid finder i det politiske Liv: den fremadskridende og den conservative, kunde komme til at gjøre sig gjældende igjennem Forfatningen paa behørig Maade aldeles ikke som forfægtende Standsinteresser, men som staaende paa et høiere Punct, hævede over disse. Bliver den ene af disse Retninger den prædominerende, da skabes et Enevoldsherredømme, og alt politisk Liv qvæles. Hvad dernæst ogsaa maa have for Øie er, at saalænge de fleste ere optagne af deres specielle Interesser og deres Bonde-, Kjøbstad- og Godseier-Interesser, og saalænge den høiere Anskuelse kun har overmaade faae Repræsentanter, kan der, saaledes som Minister Hvidt har antydet, befrygtes at ville ved Valget blive en Kappen om at trænge hinanden ud paa Grund af Hensyn til de specielle Interesser, istedet for at der kun burde sees paa de høiere Interesser. Det turde derfor vistnok have sine store Vanskeligheder at finde en hensigtssvarende Valgbasis.

Krigsministeren [Tscherning] troede, at Aarsagen, hvorfor man stadigt famlede efter en tilfredsstillende Valglov, laae i, at al Repræsentation hidtil bestandig var gaaet over fra Communerne til Staten. I Communerne træde nemlig de politiske Anskuelser i Baggrunden, de specielle Interesser spille Hovedrollen, og Repræsentationen bliver da der temmelig naturligt en Interesserepræsentation; denne har man ført over i Staten, og derved er det politiske Liv ikke blevet repræsenteret. Han antog imidlertid, at man endnu ikke her i Landet var kommet til det Punct, at det politiske Liv kunde søges repræsenteret, og han sluttede sig derfor til Cultusministeren i, at det var Folkekredsene, som man burde søge repræsenterede.

Handelsministeren [Bluhme] erklærede sig for, at Folkemængden i et vist Forhold maatte søges repræsenteret og det ved directe Valg. Han erkjendte imidlertid, at herved den Ulempe vilde indtræde, som Minister Hvidt havde antydet; og da han ikke klart kunde tænke sig, hvorledes man for at undgaae den skulde begrænde Vælgernes Qualification, stillede han det Forslag, at det skulde overdrages en enkelt Mand eller nogle faae i eller udenfor Statsraadet at gennemtænke Sagen og yttre sig over, hvorledes den bedst kunde ordnes.

Cultusministeren [Monrad] yttrede, at naar man først var enig om, at der ikke kunde indrømmes nogen Classe eller Interesse som saadan Indflydelse ved Valget, saa blev Spørgsmaalet, hvilke regulerende Mid-

ler der kunde være at anvende i Henseende til Valgene. Man kunde da tænke sig, at der for Vælgerne bestemtes en vis Census enten efter Eiendom eller Skat. Forsaavidt man vilde holde sig til Eiendom, maatte det imidlertid alene være en Netto-Eiendom, hvortil der kunde blive at tage Hensyn. Men det syntes ham at ligge nærmere at bruge Beskatningen som Norm for Valgmyndigheden, hvilket ogsaa havde den store Fordeel, at den, som udreder Skat, er nærmere knyttet til Staten end den, som ingen udreder. Naar der da nu spurgtes om, hvor dybt ned man skulde gaae med Valget af Skattebasis, saa maatte han være af den Formening, at man burde gaae til den yderste Grændse og admittere som Vælger Enhver, der ydede Skat til Stat eller Commune. Det gik nemlig selvfølgelig ikke an at blive staaende ved en Basis, der udelukkede Bonden; men naar man først kom ned i Bondeklassen, saae han aldeles ingen Grund til ikke at gaae dybt ned i den; man fandt den samme Mangel paa tilstrækkelig Oplysning, den samme Egoisme, den samme Raahed, men derhos ogsaa de samme gode Sider, den samme Sundhed i Omdømme, den samme Simpeltid i Sæder. Ved at gaae til den yderste Grændse vilde man maaskee faae en Folke-regering, medens man ved at standse ved en høiere Skattebasis kun vilde faae en Anti-Godseier-Repræsentation, en Repræsentation for den specielle Gaardmands Interesse. Det er heller ikke nogensinde Democratiet — for[ud]sat naturligviis med det modererende Element alle maa ønske — som har fremkaldt Spænding og Oprør; men naar man deler Nationen ligesom i 2 Partier, Vælgere og Ikke-Vælgere, da opstaaer der Uro og Bevægelse, og det ene Parti styrter det Andet. For da nu at regulere den Indflydelse, som det vilde have, naar man i Henseende til Skattebasis gik ned til den yderste Grændse, Noget som han under de nuværende Forhold betragtede som en Nødvendighed, ihvorvel han ikke kunde ansee det som i og for sig det Ønskeligste, var han villig til at gaae ind paa Alt, hvad der i saa Henseende kunde gjøres. Han troede saaledes, at Kongemagten stod saa høit og sikkert her i Landet, at man uden at støde an mod den almindelige Mening kunde overlade Kongen at vælge en Qvotadeel af Rigsforsamlingens Medlemmer; maaskee kunde man ogsaa lade Provindsialstænderne vælge en vis Deel. Blandt de flere forskjellige regulerende Maader, som man iøvrigt kunde tænke sig benyttede for at forebygge Forfatnings-Maskinens altfor hurtige Gang, udhævede han dernæst To-Kammer Systemet, hvilket han, forsaavidt det kun blev adopteret som regulerende Maskinens Gang, men ikke som delende Magten, maatte holde for an-

befaleligt. Han fremhævede endvidere, hvad der imidlertid ikke kunde være anvendeligt paa 2. Kammeret, at Medlemmerne kunde vælges paa længere Aaremaal, og fremdeles — hvad der kunde gjelde om begge Kamrene — at Medlemmerne ikke gik af paa eengang. Det kunde ogsaa, bemærkede han, bestemmes, at En for at være gyldigt valgt skulde være valgt med absolut Pluralitet. Ligesom, efter hvad han havde udviklet for Landets Vedkommende, Enhver, som ydede Skat til Stat eller Commune, skulde være Vælger, saaledes meente han ogsaa, hvad Kjøbenhavn angik, at enhver skatteydende Borger maatte have Valgmyndighed; enhver Skatteydende i Hovedstaden maatte da kunne tage Borgerskab, og Arealskatten maatte regnes Leierne tilgode.

Krigsministeren [Tscherning] maatte protestere imod, at Valgmyndigheden baseredes paa Skatteydelse, da herved mangfoldige Individuer, som ikke betalte nogensomhelst Skat, og som vare vel skikkede til at vælge, udelukkedes. Enhver Stræben efter en saadan Valgbegrænsning forekom ham falsk, og man maatte efter hans Mening søge at tilvejebringe Almuevalg uden nogen saadan. Slige Valg kan man finde i England, hvor Valghandlingen gaaer for sig paa offentligt Torv, og enhver kan deeltage i den. Denne Valgmaade er den eneste, som nu kan vinde noget Bifald, og ved hvilken Befolkningen kan tilfredsstille sig; den har den uhyre Fordeel, at den tvinger Valgcandidaten til at lægge sin politiske Troeskjendelse for Dagen.

Minister Hvidt var aldeles enig med Krigsministeren i, at naar en saadan Valgform som den engelske kunde tilvejebringes hos os, vilde den være den Bedste. Hvad Valgmodus angik, da var det ingenlunde saa, at i England enhver var Vælger, men der udfordredes tvertimod hertil en bestemt Afgivts-Ydelse eller Indtægt. Han gjentog iøvrigt, at det efter hans Formening vilde være rigtigst at lade med Hensyn til Valgretten, ialtfald i det Ringeste forsaavidt Valget til Rigsforsamlingen angik, enhver Census efter Eiendom eller Skat fare og alene at gjøre den Indskrænkning gjældende, at den Vedkommende skal godtgjøre, at han er en selvstændig Mand.

Krigsministeren [Tscherning] maatte vedblive, at den egentlige Valghandling i England foretages, uden at der er Spørgsmaal om nogensomhelst Qualification hos Vælgerne. De Indskrænkninger, der finde Sted, gjelde kun Valgdommerne.

Justitsministeren [Bardenfleth] fandt det ikke af nogen sær Vigtighed, hvorledes der i den omhandlede Henseende forholdtes i Eng-

land, da Forholdene i dette Land ere saa forskjellige fra dem, der finde Sted hos os, at man neppe kan lægge den Fremgangsmaade, som finde Sted der, til Grund. Han var iøvrigt af den Overbeviisning, at man aldeles skulde opgive at søge Interesserne repræsenterede, og da man nu, hvad enten man vilde begrænde Valgmyndigheden ved en Eiendoms-Census eller en Skatte-Census, vilde komme ind paa Interessernes Gebeet, idet den Formuende kom til at staae mod den Fattige, Husmanden mod den, som slet Intet betalte i Skat, saa vilde han for sit Vedkommende ikke være utilbøielig til at gaae ind paa, at aldeles ingen Census, hverken efter Eiendom, Skat eller Leie tages i Betragtning, men for da igjen at sætte en besindig Opposition mod en altfor voldsom Fremskriden af det Alt omstyrtende Element og for saaledes at forebygge, at det conservative Element skulde ganske tabes af Sigte, vilde det være nødvendigt, at de endelige Valg ikke foretoges strax, men at dobbelte Valg fandt Sted. Dette var, troede han, den eneste Maade, hvorpaa man fornuftigviis kunde gennemføre aldeles frie Valg, ikkun bundne til personlige Qualificationer; og vilde man ikke gaae ind paa saadanne Dobbelt-Valg, maatte man efter hans Mening gaae tilbage til at faae Interesserne repræsenterede, hvilket han vilde ansee for meget beklageligt.

Præsidenten [Moltke] fremhævede, at der i Øieblikket kun var Spørgsmaal om den foreløbige Valglov, hvorefter Deputerede til Rigsdagen skulde vælges, og ikke om den endelige Valglov, der vilde komme til at indeholdes i det Udkast til Forfatningsloven, som skulde forelægges Rigsforsamlingen. Hvad da altsaa angik det foreliggende Spørgsmaal, til hvilket han ansaae det rettest at holde sig, troede han, at man blot i Almindelighed skulde have for Øie, hvorledes man, idet man vel vogtede sig for at gaae til hvilken som helst Yderlighed enten til den ene eller til den anden Side, kunde til at sidde i Rigsforsamlingen faae valgt saadanne Mænd, om hvis Duelighed man kunde være overbevist, og af hvem man kunde vente de bedste Raad.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at naar Talen var om Sammenkaldelsen af en Rigsforsamling, da var det ikke for at faae en vis Intelligents repræsenteret, men for at erholde en Repræsentation for den hele folkelige Kraft, thi det var af selve Folkets Inderste, at Forfatningen skulde udgaae. Det blev da saaledes ikke erfarne Mænd, men Repræsentanter for Folket, som man skulde søge valgte.

Hvad dernæst Krigsministerens Yttringer angik, da maatte han

gjøre opmærksom paa, at paa Landet betalte Alle, som ikke vare Almissemønder, Skat — enhver Husmand, enhver Indsidders skattede til Communen, og i Kjøbenhavn betaltes i alt Fald Skat gennem Leien.

Forsaavidt der endvidere havde været Spørgsmaal om den Maade, hvorpaa Valgene foretages i England, da kunde han ikke Andet end paa det Indstændigste lægge Statsraadets Medlemmer paa Hjerte, at det at lade Valgcandidaterne træde offentligt frem, at stille Spørgsmaal til dem og lade dem besvare disse var et af de sikkreste Midler til virkelig at bringe Intelligentsen frem og fjerne Uvidenheden og Raaheden, og det fortjente derfor den omhyggeligste Overveielse, om dette Middel ikke burde indføres hos os.

Ved indirecte Valg antog han vel ikke, at den egentlige folkelige Magt blev svækket, men han maatte ansee saadanne Valg for upopulaire, og det vilde derfor kun være af Hensyn til, at det i et Conciliations-Ministerium er Pligt at komme hverandre imøde, ved en Concession fra hans Side, at han kunde gaae ind paa at admittere slige Valg.

Der kunde iøvrigt tænkes forskjellige Systemer, og han nævnte exempelviis: en Qvotadeel af Repræsentanterne, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{6}$ skulde vælges af Kongen; de øvrige skulde vælges umiddelbart af Folket ved offentlige Valg, uden at der til Valgmyndigheden skulde knyttes nogen som helst anden Indskrænkning, end at der udfordredes enkelte personlige Qualificationer; for at være gyldigen valgt maatte der derhos have absolut Pluralitet af de Stemmende, hvorved man fik Sikkerhed for, at En ikke blev valgt ved en reen Tilfældighed. Valgcandidaterne maatte træde offentligt op og underkaste sig en formelig Prøvelse af Vælgerne. Et Antal Sogne af saa og saa stor Folkemængde skulde vælge et vist Antal Deputerede. Valgene skulde foregaae i Sognene, og der skulde over dem optages en Protocoll af en Valgcommission bestaaende af Sogneforstanderskabet; Protocollerne skulde derefter indsendes til Valgcommissionen for det samlede District, og den skulde da gennemgaae den og proclamere, hvem der havde faaet de fleste Stemmer. Viste det sig, at ingen ved de afholdte Valg havde erholdt absolut Pluralitet, skulde den endelige Afgjørelse af Valget lægges for et vist Antal Valgmænd, som i et vist Forhold til Folkemængden skulde vælges af Sognene, og som kun maatte stemme paa dem, der ved de umiddelbare Valg ikke havde opnaaet absolut Pluralitet.

Handelsministeren [Bluhme] maatte ogsaa ansee det for høist ønskeligt, at det System kunde indføres, at Valgcandidaterne stillede sig

offentligt og besvarede de til dem af Vælgerne rettede Spørgsmaal; men han troede imidlertid ikke, at dette System kunde indføres ved Lov; men at det efterhaanden maatte fremgaae af sig selv. Forøvrigt vedblev han den Mening, at man burde undgaae indirecte Valg, der vilde gjøre Ministeriet upopulært. Hans Votum gik ud paa, at Valgene skulde være directe, og at der hos Vælgerne ikke skulde fordres andre Qualificationer end uplettet Rygte og selvstændig Stilling; at Valgene derhos skulde skee sogneviis, og at der skulde kræves absolut Pluralitet; Moderationen af de aldeles frie Valg skulde ligge i, at der forbeholdtes Kongen at udnævne en aliquot Deel af Rigsforsamlingens Medlemmer.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte for det Tilfælde, at der aldeles ingen Census blev sat, være af den Formening, at Kongen burde kunne vælge $\frac{1}{3}$ af Rigsforsamlingen.

Idet *Præsidenten* [Moltke] endnu udhævede den Mislighed ved store offentlige Valg, at den Duelige ofte vilde holde sig tilbage, medens det derimod blev den mindre Duelige, der traadte op, henstillede han, om det ikke vilde være rettest at udsætte den videre Discussion over Sagen til et følgende Møde, for at man, efter hvad der idag var udtalt, nærmere kunde gjennemtænke de Hovedpuncter, hvorom det dreiede sig.

I Henhold hertil besluttede Statsraadet, at den videre Discussion skulde udsættes.

Udenrigsministeren [Knuth] erhvervede Statsraadets Approbation paa, at der fra Tower maatte bestilles 10,000 Geværer med Bajonet og Percussionslaas; med Hensyn paa hvilken Bestilling han forud havde nærmere confereret med Krigsministeren.

Handelsministeren [Bluhme] refererede en allerunderdanigst Indstilling til Hans Majestæt Kongen, om at Allerhøjstsamme allernaadigst vilde bifalde, at de guineiske Etablissementer søges paa den fordeclagtigste Maade afhændede til England, dog saaledes at saavidt muligt den Betingelse søges opnaaet, at danske Skibe med Hensyn til Emigrationen af frie Arbeidere til Vestindien maa fremtidig have lige Adgang med engelske Skibe, samt at Handelsministeren maa bemyndiges til i formeldte Henseende at brevvexle med Ministeren for de udenlandske Sager.

Denne Indstilling blev af Statsraadet tiltraadt.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Lunding.

Møde i statsrådet onsdag d. 5. april 1848.

1848 den 5te April var Statsraadet samlet; fraværende vare Mini-
strene Bluhme, Lehmann og Tscherning.

Præsidenten [Moltke] meddeelte, at Kammerherre Zahrtmann var
under Gaars Dato blevet af Hans Majestæt udnævnt til Marineminister.

I denne Anledning vedtog Statsraadet, at den for Kammerherre
Zahrtmann fornødne Bestalling skulde udfærdiges igjennem Justits-
Ministeriet.

Præsidenten [Moltke] oplæste en Skrivelse fra Handelsministeren,
hvori meddeles, hvilke Foranstaltninger han for den Tid, han er fra-
værende i Anledning af en Reise med Hans Majestæt, har truffet med
Hensyn til Forretningsgangen i det ham an betroede Collegium. Denne
Skrivelse toges ad acta.

Præsidenten [Moltke] tilkjendegav, at han fra Hans Majestæt Kon-
gen havde modtaget en Protocoll, som Overpræsidenten i Altona havde
optaget i Anledning af, hvad der passerede ved den provisoriske Re-
gerings Anerkjendelse sammesteds.

Efterat denne Protocoll var bleven oplæst, toges den tilligemed en
den ledsagende Skrivelse ad acta.

Ligeledes toges ad acta en af Minister Hvidt indleveret Beretning
fra Fabrikdirecteur Dr. Poulsen ang. det i Altona ved den forommeldte
Leilighed passerede m. m.

Præsidenten [Moltke] meddeelte, at han fra Hans Majestæt Kongen
havde modtaget en til Allerhøistsamme fra flere fraværende tyske
Indvaanere indgiven Adresse, hvori de udtalte deres Adhæsion til Re-
geringen m. m. Bemeldte Adresse toges ad acta.

Præsidenten [Moltke] foredrog en Skrivelse til Finants-Ministeriet
fra det Kgl. General-Toldkammer- og Commerce Collegium indehol-
dende forskjellige Puncter vedrørende Handel og Skibsfart, i Hen-
seende til hvilke Kammeret med Hensyn til Krigsurolighederne ønsker
taget en fast Bestemmelse, hvilken Skrivelse blev taget ad acta.

I Henhold til hvad tidligere var blevet besluttet om at Blokade af
de holsteenske Havne ikke skulde finde Sted, og at Blokade af de sles-
vigske Havne i alt Fald skulde indskrænkes til indenlandske Skibe,
samt da det derhos i det Hele maatte ansees ønskeligt, at Handel og
Skibsfart kom til at gaae sin uforstyrrede Gang, vedtog Statsraadet,
at der skulde svares:

At Statsraadet er blevet enigt om at lade Handelen mellem Kongeriget og Hertugdømmerne saavel som mellem disse og Udlandet indtil videre gaae sin uforstyrrede Gang, og at saaledes Ingen af de i bemeldte Skrivelse omspurgte Foranstaltninger vil være for Øieblikket anvendelig alene med Undtagelse af, at Blokade af de slesvigske Havne vil som transitorisk Foranstaltning finde Sted, forsaavidt militaire Hensyn maatte gjøre samme nødvendig, i hvilket Fald Blokaden dog vil indskrænke sig alene til indenlandske Skibe.

Præsidenten [Moltke] forelagde fremdeles et fra Amtmanden over Veile Amt indkommet Andragende, hvori bringes i Forslag, at der, da de forhaandenværende Omstændigheder medføre, at der skeer en overordentlig Tilstrømning til Kolding deels af Militaire og deels af Andre, og at Levnetsmidlerne derved betydeligt fordyres, maa, for at lette Koldings Indvaanere de Byrder, som Urolighederne fremkalde hos dem, eftergives indtil videre Consumtionsafgifterne af de Fødemidler, der indføres til Byen.

Præsidenten tilføiede, at efter indhentede Oplysninger havde Indførselsconsumtionen (derunder naturligviis ikke indbefattet Brænderie Afgiften) af Kolding udgjort i April Maaned 1846 (der var et mere normalt Aar end 1847) circa 700 Rbd., og at der foreløbigen vil i alt Fald kun kunne være Spørgsmaal om at eftergive Consumtionsafgiften for indeværende April Maaned, i hvilken iøvrigt Afgiftens Størrelse paa Grund af de nærværende extraordinaire Forhold maatte antages at ville blive langt betydeligere end i den tilsvarende Maaned i 1846.

Efterat det i Statsraadet var i Anledning af dette Andragende blevet udhævet, at Afsætningen af den større Mængde Consumptibilier, som nu gjordes nødvendig for Kolding, gav Byen Fordele, som ialtfald for en Deel kunde opveie Ulemperne, at Fødemidlernes Fordyning laae i Forholdene, ikke i Consumtionen, samt at den omspurgte Foranstaltning vilde være aldeles extraordinair og give Anledning til, at andre Byer, der omtrent vare i samme Tilfælde som Kolding, indkom med Begjæringer om en lignende Eftergivelse af Consumtionen, vedtoges det:

»At det foreslaaede Skridt for Følgernes Skyld ikke kunde gives Bifald.«

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte, at Amtmanden over Ribe Amt havde indberettet, at da der i Jylland var opstaaet Bekym-

ring med Hensyn til de Foraars-Markedet, som skulde afholdes i den sydvestlige Deel af Slesvig, og Frygt for, at man ikke der vilde kunne faae sit Qvæg afsat, havde han paa egen Haand udstedt en Bekjendtgjørelse om, at de nævnte Markeder kunde paa de samme Tider afholdes i Ribe; hvilken Foranstaltning Justitsministeren havde approberet.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte fremdeles, at Amtmanden over Veile Amt havde indberettet, at han fra den provisoriske Regjering for Hertugdømmerne havde modtaget en Pakke Bekjendtgjørelser, om at Markederne i Slesvig skulde afholdes til de engang bestemte Tider, med Anmodning om at foranstalte disse Bekjendtgjørelser omdeelte i Amtet. Amtmanden havde selvfølgeligen ikke efterkommet denne Anmodning.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte endelig, at han fra Stiftamtmand Jessen havde modtaget Underretning om, at Capitain Lohse, der med Fuldmagt fra Regjeringen var gaaet til Lauenborg, og der af Justitsministeren efter dertil af Statsraadet given Anledning var bleven ham anbefalet, var fra Lolland bleven sat over til Lübeck.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at Politidirecteuren flere Gange havde meddeelt ham, at der heri Staden yttrede sig en betænkelig Stemning med Hensyn til Enkedronning Caroline Amalie, og at det i den Anledning oftere havde været Gjenstand for Overveelse, om nogen Foranstaltning i saa Henseende maatte være at træffe. Justitsministeren havde imidlertid ikke hidtil anseet saadan Foranstaltning nødvendig, og han troede heller ikke, at der for Øieblikket var Grund til at foretage Noget; men han havde dog villet gjøre Statsraadet opmærksom paa, at hiin Stemning var der, da man, forsaavidt den ikke, hvad han haabede, af sig selv faldt bort, dog maatte være betænkt paa, hvad der var at gjøre. Han tilføiede, at saafremt det Betænkelige i hiin Stemning skulde blive betydeligt forøget ved, at der indløb Efterretninger, som maatte gjøre et voldsomt Indtryk paa Befolkningen og irritere Stemningen mod Enkedronningen, kunde der vel være Grund til at sætte Kraft mod den deraf mulig opstaaende Folkebevægelse. Han erkjendte vel, at et saadant Skridt vilde have sine betænkelige Sider, men det kunde paa den anden Side ogsaa være farligt at give efter for Stemningen og i det Øiemed f. Ex. fjerne Enkedronningen ved at anmode hende om at forlægge sin Residents til et Sted udenfor Kjøbenhavn; thi vænnede man først den

laveste Deel af Folket, og det var vistnok kun hos den, at hiin Stemning fandtes, til at man gav efter, var der ikke længere nogen Grændse. Desuden kunde man under den Forudsætning, at det kunde blive farligt for Enkedronningen, om hun vedblev at opholde sig heri Byen, heller ikke undgaae en voldsom Demonstration ved, at hun fjernede sig; thi det vilde da vistnok komme til at gaae ud over hendes Palais; og man kunde derhos ogsaa gjøre langt større Regning paa Assistance hos den mere oplyste Deel af Folket, naar hun var heri Byen.

Cultusministeren [Monrad] maatte ansee det for meget farligt, om man under de nærværende extraordinaire Conjuncturer vilde i paa-kommende Tilfælde søge med Kraft at bekjæmpe en af den omhandlede Stemning mulig opstaaende Folkebevægelse, istedetfor at man i fornødent Fald burde fjerne denne ved at formaae Enkedronningen til at forlade Kjøbenhavn, hvilket Skridt vilde være aldeles naturligt og overeensstemmende med hans Følelse. Da det derhos ikke syntes, at den ommeldte Stemning havde for Øieblikket nogen videre Betydning, maatte man efter hans Mening fortiden indskrænke sig til for det Tilfælde, at der kom en ulykkelig Efterretning, som gjorde et stærkt Indtryk paa Publikum, at have et vaagent Øie i den paagjældende Retning for saa hurtigt som muligt at søge at undgaae et Udbrud af Stemningen.

Udenrigsministeren [Knuth] udtalte sig i lignende Retning som Cultusministeren.

Præsidenten [Moltke] maatte ogsaa være enig med Cultusministeren i, at Hovedsagen var at forebygge Udbruddet af saadan en Conflict som den omhandlede, der altid vilde være ubehagelig. Man maatte imidlertid derhos ogsaa paa den anden Side vel vogte sig for ved overdrevne Forsigtighedsregler selv at fremkalde en eller anden Uro.

Minister Hvidt udtalte sig i samme Retning.

Udenrigsministeren [Knuth] foredrog det væsenlige Indhold af de Depescher, han senest havde modtaget fra Udlandet.

De i forrige Møde afbrudte Discussioner angaaende Valgloven fortsattes.

Minister Hvidt: Efter de Yttringer, som faldt i sidste Møde, syntes man ikke utilbøielig til at gaae ind paa en Valglov, der ikke satte nogen Census hverken efter Eiendom eller Skat, men alene tog Vælgernes personlige Qualificationer i Betragtning. Disse Qualificationer

have Minister Monrad og jeg, som nærmere have confereret om Sagen og forenet os om adskillige Hovedpunkter, meent at maatte bestaae i deels en vis Alder, hvilken vi have troet at kunne foreslaae til 25 Aar, deels et uplettet Rygte, saaledes at den Paagjældende ikke har været underkastet nogen vanærende Straf, og at han, hvis han har været anklaget for nogen Forbrydelse, som kunde have en saadan Straf til Følge, er bleven fuldkommen purificeret, deels endelig en selvstændig Stilling, saaledes at han ikke er undergivet noget privat Tjenesteforhold, hvorved han ikke selv holder Dug og Disk. At lægge en saa bred Basis til Grund for Valget, som Tilfældet vilde blive, hvis man ikke fordrede andre Qualificationer hos Vælgerne end de nysnævnte personlige, vilde imidlertid naturligviis have mange Betænkeligheder, naar man ikke paa den anden Side satte en passende Regulator, og denne have vi da troet at kunne lægge deri, at $\frac{1}{4}$ af det hele Antal Deputerede skulde udgaae fra et Kongeligt Valg. Herved vilde der nemlig vistnok komme ind i Forsamlingen Elementer, som i Forbindelse med flere af de Deputerede, der vare valgte af Folket, kunde contrabalancere en altfor stor demokratisk Tendents. Imellem Vælgernes og de Valgbares Qualificationer skulde der efter vor Formening ikke finde nogen Forskjel Sted.

Hvad dernæst angaaer Antallet af de Deputerede, da maatte dette til en Forsamling af den Art, hvorm her er Spørgsmaal, vel ikke være altfor ringe, og dette maatte navnlig vistnok være større end det, som vilde være passende for de følgende Rigsforsamlinger. Vi ere i saa Henseende komne til det Resultat, at et Antal af 200 Deputerede vilde være det passende. I de fleste Forfatningslove er det bestemt, at der skal vælges 1 Deputeret for hver 16, 17 eller 18,000 Indbyggere; et Antal af 200 Deputerede for hele Danmark og Slesvig vilde udgjøre 1 Deputeret for 9000, men efter den Bestemmelse, at $\frac{1}{4}$ skulde vælges af Kongen, vilde det kun blive 150, som skulde vælges af Folket, og efter Folketællingen i 1845 vilde der da saaledes alene blive 1 Deputeret for hver 11,500. Naar disse 150 Deputerede fordeeltes paa Danmark og Slesvig, da vilde der blive 11 at vælge af Kjøbenhavn, 107 af de øvrige Kjøbstæder og Landet i Danmark samt 32 af Slesvig. For imidlertid noget at understøtte Kjøbstæderne, for hvilke Forholdet i Repræsentationen vilde blive meget ugunstigt, naar de skulde slaaes sammen med Landdistrikterne, have vi tænkt, at det kunde

indrømmes de Kjøbstæder, som have en passende Folkemængde, at vælge 1 Deputeret, uagtet den respective Kjøbstads Folketal ikke udgjorde 11,500. Dette kunde da skee paa den Maade, at den Kjøbstad, som havde 5000 Indvaanere, kom til for sig at vælge 1 Deputeret, istedetfor at den ellers kun i Forening med 6,500 Landboere havde kunnet vælge en Saadan. Talte Kjøbstaden 15,000 Indvaanere, maatte den kunde vælge 2 Deputerede, og talte den 25,000 eller derover, maatte den kunne vælge 3. En saadan Indrømmelse i Faveur af Kjøbstæderne vilde i sig vel ikke gjøre Meget, men dog altid bidrage Noget til at modvirke den store Vægt, som Landet ellers vilde faae over dem. De Kjøbstæder, der vilde være i den Kategori, at de kom til at nyde Godt af hiin Faveur, vilde blive Helsingør, Odense, Aarhus, Aalborg, Horsens og Randers.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at det egenlige Formaal for Rigsforsamlingen er, at Kongen og Folket skulle raadslaae om og vedtage en saadan Forfatning, som passer til vore sociale Forhold og til det politiske Punkt, hvorpaa Folket staaer, og som kan ventes at blive af saa stor Varighed som muligt. Men naar dette er saa, maa Valgloven nærmest være beregnet paa at sammenkalde Folket som en Eenhed, uden at noget Hensyn tages til de mange forskjellige Stands- eller Klasse-Inddelinger, som kunne tænkes. Gaar man først ind paa een af disse Inddelinger, bliver man nødt til at gaae ind paa dem alle, og ligesom han allerede tidligere havde erklæret sig imod alt Klasse- eller Standsvalg, kunde han nu ikke heller tiltræde den af Minister Hvidt med Hensyn til Kjøbstæderne gjorte Undtagelse fra den almindelige Regel, til hvilken Undtagelse han ikke fandt, at der efter Principet var nogen Grund.

Hvad han dernæst maatte bemærke var, at man burde søge at støtte sig til de bestaaende communale Inddelings-Forhold. Den Basis, hvorpaa man efter disse Forhold kan bygge, troede han at ville være aldeles forskjellig efter den Valgmaade, man lægger til Grund: den direkte eller indirekte. Den direkte Valgmaade ville klarligen føre til, at den laveste og mindst intelligente Deel af Folkets Masse vilde faae den langt overveiende Indflydelse, medens derimod Intelligentsen ikke vilde erholde den Vægt, som han troede nødvendig for at contrabalancere Omvæltnings-Elementet, og som formeentlig vilde opnaaes ved indirekte Valg. Ved direkte Valg vilde det ogsaa blive nødvendigt,

at Valget foregik under Eet for det samlede Distrikt, da en Deling efter Sognene i mange Valgdistrikter (der vilde ofte blive 10,12 saadanne, naar hvert samlet Distrikt blev paa 11,500 eller paa 10,000, saaledes som han selv havde tænkt sig, at dets Størrelse burde bestemmes) vilde medføre flere Ulemper. I denne Henseende udhævede han, at en saadan Deling vilde føre til, at det største Sogn fik en afgjørende Indflydelse og kom til saagodtsom ganske at decidere Valget for det samlede District; Kjøbstaddistrikternes Valg til Stænderforsamlingen afgave et talende Beviis herfor. I Valgbestyrelserne for de forskjellige Afdelinger af Distriktet vilde der ogsaa let danne sig en forskjellig Fremgangsmaade, og det vilde medføre mange Vanskeligheder for den samlede Valgbestyrelse, der af Protokollerne, som fra Afdelingerne indsendtes til den, skulde uddrage Resultatet. Men naar det da saaledes vilde blive nødvendigt at lade Valget for det hele Distrikt foregaae under Eet, antog han, at der, da Valgbestyrelsen for et saa stort Distrikt umuligt kunde være i Besiddelse af saadant et personalt Kjendskab til de mødende Vælgere som det, der vilde findes hos hvert enkelt Sogns Valgbestyrelse med Hensyn til sammes Vælgere, vilde udfordres ganske andre Formaliteter i Henseende til Vælgernes Legitimation. Han troede derhos i det Hele, at det ved direkte Valg vilde, for at man ikke skulde savne den Intelligents, som formeentlig vilde tilveiebringes ved den indirekte Valgmaade, blive nødvendigt at lægge en mindre bred Basis til Grund, og navnlig mente han, at der vilde udfordres en langt større Tilsætning af Kongelige Deputerede end ved indirekte Valg. Ved denne sidstnævnte Valgmaade havde han tænkt sig, at der for hver 100 skulde vælges en Valgmand, og naar hvert Distrikt blev, som han ligeledes havde tænkt sig, paa 10,000, vilde saaledes det samlede Valgdistrikt faae 100 Valgmænd; Valgene af Valgmændene skulde foregaae sogneviis, og det hele Antal Valgmænd skulde møde for den overordnede Valgbestyrelse for at foretage Deputeret-Valget. Paa denne Maade vilde det ikke, saaledes som ved direkte Valg, have Vanskeligheder for den overordnede Valgbestyrelse med Hensyn til de Paagjældendes Qvalification; thi denne var allerede givet ved det i Sognene skete Valg; man vilde dernæst ved Udnævnelsen af Valgmænd faae en større Intelligents til at foretage de endelige Valg, og man vilde saaledes faae den Regulator, hvis Nødvendighed Minister Hvidt selv havde erkjendt; endelig vilde man ogsaa kunne tage en meget bred Basis, saaledes at man ikke behøvede

at forlange saa høi en Alder for Vælgerne og heller ikke, at disse skulde være bosatte, naar de kun ikke stode i Afhængighedsforhold til Andre som Tyende; ligesom man ogsaa, da det endelige Valg vilde give et langt sikkrere Resultat for, at den conservative Anskuelse vilde i Rigsforsamlingen gjøre sig gjældende, vilde kunne lade sig nøie med en mindre Tilsætning af Kongelige Deputerede, maaskee kun med en $\frac{1}{6}$ af det hele Antal Medlemmer. Det indvendtes vel imod indirekte Valg, at de vilde savne Interesse for Vælgerne; men han maatte være af den Mening, at Sognemændene langt hellere vilde møde i Sognet og vælge Valgmænd end reise længere Vei for at foretage for det hele Distrikt et Deputeret-Valg, ved hvilket de kunde indsee, at deres Stemme maatte faae langt mindre Indflydelse end ved hiint Valg. Det menes ogsaa, at ved indirekte Valg udsætter man sig for en større Paavirkning paa det endelige Valg, end Tilfældet er ved direkte Valg; men han troede, at det netop forholdt sig omvendt, og han antog, at det vilde være meget vanskeligt at indvirke væsenligt paa Valgmændene uden ved fornuftige Grunde. At indirekte Valg vilde være upopulaire, indrømmede han, men han skjønnede ikke rettere, end at, naar man først var fuldkommen overbeviist om deres Hensigtsmæssighed, burde Ministeriet ikke af hiin Grund opgive dem.

Skjøndt han, i Henhold til hvad han saaledes havde anført, maatte være overbeviist om, at indirekte Valg vilde være fortrinsviis hensigtsmæssige, var han dog ei uvillig til at gaae ind paa et System, hvorefter direkte Valg bleve lagte til Grund, men han troede, at det i saa Fald vilde være nødvendigt at lade $\frac{1}{3}$ af Rigsforsamlingens Medlemmer vælges af Kongen, thi man risikerede, at det conservative Element, der nærmest maa søges i Intelligenten hos de forskjellige Stænder, vilde blive tilsidesat ved direkte Valg, og for da at dette Element ikke skulde mangle, maatte der forbeholdes Kongen saa stort et Valg. Idet han iøvrigt Intet havde at erindre mod det af Minister Hvidt foreslaaede Antal af Deputerede, men dog fandt det naturligere, at man istedetfor at fixere Antallet udtrykte sig saaledes, at der for hver 10,000 skulde vælges 1, tilføiede han, at dette sidstnævnte Repræsentations-Forhold vilde for Danmark og Slesvig give ialt 171 af Folket valgte Deputerede, og hertil maatte da efter hans Mening ved direkte Valg lægges 57 af Kongen valgte Deputerede, medens ved indirekte Valg det sidste Tal kunde nedsættes til 28, saa at i dette Fald altsaa den hele Forsamling kom til at bestaae af 199.

Sluttelig stillede han det Forslag, at der, da de to foromhandlede forskellige Valgmaader vilde medføre to forskellige Resultater, skulde udarbejdes to forskellige Valglove, for at man nærmere kunde see, hvilke Resultater hver især af dem vilde føre til.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han ingenlunde kunde tiltræde det af Justitsministeren Yttrede. Han antog netop, at den revolutionaire Tendents vilde yttre sig med langt større Kraft ved de indirekte Valg end ved de direkte. Vel kunde i den vælgende Masse en saadan Tendents gjøre sig gjældende, men deels vilde dette i alt Fald kun være en Overgang, da Folket ifølge sin Character er roligt og besindigt; hvortil kommer, at paa den anden Side Intelligenten kunde kjæmpe sig frem ved personligen at fremstille sig ved Valgene. Ved de indirekte Valg derimod vilde alle Minoritets-Interesser kues, da Vælgerne vilde paavirkes ved de mangehaande smaalige og indskrænkede Indflydelser, som Smaadistrikter frembyde. Dertil syntes Norges Exempel at frembyde en Advarsel mod de indirekte Valg; thi intetsteds havde efter hans Formening en Constitution baaret saa slette Frugter, intetsteds Forhandlingerne været saa blottede for Culturens og Fremskridtets Elementer som i Norge, hvor et reent Bondeparti herskede alene ved Voteringen og med denne forkastede Reformen, som hele Intelligenten ønskede, uden hverken mundlig eller skriftlig at kunne forsvare den Sag, for hvilken det stemte.

Minister Monrad bemærkede derefter, at han antog, at man foreløbigen — dog under Reservation af at man kunde i Debattens Løb modificere sin Anskuelse — var blevet enig om følgende Punkter:

- 1) en viid Basis for Valget, som udelukker alle fra Eiendom, Beskatning eller Stand hentede Qvalificationer,
- 2) at en Regulator for den fremadskridende Tendents i en saadan Forsamling er at søge i Valg foretagne af Kongen.

Med Hensyn til, om Valgmaaden skulde være direkte eller indirekte, da maatte han ansee det første for rigtigst, men vilde i denne Henseende vige for Majoriteten. Han maatte imidlertid angaaende de direkte Valg dog i polemisk Henseende bemærke, at naar man mod disse havde anført, at det største Sogn i et Valgdistrikt fik en deciderende Overvægt over de andre, da maatte akkurat det samme Tilfælde indtræffe med Forholdet imellem Valgmændene, og naar der var hentydet til den upaalidelige Maade, hvorpaa Sogneforstanderne førte

Valgprotokollen, saa vilde dette jo ogsaa gjøre sig gjældende med Valget af Valgmænd. Dertil kom, at der laae noget ubehageligt for Følelsen i den Tanke kun at udøve sine Borgerpligter paa en Maade paa anden Haand.

Uagtet han imidlertid var villig til at vige for Majoriteten i denne Henseende, vilde han dog fremsætte 3 forskjellige Valgformer for de direkte Valg:

- 1) ved den første skulde Garantien ligge i Valgenes Offenlighed og deri, at der selv stillede sig Kandidater, som udtalte sig ligeoverfor Vælgerne. Uagtet en saadan Valgform ei syntes at harmonere med vore Sæder, saa troede han dog, at der ei vilde blive Mangel paa Kandidater, som vilde stille sig; ligesom det ogsaa kunde fastsættes, at naar en Kandidat ikke var stillet inden et vist Antal Dage, at da Valget foregik paa sædvanlig Maade.
- 2) at man valgte sogneviis, men forlangte absolut Majoritet. Da denne Form maatte forudsætte en stor Lethed i at gjøre Omvalg, saa maatte Sogneprotokollerne indsendes til Distriktscomiteen, og naar disse der vare gennemgaaede, nyt Valg foretages paa de 3, som havde flest Stemmer.
- 3) den tredje Form, som foreslaaes, er nærmest baseret paa at bevare Minoriteterne uden at vende tilbage til Stands- og Interesse-Repræsentationen.

Han foreslog nemlig at samle Sogneprotokollerne i Distriktsprotokoller, disse atter igjen i 3 store Protokoller, 1 for Øerne, 1 for Jylland og 1 for Slesvig, og de 150 Valgte skulde da være Deputerede, som havde faaet de fleste Stemmer i disse.

Denne Stemmeform syntes imidlertid at medføre et saa vidtløftigt Arbeide, at han ogsaa kun henstillede denne til Overveielse; men dette Arbeide kunde dog lettes en Deel, naar det gjordes til Regel, at ved Overførelsen fra Sogneprotokollerne i Distriktsprotokollen Alle blive udeladte, som ei havde erholdt f. Ex. 5 Stemmer, og ved Overgangen i Hovedprotokollerne Alle, som f. Ex. ei havde erholdt 25 Stemmer.

Ved denne Valgmaade vilde en over Landet adspredt Minoritet ved at træffe Overenskomst om Valget kunne see sig repræsenteret.

Udenrigsministeren [Knuth] antog, at offentlige Møder og Fremstilling af Kandidater ogsaa kunde finde Sted ved de i Medfør af den 3die Maade foranstaltede Valg.

Minister Hvidt maatte bemærke, at saavidt Justitsministeren havde som Grund imod, at direkte Valg foretoges for det hele Valgdistrikt paa eengang, anført, at det var vanskeligt for Valgcomitteen at forsikre sig om Vælgernes Qvalification, men ved den foreløbige Overveielse af de fremsatte Punkter ogsaa havde søgt at rydde denne Hindring afveien derved, at alle Qvalificationer skulde afgjøres ved Sogneforstanderskabet, men Listerne indsendes til Valgcomitteen, i hvilken dertil en Mand af hvert Sogneforstanderskab skulde have Sæde.

Minister Monrad erklærede sig enig i den Anskuelse, at den nævnte Maade vilde forhindre, at Valgcomitteen kunde feile med Hensyn til Qvalificationen.

Justitsministeren [Bardenfleth] kunde ikke nægte, at den i No. 3 berørte Form i høi Grad tiltalte ham, men han antog, at den i Praxis vilde medføre saameget Arbeide, at den vilde vise sig uanvendelig. Dertil kom, at den vel vilde kunne beskytte Kjøbstadminoriteten, men ei Godseierne, da disses Antal var for ringe og for adspredt.

Minister Monrad gjorde opmærksom paa, at man ei alene burde bringe Godseiernes egen Stemme med i Beregning, men at netop denne Klasse i de Distrikter, hvor de opholdt dem, vilde finde Mange, der stemte med dem, deels paa Grund af Afhængigheds-Forhold, deels paa Grund af personlig Hengivenhed. Iøvrigt maatte ogsaa i denne Retning Kongens Valgret vise sig som Regulator ved at skaffe Minoriteterne Repræsentation.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at det forekom ham, at Spørgsmaalet, om hvorvidt man vilde gaae ned med Hensyn paa Valgbasis, eller med andre Ord hvilke personlige Qvaliteter, der skulde fordres, henhørte under den nærmere Udarbeidelse af Valgloven. Han maatte iøvrigt, naar man ei vilde repræsentere Standsinteresse, finde det inconsequent at lægge nogen anden Inddeling af Valgdistrikterne til Grund end Populationen og saaledes som foreslaaet gjøre et aparte Distrikt af en Kjøbstad, som havde 5000 Indvaanere eller derover. Han troede, at den rette Regulator for at sikre Minoritets-Interesserne for Undertrykkelse var at søge i de Valg, som Kongen forbeholdt sig.

Forsaavidt Spørgsmaalet var mellem direkte og indirekte Valg, da syntes det jo vel farligt at lade en stor ukyndig Masse vælge de Folk, i hvis Hænder Statens Vel skulde lægges, men man maatte betænke, at denne Masse ei vilde udvikle mere Intelligents ved at vælge Valgmænd, ja at disse endog vilde lettere blive valgte og indbyrdes danne Coterier. Han maatte derhos stemme for de direkte Valg, som ogsaa vilde være de meest populaire. Forsaavidt der i denne Retning var foreslaaet 3 Former, da maatte han endnu bemærke:

- 1) at Valg ved store Samlinger neppe vilde være at anbefale, da Folket ei var vant til saadanne Samlinger, og navnlig paa Landet tumultuariske Samlinger let vilde finde Sted. En saadan Valghandling vilde desuden optage flere Dages Tid, som vilde føre til Uorden eller Udeblivelse;
- 2) at lade vælge sogneviis og dernæst lægge Stemmerne sammen forekom ham den rigtigste Maade. At slikt kunde skee, viste Kjøbenhavns Exempel, og han antog ei, at Sogneforstanderskaberne kunde mangle dygtige Elementer til at lede Valgene.

Hvad den under No. 3 anførte Valgmaade angik, da tiltalte dens Theori ham i høi Grad, men han maatte antage den udførlig i Praxis.

Han bemærkede iøvrigt, at den her omdebatterede Valglov jo kun var provisorisk, og at kun Rigsforsamlingen var at vælge efter den, hvorimod Constitutionen i sin Tid jo maatte indeholde en Valglov.

Minister Monrad antog at kunne resumere de Punkter, hvorom man var blevet enige, og hvorfra den videre Discussion kunde gaae ud, til disse:

- 1) at Valgret og Valgbarhed ei var grundet hverken paa Eiendom, Beskatning eller Stand;
- 2) at der forbeholdes Majestæten Ret til en Qvotadeel af Valgene;
- 3) at det indirekte Valg er forkastet.

Denne Mening tiltraadte Statsraadet og vedtog samtidigt, at den Alder, der fordredes til at være Vælger og Valgbar, ei burde sættes under 30 Aar.

Minister Monrad bemærkede, at han dog ei troede, at hans under No. 3 foreslaaede Valgform i Praxis vilde møde saa store Vanskeligheder, som man antog.

Justitsministeren [Bardenfleth] formeente, at den vilde blive af

næsten samme Vidtløftighed som Lægdsvæsenet fra alle Distrikter i Riget.

Minister Monrad maatte hertil bemærke, at i Rullerne indførtes alle de, der bleve fødte, men i disse Protokoller kun de Enkelte, som erholdt Stemmer, og det endda ei under respective 5 eller 25 Stemmer.

Minister Hvidt maatte imidlertid paa Grund af den aldeles Mangel paa Erfaring, der havdes om en saadan Stemmemaade, fraraade at indføre den.

Derefter vedtog Statsraadet, at denne Sag, forinden man skreed til Udvælgelsen af en Committee, endnu engang skulde gjøres til Gjenstand for et Møde, navnlig paa Grund af Krigsministerens Fraværelse i nærværende Møde.

Derefter meddeelte *Udenrigsministeren* [Knuth] nogle Oplysninger om forhenværende Regjeringspræsident Scheels personlige Stilling, samt at han i Henseende til hans Pensionering havde corresponderet med Finantserne.

Statsraadet erklærede sig enig i at have vedkjendt [sig] det Princip, at naar en Embedsmand afgik, fordi hans Embedsstilling ophørte at existere, at han da maatte beholde alle sine Indtægter som Vartpenge med Undtagelse af dem, som han modtog som Vederlag for Udgifter, der medførtes af Embedspligter.

Hvorefter Statsraadet blev hævet.

A. W. Moltke.

Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 7. april 1848.

Aar 1848, den 7de April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme, Knuth og Lehmann. Commandeurcapitain, Kammerherre Zahrtmann, der allernaadigst er udnævnt til Marineminister, tog idag Plads i Statsraadet.

Præsidenten [Moltke] foredrog et med en Skrivelse fra General-toldkammeret modtaget Andragende, hvori Amtmanden over Viborg Amt indstiller, at Export af Qvæg fra Jylland til Hertugdømmerne maa blive forbudt, samt at der for Regjeringens Regning maa uopholdelig

blive truffet Anstalt til et Export-Middel til, at de fede Stude, som ikke behøves til Landets Forsyning, maae kunne udføres til England.

Toldkammerets Skrivelse toges ad acta.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han fra Amtmanden over Thisted Amt havde modtaget Forespørgsel, om hvorvidt Landmændene kunne føre deres Stude til Slesvig, idet nemlig en saadan Tilførsel maaskee kunde bidrage til de fjendtlige Troppers Forsyning med Levnetsmidler. Justitsministeren havde meent at kunne svare herpaa, at der for Øieblikket ikke tænktes paa at lægge andet Baand paa Handelen end det, der allerede var lagt ved det interimistisk truffne Forbud mod Hestes Udførsel, men at man iøvrigt maatte forvente, at ingen Fædrelandssindet vilde benytte sig af Friheden med Hensyn til Studehandelen til at tilføre de oprørske Dele af Hertugdømmerne Forsyning.

Cultusministeren [Monrad] meente, at det Naturligste var, at Udførselsfriheden omtrent fulgte med Armeen.

Minister Hvidt var af den Formening, at man i Henhold til, hvad man tidligere havde vedtaget, burde undgaae enhver Indgriben i Handelens Gang, naar militaire Forholdsregler ikke gjorde samme nødvendig.

Marineministeren [Zahrtmann] udhævede Vanskelighederne ved det andet Punkt i det under Omhandling værende Andragende.

Statsraadet blev derefter enigt om, at Exporten af Kreaturer ikke skulde forbydes, og at der skulde svares Generaltoldkammeret, at man med Samme maatte være enig i, at det paagjældende Andragende ikke kunde tages tilfølg.

Præsidenten [Moltke] nævnte, at han havde modtaget et Andragende om Kystmilitsens Reorganisation.

I denne Anledning bemærkede *Justitsministeren* [Bardenfleth], at han paa flere indkomne lignende Andragender havde navnlig til Kjøbenhavns, Frederiksborg og Odense Amter svaret efter Conference med Krigsministeren, at der fra Krigsministeriets Side ikke kunde have noget Ønske om, at Kystmilitsen reorganiseres, men at man forøvrigt, forsaavidt en saadan Reorganisation attraaedes af de Paagjældende, Intet havde imod, at Militen selv, under Approbation af de vedkommende rette Autoriteter, valgte sine Befalingsmænd og Underbefalingsmænd, hvorhos der forresten vilde være at forholde i Overensstemmelse med de gjældende Regler.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han paa en Forespørgsel om et til Kiel destineret Skib kunde være sikkert for ikke at molesteres af de danske Krigsskibe, havde mundlig givet et bekræftende Svar, men at det var blevet ønsket, at der maatte til Skipperens Betyggelse gives ham en skriftlig Hjemmel fra Søministeriet; hvilken Hjemmel Marineministeren imidlertid ikke paa egen Haand havde anseet sig beføiet til at meddele. Han tilføiede, at Toldsedlen gav Skipperen samme Sikkerhed som en saadan skriftlig Hjemmel, og at denne sidste kun ønskedes for at berolige Skipperen.

Efterat *Justitsministeren* [Bardenfleth] havde bemærket, at naar den ompurgte skriftlige Hjemmel gaves, vilde det faae Udseende af, at de Skibe, som ikke havde den, ei vilde være sikre for at blive umolesterede, og efterat ligeledes Minister *Hvidt* havde erklæret sig imod nogen skriftlig Hjemmel, vedtog Statsraadet, at ingen skriftlig Hjemmel i den omhandlede Henseende skulde gives.

Krigsministeren [Tscherning] opkastede det Spørgsmaal, om vor Krigsstyrke nu, efterat preussiske Tropper havde betraadt Holstens Grændser, strax skulde forøges.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at Udenrigsministeren igaar havde modtaget fra den herværende preussiske Gesandt en Verbal-Note, hvori, saavidt ham bekjendt, indeholdtes, at Preussen havde fundet sig foranlediget til at lade 1500 Mand rykke ind og besætte Holsten, hvornæst Noten tillige indeholdt Forslag til at ordne Affairerne med Hertugdømmerne. Dette havde foranlediget Udenrigsministeren til igjen at meddele Gesandten en Verbal-Note, hvori han næst at udtale, at det i høieste Maade havde maattet forundre ham at erfare de preussiske Troppers Indrykning i Holsten, protesterede mod dette Skridt fra den preussiske Regjerings Side og tilføiede, at hvis preussiske Tropper satte Fod paa slesvigsk Grund, vilde dette blive anseet for en Krigserklæring. Udenrigsministeren havde tillige faaet Underretning om, at en preussisk General var afsendt til vor Armees Hovedkvarter, og han var i den Anledning igaaraftes afreist dertil. Han vilde rimeligviis strax meddele Ministeriet Underretning om Resultatet af hans Conference med den preussiske General, og Præsidenten meente, at Beskaffenheden af dette Resultat maatte være det Afgjørende med Hensyn til Spørgsmaalet, om vi skulle forøge vor militaire Styrke. Hvad Sømagten angik, da var der allerede foretaget Alt, hvad

der behøves, og med Hensyn til Landmagten vilde det vel ikke gjøre meget til Sagen, om de eventualiter fornødne Skridt til dens Forøgelse udsattes nogle faa Dage. Han antog derfor, at man for Øieblikket ikke burde tage nogen Bestemmelse om Hærens Forøgelse, og det saameget mere som det Forslag, der herfra var gjort den preussiske Regjering om den Linie, hvorpaa Tropperne foreløbig skulde blive staaende, endnu ikke var modtaget, dengang de preussiske Tropper vare afsendte til Holsten.

Marineministeren [Zahrtmann] bekræftede Præsidentens Yttringer, hvad Sømagten angik. Paa den slesvigske Kyst havdes tilstede fuldstændige Kræfter tilføjes; om 8 Dage vilde endnu 2 Fregatter være fuldt udrustede, og der vilde da have tilstrækkelige Midler til at blokere den preussiske Kyst, idet han forresten troede, at vi kunde gjøre Preussens Handel ligesaa stort Afbræk ved at standse de preussiske Skibe i Sundet. Han maatte med Præsidenten være af den Mening, at man burde udsætte at tage Beslutning om Landmagtens yderligere Forøgelse; thi skulle vi kjæmpe med Preussen, da gjælder det ikke fra vor Side om nogle tusinde Mand Tropper mere eller mindre, men Udfaldet vil dependere af vor hele nationale Krafts Udholdenhed, at vi ikke ville ligge under.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at der i den preussiske Gesandts seneste Verbal-Note indeholdtes en bestemt Udtalelse af Anerkjendelsen af Slesvig-Holsten som selvstændig Stat, at der i samme Note som den eneste Maade til en Udjævning anvistes, at Danmark skulde underkaste sig den provisoriske Regjerings Betingelser, og at der endelig tilføiedes, at preussiske Tropper vilde rykke ind i Holsten. Dette var en saa bestemt Erklæring om at understøtte Oprørerne som muligt; og desuden vilde, hvis de indrykkede preussiske Tropper lede et Nederlag, dette virke tilbage paa Stemningen i Berlin saaledes, at der strax vilde blive sendt flere Tropper. Han troede derfor ikke, at der var Anledning til at udsætte Tilveiebringelsen af vor Armees fulde Styrke, og han antog endog, at da der med en større Styrke kunde virkes mere i kortere Tid, vilde Hærens Forøgelse ansees ønskelig selv fra det finansielle Standpunkt. Han tilføiede, at efter den truende Character, som Europa fortiden havde, var der al Opfordring for os til at anstrænge os af yderste Evne, og kun ved den yderste Kraftanstrængelse fra vor Side kunde vi vente at vinde Inter-

esse hos England. Forøvrigt erkjendte han, at Krigsministerens Mening maatte have afgjørende Indflydelse paa det foreliggende Spørgsmaals Besvarelse.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at den Forøgelse af Hæren, hvorom det dreiede sig, var Indkaldelsen af Reserven fra Sjælland, Lolland og Falster, der udgjorde 2000 Mand; Jyllands Reserve var allerede indkaldt. Han tilføiede, at der Intet vilde vindes ved nogle faa Dages tidligere Rustning af disse 2000 Mand.

Præsidenten [Moltke] maatte efter Krigsministerens seneste Ytringer endmere vedblive sin tidligere Mening, da Reserven fra Sjælland, Lolland og Falster paa Grund af Nærheden hurtigt vilde kunne give Møde. Han udhævede derhos ogsaa, at det i denne Tid, da Sæden skal bringes i Jorden, var paa Landet af yderste Vigtighed at have et Par Dage længere den fornødne Arbeidskraft dertil.

Cultusministeren [Monrad] maatte efter Krigsministerens seneste Erklæring frafalde sin Paastand om Hærens øieblikkelige Forøgelse.

Da Ingen videre yttrede sig, blev det saaledes at ansee som Statsraadets Beslutning:

»At for Øieblikket ingen Bestemmelse skulde tages om Hærens yderligere Forøgelse.«

Minister Monrad meddelte, at han agtede at foretage en betydelig Forandring i Organismen af de hans Ressort undergivne Institutioner, idet han navnlig vilde give Kirken en Synodal-Forfatning. Han vilde i denne Henseende indhente Vedkommendes, navnlig Biskoppernes, Erklæring og nævnte det saaledes her i Statsraadet alene for, at dette ikke skulde være uvidende om hans Hensigt og de trufne foreløbige Foranstaltninger.

Krigsministeren [Tscherning] udtalte sig mod Begrebet af en Statskirke i en constitutionel Stat.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han havde paatænkt, at der ogsaa ved de communale Forhold kunde skee en saadan udvidet Omorganisation, men at han ikke ansaae det hensigtsmæssigt, at vedkommende Minister, forinden den nærmere Plan til en slig Omorganisation var udarbejdet, her i Statsraadet nævnedes den saaledes paatænkte Forandring, hvorved denne kunde faae Udseende af at være samtykket af Statsraadet, hvilket dog ikke kunde skee, saalænge alle Grundlag for Statsraadets Forhandlinger om Sagen manglede.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede ved denne Leilighed, at

han ved at omdanne Collegiet til et Marineministerium haabede at tilveiebringe en raskere Forretningsgang med færre Embedsmænd, men for at dette kunde skee, maatte nogle af de der ansatte Embedsmænd pensioneres. Han ønskede nu at vide, om han i denne Henseende havde at correspondere med Finantsministeriet, eller om det var tilstrækkeligt, at han foredrog Sagen i Statsraadet i Finantsministerens Overværelse.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han altid hidtil havde fulgt den sidstnævnte Fremgangsmaade.

Præsidenten [Moltke] tiltraadte denne Mening og forlangte i saa Tilfælde ingen nærmere Correspondance, naar ikke Sagen var af en compliceret Natur

Minister Monrad bemærkede, at Biskoppen havde ønsket nogle Feltpræster indsatte ved Armeen, hvortil

Krigsministeren [Tscherning] erklærede, at han derom vilde gjøre en Indstilling, saasnart det forekom ham nødvendigt, men at han, saalænge Armeen stod i de dansk talende Distrikter, maatte finde en sli^g Ansættelse overflødig.

Derefter fremsatte *Præsidenten* [Moltke] et Resumé af, hvad der i sidste Statsraads-Møde i Krigs- og Marineministerens Fraværelse var forefaldet angaaende Valgloven.

Krigsministeren [Tscherning] erklærede derpaa, at han havde forstaaet det, hvorom man var kommet overeens, saaledes at foruden de af Folket Valgte ogsaa Regjeringen skulde udnævne nogle Deputerede. Han fandt, at dette var at danne en kunstig Majoritet af samme Art som den, der skilte Ludvig Philip ved Thronen, og han saae sig nødsaget til, naar dette Forslag gik igjennem, at nedlægge sin Portefeuille, hvorimod han vilde efter Evne understøtte sin Eftermand.

Han maatte bemærke, at den conservative Majoritet, der dannedes paa denne Maade, enten fremstillede Kongen, og i saa Fald var det urigtigt og uconstitutionelt at nedsænke ham i den deliberative Forsamling, eller den fremstiller Ministeriet, og saa er det dette, som til Trods for Opinionen vil skaffe sig Indflydelse, ikke ved Intelligents, men ved Stemmemnes Antal.

Dersom man ved Valgret og Valgbarhed vilde gaae ud fra en saa bred Basis, hvilket han dog ingenlunde under de foreløbige Forhandlinger ubetinget havde tiltraadet, da maatte man kunne tænke sig en anden Regulator mod Omvæltningstendentsen end den foreslaaede

Sammensætning af Rigsforsamlingen. Han maatte i denne Henseende henholde sig til det, han tidligere havde yttret om Fremstilling af Valgcandidater og Valg af store Forsamlinger.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han vilde holde det for umuligt at regjere Landet efter en saa udvidet Valglov, nu da det constitutionelle Liv først skulde træde frem, uden at Intelligentsen og det Conservative sikkedes et betydeligt Moment.

Efterat samtlige andre Medlemmer af Statsraadet havde henholdt dem til deres i sidste Møde fremsatte Meninger, foreslog *Præsidenten* [Moltke], at al Discussion om denne Sag skulde ophøre, indtil Statsraadet atter var fuldtalligt, at eet eller to af Statsraadets Medlemmer imidlertid skulde opsætte de væsentligste Punkter den Sag betræffende, som da til videre Overveielse og Bemærkninger skulde circulere mellem Statsraadets Medlemmer, og endeligen at man maatte udsætte Stændernes Sammenkaldelse, saafremt inden d. 26. April ingen Afgjørelse var at erholde.

Hvilket Forslag blev vedtaget.

Efterat *Justitsministeren* [Bardenfleth] dernæst havde meddelt, at der fra den provisoriske Regjering var sendt en Deel Proklamationer til Magistraten i Kjøbenhavn, blev Statsraadet hævet.

A. W. Moltke.

Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 8. April 1848 kl. 12.

Aar 1848, den 8de April, Kl. 12, var Statsraadet forsamlet. Udenrigsministeren og Handelsministeren vare fraværende i Hans Majestæts Hovedkvarter. Minister Lehmann var forreist. Protokollen førtes paa sædvanlig Maade.

Præsidenten [Moltke] oplæste en fra Hans Majestæt indløbet Allerhøieste udstrakt Fuldmagt til Ministeriet til i Hans Majestæts Fraværelse i presserende Tilfælde at tage selvstændige Bestemmelser.

Efterat have oplæst Fuldmagten bemærkede *Præsidenten*, at han antog det for Statsraadets Pligt kun at benytte dette Hans Majestæts særdeles Tillidsbeviis i saadanne exceptionelle Tilfælde, hvor det ei var muligt at indhente Hans Majestæts Villiesbestemmelse, og hvor Landets Vel og Ære fordrede en Afgjørelse.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte tiltræde denne Mening og foreslog at udtale dette i et allerunderdanigst Svar til Hans Majestæt Kongen; hvori hele Statsraadet erklærede sig enigt.

Minister Monrad bemærkede, at den nævnte Fuldmagt igrunden ei forandrede Ministeriets Stilling, da dette i de omtalte Tilfælde dog vilde have handlet paa eget Ansvar.

Derefter meddeelte *Præsidenten* [Moltke], at han fra Handelsministeren havde modtaget Underretning om, at Hans Majestæt havde ladet 2 Præster suspendere gennem Biskop Hansen paa Als og tilkjendegivet Hofpræsten paa Augustenborg, at hans Functioner vare ophørte.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte derpaa, at han havde erholdt Hans Majestæts Allerhøjeste Befaling til endnu idag at afreise til Hovedkvarteret. Han havde tillige modtaget endeel Efterretninger fra Slesvig, som han vilde foredrage. Da det imidlertid var ham af Vigtighed ved sin Overreise at komme i Besiddelse af saamegen Personal og Local-Kundskab som muligt, anmodede han Præsidenten om, at Kammerherre forhenværende Regjeringspræsident v. Scheel, som opholdt sig i Forgemakket, maatte kaldes til og forblive i Statsraadet, medens han refererede.

Efter nogen Discussion vedtoges dette, og da *Kammerherre Scheel* for Præsidenten erklærede sig villig til at give de attraaede Oplysninger paa den omtalte Maade, var han under Krigsministerens Referat tilstæde i Statsraadet og meddeelte de personelle og locale Oplysninger, der vare ham bekendte.

Efterat det under dette Referat var kommet under Spørgsmaal, efter hvilket System de afgaaede Embedsmænd vare at remplacere, foreslog *Minister Monrad*, at dette burde overlades idetmindste provisorisk til Communens Valg. Herimod udtalte *Marineministeren* [Zahrtmann] og ligeledes *Justitsministeren* [Bardenfleth] [sig], og *Kammerherre Scheel* bemærkede, at der i Slesvig ikke fandtes saadanne communale Elementer, at man kunde tilveiebringe et saadant System.

Efterat *Krigsministeren* [Tscherning] havde endt sit Foredrag, fraaadte Kammerherre v. Scheel Statsraadet.

Derefter meddeelte *Krigsministeren* [Tscherning], at han havde meddeelt Oberst v. Hansen en Fuldmagt til i hans Fraværelse at overtage hans Forretninger, hvilken Fuldmagt han oplæste.

Minister Monrad bemærkede, at denne Fuldmagt baade paalagde Oberst Hansen Ansvar til Krigsministeren og for Domstolene, og fore-

slog, at der blot berørtes Ansvar i Almindelighed, uden at det specificeredes.

Hvilket Statsraadet tiltraadte.

Krigsministeren [Tscherning] henstillede dernæst til Statsraadets Afgjørelse, hvorvidt det maatte være nødvendigt, at Portefeullen i hans Fraværelse overtoges af en Anden. I hvilken Henseende han bragte Marineministeren i Forslag, som da vilde have at overtage hans Referater i Statsraadet.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han med megen Beredvillighed vilde overtage Portefeullen, om det maatte ansees for rigtigt, men han kunde ei indsee Nødvendigheden af en saadan Overtagelse. Han confererede saa ofte med Oberst v. Hansen, at han meget vel i Statsraadet kunde meddele de Efterretninger, der indløb fra Krigsskuepladsen, og naar det var Sager af større Vigtighed, som fordrede Statsraadets Afgjørelse, da antog han det for rigtigst, at Oberst v. Hansen refererede dem.

Hvori Statsraadet erklærede sig enigt.

Derefter bemærkede *Justitsministeren* [Bardenfleth] med Hensyn paa, at Valglovens Udarbeidelse var udsat, at det efter nærmere Overveielse forekom ham, som om Statsraadet ingenlunde kunde forsvare aldeles at lade denne Sag henligge. Efterat Stænderne vare indkaldte til en bestemt Tid, og da man kunde forudsee, at Ministeriet i alt Fald kun meget kort før denne Tid kunde blive fuldtalligt, saa vilde det være en stor Hensynsløshed mod Stænderne ikke i det Ringeste at foretage alle de Forarbejder, som kunde foretages. Han antog, at der kun kunde være 2 Grunde, der kunde berettigede til ei at opfylde sit Løfte at forelægge Valgloven til 26de April, enten at Landet var saaledes i Fjendevold, at de Deputerede ei kunde komme sammen, og denne Omstændighed vilde forhaabenlig ei indtræffe, eller at det var umuligt at blive færdig med Valglovens Udarbeidelse, men for at dette kunde være nogen Grund, maatte man begynde paa den saameget muligt og ei aldeles lade den ligge.

Han formeente derfor, at der burde nedsættes en Committee til at udarbejde et Udkast til en saadan Valglov, at denne Committee kunde muligviis lade det omtvistede Spørgsmaal aabent eller i alt Fald udarbejde alternative Forslag, hvilket dog vilde lette den endelige Udarbeidelse.

Minister Monrad maatte yttre sig derhen i Anledning af det i denne Sag Passerede, at han ei kunde finde Krigsministerens Hensigt at ville

udtræde af Ministeriet, saafremt den tidligere Bestemmelse i Valgloven optages, for grundet. Hovedsagen var fortiden, om Fædrelandet skulde bestaae eller ei; Formerne, hvorunder dette skulde skee, vare Bisagen. Han kunde ei Andet end antage, at det maatte for Krigsministeren være aldeles fyldestgjørende, at hans separate Anskuelse udtaltes i Valglovens Intimation. Han holdt det for Ministeriets ubetingede Pligt, indtil Fædrelandets Existens var udenfor Fare, at holde sammen. Han maatte hertil føie, at Krigsministeriet under nærværende Forhold maatte betragtes som det vigtigste.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at det var Forholdene med Hertugdømmerne, der havde været Anledning til Ministeriets Dannelse, at dette var dets Hovedopgave; denne Opgave havde dannet sig til Spørgsmaalet, om Fædrelandet skulde existere eller ikke existere. Dette var det vigtigste af alle Spørgsmaal, og saalænge dette ei var bragt til en tilfredsstillende Løsning, var det deres Alles Pligt ei blot som Medlemmer af Ministeriet, men som danske Mænd at blive og holde sammen.

Hvad de forskjellige Valgformer og Valgmaader angik, da var det dels en Biting, dels et Spørgsmaal, om hvilket Ingen med apodictisk Vished formaaede at sige, at den ene eller den anden Mening var den rigtige, og hvor det syntes tilstrækkeligt, at det overlodes Minoriteten ligeoverfor Publikum at udtale sin Anskuelse.

Marineministeren [Zahrtmann] gjorde opmærksom paa, at en saadan Tilbagetræden, som den af Krigsministeren paatænkte, vel kunde være nødvendig og rigtig i en constitutionel Stat, hvor det dog var nødvendigt for Ministeriet at fratræde, naar dets Forslag faldt igjennem. Men her vare Forholdene aldeles forskjellige. Endnu havde vi ingen Constitution, den skulde først udarbejdes. Det var saaledes kun et foreløbigt Forslag, der skulde forelægges Stænderne, og om det ogsaa kom tilbage fra disse i en aldeles forandret Skikkelse, var der ingen Grund for Ministeriet til at afgaae derfor.

Krigsministeren [Tscherning] erklærede sig derefter enig i, at Valglovens Udarbejdelse paabegyndtes, men forbeholdt sig, at hans fravigende Anskuelser udtaltes i Intimationen.

Derefter hævedes Statsraadets Møde.

A. W. Moltke.

Paa Etatsraad Lundings Vegne
J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 10. april 1848.

Aar 1848, den 10. April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme, Knuth, Lehmann og Tscherning.

Marineministeren [Zahrtmann] oplæste en Gjenpart af den Instruction, han havde givet Capitainlieutenant v. Dockum, der som Chef for Corvetten Flora var sendt til den preussiske Kyst.

Præsidenten [Moltke] foredrog tvende de militaire Forholdsregler vedkommende Andragender, undertegnede »En Veteran«; hvilke begge Andragender afgaves til Krigsministeriet.

Præsidenten [Moltke] refererede dernæst et Uddrag af de til Udenrigsministeriet senest indløbne Depescher.

Idet Statsraadet derefter gik over til at forsætte Discussionen om Valgloven, blev man foreløbig enig om, at Ministrene Bardenfleth, Hvidt og Monrad skulde træde sammen med Generalprocureuren for at tilvejebringe et paa de af Statsraadet vedtagne Principer bygget Udkast til bemeldte Lov.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede derefter, at Statsraadet i et tidligere Møde var blevet enig om, at der til at være Vælger og valgbar ikkun skulde fordres visse personlige Qualificationer, men at det endnu ikke havde fundet nogen Afgjørelse, hvori disse Qualificationer skulde bestaae. Han vilde i saa Henseende foreslaae: 1) at Qvindekjønnen skulde være udelukket, 2) at den Paagjældende skulde have opnaaet en Alder af 30 Aar og 3) at den, der stod i privat Tjenesteforhold, skulde være udelukket, medmindre han holdt Dug og Disk. Hvad de under No. 2 og 3 nævnte Indskrænkninger navnlig angik, da blev alle Samfundsklassers Lighed for Loven ikke ved dem angrebet, og han troede derfor heller ikke, at der, naar hensaaes til den brede Valgbasis, som man havde vedtaget, kunde være Noget imod dem at erindre. Med Hensyn til Tjenesteforholdet maatte man vel vogte sig for at komme ind paa en Adskillelse mellem de forskjellige Stænder, saaledes at der gjordes Forskjel paa det simplere og det finere Tjenesteforhold; ethvert privat Tjenesteforhold maatte udelukke fra Valgretten, naar den Tjenende ikke holdt Dug og Disk.

Marineministeren [Zahrtmann] ønskede, at der maatte tages en afgjort Bestemmelse om, hvad det vilde sige at holde Dug og Disk. Han bemærkede, at ethvert gift Tjenestetyende jo holdt Dug og Disk.

Minister Hvidt troede, at man vilde komme det egentlige Criterium

nærmere ved at udtrykke det derhen: »at de ei vare Deeltagere i Familiefaderens Huusholdning«. Derved udelukkedes navnlig ikke Haandværkssvende, som ei spise hos Mesteren, men dog ei holde Dug og Disk.

Minister Monrad antog ei, at man kunde indbefatte Haandværkssvende under Personer, som stode i privat Tjenesteforhold.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte efter det Anførte antage, at det var Forholdet som Familiefader, der skulde begrunde Valgretten, Forholdet som Tyende der ophævede den, og meente derhos, at hele Spørgsmaalet kun dreiede sig om at bestemme, hvilket af disse Forhold der skulde være det afgjørende, naar de concurrerede.

Justitsministeren [Bardenfleth] formeente, at Hovedsagen var den at udfinde et Criterium for et Tjenesteforhold, som gav en saadan Afhængighedsstilling, at det var rimeligt, at Herren indvirkede paa den Tjenendes Stemme.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte bemærke, at den ægteskabelige Forbindelse efter hans Formening var et yderst uheldig valgt Criterium, da de facto aabenbart det gifte Tyende var langt mere afhængigt af sin Husbond end det ugifte.

Minister Monrad yttrede, at naar man udelukkede Alle, som stode i personligt Tjenesteforhold, saa maatte navnlig Bogholdere i store Handelshuse og lignende Personligheder udelukkes. Det var derfor han fandt det nødvendigt at gjøre en Undtagelse med dem, som holdt Dug og Disk. Han antog nemlig, at en Mand i et saadant Forhold ei stiftede Familie, naar han ei i dette Forhold havde naaet en saadan Grad af Uafhængighed, consolideret sig saaledes, at en Indflydelse fra hans Principals Side med Hensyn til Stemmegivningen ei var at befrygte.

Justitsministeren [Bardenfleth] foreslog navnlig med Hensyn paa Forholdene paa Landet at udtrykke det saaledes: »bosatte Mænd, der holde Dug og Disk.«

Minister Monrad bemærkede, at det paa den anden Side med Hensyn navnlig paa Forholdene i Kjøbenhavn ei gik an at udelukke Folk, der ei holdt Dug og Disk, saafremt man ei blot indskrænkede Undtagelsen til det personlige Tjenesteforhold.

Statsraadet vedtog, at den Committee, der blev at nedsætte til at udarbejde et Udkast til Valgloven, havde at affatte en Bestemmelse, hvorved det nævnte Afhængigheds-Criterium kunde udtrykkes saa tilfredsstillende som muligt.

Hvad dernæst Alderen angik, fattede Statsraadet den Bestemmelse, at 30 Aars Alderen forlangtes baade til Valgberettigelse og Valgbarhed.

Minister Monrad foreslog dernæst, at det maatte være en Betingelse, at Vedkommende »havde sit Ophold i Valgdistrictet«, idet han tillige foreslog, at der hertil skulde forlanges, at dette Ophold i det Ringeste skulde have varet eet Aar.

Efter nogen Discussion vedtog Statsraadet, at det nævnte Ophold skulde have varet 1 à 2 Aar, og at Comitteen gjorde de nærmere Bestemmelser.

Minister Monrad gjorde opmærksom paa, at der uagtet de nævnte Indskrænkninger dog vilde findes en Klasse i Kjøbenhavn, der saavel vilde blive valgbar som valgberettiget, uagtet den hørte til Populationens Udskud. Han foreslog for at udelukke denne at forlange, at man skulde have leiet Bopæl ei under en bestemt Tid. Han gjorde opmærksom paa, at det ei var nogen Census, han foreslog, da her ei Talen var om en bestemt Leiesum, men om en bestemt Leietid.

Justits- [Bardenfleth] og *Marineministeren* [Zahrtmann] bemærkede, at en saadan Bestemmelse vilde synes en isoleret Inconsequents; og det blev derefter vedtaget, at Comitteen havde at overveie, hvorledes den nævnte Klasses Indflydelse kunde neutraliseres.

Minister Monrad foreslog dernæst, at den egenlige Inddeling af Valgdistrikterne skulde være Comitteen uvedkommende. Der vilde kun være at bestemme, hvormange Deputerede der bleve at vælge for hvert Amt efter Folketallet, og Amtsraadene maatte da nærmere indgive Forslag om Amtets Inddeling i forskjellige Valgdistrikter. Han fandt det absolut nødvendigt at støtte sig paa den bestaaende Inddeling for at kunne støtte sig til de bestaaende communale Autoriteter.

Hvilket Forslag af Statsraadet blev vedtaget.

Minister Monrad gjorde dernæst opmærksom paa, at Valgloven tillige maatte indeholde Bestemmelser om Rigsforsamlingens formalia, om Præsidentens og Secretairernes Valg i denne etc., men at fremfor Alt der maatte tages Bestemmelser om de slesvigske Deputeredes Forhold. Der maatte sikkres disse en indgribende Virksomhed i de slesvigske Forhold, som de ei i den samlede Rigsforsamling kunde erholde, da de her altid vilde være i Minoriteten. Hvorvidt en saadan Indflydelse kunde sikkres dem, ved at de, naar et vist Antal af dem forlangte det, dannede en særskilt Section, eller hvorvidt dette Øiemed paa andre Maader kunde naaes, maatte han henstille til Statsraadet.

Statsraadet paalagde Comitteen ogsaa herom at give nærmere Forslag.

Dernæst gik *Minister Monrad* over til at omtale Valgmaaden, idet han af de 3 af ham fremsatte Valgmaader fortrinsviis holdt sig til den, hvor, i Lighed med hvad der i England var Skik, Kandidaterne stillede sig og i hele Distriktets Forsamling valgtes ved Akklamation. Skulde en Kandidat ansee Valget for urigtigt, kunde han appellere til skriftlig Afstemning sogneviis. Det Samme kunde skee, naar et vist Antal Vælgere forlangte Saadant. Dog maatte ved den skriftlige Afstemning kun vælges paa de Kandidater, som vare stillede.

Forresten antog han det rigtigt, at ei alene Kandidaterne stillede sig selv, men at ogsaa Andre vare berettigede til at stille en Kandidat. Han troede, at en saadan Indrømmelse burde gjøres mod den Tilbageholdenhed for at fremtræde offenkjend, som muligen endnu fandtes hos flere dygtige Mænd.

Præsidenten [Moltke] frygtede for, at saadanne offenkjend Forsamlinger, der endnu vare saa fremmede for Folket, vilde medføre betydelige Uordener især paa Landet. Han troede det derfor rigtigt, at der ligesom nu i Kjøbenhavn valgtes i mindre Distrikter.

Marineministeren [Zahrtmann] mente, at det var meget betænkeligt at tage England til Forbillede, som var det ældste constitutionelle Land i Europa, for et Land, hvor det constitutionelle Sind nu først skulde fremtræde. Han frygtede, at den sande Dygtighed vilde holde sig tilbage, og kun Dristigheden og Fripostigheden trænge sig frem. Han tvivlede ei om, at det i Tidernes Løb vilde være gavnligt, men han holdt det for Øieblikket for at være paralyserende.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte erkjende, at Systemet principmæssigt var det rigtige; heller ikke frygtede han dets Følger i Kjøbenhavn eller i Kjøbstæderne, men han nærede den Frygt, at det Parti, som hidtil havde agiteret Landbefolkningen, nu ogsaa vilde tilrive sig al Indflydelse ved Valgforsamlingerne. Han troede, at dette i al Fald vilde vanskeliggjøres, naar Valgene om end offenkjend foretoges i mindre Kredse.

Minister Hvidt yttrede den Anskuelse, at i disse mindre Kredse Agitationen gjennem Pressen vilde yttre den samme Virkning.

Minister Monrad bemærkede, at hidtil alle Valg paa Landet vare blevne dirigerede af det omtalte Parti; tabes Noget kunde der da i al Fald ikke; han troede tvertimod ved de offenkjend Samlinger og

Kandidaters Stilling, at der tilveiebragtes et contrabalancerende Moment. Han bemærkede derhos, at dette offentlige Valg igrunden kun var at betragte som et Prøvevalg, naar det bestemtes, at et vist Antal Personer kunde forlange skriftligt Valg.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at der hørte stor politisk Dannelse til at væbne sig saaledes mod Massens Mening, at et lille Antal skulde driste sig til at ville kuldkaste det, som den overveiende Masse havde bestemt, og at han maatte antage, at de, der saaledes traadte op, endog kunde udsættes for personlige Mishandlinger.

Minister Monrad troede, at der var megen Sands for Orden i Folket, og at legemlige Mishandlinger ei vare at befrygte, da der jo kunde bestemmes en Tidsfrist, inden hvilken den skriftlige Afstemning kunde begjæres.

Præsidenten [Moltke] og *Marineministeren* [Zahrtmann] yttrede, at det forekom dem betænkeligt, at man ei ved nogen Control kunde hindre Landstrygere fra at deeltage i saadanne offentlige Valg.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte tiltræde dette og fremhævede den Vanskelighed, der var for, at ei Vælgere fra fremmede Distrikter deeltog i Valgene. Han maatte ogsaa antage, at det ei vilde være Dygtigheden, men Dristigheden der vilde trænge sig frem; han maatte iøvrigt nærmere hos sig selv drøfte denne Sag, førend han nærmere kunde ytre sig over den.

Præsidenten [Moltke] forelæste en Skrivelse fra General-Toldkamret, hvori Samme ved at fremsende en Indberetning om, at et i Flensborg hjemmehørende og til Hjemstedet bestemt Skib med Kul var, paa dertil fra Marineministeriets Side given Anledning, blevet stoppet og bragt til Sønderborg for at overleveres til den høistcommanderende Søofficer, yttrede, at Marinens Fremgangsmaade i det paagjældende Tilfælde ikke syntes stemmende med, hvad Statsraadets Præsident i en Skrivelse til Kammeret af 6te dennes havde paa Statsraadets Vegne udtalt angaaende Handelens og Skibsfartens uforstyrrede Gang. Præsidenten forelagde tillige en Skrivelse, som General-Toldkamret havde ladet medfølge, og hvori den midlertidig fungerende danske Generalconsul i Hamborg navnlig ønsker Underretning om, hvorvidt alt Mandskab vil blive frataget de danske Skibe, uden Hensyn til om de ligge under Ladning eller endog ere tilladede.

Efterat *Marineministeren* [Zahrtmann] havde oplyst, at der var Trang for det Offentlige til den paagjældende Kul-Ladning, og efterat

han derhos havde tilføjet, at der fremdeles ligesom hidtil vilde i den af den danske Generalconsul i Hamborg omspurgte Henseende blive fra Marinens Side viist al den Facilitet, som paa nogen Maade lod sig forene med Marinens Tarv, vedtog Statsraadet, at der skulde svares General-Toldkamret:

At skjønndt Statsraadet, saaledes som i den af Kammeret paaberaabte Skrivelse af 6te dennes er udtalt, er enigt om i Almindelighed at lade Handelen mellem Kongeriget og Hertugdømmerne saavel som mellem disse og Udlandet indtil videre have sin uforstyrrede Gang, har man dog i Betragtning af det store Kul-Forbrug, som Marinen fortiden behøver, under 1ste dennes, paa en af Admiralitetet derom gjort Fore-spørgsel, tilkjendegivet dette Collegium, at en Standsning af Skibe, der ere ladede med Kul, vil kunne foretages i de enkelte Tilfælde, hvor en absolut øieblikkelig Trang til offentlig Brug af en saadan Ladning er forhaanden, i hvilket Fald der da vil tilkomme vedkommende Eier af Kullene fuld Erstatning. Hvad dernæst angaaer det af det danske Generalconsulat i Hamborg opkastede Spørgsmaal, da vil der i Henseende til dansk Skibsmandskabs Benyttelse til Brug for Marinen blive forholdt efter Indrulleringsanordningerne; men ligesom iøvrigt kun saameget Mandskab vil blive taget, som Marinen har nødvendig Brug for, saaledes vil Marineministeriet ogsaa i det Hele lade sig det være magtpaaliggende i Handelens og Skibsfartens Interesse at vise i de enkelte Tilfælde al den Facilitet, som paa nogen Maade lader sig forene med Marinens Tarv.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne.

J. Liebe.

Møde i statsrådet tirsdag d. 11. april 1848.

Aar 1848, d. 11. April, var Statsraadet forsamlet. Handelsministeren og Krigsministeren vare fraværende i Hans Majestæts Hovedkvarter. Minister Lehmann var paa Reise. Protokollen førtes som sædvanligt.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte de seneste Efterretninger fra Krigsskuepladsen samt oplæste en Skrivelse til Indrullerings-

cheferne betræffende de Lettelser, som med Hensyn paa de Indruleredes Paamynstring paa private Skibe kunde tilstedes.

Udenrigsministeren [Knuth] fortsatte Beretningerne fra Hovedkvarteret samt tillige meddeelte det under hans Department Forefaldne.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte at have faaet en Skrivelse fra det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Cancelli, at Dr. Niese havde forladt Ærø, og at der fortiden ingen Læge var. Han paatænkte i denne Anledning at tilskrive Sundhedscollegiet og at anmode dette om at skaffe en duelig Mand tilveie til denne Post, helst en Slesviger.

Hvilket Statsraadet vedtog.

Marineministeren [Zahrtmann] foreslog med Hensyn paa de Embeder i Slesvig, som bleve ledige, at disse maatte besættes med Danske, naar der var Mangel paa Slesvigere, som dertil vare aldeles paa-lidelige og kvalificerede.

Minister Monrad bemærkede, at det, selv naar Sagerne vare i Ro og Orden igjen, vilde være yderst voveligt at ansætte Embedsmænd, der ligeoverfor Folket havde været anseete som mistænkte.

Præsidenten [Moltke] gjorde opmærksom paa, at den Omstændighed, at Rettergangsmaaden i Slesvig var forskjellig fra den her gjældende, jo kun egenlig gjorde Besættelse af strængt juridiske Embeder vanskelig, hvorimod der til andre Embeder jo ei kunde føles Savn paa passende Subjecter; men at dette iøvrigt jo var overdraget Commissionen.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte dernæst at have confereret om Valglovens Udarbeidelse med Generalprocureuren.

Efterat *Minister Monrad* for Udenrigsministeren havde fremsat de Hovedresultater, som Debatten havde ført til, yttrede han ved nærmere Overveielse at have fundet, at det muligen ei behøvedes, at Kongen valgte et saa stort Antal, som tidligere omtalt, da det Væsenligste var, at de Udnævnte vare dygtige Folk, der ved deres Intelligents, men ei ved deres Stemmer fik Overvægt.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at man ei med Hensyn til Voteringen kunde ønske eller vente, at Kongens udvalgte Deputerede skulde danne en saadan compact Phalanx. Det havde hidtil ei været Tilfældet, og det laae ikke i Folkecharacteren, at rettænkende Mænd af politiske Hensyn fornægtede deres egen Mening; men ved at

vælge andre end rettænkende Mænd vilde hele Indflydelsen gjennem disse Mænd falde.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte antage det for et billigt Forhold, at de 25 Procent forbeholdtes Kongens Valg. Talforholdet vilde derved blive saaledes, som det i Almindelighed var, hvor der vare 2 Kamre, og Rigsforsamlingen kunde jo paa en Maade betragtes som en Forsamling, hvori begge Kamrene stemmede i Fælledsskab. Han tilføiede, at jo færre Kongen kunde vælge, jo skarpere vilde det fremtræde, at man søgte Minoritets-Interesserne repræsenterede, og jo mere vilde det genere i Valget.

Marineministeren [Zahrtmann] yttrede, at det neppe stod at befrygte, at disse Kongelige Valg skulde savne den Indflydelse, man maatte ønske dem, da det ikke var rimeligt, at Ministeriet nogensinde skulde vælge uheldigere end Folket, saafremt det ei lod sig lede af Partihensyn.

Statsraadet vedtog dernæst, at de 25 Procent burde udvælges af Kongen.

Dernæst foredrog *Minister Monrad* en Oversigt over, hvad Resultater man var kommet til med Hensyn til Valgmaaden.

I denne Anledning bemærkede *Minister Hvidt* og *Udenrigsministeren* [Knuth], at de maatte finde det i høi Grad betænkeligt, at Kandidaten ei stillede sig selv, men blev stillet af en Anden.

Udenrigsministeren [Knuth] anførte, at dette kunde føre til, at der valgtes en udelig og indskrænket Person, som muligen var et blindt Værktøi i det anbefalende Parties Hænder.

Minister Hvidt yttrede, at en saadan Tilladelse blev endnu betænkeligere, naar der Ingen maatte vælges, uden hvem der var stillet.

Marineministeren [Zahrtmann] troede det at være et voveligt Forsøg at plante den engelske Valgmaade over paa dansk Grund. Han frygtede, at det vilde blive Fripostigheden og ei Dygtigheden, der vilde komme frem, og at Raaheden vilde trykke Intelligentsen tilbage. At det nu kunde gaae i England paa denne Maade, laae i den gamle, dybe og religiøse Agtelse for Loven, som havde udviklet sig i England, men denne kunde man ligesaa lidet vente her, som den i Begyndelsen havde fundet Sted i England.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte være enig med *Marineministeren*, men maatte navnlig tilføie, at her jo ikke var Tale om

den endelige Valglov, men kun om den hvorefter den constituerende Forsamling skulde sammensættes. Denne var det rigtigt skete ved Valg Mand for Mand, for at den kunde blive en rigtig Repræsentation af Folket. Han antog derfor som rigtigt, at Valget strax foregik til Protokollen, da det var for stort et Vovestykke strax at begynde med den offentlige Stilling af Kandidater, da man, naar dette eengang var begyndt, ei kunde gaae tilbage fra dette Skridt, hvorimod en saadan Maade altid deels kunde udvikle sig af sig selv deels tilføies Valgloven.

Marineministeren [Zahrtmann] gjentog, at hans Mening var aldeles stemmende med Justitsministerens, hvorefter han forlod Statsraadet, da Forretninger fordrede hans Nærværelse.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte vedblive sin Mening, at Stillingen af Kandidater, dog saaledes at disse selv maatte indstille sig, var det sikkreste Middel til at skaffe Intelligentsen Indflydelse og til at bekjæmpe den Raahedens og Uvidenhedens Conspiracy, som findes her i Landet. Naar Intelligentsen først saae, at der var Fare for de Goder, der vare den de dyrebareste, vilde den sikkert ei holde sig tilbage, men træde i Skrankerne.

Justitsministeren [Bardenfleth] antog vel, at dette vilde skee i Tidens Løb, men han tvivlede om, at dette vilde naaes nu allerede ved den constituerende Forsamling.

Minister Monrad gjentog, at han var overbeviist om, at mange dygtige Folk vilde staae frem, og resumerede atter korteligen den Fremgangsmaade ved Valgene, som han havde tænkt sig.

Præsidenten [Moltke] henledte atter Opmærksomheden paa den af Minister Monrad tidligere under No. 3 foreslaaede Valgmaade, hvilken han ubetinget gav Fortrinet, saafremt man kunde overvinde de praktiske Vanskeligheder.

Minister Monrad bemærkede, at foruden at denne var vanskelig at sætte i Værk, saa havde han ogsaa det at indvende paa den, at Valgene saaledes ei bleve offentlige. Han foreslog forøvrigt at berøre den i Intimationen til Valgloven, da saa Stænderne nærmere kunde behandle den.

Minister Hvidt tvivlede om, at man vilde indlade sig paa den, da den ei var prøvet.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at denne Valgmaade ei udelukkede Stilling af Kandidater og offentlige Valg.

Statsraadet vedtog, at Valgloven skulde udarbejdes med Hensyn

paa offentlige Valg, men at i Præmisserne den under No. 3 omtalte Valgmaade skulde berøres som en Idee, der i høi Grad havde tiltalt Ministeriet.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 12. april 1848.

Aar 1848, d. 12. April, var Statsraadet samlet. D'Herrer Ministre Bluhme, Tscherning og Lehmann vare fraværende. Protokollen førtes paa sædvanlig Maade.

Præsidenten [Moltke] foredrog Udkast til Bestemmelse om, at Copier af Matrikelkortene skulde medfølge Kjøbecontracterne; hvilket vedtoges.

Ifølge en Interpellation af *Minister Monrad*, i Anledning af at Stænderforsamlingen i Viborg havde anket over Savnet paa duelige Landmaalere, bestemtes det, at denne Sag snarest muligt skulde gøres til Gjenstand for Foranstaltninger.

Ligeledes vedtoges et Reskript betræffende en Berettigelse for vedkommende Eiere brevi manu at træffe mindre Forandringer ved deres Grændseskjel, naar de deri vare enige.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste dernæst de Punkter, man var kommen overeens om at skulle forelægges Generalprocureuren til at udarbejde en Valglov efter.

Efterat den almindelige Qvalification at have opholdt sig i Landet i 5 Aar var blevet forhøiet til 10, og efterat det paa *Udenrigsministerens* [Knuths] Andragende var antaget, »at Fraværelse i Statens Tjeneste ei skulde ansees at afbryde Opholdet«, vedtoges det Oplæste og tilstilledes Generalprocureuren.

Med Hensyn paa den nærmere Udarbeidelse for Hertugdømmet Slesvigs Vedkommende bleve omtalte Punkter efter *Marineministerens* [Zahrtmanns] Forslag tilstillede Kammerherre v. Scheel til nærmere Udarbeidelse.

Dernæst meddeelte *Marineministeren* [Zahrtmann] og *Udenrigsministeren* [Knuth] de nyeste Efterretninger. I hvilken Anledning

det vedtoges at meddele det engelske Kabinet Meddelelsen om, at det blev nødvendigt at blokere de preussiske Kyster.

I Henhold til, at i et tidligere Statsraads-Møde Auditeur Liebe var blevet opfordret til at overtage Redaktionen af et Regjeringsblad, som navnlig skulde træde istedetfor den fra 1ste d. M. ophørte Collegialtidende, overdrog Statsraadet til ham at udgive en Tidende under Navn af Departements-Tidende, der skulde indeholde officielle Meddelelser af Regjeringsforanstaltninger saavel i legislativ som administrativ Henseende.

I denne Henseende blev det tilsagt ham, at der fra de forskjellige Ministerier skulde blive ham tilstillet de fornødne Meddelelser i den Form, hvori disse vilde blive at optage i Tidenden.

Det blev ham tillige tilsikkert, at alle slige Meddelelser skulde være forbeholdte Departementstidende, dog med Undtagelse af kortere Notitser og navnlig Bekjendtgjørelser om Embedsvacancer og Embedsbesættelser. Det blev endvidere forbeholdt Departementstidenden, at forsaavidt noget Ministerium maatte finde Anledning til igjennem Pressen at optræde i heelt officielle Artikler, disse da skulde indsendes til Udgiveren af bemeldte Tidende. Udgiveren blev iøvrigt forpligtet til ingensomhelst andre Artikler at optage i Bladet end dem, som meddeles ham fra Ministerierne eller Statsraadet. Bladet bestemtes at skulle i Regelen udgaae 2 Gange om Ugen; men ligesom Udgiveren skulde være pligtig til at lade Tidenden udgaae oftere, naar saamange Meddelelser havdes, at deres Optagelse ellers vilde altfor meget forsinkes, saaledes skulde han ogsaa være forpligtet til, naarsomhelst noget Ministerium havde en Meddelelse, hvis uopholdelige Optagelse i Bladet ønskedes, at lade udgaae Extranumere.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet torsdag d. 13. april 1848.

Aar 1848, d. 13. April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme, Knuth, Lehmann og Tscherning.

Paa dertil givne Anledning vedtog Statsraadet:

At Generalpostdirektionen, indtil den endelige Ordning af Ministerierne har fundet Sted, sorterer under Finantsministeren, der saaledes har at forelægge Hans Majestæt de Sager, som fra Direktionen skulle indstilles til Allerhøieste Afgjørelse.

Præsidenten [Moltke] refererede en Forestilling fra Rentekammeret angaaende Emanationen af det de sidstafholdte Stænderforsamlinger forelagte Udkast til en Plakat betræffende Repartition af den Sum, som for Fremtiden vil være fornøden til de i Fr. 15. September 1832 §§ 2 og 3 omhandlede Udgifter.

Et Exemplar af den til Statsraadets Medlemmer omdeelte Extract af Kammerets Forestilling toges til Protokollens Følge.

Statsraadet bifaldt, at Lovudkastet emanerer overeensstemmende med Rentekammerets Forslag, kun med følgende Modificationer:

- 1) at i Præmisserne sættes alene »Danmark« istedetfor »Vort Kongerige Danmark«, og at der istedetfor: »for bemeldte Vort Rige« sættes »for Danmark«;
- 2) at Kammerets Slutnings-Indstilling blot kommer til at gaae ud paa, at der gives den Besked, at der i den paagjældende Henseende vil finde Bekjendtgjørelse Sted.

Marineministeren [Zahrtmann] forelæste en Skrivelse fra den til Slesvig-Holstenerne overgaaede Capitainlieutenant Donner, hvori denne begjærer sin Afsked af Søetatens Tjeneste.

Statsraadet erklærede sig enigt med Marineministeren i, at der i Anledning af Donners Skrivelse Intet foretages, forinden der er taget en almindelig Bestemmelse med Hensyn til de Militaire, der havde brudt deres Troskabsed.

Cultusministeren [Monrad] henlede Opmærksomheden paa, at der fortiden skal være megen Gjære i Bondestanden. Hvis han efter nærmere Overveielse maatte komme til det Resultat, at der i denne Anledning burde foretages Noget, da vilde han foreslaae, at Kongen udstedte et Reskript, der gik ud paa, at alle Landboforholdene vilde blive tagne under nøieste Overveielse, men at ethvert Brud paa Eien-dom vilde blive strengt straffet.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at der alt for længere Tid siden var blevet ham berettet, at der paa sine Steder viste sig en betænkelig Stemning paa Landet, navnlig ogsaa mod de Tydskfødte. Han havde derfor strax paalagt Amtmændene, forsaavidt betænkelige

Symptomer skulde vise sig, da at indkomme med Beretning derom samt tillige med Forslag til de fornødne Foranstaltninger. Da han imidlertid ikke senere havde modtaget nogen Meddelelse fra Amtmændene, maatte han antage, at der ikke for Øieblikket var nogen sær betænkelig Stemning blandt Landalmuen.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at der heller ikke i de Egne, som han nærmest kjendte, var mærket noget betænkeligt Symptom. Hvis det iøvrigt skulde findes rigtigt at gjøre Noget i den omhandlede Anledning, vilde Saadant maaskee bedst kunne knyttes til et Svar paa de Petitioner, der vare indkomne angaaende Landboforholdene, og som fortiden beroede hos Rentekammeret.

Cultusministeren [Monrad] var heri enig med Præsidenten. Iøvrigt maatte man være meget opmærksom paa Stemningen og betænkt paa at kunne energisk skride ind i Tilfælde af tumultuariske Optrin.

Justitsministeren [Bardenfleth] tilføjede, at han med Krigsministerens Consens agtede at underrette vedkommende Amtmænd om, at de i fornødent Fald kunde requirere Assistance fra den nærmeste Garnison.

Justitsministeren [Bardenfleth] henlede Opmærksomheden paa, at paa Grund af den fortiden heri Byen værende Mangel paa Muursteen et stort Antal Muursvende laae ledige, og at der fra deres Side vilde kunne ventes om faa Dage Optøier. Han havde tænkt sig, at dette kunde forebygges ved, at de Muurarbeider bestaaende i Hvidtning og a. desl., hvortil Muursteen ikke behøves, og som ellers for flere offentlige Bygningers Vedkommende foretages om Sommeren, nu strax paabegyndtes.

Marineministeren [Zahrtmann] erklærede, at han strax skulde træffe Foranstaltning til, at de ommeldte Arbeider paabegyndtes for Søetatens Vedkommende, og ligeledes skulde han anmode Oberst Hansen om at træffe lignende Foranstaltning med Hensyn til Landetatens Bygninger.

Præsidenten [Moltke] afgav en lignende Erklæring for Rentekammerets Vedkommende.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 14. april 1848.

Aar 1848, d. 14. April, var Statsraadet samlet. Ministrene Bluhme, Lehmann og Tscherning vare fraværende. Protokollen førtes paa sædvanlig Maade.

Marineministeren [Zahrtmann] refererede for Statsraadet sit Forslag til Admiralitets- og Commissariats-Collegiets Omdannelse til et Marineministerium. Han udbad sig Statsraadets Bifald til at pensionere enkelte ældre eller til de forandrede Forhold sig ikke egnende Embedsmænd til et Beløb af 9750 Rbd. aarlige Pensioner.

Hvilket Bifald gaves ham.

Præsidenten [Moltke] oplæste dernæst en Skrivelse fra Handelsministeren, hvori denne anmoder Statsraadet om en Bestemmelse i 3 Retninger:

- 1) Hvorledes der var at forholde med de af Hertugen af Augustenborg paa Als efterladte Papirer.

Det blev i denne Henseende bestemt, at der til en Commission, som skulde gennemsee Papirerne, ville være at sende Een eller To over herfra, samt at Personlighederne nærmere vare at bestemme.

- 2) Hvorvidt at Hertugens Godser vare at belægge med Seqvester.

Det blev bestemt, at den Maade, som Handelsministeren i sit Brev havde forklaret at blive anvendt med Hensyn til disse Godser, indtil videre skulde vedblive.

- 3) Hvorledes der var at forholde med Hensyn paa Hertugens og de Augustenborgske Prindsers Personer.

Statsraadet bestemte, at en Commission til at dømme dem blev udnævnt, og at de bleve citerede til at møde for denne.

Dernæst refererede *Udenrigsministeren* [Knuth], at han havde erholdt Allerhøieste Ordre til at indfinde sig i Hovedkvarteret paa Grund af, at der fra preussisk Side var gjort Forslag om en militair Convention. Han var af den Formening, at det vilde være gavnligt for Danmark at afslutte en Convention, da vi ved at vinde Tid havde Udsigt til, at vor Stilling til de fremmede Magter blev fordeelagtigere, at vor retfærdige Sag vandt Anerkjendelse, og [at] den begyndte Mistemning blandt Hertugdømmerne mod den provisoriske Regjering forøgedes. Han foreslog derfor en Convention, som lod alle Spørgsmaal aabne.

Justitsministeren [Bardenfleth] erkjendte, at en saadan Convention i flere Henseender kunde være ønskelig, men bemærkede, at Preussen i 14 Dage saae sig i Stand til at forstærke sin Magt i langt høiere Grad end Danmark. Selv om det gjordes til Betingelse, at Troppetallet ei maatte forøges, kunde man dog ei hindre, at der forberedtes Forstærkninger i Preussen, der da i faa Dage kunde komme med Jernbanen.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte forelægge Statsraadet Spørgsmaalet, hvad det antog for at være i Landets Interesse: enten Conventionen eller at føre det til Krig.

Marineministeren [Zahrtmann] gjorde opmærksom paa, at selv naar vi ei afsluttede Conventionen, vilde vi i de første 14 Dage dog ei kunne benytte Tiden til militaire Operationer. Vi stode ved Eideren, som vi ei vare sindede at overskride, og da vi manglede Beleirings-skyts, saa kunde vi ingenlunde saa hastigt angribe Rendsborg. Da saaledes Occupationen af Slesvig var til Ende, syntes der ham ei at være nogensomhelst Betænkelighed ved Conventionen.

Minister Monrad antog, at Preusserne kun vilde benytte de 3 Dages Convention til at forstærke sig; han bemærkede tillige, at det ei var med den preussiske Regjering, men med den preussiske Folkestemning, man havde at gjøre, og at derfor Noter fra fremmede Magter ei vilde hjælpe til Noget.

Justitsministeren [Bardenfleth] og *Minister Hvidt* bemærkede, at de maatte støtte deres Mening paa Afgjørelsen af det Spørgsmaal, hvad vor Armee ellers vilde kunne udrette i den Tid, i hvilken den nu ved Conventionen hindres i Virksomhed, men at de maatte ansee sig ude af Stand til at besvare dette Spørgsmaal fra den militaire Side og derfor henholde sig til det af Marineministeren Yttrede.

Minister Monrad bemærkede, at den Basis, hvorfra Preussen gik ud, idet det exequerede Forbundsbeslutningen, nemlig den statsretlige Forbindelse mellem Slesvig og Holsten, allerede var en Krigserklæring, og at han ei indsaae, hvorledes en Convention kunde føre til en fredelig Afgjørelse.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte forlange en bestemt Afgjørelse af Statsraadet, idet han bemærkede, at om det ogsaa kom til en Convention, da kunde derfor Krigen gjerne udbryde 24 Timer bagefter.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at en saadan Convention kun kunde være os nyttig, naar vi ved den gik ud fra den Basis, der var

vort Udgangspunkt fra Begyndelsen, og naar vi ei opgave nogle af de militaire Fordele, vi havde bemægtiget os.

Minister Monrad maatte, saavidt den militaire Hensigtsmæssighed af Conventionen angaaer, henstille dennes Bedømmelse til Krigsministeren; hvad det politiske Synspunkt angik, da maatte det anerkjendes, at Slesvigs Forhold ei var et Forbundsspørgsmaal, men et almindeligt politisk, og at Mediationen burde henlægges til Rusland og England.

Efter nogen Discussion besluttede Statsraadet derefter:

»At man kunde indlade sig paa en militair Convention, naar derved ikke fra vor Side opgaves Noget af de allerede opnaaede militaire Fordele, og naar der ved den iøvrigt ikke præjudiceredes Noget i Henhold til den politiske Basis, som fra vor Side oprindeligen var lagt til Grund«.

Minister Monrad henholdt sig til sit Votum.

Efterat dernæst Kammerherre Fensmark havde meddeelt, at han fra Hans Majestæt var afsendt med et Brev til Kongen af Sverrig betreffende en Anmodning om Hjælpetropper, men at Hans Majestæt havde paalagt ham kun at afgaae med Brevet, saafremt Statsraadet deri var enigt, vedtoges det i Statsraadet, at en saadan Anmodning ikke syntes at burde gjøres.

Efterat dernæst *Udenrigsministeren* [Knuth] havde fremført nogle Forslag om Forholdsregler i Tilfælde af Blokade, som underkastedes Discussion, og efterat det var vedtaget, at ingen Kaperbreve burde udstædes, samt efterat det var bemærket, at de under Toldkamret sorterende Krydsfartøier vare særdeles egnede til at opbringe fremmede Skibe, vedtoges det, at en Committee skulde træde sammen for at forfatte et Reglement, der strax kunde træde i Kraft, saasnart Opbringelsen af fjendlige Skibe og Blokade af fjendlige Havne blev besluttet, samt at denne Committee maatte sammensættes af Kammerherre Reedtz, Commandeurcapitain Krieger og Lector Gram.

Dernæst meddeelte *Udenrigsministeren* [Knuth], at det ei havde været muligt at faae Geværer i Tower, men at der ved et Handelshuus hos de engelske Fabriker var gjort Bestillinger og erholdt Løvter paa 10,000 Geværer.

Efterat *Marineministeren* [Zahrtmann] havde bemærket, at der ingenlunde var den Garanti for disse Geværers Brugbarhed, som for deres der kunde erholdes fra Tower, bestemtes det, at denne Anskaf-

felse af Geværer maatte høre under Krigsministerens Ressort og Ansvar.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 15. april 1848.

Aar 1848, d. 15. April, var Statsraadet samlet.

Fraværende vare Ministrene Bluhme, Knuth, Lehmann og Tscherning.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Skrivelse fra Præsidenten i den Lauenborgske Regjering Geheimeraad Grev Rantzau, hvori han begjærer sig meddeelt Raad for det Tilfælde, at Hertugdømmet Lauenborg skulde blive opfordret til at stille sit Forbundscontingent.

Den fremlagte Skrivelse tages ad acta.

Statsraadet besluttede:

At der skulde svares Geheimeraad Rantzau, at man, idet man iøvrigt særdeles paaskjønnede hans loiale Færd under de nærværende Omstændigheder, maatte være af den Mening, at en Opfordring til ham om at stille Hertugdømmets Forbundscontingent vilde være paa det Bestemtteste at afvise, og at han, saafremt man med Magt vilde sætte en saadan Fordring igjennem, vilde være nødsaget til at opgive sin Stilling.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Skrivelse fra Ministrene Bluhme og Tscherning indeholdende forskjellige Forslag med Hensyn til Hertugdømmerne.

Denne Skrivelse, som toges til Protokollens Følge, gik ud paa følgende Punkter:

- 1) At Hans Majestæt som Hertugdømmet Holstens Souverain gjen- nem sit Kabinet udnævner en Regjerings-Commission for dette Hertugdømme, sammensat af saadanne holstenske Embedsmænd, til hvem der kunde sættes Tillid.

Statsraadet erklærede sig fuldkommen enigt i Hensigtsmæssigheden heraf.

- 2) At der ansættes en ansvarlig Minister for Hertugdømmet Slesvig, hvortil Kammerherre Amtmand Warnstedt foreslaaes.

Med Hensyn til dette Punkt udtaltes Statsraadets Mening derhen, at Spørgsmaalet om, hvorvidt der maatte være at ansætte en ansvarlig Minister for Hertugdømmet Slesvig, endnu ikke var modent til at finde sin endelige Afgjørelse, og idet Statsraadet derfor ikke kunde ansee det for ønskeligt, at der for Øieblikket tages nogen Bestemmelse i saa Henseende, troede man med Hensyn til dette Hertugdømmes Administration at maatte fortiden indskrænke sig til at yttre den Formening, at der kunde være Grund til at forstærke den provisoriske Regjerings-Commission med et dertil skikket slesvigsk Medlem.

Marineministeren [Zahrtmann] begjærede tilført Protokollen som sit Votum, at han tiltraadte Ministrene Bluhmes og Tschernings Forslag, da han, for at det Ubekjendtskab til de slesvigske Forhold, der traadte hemmende iveien ved enhver Leilighed, hvor der her i Statsraadet var Spørgsmaal om Slesvigs Anliggender, jo før jo heller kunde afhjælpes, ansaae det absolut nødvendigt, at en med de paagjældende Forhold nøie kjendt Mand indtraadte som slesvigsk Minister.

- 3) At der foranlediges udfærdiget Instructioner til den slesvigske Regjerings-Commission i den Retning, at der ikke gaaes altfor strengt tilværks med Bedømmelsen af Local-Embedsmændenes Forhold i Henseende til Anerkjendelsen af den provisoriske Regjering og Udførelsen af de ved denne befalede Special-Foranstaltninger.

Hvad dette Punkt angik, da erklærede Statsraadet sig for, at der vel kunde være Anledning for Regjerings-Commissionen til i den paagjældende Henseende ikke at gaae altfor yderligt tilværks, men til i den Retning specielt at instruere Commissionen forekom der dog ikke Statsraadet at være tilstrækkelig Føie, saalænge der ikke fra Commissionens Side forelaae noget bestemt Faktum, som kunde gjøre en saadan Instrux fornøden.

- 4) At der oprettes et eget Ministerium for Hertugdømmet Lauenborg.

Statsraadet udtalte som sin Mening, at Oprettelsen af et saadant Ministerium vilde i Betragtning af Hertugdømmets ringe Omfang ikke være hensigtsmæssig, hvorimod det Naturlige syntes at være, at dette Hertugdømme, naar en Minister for Holsten i sin Tid blev udnævnt, da kom til at sortere under denne.

Præsidenten [Moltke] oplæste en af Rentekammeret afgiven Betænkning over de flere indkomne Petitioner betræffende Landboforholdene.

Det besluttedes, at denne Betænkning skulde circulere mellem Statsraadets Medlemmer.

Minister Monrad henlede Opmærksomheden paa Nødvendigheden af, at Regjeringen gjorde Noget med Hensyn til Landboforholdene, og forbeholdt sig i denne Henseende at indkomme med et nærmere Forslag.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte, at han fra Amtmændene over Sorø og Præstø Amter havde faaet Beretning om nogle Bonde-Bevægelser, som havde fundet Sted ved Rosendal og Gisselfeld i Anledning af, at der var opstaaet det Rygte, at Hertugen af Augustenborg var skjult et af disse Steder, men at begge Amtmænd iøvrigt vare enige om, at der i Anledning af det Passerede ingen Grund var til justitial Forfølgning.

Justitsministeren [Bardenfleth] opkastede det Spørgsmaal, om der ikke med Hensyn til den forestaaende Stændersforsamling skulde forholdes paa samme Maade som tidligere med Gudstjenestes Afholdelse forinden Aabningen, Stændertidendes Udgivelse osv.

Dette Spørgsmaal blev af Statsraadet besvaret bekræftende.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 17. april 1848.

Aar 1848, d. 17. April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme, Knuth, Lehmann og Tscherning.

Præsidenten [Moltke] forelagde et af *Minister Monrad* indgivet Forslag, der gik ud paa:

At dersom en Minister ei kan gaae ind paa et af en anden Minister gjort Forslag, saa afholdes derom mundlig Conference, og dersom Enighed saaledes ei lader sig tilveiebringe, indstilles Sagen gennem Statsraadet til Kongens Afgjørelse.

Dette Forslag blev af Statsraadet tiltraadt.

Selve Forslaget toges til Protokollens Følge.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Forespørgsel fra Grev Sponneck om, hvorvidt en midlertidig Standsning af et preussisk Skib, som nu laae fuldt færdigt til at afseile, skulde finde Sted.

Forespørgselen toges ad acta.

Statsraadet besluttede, at der skulde svares, at man efter Omstændighederne ikke fandt sig beføiet til at lade det paagjældende Skib standse.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Skrivelse fra Minister Bluhme, hvormed fremsendtes Gjenpart af en Allerhøieste Skrivelse, som Hans Majestæt havde udfærdiget til Oberst Bonin.

Skrivelsen tilligemed den vedføjede Gjenpart toges til Protocollens Følge.

Præsidenten [Moltke] oplæste et fra Kammerherre Reedtz modtaget Uddrag af de senest indløbne Depescher.

Dette Uddrag toges ad acta.

Præsidenten [Moltke] fremlagde et Forslag fra Minister Monrad betræffende Landboforholdene.

Dette Forslag, der toges ad acta, gik ud paa følgende Punkter:

- 1) Ved en provisorisk Lov overlades Jagtretten paa alle de Kongelige Domainer til Brugere mod 1 Mk. pr. Td. Hartkorn.

Efterat *Præsidenten* [Moltke] havde bemærket, at hvad dette Punkt gik ud paa var en reen Administrationssag, til hvis Udførelse der ikke behøvedes nogen Lov, idet det alene kom an paa, om Hans Majestæt som Godscier maatte finde sig foranlediget til at renoncere paa Nydelsen af sin Jagtret, men at iøvrigt Hensynet til Kongens private Fornøielse af Jagten og Vildtets Leverance til Hofholdningen gjorde Tingen noget vanskelig, besluttede Statsraadet:

At man med den Bemærkning, at det i Statsraadet var bragt under Omhandling, at det vilde være ønskeligt, om der kunde bevirkes en Allerhøieste Resolution, der tillod, at Jagtretten paa de Kongelige Domainer maatte overdrages Brugere mod en modereret Godtgjørelse pr. Td. Hartkorn, skulde anmode Rentekammeret om at tage dette Punkt under nærmere Overveielse.

- 2) At den under No. 1 nævnte Lov udstrækkes til Slesvig (modificeret).

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at det af ham ved No. 1 nævnte Hensyn, som fremkaldte nogen Vanskelighed, faldt her aldeles bort. Han tilføjede, at Beboerne af Slesvig saare ofte havde fremsat Ønske om med Hensyn til Jagtretten at deelagtiggjøres i det

samme Forhold, som nu finder Sted i Kongeriget, at nemlig Jagtretten er hos Grundeieren.

Statsraadet vedtog:

At Rentekammeret skulde tilskrives, at det i Statsraadet var bragt under Omhandling, at det vilde være ønskeligt, om der med Hensyn til Jagtretten i Hertugdømmet Slesvig kunde ved en provisorisk Lov gjøres gjældende det samme Forhold, som nu finder Sted i Kongeriget, at nemlig Jagtretten er hos Grundeieren.

- 3) Communerne gives Expropriationsret til Jord, hvorpaa vil opføres Huse til Fattigvæsenets Brug.

Statsraadet var med Hensyn til, at det er yderst vanskeligt for fattige Folk at finde Huusly paa Landet, enigt om, at det vilde være ønskeligt, om der ved en provisorisk Lov kunde blive givet Landcommunerne den foreslaaede Expropriationsret; hvilket Punkt Justitsministeren skulde anmodes om at tage under nærmere Overveielse.

- 4) Paa Landet gives Fæstere, Brugere, Leiere osv. Ret til uden Eierens Samtykke at indtage i deres Boliger Personer, der ere i deres Familie, eller som ellers vilde komme under det Offentliges Forsorg.

Efterat *Proponenten* [Monrad] med Hensyn til, at det af *Præsidenten* [Moltke] blev erindret, at en ubegrændset Ret til at indtage udensofns Personer kunde i sine Følger blive høist betænkelig ikke blot for Eieren, men ogsaa for Fattigvæsenet, havde erklæret sig enig i, at den foreslaaede Ret til at indtage Personer kun skulde gjælde saadanne, som ellers vilde falde Sognets Fattigvæsen til Byrde, og efterat det var blevet udhævet, at man paa Landet gik i de paagjældende Tilfælde ofte frem med en utaaelig Strenghed, besluttede Statsraadet:

At da det vilde være ønskeligt, om der ved en provisorisk Lov blev paa Landet givet Fæstere, Brugere, Leiere osv. Ret til uden vedkommende Eiers Samtykke at indtage i deres Boliger Personer, som høre til deres Familie, eller som i andet Fald vilde komme under offentlig Forsorg af Sognet, skulde Justitsministeren anmodes om at tage dette Punkt under nærmere Overveielse.

Præsidenten [Moltke] fremlagde et fra Minister Monrad indkommet Forslag om, at den slesvigske Stænderforsamling ophæves, og at en slesvigske Forsamling indkaldes, dannet efter den for Rigsforsamlingen foreslaaede Valglov, m. m.

Det vedtoges, at Discussionen over dette Forslag, som toges til Protokollens Følge, skulde udsættes til næste Møde, hvilket Kammerherre Scheel skulde indbydes til at overvære.

Præsidenten [Moltke] forelagde et af Minister Monrad indgivet Forslag betræffende Finantsernes Tilstand og oplæste i den Anledning en Udsigt over Finantsernes nærværende Status.

Saa vel Forslaget som bemeldte Udsigt toges ad acta. Som Maader, hvorpaa der kunde kommes Finantserne til Hjælp, nævnte *Præsidenten* [Moltke] følgende trende:

- 1) Udstedelse af rentebærende mindre Obligationer, som lød paa en vis Tid, og som kunde funderes paa Finantskassens Aktiver.
- 2) Tilveiebringelsen af et udenlandsk Statslaan.
- 3) Udskrivelsen af et Krigsstyr; i hvilken Henseende *Præsidenten* exempelviis henpegede deels paa Opkrævelse af Landsskatten med dennes fulde Beløb, deels paa Forhøielse i Bygningsafgiften, deels paa Beskatning af Kongelige Obligationer, Bankactier, Gager, Pensioner, m. m.

Idet *Præsidenten* [Moltke] kun ganske foreløbigt nævnede disse Punkter, tilføiede han, at han ligeledes foreløbigt havde ladet nogle af Rentekammerets Deputerede træde sammen for at udarbejde Grundtrækkene for en Indkomstskat, hvilke da nærmere kunde blive satte under Statsraadets Overveielse.

Minister Monrad meddeelte, at han fra Almanak-Comitteen havde modtaget en Forespørgsel om, hvorvidt der i Almanaken for næste Aar, der nu var under Trykning, skulde i Fortegnelsen over Medlemmerne af det danske Kongehuus optages de slesvig-holstenske Prindser.

Det besluttedes, at der skulde svares, at den hele fra Kong Christian den Tredie nedstammende Holsten-Sønderborgske Sidelinie skulde udelades.

Minister Monrad bragte dernæst under Omhandling et af en Mand i Berlin gjort Tilbud om at skaffe Artikler angaaende danske Forhold optagne i tyske Blade.

Med Hensyn til dette Tilbud antog Statsraadet, at det maatte være Udenrigsministeren overladt igjennem Gesandten i Berlin at foretage det Fornødne, der nærmest maatte beroe paa Gesandtens Conduite.

Minister Monrad forelagde fremdeles en Skrivelse fra Kjøbmand Bernhard Rée og constitueret Generalconsul i Hamborg Westenholz, hvori de tilbyde at etablere i dansk Interesse et Blad i Hamborg, i hvil-

ket da tillige Proklamata og slige officielle Bekjendtgjørelser fra Kongeriget skulde indrykkes.

Statsraadet vedtog, at man ikke kunde gaae ind paa at foranledige en Bestemmelse om Proklamatas og lignende officielle Bekjendtgjørelser Indrykkelse i det paatænkte Blad, men at man iøvrigt, naar man saae, at Bladet havde nogen Fremgang, vilde være betænkt paa at fremme det paa en eller anden Maade.

Minister Monrad meddelte endelig, at han fra en Committee, som Consistorium ved Kjøbenhavns Universitet havde nedsat angaaende Universitetets forskjellige videnskabelige Samlinger, havde modtaget en Forespørgsel, om ikke de Kongelige naturhistoriske Samlinger kunde blive forenede med Universitetet.

Angaaende denne Sag tog Statsraadet ikke i nærværende Møde nogen Beslutning.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet tirsdag d. 18. april 1848.

Aar 1848, d. 18. April, var Statsraadet forsamlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme, Knuth, Tscherning og Lehmann.

Da Kammerherre v. Scheel efter Anmodning havde indfundet sig i Statsraadet, meddeelte *Præsidenten* [Moltke] ham den af *Minister Monrad* fremsatte Anskuelse, at den nuværende i 1847 valgte Stænderforsamling ei kunde sammenkaldes, da denne, eftersom den var mødt efter den provisoriske Regjerings Indkaldelse i Rendsborg, nu maatte ansees ei mere at existere.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte ansee det formelt rigtigst at skride til nye Valg og at holde sig Stænderanordningen efterrettelig; han antog, at de nye Valg vilde falde mere ud i Regjeringens Faveur end de tidligere, da der vel blandt Intelligentsen herskede stærke slesvig-holsteinske Sympathier, men Forholdene dog nu vare meget forandrede i Slesvig.

Minister Monrad indrømmede, at det i formel Henseende kunde

være rigtigst at sammenkalde Stænderforsamlingen af Valget 1847. Men han antog det for noget hidtil aldrig hørt at sammenkalde en Stænderforsamling umiddelbart, efterat den havde plantet Oprørsfanen. Det forekom ham, som om Forsamlingen selv havde ophævet sin Existents ved at møde ulovligen til Fælledsmødet i Rendsborg. Vilde man sammenkalde den med Udelukkelse af dem, der vare mødte i Rendsborg, saa maatte man ogsaa udelukke de flensborgske Deputerede, som havde mødt og protesteret. Vilde man gaae ud fra deres vota, da indviklede man sig i utrolige Vanskeligheder. Hertugens personlige Stemme maatte bortfalde, de udvalgte Deputerede for Ridder-skabet vilde ei møde, og det vilde saaledes blive vanskeligt at bringe en Forsamling istand. Dertil vilde en saadan Forsamling ved Protester og Erklæringer i høi Grad skade den danske Sag. Da nu, som han troede at have viist, en saadan Forsamling ei behøvedes tilveiebragt, ei kunde tilveiebringes og, naar den var tilveiebragt, vilde skaffe os en ny Modstand istedet for Hjælp, saa maatte han henholde sig til sit tidligere Forslag at lade vælge i Slesvig efter den nye Valglov.

Minister Hvidt bemærkede, at de af Minister Monrad gjorte Bemærkninger kun berørte den slesvigske Stænderforsamling, saaledes som denne nu var sammensat, men at Hans Majestæt var berettiget til at opløse den og lade foretage nye Valg.

Kammerherr v. Scheel bemærkede, dass es früher in den Cancelliein nicht angenommen gewesen wäre, dass dieses Recht dem Könige nur in so fern zustände, dass er die gesetzliche Zeit der neuen Wahlen abwarten müsse, dass aber in den noch restirenden Jahren keine andere Deputirten als die einmal gewählten einberufen werden könnten.

Er räumte ein, dass es gesetzlich wäre, dass keine neue Institutionen gegeben wurden ohne vorgängige Vorlegung vor den Ständen, und dass es auf der einen Seite unleugbar wäre, dass casus legis vorliege. Man müsse aber nicht allein die Buchstaben des Gesetzes betrachten, sondern auch die Bedingungen sehen, die nothwendiger Weise in der Absicht und dem Geiste des Gesetzes liegen müssen. In dieser Rücksicht wäre freilich das Subject des Gesetzes — die Regierung — noch dieselbe wie damals, aber das Object — das Herzogthum Schleswig — existire unter denselben Verhältnissen nicht mehr, denn es wäre in Aufruhr. Er glaube, dass kein europäischer Staat sich wundern

werde, dass man unter diesen Verhältnissen die Ständeversammlung nicht berufe. Hiezu komme noch, wie der Herr Minister Monrad angedeutet, dass eine Berufung sich als unmöglich zeigen werde. Denn wenn man erstens die specielle Stimme des Herzogs und die ernannten Deputirten der Ritterschaft abrechne, deren Ernennung völlig unmöglich wäre, wenn man danach diejenigen abzöge, die nicht gewählt werden, weil sie richterlicher Verfolgung unterworfen wären, diejenigen deren Districte noch in dem Besitze der Aufrührer wären und endlich die Deputirten der Universität, so würde man finden, dass statt 44 höchstens nur 10—12 für die Versammlung disponibel wären.

Obgleich er nun solchergestalt die Berufung der Stände unmöglich halte, müsse er doch der Meinung sein, dass eine Vernehmung von Schleswig nothwendig sei, damit man Schleswig-Holstein und Europa gegenüber sagen könne, dass die Berufung der Stände factisch unmöglich gewesen, dass man aber wieder gezeigt, dass man nicht gesonnen sei, einen Schritt zu thun ohne die Organe des Landes zu hören; diese müssten dann nach einer Basis erwählt werden, die so freisinnig wie möglich wäre, damit hierin ein Garantie künftiger liberalen Institutionen liege.

Es wäre also seine Meinung, dass die Berufung der Stände unmöglich, dass es aber nothwendig wäre, dass die Regierung sich bald möglich mit erwählten, nicht ernannten Vertretern Schlesiws berathe, man nenne diese nun Männer des Vertrauens oder wie man wolle.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at Kammerherre Scheel ikke havde omtalt det Alternativ at opløse de tidligere Stænder og sammenkalde dem efter de hidtil gjældende Love.

Kammerherr v. Scheel bemerkte, dass er sich auf das beziehen müsse, was er über die Districte, die noch in den Händen des Aufruhrs wären, gesagt habe, dass dort Wahlen weder geschehen würden noch könnten, dass die Ritterschaft compromittirt, und die Städte selbst unter diesen Verhältnissen so schlecht gesinnt waren, dass entweder keine Wahlen dort vorgenommen werden wurden oder im schleswig-holsteinischen Sinn ausfallen, dass selbst auf dem Lande den Wählern die Kenntniss qualificirter Personen völlig abgehe, da seit 1834 eigentlich keine Wahl stattgefunden, sondern den Wählern die Repräsentanten von der Advocatenparthei aufgedrungen geworden.

Minister Monrad henholdt sig aldeles til det af Kammerherre Scheel Yttrede, og han maatte saameget mere tilraade et Repræsentations-Valg

efter den nye Maade, som man derved vilde vise Slesvig, at det virkelig var Regjeringens Alvor, at det kom til at virke med.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte endnu bemærke, at man havde den Udvei at sammenkalde den slesvigske Forsamling og, naar denne ei mødte, da ligefrem at give Loven uden at høre andre end de to danske Forsamlinger. Det forekom ham ogsaa besynderligt at sammenkalde en Forsamling til at bedømme den Lov, de selv vare valgte efter. Dersom dette kunde skee, saa indsaac han ei, hvorfor man ikke strax kunde have sammenkaldt Rigsforsamlingen efter Valgloven og give dem baade denne og den tilkommende Forfatning til at beraadslaae om.

Minister Monrad bemærkede, at vi ved en saadan Fremgangsmaade vilde tabe den Styrke, vi have ved at staae som Befriere og ikke som Erobrere ligeoverfor Tydskland og Europa. Dertil vilde det vække stor Misfornøielse i Slesvig, at der for dette gaves en Lov, hvorom det ei var hørt, og endeligen vilde man i en saadan Forsamling have et fortræffeligt Middel til at lære Slesvigs sande Ønsker at kjende om flere Gjenstande og til at prøve forskjellige Personers Qvalification til fremtidig Virksomhed i Slesvig.

Minister Hvidt erklærede at være overbeviist ved Kammerherre v. Scheels Grunde om Umuligheden af at sammenkalde Stænderne og tiltraadte derfor *Minister Monrads* Mening.

Justitsministeren [Bardenfleth] indsaac meget vel den store Fordeel ved at sammenkalde en saadan Forsamling for Slesvig og det rimeligviis Unyttige i at faae det repræsenteret paa en anden Maade, men han maatte dog bemærke, at den Synderlighed vilde indtræde, at denne slesvigske Forsamling vilde faae en saadan Betydning, at det bagefter vilde være et synderligt Skridt at lade den gaae fra hinanden for atter paa samme Maade at kaldes sammen, samt at en saadan Forsamling aldeles ingen Analogi med de danske Stænderforsamlinger frembød.

Minister Monrad bemærkede, at en saadan Analogi ei fandt Sted og heller ikke kunde finde Sted, naar Forsamlingerne skulde svare til Forholdene; her var nemlig Ro, der Revolution. Forsamlingen vilde desuden med Hensyn til Slesvigs Forhold til Constitutionen, med Hensyn til Regjeringens Stilling ligeoverfor Europa og i de ovenfor antydede Retninger være aldeles uundværlig.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at det var viist at være en Umu-

lighed at sammenkalde Stænderne efter den gamle Valglov, og at man altsaa maa foretage et andet Skridt. Efter den nye Valglov at lade en Forsamling træde sammen til at bedømme netop den Valglov, hvorefter den er sammenkaldt, forekom ham at være en Cirkel. Han maatte ansee det rigtigst at forelægge de danske Stænder Loven og da lade Slesvigerne vælge efter denne.

Minister Monrad maatte gjentage, at dette vilde vække en høi Grad af Misnøie i Slesvig. Det syntes ham ikke, at der laae noget synderligere deri, at denne Forsamling stemte over sin egen Tilblivelse, end at de danske Provindsialstænder stemte over deres egen Tilintetgjørelse.

Han maatte ogsaa antage, at denne Forsamlings Opgave burde være at samvirke med Regjeringen i Reorganisationen af Slesvig, og at den for en stor Deel skulde paalægges den. Han kunde ikke andet end see en uheldig Middelvei deri, om man paa den ene Side uden Hensyn afskediger Embedsmændene og paa den anden lader sig binde af Former, som aldeles have mistet deres Betydning.

Kammerherr v. Scheel machte die Bemerkung, dass so wie er eine Versammlung der besprochenen Art für unumgänglich nothwendig halte, so müsse er es sehr rathsam finden, dass zu dieser Versammlung eine grössere Anzahl Deputirte gewählt wurden als zur folgenden Reichsversammlung; er wolle daher vorschlagen, dass jede 6000 Einwohner bei dieser Gelegenheit einen Wahldistrict bildeten. Es würden dadurch mehrere reine Landdistricte entstehen, die nicht mit den Städten in Gemeinschaft wählten, und die Abgeordneten der Landdistricte wurden in der Majorität sein; für eine Versammlung, die solchergestalt zusammengesetzt wäre, würde er sich verbürgen können, dass sie wider die Aufnahme in den deutschen Bund stimmen würde.

Er müsse aber der Meinung sein, dass sofern in einem gemischten Land- und Stadtdistricte gewählt würde, würde selbst eine weit kleinere Anzahl der Stadtwähler ihren Candidaten gegen die Landwähler durchführen.

Minister Monrad erklærede sig enig i denne Bemærkning af Kammerherre v. Scheel.

Justitsministeren [Bardenfleth] ligeledes.

Minister Hvidt maatte befrygte, at Slesvigerne ved den større Repræsentation vilde troe sig berettigede til ogsaa i Fremtiden at forlange et større Antal Deputerede.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at det maatte udtales i Indledningen, at da Provindsialstænderne ei kunde møde, og da man vilde høre Landets Stemme, saa havde man valgt denne Fremgangsmaade.

Kammerherr v. Scheel bemærkte, dass da diese Wahlart für die Zukunft keine Consequenzen herbeiführe, so könne man ja die Städte für sich und das Land für sich wählen lassen.

Statsraadet vedtog at anmode Kammerherre Scheel om at forfatte et Udkast til Valgmaaden til Dagen derpaa og meddeelte ham efter hans Ønske i denne Retning de for Danmark i forrige Møde vedtagne Bestemmelser.

Derefter oplæste *Justitsministeren* [Bardenfleth] det af Generalprocureuren forfattede Udkast til Valgloven, hvilket vedtoges med de i vedlagte Udkast foretagne Forandringer.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelagde dernæst Statsraadet det Spørgsmaal, om det blev nødvendigt at meddele de indkaldte Stænder Afgjørelsen af de Stændersager og Petitioner, som var forefaldet siden sidste Stændermøde, da det nemlig forekom ham, at Stændersamlingerne, naar der forelagdes dem andre Ting end netop Valgloven, mistede deres Charakter som extraordinaire.

Statsraadet antog dette ei for nødvendigt.

Derefter oplæste *Minister Monrad* Begyndelsen af Udkastet til den Indstilling, hvormed Statsraadet vilde sende Valgloven til Hans Majestæts Underskrift. Dette Udkast blev antaget; dog bortfaldt i samme efterfølgende Passus, som *Minister Monrad* forlangte tilført Protokollen:

»Det, hvorom vi saaledes ved gjensidig Imødekommen ere blevne enige, kunne vi ikke opgive uden fælles Overenskomst; skulde Forholdene gjøre det nødvendigt, at enkelte Medlemmer i Anledning af Forandring i denne Valglov udtraadte, da vilde dette medføre den moralske Nødvendighed for det hele Ministerium allerunderdanigst at begjære sin Entledigelse.«

Justitsministeren [Bardenfleth] begjærede ligeledes tilført Protokollen, at han i de til Udkastet forfattede skriftlige Bemærkninger havde erklæret Følgende i Anledning af den ovenfor anførte Passus, som altsaa nu bortfaldt:

»Udtalelsen af at enkelte Medlemmers Udtrædelse af Ministeriet i Anledning af Forandringer i Valgloven vilde medføre en moralsk Nød-

vendighed for hele Ministeriet til at begjære sin Entledigelse, antager jeg at ville give Ministeriet en betydelig Styrke, og jeg vil derfor slutte mig til den, men kun under 2 Betingelser, nemlig: 1) at samtlige Medlemmer af Statsraadet tiltræde den; 2) at Ministeriet forud enes om Valglovens Conseqventser, det er om de Principer, som man i Overeensstemmelse med Valgloven antager at skulle ligge til Grund for Forfatningsloven, og om Beskaffenheden af den Reform, som Ministeriet skal sætte sig til Formaal.*

Derefter gjorde *Præsidenten* [Moltke] og *Minister Hvidt* opmærksom paa, at Krigsministeren havde reserveret sig et separat Votum i Anledning af, at Udkastet reserverede Kongen Ret til at udvælge Deputerede. Hvorefter Statsraadet blev enigt om at bemærke ved Underskriften, at Krigsministeren saavel som de andre fraværende Herrer Ministre paa Grund af Fraværelse ei havde underskrevet.

Hvorefter Statsraadet hævdedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 19. april 1848.

Aar 1848, d. 19. April, var Statsraadet samlet. Ministrene Knuth og Tscherning vare vendte tilbage. Fraværende vare Ministrene Bluhme og Lehmann.

Præsidenten [Moltke] forelagde en fra den Committee, der var sammentraadt i det Øiemed ved private Sammenskud at bevirke et Dampskib stillet til Regjeringens Disposition, indkommen Skrivelse angaaende, hvorvidt Finantserne i fornødent Fald vilde med et Beløb af 20—30,000 Rbd. bidrage til et saadant Dampskibs Anskaffelse.

Efterat *Marineministeren* [Zahrtmann] havde bemærket, at der for Øieblikket ikke var for Regjeringen noget paatrængende Savn af Dampskibe, og at det var en meget precair Sag at købe et brugt Dampskib, saaledes som den paagjældende Committee nu havde paatænkt, besluttede Statsraadet:

At der skulde svares, at man maatte ansee det som det Ønskeligste og Hensigtsmæssigste, om den i det paagjældende Øiemed ved private Bidrag sammenskudte Sum kunde til Dækning af Krigsomkostninger blive contant indbetalt til Finantskassen.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at da der igaar var kommet Efterretning om den peremtoriske Note fra Oberst Bonin, bleve efter Aftale mellem ham og Marineministeren et Par preussiske Skibe foranledigede foreløbigen standsede. Han havde senere fra General-Toldkamret modtaget en Skrivelse indeholdende forskjellige Forespørgsler med Hensyn til, hvilke Skibe der vilde være at opbringe, m. v.

Denne Skrivelse, som oplæstes, toges til Protokollens Følge.

Under de Discussioner, som denne Skrivelse fremkaldte, bragte *Minister Monrad* Spørgsmaalet om Anvendelse af Blokade imod de fjendtlige Magter under Omhandling, idet han udhævede, at man ved at lade en saadan Blokade indtræde vilde nøde England til virkelig at skride ind, ikke at tale om de Ulemper, som en Blokade vilde foraarsage Fjenden.

Krigsministeren [Tscherning] fremhævede, at vi hidtil havde stillet os paa det Standpunkt, at der var at vinde ved, at vi holdt Fred saalænge som muligt. Man vilde ved en Blokade blive ilde lidt, men lidet rig.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte være af den Formening, at de Forholdsregler, man maatte ville gribe til, burde mindre gaae ud paa en Blokade end paa en Krydsning af vore Krigsskibe i Søen, hvor deels alle fjendtlige Skibe skulde opbringes, deels andre Skibe vises tilbage fra de fjendtlige Havne. Besluttede man sig iøvrigt til en Blokade, da maatte han ønske, at der toges meget bestemte Forholdsregler. Forresten maatte han, forsaavidt der maatte være Tanke om at blokere Elben og Weseren bemærke, at dette var en af de Ting, som grændsede til Umulighed, hvilket han nærmere søgte at oplyse.

Statsraadet blev enigt om følgende Beslutning:

Der svares Toldkamret, at alle preussiske Skibe, som findes i vore Havne, skulle foreløbigen belægges med Beslag, ligesom og de nævnte Skibe skulle anholdes i Søen og indlægges i Havnene under Embargo; hvorhos man forbeholder sig nærmere at tage Bestemmelse om, hvorvidt Beslaglæggelsen bliver at udvide til meklenborgske, hannoveranske og bremiske m. fl. Skibe. Hvad hamborgske og lübeckske Skibe angaaer, da vil man, forinden nogen Beslutning med Hensyn til disse

tages, oppebie Meddelelsen af det Svar, som Kjøbenhavns Handelsstand maatte give paa Toldkamrets Opfordring til at yttre sig, om der for den danske Handels Skyld lægges nogen Vægt paa, at Hamborg og Lübeck forblive neutrale; og der vil saaledes ikke for Øieblikket være nogen Hindring at lægge iveien for det her i Havnen til at seile færdigt liggende hamburgske Barkskeib, som specielt nævnes i Toldkamrets Skrivelse. Toldkamret bliver derhos at anmode om at meddele Øresunds Toldkammer og Strømtoldstederne fornøden Underretning i forommeldte Henseende.

Derefter blev det af Statsraadet overdraget Udenrigsministeren at foranstalte et Manifest til de europæiske Magter affattet, hvori den mod Danmark viste Fremgangsmaade i korte, men kraftige Udtryk historisk fremstilledes dog uden at indeholde nogen Krigserklæring mod Preussen, hvilken man fandt unyttig og overflødig. Udenrigsministeren overtog at lade et saadant forfatte og oplæste en fra den preussiske Gesandt modtagen Skrivelse.

Dernæst oplæstes en Skrivelse til General-Toldkammeret betræffende Opbringelsen og Beslaglæggelsen af preussiske Skibe, som vedtoges.

Derefter oplæste *Kammerherre v. Scheel*, der efter Indbydelse nu havde indfundet sig i Statsraadet, sit Udkast til den Valglov, hvorefter Rigsforsamlingen bliver at vælge for Slesvigs Vedkommende, og det vedtoges, at Kammerherren skulde indføre dette i det almindelige Lovudkast herom for hele Riget.

Danach verlas *Kammerherr v. Scheel* den Entwurf des Wahlgesetzes, wonach die vorläufige Versammlung von Vertretern Schlesiens zu wählen wäre, indem er bei dieser folgende Bemerkungen machte:

Er hatte nicht wie im vorigen Staatsrathe die Wahldistricte zu 6000 Einwohner arrondirt, sondern zu 10.000; er glaube dadurch, dasselbe erreichen zu können, die Stimmen hauptsächlich aus dem platten Lande zu erhalten, und dieses führe überdies den Vortheil mit sich, dass die Zahl der Abgeordneten dieselbe werde, welche früher bei den Provinzialständen gewesen.

Denne Modification i det tidligere Bestemte blev af Statsraadet vedtaget.

Danach bemærkte *Kammerherr v. Scheel*, dass seiner Ansicht nach

eine bessere Wahl erreicht werden würde, wenn man auch die Wählbarkeit durch die Einschränkung bedinge, dass man den festen Aufenthalt im Districte auch für den zur Bedingung machte, der gewählt würde.

Efterat *Krigsministeren* [Tscherning] havde bemærket, at han for at opnaae Valg i Slesvig i Regjeringens Interesse holdt det for Hovedsagen at faae Magten der, nemlig at afskaffe de forræderske Embedsmænd og regjere Landet godt, blev det efter nogen Discussion almindeligt vedtaget, at Betingelserne for Valgbarheden i den for den slesvigske Forsamling udarbeidede Valglov burde være de samme som i den, der skulde forelægges Rigsforsamlingen.

Minister Monrad gjorde opmærksom paa, at der ei forelaa nogen Bestemmelse i Udkastet om selve Fremgangsmaaden ved Valgene og navnlig om Valgbestyrelsens Sammensætning og gjorde opmærksom paa Gavnligheden af at faae Valgene bragte istand snarest muligen, medens vore Tropper holdt Slesvig besat.

Krigsministeren [Tscherning] henholdt sig til sin forrige Yttring og maatte derpaa bygge den Anskuelse, at jo længere Tropperne bleve staaende, inden Valget foretoges, jo heldigere vilde dette falde ud.

Minister Monrad maatte gjøre opmærksom paa, at han maatte ansee en saadan Forsamlings Sammentræden snarest muligen for saameget mere nødvendig, som det var af yderste Vigtighed at have et Organ, gjennem hvilket Slesvig kunde udtale sig, og maatte i denne Henseende henvise til, hvad han i denne Henseende tidligere havde yttret.

Justitsministeren [Bardenfleth] gjorde dernæst opmærksom paa, at det, der for den egenlige almindelige Valglov endnu stod tilbage for Slesvig, nemlig Bestemmelsen af Valgbestyrelsen og det øvrige til Valgmaskineriet Henhørende, vilde for Slesvig være forbundet med ikke faa Vanskeligheder, da Amtsraad, Sogneforstanderskaber og deslige communale Institutioner ei fandtes der. Han foreslog derfor indtil videre at lade dette in suspenso, indtil den slesvigske Forsamling var traadt sammen.

Hvilket af Statsraadet vedtoges.

Derefter oplæste *Minister Monrad* Udkastet til den Indstilling til Hans Majestæt, som skulde ledsage Valgloven. I Anledning af den i denne indeholdte Bestemmelse, »at der reserveredes Hans Majestæt Ret til ved Siden af de udvalgte Deputerede selv at udnævne nogle«,

tilførte *Krigsministeren* [Tscherning] sit specielle Votum til Indstillingen og udtalte sig til Statsraadet derhen, at naar denne Bestemmelse i sin Tid maatte vedtages som Lov, da maatte han fratræde sin Post.

Forresten vedtoges Indstillingen saaledes, som vedlagte Concept udviser.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke

Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet Langfredag d. 21. april 1848.

Aar 1848, d. 21. April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme og Lehmann.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Skrivelse fra General-Toldkamret, hvormed fremsendes et Udkast til en Instrux for Toldkrydsernes Virksomhed i Henseende til Opbringelsen af fjendtlige Handelsskibe.

Statsraadet besluttede:

Der svares General-Toldkamret, at Toldkrydsernes Virksomhed maa fortiden ligesom Marinens Fartøier indskrænke sig til at optage preussiske Skibe og bringe dem under Embargo, og at der saaledes ikke for Øieblikket findes Anledning til at lade en Instrux som den forommeldte træde i Kraft.

Det fra Toldkamret modtagne Udkast tilstilles Blokade-Comitteen til Afbenyttelse.

Marineministeren [Zahrtmann] yttrede, at han antog det for afgjort, at Danmark havde Høihedsretten over Øresundet, og at vi altsaa rolig kunde bringe Skibe i Sundet op uden Hensyn til den Territorialhøihed, der ellers efter de almindelige Regler for samme vilde tilkomme Sverrig.

Statsraadet erklærede sig enigt heri.

Marineministeren [Zahrtmann] opkastede i Anledning af, at et Skib, som allerede havde klareret Øresundstolden og faaet Sundpas, var bleven opbragt, det Spørgsmaal, om saadanne Skibe skulde opbringes.

Statsraadet besluttede, [at] Skibe i det omhandlede Tilfælde blive for det Første at behandle efter de sædvanlige Regler for Opbringelse.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han havde ladet de opbragte Skibe blive liggende under Tre kroners Batteri med Seilene slaede fra; om Dagen vare de under Opsigt af Batteriet, og om Natten roede en Patrouillebaad rundt for at have Øie med dem; Folkene ombord paa Skibene havde han tilladt fri Communication med Landet. Han antog, at Skibene laae langt sikkrere ved at blive liggende paa denne Maade, end om de bleve lagte ind i Havnen, hvor der ombord paa to Linieskibe befinde sig 800 Fanger, og det saameget mere, som vi fortiden intet Militair havde.

Statsraadet fandt Intet at erindre mod, hvad Marineministeren havde yttret, dog at Baadene skulle tages fra de opbragte Skibe.

Justitsministeren [Bardenfleth] bragte paa Bane den danske Forbundsgesandt Baron Pechlins seneste Optræden ved Forbundet.

Efter en kort Discussion, som i den Anledning reiste sig, tog Statsraadet, gaaende ud fra at det var Hans Majestæt, der igjennem sit Kabinet maatte tage Bestemmelse med Hensyn til Pechlins Qvalitet som holstensk Gesandt, følgende Beslutning:

Igjennem Udenrigsministeriet gjøres Forestilling til Hans Majestæt om Baron Pechlins Afskedigelse som dansk Gesandt paa Grund af, at han saa slet har varetaget de danske Interesser.

Krigsministeren [Tscherning] henlede Opmærksomheden paa, at Danmark havde i Frankfurt en holstensk Militair-Gesandt.¹⁾ Denne havde punktlig opfyldt sine Pligter i hver Henseende og stadig indsendt Beretninger til Krigsministeriet. Der opstod nu Spørgsmaal om, hvorledes der med Hensyn til ham vilde være at forholde. Krigsministeren havde tænkt at ville tilskrive ham, at da den holstenske Hær nu var afsondret fra den danske, vare hans Beretninger blevne sendte til Hans Majestæts Kabinet, og at han maatte for Fremtiden henvende sig der. For det Tilfælde, at han maatte svare, at han ønskede at trække sig tilbage fra sin nærværende Stilling, ansaae Krigsministeren den danske Regjering forpligtet til at tage sig af ham.

Statsraadet tiltraadte, hvad Krigsministeren havde yttret, og udtalte, at den af ham antydede Fremgangsmaade vilde være den correkteste i nærværende Tilfælde.

¹⁾ Generalmajor Chr. Fred. Trepka.

Udenrigsministeren [Knuth] meddelte et Uddrag af de senest indløbne Depescher.

Præsidenten [Moltke] underrettede Statsraadet om, at han dels gjennem Handelshuse, dels ved at henvende sig til den russiske Gesandt havde gjort foreløbige Skridt for at tilveiebringe et Laan paa den Beholdning, som Statskassen havde i engelske 3 Procents-Obligationer.

Han bemærkede yderligere, at han i vedkommende Collegium havde sat i Arbeide Udarbeidelse af et Lovudkast angaaende Udskrivningen af et Krigsstyr, hvilket Udkast vilde blive saa betimeligt færdigt, at det efter at være foredraget i Statsraadet kunde forelægges den forestaaende Stænderforsamling.

Minister Monrad fremhævede Nødvendigheden af enhver Kraftanstrengelse i finantsiel Henseende, og han foreslog derfor, at foruden de af Præsidenten indledede Foranstaltningers snarest mulige Fremme en Committee skulde strax sammentræde for at udkaste Grundtrækkene til en Plan for Udstedelsen under Control af nogle af Stænderne dertil udvalgte Mænd af rentebærende Sedler, funderede deels paa Statens Aktiver, deels paa hvad Private maatte indskyde.

Statsraadet blev enigt om følgende Beslutning:

Der skal sammentræde en Committee for at udarbeide Grundtrækkene til en Plan, ifølge hvilken, der deels paa Statens Aktiver, som transporteres til et under Control af dertil af Stænderne valgte Mænd staaende Institut, deels paa de Aktiver som Private maatte indskyde i et saadant Institut, bliver at udstede rentebærende Sedler. Fra Statsraadets Side tiltræder Minister Hvidt bemeldte Committee; Valget af dennes øvrige Medlemmer afgjøres af Præsidenten og Minister Hvidt i Forening.

Krigsministeren [Tscherning] opkastede det Spørgsmaal, om man ikke nu gjorde rettest i at erklære hele Halvøen i Krigstilstand. Han tog ved denne Leilighed tillige Anledning til at fremsætte sin Anskuelse om, hvor forkeert den hele Bevægelse er, som gaaer ud paa at skaffe Vaaben til en Befolkning, der skal blive paa Stedet, idet nemlig en væbnet Befolkning, som ikke kan slutte sig til Krigshæren, er til ingen Nytte i et Land som Danmark. Den hele Landbefolkning stod jo desuden til Armeens Disposition saaledes, at den kunde kaldes ind, naar det skulde være; men det manglede paa Befalingsmænd.

Minister Monrad fremhævede Nødvendigheden af, at det tages under

den alvorligste Overveielse, hvorledes der kunde skaffes en dygtig Local-Bestyrelse i Jylland. De høiere civile Autoriteter, som Provindsen havde i de nuværende Amtmænd, ansaaes ikke for at være deres Opgave under de nu stedfindende extraordinaire Forhold voxne, og det gjaldt derfor om at sætte dygtige Mænd i deres Sted.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at der efter den Erfaring, han havde havt Leilighed til at gjøre, fandtes den fuldstændigste Incapacitet hos de høiere civile Embedsmænd i Jylland. Han var af den Mening, at det under de nuværende Forhold vilde være rigtigst at sende en med udstrakt Fuldmagt forsynet extraordinair Regjeringscommissair over til Provindsen.

Minister Monrad maatte aldeles tiltræde Krigsministerens Forslag om en extraordinair Regjeringscommissair.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte bemærke, at man efter det Princip, som hidtil almindeligt var fulgt, ikke kunde være beføiet til paa Grund af de indtrædende extraordinaire Forhold at afskedige Embedsmænd, naar disse ikke ved aabenbar Udueligheid kvalificerede sig dertil; og at der havdes Data herfor med Hensyn til Amtmændene var ham ikke bekjendt. Vel maatte han efter sit personlige Kjendskab til disse, thi som Justitsminister havde han endnu kun i saa kort Tid staaet i Forhold til dem, ansee det ønskeligt, om der istedetfor flere af dem havdes dygtigere Mænd til at beklæde de paagjældende Embeder; men Spørgsmaalet dreiede sig ikke om, hvorvidt det var de kraftigste og dygtigste Mænd, der nu havdes i disse Poster, men om hvem man havde i Øieblikket at sætte i Stedet. Hvad den gjorde Proposition om at sende en extraordinair Regjeringscommissair til Jylland angik, da troede han ikke, at en Mand, som ikke var nøie bekjendt med Personlighederne i de forskjellige Amter, vilde kunne udrette noget særdeles.

Udenrigsministeren [Knuth] fandt det ogsaa meget betænkeligt at sætte en Masse Amtmænd af. Han meente iøvrigt, at Autoriteterne i Jylland burde opfordres til at gjøre Beboerne opmærksomme paa Faren for en fjendtlig Invasion og Vigtigheden af i denne Henseende at træffe de fornødne Foranstaltninger til at sikre deres Eiendomme.

Præsidenten [Moltke] fandt det meget betænkeligt, naar Fjenden stod for Døren, at desorganisere en heel Provinds ved at afsætte Embedsmænd, og han meente derfor, at en saadan Afsættelse kun burde finde Sted, naar der hos en Embedsmand fandtes absolut Udue-

lighed. Han udhævede derhos, at man netop, naar extraordinaire Omstændigheder vare forhaanden, let kunde udsætte sig for at tage aldeles fejl baade i Cassationen og Valget af Embedsmænd; thi Erfaringen viste, at man ikke kunde dømmes om, hvorledes en Mand under slige extraordinaire Forhold vilde gerere sig, forinden han var prøvet. Han var iøvrigt fuldkommen enig i Hensigtsmæssigheden af at sende en Regjeringscommissair til Jylland, men Spørgsmaalet var om, hvem man havde til at overtage et saadant Hverv. Det Rigtigste fortiden vilde vel være, at Justitsministeren lod udgaae et Circulaire til Amtmændene i den af Udenrigsministeren antydede Retning.

Efter nogen yderligere Discussion kom Statsraadet til det Resultat:

At Justitsministeren skulde lade udgaae et Circulaire til Amtmændene i Jylland om, at Provindsen, som Forholdene stillede sig, maatte være belavet paa en fjendtlig Invasion, og at man derfor maatte være forberedet paa at træffe de fornødne Sikkerhedsforanstaltninger med Hensyn til Gods og Eiendom.

Krigsministeren [Tscherning] henlede Opmærksomheden paa, om ikke Øieblikket skulde være kommet til at tilsige de slesvig-holstenske Tropper, naar de vendte tilbage under vor Fane, fuldkommen Pardon. Han tilføiede, at Underretning om saadan Pardon vilde kunne bringes til bemeldte Tropper deels ved Hjælp af nogle af Krigsfangerne, som vilde kunne benyttes dertil, deels ved at den trykte Tilkjendegivelse om Pardonens tilkastedes Troppernes Forposter.

Statsraadet besluttede:

Pardon skal tilsiges de slesvig-holstenske Tropper, naar de vende tilbage under den danske Fane.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 22. april 1848.

Aar 1848, d. 22. April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme og Lehmann.

Efterat en fra Toldkamret indløben Skrivelse betræffende Opbringelsen af Skibe var besluttet at skulle afgives til Marineministeriet, uden at der iøvrigt vilde være noget Svar at give paa bemeldte Skrivelse, bemærkede

Marineministeren [Zahrtmann], at al Udrustning i Marinen, som nu skulde skee videre end allerede hidtil skeet, vilde koste uendeligt mere, da flere af de Ting, der skulde bruges til Udrustningen, nu ikke mere havdes i Behold. Idet han derfor tilføjede, at der var mere end tilstrækkeligt udrustet til at cooperere med Armeen, og at der ogsaa havdes Skibe til Blokade, fandt han, med Hensyn til at vi paa det Punkt, hvorpaa vi nu staae, absolut maae tage Hensyn til det Finantsielle, at der vel ingen Anledning var til at gaae videre i Udrustningen.

Statsraadet erklærede sig enigt med Marineministeren i, at fortiden ingen videre Udrustning i Marinen foretages.

Præsidenten [Moltke] ommeldte, at han fra den nedsatte Committee havde modtaget Udkast til et Blokadereglement.

Det vedtoges, at Marineministeren, Udenrigsministeren og Minister Hvidt foreløbigen skulde gennemgaae Udkastet.

Præsidenten [Moltke] fremlagde en Skrivelse fra Udenrigsministeren betærende den i Statsraadet tidligere nævnte af den danske Legationssecretair i London paa Regjeringens Vegne afsluttede Contract med tvende engelske Fabrikker om Leverancen af 10,000 Geværer.

Den fremlagte Skrivelse toges ad acta.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at det var en Feil, at det ved Contractens Oprettelse ikke var betinget, at Geværerne skulde underkastes en ligesaa betryggende Prøve, som den der finder Sted med Hensyn til de Geværer, som Fabrikkerne levere til den engelske Regjering og det Ostindiske Compagni. Denne Feil var imidlertid ikke at regne den Vedkommende til Last, da han efter de foreliggende Omstændigheder havde handlet i god Tro. Der havdes vel iøvrig ikke for Øieblikket nogen absolut Trang for os til de omspurgte Geværer, og det var vel en Ubeqvemhed, at disse Geværers Kaliber ikke ganske svarede til vor Armees; men denne sidste Vanskelighed bortfaldt dog for endeel derved, at Geværerne kunde bruges til Folkevæbningen, og hvis de virkelig vare gode, var den accorderede Priis heller ikke saa høi. Han maatte stemme for, at de ikke allerede forfaldne Dele af den hele Leverance ikkun modtoges under den forommeldte Control.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at den første Bestemmelse var, at vi skulde have Geværerne fra Tower, og at de saaledes modtagne Geværer senere skulde af os erstattes med Geværer fra de Fabrikker, som levere til Tower. Da nu Geværerne ikke kunde faaes

fra Tower, havde Legationssecretairen troet, at det var det Samme, om man strax tog dem fra bemeldte Fabrikker, og han havde derfor for at paaskynde Leverancen, hvis Tilveiebringelse han ansaae for presserende, strax sluttet Accord med Fabrikkerne. Iøvrigt tilføjede Udenrigsministeren, at han, hvis man ønskede at trække sig tilbage fra Leverancen, forsaavidt denne endnu ikke var forfalden, antog, at dette godt vilde kunne lade sig gjøre, og at Legationen kunde i denne Retning meget vel uden at compromittere sig gjøre et Forsøg.

Statsraadet besluttede:

Der svares Udenrigsministeriet, at da det ved Afslutningen af den paagjældende Contract maa have været en ligefrem Forudsætning fra begge Sider, at Geværerne, inden de afleveredes, bleve underkastede en ligesaa betryggende Prøve, som den der finder Sted med Hensyn til de Geværer, som Fabrikkerne levere til den engelske Regjering og det Ostindiske Compagni, men en sliq Prøve imidlertid ikke vides at være foretagen med den allerede forfaldne Deel af Leverancen, saa kan Regjeringen ikke modtage de tilbagestaaende Dele af denne, medmindre disse først ere blevne underkastede en saadan betryggende Prøve som forommeldt, og ved samme ere blevne befundne egnede til at antages.

Præsidenten [Moltke] forelagde et af Minister Monrad indgivet Forslag om samtlige islandske Sagers Henlæggelse under een enkelt Departementschef, der vilde have at referere dem for de respective Ministre, under hvis Ressort de henhøre.

Efterat *Minister Monrad* havde bemærket, at Forslaget nærmest var foranlediget ved den Mangel paa Kjendskab til de islandske Forhold, der fandtes i Büreauerne under hans Ministerium, naar der her var Spørgsmaal om islandske Sager, og at han troede, at Islænderne vilde i Forslagets Iværksættelse see en Garanti, paa hvilken de vilde sætte Priis, besluttede Statsraadet:

At der i Anledning af Forslaget skulde indhentes Betænkning fra Justitsministeriet og Rentekammeret.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Skrivelse til ham fra Prokurator Christensen, hvori henledes Opmærksomheden paa Nødvendigheden af adskillige Regjeringsforanstaltninger med Hensyn til Landboforholdene.

Skrivelsen toges ad acta.

Hvad det 1ste Punkt i Skrivelsen angik, da bemærkede Præsiden-

ten, at da det angik Lovudkastet om Forbedring i Huusmændenes Kaar, og denne Sag med det Første var færdig til at foretages i Statsraadet, vilde der med Hensyn til samme formeentlig ikke for Øieblikket være Noget at gjøre.

Det 2det Punkt gik ud paa, Afløsning mod passende Betaling af alt Natural-Hoveri, saafremt vedkommende Ydere ønske det. Med Hensyn til dette Punkt vare Statsraadets Medlemmer enige om:

At alt Hoveri in natura skal, naar enten Yderen eller den Berettigede forlanger det, afløses mod et passende Vederlag. Rentekammeret anmodes om at foranstalte snarest muligt erhvervet en Allershøieste Resolution for, at et Lovudkast i den nævnte Retning skal udarbejdes.

Det 3die Punkt gik ud paa, at enhver Jordbruger bliver berettiget til at fælde eller forjage Vildt paa den Jord, han dyrker for egen Regning.

Minister Monrad maatte være af den Mening, at i civiliserede Lande maa Jagtretten følge Brugen af Jorden, men skulde iøvrigt, hvis dette mødte stærk Opposition, Intet have imod, at man foreløbigen indskrænkede sig til, hvad der allerede fra Statsraadets Side var gjort med Hensyn til Jagten paa Domainerne.

Statsraadet besluttede:

Man indskrænker sig foreløbigen til de allerede gjorte Skridt med Hensyn til Jagten paa Domainerne.

Det 4de Punkt angik Indtagelse af Inderster. Med Hensyn hertil var allerede tidligere af Statsraadet foranstaltet det Fornødne, og vedtog Statsraadet nu derhos:

At det Lovarbejde, der i den paagjældende Henseende var sat i Bevægelse, skulde udkomme som provisorisk Lov.

Det 5te Punkt gik ud paa, at Oprettelse af nye Majorater, Fideicommisser og Stiftelser i Jordegods ikke mere tillades, samt at Ophævelsen af de nærværende bliver en Gjenstand for uopholdelig Overveelse og Afgjørelse.

Statsraadet besluttede:

Danske Lovs 5-2-65 ophæves snarest muligt ved en provisorisk Lov. Justitsministeriet anmodes om i den Henseende at foranstalte det Fornødne.

I Henseende til de 3 næste Punkter: Gods-Patrimonialrettighedernes Ophævelse, Hartkornets Egalisering og Ophævelse af Skatteop-

krævningen ved Godseierne, af hvilke Punkter det andet allerede er Gjenstand for en Sag, der er i fuld Gang, vedtog Statsraadet:

At intet skulde gøres.

Hvad endelig angik det sidste Punkt, Nedsættelsen af en Landbo-commission, da besluttede Statsraadet:

Dette Punkt sættes i Bero.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste et Udkast til det i forrige Møde besluttede Circulaire til Amtmændene i Jylland.

Statsraadet blev enigt om:

At man i Circulairet kun skulde gjøre Amtmændene opmærksomme paa Muligheden af, at Fjenden kan trænge ind i Jylland, og at de derfor i denne Henseende maae være beredte, navnlig paa at tage de fornødne Forholdsregler med Hensyn til offentlige Kasser.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelagde følgende Spørgsmaal fra den Kongelige Commissarius ved Østifternes Stænderforsamling:

1) Hvis der i Forsamlingen fremsættes Forslag udenfor den Gjenstand, hvortil den er sammenkaldt, skal da Commissarius afvise samme?

Statsraadet udtalte sig for dette Spørgsmaals bekræftende Betsvarelse.

2) Hvis der i Forsamlingen spørges, om Rigsforsamlingen blot med raadgivende eller med besluttende Myndighed skal behandle Forfatningsloven, hvad skal Commissarius da svare?

Minister Monrad maatte paa det Bestemteste modsætte sig, at Rigsforsamlingen erklæres for blot raadgivende. Skal Commissarius absolut instrueres i den paagjældende Henseende, bør man indskrænke sig til at sige, at der til, at Kongeloven kan hæves, vil kræves Samtykke fra Folket.

Krigsministeren [Tscherning] yttrede, at Rigsforsamlingen efter dens Natur maatte være lovgivende, praktisk maatte den være raadgivende.

Udenrigsministeren [Knuth] udtalte som sin Anskuelse: Regjeringen stiller sig paa det Standpunkt, at den byder en Forfatning; forkastes da denne Forfatning i sin Heelhed, staae vi endnu paa Kongelovens Standpunkt; alle Amendementer til den Forfatning, der forelægges, ere kun raadgivende.

Statsraadet forenede sig om følgende Svar til den Kongelige Commissarius:

Kongen vil ikke give en Forfatning uden Rigsforsamlingens Samtykke. Forsaavidt Forsamlingen finder Forandringer i den forelagte Forfatning ønskelige, kunne saadanne ikke vedtages uden Kongens Sanction.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at der af de opbragte Skibe vare 14, som havde erlagt Øresundstolden; alle disse Skibe havde imidlertid først klareret Tolden d. 19de, medens Embargoen her i Havnen begyndte Natten mellem den 18de og 19de. Marineministeren forlangte nu Statsraadets Bestemmelse med Hensyn til disse Skibe.

Statsraadet tog følgende Resolution:

Da Embargoen begyndte med Natten mellem den 18de og 19de, som det af den preussiske Øverstkommanderende opgivne Tidspunkt for Fjendtlighedernes Begyndelse, ere de paagjældende 14 Skibe i den Kategori, at de skulle beslaglægges indtil videre, men den erlagte Øresundstold garanteres godtgjort i Tilfælde af Skibenes Priisdømmelse.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag (2. påskedag) d. 24. april 1848.

Aar 1848, d. 24. April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme og Lehmann.

Marineministeren [Zahrtmann] forelæste en Skrivelse fra nogle Mæglere i Rendsborg, hvori begjæres Søpas for nogle til danske Havne destinerede holstenske Skippere. Han bemærkede i den Anledning, at det af den provisoriske Regjering under 4de dennes udstedte Forbud mod, at holstenske Skibe maatte gaae til danske Havne, var ved en senere Bekjendtgjørelse fra Regjeringen modificeret derhen, at Forbudet bortfaldt, naar det paagjældende Toldsted eller Marineministeriet gav Skipperen Søpas for, at Reisen uhindret kunde endes.

Statsraadet besluttede:

At der skulde svares de Vedkommende, at intet holstensk Skib, som kom under dansk Flag, vilde blive molesteret, men at der ikke fandtes Anledning til at give noget Søpas i saa Henseende.

Marineministeren [Zahrtmann] forelæste fremdeles en Skrivelse fra samtlige paa Kjøbenhavns Rhed under Embargo liggende preussiske Skippere, hvori de begjære Embargoen hævet.

Statsraadet besluttede:

At der af en Departementschef under Marineministeriet skulde svares Andragerne, at de vilde have at henvende sig til den herværende preussiske Gesandt.

Marineministeren [Zahrtmann] fremlagde endvidere en Skrivelse fra Justitsraad Liebenberg og Overauditeur Dahl, hvori disse i Anledning af en igaar stedfunden Bevægelse paa Toldboden med Hensyn til et hamborgsk Barkskib, som Publikum havde ønsket standset, udtale Publikums Ønske om Opbringelse af hamborgske Skibe, m. v.

Statsraadet vedtog:

At det skulde have sit Forblivende ved de for faa Dage siden foreløbigt antagne Regler med Hensyn til Skibes Opbringelse, og at der saaledes Intet vilde være at foretage i Anledning af den fremlagte Skrivelse.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at tre af de opbragte Skibe havde fremlagt Consularbeviis for, at Ladningerne vare engelske.

Statsraadet erklærede sig enig med Marineministeren i, at denne Omstændighed fortiden Intet forandrede i den tagne Mesure.

Marineministeren [Zahrtmann] gjorde fremdeles opmærksom paa, at der var flere af de opbragte Skibes Ladninger, som snart ville udsættes for Fordærv.

Statsraadet udtalte sig for, at der i saadanne Tilfælde vilde være at træffe de fornødne Foranstaltninger efter Overenskomst med Skipperen.

Udenrigsministeren [Knuth] tilkjendegav, at det af Blokadecommissionen udarbejdede Reglement var blevet gennemgaaet af ham, Marineministeren og Minister Hvidt.

Statsraadet vedtog, at der i Reglementet foreløbigen skulde gjøres de Forandringer, hvori de nævnte tre Ministre vare enige, og at samme derefter til Gjennemsyn skulde tilstilles Justitsministeren, der tillige skulde lade Generalprocureuren gennemgaae Reglementet.

Præsidenten [Moltke] oplæste et fra Minister Monrad indkommet Forslag angaaende Organisationen af Sogne- og Amtsraad i Hertugdømmet Slesvig, idet han derhos bemærkede, at han ikke, saaledes

som af Minister Monrad foreslaaet, havde tilkaldt Kammerherre Scheel til Statsraadets Møde idag, da han ansaae det for rigtigere, at Forslaget med Hensyn til dets Omfang blev tilstillet denne til Betænkning.

Det fremlagte Forslag toges ad acta.

Minister Monrad udhævede Vigtigheden af, at der i Slesvig valgtes Sogne- og Amdsraad; naar de først vare valgte, hvilket bedst kunde skee samtidigt med Valget af den Forsamling, for hvilken Valgloven skulde forelægges, vilde de snart finde en efter Omstændighederne afpasset Virksomhed.

Statsraadet var enigt i, at Forslaget skulde sendes til Kammerherre Scheels Betænkning, saaledes at han navnlig ogsaa skulde yttre sig om, hvorledes det bedst kunde udføres.

I Anledning af, at *Krigsministeren* [Tscherning] henlede Opmærksomheden paa de mange slesvigske Embedsmænd, som i længere Tid havde hensiddet arresterede, uden at Undersøgelsen mod dem endnu var bragt til noget Resultat, besluttede Statsraadet med Hensyn til, at disse Arresteranter henhørte under den for Hertugdømmet Slesvig anordnede provisoriske Regjeringscommissions Ressort, og da Statsraadet hidtil var saagodtsom aldeles ubekjendt med Regjeringscommissionens Virksomhed:

At det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Cancelli som den Autoritet, hvorunder Regjeringscommissionen nærmest hører, skulde anmodes om at foranledige, at Commissionen indsender fuldstændig Beretning om, hvad den hidtil har virket, og derunder navnlig Oplysning om, hvilke slesvigske Embedsmænd og Privatmænd, der ere arresterede, og hvad der med Hensyn til dem er foretaget.

Præsidenten [Moltke] forelæste en strax efter sidste Statsraads-Mødes Slutning indløben Skrivelse fra Hans Durchlaughtighed Prinds Frederik af Hessen, hvori denne med Hensyn til den Collision med sin Stilling til Danmark, hvori han vilde komme ved, saaledes som han ventede at faae Ordre til, at indfinde sig i Hessen, udbad sig Statsraadets Anskuelse og Raad meddeelte.

Præsidenten tilføiede, at han uden at inklade sig paa Qvæstionen havde privatim underrettet Prindsen om, at hans Skrivelse var kommen for sildigt til at kunne foretages i afvigte Statsraads-Møde.

Minister Monrad yttrede, at hvis man skulde inklade sig paa at

svare Prindsen, maatte man gjøre ham opmærksom paa, at da der i nærværende Øieblik effectivt var Krig mellem Danmark og det tyske Forbund, vilde han ved i saadant et Øieblik at efterkomme en fjendtlig Forbundsstats Ordre om at indfinde sig dersteds gjøre et Skridt, som Statsraadet med Hensyn til de mulige Følger, det kunde have for ham i Henseende til hans Stilling til Danmark, maatte finde høist betænkeligt.

Statsraadets samtlige Medlemmer erklærede sig enige i, at Prindsen skulde svares i den af Minister Monrad antydede Retning. Affattelsen af Svaret, der forinden det afgik, vilde blive at forelægge Statsraadet, overdroges til Udenrigsministeren, da Chefen for det udenlandske Departement hidtil var betragtet som Kongelig Huusminister og i denne Egenskab ogsaa førte Register over Arvingerne til den danske Throne, ligesom han havde at varetage mere dermed i Forbindelse Staaende.

Minister Monrad fremhævede som noget Selvfølgeligt, at Prindsens Skrivelse vilde blive at opbevare i det udenlandske Departements Arkiv.

Minister Hvidt bemærkede, at han i Henhold til den af Statsraadet i næstsidste Møde tagne Beslutning var traadt sammen i en Committee med Geheimeraadene Collin og Holten samt Conferentsraad Johnsen for at udarbejde Grundtrækkene til en Plan, hvorefter der dels paa Statens Aktiver, som transporteredes til et under Control af dertil af Stænderne valgte Mænd staaende Institut, dels paa de Aktiver, som Private maatte indskyde i et saadant Institut, skulde udstedes rentebærende Sedler. Committeeen havde derefter over Sagen afgivet sin Betænkning, hvilken han nu forelæste for Statsraadet.

Discussionen over den fremlagte Comitteebetænkning blev udsat til næste Møde.

Minister Monrad yttrede det Ønske, at samtidigt med nærværende Sags Forhandling de Grundtræk, som den af Præsidenten tidligere omtalte Committee angaaende en Indkomstskat maatte have udkastet med Hensyn til en saadan Skat, kunde blive tagne under Overveielse.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet tirsdag d. 25. april 1848.

Aar 1848, den 25. April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Ministrene Bluhme og Lehmann.

Præsidenten [Moltke] fremlagde et Andragende fra Sundklarernerne i Helsingør, hvori de begjære sig fritagne for Ansvar til Øresunds Toldkammer af Told for preussiske Skibe, for preussisk Ladning i venskabelige Skibe og for venskabelige Skibe og Ladninger til preussiske Havne.

Han fremlagde fremdeles en Skrivelse fra Geheimeraad Holten og Conferentsraad Garlieb, hvori de efter at have confereret om denne Sag bringe i Forslag den Maade, hvorpaa de antage, at Sagen maa ordnes.

Sidstnævnte Skrivelse toges til Protokollens Følge.

Minister Hvidt bemærkede, at det eneste af de tre i Sundklarernes Andragende ommeldte Slags Tilfælde, hvor der kan være væsentlig Fare for Klarereren ved at udlægge Tolden, er det, hvor der til Klaring komme neutrale Skibe med Ladninger bestemte til preussiske Havne. Med Hensyn til dette Slags Tilfælde maatte man imidlertid ikke lade den Omstændighed ude af Sigte, at gaaer Regjeringen først ind paa nogen Foranstaltning, hvorved der gives de paagjældende Skibe Leilighed til at seile igjennem Sundet uden, at Tolden er erlagt eller uden, at der er stillet Sikkerhed for dens Erlæggelse, saa kan man være sikker paa, at Tolden ikke senere vil blive erlagt for saadanne Skibe. Til at gjøre noget Skridt alene i Faveur af Sundklarernerne var der ingen Anledning; men man maatte tage tilbørligt Hensyn til, at Sundtolden er en precair Afgift, hvis Erlæggelse man derfor bør gjøre saa let som muligt.

Minister Monrad udtalte sig paa det Bestemtteste mod det i den fremlagte Skrivelse gjorte Forslag til Sagens Ordning, idet han derhos urgerede, at der ved de Forholdsregler, som maatte være at tage af Regjeringen, intet Hensyn kunde blive at tage til Sundklarernerne, der kun ere private Commissionairer.

Krigsministeren [Tscherning] udtalte sig i samme Retning, idet han tillige udhævede, at naar der blev sørget for, at Skipperne hurtigt kunde blive klarerede, istedetfor at der nu gaaer længere Tid, inden de kunne blive expederede, vilde de vistnok gjerne selv klarere Tolden uden Sundklarernes Mellemtkomst.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at et Hovedhensyn, der under denne Sag maatte tages, var, at neutrale Skibe ikke kom til at standses i Sundet.

Efter nogen Discussion forenedes Statsraadet om følgende Resolution:

Der skal svares Geheimeraad Holten og Conferentsraad Garlieb, at det ansees betænkeligt at indlade sig paa det af dem gjorte Forslag, da dette vilde medføre altfor stor Risiko for Staten; hvorimod man næst at bemærke, at det eneste af de tre i Sundklarernes Andragende ommeldte Slags Tilfælde, hvor der kan være væsenlig Fare for Klareren ved at udlægge Tolden, er det, hvor der til Klarering komme neutrale Skibe med Ladninger bestemte til preussiske Havne, anmoder om at foranledige Øresunds Toldkammer tilkjendegivet, at i Tilfælde af dette Slags kan, hvor ingen Skibsklarer vil paa sædvanlig Maade klarere Tolden, Toldkammeret lade sig nøie med, at der for Toldens Erlæggelse stilles Sikkerhed af Skipperen enten ved Vexel eller ved et Bodmeribrev, der forfalder ved Skipperens Tilbagekomst til Helsingør eller paa anden for ham lempelig Maade. Man anmoder derhos om ligeledes at foranledige, at Øresunds Toldkammer ved en Bekjendtgjørelse gjør samtlige fremmede neutrale Nationers Consulere opmærksomme paa, at de paagjældende Nationers Skippere herefter, naar de gaac igjennem Sundet med Ladninger bestemte til preussiske Havne, maa være beredte paa selv at klarere Tolden contant.

Præsidenten [Moltke] forelagde et i Rentekammeret udarbejdet Lovudkast angaaende forskjellige Paalæg deels paa Hartkornsskatte deels paa Bygningsafgiften saa og angaaende Decourt i Embedsgager m. m., idet han tilføiede, at der med Hensyn til den af ham tidligere omtalte Indkomstskat havde viist sig at være saadanne Vanskeligheder, at den ikke i Øieblikket lod sig gennemføre.

Minister Monrad kunde ikke tiltræde det fremlagte Udkast, der i sig indeholdt megen Spire til Uenighed og navnlig i hele Bondestanden vilde vække den allerstørste Misfornøielse. Han maatte derimod efter sin fulde Overbeviisning tilraade, at der paalagdes en Formueskat, men han saae sig imidlertid ikke nu istand til at gjøre noget Forslag til en saadan, da han netop havde ventet, at der i nærværende Møde skulde være blevet fremlagt en udarbejdet Plan til en sliq Skat.

Minister Hvidt maatte med Hensyn til en Indkomstskat være af den Overbeviisning, at den praktisk ikke kunde føre til noget fyldest-

gjørende Resultat og det allermindst i et Land som Danmark. Resultatet af den Indkomstskat, som midlertidigen var bleven paabudt her i Landet ved Fr. 8. Februar 1810 havde været en væsenlig Demoralisering af Nationen, og han frygtede for, at det Samme vilde blive Resultatet, hvis der nu blev paalagt en saadan Skat.

Udenrigsministeren [Knuth] var, hvad Principet angik, meget tilbøielig til at tiltræde Indførelsen af en Formuesskat; men denne krævede saamange forberedende Arbejder, at Tiden ikke vilde tillade nu i Øieblikket at bringe den i Anvendelse. Han tilføiede derhos, at de flere Indvendinger, som han antog, at der med Grund kunde gjøres mod det forelagte Udkast, tabte noget af deres Vægt derved, at Loven kun skulde gjælde for eet Aar.

Krigsministeren [Tscherning] antog, at efterhaanden vilde en Indkomstskat blive absolut nødvendig i enhver Stat, men han troede tillige, at den krævede saa langvarige Forarbejder og saa dyb Indsigt i Finantsforholdene, at det vilde gjøre Skade, om man nu i Øieblikket gik ind paa at paabyde en saadan her i Landet, da det vilde blive et umodent Arbejde, der præsteredes. Han sluttede sig derfor til det oplæste Udkast som en provisorisk Forholdsregel, under Forbehold af at der senere bliver udarbejdet Udkast til en Skattelov, der har Formue og Indkomst til Basis.

Præsidenten [Moltke] maatte erkjende, at en Beskatning efter Formue og Indkomst var i sig det fuldkomneste Skattesystem, men for at indføre en saadan maatte der haves behørig Tid til at tage alle de mange Hensyn, som denne Beskatning krævede, og da det her nu i Øieblikket gjaldt om paa den letteste og hurtigste Maade at tilveiebringe det nødvendige Skattepaalæg, var man saaledes nødt til for tiden at opgive Ideen om en Indkomstskat.

Statsraadet besluttede, at Sagen skulde udsættes til næste Møde, for at Medlemmerne imidlertid kunde gjøre sig nærmere bekendte med det forelagte Udkast.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 26. april 1848.

Aar 1848, den 26. April, var Statsraadet samlet. Minister Lehmann var vendt tilbage fra Udlandet og tog idag igjen Plads i Statsraadet. Fraværende var Handelsministeren.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han i den Forudsætning, at man nu vilde beslutte sig til at anvende mod alle tyske Skibe den samme Measure, som man hidtil alene havde brugt mod de preussiske Skibe, havde forfattet en Instrux for den Skibschef, som i saa Fald vilde være at sende med et Krigsskib til Nordsøen for der deels at krydse og deels optage tyske Skibe, deels bortvise andre Nationers Skibe fra at løbe ind i Elben. At ingen egenlig Blokade af Elben kan finde Sted, havde han tidligere forklaret for Statsraadet, og dertil maatte han henholde sig. Iøvrigt vilde det efter hans Mening være klogt saalænge som muligt at holde gode Miner med Lübeck, da det var af megen Vigtighed at vedligeholde Postforbindelsen over denne Hansestad.

Den ommeldte Instrux blev derefter af Marineministeren forelæst.

Minister Lehmann opkastede det Spørgsmaal, om det technisk ikke var gjørligt, naar Aarstiden var god, at lægge i Elb-Mundingen i det farbare Løb et Krigsskib saaledes forløjet, at Skibet med Sikkerhed for at kunne holde Søen kunde effectuere en reel Blokade.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede hertil, at det vel under en Række af heldige Omstændigheder lod sig gjøre, men at ethvert Skib, der havde aaben Vind, vilde, da Krigsskibet laac fast forløjet, kunne løbe dette forbi. Han føiede dertil, at det under almindelige Forhold maatte ansees som et yderst farligt Foretagende at lægge et Krigsskib fast forløjet i Elb-Mundingen, da Skibet i de hyppige heftige Storme vilde, eftersom det ikke havde Elben for sig at løbe op i, være i høieste Grad udsat for at gaae paa Grund.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at hvad Hovedspørgsmaalet angik, om hvorvidt vi skulde betragte os som staaende i Krig med hele det tyske Forbund og gribe til Repressalier tilføes, da maatte han være af den Mening, at man i denne Henseende nu ikke længere kunde gjøre nogen Forskjel mellem de flere Forbundsmagter, men maatte betragte dem alle som en Eenhed. Ogsaa det fra Grosserer-Societetets Side yttrede Ønske, om at Hamborg og Lübeck maatte holdes neutrale, maatte man nu tilsidesætte.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at det dog forekom ham at være et Spørgsmaal, om det ikke stemmede med vor Interesse at betragte Hansestæderne som ikke værende i Krig med os, saalænge de ikke havde foretaget noget selvstændigt krigerisk Skridt mod Danmark.

Minister Lehmann bemærkede, at han i alle de Depescher, han havde skrevet baade fra London og fra Berlin, havde efter den Maade, hvorpaa han paa Stedet havde opfattet Forholdene, gjort opmærksom paa, at Danmark, da hele Europa fortiden var i en exceptionel Tilstand, ikke altfor hurtigt turde gribe til at tage Repressalier tilsøes; og navnlig havde han gjort opmærksom paa, at det var høist vigtigt, hvorledes Sagen opfattedes i England. Han havde nu under sit Ophold i England overbeviist sig om, at der var Ingen der i Landet, som tvivlede paa vor ubetingede Ret til at gjøre saadanne Skridt mod alle dem, som angrebe os; men naar da nu dette var saaledes, som han turde paastaae i fuldeste Maade givet, blev Spørgsmaalet saaledes ikke om Andet end om, hvorvidt slige Skridt laae i vor egen Interesse. I denne sidste Henseende maatte han da være af den bestemte Formening, at for at drive England, der som Hovedøiemed vilde Fred, til de energiske Skridt i vor Faveur, paa hvilke det endnu ikke var bestemt, maatte vi gribe til alle de Krigsrepressalier tilsøes, som vi mægtede. Kun paa denne Maade, ved at give England et praktisk Beviis paa, at der er Krig, vilde man kunde bringe Landet til at gjøre et decideret Skridt, idet det nemlig vilde komme til at staae klart for den engelske Regjering, at den ved at gribe til vilde gjøre Fred.

Minister Monrad erklærede sig fuldkommen enig med *Minister Lehmann*. Han vilde kun gjøre Udenrigsministeren det Spørgsmaal, om der fra den rene diplomatiske Side var Noget til Hinder for nu strax at blokere Elben og lade alle tyske Skibe opbringe.

Udenrigsministeren [Knuth] svarede, at forudsat at den Ordre, der i saa Henseende blev givet vore Krigsskibe, holdtes hemmelig, indtil disse vare komne til deres Station, vilde der ikke fra hans Side i diplomatisk Henseende være Noget iveien for at gjøre de paagjældende Skridt.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at forsaavidt den Bestemmelse toges, at Elben skulde blokeres ved at lægge i Udløbet et fortøiet Krigsskib, da ønskede han med Hensyn til den Risiko, som et saadant Skib, efter hvad han tidligere havde yttret, vilde være

udsat for, helst dertil at benytte Fregatten »Havfruen«, der var et gammelt Skib. Denne Fregat kunde imidlertid først blive seilklar om et Par Dage, og han foreslog derfor, at man strax imorgen skulde lade Gefion gaae til Nordsøen forsynet med den af ham oplæste Instrux.

Statsraadet besluttede derefter, at de preussiske Havne nu skulde blokeres; at Fregatten Gefion skulde beordres at gaae til Nordsøen overensstemmende med den af Marineministeren oplæste Instrux, dog saaledes, at Fregatten i Løbet af de første 4 Dage kun maatte opbringe preussiske Skibe; at en Skonnert skulde følge Fregatten, og at »Havfruen« skulde holdes parat til at kunne seile efter.

Hvad den i Instruxen foreskrevne Bortviisning af Skibe angaaer, da vedtog Statsraadet:

At Fregattens Chef skulde instrueres derhen, at han indtil videre skulde lade Postdampskibene have deres uhindrede Gang, men at han dog skulde tilkjendegive dem, at de herefter kun maatte befordre Postsækken og Passagerer, derimod ikke Gods. Det skulde imidlertid tilføies i Instruxen, at Klogskab vilde byde Chefen, selv om Postdampskibene senere bleve trufne med Varer, at ignorere Saadant.

Marineministeren [Zahrtmann] henstillede, at det for det Første maatte med Hensyn til Opbringelsen af Skibe blive ved Embargo, og at de beslaglagte Skibes Mandskab maatte, naar Skibe gik over til at blive opbragt Prise, sendes bort.

Heri erklærede Statsraadet sig enigt.

Justitsministeren [Bardenfleth] tilbageleverede Blokadereglementet, som han havde havt til Gjennemsyn; og over hvilket han havde indhentet Generalprocureurens Betænkning. Han bemærkede derhos, at han havde Adskilligt at erindre ved den Deel af Reglementet, som angik Rettergangen, og at der deri vare flere Punkter, som fra Justitsministeriets Side behøvede nærmere Overveielse. Navnligen udhævede han, at der udenfor Kjøbenhavn ikke var organiseret Søretter, og at det Naturligste derfor syntes at være, at Undersøgelsen skulde foretages af hvert Steds Dommer.

Statsraadet vedtog, at Udfærdigelsen af Blokadereglementet skulde gaae igjennem Justitsministeren, hvem det maatte være overladt at tage endelig Bestemmelse om specialia i Reglementet.

Præsidenten [Moltke] forelæste en Skrivelse fra Gouverneuren i Hertugdømmet Lauenborg angaaende Tilstanden sammesteds.

Denne Skrivelse toges ad acta.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Indstilling fra Krigsministeren om, at der maatte foretages en Udskrivning af Kjøbstadbefolkningen og den hidtil fritagne Befolkning.

Statsraadet besluttede, at denne Indstilling skulde sendes Justitsministeren med Anmodning om at tage Sagen under nærmere Behandling.

Præsidenten [Moltke] gav en sammentrængt Udsigt over den fra forrige Møde udsatte Sag angaaende nyt Skattepaalæg m. m.

Minister Monrad gjorde foreløbig opmærksom paa, at da han var overbeviist om, at hvilket som helst Skattepaalæg, hvorover Stænderne skulde yttre sig, vilde hos disse møde et bestemt Angreb fra den Side, at man ikke havde ventet, at et saadant Paalæg skulde efter den betydelige Kassebeholdning, som havdes 1ste Januar 1847, og da vi i Aaret 1847 ingen særdeles Udgifter havde havt, allerede nu være fornødent, saa maatte han ansee det nødvendigt, at der havdes en nøiagtig og detailleret Oplysning om Finantskassens Status.

Præsidenten [Moltke] bemærkede hertil, at han allerede havde truffet Anstalt til, at de fuldstændigst mulige Oplysninger om Kassens Status kunde meddeles.

Minister Monrad maatte dernæst i Henseende til den foreliggende Sags Realitet være af den Mening, at Renten af de Sedler, om hvis Udstedelse der var Tale, burde sættes til 1½ Sk. istedetfor, at Comiteen havde foreslaaet den til 1 Sk. Hvad Comiteen havde yttret mod at sætte Renten høiere end til 1 Sk. havde ikke kunnet overbevise ham, og det forekom ham, at Comiteen var i sin Argumentation i den Henseende gaaet ud fra to modsatte Forudsætninger. Efter hans Mening burde Renten ikke sættes under Markedsprisen.

Efterat det herimod var fra flere Sider blevet erindret, at Hensigten med Udstedelsen af de paagjældende Sedler ikke var at creere et Papir til at udbydes paa Markedet, men kun at skabe et Papir, hvormed man kunde betale dem, til hvem man skyldte Penge, og at det, naar der kun var Sikkerhed for, at Sedlerne bleve inddragne nogenlunde hurtigt, ikke havde stor Vægt, om Renten blev større eller mindre, samt at Rentens Forhøielse til 1½ Sk. vilde paaføre Statskassen et forholdsviis temmelig betydeligt Tab, blev Statsraadet enigt om:

At Renten skulde, som af Comiteen foreslaaet, være 1 Sk.

Minister Monrad fremsatte dernæst et Forslag til adskillige Paa-

læg, hvorved han havde søgt at undgaa flere af de Ulemper, som vare forbundne med det af Præsidenten tidligere fremlagte Udkast.

Statsraadet besluttede, at der i Anledning af Minister Monrads Forslag i Forbindelse med det af Præsidenten fremlagte i Rentekammeret udarbejdede Udkast skulde foreløbigen, inden Sagen toges under videre Behandling i Statsraadet, finde en Conference Sted imellem Ministrene Hvidt og Monrad samt Conferentsraad Unsgaard og Etatsraad Bang.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet torsdag d. 27. april 1848.

Aar 1848, den 27. April, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Udenrigsministeren og Minister Bluhme.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte, at Commandeurcapitain Paludan havde beordret Galathea til at blokere Kieler-Fjord.

Han begjærede derhos i Anledning af en Indberetning fra Vagtskibschefen i Beltet om, at et fehmersk Skib var blevet opbragt. Statsraadets Bestemmelse for, hvorledes der skulde forholdes med Skibe hjemmehørende paa Fehmern.

Statsraadet vedtog:

At Fehmerske Skibe ikke skulde opbringes.

Minister Lehmann oplæste et af ham udarbejdet Udkast til et Krigsmanifest.

Idet Statsraadet erklærede sig for i det Hele enigt i det fremlagte Udkast, vedtog man, at Minister Lehmann og Udenrigsministeren skulde nærmere conferere med hinanden om de Modificationer, der kunde være at gjøre i Henseende til enkelte Udtryk, og at Statsraadets øvrige Medlemmer skulde i Løbet af Dagen tilstille dem de Forslag til Forandringer, som hver for sit Vedkommende maatte finde hensigtsmæssige.

Statsraadet vedtog fremdeles:

At Manifestet skulde kontrasigneret af Udenrigsministeren.

Præsidenten [Moltke] forelæste en af den Kongelige Commissarius ved den Roskildske Stænderforsamling indsendt Gjenpart af Forsamlingens Adresse til Hans Majestæt.

Bemeldte Gjenpart toges ad acta.

Præsidenten [Moltke] meddelte, at den i forrige Møde vedtagne Conference mellem Ministrene Hvidt og Monrad samt Conferentsraad Unsgaard og Etatsraad Bang angaaende Planen for Udskrivningen af en Krigsskat havde fundet Sted og ført til det Resultat, at de vare blevne enige om de Punkter, der skulde optages i bemeldte Plan. I Henhold hertil var der blevet udarbejdet den fornødne Forestilling, ligesom der ligeledes ogsaa var conciperet en Forestilling angaaende den besluttede Udstedelse af rentebærende Sedler.

Efterat disse Forestillinger vare blevne oplæste, bleve de med nogle Modificationer tiltraadte af Statsraadet. Det vedtoges derhos, at Forestillingerne skulde nedlægges af Finantsministeren.

Minister Monrad maatte alene gjøre den Bemærkning, at han ansaae Udredelsen af en Skat af Meubler for hensigtsmæssig, men at han, da han i saa Henseende ikke fandt Understøttelse ved den stedfundne Conference, ikke havde villet insistere paa, at en saadan Skat paalagdes, idet han dog forbeholdt sig ved en senere Leilighed at bringe Ideen om en sliq Skat under Omhandling i Statsraadet.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at han, efter at have angaaende de helsingørske Sundklareres Andragende tilskrevet Geheimeraad Holten og Conferentsraad Garlieb overensstemmende med Statsraadets Beslutning, havde fra Geheimeraad Holten modtaget tvende denne Sag betreffende Skrivelser fra Øresunds Toldkammer og Toldkammerets Overtranslateur.

I Anledning af disse tvende Skrivelser, som toges til Protokollens Følge, besluttede Statsraadet, at Handelsministeriets Yttringer skulde indhentes.

Præsidenten [Moltke] meddelte, at han fra Kammerherre Scheel havde modtaget et Forslag angaaende den Forsamling, der for Hertugdømmet Slesvig skulde med Hensyn til Valglovens Forelæggelse træde istedetfor Stænderforsamlingen.

Statsraadet besluttede, at dette Forslag skulde circulere mellem Sammes Medlemmer.

Krigsministeren [Tscherning] forespurgte, om der kunde være Noget til Hinder for, at han uden videre løslod tvende Fanger, som der ikke var den mindste Grund til at holde i Fangenskab, idet nemlig den ene, der var Læge, havde været benyttet ved Lazarethet paa Als, hvor han var Krigsfange, men paa Grund af at det blandt Publikum hedte sig, at han havde blandet Gift i Medicinen, var bleven sendt herover, uden at der imidlertid var oplyst det Allermindste, som kunde begrunde den opstaacde Mistanke; og der heller ikke med Hensyn til den anden, der var bleven taget paa Als som en mistænkelig Person, havde vist sig Noget, der retfærdiggjorde Mistanke mod ham, medens han tvertimod efter Sigende af Kammerherre Scheel, hvis Familie han havde hjulpet til at flygte fra Slesvig, var aldeles paalidelig.

Statsraadet fandt ikke, at der kunde være Noget iveien for, at Krigsministeren løslod de tvende ommeldte Fanger.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte, at han fra Lieutenant Raasløff havde faaet Rapport om, at der i Belgien strax kunde erholdes 3000 Geværer til ret billige Priser. Idet han derhos bemærkede, at naar Frilodsmændene, Rekrutterne og Reserven samt 1 Bataillon Frivillige bleve forsynede med Geværer, vilde der ikke blive 1000 Geværer tilbage i Behold, og at han ikke kunde benytte de bestilte engelske Geværer til Hæren, da de vare af anden Kaliber end vore, begjærede han Statsraadets Bestemmelse i finantsiel Henseende for, om han maatte lade købe de nævnte 3000 Geværer, ligesom han derhos ogsaa bemærkede, at Cavalleriet havde overordenlig stor Trang til 1000 Pistoler og 800 Karabiner.

Statsraadet udtalte, at da de ommeldte 3000 Geværer, 1000 Pistoler og 800 Karabiner, efter hvad Krigsministeren havde yttret, behøvedes for Armeen, vilde der ikke i finantsiel Henseende være Noget at erindre imod, at de anskaffedes.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte efter nærmere at have underkastet Spørgsmaalet om Elbens Blokering en fornyet Drøftelse og i den Henseende at have confereret med Forskjellige, der nøie kjendte Lokiteterne, paa det Allerbestemtteste erklære, at det ikke lod sig gjøre at placere et Skib i Udløbet af Elben, saaledes som i forrige Møde omhandlet, uden at man derved udsatte Skibet for en altfor øiensynlig Fare.

Han opkastede dernæst det Spørgsmaal, om det ikke vilde være i vor Interesse at undlade Blokade af de preussiske Havne og i dets Sted benytte vore Skibe til Krydsning i Nordsøen, hvor der var et ganske andet Udbytte at gjøre med Hensyn til tydske Skibes Opbringelse; thi det maatte nemlig vel erindres, at vi ikke havde de fornødne Kræfter tilsøes til at kunne virke overalt, hvor det vilde være ønskeligt.

Efterat det navnlig var blevet udhævet af *Minister Monrad*, at kun ved en Blokade i Østersøen kunde vi genere Preussens Handel, og at Preussen var vor Hovedfjende, vedtog Statsraadet:

At det skulde have sit Forblivende ved den eengang tagne Beslutning om de preussiske Havnes Blokering.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelagde med Hensyn til Blokadereglementet Statsraadet det Spørgsmaal, om der skulde tilstaaes Opbringerne af Skibene noget af disses Provenue.

Dette Spørgsmaal blev af Statsraadet besvaret benægtende. Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 28. april 1848.

Aar 1848, den 28. April, var Statsraadet samlet. Fraværende var fremdeles Handelsministeren. Ved Sygdom var desuden Premierministeren hindret fra at møde.

Statsraadet overdrog til Justitsministeren under Premierministerens Fraværelse at føre Præsidiet.

Efterat *Justitsministeren* [Bardenfleth] foreløbig havde bemærket, at han ansaae det ønskeligt, at der under Premierministerens Fraværelse kun foretoges presserende Sager, fremlagde han en Skrivelse fra General-Toldkamret angaaende Maader, hvorpaa den Deel af det paa-tænkte Krigsstyr, der skulde tilveiebringes ved indirekte Skat, kunde være at skaffe tilstede.

Statsraadet besluttede:

At Handelsministeren skulde anmodes om at udarbejde et Forslag i den paagjældende Retning derhen, at Consumtions- og Brænderifgifterne skulde, hvis det var muligt, egaliseres for Kjøbenhavn og Købstæderne, samt saaledes at under alle Omstændigheder Consumptionen i Kjøbenhavn ikke forhøiedes, og at de Toldforhøjelser, ved hvilke der ei indvandt Betydeligt, ikke medtoges.

Justitsministeren [Bardenfleth] bragte Sammenkaldelsen af den jyske Stænderforsamling under Omhandling.

Det vedtoges, at man endnu skulde vente nogle Dage, inden man tog nogen Beslutning med Hensyn til bemeldte Sammenkaldelse.

Justitsministeren [Bardenfleth] bragte dernæst i Erindring, at den 4de Plads iblandt de Grundeiere, som Hans Majestæt skulde udnævne til Medlemmer af den jyske Forsamling, endnu stod ubesat, idet Hans Majestæt havde ønsket, at denne Plads kunde blive besat med en Bonde, i hvilken Henseende Krigsministeren havde lovet at gjøre Forslag. Han bemærkede derhos, at han havde bragt i Erfaring, at Cancelliraad Otterstrøm, hvis Valg til Kongelig Deputeret Hans Majestæt havde approberet, vilde ved sin Stilling som Bankkasserer være forhindret fra at give Møde, samt at den Eiendom, som Etatsraad Holm, hvis Valg som Kongelig Deputeret ligeledes var approberet, besad, ikke havde den Størrelse, at han var valgbar, skjøndt han iøvrigt tidligere som Besidder af samme Eiendom havde været Kongelig Deputeret.

Efter nogen Discussion blev Statsraadet enigt om at gjøre Hans Majestæt følgende nye Forslag til Besættelsen af Pladserne som Kongelige Deputerede:

Af Geistligheden: Biskop Tage Müller [og] Sognepræst Licentiat theologiae Nielsen, der vare de to Geistlige, som vare i sin Tid bleve kaarede til Medlemmer af den da paatænkte Forsamling af erfarne Mænd. Af Universitetet: Professor Krieger. Af Grundeierne: Etatsraad Holm, Kjøbmand Høier i Horsens [og] Gaardmand Jens Christensen Voldum, der var den af Krigsministeren proponerede Bonde.

Med Stemme fleerhed vedtog dernæst Statsraadet, at der skulde bringes en Anden i Forslag istedetfor Cancelliraad Otterstrøm; om hvem det skulde være, og navnlig om man i saa Henseende skulde blive staaende ved Cancelliraad Funder, der var en af de 4 Grundeiere, hvis Valg var blevet approberet af Kongen, forbeholdt man sig i næste Møde at tage nærmere Bestemmelse.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han fra Amtmanden over Veile Amt havde modtaget en Indstilling om, at der for Jylland maatte under nærværende Omstændigheder beskikkes en Regjeringscommissair. Statsraadets Flerhed syntes ved en tidligere Leilighed at være stemt for en saadan Regjeringscommissairs Udnævnelse, og for sit eget Vedkommende maatte ogsaa han nu tiltræde samme.

Minister Monrad udhævede, at den øverste Localbestyrelse i Jylland ingen Tillid havde i Provindsen selv, og han troede, at Jyderne under de nærværende Omstændigheder trængte til at faae en Mand i deres Midte, som kunde styrke Stemningen, med Raad veilede Embedsmændene og i fornødent Fald optræde med Kraft og Energi. At give en saadan Mand nogen bestemt Instrux, maatte han ansee for umuligt; Regjeringscommissairens Opgave vilde give sig af sig selv. Idet han saaledes voterede for Udnævnelsen af en Regjeringscommissair, tilføjede han, at han maatte ansee Minister Lehmann særdeles skikket til at overtage et saadant Hverv.

Krigsministeren [Tscherning] erklærede sig ligeledes for Udnævnelsen af en Regjeringscommissair; han vilde endogsaa stemme for en saadan Foranstaltning som stabil, idet han var af den Overbeviisning, at Danmark efter sin Beskaffenhed maatte regjeres provindsviis.

Minister Lehmann bemærkede, at han aldrig havde været i nogen administrativ Function, og at han maatte tilstaae, at Overtagelsen af et saa udstrakt Hverv som det omhandlede, hvortil han ganske uventet hørte sig proponeret, stillede sig for ham som Noget, der vilde overstige hans Kræfter; men han skulde imidlertid ikke af Frygten for Vanskeligheder og Byrde lade sig skrække tilbage fra dette Hverv, ligesaa lidet som fra noget andet, der i Statens Tjeneste blev ham overdraget. Idet han imidlertid dog vilde forbeholde sig til imorgen nærmere at overveie Sagen, tilføjede han, at han, hvis det foreslaaede Hverv overdroges ham, vilde opfatte sin Stilling saaledes, at han nærmest skulde indskrænke sig til som Raadgiver at optræde veiledende, og at han kun i sært Nødvendigheds-Tilfælde skulde gjøre Brug af den udstrakte Fuldmagt, som det vel vilde ansees nødvendigt for mødende Tilfældes Skyld at give ham.

Statsraadet besluttede:

At der skulde sendes en Regjeringscommissair til Jylland, der skulde befuldmægtiges til at træffe de extraordinaire Foranstaltning-

ger, som han med Hensyn til de forhaanden værende Omstændigheder maatte ansee fornødne.

Med Hensyn til Valget af en saadan Regjeringscommissair vilde Statsraadet oppebie, om ikke Minister Lehmann maatte erklære sig villig til at overtage dette Hverv.

Paa dertil af *Marineministeren* [Zahrtmann] given Anledning erklærede Statsraadet sig enigt i:

At da Hertugdømmerne nu deels allerede vare deels vilde blive satte i Blokade-Tilstand, og da Armeen havde Behov for Provision, saa maatte Skibe fra Hertugdømmerne ladede med Provision opbringes for at sendes til Als imod Erstatning for Ladningen.

Udenrigsministeren [Knuth] forelæste den Svarskrivelse, som det af Statsraadet var ham overdraget at udfærdige til Hans Durchlauchtighed Prinds Frederik af Hessen.

Statsraadet fandt Intet at erindre mod den oplæste Skrivelse, af hvilken en Gjenpart toges til Protokollens Følge.

Udenrigsministeren [Knuth] fremlagde et af Kammerherre Scheel udarbejdet Forslag angaaende Reorganisationen af Forvaltningen i Hertugdømmet Slesvig.

Det besluttedes, at dette Forslag skulde circulere imellem Statsraadets Medlemmer.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 29. april 1848.

Aar 1848, den 29. April, var Statsraadet samlet. Præsidenten var fremdeles forhindret fra at møde. Justitsministeren førte Præsidiets.

Et Udkast til den Fuldmagt, der i Henhold til, hvad i forrige Møde blev besluttet, og Minister Lehmanns derefter tagne Bestemmelse, skal meddeles Ministeren til som Regjeringscommissair at bereise Nørre-Jylland, oplæstes og vedtoges. Fuldmagten blev derefter underskrevet af samtlige Statsraadets Medlemmer med Undtagelse af Minister Lehmann.

Justitsministeren [Bardenfleth] refererede Udkast til en proviso-

risk Lov angaaende Expropriationsret for Landcommunerne med Hensyn til Jord, hvorpaa der agtes opført Huse til Fattigvæsenets Brug samt angaaende Ret for Fæstere, Brugere og Leiere paa Landet til uden vedkommende Eiers Samtykke at indtage i deres Boliger Personer, som høre til deres Familie, eller som i andet Tilfælde vilde komme under offentlig Forsorg af Sognet.

Udkastet tiltraadtes, og vedtoges det derhos, at Sagen skulde forelægges Hans Majestæt, saasnart Allerhøistsamme kom tilbage.

Til at indtage den 4de Plads blandt de Grundeiere, som af Hans Majestæt skulde udnævnes til Medlemmer af den forestaaende jyske Stænderforsamling, bestemtes det at bringe i Forslag Toldkasserer i Aalborg Justitsraad Thorbrøgger.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelagde en Indstilling fra Krigsministeren angaaende det holsten-lauenborgske Troppe-Contingents foreløbige Henlæggelse under Hans Majestæts Generaladjutant.

Imod denne Indstilling fandt Statsraadet Intet at erindre.

Justitsministeren [Bardenfleth] fremlagde en Skrivelse fra en slesvig-holstensk Feltpræst i Rendsborg.

Denne Skrivelse toges ad acta.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste endvidere en til Ministeriet indgivet Tillids-Adresse fra Thisted Kjøbstad.

Denne Adresse toges til Protokollens Følge.

Justitsministeren [Bardenfleth] fremlagde fremdeles en Forespørgsel fra en i Omegnen af Vemmetofte sammentraadt Committee angaaende Tilveiebringelsen af et rentefrit Laan for Statskassen ved Sammenskud af Private.

Det besluttedes, at denne Sag skulde sættes i Forbindelse med det fra Minister Monrad tidligere indkomne Andragende angaaende Tilveiebringelsen af de fornødne Resser for Statskassen.

Justitsministeren [Bardenfleth] fremlagde en Forespørgsel fra General-Toldkamret angaaende Opbringelsen af hanseatiske m. fl. Skibe.

Marineministeren [Zahrtmann] oplyste, at der i Henhold til Statsraadets Beslutning hidtil ikke var opbragt andre Skibe end preussiske. Han havde imidlertid idag erholdt Meddelelse fra Udenrigsministeren om, at der nu Intet var til Hinder for, at der i Overensstemmelse med Statsraadets derom tagne Bestemmelse i alle vore Havne lægges Embargo paa alle fjendtlige Skibe, men at der derimod fremdeles ikke maatte i Sunde og Søen opbringes andre Skibe end preussiske. I Over-

eenstemmelse hermed havde Marineministeren idag givet General-Toldkamret Besked.

Efter denne Meddelelse fra Marineministeren blev der saaledes Intet at foretage i Anledning af den fremlagte Skrivelse.

Statsraadet vedtog dernæst, at de lübeckske Skibe skulde indtil videre underhaanden favoriseres.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelagde sluttelig et Andragende fra endeel Haandværksmestere heraf Staden om, at det Bygningsarbejde, der udføres for Kongelig og offentlig Regning, maa blive fordeelt mellem flere af Hovedstadens Haandværksmestere, end Tilfældet nu er.

Statsraadet besluttede, at Andragendet skulde indsendes til Hans Majestæt med Indstilling om, at dets Indhold maa blive meddeelt vedkommende Autoriteter, for at der til Supplicanternes Begjæring kan blive taget det Hensyn, som de angaaende de paagjældende Bygningsarbejder allerede indgaaede Contracter maatte tillade.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet søndag d. 30. april 1848 kl. 12.

Aar 1848, den 30te April, var Statsraadet samlet om Formiddagen Kl. 12. Fraværende vare Conseilpræsidenten formedelst Sygdom og Minister Lehmann formedelst Bortreise. Protokollen førtes som sædvanligt.

Justitsministeren [Bardenfleth] foreslog i Anledning af Conseilpræsidentens Fraværelse, at Udenrigsministeren skulde overtage Præsidiet som den af Ministrene, under hvis Ressort fortiden de vigtigste Anliggender sorterede; hvorpaa efter forefalden Discussion det vedtoges, at Justitsministeren skulde vedblive at føre Præsidiet.

Dernæst sattes det under Discussion, hvem af Ministrene der skulde foredrage Hans Majestæt, naar Han om Eftermiddagen indfandt sig i Statsraadet, Lovforslaget om Udstædelsen af rentebærende Repræsentativer og om Paaligningen af et Krigsstyr, samt om det allerunderdanigste Referat desangaaende var at foretage i Statsraadet eller udenfor samme.

Det vedtoges da, at Udenrigsministeren skulde foredrage de nævnte Lovudkast for Hans Majestæt, og at dette allerunderdanigste Foredrag burde skee i Statsraadet.

Derefter bemærkede *Justitsministeren* [Bardenfleth], at der med Hensyn paa det Blokadereglement, der blev at udstæde, vel maatte tages i Betragtning, hvad Priisdømmelsen af Skibe angaaer, at der her ei, saaledes som naar privat Kaperi finder Sted, er Spørgsmaal om en Sag mellem to private Parter, men at her Proceduren finder Sted mellem den private Skibs- eller Ladnings-Eier paa den ene Side og Staten paa den anden. Han kunde derfor netop i denne Henseende ei billige, at mundlig Rettergang fandt Sted, om denne ogsaa kunde være hensigtsmæssig at indføre som almindelig Regel, saa maatte han dog ansee det for høist urigtigt at lade den fremtræde som en enkelt og isoleret Forholdsregel ved en Leilighed, hvor der var Spørgsmaal om Fremmedes Ret, da denne unægtelig var mindre betrygget ved den mundlige end ved den skriftlige Procedure. Han havde overdraget Generalprocureuren, Generalauditeuren for Sjø-Etaten og Lector Gram at udarbejde Procesreglerne i Overeensstemmelse med det Fremførte.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at det var ønskeligt, at den første Instants tillige var den afgjørende, da flere Instantser kun vare til Ulempe for Vedkommende, eftersom Assurancen ei udbetaltes, førend den endelige Dom var faldet.

Derefter berettede *Udenrigsministeren* [Knuth], at den østerrigske Minister havde foreslaet en Mægling paa Basis af en Deling af Slesvig og eventuel Succession af en Prinds af den agnatiske Sidelinie, som ei havde ført Vaaben mod Danmark. Udenrigsministeren agtede imidlertid ikke at entrere paa denne Basis; hvori Statsraadet erklærede sig enigt.

Han meddeelte derefter, at den russiske og engelske Gesandt havde tilbudt at henvende sig til General Wrangel om en Vaabenstilstand med Bibeholdelsen af Positionerne paa begge Sider paa 8 à 14 Dage med den Betingelse, at de Skibe, som i denne Frist bleve opbragte, vare at løsgive, hvorimod de tidligere optagne skulde forblive under Embargo, samt Blokaden fortsættes.

Statsraadet var enigt i at tilraade Forsøget paa en Vaabenstilstand under disse Betingelser.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte fra Huset Maag & Collstrup at have erholdt Underretning om, at der i Kjøbenhavn savnedes

Tømmer til Vandrender, og at saadant kun var at erholde fra Stettin, at han derfor havde udstedt Leidebrev til et Skib for at besørge det derfra overført.

Møde i statsrådet søndag d. 30. april 1848 kl. 6 eftermiddag.

Efterat Statsraadet var hævet, fortsattes det samme Dags Eftermiddag Kl. 6 under Hans Majestæts Allerhøieste Præsidium.

Hans Majestæt forsynede en Hilsen til Kjøbenhavnerne i Anledning af Allerhøistsammes Tilbagekomst med Allerhøieste Underskrift.

Derefter foredrog *Udenrigsministeren* [Knuth] allerunderdanigst et Lovforslag om Udstædelsen af rentebærende Repræsentativer; hvilket vandt Allerhøieste Bifald.

Endelig foredrog *Udenrigsministeren* [Knuth] Lovudkastet om et Krigsstyrs Paaligning, hvilket ogsaa erholdt Allerhøieste Bifald.

Sluttelig indstillede *Justitsministeren* [Bardenfleth] allerunderdanigst, at Hans Majestæt som Deputerede ved Nørrejyllands Stænder vilde allernaadigst udnævne:

Biskop Tage Müller, Licent. theol. Præst Nielsen, Professor Krieger, Etatsraad Holm, Toldkasserer Thorbrøgger, Kjøbmand Høyer, Gaardmand Jens Christensen Voldum.

Hvilket af Hans Majestæt Allerhøiest bifaldtes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet tirsdag d. 2. maj 1848.

Aar 1848, Tirsdagen d. 2. Mai, var Statsraadet samlet. Fraværende var Conseilpræsidenten formedelst Sygdom og Minister Lehmann formedelst Bortreise.

Justitsministeren [Bardenfleth], som i Conseilpræsidentens Fraværelse ledede Forhandlingerne, gjorde opmærksom paa den Bestemmelse i Reglementet af 29. Marts, at ingen Sag kunde behandles i Statsraadet, medmindre den Dagen iforveien var anmeldt for Præsidenten, og tilføiede, at herunder kunde Krigs-, Marine- og Udenrigsministerens Beretninger ei være indbefattede.

Dernæst oplæste *Justitsministeren* [Bardenfleth] en af ham forfattet Betænkning betræffende en af Krigsministeren forlangt Udskrivning af Kjøbstædernes Befolkning i det Forhold af 1 til 250.

Krigsministeren [Tscherning] yttrede sig derhen, at det var ham ligegyldigt, om de nævnte Tropper stilledes frivilligt efter Opfordring, eller om de udskreves, naar kun hver Kjøbstad leverede sit Contingent kampdygtigt Mandskab. Men han maatte paa det Bestemteste insistere paa, at de udskreves eller engageredes under de selvsamme Betingelser som de Værnepligtige paa Landet, og ligesom disse, selv naar Freden indtraadte, tjente deres Tid ud. Han ansaae det for uretfærdigt at gribe saa dybt ind i Familielivet, som nu ved Reservens Indkaldelse skete paa Landet, uden at Kjøbstæderne ogsaa bar noget af Byrden. Men naar denne ikke bares af de, der stilledes fra disse, under samme Betingelser som af de andre, da vilde dette nødvendigen medføre Misnøje og Animositet.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at saafremt man vilde paalægge dem en ligesaa lang Tjenestetid som Soldaten, da vilde ikke en Eneste frivillig melde sig, og at han maatte antage en saadan Udskrivning i Kjøbstæderne for en Forurettelse. Vilde man indskrænke Udskrivningen til, saalænge denne Krig varede, da vilde alle anerkjende Rigtigheden af en saadan Forholdsregel, men udenfor dette Tilfælde var den uretfærdig, dels fordi der ikke derved kunde blive taget tilbørligt Hensyn til de Byrder, som Kjøbstæderne allerede bære i Henseende til Krigsvæsenet saasom ved In kvarteringen, Borgercorpsene, samt Udskrivning til Marinen, dels fordi der ved en saadan provisorisk Anordning ikke kunde for Kjøbstæderne gives Regler om Fritagelsesgrunde, der kunde være analoge med dem, der nu gjælde for de Værnepligtige. Han berørte derhos de betydelige Offere, som Kjøbstæderne allerede frivilligen havde gjort, og maatte endelig antage Regjeringen for uberettiget til at udstede en Forordning af saa indgribende Følger, der vilde vedvare længe efter, at Forfatningen var traadt i Kraft, uden at Rigsforsamlingen var hørt.

Handelsministeren [Bluhme] og *Udenrigsministeren* [Knuth] tiltraadte den Anskuelse, at Regjeringen var aldeles uberettiget til at tage andet end en provisorisk Bestemmelse i denne Henseende.

Justitsministeren [Bardenfleth] tilføiede, at det vilde være høist uretfærdigt at lade de Uværnepligtige i Kjøbstæderne udskrive, naar

de Uværnepligtige, som opholdt sig paa Landet, vedbleve at være fritagne; hvori Ministeriet erklærede sig enig.

Cultusministeren [Monrad] maatte vel indrømme, at der kunde opstaae nogen Uretfærdighed ved Udskrivningen i Kjøbstæderne, men han fandt, at denne ei kunde sammenlignes med den høie Grad af Uretfærdighed, som udvistes ved blandt Landbefolkningen at bortrive Familiefædre fra deres Familier, hvis eneste Subsistens bestod i deres Arbejdskraft. Han erklærede videre i Anledning af, at *Krigsministeren* [Tscherning] yttrede at ville frafalde sit Forslag, at han optog det og gjorde det til sit eget.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han antog, at naar Krigsministeren frafaldt sit Forslag, var det nærmest det af ham udarbejdede, der forelaae, og opfordrede Statsraadets Medlemmer til at votere derover.

Krigsministeren [Tscherning] maatte henholde sig til sit allerede afgivne Votum, at de fra Kjøbstæderne Udskrevne eller Leverede burde underkastes den samme Tjenestetid som Landbefolkningen.

Cultusministeren [Monrad] stemte paa det Samme.

Minister Hvidt stemte for, at der foretages en Udskrivning af Kjøbstæderne som ommeldt og af de Uværnepligtige paa Landet, men at Tjenesteforpligtelsen ophører med Freden.

Marineministeren [Zahrtmann] sluttede sig til *Minister Hvidt* navnlig af den Grund, at han antog Ministeriet for kun at være berettiget til provisoriske Bestemmelser under Krigen.

Udenrigsministeren [Knuth] og *Handelsministeren* [Bluhme] tiltraadte denne Mening.

Justitsministeren [Bardenfleth] tilkjendegav dernæst, at han snarest muligt vilde lade de nødvendige Bestemmelser udarbejde af en dertil sammensat Commission.

Efterat *Krigsministeren* [Tscherning] dernæst havde foredraget de seneste Efterretninger, og *Udenrigsministeren* [Knuth] meddeelt en Skrivelse fra Sverrig, behagede *Hans Majestæt Kongen* allernaadigst at tage Sæde i Statsraadet og meddele, at Han havde sat sin Medaille-Samling og sit Sølvservice til Finantsernes Disposition.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne
J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 3. maj 1848.

Aar 1848, den 3die Mai, var Statsraadet samlet. Fraværende var Minister Lehmann. Premierministeren var fremdeles ved Sygdom forhindret fra at møde.

Handelsministeren [Bluhme] refererede den af ham efter Statsraadets Anmodning afgivne Betænkning over de tvende Præsidenten fra Geheimeraad Holten tilstillede Skrivelser, hvori Øresunds Toldkammer og dettes Overtranslateur udtale sig over de Vanskeligheder, som ere forbundne med Udførelsen af den i et tidligere Statsraadmøde tagne Beslutning angaaende Klarering af Øresundstolden i de Tilfælde, hvor der komme neutrale Skibe med Ladninger bestemte til preussiske Havne, og hvor ingen af Skibsklarererne vil paatage sig Klareringen.

Bemeldte Betænkning toges ad acta.

Idet *Handelsministeren* [Bluhme] nærmere udviklede, hvad han i Betænkningen havde yttret, tilføjede han, at der allerede vare indtrufne flere Tilfælde, hvor Klarererne ikke havde villet paatage sig Klareringen af Sundtolden, og hvor heller ikke Skipperne havde villet udstæde enten Vexel eller Bodmeribrev. I disse Tilfælde havde han ladet Skipperne give private Reverser til Øresunds Toldkammer for Toldens Beløb.

Minister Hvidt bemærkede, at alle de Vanskeligheder, som finde Sted ved Øresundstolden, ikke vare undgaaede Statsraadets Opmærksomhed, da det tog sin Beslutning i den omhandlede Henseende, men at de ikke vare fundne at være af den Vægt, at de kunde komme i Betragtning til at forandre Resultatet. Da der nu ikke forelaae Noget, som kunde begrunde en Forandring i, hvad der engang var besluttet, ligesom Sagen heller ikke længer kunde ansees at have nogen praktisk Vigtighed, efterat Blokade af de preussiske Havne var indtraadt, maatte han stemme for, at det skulde have sit Forblivende ved den tidligere Beslutning.

Minister Monrad maatte ligeledes stemme for, at den af Statsraadet engang tagne Beslutning blev i Kraft. Den Fremgangsmaade, som Handelsministeren havde brugt i nogle af ham idag nævnte Tilfælde, stemmede aldeles med den Aand, hvori Beslutningen blev tagen i Statsraadet, og Minister Monrad meente, at man maatte overlade til Handelsministeren i forefaldende Tilfælde fremdeles at handle efter Conduite i samme Aand; i saadanne enkelte Tilfælde, hvor særdeles difficile

Spørgsmaal opstode, kunde Handelsministeren conferere med Statsraadet, og Spørgsmaalene kunde da her finde deres Afgjørelse. Iøvrigt maatte han, foranlediget ved den upassende Maade, hvorpaa Direktøren for Øresunds Toldkammer Geheimeraad Holten havde ved flere Leiligheder udtalt sig i Anledning af den af Statsraadet fattede Beslutning, finde sig opfordret til at erklære, at hvis Geheimeraad Holten ikke skulde opgive de Anskuelser, som han høit havde udtalt angaaende nærværende Sag, og som stode i direkte Modsætning af Statsraadets, og hvis han ikke vilde handle i den Aand, hvori Statsraadet havde taget Beslutningen, saa maatte det ansees for nødvendigt, at man var betænkt paa at besætte hans Post med en Anden. Minister Monrad anbefalede saaledes til Handelsministerens Opmærksomhed, om Geheimeraad Holten egnede sig til at vedblive i sin Stilling.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede i Anledning af det sidst Anførte, at det naturligviis var hans Pligt som hans Ret at undersøge de vedkommende Forhold paa det Nøieste, men at han ogsaa, da Geheimeraad Holten handlede under hans Ansvar, maatte være berettiget til afgjørende at bedømme, om han kunde beholde ham eller ikke. Iøvrigt maatte han for det Tilfælde, at Statsraadet vedblev sin tidligere Beslutning, reservere sig, at der i fornødent Fald gives af Marinen Assistance ved Anholdelsen af de Skibe, som ikke kunde eller vilde klarere Sundtolden.

Marineministeren [Zahrtmann] erklærede, at Marinen allerede havde saa fuldt Brug for alle sine disponible Skibe, at intet vilde kunne undværes til at benyttes i det af Handelsministeren nævnte Øiemed.

Statsraadet vedtog derefter:

At det skulde have sit Forblivende ved den tidligere tagne Beslutning, saaledes at det skulde være Handelsministeren overladt paa den hensigtsmæssigste Maade i den i Statsraadets tidligere Beslutning antydede Aand at søge Statskassen betrygget mod Tab af Sundtolden, i fornødent Fald ved Anholdelse og Realisation; samt at saadanne specielle Tilfælde, som Handelsministeren maatte ansee betænkelige, vilde af ham være at referere for Statsraadet til særlig Afgjørelse.

Krigsministeren [Tscherning] forelagde Statsraadet en Forespørgsel fra en høi svensk Officeer, om man vilde gaae ind paa, at han til den danske Regjerings Tjeneste stillede en svensk Legion paa 2000 Mand, der skulde udrustes og lønnes af os. I Forbindelse hermed be-

mærkede han, at der jevnligen kom Spørgsmaal til ham fra svenske og norske Officerer, der ønskede at træde i dansk Tjeneste.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at ogsaa han ofte fik lignende Spørgsmaal.

I denne Sag, hvormed sattes i Forbindelse en til Udenrigsministeriet indløben Skrivelse fra den danske Generalconsul i Christiania betreffende norske Officerers Antagelse i dansk Tjeneste, tog Statsraadet den Beslutning:

At videre Underhandling med Hensyn til den af en svensk Officer gjorte Proposition om at stille en svensk Legion skulde sættes i Bero, indtil der beholdtes Underretning om, hvorvidt den svenske Regjering vilde sende os Tropper til Hjælp; samt at der Intet er til Hinder for, at Krigsministeren og Marineministeren, naar de ønske det, antage svenske og norske Officerer. I Overensstemmelse hermed overlodes det Udenrigsministeren at svare den danske Generalconsul i Christiania, forsaavidt de norske Officerer angaaer.

Marineministeren [Zahrtmann] reiste forskjellige Spørgsmaal i Anledning af de paa Rheden liggende opbrugte preussiske Skibe dels med Hensyn til, hvor disse Skibe skulde lægges ind m. v., dels angaaende Diæterne til Mandskabet paa disse Skibe. Marineministeren antog nemlig, at fra det Øieblik, Skibene vare opbrugte, havde han ikke mere at gjøre med dem.

Statsraadet besluttede:

At de paagjældende Spørgsmaal skulde afgjøres af Marineministeren og Handelsministeren efter nærmere Conference.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han, for at man ikke skulde komme i Collision med venskabelige Magter, maatte ansee det aldeles nødvendigt, at der gives Marineministeren Bemyndigelse til i paakommende Tilfælde efter Conference med ham at gjøre Undtagelse fra de strenge Blokade-Bestemmelser. Han havde i den Retning udarbejdet en allerunderdanigst Forestilling, som han oplæste.

Statsraadet besluttede:

At der intet er til Hinder for, at Marineministeren bemyndiges til efter Conference med Udenrigsministeren at meddele License i saadanne Tilfælde, hvor det maatte ansees nødvendigt.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelagde en Brevvexling mellem Handelsministeren, Premierministeren og Cultusministeren angaaende

Indledelsen af Undersøgelsen af de ved Allerhøieste Resolution suspenderede tvende Sognepræster paa Als Petersens og Schlaikjers Forhold.

Bemeldte Brevveksling toges ad acta.

Statsraadet besluttede:

At den paagjældende Undersøgelse skulde institueres fra det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Cancellies Side, til hvilket Collegium Sagen derfor skulde sendes til videre Behandling.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 5. maj 1848.

Aar 1848, den 5. Mai, var Statsraadet samlet. Fraværende vare Præsidenten og Minister Lehmann.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han havde modtaget en Skrivelse fra Grosserer Ryan, hvori denne som Commissionair for et paa St. Thomas etableret betydeligt Handelshuus, hvis Hovedinteressenter nu vare bosatte i Hamborg, forespørger, om der kan tilstaaes Husets Skibe, der handle under hamborgsk Flag, Sikkerhedsbeviis deels for Molest i Nordsøen deels for Molest, naar de ville løbe ind til Hamborg. Han tilføiede, at han ikke fandt, at Leidebrev kunde bevilges noget Skib under hamborgsk Flag, men han yttrede ved denne Leilighed tillige den Formening, at det vilde være nødvendigt at tage nærmere Bestemmelse om, hvorledes der i det Hele skal forholdes med Skibe under fjendtligt Flag i de vestindiske Farvande.

Handelsministeren [Bluhme] yttrede, at det fjendtlige Flag maa i de Farvande, hvor vi have Krydsere, behandles som fjendtligt; de Spørgsmaal, der kunde opstaae med Hensyn til Ladninger, der vare indtagne paa St. Thomas, vilde blive at afgjøre af vedkommende Ret efter de emanerede Bestemmelser. Hvad Skibe i de vestindiske Farvande angik, da bemærkede han, at den der stationerede danske Brig var placeret til Sikkerhed for vore Øer, og at disses Befolkning derfor ogsaa bidrog til de Bekostninger, som Briggen medførte; at tillægge denne Brig Funktioner som opbringende Fartøi vilde saaledes være at forandre dens oprindelige Øiemed, uden at tilsvarende Fordele skjønnes at ville opnaaes. Han fandt det derfor betænkeligt at gjøre Briggen offensiv og antog, at dette kunde give grundet Anledning til Be-

sværing; hvorimod han maatte være af den Mening, at der ingen Opbringelse og Embargo skulde finde Sted i de vestindiske Farvande, men at de Skibe under fjendtligt Flag, der kom fra Vestindien, først naar de naaede vore egne Farvande, hvor vi havde Krydsere, skulde behandles som fjendtlige.

Marineministeren [Zahrtmann] gjorde opmærksom paa, at der, hvis Statsraadet tiltraadte Handelsministerens Formening, maatte gives udtrykkelig Instrux i saa Henseende til Generalgouverneuren, under hvis Overcommando Briggen stod, og til Briggens Chef, da det ellers godt kunde være, at de ikke holdt sig passive. Idet han forøvrigt var enig med Handelsministeren, tilføiede han, at den talrigste og indflydelsesrigeste Deel af Befolknigen paa St. Thomas var tydsk.

Statsraadet besluttede:

De af Marineministeren omspurgte Leidebreve kunne ikke udstedes. Spørgsmaalet om, hvorledes der bliver at forholde i de vestindiske Farvande, udsættes.

Efterat *Justitsministeren* [Bardenfleth] havde reist Spørgsmaalet angaaende de jyske Stænders Sammenkaldelse, blev Statsraadet enig om:

At en saadan Sammenkaldelse kunde, saaledes som Sagerne nu stode, ikke finde Sted, men at Minister Lehmann skulde tilskrives, at man ansaae det ønskeligt, at han underhaanden saavidt muligt traf Foranstaltning til, at de af de jyske Stænderdeputerede, som kunde komme herover, snarest muligt kom, for at Regjeringen kunde raadføre sig med dem, dog uden at deres Sammentræden blev at ansee som en egenlig Stænderforsamling.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelæste en fra Minister Lehmann indløben Depesche.

Justitsministeren [Bardenfleth] henledte Opmærksomheden paa, om det ikke vilde være nødvendigt at give Blokadereglementet en Til lægsbestemmelse, ifølge hvilken, i Analogi med hvad der ved lignende Leilighed tidligere havde fundet Sted, en Deel af Provenuet for priisdømte Skibe og Ladninger skulde tilkjendes Fondet til Understøttelse for Qvæstede og deres Efterladte. Det forekom ham derfor tillige, at der var god Grund til at reorganisere den for bemeldte Fond bestaaende Commission, hvis Medlemmers Antal nu var reduceret til 2.

Statsraadet var enig i, at den ommeldte Commission skulde reorganiseres. Derimod besluttede Statsraadet, at Spørgsmaalet om, hvad

der skulde tillægges Fondet for Qvæstede, skulde sættes i Bero, indtil det viste sig, hvormeget der kom ind ved Priisdømmelse; i hvilken Henseende Statsraadet gik ud fra den Betragtning, at Understøttelse til Qvæstede og deres Efterladte var en ligefrem nødvendig Udgift for Statskassen.

Under den korte Discussion, som de omhandlede Spørgsmaal foranledigede, udtalte Statsraadet sig forresten for, at Udtrykket »Recepturen« i Blokadereglementets § 11 kun var at forstaae om Staten.

Udenrigsministeren [Knuth] forespurgte, om man ikke for at vedligeholde Postforbindelsen over Lübeck, der altid havde viist sig venkabelig imod os, kunde frigive de beslaglagte lübeckske Skibe.

Justitsministeren [Bardenfleth] fandt det betænkeligt at gjøre en Undtagelse for Lübecks Vedkommende; de andre Hansestæder kunde gjøre ligesaa god Fordring paa den samme Undtagelse.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede hertil, at der var en stor Forskjel paa Lübecks og de øvrige Hansestæders Stilling til os.

Krigsministeren [Tscherning] meente, at det var en Interesse-Sag for os at holde klar Sag med Lübeck saalænge som muligt.

Minister Monrad bemærkede, at man maatte tage Hensyn til det uheldige Indtryk, som det vilde gjøre paa Publikum, naar dette saac Skibe, som vare tagne og lagte under Embargo, løbe ud igjen.

Marineministeren [Zahrtmann] fremhævede, at det var den allerhurtigste Postgang, vi kunde have, naar vi direkte fik Posten over Lübeck.

Statsraadet kom til følgende Beslutning:

Det overlades Udenrigsministeren at underhandle med Lübecks Senat paa den Basis, at Traven skulde være fri for Blokade, saalænge man i Lübeck vedblev at modtage vore Poster.

Paa dertil af *Udenrigsministeren* [Knuth] given Anledning blev den i Udenrigsministeriet udfærdigede specielle Notifikation om de Havne, som effectivt vare blokerede — med Hensyn til hvilken Notifikation Justitsministeren havde yttret nogen Betænkelighed i Henseende til Maaden, hvorpaa den var affattet, i Forhold til Blokade-Deklarationen og Blokadereglementet — sanctioneret af Statsraadet.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, at den russiske Gesandt aldeles uopfordret havde igaar Aftes fremsat for ham et nyt Forslag til en Vaabenstilstand, som skulde proponeres Wrangel. De Punkter, som vare opstillede i Forslaget, vare følgende: 1) at de Øer, der udgjøre

Dele af Slesvig, rømmes af os; 2) at de Skibe, som ere tagne af os, opgives, og at Blokaden ophører, saa at Handelen bliver aldeles fri; 3) at Preusserne gaae tilbage over Eideren og blive staaende der, saalænge Vaabenstilstanden varer; 4) at vore Tropper gaae bort fra Slesvig, saa at dette Hertugdømme bliver aldeles frit for Tropper; 5) at ingen Erstatnings-Fordring kan reises i Anledning af Skibenes Opbringelse eller Blokaden. Hvad Slesvigs Civil-Administration under Vaabenstilstanden angik, da tilføjede Udenrigsministeren, at den russiske Gesandt havde forudsat, at det skulde være den danske Konge, som i Mellemtiden regjerede i Slesvig; men herom var Intet optaget i selve Forslaget.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at vi ikke kunde gaae ind paa den foreslaaede Vaabenstilstand, saalænge vi endnu ikke havde fuldkommen Sikkerhed med Hensyn til, om vi fik Hjælp fra Rusland og Sverrig. Vi vilde ved Vaabenstilstanden ikke bringe det videre end derhen, at Preussen vedblev sin tidligere Beslutning at fremtvinge Slesvigs Uadskillelighed fra Holsten og Indlemmelse i det tyske Forbund. Ved Betingelserne for Vaabenstilstanden vilde vi miste de eneste Garantier, vi endnu have ihænde for en gunstig Fred, nemlig de preussiske beslaglagte Skibe og Besiddelsen af Als, medens Preusserne vilde med deres fulde Styrke blive staaende ved Eideren færdige til igjen at indmarchere; og naar der da kom en Conference istand mellem de store Magter, vilde det bedste Resultat, vi kunde vente, være en Deling af Slesvig. Saalænge der kun var noget Haab tilbage om kraftig fremmed Hjælp, kunde vi ikke inklade os paa en saadan Vaabenstilstand; først naar et saadant Haab aldeles var opgivet, kunde vi gaae ind paa Forslaget.

Minister Monrad meente, at man maatte vogte sig for ikke at falde i en Snare, som ved den russiske Gesandts Forslag var lagt for os. De Rygter, der vare i Omløb om, at Sverrig vilde sende os Hjælp, havde maaskee ikke været uden Indflydelse paa Gesandts Rolle ved denne Leilighed, thi Ministeren troede, at Rusland saae hellere at faae tilveiebragt en Vaabenstilstand, om denne endog skulde lede til, at Slesvig blev forbundet med Holsten, end at en svensk Hær kom os til Hjælp. Det maatte under alle Omstændigheder bestemte udtales iblandt Punkterne for Vaabenstilstanden, at det var Kongen, som i Mellemtiden skulde regjere i Slesvig; naar dette opnaaedes, meente han, at der ved den foreslaaede Vaabenstilstand dog vilde være vundet Adskilligt,

idet navnlig Jylland blev rømmet. Een af de væsenligste Betragtninger, som maatte frembyde sig ved det foreliggende Spørgsmaal, var naturligviis vor mislige finansielle Stilling, hvortil kom, at der, efter Alt hvad der forelaae, ikke syntes at være Grund til at vente nogen Hjælp fra Rusland eller England, ialtfald ikke anden Hjælp end maaskee et Laan fra Rusland. Det Bedste vilde maaskee være at faae det trukket hen nogle Dage med den russiske Gesandt for at see, om vi fik nogen Hjælp.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at dersom der er en europæisk Interesse for, at Danmark ikke skal blive formindsket, vil den altid, naar Tidsomstændighederne komme, gjøre sig gjældende, at da ville vi igjen kunne reise os, om vi end fortiden blive deterioris conditionis; er der ikke nogen saadan Interesse, da kan det ikke hjælpe, at vi trække Sagerne ud. Hvad den foreslaaede Vaabenstilstand angik, da havde baade Wrangel og Bonin tidligere udtrykkelig erklæret, at enhver Vaabenstilstand maatte gaae ud fra den Forudsætning, at Slesvig kom til at sortere under den provisoriske Regjering. Det Haardeste ved Vaabenstilstanden var Udleveringen af Skibene og Rømningen af Als og Ærø. Kunde man faae reserveret en aparte status quo for disse to Øer med Hensyn til deres civile Administration, da troede han, at vi skyldte den hele Befolkning at gaae ind paa Vaabenstilstanden, der saa indeholdt det eneste Grundlag, hvorpaa vi kunne vente at komme. Vaabenstilstanden vilde gjøre, at Tiden trak ud; derved vandt vi Tid til at komme til Kræfter, og vi vilde derefter være langt bedre fattede paa at tage fat igjen. Ved Vaabenstilstanden blev Jylland frelst, medens denne Provinds derimod, hvis den blev i nogen Tid under den Domination, hvorunder den nu er, vilde blive tydsk; det maatte derhos erindres, at vi ikke havde Midler til at føre Krigen i 6 Uger.

Justitsministeren [Bardenfleth] kunde ikke finde den Anskuelse, hvorefter vi skulde kunne samle Kræfter, naar Vaabenstilstanden kom istand, og Preusserne bleve staaende bag Eideren, rigtig; thi selv om vi fik et halvt Aars Frist, vilde vi dog ved Udløbet af denne staae svagere end nu; det maatte betænkes, at efter Propositionen skulde de opbragte Skibe gives tilbage, og den militaire Position paa Als opgives; vi ville derfor blive nødtte til at kalde vore Krigsskibe tilbage og desarmere en Deel af dem, ligesom vi ogsaa vilde blive nødsagede til at afskedige en Deel af Landarmeen; thi vi vilde, da vi intet Brug under

Vaabenstilstanden havde for den store Land- og Sømagt og altsaa ikke kunde have nogen til de Udgifter, som den medførte, tilsvarende Nytte, i finantsiel Henseende ikke kunne bære Byrden; og den Deel af Armeen, som blev under Vaaben, vilde under Vaabenstilstanden blive svækket og demoraliseret. Resultatet vilde da blive, at vi ved Vaabenstilstandens Udløb kom til at staae saagodtsom aldeles værge-løse, aldeles opgivne til Preussernes Forgodtbefindende. Justitsmini-steren tilføiede, at der dog endnu er Haab om Hjælp, og at vi dog endnu have Udsigt til at kunne skade den preussiske Handel, at vi dog have de opbragte Skibe. Kunde vi, som Krigsministeren meente, ikke holde ud i 6 Uger, ja saa maatte vi holde ud i 5, og han maatte gjentagende paa det Allerbestemteste modsætte sig, at man gik ind paa Forslaget om Vaabenstilstand, forinden vi havde fuldkommen Vished med Hensyn til hvad Hjælp, der var at vente, navnlig fra Sver-rig; før den Tid hverken kunde, turde eller burde vi indlade os paa Forslaget, og han meente derfor, at Udenrigsministeren maatte saa-længe holde Sagen hen med den russiske Gesandt, hvortil navnlig Klaringen af, hvad der var meent med Hensyn til Slesvigs Civil-Admini-stration under Vaabenstilstanden kunde benyttes.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at Als ikke længer fra den militaire Side som Position betragtet havde noget Værd for os.

Minister Bluhme yttrede, at dersom man skulde slutte en Vaabenstilstand af den foreslaaede Natur, da maatte han ønske, at man gjorde det tvungen dertil af de store Magter. I saa Fald stod man, idet man maatte bøie sig for Magten, retfærdiggjort for Kongen og for Folket; til under andre Omstændigheder at indgaae en slig Vaabenstilstand vilde man ikke engang faae Lov for Nationen. Skulde en Vaabenstilstand sluttes, maatte man derfor først have et kategorisk Svar fra Rusland og England.

Minister Hvidt fremhævede, at hvis den foreslaaede Vaabenstilstand blev indgaaet, vilde vi, naar den var tilende, og der da ikke blev Fred, staae meget slettere end i Øieblikket.

Marineministeren [Zahrtmann] bragte paa Bane, om det ikke skulde være rigtigst at see at faae Rusland og England til at bevirke en Fred bragt istand snarest muligt paa Basis af Slesvigs Deling.

Udenrigsministeren [Knuth] kunde ikke andet end være af den Formening, at hvis den Vanskelighed, der var forhaanden med Hen-syn til Slesvigs Civil-Administration under den foreslaaede Vaaben-

stilstand, ikke var, da vilde den Stilling, vi efter Propositionen fik, være god, og at navnlig Jyllands Rømmning af Preusserne vilde gjøre et godt Indtryk. Skulde det imidlertid være den provisoriske Regjering, der i Mellemtiden skulde regjere i Slesvig, da kunde man jo aldrig indlade sig paa Vaabenstilstanden. Han tilføiede, at mere end en Deling af Slesvig vilde vi efter hans Overbeviisning aldrig kunne opnaae uden almindelig Krig, og at de Skridt om Vaabenstilstand eller Fred, som vi nu kunde gjøre, vilde vi om kort Tid ikke kunne gjøre.

Den yderligere Discussion om Sagen blev derpaa udsat til næste Dag; hvorefter Mødet blev hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 6. maj 1848.

Aar 1848, den 6te Mai, var Statsraadet samlet. Premierministeren overtog igjen Præsidenten. Fraværende var Minister Lehmann.

Idet den igaar udsatte videre Discussion i Anledning af det af den russiske Gesandt gjorte Forslag om Tilveiebringelsen af en Vaabenstilstand optoges, bemærkede

Udenrigsministeren [Knuth], at de fleste af Statsraadets Medlemmer, saavidt han havde havt Leilighed til at erfare, nu vare komne til det bestemte Resultat, at man, forinden noget Skridt med Hensyn til en Vaabenstilstand gjordes, burde oppebie Ruslands, Englands og Sverrigs Svar, der hver Dag kunde ventes.

Præsidenten [Moltke] yttrede, at han ikke saae, at der ved det af den russiske Gesandt foreslaaede Skridt opnaaedes fra dansk Side Andet end, at Jylland befriedes fra fjendtlige Tropper, saalænge Vaabenstilstanden varede, medens vi derimod paa den anden Side opoffrede de Fordele, vi havde ihænde; og da der nu tillige i de af den russiske Gesandt foreslaaede Betingelser aldeles ikke var talt om Slesvigs Civil-Administration under Vaabenstilstanden, og det, naar det ikke udtrykkelig blev bestemt, at den danske Regjering skulde administrere Hertugdømmet, maatte ansees som forudsat, at dette skulde sortere under den provisoriske Regjering, samt da vi maatte vedblive under Vaabenstilstanden at anvende de betydelige Bekostninger paa at vedligeholde vor Sømagt og vor Armee uden imidlertid at kunne

bruge vor Styrke, saa vilde Resultatet blive, at vor Tilstand ved Vaabenstilstandens Ophør var langt værre end nu. En anden Sag vilde det have været, om man ved en Vaabenstilstand kunde have forhindret, at den preussiske Magt kom ind i Jylland; men denne Provinds var jo allerede nu for en Deel occuperet. Vi vilde desuden ogsaa ved at gjøre et saadant Skridt som det foreslaaede sættes i et besynderligt Forhold til de Magter, til hvilke vi med Tillid havde henvendt os om Understøttelse; at indlade sig paa et slikt Skridt, inden man fik Svar fra disse Magter og sikkert vidste, om vi fik Hjælp eller ikke, vilde være at foregribe Tingenes Gang. Skulde al Hjælp blive afslaaet, og alt Haab saaledes være forgjæves, da kunde Ministeriet forsvare for Kongen og for Folket at raade til hvilkensomhelst for os saa lidt som muligt uheldig Afgjørelse; men indtil det Øieblik burde Ministeriet ikke gjøre noget Skridt, som forværrede vor Stilling.

I Henhold til det Anførte maatte Præsidenten være af den Mening, at hvor vel meent den russiske Gesandts Forslag, der forresten jo ogsaa var aldeles privat og udgaaet fra ham alene, uden at han havde handlet i Forbindelse med den engelske Gesandt, end kunde være, vilde det være høist betænkeligt at gaae ind derpaa, saameget mere som Forslaget vel maaskee kunde være nærmest fremkaldt af Frygt for skandinavisk Troppe-Hjælp; og han maatte derfor erklære sig for, at man oppebiede Ruslands, Englands og Sverrigs Svar.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at da Præsidentens Votum aldeles stemmede med, hvad han igaar paa det Bestemtteste havde udtalt, kunde han ganske henholde sig dertil.

Ministrene Bluhme, Hvidt og Monrad erklærede sig ligeledes enige i Præsidentens Votum.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste en Depesche fra den danske Gesandt i Stockholm, hvori der gives Udsigt til snarlig Hjælp fra Sverrig.

Præsidenten [Moltke] nævnte dernæst som Noget, der kunde have sin Interesse, at man i den Tid, som vilde forløbe, inden vi fik Hjælp fra Udlandet, foretog smaa militaire Operationer.

Justitsministeren [Bardenfleth] kunde, idet han iøvrigt alene betragtede Sagen fra et civilt Standpunkt, ikke indsee Andet, end at det vilde gjøre et godt Indtryk paa Stemningen, om der i Mellemtiden foretoges nogle militaire Diversioner.

Udenrigsministeren [Knuth] og *Minister Monrad* vare af samme

Mening, idet de udhævede, at da de fjendtlige Tropper vare spredte paa saa lang en Linie, syntes det, at deres Styrke maatte paa flere Steder være saa svag, at den med Fordeel kunde angribes af os.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at tillands kunde der i militair Henseende fornuftigviis Intet gjøres fra vor Side; thi det vilde være en 3 Ugers Tid, inden Armeen igjen ret kom til Kræfter, og skulde vi kunne vente Noget af vore fremtidige militaire Operationer, maatte vi desuden lade Fjenden faae den Overbeviisning, at Hæren var reent slaaet af Marken. Alle smaa militaire Diversioner kunde heller ikke føre til Noget, men kunde derimod let spille Kræfterne.

Handelsministeren [Bluhme] troede heller ikke, Sagen ikke betragtet fra det militaire Standpunkt, at Smaafægtninger vilde føre til Noget. Han antog ikke, at Modet hos Folket vilde blive mindre deprimeret ved nogle smaa Diversioner end ved den militaire Magts Stillestaen, tilmed da det ikke kunde undgaaes at blive almindelig bekjendt, at Hjælp var ivente.

Marineministeren [Zahrtmann] troede ikke, at det var muligt herfra at give nogensomhelst Bestemmelse for Krigsførelsen. Naar det var udhævet, at Fjenden er strakt over en lang Linie, da maatte det erindres, hvor stærk han er, navnlig i Forhold til os, og at vore Kræfter ogsaa ere spredte. Paa den hele Kyststrækning af Hertugdømmerne er der desuden kun 3 à 4 Punkter, hvor Skibene kunne agere, nemlig Kiel, Eckernførde, Apenrade og tildeels Flensborg; men herfra give nogen bestemt Forskrift i saa Henseende til vedkommende Chef kunde han umuligt. En Betingelse for slige Demonstrationer var Dampskibe, men heri vare vi svage. Forsaavidt der kunde være Tale om at gjøre Diversioner paa den preussiske Kyst, da traf det sig saa, at vore Skibe ikke kunde løbe ind til de der beliggende Byer, om hvilke der kunde være Spørgsmaal.

Præsidenten [Moltke] udhævede, at hans Hensigt med at nævne det omhandlede Punkt alene havde været at henlede Opmærksomheden derpaa som Noget, der kunde virke godt paa Stemningen. Det var da saaledes kun som et Ønske, at han havde henstillet Sagen til sine militaire Collegers nærmere Overveielse, idet han var overbeviist om, at disse vilde benytte Leiligheden, naar den frembød sig.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 8. maj 1848.

Aar 1848, den 8de Mai, var Statsraadet samlet. Minister Lehmann var fraværende.

Marineministeren [Zahrtmann] fremlagde en Depesche, som han agtede at afsende til Chefen for Fregatten Gefion, Capitain Meyer.

Af denne Depesche, imod hvis Indhold Statsraadet Intet fandt at erindre, toges en Gjenpart til Protokollens Følge.

Udenrigsministeren [Knuth] bragte paa Bane, at der var indkommet saamange Reklamationer fra venskabelige og neutrale Magter, at der nu absolut maatte tages Bestemmelse om at indskrænke Blokaden til visse Punkter, da der ikke fra Marinens Side findes saamange Skibe til Disposition, at den deklarerede Blokade var effectiv; egenlig effectivt blokerede ansaae han kun Kiel og den slesvigske Kanals Udløb ved Holtenau at være. Han føiede dertil, at han havde Grund til at troe, at Blokaden af Danzig og Pillau i høi Grad generede Rusland, men derimod kun i mindre Grad Preussen; ligesom han ogsaa fra russisk Side havde faaet stærk Opfordring til at facilitere Blokaden af de nævnte to Stæder.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at en Forøgelse af de Kræfter, der fra Marinens Side allerede anvendtes til Blokade, var umulig, saameget mere som Krigs-Theatret blev mere og mere udstrakt, hvorved det gjordes vanskeligt at trække Skibe derfra. Han maatte dernæst være af den Mening, at det især var Rusland, der generedes ved Danzigs Blokade, og da vi søgte Ruslands Venskab, forekom det ham derfor, at man helst maatte trække det Skib tilbage, som blokerede Danzig. Man kunde da indskrænke sig til en effectiv Blokade af Swinemünde og Kiel med den slesvigske Kanals Udløb. Hvad han imidlertid maatte urgere paa var, at den Beslutning, som maatte blive tagen angaaende hvilke bestemt opgivne Punkter, der herefter skulde holdes blokerede, blev tagen saaledes, at der var en tilstrækkelig Tidsfrist til at meddele vedkommende Skibschefer Underretning om, med hvilken Dag Beslutningen skulde træde i Kraft.

Handelsministeren [Bluhme] kunde ikke Andet end være af den Mening, at Stettin, der i commercial Henseende er den preussiske Regjerings Øiesteen, var det Punkt, hvor vi ved Blokade bedst rammede Preussen. Men for at blokere Stettin, var det ikke nok at blokere Swinemünde, men ogsaa de to andre Oder-Mundinger maatte nødven-

digviis indbefattes under Blokaden. Den blokerende Styrke her maatte derfor forøges, og dette meente han, efter hvad Marineministeren havde yttret, kun at kunne opnaaes ved at trække det Skib tilbage, der laae for Danziger-Bugten, hvortil han ogsaa var saameget mere tilbøielig, som det var en Chimære at blokere denne Bugt med eet Skib, og som desuden en Blokade af Danziger-Bugten generede Polen og Rusland meget mere end Preussen.

Krigsministeren [Tscherning] troede ikke, at der vilde vindes noget Væsenligt ved at lægge flere Fartøier til at blokere Stettin; man vilde derved kun tvinge Preussen til at forlægge den Handelsvei, der gik over Stettin, andetsteds. Fra det egenlige krigsførende Standpunkt med Hensyn til, hvad der vindes ved Blokaden, antog han, at vi kunde opgive den paa ethvert Punkt; men i politisk Henseende, med Hensyn til Opinionen, lod det sig vel ikke gjøre.

Minister Monrad maatte være af den Mening, at al Blokade burde være effectiv, og naar det da nu var blevet erklæret, at en saadan effectiv Blokade ikke fandt Sted med Hensyn til flere af de Punkter, der vare erklærede i Blokadetilstand, og at flere Skibe end de, der allerede anvendtes til at blokere, ikke kunde undværes hertil, saa skulde han derfor Intet have imod, at Blokaden indskrænkedes til færre Punkter; skjøndt han forøvrigt ikke kunde Andet end beklage, at Blokade af Punkter, for hvilke den nu maatte hæves, var bleven deklareret, og at den navnlig efter, hvad der idag var blevet yttret med Hensyn til Danziger-Bugten, hævdedes for dennes Vedkommende. Men derimod maatte han paa det Bestemteste fraraade, at man fraskrev sig Retten til at blokere nogen Havn, da man maaskee senere kunde finde Anledning til igjen at sætte den under Blokade.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at hele Sagen reducerede sig til det Spørgsmaal, hvad vi effectivt kunde blokere, og han maatte meget ønske, at den Bestemmelse, der nu i denne Henseende toges, blev saadan, at den kunde blive staaende, thi man vilde ellers let fremkalde mange Reklamationer.

Minister Hvidt udtalte som sin Mening, at vi kunde effectivt blokere Pillau og Swinemünde, saaledes at 1 Skib kom til at ligge paa det første Sted og 2 Skibe paa det sidste.

Marineministeren [Zahrtmann] erindrede herimod, at ved at blokere Pillau ledede man alene Handelen over paa Danzig.

Præsidenten [Moltke] var af den Mening, at de Punkter, som man

blokerede, burde blokeres tilgavns, og at man for at opnaae dette hellere maatte indskrænke sig til færre Punkter. At blokere Swinemünde ansaae han nødvendigt, og dette meente han kunde forsvarligen skee med et større og et mindre Skib. Pillaus og Danzigs Blokade maatte man ophæve, indtil Omstændighederne tillode igjen at optage den.

Statsraadet besluttede:

At Blokaden for Pillau og Danzig skulde fra den 16de Mai af ophæves, og at fra samme Dag ikkun Swinemünde med Wolgast og Cammin, samt Kiel med Indløbet til den slesvigske Kanal ved Holtenu skulde holdes blokerede. De Søkræfter, som herved maatte kunne indtages, skulde benyttes til vore Krigsoperationer.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han ved denne Beslutning vilde erholde til Disposition Thetis, som han agtede at lægge som Vagtskib ved Helsingør. Iøvrigt tilføiede han, at naar der kun laae 2 Skibe for Oder-Mundingerne, kunde man vel egenlig ikke sige, at paa intet af de paagjældende tre Punkter noget Skib uden Fare kunde løbe ind, men at der dog paa den anden Side fornuftigviis Intet kunde indvendes imod, at alle 3 Punkter sagdes at være ved en saadan Styrke effectivt blokerede.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han havde erklæret sig enig i den nys tagne Beslutning, fordi han af Marineministerens Ytringer havde faaet den Overbeviisning, at det var umuligt at holde en effectiv Blokade af alle de Punkter, man havde erklæret i Blokade-Tilstand, men at han iøvrigt fandt det meget beklageligt, at man nu skulde opgive nogle af dem.

Marineministeren [Zahrtmann] oplæste derefter et af ham i Henhold til den af Statsraadet nu tagne Beslutning affattet Forslag til en ny Blokade-Bekjendtgjørelse.

Dette Forslag, imod hvilket Statsraadet Intet fandt at erindre, toges til Protokollens Følge.

Præsidenten [Moltke] forelagde et af Minister Monrad indgivet Forslag angaaende Tilviebringelsen af Resserer for Finantserne.

Dette Forslag, der toges ad acta, deelte sig i følgende 3 Hovedpunkter:

- 1) Alle offentlige Stiftelsers Bestyrelser beordres til at indbetale alle ledige og ledigblivende Kapitaler til Finantserne mod af dem at modtage Pant.

Med Hensyn til dette Punkt bemærkede *Præsidenten* [Moltke], at det Foreslaaede vilde have sine Betænkeligheder, da det Hovedhensyn, som stedse maa have ved offentlige Stiftelsers Midler, at Stiftelserne nemlig ikke sættes ud af Stand til at opfylde den Hensigt, hvori de ere stiftede, maaskee kunde udsættes for at komme til at lide under Forslagets Iværksættelse. Efter de gjældende Regler kunne iøvrigt slige Midler kun indsættes i den Kongelige Kasse, naar de ikke paa anden Maade kunne anbringes mod anordningsmæssig Sikkerhed. Hvad angik de af saadanne Stiftelsers Kapitaler, der ved Opsigelse bleve ledige til førstkommende Termin, da vilde enhver fornuftig Bestyrer allerede nu have disponeret over deres Anbringelse.

Præsidenten havde derimod tænkt sig, at der paa en Tid som den nærværende, da Alle anstregte sig for at komme Finantskassen til Hjælp, kunde være Anledning til at udvirke en almindelig Allerhøieste Tilladelse for Bestyrerne af saadanne offentlige Stiftelser, som have et Overskud, til af dette at yde et Bidrag til Statskassen enten som Gave eller Laan.

Justitsministeren [Bardenfleth] vilde ogsaa ansee det meget betænkeligt, om Staten paa nærværende Tid opfordrede Bestyrerne af offentlige Stiftelser til at indbetale disses ledigblivende Kapitaler i Finantskassen.

Statsraadet besluttede:

At Udvirkelsen af en saadan Tilladelse, som af Præsidenten foreslaaet, skulde sættes under Justitsministerens nærmere Overveielse.

2) Man indlader sig i Underhandlinger med Pengemænd hjemme og i Udlandet for at optage Laan paa Statens Domainer.

Med Proponentens Santykke vedtog Statsraadet:

At Afgjørelsen af dette Punkt skulde udsættes, indtil det viste sig, hvad Udfald de Operationer, som Finantsministeren havde indledet for at reise et Statslaan i Udlandet, fik.

3) Banken anmodes om at modtage Sølv- og Guldarbeider efter Vægt og Prøve som Barrer. Alt hvad Staten eier af Guld og Sølv (Møntkabinet) indbetales til Banken. Private opfordres til at indbetale de Guld- og Sølvarbeider, som de eie.

Næst at bemærke, at Hans Majestæt, saaledes som Statsraadet bekendt, ved et Allerhøieste Reskript havde stillet Medaillesamlingen paa Rosenborg og det Sølvtoi, Allerhøiestsamme ikke behøvede til sine daglige Tafler, til Finantsministerens Disposition, samt at der, som Stats-

raadet ligeledes bekjendt, var indkommet en Skrivelse fra Dr. Mourier paa Vemmetofte m. Fl., hvori underrettes om, at man i en der i Egnen afholdt Forsamling var bleven enig om at gjøre det Tilbud at søge at virke til Indsamling af forarbejdede Metaller, der som et rentefrit Laan skulde stilles til Finantskassens Disposition, i hvilken Anledning bemeldte Skrivelse derhos indeholdt nærmere Forespørgsel, yttrede *Præsidenten* [Moltke], at der vel foreløbigen maatte ved Brevvexling med den Kongelige Bankcommissair indhentes Underretning om, hvorvidt det kan ventes, at Banken vil modtage det forarbejdede Guld og Sølv, der maatte blive indsendt, saaledes at enten Regjeringen i Barrer modtog det indleverede Gulds og Sølv's Værdi efter Vægt og Prøve, eller at Regjeringen i Sedler erholdt sammes Værdi, idet nemlig det forarbejdede Guld og Sølv henlagdes til Bankens Sølvfond, og der af Banken i det Forhold, som dette Fond derved forøgedes, udstededes et efter den gjældende Proportion mellem Bankens Sølvfond og Seddelmasse afpasset Antal nye Sedler; hvorhos i begge Tilfælde det af Banken Modtagne skulde betragtes som et Laan, der efterhaanden skulde tilbagebetales, og skulde Banken derfor forpligte sig til kun i yderste Nødsfald at gribe til at lade det deponerede forarbejdede Sølv og Guld udmønte. Hvad Mønt-Kabinettet angik, da fremlagde Præsidenten en Opgjørelse, hvorefter dets Metalværdi kun udgjør 32,500 Specier, medens derimod dets videnskabelige Værdi er langt større og aldrig bør tabes af Sigte; vilde Banken eller Andre tage Møntkabinettet som Sikkerhed og lade det staae paa sin Plads til videnskabeligt Brug, var det det Ønskeligste.

Statsraadet besluttede, at der foreløbigen skulde indledes de fornødne Underhandlinger med Banken i den af Præsidenten antydede Retning, samt at der skulde udfærdiges en Svarskrivelse til Dr. Mourier og Colleger, hvori udtaltes, at det gjorte Tilbud vilde med Taknemlighed blive modtaget.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 10. maj 1848.

Aar 1848, den 10de Mai, var Statsraadet samlet. Fraværende var Minister Lehmann.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelæste en fra Amtmanden over Veile Amt Kammerherre Hoppe modtagen Skrivelse, der gik ud paa, at de nærmeste Amter i Jylland maatte, da Veile Amt snart vilde være ude af Stand til ved egen Hjælp at opfylde Fjendens Requisitioner, knyttet sammen med dette Amt i Henseende til Fjendens Udskrivninger.

I Forbindelse hermed forelæstes en Skrivelse fra Amtmanden over Viborg Amt Kammerherre Bretton til General Wrangel angaaende dennes Requisitioner.

Minister Monrad maatte udhæve det Urigtige i Kammerherre Hoppes Anskuelse, naar han troede at kunne sætte sig i Forbindelse med andre Amter med Hensyn til Fjendens Requisitioner. Consequentsen af Hoppes Forslag vilde blive, at man først udsugede Naboamterne, saa de øvrige Amter i Jylland og tilsidst Øerne for herfra at sende over, hvad der behøvedes til at opfylde Fjendens Requisitioner. Naar Opfyldelsen af disse er udstrakt til et heelt Amt, saa er der gjort Alt; veed Fjenden da ikke at vise Maadehold, er der intet Andet at gjøre end condemnere og sælge de opbragte Skibe og paa den Maade give Jyderne Erstatning. Ikkun naar et Amt er occuperet af Fjenden, kunne Embedsmændene være berettigede til at udskrive det Fornødne til de fjendtlige Requisitioner. At Bretton havde skrevet til Wrangel, inden Fjenden endnu var kommet til Viborg Amt, var i høieste Grad uforvarsligt og uden Conduite. Ministeren tilføiede, at nærværende Sag bestyrkede, hvad han tidligere havde udtalt om de jyske Amtmænd. Han maatte sluttelig forlange afstemt over de af ham fremsatte Anskuelser med Hensyn til fornævnte tvende Amtmænds Fremgangsmaade.

Justitsministeren [Bardenfleth] fremhævede, at de forhaanden værende Forhold maatte tale til Hoppes Forsvar.

Handelsministeren [Bluhme] var med Minister Monrad af den Mening, at det kun var den besatte Deel af Jylland, hvor der kunde være Tale om, at Embedsmændene maatte indlade sig med Fjenden, og man maatte altsaa misbillige det af Bretton foretagne Skridt. Han fandt, at det var Mangel paa Conduite, at Hoppe havde gjort et saadant Forslag til Regjeringen som det foreliggende, men han fandt tillige Forslaget i høi Grad undskydeligt, da Hoppe var Væрге for sit Amt og kunde forudsee, at der forestod dette Plyndringer og andre Ulykker, hvis ikke Requisitionerne bleve fyldestgjorte.

Udenrigsministeren [Knuth] var fuldkommen enig med Handelsministeren. Han troede, at det laae i vor Interesse at faae Fjenden til at gaae imod Nord, og at dette bedst opnaaedes ved, at det skarpt indskjærpedes, at et Amt ikke havde Noget at gjøre med de Requisitioner, som gjordes i et andet Amt.

Marineministeren [Zahrtmann] meente, at man, hvad Bretton angik, dog maatte tage noget Hensyn til, hvad der forud var passeret fra Wrangels Side.

Krigsministeren [Tscherning] fandt Anledning til at bemærke, at det ikke vilde have nogen Vanskelighed for Preusserne at hjem søge Jylland med Udskrivning uden mindste Hjælp fra Embedsmændene; med 1 Eskadron kunde de uden mindste Fare inddrive i et heelt Amt Alt, hvad de vilde. Misgrebene hos Bretton og Hoppe laae hovedsageligen i Formen: Bretton havde feilet ved at svare Wrangel, og dette var en meget stor Feil; Hoppe havde gjort Feil i at henvende sig til Regjeringen og spørge den, da han dog umuligt kunde antage, at Regjeringen kunde indlade sig derpaa.

Minister Hvidt var fuldkommen enig i, hvad Handelsministeren havde ytret.

Præsidenten [Moltke] ligesaa.

Efter det saaledes Forhandlede blev Resultatet:

At de paagjældende tvende Amtmænd skulde tilskrives overensstemmende med Handelsministerens Ytringer.

Præsidenten [Moltke] fremlagde en Skrivelse fra Kammerherre Bretton, hvori henledes Opmærksomheden paa Vigtigheden af 1) at Tømmeroplagene sønden for Limfjorden beordres flaadede over paa den nordlige Side; 2) en Roflotilles Stationering i Limfjorden, og 3) Tilveiebringelsen af en Dampskibsfart mellem Frederikshavn og Gothenborg.

Skrivelsen toges til Protokollens Følge.

Det vedtoges, at det første Punkt maatte ansees at henhøre under Justitsministeriets Ressort, de to andre Punkter under Marineministeriets; til hvilke Ministerier det derfor maatte være overladt, hvorvidt der vilde være Noget at foranstalte i de paagjældende Henseender.

Justitsministeren [Bardenfleth] foredrog Udkast til et Patent angaaende Bestallingers og Benaadningsbrevs Indsendelser til Confirmation i Anledning af den nu regjerende Konges Thronbestigelse. Ligesom saadanne Patenter vare udfærdigede ved de tidligere Regje-

ringstiltrædelser, saaledes havde han ogsaa antaget, at den samme Fremgangsmaade maatte følges nu, saameget mere som Statskassen paa denne Maade vilde erholde en ikke ganske ubetydelig Indtægt. Han havde iøvrigt, hvad det forelæste Udkast angik, ganske holdt sig til det Patent, som blev udstedet ved Kong Christian den Ottendes Thronbestigelse, og saaledes var der iblandt de Benaadningsbreve, som skulde indsendes til Confirmation, ogsaa medtaget Bevillinger ad mandatum, under hvilken Kategori den største Deel af de Bevillinger, der betales, falde. Alle saadanne Bevillinger kunde imidlertid ikke medtages, og han var derfor gaaet ud fra, at der i Analogi med, hvad hidtil havde været brugt, skulde gennem hvert Ministerium udfærdiges særskilt Bekjendtgjørelse om, hvilke af de under samme hørende Bevillinger ad mandatum der skulde indsendes til Confirmation. Det havde iøvrigt været under Spørgsmaal, om der for Fornyelsen skulde dennegang erlægges det fulde Gebyhr, da det var saa kort Tid siden, at Fornyelse for fuld Betaling sidste Gang havde fundet Sted; men han havde imidlertid ikke troet, at nogen almindelig Nedsættelse i Gebyhret burde indrømmes, hvorimod han havde antaget, at der kunde erhverves en almindelig Allerhøieste Bemyndigelse for hvert Ministerium til i det enkelte Tilfælde at nedsætte eller eftergive Gebyhrerne. Endelig var han gaaet ud fra, at ligesom tidligere alle Embedsbestallinger skulde confirmeres uden Betaling.

Idet Statsraadet var enigt i de Regler, der vare fulgte ved det forelagte Udkast-Patents Udarbeidelse, tiltraadte man, at et saadant Patent skulde emanere.

Til Behandling stod dernæst for Tour Sagen angaaende Lovudkastet om Forbedring i Husmænds og Indersters Kaar.

Paa derom af *Minister Monrad* gjort Motion bleve Statsraadets Medlemmer foreløbig enige om, at man med Hensyn til de forandrede Forhold, som vare indtraadte siden denne Sags Behandling i Stænderne, skulde nu ved dens endelige Afgjørelse følge den Fremgangsmaade:

At Statsraadet skulde, uden paa den ellers sædvanlige Maade at binde sig til, hvad der laae indenfor Udkastet eller de af Stænderne foreslaaede Forandringer, vedtage, hvad der i og for sig ansaaes som det Hensigtsmæssigste, hvilket da, forsaavidt det var udenfor den legale Form, skulde i Anordningen optages som provisorisk Lovbestemmelse.

Rentekammer-Deputeret, *Etatsraad Bang*, som Præsidenten med Statsraadets Samtykke havde anmodet om at referere denne Sag, mødte derefter i Statsraadet og foredrog Sagen, over hvilken en Oversigt før Mødet havde været omdeelt til samtlige Ministre.

Et Exemplar af bemeldte Oversigt toges til Protokollens Følge.

Hvad Udkastets § 1 angaaer, da udtalte *Minister Monrad* som sin Hovedanskuelse, at aldeles intet Pligtarbeide i communale og offentlige Anliggender bør paalægges Huusmænd og Inderster uden imod Erstatning, og under Ligningen af denne Erstatning, der skulde skee ikke efter Hartkornet aleene, men ogsaa efter Formue og Leilighed, vilde da siden de Huusmænd komme ind, hvis Evne var til at deeltage i Udredelsen. Han meente, at man kun paa den Maade kom til Retfærdighed, og hvad navnlig den jyske Stænderforsamlings af Rentekammeret tiltraadte Amendement med Hensyn til Snekastningsarbeide angik, da udhævede han, at dette Amendement kun gik ud paa at gjøre Eiendomsbesiddere frie for den Pengeudgift, som Arbeidets Udførelse ved leiede Folk vilde medføre, ved at vælte Byrden som Arbeide in natura over paa Huusmænd og Inderster; men saaledes at lægge Byrden paa Arbeidsklassen og uden Godtgjørelse berøve den Frugten af dens Arbeidskraft ansaae han for uretfærdigt. Forsaavidt de locale Forhold i nogle Sogne kunde gjøre den Byrde, som Sognet vilde faae ved at skulle betale for Snekastningsarbeidets Udførelse, utaaelig for Sognet at bære, da maatte det erindres, at i slige Sogne vilde ogsaa Arbeidets Udførelse in natura uden Erstatning blive en utaaelig Byrde for Huusmænd og Inderster; og der maatte da hellere kommes saadanne Sogne til Hjælp ved, at der tilsagdes dem Erstatning af det Offenlige.

I Henhold til det saaledes anførte voterede *Minister Monrad* for; at saavel Huusmænd som Inderster fritages for alt Pligtarbeide i communale og offentlige Anliggender undtagen imod Erstatning, men at der i Præmisserne til Anordningen skulde tilsiges de Sogne, som ved at skulle leie Folk til Snekastningsarbeidets Udførelse vilde blive altfor meget bebyrdede, Erstatning af det Offenlige. Med den Forandring, som herefter vilde blive nødvendig i § 1, saaledes som den af Rentekammeret var indstillet til at erholde Lovskraft, tiltraadte han forøvrigt §'en.

Samtlige Statsraadets øvrige Medlemmer voterede derimod i Henhold til de af Rentekammeret anførte Grunde for, at Kammerets Forslag med Hensyn til § 1 tages i sin Heelhed til Følge, dog at der i

§'en indføres et Tilsagn til Arbeidsklassen om Erstatning fra Postvæsenet, naar i noget Sogn til Snekastning paa Postveien maa anvendes over 3 Dages Arbeide i een Vinter.

I Henseende til §§ 2, 3 og 4 tiltraadte Statsraadet Rentekammerets Indstillinger, kun at det med Hensyn til § 3 besluttedes, at da den i §'en tilføiede Undtagelse med Hensyn til en Klapjagtsdag ikke antages at ville have nogen Indflydelse i den paagjældende Henseende, skulde den jyske Forsamlings Indstilling om, at bemeldte Undtagelse bortfalder, tages til Følge.

Hvad § 5 angaaer, da vedtog Statsraadet, at denne § skulde redigeres i følgende Retning:

For Fremtiden skulle Fæste- eller Leieafgifter, som betinges for Brugen af Huse med eller uden Jord og af Inderstestuer, bestemmes enten i Penge eller Sæd eller Varer efter Capitelstaxt. Dog skal denne Bestemmelse ikke være til Hinder for, at der for eet Aar ad Gangen afsluttes Contract om bemeldte Afgifters Præstation ved Arbeide in natura.

Den Omredaction, som den saaledes vedtagne Forandring af § 1 vil gjøre nødvendig med Hensyn til Udkastets følgende §§, overlodes til Rentekammeret.

I Henseende til samtlige følgende §§ i Udkastet tiltraadtes Rentekammerets Indstillinger, kun med følgende tvende Forandringer:

- a) Den Jyske Forsamlings Indstilling ved § 6, om at Alder og Svagheit ei fritager Fæstehuusmanden, forkastes i sin Heelhed; ved hvilken Beslutning Statsraadet gik ud fra, at denne Indstilling let kunde blive farlig for den gamle Huusmand.
- b) Med Hensyn til § 9 besluttede Statsraadet:

Da fremtidig Bestemmelse om Fæste- eller Leieafgifters Præstation ved Dagarbeide bliver aldeles afskaffet, maa dette ogsaa gjælde om det i §'en omhandlede Tilfælde, imod at Forpagteren erholder det Vederlag, som Eieren antages at have faaet for det paagjældende Dagarbeide.

Etatsraad Bang forlod derefter Statsraadet.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Skrivelse fra den Kongelige Commissarius ved Østifternes Stændersamling, hvori han yttrer Ønske om at erholde formelig Instruction om at forlange Stændernes Yttring angaaende, hvorvidt der i Betragtning af Jyllands Occupation maatte være af bemeldte Forsamling at udnævne 6 Medlemmer til den

Comittee, der skal føre Control med de paatænkte Creditbevisers Udstedelse.

Skrivelsen toges ad acta.

Statsraadet besluttede:

At Commissarius skulde anmodes om at foranledige, at Østifternes Forsamling foruden de 3 Medlemmer, som den ifølge den forelagte Plan angaaende Creditbeviser skal udvælge til at indtræde i den omhandlede Comittee, tillige vælger 3 Suppleanter, for at disse i paakommende Tilfælde kunne af Regjeringen, om fornødent gjøres, indkaldes til at tiltræde Comitteen.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 12. maj 1848.

Aar 1848, den 12te Mai, var Statsraadet samlet. Minister Lehmann var fraværende som Regjeringscommissair i Jylland.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelagde en Skrivelse af 10de dennes, hvori Minister Lehmann andrager paa, at Stænderforsamlingen for Jylland maatte sammenkaldes, samt i hvilken han tilbyder sig som Kongelig Commissarius. Han maatte imidlertid stemme for, at man under nærværende Omstændigheder satte Sammenkaldelsen af Stænderne i Bero.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at den væsentligste Grund til at sammenkalde Stænderne maatte søges deri, at Ministeriet under det store Ansvar, der paahvilede det, trængte til en Støtte, og han meente, at en saadan, naar de jydske Stænder ei kunde sammenkaldes, maatte søges i et Udvalg af de Roskildske Stænder.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at den Kongelige Commissarius havde erklæret sig derimod, navnlig fordi han betvivlede, at de udvalgte Mænd vilde være villige til at dele Ansvaret med Ministeriet.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte ansee det for rigtigst, om Minister Lehmann kom hertil for mundligen at meddele Oplysninger om de stedfindende Forhold i Jylland.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han havde et Brev fra Minister Lehmann, ligeledes af 10de Mai, hvori han tilbyder sig at gaae som Gesandt til Paris.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at der burde træffes en Afgjørelse, om man vilde sammenkalde de jyske Stænder i Jylland, eller om man vilde af Østifternes Stænder lade udvælge enkelte Mænd til at staa ved Siden af Ministeriet, eller endeligen om man vilde sætte den hele Sag i Bero. Han for sin Deel stemte for det Sidste.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at Spørgsmaal om Krig og Fred ei egnede sig til at forelægges Stænderne, og at man derfor uden Skade kunde sætte disses Sammenkaldelse i Bero, indtil Jylland var rensat for Fjenden. Vilde Ministeriet danne sig en Støtte ved Siden, da kunde denne ligesaavel udvælges blandt Andre som blandt Stænderne.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at det ei var hans Mening netop at forelægge dem Spørgsmaalet om Krig eller Fred, men at man af disse Mænd kunde erholde Oplysning om Folkets Ønsker og Stemning; vilde imidlertid Ministeriet overtage hele Ansvar et alene, da var jo en saadan Forholdsregel overflødig.

Cultusministeren [Monrad] gjorde opmærksom paa det store Ansvar, som Ministeriet fortiden har uden at have Noget at støtte sig til.

Conseilpræsidenten [Moltke] yttrede, at en Støtte, som skulde lette det lovlige Ansvar, ogsaa alene kunde være en lovformelig valgt Stænderforsamling.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at ifald man valgte Mænd til at understøtte Statsraadet, og disse da nægtede at give Raad, da vilde dette være høist compromitterende.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at det Samme vilde blive Tilfældet, naar de raadede til Noget, som Ministeriet ikke kunde gaae ind paa.

Hvorefter Statsraadet besluttede, at Sagen skulde stilles i Bero.

Dernæst meddeelte *Justitsministeren* [Bardenfleth] en Skrivelse fra Minister Lehmann, hvori denne giver nogle Oplysninger om Stiftamtmand Stemmanns Embedsførelse i Aalborg og henstiller til Statsraadet, om det maatte være rigtigst at suspendere ham fra sit Embede.

Efterat Stiftamtmand Stemmanns Embedsførelse var bleven discuteret, forsaavidt den var hver enkelt af Ministrene bekjendt, vedtog Statsraadet, at Spørgsmaalets Afgjørelse maatte overlades til Minister Lehmann med Henhold til den ham givne Fuldmagt og Instruction.

Derefter bemærkede *Udenrigsministeren* [Knuth], at han befrygtede, at Gesandten i London mindre klart saae sig istand til at opfatte

de bestaaende Forhold, og at han ønskede at sende ham en Assistance, der var inde i det Historiske og Statsretlige ved det foreliggende Spørgsmaal. Efter dernæst at have udviklet de udenrigske Forholds Stilling gik Udenrigsministeren ud fra, at saavel England som Rusland ønskede, at vi skulde negociere, og at man altsaa burde gjøre sig de Betingelser klare, paa hvilke man vilde gaae ind.

Efterat nogen Discussion herom var ført, bemærkede Udenrigsministeren, at han forbeholdt sig i et senere Statsraad at sætte dette Spørgsmaal under Debattering.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at for at kunne have en Mening om dette Spørgsmaal, naar det sattes under Debattering, var det aldeles nødvendigt først at have en aldeles complet Oversigt over vore diplomatiske Forhold, hvilken han til den Tid imødesaae.

Krigsministeren [Tscherning] tiltraadte denne Yttring og gav en Oversigt over vor militaire Situation. Han berettede tillige fra en fransk General Rulliere at have modtaget Tilbud om at modtage Overcommandoen over Hæren.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, og det vedtoges af Statsraadet, at heri Intet kunde foretages uden efter Overeenskomst med det svenske Kabinet.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste en Skrivelse fra Professor Ionas til Krigsministeren, hvori han tilbyder sig at reise over til Slesvig for at virke for den danske Sag.

Det vedtoges, at man ei kunde indlade sig paa de opstillede Betingelser, men at man var villig til at understøtte det omspurgte Foretagende med en ringere Sum.

Derefter oplæste *Conseilpræsidenten* [Moltke] den fra den Kongelige Commissarius Grev Sponneck indsendte Beretning om Afstemningen i Skattesagen.

Derefter meddeelte *Conseilpræsidenten* [Moltke], at Cultusministeren havde foreslaaet, at Overbestyrelsen af Kunstakademiet, Kongens Bibliothek og Museet for Naturvidenskaberne skulde henlægge under hans Ministerium. *Conseilpræsidenten* gjorde imidlertid opmærksom paa de særegne Forhold, hvorunder Kunstakademiet existerede, og henstillede, om dette ei mere end noget andet Institut var at betragte som et selvstændigt.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at han havde gjort Forslaget, fordi han fandt det inconsequent, at der gaves offentlige Insti-

tutioner, som ei henhørte under noget bestemt Ministerium, der bar Ansvar for dem. Han vilde imidlertid indtil videre lade Sagen med Kunstakademiet i Bero, hvorimod han maatte ansee det rigtigst, at de to andre nævnte Instituter henlagdes under hans Ministerium; hvilket ogsaa af Statsraadet vedtoges.

Hvorefter Mødet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 15. maj 1848.

Aar 1848, den 15de Mai, var Statsraadet forsamlet. Fraværende var Minister Lehmann som Regjeringscommissair i Nørrejylland.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste en Adresse til Ministeriet fra 27 Medlemmer af den Roskildske Stænderforsamling.

Derefter meddeelte *Udenrigsministeren* [Knuth], at han, efterat den engelske Gesandt havde meddeelt ham, at den preussiske Regjering ønskede en Standsning af Fjendtlighederne, havde udkastet et Forslag til en Armistice, hvilket han oplæste.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at paa Grund af de Underhandlinger, der vare iværk med Rusland, maatte der confereres med den russiske Gesandt, og at Armisticen maatte være opsigelig. I Anledning af Fangernes Udvevling anførte Krigsministeren under Debatten, at han antog at være berettiget til at afgjøre denne uden Raadførsel med Ministeriet, da den kunde være et væsenlig Moment ved Krigsførelsen.

Cultusministeren [Monrad] maatte ansee denne Anskuelse for urigtig, forsaavidt angik de fangne Insurgentter.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte en Rapport fra Fregatten Gefion og fremhævede, at den ei saae sig istand til at opbringe flere Skibe, da dens Besætning nu ei kunde være mindre, saameget mere som der fra Hamborg forberededes et Forsøg paa at tage den. Han maatte derfor foreslaae, enten at den kaldtes hjem, eller at den fik tilbørlig Assistance. Denne kunde ikke afgives af Hermodes eller Sørideren, og han maatte derfor, hvis den skulde forblive paa Stationen, foreslaae, at Fregatten Thetis sendtes til dens Understøttelse.

Efterat *Justitsministeren* [Bardenfleth] paa det Bestemtteste havde udtalt sig for den Anskuelse, at Stationen burde holdes saa længe som muligt, og at Thetis derfor burde sendes over, og efterat hans Mening var tiltraadt af *Cultusministeren* [Monrad] og *Minister Hvidt*, vedtog Statsraadet denne Bestemmelse.

I Anledning af, at *Cultusministeren* [Monrad] bemærkede, at det var rigtigst at blokere Elben, og at det maatte tale derfor, at Gefion endnu ingen Reklamationer havde foranlediget ved at have afviist Skibe, bemærkede *Marineministeren* [Zahrtmann], at han maatte henholde sig til sine tidligere Ytringer om den nautiske Umulighed af at blokere Elben effectivt. Han bemærkede endvidere i Anledning af *Krigsministerens* [Tschernings] Ytring, at større Krigsskibe vare fornødne for at dække en eventuel Landgang, at den nødvendige Assistance hertil var let at erholde fra Stationen ved Stettin, hvilken derved kun for faa Dage vilde blive afbrudt.

Derefter foredrog *Krigsministeren* [Tscherning] i Anledning af Generallieutenant v. Rømers Pensionering nogle Spørgsmaal denne betreffende, hvorunder Statsraadet vedtog som Princip, at naar en Officer har fri Bolig i en offentlig Bygning, da bliver han at betragte som kaserneret og kan ei erholde Qvarteerpenge, eller disse pro qvota beregnes i hans Pension, saalænge han beholder Boligen, hvorimod han erholder Meubelpenge beregnede.

Ligeledes var Statsraadet enigt i, at de 1500 Rbd., som Generalen havde havt som 1ste Medlem af Generalcommissariats-Collegiet, maatte regnes ham tilgode i hans Pension, samt at begge de tagne Bestemmelser vare hjemlede i det seneste Udkast til en Pensionsanordning. Endvidere vedtoges, at Generalens Gjæld til Krigshospitalskassen af 3400 Rbd., for hvilken ingen Livsassurance findes, var at afdrage med 500 Rbd. aarlig.

Derefter fremlagde *Handelsministeren* [Bluhme] en Sag betreffende de Forholdsregler, der med Hensyn paa Opbringelse og Embargo af tyske Skibe vare at tage i Vestindien.

Minister Monrad udtalte sig for at tage saa strænge Forholdsregler som muligt med Hensyn paa de tyske Skibe i disse Farvande.

Udenrigsministeren [Knuth] og *Handelsministeren* [Bluhme] udtalte sig paa det Bestemtteste mod enhver saadan Forholdsregel, som kunde skade St. Thomas's Betydning som en fri Handelsplads; hvilken Mening tiltraadtes af *Minister Hvidt*.

Justitsministeren [Bardenfleth] gjorde opmærksom paa det Mislige i nu at sende en Ordre om Embargo og Opbringelse af tydske Skibe til et saa langt fraliggende Sted, da denne Ordre rimeligviis kunde begynde at udføres, netop naar herovre Vaabenstilstand eller Fred allerede var indtraadt. Han maatte ansee det for rigtigst at sende saadanne Instruxer til Generalgouverneuren, at denne kunde handle efter Conduite, og fandt dette saameget rigtigere, som det der stationerede Krigsskib ifølge sin almindelige Instruction var bemyndiget til, saasnart Efterretningen om Krigens Udbrud naaede det, at lægge Beslag paa fjendtlige Skibe, og efter, hvad han havde bemærket, burde instrueres i modsat Retning.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte tiltræde denne Mening, og at en fredelig Fremfærd var det fornuftigste, da Størstedelen af Befolkningen paa St. Thomas var tydsk, Garnisonen svag og strenge Forholdsregler altsaa uudførlige. Han havde allerede befalet Chefen for Krigsskibet at indhente Instrux hos Generalgouverneuren. Det sattes derpaa under Afstemning,

1) om der skulde meddeles Generalgouverneuren Bemyndigelse at undlade og foretage alle de Forholdsregler, som han efter Omstændighederne maatte ansee for de rigtigste?

Hvilket vedtoges af Statsraadet med Undtagelse af Minister Hvidt.

2) om der fra Handelsministeriet samtidigt skulde gives ham en Instruction til at handle i fredelig Retning?

Hvilket vedtoges af Statsraadet med Undtagelse af Cultusministeren.

Derefter foredrog *Handelsministeren* [Bluhme] en Sag betræffende et i Holsten hjemmehørende Skib bestemt fra Messina til Stettin, som frivilligt havde indfundet sig i Havnen; hvilket Statsraadet vedtog at burde belægges med Embargo og indtil videre detineres, samt at det Samme i lignende Tilfælde burde tjene til Regel med holstenske Skibe; ligesom Statsraadet ogsaa vedtog, at slesvigske Skibe ei burde udklareres til nogen fjendtlig eller af Fjenden besat Havn.

Efterat derpaa *Cultusministeren* [Monrad] havde meddeelt nogle Oplysninger angaaende Organisationen og det Personelle ved hans Ministerium, oplæste *Conseilpræsidenten* [Moltke] et Forslag fra Cultusministeren betræffende et eget Departement for alle islandske Sager tilligemed Justitsministerens og Rentekammerets Erklæring over samme; og blev det da vedtaget:

At der skal oprettes et eget islandsk Departement, hvorunder tillige de grønlandske og færøske Sager henlægges. Departementets Chef skal have Referat til vedkommende Ministre. Det overdrages Præsidenten at foranstalte nærmere Forslag til Departementets Organisation.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 17. maj 1848.

Aar 1848, den 17de Mai, var Statsraadet forsamlet. Protokollen førtes paa sædvanlig Maade.

Præsidenten [Moltke] oplæste et Lovforslag betræffende bredfælgede Vognes Indførelse, som vedtoges.

Minister Lehmann meddeelte et Referat af sin Virksomhed som Regjeringscommissair i Jylland; hvorefter han forlod Statsraadet.

Udenrigsministeren [Knuth] foreslog, at Hans Majestæts Gesandt i Paris Grev Moltke skulde ansættes som Gesandt i St. Petersborg, og at Minister Lehmann, som dertil havde tilbudt sig, skulde ansættes i Paris.

Efterat *Handelsministeren* [Bluhme] havde talt for Forslaget og tilligemed *Justitsministeren* [Bardenfleth] bemærket, at det var den rette Tid til at anerkjende Republiken, vedtoges, at Personalforandringen rigtigst udsattes, indtil dette Spørgsmaal var afgjort, hvori dog *Krigsministeren* [Tscherning] ei var enig; hvorimod Statsraadet censemigigen ansaae det for rigtigst, at Udenrigsministeren forelagde dette Spørgsmaal for Hans Majestæt.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 22. maj 1848.

Aar 1848, den 22de Mai, var Statsraadet samlet.

Præsidenten [Moltke] oplæste Udkastet til den islandske Matrikuleringslov, som vedtoges, dog saaledes at i den danske Text i § 3 Udtrykket: »passende« forandredes til »billigt«, og at i samme § overdrages Præsidenten at anvende et mere betegnende Udtryk end Ordet: »rette«.

Præsidenten [Moltke] oplæste dernæst Udkast til en provisorisk Bestemmelse om Stempelpapirs Brug i Condemnations-Sager; hvilken vedtoges. Hvorefter han oplæste en Indstilling til Hans Majestæt om, at de 3 Mænd, som vare valgte som Reserve til Controlcomiteen for Creditkassebeviserne, indtil de for Jyllands Vedkommende kunde vælges og komme, maatte tiltræde Comiteen strax, hvorom de havde yttret Ønske. Hvilken Indstilling af Statsraadet bifaldtes.

Præsidenten [Moltke] forelagde dernæst en Petition fra Als's Indvaanere, som han havde modtaget af Generaladjutanten for Land-Etaten.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han fra sammesteds havde modtaget et nærmere artikuleret Andragende om Bestyrelsens Ordning paa Als, og Statsraadet vedtog, at denne Sag overlodes det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Cancelli.

Præsidenten [Moltke] fremlagde dernæst til Circulation en Memoire over Tilstanden i Lauenborg.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste et Udkast til en Anordning om Ophævelsen af Overpolitiretterne paa Landet; hvilket vedtoges.

Derefter oplæste han en Skrivelse fra Justitsraad With fra Bjerge Herred samt General Wrangels Proklamation og en mellem denne og Stiftamtmandene Grev Sponneck, Graah og Commandeur Schultz affattet Overenskomst.

Minister Lehmann misbilligede, at Stiftamtmand Sponneck havde forestaaet sig til at efterkomme de Requisitioner, som angik Ribe Amt, da dette ei var besat af Fjenden. Han havde paa sin Reise i Jylland netop tilraadet at modsætte Fjenden den civile Modstand, at man ei efterkom Requisitioner, hvor Landet ei var besat. Men hvorvidt en bestemt Deel af Landet var besat, kunde ei bedømmes efter de administrative Grændser, men maatte mere afgjøres efter Omstændighederne og de militaire Terrainforhold.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte tiltræde denne Anskuelse og antog det for at være de civile Autoriteters Pligt at nøde Fjenden til at sprede sig saameget som muligt for at inddrive sine Requisitioner, men bemærkede iøvrigt til Retfærdiggjørelse for Grev Sponneck, at en Deel af Ribe Amt i Nærheden af Kolding maatte antages at have været besat af Fjenden. Han henvendte dernæst det Spørgsmaal til Krigsministeren, om ikke Jylland snart kunde vente nogen militair Assistance.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte derpaa en Oversigt over Armeens Tilstand og meddeelte tillige, at det var hans Hensigt i disse Dage at kaste et Troppecorps over paa den jyske Kyst. Efterat han dernæst havde yttret, at han ei kunde antage, at Conventionen om Hjælp fra Sverrig var oprigtig meent fra svensk Side, men at det var den svenske Regjering meest om at gjøre at erholde de 2,000,000 af Rigsstænderne for at sætte Armeen paafode, begrundede han denne Anskuelse paa 3 Omstændigheder:

- 1) at man fra svensk Side vilde have Tropperne fra Gothenborg ført til Nyborg, uagtet det var tydeligt, at de stode mere disponible i Gothenborg end der;
- 2) at man vilde have de skaanske Tropper førte i Etapper gjennem Sjælland, uagtet det aabenbart var hensigtsmæssigere for Infanteriet at gaae tilsøes;
- 3) at den svenske Regjering endnu ei havde sendt nogen Generalstabs-officeer hertil for at aftale Krigsplanen.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han ei kunde fremlægge Conventionen, men at han var overbeviist om det svenske Kabinets Loyalitet, og at han ingenlunde kunde dele Krigsministerens Anskuelser.

Marineministeren [Zahrtmann] refererede, hvad han havde gjort for at sikre sig Skibe til Transporten af de svenske Tropper og udtalte sig i Overensstemmelse med Krigsministeren betræffende den Transportmaades Upraktiskhed, som var bestemt i Conventionen, men maatte iforveien bemærke, at det vilde blive særdeles vanskeligt at proviantere Skibene tilstrækkeligt, og at han ei saae nogen Udvei dertil.

Efterat dernæst det Spørgsmaal var opkastet, hvilke Repressalier der kunde tages imod Wrangels Proklamation og den derved indledte Plyndring af Jylland, og om navnlig den var at lægge Embargo paa al herværende tysk Eiendom og tyske Fordringer, eller om det burde

forsøges at erholde Erstatning ved at brandskatte de tyske Havne, bleve begge Foranstaltninger eenstemmigen forkastede af Statsraadet. Hvorved dog *Krigsministeren* [Tscherning] reserverede sig derhen, at han ikke kunde fravige sin tidligere Misbilligelse af Embargoen, men at den først foreslaaede Fremgangsmaade var en Conseqvents netop af det Princip, hvorpaa den grundede sig. Han antog ogsaa, at Embargoen havde gjort os Skade, idet at de Magter, som nu antoges for at være os venskabeligt sindede, kun havde til Hensigt at bringe Freden tilveie om end paa noksaa ufordeeltige Vilkaar for os, da ingen af dem havde indladt sig paa det Spørgsmaal, hvorom det Hele dreiede sig.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte med Hensyn hertil henholde sig til sine tidligere Ytringer.

Handelsministeren [Bluhme] og *Minister Lehmann* bemærkede, at det at lægge Embargo paa, hvad der svømmer paa Søen, var en anerkjendt Berettigelse i Folkeretten.

Derefter fremsatte *Minister Lehmann* det Spørgsmaal til Statsraadet, om han endnu maatte betragte sig som Regjeringscommissair i Jylland og altsaa reise tilbage, eller om denne Function var endt.

Statsraadet var af den eenstemmige Formening, at denne Function var endt.

Derefter hævedes Statsraadet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 24. maj 1848.

Aar 1848, den 24de Mai, var under Hans Majestæts Allerhøieste Præsidium Statsraadet forsamlet.

Protokollen førtes paa sædvanlig Maade.

Justitsministeren [Bardenfleth] motiverede og oplæste et Udkast til en Proklamation til Jyderne, hvilket erholdt Hans Majestæts Allerhøieste Bifald, dog saaledes at Overskriften: »brave Jyder« forandredes til »trofaste Jyder«.

Derefter bemærkede *Justitsministeren* [Bardenfleth] allerunderdanigst, at han var bleven underrettet om, at den svenske Armee

ønskede at erholde 800 Heste leverede; da han imidlertid ei vidste, om de vilde blive at stille paa Sjælland, Fyen eller i Jylland, saa maatte han meget ønske Underretning herom for itide at vide, fra hvilke Egne de skulle udskrives, da han i hvert Fald ei kunde stille dem paa kortere Tid end 14 Dage.

Hans Majestæt bemærkede, at han ei kunde give nogen Underretning herom, forinden han havde havt en personlig Samtale med Kongen af Sverrig; hvilket først kunde skee efter den 5te Juni.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede derefter, at han, forsaa vidt han kunde forstaae af Oberst Söderberg, maatte antage, at de Svenske vilde være ligesaa vel tjente med leiede Bøndervogne, da det ei var Heste til Cavalleri eller Artilleri, men kun til Trainet, som de ønskede. Iøvrigt kunde Hestene godt udskrives; thi Armeen trængte til Heste.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte de Forholdsregler, han havde truffet til Tropperne Transport, men gjorde opmærksom paa, at det var vanskeligt at træffe et hensigtsmæssigt Arrangement, saalænge man kun vidste hvorfra, men ei hvorhen, at Tropperne skulde bringes. Han gjorde tillige opmærksom paa, hvor gavnligt det vilde være, naar Forhørerne ved Priisretten vare endte, at sende de preussiske og andre tyske Matroser hjem.

Krigsministeren [Tscherning] udtalte sig med Hensyn til Troppe-transporten ligesom Marineministeren og maatte antage, at Conventions Bestemmelser i denne Henseende vare uhensigtsmæssige; han beklagede, at der ei var sendt nogen høi Officeer over fra Sverrig for, at man med ham kunde træffe Aftale.

Hans Majestæt bestemte, at der i den omhandlede Henseende indtil videre Intet var at foretage af Justitsministeren.

Derefter oplæste *Udenrigsministeren* [Knuth] det Udkast til en Armistice, som Hans Majestæts Gesandt i London havde udkastet med Lord Palmerston; hvilket tiltraadtes af hele Statsraadet.

Hans Majestæt tillod, at det maatte forelægges den preussiske Regjering med den Modification, at det udtrykkeligen reserveredes, at ingen af Augustenborgerne eller Glücksborgerne maatte være i den provisoriske holstenske Regjering, og at Kongens Ret til at besætte »hele« Slesvig med Gendarmeri-Tropper udtrykkeligen reserveredes.

Derefter bemærkede *Udenrigsministeren* [Knuth], at det overhovedet var nødvendigt, at der Allerhøist forundtes ham en vis Frihed og

en Latitude til at underhandle med Hensyn paa den eventuelle Fred. De Betingelser, man med Hensyn paa Slesvig var gaaet ud fra, kunde man have fremsat efter en afgjørende Succes, men under nærværende Omstændigheder ikke; han maatte derfor have et Gebet at underhandle paa, idet han maatte lade kunne transpirere, at der vel kunde afstaaes en liden Deel af det tydske Slesvig, da ellers enhver Underhandling var umulig.

Hans Majestæt behagede derpaa, efterat Sagen i Statsraadet var blevet discuteret, og *Minister Lehmann* havde erklæret fuldkommen at tiltræde Grev Knuths Anskuelse, Allerhøist at bestemme, at Allerhøist-samme ikke kunde vige fra det, som Han eengang havde bestemt, og at Hans eventuelle Underskrift i sin Tid vilde harmonere hermed, men at Han ei havde Noget imod, at Udenrigsministeren betjente sig af en saadan Latitude, naar denne kun ei fik Udseende af af Allerhøist-samme at være tilstaaet, og at Han forøvrigt vilde holdes aldeles udenfor det, som saaledes præliminairt maatte blive afgjort.

Hvorefter Allerhøistsamme erklærede Statsraadet for hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 26. maj 1848.

Aar 1848, den 26de Mai, var Statsraadet samlet. Ved Sygdom var Marineministeren forhindret fra at være tilstede. Fraværende var endvidere Udenrigsministeren.

Præsidenten [Moltke] refererede en efter hans Anmodning af Conferentsraad Unsgaard og Etatsraad Bang afgiven Betænkning i Anledning af de Bemærkninger, som Østifternes Stænderforsamling havde fremsat ved Propositionen angaaende Paalæg af en Krigsskat.

- 1) Med den fremlagte Betænkning var Statsraadet enigt i, at den paa-gjældende Anordning skulde udgaae som definitiv, men at dens Execution for Jyllands Vedkommende skulde, forsaavidt den direkte Skat angaaer, suspenderes, indtil Provindsens Stænderforsamling havde faaet Leilighed til at yttre sig om samme; hvorhos Stats-

raadet vedtog, at Emissionen af Creditbeviser skulde foreløbigen indskrænkes til et saadant Beløb, som stod i et passende Baserings-Forhold til Krigsskatten for Østifterne.

- 2) Fremdeles erklærede Statsraadet sig for, at Stændernes Ønske om Skattens Fordeling paa flere Aar ikke kunde tages til Følge, ligesom Statsraadet heller ikke kunde gaae ind paa, at der i Anordningen gaves en Udsigt til, at den i den Stænderne forelagte Plan bestemte Skattebasis skulde for en Deel blive afløst af en Formues- og Indkomstskat.
- 3) I Anledning af den af Stænderne ved Planens § 1 fremsatte Indstilling betræffende Ordningen af Forholdet mellem Eier og Panthaver besluttede Statsraadet, for at Stændernes Hensigt med denne Indstilling saavidt muligt kunde opnaaes, at der skulde til §'en gjøres en Tilføjning derhen, at i Tilfælde af at den $\frac{1}{8}$ af Prioritetsgjelds-Renten oversteg Eiendommens Krigsskats Beløb, skulde det hele Overskud indbetales i Statskassen.

Stændernes samtlige øvrige Indstillinger ved § 1 bleve af Statsraadet tiltraadte.

- 4) Alle Stænderforsamlingens Indstillinger ved de følgende §§ i Planen billigedes, kun at Statsraadet, hvad § 4 angik, ikke fandt, at der var tilstrækkelig Anledning til at fritage Officererne, saalænge de ligge i Felten, for Skat af deres Gage, og at man i Henseende til § 5 var af den Mening, at hvad Kjøbstadspræsterne kom til at svare i Krigsskat af de dem tillagte Tiender og Jorder, burde afdrages i den Skat, hvortil en slig Præst i Forhold til de næringsdrivende Borgere blev at ansætte, og at denne sidste Skat, hvis hans Krigsskat af Tiender og Jorder udgjorde et større Beløb, skulde aldeles bortfalde.

Paa dertil af *Handelsministeren* [Bluhme] given Anledning erklærede Statsraadet:

At ethvert Adgangsbeviis for Handelsreisende, der er udstedt i Hertugdømmerne efter 24de Marts (Datum af den provisoriske Regjerings Etablering) skal ansees ugyldigt i Kongeriget og altsaa, før det kan afbenyttes, fornyes.

Handelsministeren [Bluhme] refererede en Forestilling angaaende det mecklenborgske Dampskib Obotrits Post- og Passageerfarter.

En Extract af bemeldte Forestilling toges til Protokollens Følge.

af yderste Vigtighed, at der snarest muligt opstilledes en folkelig Administration i Haderslev Amt, og bemærkede iøvrigt, at Spørgsmaalet om Betimeligheden af at sende en Regjeringscommission til Slesvig egenlig ikke nu laae for, da der for Øieblikket nærmest kun var Tale om at erhverve Hans Majestæts Bemyndigelse til at lade en saadan Commission træde i Virksomhed, hvorefter det da vilde beroe paa Statsraadet, naar man vilde lade den træde i Kraft. At en slig Bemyndigelse havdes, vilde imidlertid være særdeles vigtigt, for at man ikke skulde saaledes som tidligere være nødt til at lade det rette Øieblik til at reorganisere gaae tabt, naar det kom.

Minister Lehmann bemærkede, at hvad, der her var Tale om, kun var at organisere den specielle momentane Forvaltning paa de Steder i Hertugdømmet Slesvig, hvor saadant var nødvendigt for ikke at overlade Befolkningen til Anarki. En saadan Organisation maatte væsenlig støtte sig paa communal Medvirkning, og idet han ikke kunde Andet end aldeles stemme for Udenrigsministerens Forslag, vilde han af Statsraadets Medlemmer ansee den, der bedst sluttede sig til at bygge paa den folkelige Basis, for at være bedst skikket til at lede Regjeringscommissionen. Idet han endnu udhævede Vigtigheden af ved Ordningen af Forvaltningen i Haderslev Amt at give et Exempel paa, i hvad Aand de øvrige Amter i Slesvig kunde vente at blive reorganiserede, tilføjede han, forsaavidt Kammerherre Scheel havde insisteret paa Oprettelsen af et særligt slesvigske Ministerium, at dette var det Samme, som blev afslaet, da det nærværende Ministerium dannedes; herom kunde der altsaa ikke være Tale, og under alle Omstændigheder maatte han desuden ansee enhver Personlighed, der saaledes som han idag havde hørt at være Tilfældet med Scheel, ikke gaaer ud fra, at der skal baseres paa folkelig Medvirkning, for en Umulighed ved Reorganisationen af Slesvig.

Krigsministeren [Tscherning] yttrede, at den tidligere Regjeringscommissions Udnævnelse var et Misgreb, som man begik for at undgaae det eneste Rigtige: at faae i Statsraadet et Organ for Slesvig. Dette sidste var ogsaa Noget, som den provisoriske Minister for Slesvig oftere havde forlangt, og Krigsministeren maatte fremdeles ansee en saadan Foranstaltning for det ene Rette, hvorimod han paa det Bestemteste maatte modsætte sig at skabe en ny Regjeringscommission og sætte ind i den et Medlem af Statsraadet, som med største Skarphed var optraadt for Slesvigs Incorporation. Enhver Foranstaltning,

som gik ud paa, at nogen Deel af Slesvig kan incorporeres i Danmark, maatte han ansee for urigtig, og man skulde efter hans Formening holde sig til den simple administrative Side af Sagen: herovre at skaffe sig Folk, man kunde bruge, og ligeledes paa Stedet selv at skaffe saadanne Folk. At sende den Minister, der fortiden har Overbestyrelsen af Slesvigs Anliggender, over som extraordinair Regjeringscommissair vilde maaskee være en ganske naturlig Ting; ialtfald vilde da, hvis han ikke selv kunde paatage sig det Hverv, det Naturlige være, at han delegerede en Mand dertil. Krigsministeren maatte sluttelig tilføie, at Chancerne i Krigen staae imod os, og er det Statsraadets Mening, at det ikke maa taales, at Slesvig kommer til at staae i en foederativ Stilling til Danmark, da vilde det være en Urimelighed, at han længere vedblev at være Medlem af Kabinettet, og han vilde derfor ogsaa i saa Fald trække sig tilbage. Da Ministeriet udkastede sit Program, stod Ministeriet paa Experimenteringens Basis; det gjaldt dengang om Muligheden af ved Magt at sætte det Resultat, som Programmet udtaler med Hensyn til Slesvig, igjennem. Dette kunde lade sig gjøre, og Krigsministeren underkastede sig Programmet; men nu var han efter den Vending, som Tingene havde taget, fuldkommen overbeviist om, at det vilde være umuligt at bringe det videre end til en foederativ Forbindelse mellem Slesvig og Danmark, og maaskee end ikke saa Meget vilde man kunde opnaae. Skulde man derfor fremdeles holde sig ufravigeligt til Programmet, maatte han som sagt træde ud af Ministeriet.

Cultusministeren [Monrad] fremhævede, at Ministeriet havde sit bestemte Program, hvortil det i Alt havde at holde sig, og Ministeriet kunde ikke forlade Programmet, uden at Folket forlod Ministeriet. Han vilde for sit Vedkommende under ingen Omstændigheder kunne gaae ind paa en foederativ Forbindelse mellem Slesvig og Danmark, og skulde Krigens Udfald gjøre en saadan nødvendig, kunde han ikke længere blive siddende i Ministeriet. I Udenrigsministerens Forslag, som han vedblivende maatte stemme for, kunde han ikke see mindste Spor til nogen Incorporation af Slesvig, og navnlig forstod han ikke, hvorledes det, at Statsraadet delegerede En af sin Midte til at lede den foreslaede Commission, skulde kunne udlægges i den Retning. Sagen var simpelthen den: der foreligger det extraordinaire Forhold, at saagodtsom den hele Embedsstand i Provindsen er oprørsk, og at de Egne, der igjen besættes med vore Tropper, ere uden al Øvrighed; det gjør

det nødvendigt at sende en Commission derover, der skal være administrerende; men dette kan den ikke uden tillige at være deelviis organiserende, og af denne Grund er det, at et af Ministeriets Medlemmer for at varetage det unitariske Hensyn skal tiltræde Commissionen. Commissionens reorganiserende Virksomhed skulde netop baseres paa den folkelige Indflydelse, idet Magten til at ordne skulde for en stor Deel nedlægges i Folkets egne Hænder; men hvorledes dette da kunde tyde paa Incorporation, indsaae han ikke. Forsaavidt Henpegen paa en saadan skulde alene ligge deri, at han blev Medlem af Commissionen, da maatte han, idet han iøvrigt var sig bevidst aldrig i, hvad han havde skrevet og talt, at have udtalt sig for nogen Incorporation af Slesvig, gjentage, hvad han strax ved Discussionens Begyndelse havde sagt, at han ingenlunde havde noget Ønske for hiint Hverv; og idet han endnu kun maatte udhæve, at Forslaget aldeles ikke gik ud paa, at han skulde være Medlem af Commissionen, men ganske lod Statsraadet have frie Hænder med Hensyn til, hvem af dets Medlemmer det vilde delegere, tilføiede han sluttelig, at hvad Krigsministeren havde yttret vilde for ham lægge Vægt paa, at det ikke blev ham (Cultusministeren), til hvem hiint Hverv overdrages.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han ikke fandt nogen Grund til at fravige sin ved en tidligere Leilighed i Statsraadet yttrede Formening angaaende Reorganisationen af Slesvig, og han maatte saaledes vedblivende antage, at det var hensigtsmæssigt herved at anvende de Personer, som ere nøie kjendte paa Stederne selv. Medens Programmet netop lover Slesvig den størst mulige provindsielle Selvstændighed, vilde det at følge Udenrigsministerens Forslag tvertimod være at give Udsigt til Incorporation, og han maatte efter sin fuldeste Overbeviisning betragte dette Forslags Iværksættelse som en ikke klog Demonstration.

Minister Lehmann maatte i Anledning af, hvad Krigsministeren havde yttret, bemærke, at hvad der for Øieblikket forelaae ikke var Spørgsmaalet om, hvorledes det ved den endelige Fredsslutning skulde blive med Slesvigs Stilling til Danmark, men alene det Spørgsmaal hvorledes man paa den hensigtsmæssigste Maade skulde reorganisere den Deel af Slesvig, som igjen var besat af vore Tropper, og at det ikke gik an at overlade Befolkningen i denne Deel af Hertugdømmet til Anarki, troede han, at Krigsministeren vilde være enig med ham i. Forøvrigt maatte han tilføie, at han vel, naar vi nødtvungne skulde

komme til at give efter, vilde kunne bringe det i Samklang med sin Samvittighed at stemme for, at en Deel af Slesvig bortskiltes, men at han derimod aldrig vilde kunne stemme for, at Slesvig kom i en foderativ Forbindelse med Danmark; thi dette vilde være det samme som Slesvigs definitive Opgivelse. Forsaavidt det fra den anden Side saa ofte misbrugte Ord »Incorporation« var kommet frem under Discussionerne idag, da maatte han erindre, at Slesvig statsretlig allerede var incorporeret i Danmark i 1720, og at der aldrig kunne blive Tale om en Incorporation i den Forstand, at alle Slesvigs communale og locale Interesser skulde offres.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede i Anledning af Krigsministerens Anførte, at han vel oftere havde andraget paa, at de Functioner, han havde som provisorisk Minister for Slesvig, maatte blive overdragne til en Anden med Sæde og Stemme i Statsraadet, men det havde aldrig været hans Mening, at dette skulde være nogen vedblivende Foranstaltning, og ligesaa fordærveligt som det vilde være at gjøre Noget, der tydede paa en Incorporation af Slesvig, ligesaa og endnu mere fordærveligt vilde det være at gjøre Noget, som tydede hen paa Udviklingen af Slesvig til en særegen Stat, og en saadan Hentydning vilde ligge i Ansættelsen af en slesvigsk Minister. Han maatte insistere paa, at hans Forslag toges til Følge og kunde aldeles ikke see, at der i selve Forslaget kunde ligge Noget, som i fjerneste Maade tydede paa Incorporation, da det tvertimod gik ud paa, at der skulde gives Slesvigerne en Medvirkning i deres egne Anliggender, og hvad Valget af det Medlem af Statsraadet, der skulde lede Commissionen, angik, da skulde netop efter Forslaget intet bestemt Medlem udnævnes dertil, men det skulde kun hedde ganske i Almindelighed: »et af Statsraadets Medlemmer«, hvorved der da vilde være forbeholdt Leilighed til i sin Tid at tage alle fornødne Hensyn.

Præsidenten [Moltke] fremhævede Nødvendigheden af at træffe Foranstaltning til, at Befolkningen i de Dele af Slesvig, der efterhaanden igjen bleve besatte af vore Tropper, ikke overlodes til Anarki, medens han paa den anden Side maatte være af den Mening, at en omfattende Organisation ikke kunde finde Sted, forinden Slesvigs hele Forhold til Danmark var endeligen afgjort. Idet han iøvrigt var fuldkommen enig med Udenrigsministeren i, at der i de foreliggende Forhold kunde være Grund til at dispensere de to af ham nævnte Medlemmer af den tidligere Regjeringscommission og i deres Sted beskikke

et Par Andre, var han dog i nogen Uvished, om det skulde være nødvendigt hertil at benytte et af Statsraadets Medlemmer, da det vilde være en noget indskrænket Virkekreds, hvorom der blev Spørgsmaal. Som en Mand, der var brugbar ved denne Leilighed, vilde han sluttelig henlede Opmærksomheden paa Kammerjunker Heltzen.

Idet der derefter skredes til Votering, erklærede *Minister Hvidt*, at han ganske sluttede sig til Udenrigsministeren og i Eet og Alt stemmede for hans Forslag.

Krigsministeren [Tscherning] protesterede mod, at noget andet Medlem af Statsraadet end den provisoriske Minister for Slesvig tiltraadte den foreslaaede Commission og forlangte denne sin Protest tilført Protokollen, idet han iøvrigt tilføjede, at han, da han idag havde hørt saa bestemt udtalt, at man ikke kunde vige fra Programmet, og han var meget overbeviist om, at dette ikke vilde kunne følges, forudsaae, at Enden vilde blive, at han maatte trække sig ud af Ministeriet.

Marineministeren [Zahrtmann] stemmede mod Udenrigsministerens Forslag.

Ministrene Lehmann og Hvidt stemmede i Henhold til deres tidligere Yttringer for det.

Efterat *Udenrigsministeren* [Knuth] derpaa havde modificeret Forslaget derhen, at Ledelsen af Commissionen skulde overdrages til den Minister, som forestaaer den paagjældende Branche af Regjeringen, saaledes at denne Minister imidlertid skulde kunne i sit Forfald overdrage hiint Hverv til en anden af Ministrene, erklærede

Justitsministeren [Bardenfleth], at han med denne Modification Intet havde imod Forslaget.

Krigsministeren [Tscherning] erklærede, at han, efterat Forslaget var blevet modificeret som anført, ikke vilde modsætte sig det, men at han dog fremdeles maatte ansee Forslaget for uhensigtsmæssigt.

Efterat endeligen *Præsidenten* [Moltke] havde tiltraadt Forslaget, blev som Statsraadets Beslutning tilført Protokollen:

Af den hidtilværende Regjeringscommissions Medlemmer dispenserer Conferentsraad Kirstein og Grev Sponneck; Commissionen forstærkes med to nye Medlemmer, og Ledelsen af den overdrages til det Medlem af Statsraadet, der forestaaer den paagjældende Branche af Regjeringen, eller til hvilken anden Minister han i sit Forfald dertil befuldmægtiger.

Justitsministeren [Bardenfleth] berettede, at han, da Professor

Krieger ved en Reise til England var bleven forhindret i at tage Plads som Kongelig Deputeret i den jyske Stænderforsamling, og da Tiden ikke tillod at oppebie Statsraadsmødet idag, inden en Anden udnævntes i hans Sted, havde erhvervet en Allerhøieste Resolution for, at Professor Larsen skulde som Kongelig Deputeret give Møde i bemeldte Stænderforsamling.

Herved fandt Statsraadet Intet at erindre.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 9. juni 1848.

Aar 1848, den 9de Juni, var Statsraadet samlet.

Fraværende var Udenrigsministeren, da han endnu ikke var vendt tilbage fra Sverrig, hvorhen han havde ledsaget Hans Majestæt.

Cultusministeren [Monrad] refererede en allerunderdanigst Forestilling angaaende Amnesti for dem, som ere under Forfølgelse eller domfældte for Afholdelse af gudelige Forsamlinger eller Foretagelse af Daabshandlinger.

Statsraadet fandt imod denne Forestilling Intet at erindre.

Cultusministeren [Monrad] forelagde en Ansøgning fra Student Fich om Reise-Understøttelse for i Udlandet at lægge sig efter Stenografi, idet Ministeren heraf tog Anledning til at henlede Opmærksomheden paa det Ønskelige i, at der ved Hjælp fra Finantsernes Side gaves Flere Leilighed til at uddanne sig som Stenografer.

Ansøgningen afgaves til Præsidenten, der i sin Egenskab af Finantsminister lovede, at Sagen skulde nærmere blive tagen i Betragtning.

Efter dertil af *Marineministeren* [Zahrtmann] given Anledning udtalte det samlede Statsraad:

At det fremdeles skal have sit Forblivende ved den tidligere tagne Beslutning om, at danske Skibe skulle af vore Krigsskibe afvises fra de fjendtlige Havne.

Paa derom af *Cultusministeren* [Monrad] gjort Forslag vedtoges det, at der angaaende Forfatningsloven skulde nedsættes iblandt Statsraadets Medlemmer en Committee, hvis Hverv hovedsageligen skulde være foreløbigen at opstille Grundprincipperne for den nævnte Lov,

for at disse derefter efterhaanden kunde blive debatterede i Statsraadet.

Til at udgjøre bemeldte Committee valgtes Justitsministeren, Cultusministeren og Minister Hvidt.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 14. juni 1848.

Aar 1848, den 14. Juni, var Statsraadet forsamlet.

Fraværende var Minister Lehmann paa Grund af Bortreise i et privat Anliggende.

Protokollen førtes som sædvanligt.

Udenrigsministeren [Knuth] foredrog Indholdet af de sidste Despacher og yttrede sig derhen, at han maatte antage, at Sverrig, Rusland og England fremfor Alt ønskede at erholde Motiverne til en europæisk Krig fjernede. Det svenske Kabinet havde forlangt, at man skulde udtale sig om den Grad af Selvstændighed, man havde tiltænkt Slesvig, hvilken Udtalen efter Ministerens Formening vel kunde være en saadan, der ei stod i Modstrid med Ministeriets Program. Naar en saadan Udtalelse var meddeelt det russiske Kabinet og af dette bifaldt, troede han, at den burde forelægges det engelske.

Ministeren maatte iøvrigt være af den Formening, at man sikkrest underhandlede paa en Basis, som gav ham den nødvendige Latitude, efterat Statsraadet aldeles var kommet paa det Rene om, 1) hvor høi en Grad af Selvstændighed der kunde tilstaaes Slesvig, og 2) hvilke dets yderligste Fordringer vare med Hensyn til en eventuel Deling af Slesvig, da det aabenbart maatte lette Underhandlingerne at have en alternativ Basis at gaae ud fra.

Efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] havde fremsat det Spørgsmaal, om Ønsket fra det svenske Kabinets Side gik ud paa en blot personel Union, bemærkede

Udenrigsministeren [Knuth], at der med Hensyn paa Selvstændigheds-Graden kun var stillet Spørgsmaal, men ei Forlangender, og at han maatte gjentage Ønskeligheden for, at denne til Fremme for de politiske Underhandlinger maatte bestemmes ved en Committee af Statsraadet.

Efterat *Minister Hvidt* havde opfordret Udenrigsministeren til at meddele de Punkter, hvorpaa Forslaget til den foreløbige Vaabenstilstand var baseret, meddeelte *Udenrigsministeren* [Knuth] disse, saaledes som han havde affattet dem i en Conference med den svenske Udenrigsminister Stjerneld og Kabinetschefen Manderstrøm.

Cultusministeren [Monrad] androg paa, at Udenrigsministeren vilde forelægge det samlede Statsraad en Meddelelse, som var bleven Cultusministeren tildeel, hvorefter han maatte antage, at hans, Cultusministerens og nogle af de andre Medlemmers Udtrædelse vilde lette Fredsunderhandlingerne navnlig med Rusland, idet han bemærkede, at han havde forstaaet denne Meddelelse saaledes, at den for en Deel var begrundet paa fremmede Diplomaters Yttringer. Han maatte saameget mere andrage herpaa, som han antog, at den nævnte Meddelelse vilde kaste et ønskeligt Lys paa de udenlandske Forholds virkelige Stilling og den Basis, hvorfra man i denne Henseende burde gaae ud.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at den Meddelelse, han havde givet Cultusministeren, ei var udarbejdet i en saadan Form, at han kunde forelægge Statsraadet den. Han forsikkrede, at det fra Cultusministerens Side var en Misforstaaelse, naar denne troede, at der fra nogen Diplomats Side var falden nogen Yttring om det Ønskelige i et heelt eller partielt Ministerskifte. Han maatte iøvrigt udtale sin Mening derhen, at Nationalfølelsen vilde føle sig mere tilfredsstillet ved at indrømme Slesvig en høi Grad af Selvstændighed end ved en Deling af Landet.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han var aldeles uforberedt paa af de seneste Depescher at see, at der var opstaaet en Misstemning hos den russiske Keiser, fordi vi ikke vilde indgaae paa en Deling, til hvilken Misstemning han ikke i de ham bekjendte tidligere Underhandlinger kunde finde noget Motiv antydet. Han havde heller ikke forstaaet de tidligere Underhandlinger saaledes, som om der var stillet et Alternativ mellem en Deling af Slesvig og en større Uafhængighed for det, da saa dette Alternativ tidligere maatte have været Statsraadets Discussion underkastet. En saadan Selvstændighed for Slesvig, at det vilde blive istand til den Beslutning at indtræde i det tyske Forbund, maatte han erklære sig paa det Bestemtteste imod. Iøvrigt antog han, at den omventilerede Sag først var at debattere, naar det forelaae, at man paa een af de tvende Alternativer kunde erholde Fred.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at det, at den omspurgte Sag oftere var opsat paa Grund af, at man ei antog, at den forelaae, havde nødet ham til lige siden 28de Marts med største Besvær at undgaae at give bestemte Forklaringer om, hvad man egentlig forlangte, og at det var ham en Umulighed at underhandle, naar han ei havde Vished om, hvor vidt han i hver af de omtalte Alternativer kunde gaae i den ham givne Latitude, og hvilket Alternativ han fortrinsviis kunde gaae ind paa.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at han for sit Vedkommende maatte udtale sig for begge Alternativer. Da vi ei vare istand til længe at føre Krig, var det rigtigst at instruere de Mænd, der skulde negociere Freden, derhen, at de tog, hvad de kunde faae, men fremfor Alt skaffede Fred. Han udviklede, at de Magter, til hvilke vi især havde sat vore Forhaabninger, viste sig lunkne, at det syntes ham tydeligt, at de kun ønskede Striden hævet, hvordan det end gik os, og navnlig fordi det slesvig-holstenske Spørgsmaal afgav det eneste Sammenholdspunkt for den revolutionaire Bevægelse i Tydskland. At Keiseren af Rusland var misfornøiet med, at vi ei vilde gaae ind paa en Deling, laae alene deri, at man i Frankfurt syntes villig til at gaae ind paa en saadan. Iøvrigt maatte han bemærke, at de Betingelser, der lagdes til Grund for en Vaabenstilstand, ingenlunde vare definitive, da Fredsafgjørelsen jo enten kunde være fordeelagtigere eller mindre fordeelagtig og afhang af Begivenhedernes Gang i Mellemtiden.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at saavel Francke, da der var Tale om hans Udnævnelse til Regjeringspræsident, som Baron Plessen, da der var Spørgsmaal om hans Vedbliven som Minister, begge havde gjort Slesvigs udvidede Selvstændighed til en Betingelse, at Ministeriet dengang havde fundet det uforeneligt med sit Program, og at det ved nu at gaae ind derpaa opgav sin Conseqvents. Delingen derimod syntes at tiltale England, Rusland og Forbundet. Hvad Sverrigs Mening var, ansaae han for ligegyldigt, da han antog, at den svenske Regjering ikke handlede aabent med Hensyn til det svenske Folks Sympathier. Han maatte tilføie, at han antog Nationalitetsspørgsmaalet som Hovedsagen, og at han fandt det urigtigt, at slige Indrømmelser med Hensyn til Slesvigs Selvstændighed vare gjorte, uden at Statsraadet var hørt, og at de vare gjorte, blev af Hans Majestæts nærmeste Omgivelser omtalt som en fait accompli.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at de Yttringer, der saaledes vare faldne, vare udenfor hans Paavirkning, men at han for-

resten hverken i de Instructioner, han havde meddeelt, eller i sine Yttringer til fremmede Diplomater havde desavoueret Muligheden af Slesvigs Deling. Det vilde efter hans Anskuelser lette Underhandlingerne meget, hvis Statsraadet vilde klare begge Alternativerne; men med det ene for sig, var det ei muligt at underhandle.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at Baron Brunnow i London med Hensyn til Delings-Alternativet havde foreslaaet Trenen til Grændse, og at det forekom ham, at Underhandlingerne altsaa maatte dreie sig herom.

Conseilpræsidenten [Moltke] troede, at en Deling vilde vække Misfornøjelse alle Steder og intet Sted Tilfredshed; den vilde berøve os Herredømmet over Kiels Havn og over Rendsborg og blotte vor Grændse; han foretrak derfor en Uafhængighed som den, hvori Lauenborg nu befandt sig.

Handelsministeren [Bluhme] tiltraadte Krigsministerens Mening, at der burde gives Udenrigsministeren Fuldmagt til at afslutte Fredsbetingelserne saa fordeelagtigt som muligt. Naar de da forelagdes til Ratification, var det Tid at afgjøre, om Ministeriet enten kunde modtage dem eller vilde fratræde. Han maatte ifølge de af Conseilpræsidenten fremsatte Grunde stemme mod en Deling af Slesvig, hvorimod han meente det rigtigere at indrømme det en større Selvstændighed ogsaa i de Brancher, hvor det tidligere havde været under de fælleds øverste Autoriteter, samt selvstændig lovgivende og direkte skattefordelende Landdag, men fælleds Militair, Told og Finantser. Han meente derimod, at det af dets tidligere Forhold, der under alle Omstændigheder maatte hæves, var den administrative og judicielle Forbindelse med Holsten.

Minister Hvidt stemte mod et saadant Selvstændigheds-Forhold, da det vilde føre til Slesvigs Indtrædelse i Forbundet.

Marineministeren [Zahrtmann] tiltraadte aldeles Handelsministerens Votum og maatte paa det Bestemtteste stemme for Programmet og Eidergrændsen.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at den yderste Grad af Selvstændighed, han kunde indrømme Slesvig, var, at en slesvigsk Section i den fælleds Rigsforsamling erholdt et veto i nye almindelige Loves Anvendelse paa Slesvig. Han tilføiede, at han efter de Efterretninger, han havde erholdt, maatte antage, at Folket i Nordslesvig var tilbøieligt til en Deling.

Under den derefter følgende Discussion, hvor det blev debatteret,

hvorvidt den nærværende Meningsulighed var af den Beskaffenhed, at en Opløsning af det hele Ministerium eller en Udtrædelse af enkelte Medlemmer laa i dens Conseqvents, blev Statsraadet enigt om, at en Committee bestaaende af Handels-, Udenrigs- og Cultusministeren skulde træde sammen for at forfatte et Udkast til de yderste Indrømmelser, der for at erholde Freden kunde gjøres med Hensyn til begge Alternativer.

Efterat *Marineministeren* [Zahrtmann] havde forebragt Statsraadet, at en Skonnert fra Memel i den Tanke, at Freden var sluttet, havde ankret ved Helsingør og var bleven lagt under Embargo, vedtog Statsraadet, at Embargoen i dette Tilfælde var at hæve.

Cultusministeren [Monrad] androg paa, og det blev af Statsraadet vedtaget, at i hvert Statsraad den i det forrige førte Protokol oplæstes. Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 16. juni 1848.

Aar 1848, den 16. Juni, forsamledes Statsraadet under Hans Majeståets Allerhøieste Præsidium paa Frederiksborg Slot. Fraværende var Minister Lehmann.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte allerunderdanigst, at da det nu var nødvendigt, at der anskaffedes 800 Heste til de svenske Tropper og 400 til Armeen, saa maatte det af ham tidligere forfattede Udkast til en Lovbestemmelse over disses Udskrivning nu emanere, saafremt de skulde tilveiebringes ved Udskrivning. For sin Deel maatte han, hvis Finantsernes Tilstand gjorde det muligt, ansee det for hensigtsmæssigere, at de anskaffedes ved Kjøb. Folket var nemlig nu mere træt af Krigens Byrder, det havde stillet flere Heste frivilligt, og det vilde navnlig med de til den svenske Armee udskrevne Heste upaatviveligen vække Misnøie, saafremt denne Armee ei tog activ Deel i Krigen. Han bemærkede tillige, at efter den af ham tidligere udtalte Plan vilde Hestene have været at udskrive af Jylland og Fyen, men at det nu forelagte Udkast gik ud paa en Udskrivning efter Folketallet i Sjælland og Fyen og Jylland paa Grund af de Lidelser, Jylland havde

været underkastet. Da Anordningen krævede en hurtig Udførelse, og Stænderne altsaa ei kunde høres, dristede han sig ei til at lade den emanere, forinden han i Statsraadet allerunderdanigst havde forelagt Hans Majestæt den.

Han bemærkede slutteligen, at Aarsagen, hvorfor Antallet af Hestene var angivet til 1230, var den, at der af adskillige Communer i Fyen frivilligen vare stillede 30 Heste, med Forbehold at disse godtgjordes dem, saafremt en Udskrivning af Heste skulde finde Sted.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at det Vigtigste var snarest muligt at erholde Hestene, da den Udvei, han tidligere havde foreslaaet, at leie Bøndervogne til den svenske Armee, ikke med Fordeel kunde skee paa den Maade, som af denne forlangtes.

Efterat *Cultusministeren* [Monrad] havde anført, at han fandt det hensigtsmæssigere at fordele Udredelsen efter Hestetallet og navnlig først at expropriere de overflødige Heste, og efterat dernæst *Marineministeren* [Zahrtmann] havde udtalt sig for at udskrive Hestene fremfor at købe dem paa Grund af den større Sikkerhed for, at de bleve stillede til rette Tid og i det bestemte Antal, vedtog Statsraadet efter foreløbig Debat det foreliggende Udkast, hvilket erholdt Hans Majestæts Allerhøieste Sanction.

Dernæst yttrede *Hans Majestæt*, at det var Ham bekjendt, at Statsraadet ønskede at underrettes om det Standpunkt, de seneste diplomatiske Underhandlinger vare baserede paa. Han kunde imidlertid ikke udtale sig herom, forinden Keiseren af Ruslands Svar var indløbet; kun bemærkede Allerhøistsamme, at Han ikke fraveg det Princip, at Eideren skulde være Grændse.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede allerunderdanigst, at disse Underhandlingers Beskaffenhed var i høi Grad af Betydning for Ministerne at erholde Underretning om, da de afgave et bestemt Vendepunkt i Spørgsmaalet om Ministeriets Vedbliven eller Ikke-Vedbliven.

Hans Majestæt udtalte sig derhen, at Sagen stod in statu quo og maatte staae saaledes, indtil Svar fra Keiseren af Rusland indløb, og at da Sagen vilde blive Statsraadet forelagt.

Hvorefter det behagede Allerhøistsamme at hæve Statsraadet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 19. juni 1848.

Aar 1848, den 19de Juni, var Statsraadet samlet. Justitsministeren var paa Grund af Upasselighed fraværende.

Krigsministeren [Tscherning] forelæste en Skrivelse til General Hansen, hvori han i Anledning af en indløben Melding om, at Preusserne agtede at lægge en Bro over Ekensund, instruerede Generalen om ved at gaae offensivt tilværks at forhindre eller eventualiter forstyrre dette Foretagende, saafremt han efter Conference med Commandeur Paludan maatte finde Anledning dertil.

Præsidenten [Moltke] anmeldte, at han fra den Kongelige Commissarius ved den Viborgske Stænderforsamling havde modtaget en Gjenpart af Forsamlingens Adresse til Hans Majestæt samt et Exemplar af Committeebetænkningen i Krigsstyrs-Sagen.

De fremlagte Documenter, af hvilke Committeebetænkningen oplæstes, bleve tagne til Protokollens Følge.

Præsidenten [Moltke] oplæste et Allerhøieste Reskript, hvorved forlanges Statsraadets Formening i Anledning af en Forestilling fra de Kongelige Ordeners Kantsler angaaende, hvorledes der bliver at forholde i Henseende til de danske Ordener, der bæres af Personer, som have deeltaget i de revolutionaire Bevægelser i Hertugdømmerne.

Statsraadet besluttede, at denne Sag skulde sendes til Justitsministerens Betænkning.

Cultusministeren [Monrad] refererede en Indstilling, som han paa-tænkte at gjøre til Hans Majestæt om, at det ved en provisorisk Forordning maa bestemmes, at den Lehnsbesiddende, Adelen og visse andre Privilegerede ifølge Fr. 3. Juni 1809 tilkommende jus proponendi til geistlige Embeders Besættelse for Fremtiden maa ophøre med Hensyn til de Embeder, der blive ledige fra Forordningens Dato. Idet Ministeren i Korthed fremsatte de i Indstillingens Præmisses nærmere udviklede Grunde for Ophævelsen af den paagjældende jus proponendi, tilføiede han, at denne Rettighed forekom ham i den Grad at stride mod Tidsaanden og imod den Aand, der besjæler det nærværende Ministerium, at han troede ikke længere at kunne udsætte at andrage paa dens Ophør.

Præsidenten [Moltke] yttrede, at han uden fortiden at inklade sig paa Sagens Realitet kun skulde, hvad Formaliteten angik, bemærke, at det forekom ham, at da der her var Spørgsmaal om Borttagelsen af

en personlig Rettighed, burde i Henhold til Stænderanordningens Bestemmelser denne Rettighed ikke ophæves, forinden der var givet Folkets Repræsentanter Leilighed til at yttre sig, og han meente derfor, at Sagen burde udsættes til Forelæggelse for Rigsforsamlingen.

Handelsministeren [Bluhme] var i Principet aldeles enig med Cultusministeren, men troede, at det Øiemed, som denne søgte opnaaet ved extraordinair Foranstaltning, kunde naaes ad ordinair Vei, nemlig ved en administrativ Beslutning, idet Hans Majestæt ingenlunde er indskrænket til at vælge een af de 3 Indstillede, men kan vælge mellem samtlige Supplicanter. Ved nærværende Leilighed at gjøre Brud paa den foreskrevne Form ved at lade en provisorisk Forordning udgaae, maatte han ansee betænkeligt, og det saameget mere, som Rigsforsamlingen snart forestod. Iøvrigt tilføiede han, at naar der i den omhandlede Retning toges Bestemmelse om den private Kaldsret til geistlige Embeder, forekom det ham, at der samtidigt hermed maatte tages lignende Bestemmelse angaaende den private Kaldsret til juridiske Embeder, og han skulde derfor foreslaae Cultusministeren i saa Henseende at conferere med Justitsministeren for, at begge Dele kunde gaae pari passu.

Krigsministeren [Tscherning] billigede i enhver Henseende Cultusministerens Indstilling, men maatte kun være af den Mening, at den paatænkte Foranstaltning ikke burde staae isoleret, men sættes i Forbindelse med flere andre paatrængende Forandringer i kirkelig Retning. Det vilde nemlig vække Misnøie, om Ministeriet indskrænkede sig til ved en provisorisk Forordning at rette den enkelte her omhandlede Ulempe; thi derved viste Ministeriet sin Uvillie til at træffe de gjennemgribende Foranstaltninger, som mest interessere Almeenheten. Desuden burde i det Øieblik, Kaldsretten tages fra Godseierne, en almindelig Foranstaltning træffes, hvorved Kaldsretten til de geistlige Embeder overlades til Communerne; og forholdt det sig nu saaledes, som Handelsministeren havde yttret, at Sagen foreløbigen, indtil Rigsforsamlingen traadte sammen, kunde rettes ad den administrative Vei, skulde han stemme for, at man valgte denne Maade.

Marineministeren [Zahrtmann] erklærede sig ligeledes imod, at der udkom en saadan provisorisk Anordning, som af Cultusministeren foreslaaet, idet han netop troede, at den ikke vilde fyldestgjøre Tidsaanden. Han var nemlig af den Mening, at Rigsforsamlingen, naar der rørtes ved de geistlige Embeders Besættelsesmaade, vilde forlange, at

Communerne skulde have en Stemme med ved Besættelsen, og han antog derfor, at man burde oppebie Rigsforsamlingens Sammentræden.

Minister Hvidt var i Realiteten fuldkommen enig med Cultusministeren, men heller ikke han kunde samstemme med ham i, at der skulde udgaae en provisorisk Anordning, idet nemlig hvad Cultusministeren havde ønsket at opnaae herved, at vise, at den nærværende Fremgangsmaade med Hensyn til de paagjældende Embeders Besættelse ikke stemmer med den Aand, som nu hersker i Ministeriet, ligesaa godt kunde opnaaes ved, at der erhverves en Allerhøieste Resolution for, at et Lovforslag i den omhandlede Retning skal udarbeides til Forelæggelse for Rigsforsamlingen.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte med Hensyn til det Spørgsmaal, der fortiden alene forelaae, om der skulde udgaae en provisorisk Anordning eller ikke, erklære sig ganske enig med Minister Hvidt.

Cultusministeren [Monrad] udhævede, at han ogsaa havde tænkt over, om der ikke midlertidigen, indtil Rigsforsamlingen traadte sammen, kunde ad den administrative Vei raades Bod paa de Ulemper, der ere forbundne med den omhandlede jus proponendi, men at det var forekommet ham mindre ønskeligt her at gribe ind ved administrativ Foranstaltning, da den nuværende Fremgangsmaade med Hensyn til Besættelsen var, efter historisk at have uddannet sig, bleven fulgt i en Række af Aar. Imidlertid troede han, at man ad administrativ Vei kunde foranstalte, at de private Kald for Fremtiden bleve opslaaede vacante, og at Ansøgningerne derefter, naar Kaldene havde staaet ledige i den befalede Tid, sendtes til den Kaldsberettigede, for at denne iblandt Supplicanterne kunde bringe 3 i Forslag; men udenfor disse 3 vilde man dog ved Besættelsen ikke vel kunne gaae. Da han nu havde erfaret, at Statsraadet var imod en provisorisk Anordnings Emanation, vilde han altsaa indskrænke sig til ved administrativ Foranstaltning at virke for det tilsigtede Øiemed og derhos erhverve en Allerhøieste Resolution for Udarbejdelsen af et Lovforslag til Forelæggelse for Rigsforsamlingen. Iøvrigt skulde han endnu kun tilføie, at ogsaa han var enig i, at der burde indrømmes Communerne endeel Medvirkning ved de geistlige Embeders Besættelse, men kun maatte det herved ikke tabes af Sigte, at Staten og Kirken ogsaa havde deres Interesser, som her skulde sees varetagne.

Det blev derefter tilført Protokollen som Statsraadets Beslutning:
At der ikke findes Anledning til at lade en provisorisk Anordning

udgaae, men at der deels ad den administrative Vei skal søges opnaaet det Øiemed, som tilsigtes ved Ophævelsen af den omhandlede jus proponendi, deels skal erhverves en Allerhøieste Resolution for, at der i den foreslaaede Retning udarbeides et Lovforslag til Forelæggelse for Rigsforsamlingen; hvorimod Ingen af Statsraadets Medlemmer havde Noget at erindre.

Protokollerne for Statsraadets tvende sidste Møder bleve oplæste og ratihaberede.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 21. juni 1848.

Aar 1848, den 21. Juni, var Statsraadet forsamlet. Fraværende var Minister Lehmann. Protokollen førtes som sædvanligt.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddeelte fra Generalpostdirektionen at have modtaget et Brev, der var indleveret under Adresse til Professor Olshausen, og ønskede Statsraadets Mening om, hvorledes der var at forholde med det.

Statsraadet vedtog, at det kunde afsendes efter sin Adresse.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste dernæst de Punkter, hvorom han, Handels- og Cultusministeren vare blevne enige, betræffende hvad der kunde tilbydes som det Yderligste med Hensyn paa Slesvigs Selvstændighed.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at ligesom han troede det fuldkommen rigtigt at søge at danne et Slesvig, der var et virkeligt Slesvig, saaledes antog han, at den eneste nødvendige Betingelse var, at det var udelukket fra det tydske Forbund, men at man forøvrigt kunde gjøre saamange Indrømmelser, som man vilde.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at han, saafremt at Dannevirke ei blev i dansk Besiddelse ved Fredsslutningen, ei kunde underskrive denne, men maatte fratræde, hvorimod han vilde understøtte et nyt Ministerium, som afsluttede paa Basis af en Grændse fra Husum til Flensborg, begge incl.

Minister Hvidt tiltraadte denne Mening.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at han troede at burde gaae

ind paa en nordligere Grændse, idet han dog udtrykkeligen maatte bemærke, at han ei var bemyndiget dertil.

Krigsministeren [Tscherning] erklærede at ville understøtte ethvert Ministerium, som sluttede en hvilkensomhelst Fred, men vilde selv i det omspurgte Tilfælde udtræde.

Conseilpræsidenten [Moltke] tiltraadte Cultusministerens Yttring.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at det forekom ham, at der endnu vare saamange Chancer til Danmarks Fordeel, at man ei kunde forsvare for Nationen at slutte Freden paa mindre fordelagtige Betingelser med Hensyn til Uafhængigheden end af Udenrigsministeren foreslaaet og med Hensyn til Grændserne end det, Cultusministeren har fremstillet, da i andet Tilfælde vi burde fortsætte Kri-gen saalænge som muligt. Han maatte derfor slutte sig til Cultusministerens Vota.

Efter flere Yttringer betræffende de af Udenrigsministeren opstillede Punkter vedtog Statsraadet disse som Basis for fortsatte Underhandlinger.

Derefter afgav *Udenrigsministeren* [Knuth] en af ham modtagen Skrivelse fra Nordamerika til Circulation.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste dernæst den jydsk Stænderforsamlings Comitteebetænkning over Valgloven, hvilken var bleven ham tilstillet fra den Kongelige Commissarius.

Derefter bemærkede *Handelsministeren* [Bluhme], at han med Hensyn paa et holstensk Skib, som var lagt under Beslag, og som skulde have været dømt ved Priseretten Dags Formiddag, havde standset dets Priisdømmelse indtil videre i Medfør af det Princip, som i Statsraadet d. 15. Mai i Anledning af et enkelt Tilfælde var adopteret, at nemlig de holstenske Skibe kun vare at detinere, men indtil videre ei at priisdømme.

Justitsministeren [Bardenfleth] tilbagetog i denne Anledning en Indstilling, som han i en lignende Sag vilde have forelagt Statsraadet.

Statsraadet erklærede sig enigt i, at den af Handelsministeren fulgte Fremgangsmaade herefter afgav Regelen i lignende Tilfælde.

I Anledning, af at *Krigsministeren* [Tscherning] oplæste en Skrivelse fra Generaladjutanten om de Fortjenester, Kjøbmand Brockdorff i Belgien havde indlagt sig ved at lette det gjennem Capitain v. Raasløff effectuerede Indkjøb af Vaaben, og det i Skrivelsen i denne Anledning stillede Spørgsmaal, hvorledes denne Mand derfor var at

vise Anerkjendelse, bestemte Statsraadet, at denne Sag indtil videre var at stille i Bero.

Dernæst refererede *Krigsministeren* [Tscherning] en Sag angaaende Opløsningen af det borgerlige Jægercorps i Aarhus; hvilken Sag afgaves til Justitsministeriet som henhørende under dettes Ressort.

Minister Hvidt oplæste den Brevvexling, der var forefaldet mellem Generalpostdirektionen og Senatet i Lübeck betræffende Postgangens Sikkerhed tilligemed en Erklæring fra den danske Consul Platzmann sammesteds, paa Grund af hvilke han androg paa, at de med Embargo belagte lübeckske Skibe, saavel som det ene, der var priisdømt, maatte frigives, idet det af Sagens Akter fremgik, at Udenrigsministeren udtrykkeligen havde bemyndiget Generalpostdirektionen til at tilsige det lübeckske Senat, at Lübecks Skibe skulde være frie for al Molest, naar Senatet opfyldte, hvad det havde lovet med Hensyn til Postgangen.

Efterat det var blevet udhævet, at det af Udenrigsministeren saaledes givne Tilsagn havde været Statsraadet ubekjendt, da Beslutning toges angaaende de lübeckske Skibes Beslaglæggelse, erklærede Statsraadet, at det samtykkede i Minister Hvidts Forslag, og at Sagen burde overlades Udenrigsministeren for, at denne efter Conference med Handelsministeren kunde gjøre Forestilling til Hans Majestæt.

Derefter oplæstes Protokollen for forrige Møde, og Mødet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 24. juni 1848.

Aar 1848, den 24. Juni, var Statsraadet samlet. Fraværende var Minister Lehmann. Handelsministeren var ved Upasselighed hindret i at være tilstede.

Præsidenten [Moltke] gjorde Statsraadet bekjendt med Resultatet af den jyske Stænderforsamlings Afstemning i Krigsskats-Sagen.

Krigsministeren [Tscherning] refererede en allerunderdanigst Forestilling til Hans Majestæt Kongen indeholdende Grundtrækkene til en fremtidig Organisation af den militaire Magt i Danmark.

Under Reservation med Hensyn til Sagens finantsielle Side fandt Statsraadet Intet at erindre mod Nedlæggelsen af bemeldte Forestilling.

Præsidenten [Moltke] refererede en Indstilling til Hans Majestæt om, at Sparekasserne maae fritages for at udrede Krigsskat af Renten af de Kapitaler, som indestaae i den Kongelige Kasse.

Minister Monrad havde nogen Betænkelighed ved denne Indstilling, da der vilde kunne anføres en Mængde lignende Tilfælde, hvor det Samme som i nærværende Tilfælde talte for en Eftergivelse af Krigsskatten.

Efterat i denne Anledning de i Indstillingens Præmisser anførte Grunde, som specielt tale for den med Hensyn til Sparekasserne foreslaaede Fritagelse, vare blevne yderligere fremhævede, bifaldt Statsraadet den ommeldte Indstilling.

Præsidenten [Moltke] refererede en af Rentekammeret afgiven Betænkning indeholdende Grundtrækkene for et Lovudkast angaaende den i Statsraadet tidligere besluttede tvungne Afløsning af Hoveriet.

Det vedtoges, at denne Sag skulde udgaae til snarest mulig Circulation.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste for Statsraadet det Svar, som han fra den svenske Udenrigsminister havde erholdt paa en Skrivelse, hvori han havde meddeelt ham de af Statsraadet vedtagne Vilkaar, under hvilke man vilde kunne gaae ind paa en Fredsslutning. Han begjærede derhos Statsraadets Bemyndigelse til at bringe i Forslag en Vaabenstilstand paa følgende Betingelser: 1) Alle Fjendligheder tilands og tilvands, altsaa ogsaa Blokade og Opbringelse af Skibe, ophøre; 2) Fangerne paa begge Sider frigives; 3) Tropperne blive paa begge Sider i de Stillinger, de nu have; 4) Vaabenstilstanden skal kunne opsiges med 14 Dages Varsel; 5) Malmøe bringes for England i Forslag som det Sted, hvor Underhandling om Fred skulle indledes.

Statsraadet samtykkede i, at der foreslaaes en saadan Vaabenstilstand, som af Udenrigsministeren proponeret.

Marineministeren [Zahrtmann] henlede Opmærksomheden paa det Ønskelige i, at Sagen, angaaende hvorledes der bliver at forholde med Hensyn til dem blandt Insurgenterne, der ere benaadede med danske Ordener, accelereres; i hvilken Anledning *Justitsministeren* [Bardenfleth] bemærkede, at den ham i bemeldte Sag afæskede Betænkning vilde blive afgiven inden næste Statsraads-Møde.

Da det ved denne Leilighed kom under Spørgsmaal, hvad der var foranstaltet med Hensyn til den i Statsraadet for en Tid siden foretagne Sag angaaende, hvorledes Tiltale vilde være at instituere imod

de Prindser af det Augustenborgske og Glücksborgske Huus, som havde deeltaget i Insurrectionen, oplyste *Udenrigsministeren* [Knuth], at han, efterat Statsraadet havde forlangt hans Ytringer over denne Sag, havde foranlediget nedsat en Commission bestaaende af Etatsraad Algreen-Ussing, Professor Paulsen og Regjeringsraad Hoepffner til at afgive Betænkning over, under hvilken Form Tiltale mod fornævnte Prindser maatte være at iværksætte.

Protokollen for forrige Møde blev oplæst og ratihaberet.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 26. juni 1848.

Aar 1848, den 26. Juni, var Statsraadet samlet. Fraværende var Minister Lehmann.

Udenrigsministeren [Knuth] havde anmeldt, at han ønskede at bringe en nærmere Bestemmelse ved Vaabenstilstands-Vilkaarene paa Bane.

Forinden Statsraadet imidlertid gik over til Behandlingen af denne Sag, tog *Udenrigsministeren* [Knuth] af nogle blandt Statsraadets Medlemmer faldne Ytringer Anledning til at opkaste det Spørgsmaal, om Statsraadet vilde ansee det ønskeligt, at han, forsaa vidt Leilighed dertil skulde frembyde sig, arbeidede hen paa at opnaae den Eventualitet, at Holsten og Lauenborg aldeles udsondredes fra det tyske Forbund og i Forening med Slesvig kom til at udgjøre en Stat i foederativ Forbindelse med Danmark.

Minister Monrad erklærede, at han aldrig vilde kunne give sin Stemme til et Arrangement, der gik ud paa Oprettelsen af en saadan slesvigholstensk Unionsstat, selv om alle dennes Bestanddele vare udenfor Forbundet; thi han var overbeviist om, at en saadan Stat snart vilde blive en aldeles tysk Stat og ende med at gaae ind under Forbundet. Hellere end at give sit Samtykke til hiint Arrangement vilde han aldeles opgive Holsten.

Krigsministeren [Tscherning] maatte bestemt udtale sig for, at man, hvis en saadan Eventualitet, som af *Udenrigsministeren* ommeldt,

skulde indtræde, gik ind paa den, idet han nemlig ansaae det for i høi Grad ønskeligt, at den danske Stat blev saa fuldstændig som muligt skilt ud af al Forbindelse med Forbundet, hvorefter man da skulde modarbeide Forbundets senere Indvirken paa den nye foederative Stat ved at danne den saa selvstændig som muligt.

Præsidenten [Moltke], *Handelsministeren* [Bluhme] og *Marineministeren* [Zahrtmann] udtalte sig ligeledes for den af Udenrigsministeren berørte Eventualitet.

Justitsministeren [Bardenfleth], der først senere hen under Mødet kom tilstede, begjærede, da han blev underrettet om de af Statsraadets Medlemmer udtalte Anskuelser med Hensyn til den omhandlede Eventualitet, tilført Protokollen, at det i Øieblikket stillede sig for ham som en yderst betænkelig Sag at arbeide hen paa en Udsondring af Holsten fra Forbundet, naar det skulde skee paa det Vilkaar, at Holsten blev sluttet til Slesvig og i Forening med dette Hertugdømme kom til at udgjøre en foederativ Stat. Da han imidlertid ikke havde været nærværende ved denne Sags Forhandling, skulde han have sig forbeholdt at udtale sin endelige Mening om Sagen.

Idet *Udenrigsministeren* [Knuth] derpaa gik over til den af ham anmeldte Sag, bemærkede han, at han havde Grund til at antage, at Preussen ikke vilde gaae ind paa saadan en kort Vaabenstilstand som den, hvortil Statsraadet i forrige Møde havde givet sit Samtykke, men at den preussiske Regjering derimod vilde arbeide hen paa at faae afsluttet en mere varig Vaabenstilstand, som kunde lede til et definitivt Arrangement. Skjøndt han for sit Vedkommende maatte ansee det for ønskeligt, hvad han ogsaa principaliter vilde arbeide hen paa, at faae afsluttet en Vaabenstilstand paa de af Statsraadet vedtagne Vilkaar, var han dog, forsaavidt dette ikke skulde lykkes, af den Mening, at man ikke let burde afvise den Conjectur, som nu sandsynligviis ved et conciliatorisk Forslag fra Preussens Side vilde frembyde sig til Afslutning af en mere varig Vaabenstilstand, navnlig paa den Basis, at Hertugdømmerne rømmedes af Tropperne fra begge Sider. Idet han i saa Henseende udhævede, at baade Rusland, England og Sverrig stærkt opfordrede til en endelig Afgjørelse af Striden, og at det var at vente, at Rusland ikke vilde vise sig gunstigt stemt for os, dersom vi afviste et Forslag fra Preussens Side, som Rusland fandt at være af den Beskaffenhed, at vi burde gaae ind paa, tilføiede han, at han, da Spørgsmaalet ved Negotiation om en varigere Vaabenstilstand for-

nemmeligen vilde komme til at dreie sig om, hvorledes Civilbestyrelsen i Slesvig skulde i Mellemtiden indtil Fredens Afslutning stilles, maatte ønske at erfare Statsraadets Mening om de forskjellige Alternativer, der ved denne Leilighed kunde komme i Betragtning, idet han iøvrigt maatte insistere paa, at han ikke blev indskrænket til ved Negocieringen at bevæge sig indenfor en altfor snæver Basis. Som saadanne Alternativer med Hensyn til Slesvigs Civilbestyrelse i Mellemtiden nævnte han først det Forslag, som tidligere var gjort fra vor Side: at den danske Konge skulde indsætte en Regjering for Slesvig, Forbundet en Regjering for Holsten, i hvilket Forslag der ingen Forandring var skeet ved, hvad der var blevet meddeelt General Oxholm ved hans seneste Mission til Petersborg, kun at det fra den danske Regjerings Side var blevet udtalt, at Kongen vilde ved Valget af en Regjering for Slesvig drage Omsorg for, at ingen Partimænd kom ind i den. Et andet Forslag var blevet stillet af Lord Palmerston og gik ud paa, at der skulde vælges 3 af Kongen og 3 af Forbundet, og at disse 6 skulde i Fælleddskab regjere begge Hertugdømmer. Fremdeles havde den svensk-norske Regjering gjort den Proposition, at Forbundet skulde vælge en Regjering for Holsten, og at Slesvig skulde regjeres af tre af Rusland, England og Sverrig dertil Valgte. Endelig var der endnu blevet bragt det Forslag paa Bane, at Slesvig skulde regjeres af Fem, hvoraf 2 valgtes af Kongen, 2 af Forbundet og 1 af England.

Minister Monrad maatte være af den Mening, at det simple Grundlag for en Vaabenstilstand var det, som vedtoges i forrige Møde; dertil burde man holde sig, idet man derved aldeles ikke præjudicerede Fredsspørgsmaalet. Hele den Idee om en intermediær Tilstand, som ikke er Fred, men som dog er Mere end en Vaabenstilstand, troede han aldrig vilde kunne føre til noget Godt, og alle de af Udenrigsministeren nævnte Forslag angaaende Slesvigs Civilbestyrelse i Mellemtiden fandt han med Undtagelse af det af den danske Regjering gjorte aldeles forkastelige.

Marineministeren [Zahrtmann] udhævede, at det maatte ansees som en absolut Fordeel for os at blive fri for den nuværende provisoriske Regjering i Hertugdømmerne, da denne Regjering nødvendigviis maatte være os meget mere imod end enhver anden Regjering, der blev sat istedet. Han føiede derhos til, at det vilde være en stor Fordeel for os at faae Hertugdømmerne rømmede af de fjendtlige Tropper,

da det ikke kunde være os en ligegyldig Sag, at de lede saa betydeligt under den fjendtlige Occupation.

Krigsministeren [Tscherning] troede vel, at Naturen af en Vaabenstilstand igrunnen maa medføre, at den er aldeles militair, men han maatte tillige paa den anden Side ansee det for fordærveligt, om vi forkastede en Vaabenstilstand, hvorved Hertugdømmerne vilde blive rømmede, og der vilde blive givet os Udsigt til Fred. Vor hele Stilling var for Øieblikket et Lotterispil, og kunde vi derfor faae en saadan Vaabenstilstand, som af Udenrigsministeren omhandlet, hvorved Fjenden Intet vandt, og vi Intet tabte, da burde vi tage den. Han maatte derhos stemme for, at det blev de 3 venskabelige Magter, som skulde vælge den Regjering, der i Mellemtiden skulde styre Slesvig; thi Kongen vilde ved at skulle vælge den komme i en stor Forlegenhed med Hensyn til de Personligheder, som skulde tages dertil, og paa den anden Side vilde hine Magters Interesse føre dem til at vælge Personer, som politisk vare Anti-Slesvig-Holstenere eller med andre Ord Personer, som vel vare stemte for Slesvigs Forbindelse med Holsten, men som vare decideret imod Slesvigs Indlemmelse i Forbundet.

Justitsministeren [Bardenfleth] skjønnede ikke, at der deri, at Preussen nu vilde gjøre Skridt til en Tilnærmelse, kunde ligge nogen Grund for os til at gaae ind paa Noget, som vi tidligere ikke havde troet at kunne gaae ind paa; men tvertimod forekom det ham snarere, at der i en saadan Tilnærmelse indeholdtes Grund for os til at holde ud. Danmark kunde efter hans Overbeviisning ikke finde sig i, at Slesvig skulde i Mellemtiden styres af en lovmæssig Regjering, som den danske Konge Intet skulde have at sige over; dette vilde være noget ganske Andet end nu at maatte finde sig i en oprørsk Regjering i Hertugdømmerne. Heller ikke kunde han ansee det Moment for afgjørende ved nærværende Leilighed, at Hertugdømmerne, jo længere de vare occuperede af de fjendtlige Tropper, desto mere vilde lide; thi det maatte vel erindres, at Hertugdømmerne selv havde forskyldt dette ved at løsrive sig fra deres lovmæssige Souverain. Han kunde ikke indsee, hvorledes Danmark skulde kunne finde sig i, at de tre Magter, der staae som Mellemmænd, indsatte en Regjering i Slesvig, medens Forbundet valgte Regjeringen for Holsten; thi heri vilde jo ligge en ligefrem indirekte Erkjendelse af, at Slesvig staaer i et svagere Forbindelsesforhold til Danmark end Holsten til Tydskland, og han dristede sig ikke til at forsvare at give sin Stemme til et saadant Arrangement.

Kunde den i forrige Møde besluttede Vaabenstilstand ikke opnaaes, men man endelig skulde ind paa en mere varig Vaabenstilstand, da maatte han urgere paa, at der med Hensyn til Valget af Slesvigs Civilbestyrelse i Mellemtiden blev fuldkommen Reciprocitet mellem den danske Konge og Forbundet, saaledes at Kongen fik en ligesaa stor Deel i Valget for Slesvigs Vedkommende som den, der indrømmedes Forbundet for Holstens, men helst maatte han dog ønske, at Kongen alene kom til at beskikke Regjeringen for Slesvig, hvorved der jo meget vel kunde fra dansk Side gives saadanne Garantier, at det blev klart, at man ikke derved vilde foregribe den endelige Ordning af Tingene. Han troede, at man ved i den omhandlede Henseende at gjøre et Tilbud bygget paa fuldkommen Reciprocitet, og hvorefter de intermedierende Magter kunde indsætte en Regjering for Slesvig, naar det tillige blev dem, der skulde vælge Regjeringen for Holsten, gjorde Alt, hvad der kunde forlanges, og at man, hvis ikke det blev modtaget, da hellere maatte holde ud med Kampen.

Marineministeren [Zahrtmann] gjorde opmærksom paa, at man, naar Talen var om Afslutning af en Vaabenstilstand, maatte se hen paa, hvad Stilling man havde, og at Fjenden i Øieblikket faktisk havde hele Hertugdømmet Slesvig paa en Deel af Haderslev Amt nær. Han maatte fuldkommen dele Krigsministerens Mening, at det absolut var bedre, at Regjeringen i Slesvig blev besat af de venskabelige Magter end af os selv.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at man ved nærværende Sag oversaae et vigtigt Moment; det var, at den nuværende provisoriske Regjering i Hertugdømmene ikke i Frankfurt ansees som provisorisk, og det vilde derfor ogsaa allerede være et meget stor Fremskridt for os, om vi kunde faae Sagen bragt dertil, at de indsatte en anden Regjering. Vi maatte ikke glemme, at vi maae finde os i Meget for at komme ud af den nærværende Situation og for at faae noget Fast at holde paa, vi ere slaaede ud af Slesvig, og det er erobret af en overlegen Fjende; Meget vilde derfor allerede være vundet ved at faae Fjenden til at vige tilbage fra den erobrede Jord, og det gjorde i hans Tanker ikke noget Væsentligt, om de mæglende Magter kom til at indsætte en Regjering i Slesvig, medens Forbundet skulde vælge en Regjering for Holsten. Han maatte sluttelig komme tilbage til, at naar Statsraadet tog de faktiske Forhold, som de ere, i Betragtning, burde man tage imod en saadan Vaabenstilstand, som Udenrigsministeren

havde stillet i Perspectiv; man kunde instruere Udenrigsministeren om, at han hellere skulde vælge det ene end det andet Alternativ, men man burde ikke indskrænke ham ved at binde ham i Henseende til Smaa-ting.

Minister Monrad bemærkede, at det Faktiske er, at de mæglende Magter ville à tout prix have Fred, dertil ville de bruge den Magt, man giver dem til at indsætte en Regjering for Slesvig, og man maatte være beredt paa, at de ved Valget af Regjeringen vilde lade sig lede af hiint Hensyn. Han maatte vedblivende være af den Formening, at det Simple var, først en militair Vaabenstilstand og derefter at underhandle om Fred; i Alt, hvad der ligger mellem begge, er der Uærlighed.

Præsidenten [Moltke] yttrede, at han med Hensyn til det foreliggende Spørgsmaal maatte ansee det temmelig ligegyldigt, hvilket af de Alternativer, som Udenrigsministeren havde opstillet for Slesvigs Bestyrelse i Mellemtiden i civil Henseende, man valgte, naar kun den nuværende provisoriske Regjering herved ikke kom i Betragtning, da en Indrømmelse fra dansk Side med Hensyn til at lade den vedblive i Mellemtiden vilde være det Samme som at legalisere Oprøret. Principaliter meente han iøvrigt, at man burde holde sig til den i forrige Møde besluttede militaire Convention; men kunne denne ikke opnaaes, og opstod der saaledes Spørgsmaal om en midlertidig Civilbestyrelse i Slesvig, da maatte man gribe de Chancer, der tilbød sig, og det var blot om at gjøre at faae udnævnt en Regjering og det en saa hensigtsmæssig som muligt; hvilket af de flere Alternativer, der tilbød sig, man valgte, var som sagt med den ovenberørte Undtagelse temmelig ligegyldigt; thi det Hele blev jo kun en provisorisk Stilling.

Minister Hvidt sluttede sig aldeles til, hvad Justitsministeren og Cultusministeren havde udtalt, og ansaae det i høieste Maade betænkeligt at gaae ind paa noget af de nye Forslag, som Udenrigsministeren havde bragt paa Bane med Hensyn til en midlertidig Civilbestyrelse i Slesvig.

Det blev derefter i Henhold til den stedfundne Discussion og efter en kort yderligere Forhandling tilført Protokollen som Statsraadets Votum:

Majoriteten (Præsidenten, Handelsministeren, Udenrigsministeren, Krigsministeren og Marineministeren) beslutter: Der gives Udenrigsministeren frie Hænder til at afslutte en mere varig Vaabenstilstand, ifølge hvilken Hertugdømmerne rømmes af Tropperne fra begge Sider,

dog med følgende Indskrænkninger i Henseende til Valget af den Regjering, der i Mellemtiden skal styre Hertugdømmerne: 1) om den nuværende provisoriske Regjering som saadan skal der i saa Henseende ikke kunne blive Tale; 2) naar det paa nogen Maade han undgaes, bør man ikke indlade sig paa, at der endogsaa kun som noget aldeles Provisorisk bliver en Regjering, der under Eet skal omfatte begge Hertugdømmer, 3) Forbundet bør ubetinget ikke have nogen Andeel i Valget af Regjeringen for Slesvig.

Minoriteten (Justitsministeren, Cultusministeren og Minister Hvidt) voterer for, at Udenrigsministeren ved Underhandlingen om en varigere Vaabenstilstand bør fremdeles underkastes den yderligere Indskrænkning, at der med Hensyn til Valget af de omhandlede Regjeringer respective for Slesvig og for Holsten bør være fuldkommen Reciprocitet imellem Kongen af Danmark og Preussen (paa Forbundets Vegne), saaledes at Kongen erholder en ligesaa stor Deel i Valget for Slesvigs Vedkommende, som den der indrømmes Preussen for Holstens.

Det samlede Statsraad vedtog endvidere paa dertil af Udenrigsministeren givne Anledning:

Ved Vaabenstilstanden maae de beslaglagte Skibe ialtfald ikke frigives uden Erstatning for de Udlæg, Regjeringen har havt med Hensyn til disse Skibe og deres Mandskab og tillige om muligt ikke uden Erstatning for de i Jylland udskevne Contributioner (calculatorisk anslaaede til 3 à 400,000 Rbd.), hvorimod Fordring paa Erstatning for de i Slesvig hævede Contributioner (calculatorisk anslaaede til 250,000 Rbd.) ikke absolut behøver at fastholdes.

Præsidenten [Moltke] forelæste den fra Justitsministeren indløbne Betænkning i Sagen angaaende, hvorledes der bliver at forholde med de danske Ordener, som bæres af Personer, der have deeltaget i de revolutionaire Bevægelser i Hertugdømmerne.

Samtlige Statsraadets Medlemmer erklærede sig enige i den forelæste Betænkning.

Præsidenten [Moltke] meddeelte Statsraadet Udfaldet af den jydsk Stænderforsamlings Afstemning i Sagen angaaende Valgloven for Rigsforsamlingens Dannelselse, hvorom han havde modtaget Underretning fra den Kongelige Commissarius.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte Statsraadet følgende

Punkter, som Comitteen angaaende Forfatningsloven var kommet overens om:

- 1) Der skal være 2 Kamre, et Deputeretkammer og et Senat.
- 2) Deputeretkammeret skal bestaae af samme Antal Medlemmer, valgte paa samme Maade og efter samme Distrikter, som bestemmes ved Valgloven for Rigsforsamlingens Dannelse. Valgene gjælde for 4 Aar og fornyes heelt. De Deputerede erholde 3 Rbd. i Diætpenge om Dagen og desuden Reisegodtgjørelse. Valgbarhed til Deputeretkammeret indtræder med 25 Aars Alderen.
- 3) Senatet skal bestaae af $\frac{1}{3}$ saa stort Antal Medlemmer som Deputeretkammeret. (Justitsministeren var for sit Vedkommende tilbøielig til, at Antallet skulde være det halve mod Deputeretkammeret). Vælgerne skulle være de samme, som vælge til Deputeretkammeret. (Justitsministeren troede imidlertid, at det halve Antal af Senatets Medlemmer kunde vælges af Communalraadene). Valgene skulde foregaae sogneviis efter Amtsdistrikter og uden Fremstilling af Kandidater. Valgene skulde gjælde for 8 Aar; hvert 4de Aar skulde Halvdelen af de Valgte afgaae. Senatets Medlemmer skulde ikke have Diæter eller Reisegodtgjørelse. Valgbarheden skulde indtræde med det 35te eller maaskee først med det 40de Aar. Ingen Census med Hensyn til Valgbarhed skulde finde Sted (dog havde Justitsministeren nogen Tvivl i denne Henseende).
- 4) For Valgbarhed til begge Kamre skal Religionen ikke omtales som Betingelse.

Minister Monrad fremhævede, at Comitteen var gaaet ud fra det Hovedprincip, at Vælgermyndigheden ikke deles imellem to Klasser. Det af Statsraadet tidligere opstillede Lighedsprincip krænkedes ikke ved det foreslaaede Valg af et 1ste Kammer, medens man paa den anden Side ved Samme vilde tilveiebringe en Regulator til at forebygge en altfor fremskyndet Bevægelse, i hvilken Henseende han specielt udhævede, at der til at kunne vælges til Medlem af bemeldte Kammer skulde fordres en større Alder end med Hensyn til Deputeretkammeret, at ingen Fremstilling for Vælgerne skulde finde Sted, at Valget skulde skee efter større Kredse, nemlig efter Amter, hvilket vilde have til Følge, at kun Personer, der havde erhvervet sig en større og mere udbredt Anseelse, kunde blive valgte, samt at Valget skulde gjælde for en længere Periode og ikke fornyes paa eengang.

Handelsministeren [Bluhme] ansaae det vel for et Spørgsmaal, om Tokammerssystemet vilde finde Anklang efter den revolutionaire Tilstand, der i Øieblikket er i Europa; men han maatte dog indrømme, at dette System var at foretrække, og han skulde navnlig ikke have Noget at erindre imod det foreslaaede Tokammerssystem, skjøndt han iøvrigt rigtignok ikke troede, at det modererende Element, som skulde tilveiebringes ved samme, vilde være meget stærkt.

Krigsministeren [Tscherning] betragtede det, i Henhold til hvad han ved tidligere Leiligheder havde yttret, som en ligegyldig Ting, om der blev eet Kammer eller to Kamre. Det foreslaaede 1ste Kammer vilde iøvrigt efter hans Mening Intet faae at betyde, saalænge det ikke kom til at staae paa den øverste Spidse af den dømmende Magt. Med Hensyn til Antallet af Medlemmerne i 1ste Kammer var han enig med dem, som stemmede for det mindste Antal. Hvad angik Maaden, hvorpaa det 1ste Kammer skulde dannes, da forekom det ham simplest, at Deputeretkammeret designerede Kandidaterne, og at Kongen valgte af dem. En anden Maade, hvorpaa Kammeret kunde dannes, var, at hvert Amt valgte et lige Antal, ved hvilken Leilighed da Kjøbenhavn maatte gaae ind under det vedkommende Amt; havde vi Provindser, som repræsenterede politiske Eenheder, burde øverste Kammer repræsentere dem.

Udenrigsministeren [Knuth] troede, at den Betydning, 1ste Kammer skulde faae, maatte skaffes ved, at dette Kammer fremkom paa en anden Maade end Deputeretkammeret. I den Henseende henkastede han som en Idee, at Deputeretkammeret deelttes i Bureauer, og at hvert af dem kom til at designere et vist Antal Medlemmer, hvoriblandt Kongen valgte til 1ste Kammer.

Præsidenten [Moltke] skjønnede ikke rettere, end at der laae en større Garantie i Tokammerssystemet end i Eetkammersystemet; men det var ham dog ikke ganske klart, om der ikke med Hensyn til Valget af Medlemmer til de 2 Kamre helst burde, for at Øiemedet kunde opnaaes, gaaes to forskjellige Veie. Han tilføiede iøvrigt, at om et Pairskammer kunde der her i Landet ikke være Tale.

Minister Monrad meente dog, at det 1ste Kammer vilde efter Comittees Forslag faae en anden Charakter end Deputeretkammeret, medens det derhos, som udgaaet umiddelbart af Folket, vilde kunne træde op med samme Berettigelse som Deputeretkammeret.

Iøvrigt fremkom der i Statsraadet ingen Erindringer med Hensyn til de af Justitsministeren nævnte Punkter, der forresten ligesom de følgende Punkter af den hele Forfatningssag, der paa samme Maade nævntes for Statsraadet, kun skulde betragtes som foreløbigen meddeelte, uden at der i Henseende til dem toges nogen endelig Beslutning, forinden Statsraadets Medlemmer havde haft Leilighed til nærmere at overtænke samme. Statsraadet vedtog derhos, at Forfatningssagen skulde fra idag af ansees som staaende under Forhandling ved hvert paafølgende Statsraads-Møde.

Justitsministeren [Bardenfleth] nævnte derefter følgende Punkter, som Comitteen fremdeles var bleven enig om:

Kongen skal bekjende sig til den lutherske Troesbekjendelse og skal være myndig med det 18de Aar; han skal have absolut Veto; han maa ikke uden Kamrenes Samtykke være Hoved for en anden Stat; han skal være ukrænkelig; Ministrene skulle være ansvarlige, saa at ingen Kongelig Resolution er gyldig uden Contrasignatur; Embederne skulle besættes af ham i samme Omfang som hidtil, og Forandring heri kan kun skee ved Lov; de af Kongen ansatte Embedsmænd kunne med Undtagelse af Dommere af ham atter afskediges uden Dom, dog i saa Fald med Pension efter visse Regler, der blive at bestemme ved Lov.

Imod de saaledes nævnte Punkter blev fra Statsraadets Side Intet erindret, idet Statsraadet derhos udtalte sig for, at der med Hensyn til Arvefølgen ingen Bestemmelser for Øieblikket kunde tages i Forfatningsloven, men at der skulde forbeholdes Ret til at forandre Kongeloven i den Henseende.

Paa dertil af *Handelsministeren* [Bluhme] given Anledning samtykkede Statsraadet i, at et Kjøbmand Westenholtz i Hamborg, der er Borger i Holsten, tilhørende Skib, som var kommet hertil med en i Holsten indtaget Ladning, hvilken sidste allerede ved administrativ Foranstaltning var frigiven, maatte frigives for den paa samme lagte Embargo.

Protokollen for forrige Møde blev oplæst og ratihaberet.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 28. juni 1848.

Aar 1848, den 28. Juni, var Statsraadet samlet. Fraværende var Udenrigsministeren og Minister Lehmann.

Præsidenten [Moltke] forelæste en Skrivelse fra den Kongelige Commissarius ved den jydsk Stænderforsamling, hvori indberettes angaaende Forsamlingens Slutning, m. m.

Skrivelsen tages til Protokollens Følge.

Forsaavidt i bemeldte Skrivelse Opmærksomheden henleddes paa det Ønskelige i, at Sagen om Egaliseringen af det frie og ufrie Hartkorns Beskatning afgjøres ved en provisorisk Anordning, inden Valgene til den bebudede Rigsforsamling foretages, forbeholdt Statsraadet sig, naar Udkast til den paagjældende Lov var blevet udarbejdet af Rentekammeret, at tage nærmere Bestemmelse om, hvorvidt en provisorisk Anordning skulde udgaae.

Præsidenten [Moltke] refererede en allerunderdanigst Forestilling fra Rentekammeret angaaende det de Roskildske Stænder i 1846 forelagte Udkast til en Plakat om Oprettelse af Bomme paa de mindre Landeveie i gamle Kjøbenhavns Amt.

En Extract af bemeldte Forestilling blev fremlagt til Protokollen. Statsraadet erklærede sig enigt med Rentekammeret i, at det paagjældende Udkast ikke emanerer som Lov.

Krigsministeren [Tscherning] oplæste nogle Meddelelser fra General Hedemann.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Aftenmøde i statsrådet onsdag d. 28. juni 1848.

Samme Dags Aften var Statsraadet atter samlet.

Fraværende var Minister Lehmann.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, at han med General Oxholm, der nu var vendt tilbage fra Petersborg, havde modtaget den russiske Regjerings Svar med Hensyn til de ved Kongens Nærværelse i Malmø opstillede Vaabenstilstandsvilkaar, hvilket Svar gik ud paa, at Keiseren i det Væsenlige vilde understøtte disse Vilkaar, men kun diplomatisk. Efterat Ministeren havde oplæst bemeldte Svar tilligemed en Note fra den russiske Regjering til Sammes Gesandt i Berlin, til-

føjede han, at han var bleven underrettet om, at en Afsending fra Berliner-Kabinettet var ankommet til Malmø, og at han i den Anledning havde sendt Grev Plessen over til Sverrig for underhaanden at erkyn- dige sig om, hvorvidt den preussiske Afsending var tilbøielig til at afslutte en kortere Vaabenstilstand. Efter den Underretning, Grev Ples- sen havde indhentet, var den preussiske Gesandt imidlertid kun be- myndiget til at afslutte en længere Vaabenstilstand, til hvilken Afsen- dingen havde udarbejdet et Udkast, hvoraf Plessen ad privat Vei havde skaffet sig en Gjenpart, hvilken Udenrigsministeren nu forelagde Stats- raadet. Udenrigsministeren forelagde fremdeles et fra Lord Palmerston modtaget definitivt Forslag til en endelig Afgjørelse af Krigen, hvilket Forslag, der næsten ganske faldt sammen med den af Bunsen tidligere gjorde Proposition, oplæstes.

Det ovennævnte preussiske Udkast til en Vaabenstilstand, med Hensyn til hvilket Udenrigsministeren begjærede Statsraadets Beslut- ning om, hvorvidt man, saafremt der ikke skulde kunne opnaas Vaa- benstilstand paa bedre Vilkaar, skulde gaae ind paa samme, blev oplæst og derefter punktviis gennemgaaet af Statsraadet.

Ved saaledes at gennemgaae de enkelte Punkter vedtog Statsraadet følgende Modificationer i disse:

1) Hvad Indledningen angaaer, da blev Statsraadet enigt om, at Vaa- benstilstanden helst maatte indgaaes for en Tid af 8 Maaneder; hvis ikke dette kunde opnaas, skulde det blive ved de i Indledningen bestemte 3 Maaneder, og intet Tidsrum mellem 3 og 8 Maaneder maatte vælges.

Med Hensyn til dette Punkt gjorde iøvrigt *Marineministeren* [Zahrt- mann] opmærksom paa, at hvis Vaabenstilstanden skulde komme til at ophøre ved Udløbet af 3 Maaneder, vilde det til den Tid paa Grund af Aarstiden ikke være muligt for Marinen at blokere de fjendtlige Havne.

2) I Henseende til Indledningen blev det fremdeles vedtaget, at den Stilling, som den danske Armee i Tilfælde af Vaabenstilstandens Opsigelse skal kunne indtage, skal være den, som Armeen i nær- værende Øieblik har, nemlig Als besat og Forpostlinien ved Ha- derslev.

3) Hvad angaaer Udkastets 2den Post, da besluttedes, at der skulde arbeides hen paa om muligt at faae bestemt, at de politiske Fanger efter deres Løsladelse ikke maae ansættes i civile Embeder i Hertug- dømmene, saalænge Vaabenstilstanden varer.

- 4) Med Hensyn til 3die Post angaaende Skibenes Udlevering og de i Jylland af Fjenden udskrevne Contributioner vedtoges det af Lord Palmerston i Henseende til disse Gjenstande gjorte Forslag.
- 5) Det under 5te Post opstillede første Alternativ forkastedes.¹⁾
- 6) Hvad 6te Post angaaer, da besluttede Statsraadet, at de insurgerede Officerer skulle være udelukkede fra de Tropper, som under Vaabenstilstanden skulle være i Slesvig.
- 7) Saalænge Vaabenstilstanden varer, skal Regjeringen i Hertugdømmerne saameget som muligt holde sig til det reent Administrative, og navnlig maae i den Tid Stænderne ikke sammenkaldes, og ingen nye Love gives; det Overskud, som bliver tilbage fra Dækningen af ordinaire Udgifter i Hertugdømmerne, skal anvendes til forholdsmæssig Deeltagelse i de for Danmark og Hertugdømmerne fælleds Statsudgifter: Statsgjæld og Hofholdning.

Efterat det forelæste preussiske Udkast saaledes var blevet gennemgaaet, gjentog *Udenrigsministeren* [Knuth] sin Begjæring om at erholde Statsraadets Bestemmelse for, om han maatte ansee sig bemyndiget til at entrere paa bemeldte Udkast (med de af Statsraadet vedtagne Modificationer), forsaavidt det, alle hans Bestræbelser uagtet, ikke skulde være ham muligt at opnaae bedre Vaabenstilstands-Vilkaar.

Krigsministeren [Tscherning] voterede i Henhold til, hvad han oftere forhen i Statsraadet havde yttret, for, at der sluttes en Vaabenstilstand paa de paagjældende Vilkaar, naar bedre ikke kunde skaffes.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte være af den bestemte Formening, at der fortiden ikke bør gives Fuldmagt til at slutte nogen Vaabenstilstand paa ringere Vilkaar end dem, som bleve opstillede ved Kongens Nærværelse i Malmøe, og som Rusland nu havde lovet at understøtte. Navnlig saae han ingen Mulighed i at kunne gaae ind paa det foretagne Udkasts Bestemmelse om Hertugdømmernes Regjering i Mellemtiden, da denne Regjering vilde i Virkeligheden blive en aldeles slesvig-holstensk, og da Antagelsen af den paagjældende Bestemmelse vilde efter hans Overbeviisning blive afgjørende for Slesvigs hele Fremtid. Blev Vaabenstilstand afsluttet paa de af Preussen foreslaaede Vilkaar, da forekom det ham, at det med det Samme maatte være forbi med det nærværende Ministerium, thi hine Vilkaar stred i den Grad mod Ministeriets Program, at Samme ikke kunde blive staaende. Betragtede han alle forhaanden værende Omstændigheder, da maatte han

¹⁾ Se noten s. 345.

ansee det for at være i Danmarks Interesse, at Spørgsmaalet om en Afgjørelse paa Striden, naar den ikke kunde skee paa Vilkaar, der ere gunstige for os, blev endnu hendraget i nogen Tid, og han skjønnede ikke, at der herved kunde være Synderligt at risikere.

Marineministeren [Zahrtmann] fremhævede, at saaledes som vi staae i Øieblikket, staae vi alene med de os venskabelige Magter; ved at afvise den foreslaaede Vaabenstilstand vilde vi komme til at staae ene, og han maatte derfor stemme for, at Udenrigsministeren fik Fuldmagt til at afslutte den, naar ingen bedre var at erholde. Man vilde da altid under Vaabenstilstanden, naar først den fjendtlige Armee var ude af Landets Grændser, kunne afvente de Chancer, som maatte tilbyde sig.

Præsidenten [Moltke] gjorde i Anledning af, hvad Justitsministeren havde yttret, opmærksom paa, at der, saalænge man holdt sig paa Vaabenstilstandens Gebet, Intet var foregrebet med Hensyn til en endelig Afgjørelse af Sagerne, og at der derfor heller ikke saalænge kunde være Tale om Tilisodesættelse af Programmet, medens man derimod paa den anden Side vandt Pusterum ved Vaabenstilstanden.

Cultusministeren [Monrad] maatte vel foretrække, at en simpel militair Vaabenstilstand blev afsluttet, og navnlig havde han store Betæneligheder med Hensyn til den Autoritet, der efter det idag forelagte Udkast skulde i Mellemtiden regjere i Hertugdømmerne, ligesom han ogsaa fandt det uheldigt at tage nogen Beslutning, forinden man vidste, hvad Indtryk den seneste russiske Note vilde gjøre paa Berliner-Kabinettet. Men imidlertid kunde han dog, efter de idag gjorte diplomatiske Meddelelser, ikke indsee Andet, end at han maatte give Udenrigsministeren Fuldmagt til paa de af Preussen foreslaaede Vilkaar (med de af Statsraadet vedtagne Modificationer) som den yderste Grændse, hvortil man kunde gaae, at afslutte en Vaabenstilstand, hvis ingen bedre skulde kunne opnaaes.

Efterat *Udenrigsministeren* [Knuth] yderligere havde urgeret paa Vigtigheden af at erholde Statsraadets Fuldmagt til i værste Tilfælde at afslutte en Vaabenstilstand paa de omhandlede Vilkaar, erklærede samtlige Statsraadets Medlemmer med Undtagelse af *Justitsministeren* [Bardenfleth] sig enige i at meddele Udenrigsministeren saadan Fuldmagt.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede slutteligen, at han agtede selv at tage imorgen tidligt til Malmøe for at underhandle med den

preussiske Afsending; i hvilken Anledning det imidlertid fra flere Steder blev erindret, at det syntes mere passende, at Udenrigsministeren afsendte en Befuldmægtiget i det nævnte Øiemed.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 1. juli 1848.

Aar 1848, den 1ste Juli, var Statsraadet samlet under Hans Majestæt Kongens eget Allerhøieste Præsidium.

Fraværende var Udenrigsministeren og Minister Lehmann.

Depesche-Secretairen i Udenrigsministeriet, Kammerherre Reedtz, havde efter Allerhøieste Befaling indfundet sig for at referere den Sag, der havde givet Anledning til nærværende Møde. *Kammerherre Reedtz* bemærkede i denne Henseende, at der fra den herværende svenske Minister var indkommet til Udenrigsministeriet en meget pressant Skrivelse, hvormed fremsendes en Note, hvori den svenske Udenrigsminister melder, at han havde forsøgt det Yderste for at faae den preussiske Afsending Grev Pourtalès til at antage § 5 i de Malmøeske Vaabenstilstands-Vilkaar, men at dette ikke var lykkedes, idet Greven holdt paa den tilsvarende § 5 i det af ham meddeelte Udkast til en Vaabenstilstand.¹⁾ Den svenske Udenrigsminister havde derfor raadet

¹⁾ Til belysning af diskussionen i statsrådet om dette vigtige punkt aftrykkes henholdsvis det danske og det preussiske udkast til den omstridte bestemmelse om civilstyrelsen i hertugdømmerne under våbenstilstanden samt formuleringen i våbenstilstandsoverenskomsten af 2. juli 1848.

Det danske udkast af 10. juni 1848:

L'administration civile de Duché de Holstein sera confiée à des fonctionnaires désignés, au nom du Roi de Danemarck, par la Confédération Germanique, celle du Slesvig à des fonctionnaires nommés par ce Souverain, qui s'engage à choisir à cet effet des personnes, qui, dans les localités respectives, jouissent de la confiance publique, sous la seule réserve qu'elles n'ayent point pris une part active aux évènements politiques des derniers temps.

Det preussiske udkast, fremlagt af grev Pourtalès 28. juni 1848:

L'autorité établie de fait depuis le commencement des hostilités dans les deux duchés continuera à diriger les affaires du Slesvig et du Holstein au nom du Roi pendant les quinze premiers jours qui suivront la conclusion de l'armistice. Ces 15 jours écoulés cette autorité sera remplacée:

den danske Regjering til at gaae ind paa en Modification af hiin §, idet han blandt Andet havde henledet Opmærksomheden paa den store Fordeel, som det under alle Omstændigheder vilde være for Danmark, at Hertugdømmerne bleve rømmede. Den herværende svenske Gesandt havde derhos ogsaa i sin Skrivelse givet at forstaae, at de pecuniaire Midler ikke tillade den svenske Regjering at lade deres Tropper blive staaende her i Landet i synderlig længere Tid.

Kammerherre Reedtz oplæste fremdeles en af Grev Knuth udkastet Modification af den omspurgte § 5, idet han bemærkede, at der var et Slags Haab om, at denne Modification vilde blive antaget af Grev Pourtalès. Han tilføjede derhos, at for Grev Knuth gjorde ved nærværende Sag især den Betragtning sig gjældende, at det navnlig med Hensyn til Sverrig og Rusland maatte ansees ønskeligt, at den danske Regjering viste det størst mulige Maadehold, da begge hine Magter, som havde tilsagt Danmark deres Hjælp, havde raadet dertil, og det var rigtigst ikke at tabe den Opinion hos dem, at man var tilbøielig til al mulig Moderation.

Samtlige de af Kammerherre Reedtz paaberaabte Aktstykker havde Statsraadet umiddelbart forinden Mødet havt Leilighed til at gjøre sig bekjendt med.

Hans Majestæt Kongen bemærkede, at han for sit Vedkommende var utilbøielig til at indvilge i nogen Modification af § 5, saaledes som denne § var affattet i de Malmøeske Vaabenstilstands-Vilkaar. Hans

Alt. 1: par six personnes désignées par le Roi de Danemark entre douze candidats élus par les États provinciaux du Slesvig et du Holstein réunis pour cette occasion et qui procéderont à cette élection pendant les premiers huit jours qui suivront la conclusion de l'armistice.

Alt. 2: par six personnes choisis parmi les notables des deux duchés et dont trois seraient à la nomination du Roi de Danemark et trois à celle de la diète Germanique.

Ces six personnes auront à s'entendre sur le choix d'un septième qui remplirait les fonctions de Président et qui devrait également être pris parmi les habitans des deux Duchés, et si l'entente sur ce choix était impossible, la Grande Bretagne en qualité de Puissance médiatrice serait appelée à le désigner d'office, toujours dans les limites ci dessus indiquées.

Våbenstilstanden af 2. juli 1850, art. 7:

Les deux parties contractantes désirant aussi promptement que possible ramener l'ordre et la tranquillité dans les Duchés, sont convenues que le mode d'administration en vigueur avant les évènements du mois de Mars sera rétabli pour la durée de l'armistice. L'administration collective des deux

Majestæt fremhævede i saa Henscende, at Rusland var aldeles gaæet ind paa disse Vilkaar, at der efter Grev Pourtalès's Afrcise fra Preussen var kommet et nyt Ministerium til Roret, og at det saaledes, da han ikke kunde have nogen Instrux fra dette Ministerium, syntes synderligt at afslutte med ham en Convention, der var bygget paa en Fuldmagt fra det forrige Ministerium, samt endelig at det nye Ministerium havde ladet de preussiske Tropper i Slesvig rykke frem. Skulde imidlertid Statsraadet være stemt for at gaae ind paa en Modification af den omhandlede § uagtet Alt, hvad der saaledes efter Allerhøistsammes Anskuelser talte derimod, da skulde Hans Majestæt vel ikke lægge Statsraadet nogen Hindring iveien for Vaabenstilstanden, og Han skulde derfor heller ikke nægte sin Underskrift paa den fornødne Fuldmagt til Udenrigsministeren, men Statsraadet maatte da selv tage Ansvaret i den paagjældende Henscende paa sig. Hans Majestæt opfordrede derefter Statsraadets Medlemmer til at yttre sig i den omhandlede Henscende.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at som Hans Majestæt allernaadigst vilde have erfaret af den allerunderdanigste Forestilling, som han i Udenrigsministerens Fraværelse havde efter dennes Anmodning igaar forelagt Allerhøistsamme, var Statsraadet efter at have discuteret Sagen blevet enigt om, at det maatte ansees tilraadeligere at følge de i Forestillingen fremsatte Vaabenstilstands-Vilkaar, om end disse ikke kunde ansees for ønskelige, end at udsætte sig for maaskee alene, uden

Duchés sera composée de cinq Membres à prendre parmi les notables de ces Duchés, qui jouissent de l'estime et de la considération générale et qui administreront les Duchés d'après les lois et ordonnances existantes au nom du Roi de Danemark, en Sa qualité de Duc de Slesvig et de Holstein, et avec la même autorité à l'exception du pouvoir législatif. Deux de ces Membres seront choisis par le Roi de Danemark pour le Duché de Slesvig, et deux par le Roi de Prusse, au nom de la Confédération Germanique pour le Duché de Holstein. Ces quatre Membres en choisiront un cinquième, qui remplira les fonctions de Président de l'administration collective des deux Duchés, et si l'entente sur ce choix était impossible, la Grande Bretagne, en qualité de Puissance Médiatrice, sera invitée à désigner ce cinquième Membre, toujours parmi les habitants d'un des Duchés. Il est convenu que ni les Membres de l'administration en fonctions avant le 17 Mars ni ceux qui ont composé le Gouvernement depuis cette époque ne pourront faire partie de cette nouvelle administration (Regierung) laquelle entrera en fonctions aussitôt que possible et au plus tard quinze jours après la signature de la présente Convention.

Hjælp af de Allierede, at skulle fortsætte Kampen. Hans Majestæt havde imidlertid bestemt yttret, at Allerhøiøstsamme ønskede ikke at gaae ind paa den 5te §, men derimod at holde sig til den tilsvarende § i de Malmøeske Vaabenstilstands-Vilkaar, og for da ikke at opholde Sagen havde Præsidenten troet at burde allerunderdanigst tilraade Hans Majestæt foreløbigen at bemyndige Udenrigsministeren til paa de foreslaaede Vilkaar at afslutte en Overeenskomst om de øvrige Punkter, men derimod allernaadigst at tilkjendegive, at Sagen forsaa-vidt § 5 angik, skulde sættes in suspensio. I Overeensstemmelse hermed var der blevet Udenrigsministeren meddeelt Fuldmagt, og Spørgsmaalet om den meerbemeldte 5te § forelaae nu efter Hans Majestæts allernaadigste Befaling til Afgjørelse. Hvad da nu dette Spørgsmaal angik, maatte Præsidenten bemærke, at den af Kammerherre Reedtz berørte svenske Note, der fremstiller Sagen som saa presserende, hverken var Hans Majestæt eller ham selv bekjendt, da Allerhøiøstsamme igaar tog den nysnævnte Beslutning, og der kunde saaledes ved den Leilighed ikke tages Hensyn til samme. Efter imidlertid at være bleven bekjendt med denne Notes Indhold, forekom det ham, at den, saaledes som den var affattet, var saa stringent, og at der i den var fra svensk Side givet saamegen Anledning til at gaae ind paa Modification af den omhandlede § 5, at han vilde ansee det betænkeligt at fravige den Beslutning, som Statsraadet i sit tidligere Møde havde taget med Hensyn til denne §. Han skulde derfor yttre som sin Mening, at uagtet han havde Meget imod denne §, saaledes som den var affattet i det preussiske Udkast, saa ligger Sagen dog saaledes for, at det vel turde være et endnu større Onde at afbryde Underhandlingerne og saaledes maaskee udsætte sig for at staae ene med egne Kræfter imod den tyske Magt end at gaae ind paa bemeldte §.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at den Fasthed, hvormed det preussiske Kabinet syntes at holde paa den omhandlede § i Udkastet, forekom ham at være et tydeligt Beviis paa, at dette Kabinet selv lægger høi Vægt paa den Omstændighed, at Administrationen under Vaabenstilstanden bliver fælleds for begge Hertugdømmer, for at der herfra igjen kan drages en Analogi med Hensyn til, hvad der senere ved den endelige Fred kan være at fastsætte; og paa Grund heraf maatte han finde det farligt at gaae ind paa en Betingelse, som var diametralt modsat den Anskuelse, hvorfra Ministeriet gik ud, da det modtog det Hverv af Hans Majestæt at føre Ordningen af Hertugdøm-

mernes Forhold igjennem. Var der først ved Vaabenstilstands-Vilkaarrene blevet statueret en fælleds Regjering for begge Hertugdømmer, da var der vistnok kun lidet Haab om ved Freden at opnaae et gunstigere Resultat, og han for sit Vedkommende maatte ansee det saa tvivlsomt, om en under Vaabenstilstanden i længere Tid fortsat fælleds Regjering senere kunde omdannes, at han ikke turde sætte nogen Liid hertil. En slig Bestemmelse om en fælleds Regjering for Hertugdømmerne vilde ogsaa heri Landet frembringe en saadan Misstemning, at Ministeriet vilde tabe den Tillid, som det hidtil turde have været i Besiddelse af, og han maatte ialtfald for sit eget Vedkommende ansee det tvivlsomt, om han, naar hiin Bestemmelse blev tagen, vilde see sig istand til længere at beholde sin Portefeuille. Heller ikke kunde han erkjende, at Omstændighederne for Øieblikket vare saadanne, at Ministeriet af Hensyn til dem skulde være nødsaget til at tilraade Hans Majestæt at gaae ind paa den omhandlede §, og navnlig maatte han fraraade at indlade sig herpaa, saalænge vor Stilling ikke var saadan, at vi ved at vægre os for at antage §'en vilde sætte os i en aldeles isoleret Stilling og unddrage os al Hjælp af de venskabelige Magter. Hvad den af Kammerherre Reedtz idag meddeelte Omredaktion af §'en angik, da kunde han ikke skjønne, at der ved samme vilde være synderligt vundet, ligesom han i det Hele ikke saae, hvorledes man i Henseende til Administrationen under Vaabenstilstanden af Hertugdømmerne kunde være tjent med Andet end at holde sig til det i saa Henseende af Hans Majestæt i Malmø gjorde Forslag. Efter sin fulde Overbeviisning maatte han derfor, i Henhold til hvad han havde yttret, og skjøndt ogsaa han vilde være yderst tilbøielig til at ønske en foreløbig Convention afsluttet, udtale som sit Votum, at man, hvis man kan vente, at den svenske Regjering vil vedstaae det Løfte, som den har givet om med væbnet Magt at staae bi, naar det egenlige Danmark angribes, hellere burde, da Chancerne i det Hele efter hans Formening ikke stille sig saa uheldigt, vove det Yderste end indlade sig paa Noget, som kan have saa uheldige Følger som den omhandlede Bestemmelse i det preussiske Udkast. Forsaavidt Statsraadet skulde gaae ind paa denne Bestemmelse, forbeholdt han sig at tage nærmere under Overveielse, hvorvidt han kunde vedblive at have Sæde i Ministeriet.

Minister Monrad: At Sverrig ikke vil hjælpe os forekom ham klart af Lagerheims Brev, hvor det siges, at den svenske Regjering ikke i oeconomisk Henseende har Raad til at lade Tropperne blive her i Lan-

det synderligt længere; og at der heller ikke fra Rusland kan ventes Understøttelse fremgik tydeligt dels af den aldeles forandrede Holdning, som Rusland for nogen Tid siden uden Grund havde antaget imod Danmark, dels af Ruslands forandrede Stilling til Preussen. Disse Magters Stilling til Danmark afhænger af, hvad der convenerer dem efter den almindelige europæiske Politik til enhver Tid, og han troede ikke, at der kunde ventes Andet af dem end en Understøttelse ved Noter, forsaavidt det ellers kunde stemme med deres Tarv at yde den. Hvad navnlig Sverrig angik, da laae det øiensynligt i høi Grad i den svenske Regjerings Interesse at faae os til at slutte en Vaabenstilstand; thi den blev da fri for at opfylde sit Løfte om at lade Tropperne gaae ind i Jylland, naar Preusserne rykkede over Grændsen, medens den paa den anden Side vilde staae i høi Grad compromitteret, hvis den i dette Tilfælde ikke gjorde det. Det forekom ham saaledes, at det var med en vis tvingende Nødvendighed, at de Magter, fra hvem vi kunde vente Understøttelse, opfordrede Hans Majestæt til at gaae ind paa den fra preussisk Side foreslaaede Vaabenstilstand, og han kunde da heller ikke nægte, at den omhandlede § 5 vilde blive betydeligt forandret ved den Redaktion, som det af Kammerherre Reedtz var stillet i Udsigt at faae antaget, thi derefter vilde de af Kongen udnævnte Medlemmer af Regjeringen komme til i Virkeligheden at administrere Slesvig, udnævne Embedsmænd der osv.; ligesom det ogsaa forekom ham at ligge for Dagen, at det ikke er Preussen saameget om at gjøre ved den fælleds Regjering for Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden at bevare Noget i Realiteten som derimod at vedligeholde et Skin ligeoverfor Forsamlingen i Frankfurt. Hvis vi afsloge den tilbudte Vaabenstilstand, da vilde vi som bemærket miste Ruslands og Sverrigs Understøttelse, og Fjenden vilde kaste en betydelig Troppestykke ind i Jylland. Skjøndt det, naar Hans Majestæt gik ind paa § 5 i det preussiske Udkast eller den idag meddeelte Modification, unægtelig vilde for en stor Deel afhænge af Conjuncturerne, hvorledes Freden vil blive med Hensyn til Slesvig, troede han af de anførte Grunde dog ikke at burde fraraade Hans Majestæt at entrere paa Vaabenstilstanden, især hvis Allerhøistsamme kunde opnaae en bestemt Udtalelse fra svensk Side om, at den svenske Regjering, hvis Danmark forkastede Vaabenstilstanden, og Wrangel gik ind i Jylland, ikke med Vaabenmagt vilde hjælpe os. Paa den anden Side kunde han imidlertid heller ikke nægte, at de Betingelser, hvorunder det nærværende Ministerium havde over-

taget deres Portefeuller, nu havde forandret sig i den Grad, at det var et Spørgsmaal, om Hans Majestæt ikke vilde være bedre tjent med at omgive sig med andre ansvarhavende Raadgivere. Det var et alvorligt Spørgsmaal, om de Mænd, som paa deres hele Løbebane skarpt havde forfægtet den samme politiske Mening, kunde, naar denne var bleven opgivet ved at gaae ind paa Vaabenstilstanden, længere være Hans Majestæt til Nytte, da den Understøttelse, som de kunde yde Allerhøistsamme, maatte befrygtes at blive tilintetgjort ved hiint Skridt; og han maatte derfor allerunderdanigst bede Hans Majestæt at tage under den alleromhyggeligste Overveielse, om Allerhøistsamme ved at gaae ind paa Vaabenstilstanden ikke var bedre tjent med en Reorganisation af Ministeriet; og han troede, at Hans Majestæt vilde gjøre disse Ministeriets Medlemmer selv en stor Tjeneste ved at give dem deres Dimission. Skulde imidlertid Hans Majestæt erklære det for en Umulighed under de nærværende Omstændigheder at reorganisere Ministeriet, da var han villig til at vedblive, men det var ogsaa kun i den Forudsætning, at han vilde paatage sig det besværlige og smertefulde Hverv, som dette vilde være, efterat Ministeriets Program var blevet opgivet, og den Tillid, som det havde i Nationen, var bleven tilintetgjort.

Hans Majestæt Kongen bemærkede, at han ansaae det som en afgjort Sag, at Ingen af Ministeriets Medlemmer vilde udtræde, saalænge Krigen varede.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han uforandret var af den samme Mening, som han allerede tidligere havde udtalt i Statsraadet, at man ikke burde lade det Øieblik, da en Vaabenstilstand nu kan sættes igjennem, gaae forbi. Han udhævede i denne Henseende det Presserende i de venskabelige Magters Opfordring om at gaae ind paa Vaabenstilstand; han tilføjede, at vi under Vaabenstilstanden vilde kunne profitere af de Chancer, som i den Tid kunde indtræde, og han fremhævede endelig isærdeleshed fremfor Alt, at den Tilstand, som Vaabenstilstanden vilde medføre, vilde være saa ulige heldigere end den nuværende, idet Hertugdømmerne vilde blive tømte for de fjendtlige Tropper og komme til at staae under en Regjering, som skjøndt ikke tilfredsstillende, hvad der kunde ønskes, dog vilde staae langt over den nuværende provisoriske Regjering. Idet han endnu yttrede, at det dog kunde ventes, at Preussen ikke vilde tage de Medlemmer, som det skulde vælge til Regjeringen, af det Parti, som stod i stærkest Mod-sætning mod Hans Majestæt, tilføjede han, at han troede, at det ved

Vaabenstilstanden var af ringe Vigtighed for os, om Regjeringen blev fælleds for begge Hertugdømmer, da der i det Tidsrum, som kom til at ligge mellem Vaabenstilstandens Afslutning og Freden, kunde indtræffe Begivenheder, som vilde have en ganske anden Indflydelse paa Spørgsmaalets endelige Afgjørelse end en Artikel i en Vaabenstilstand. Endelig kunde kan ikke nægte, at det, da Hertugdømmerne hidtil havde været regjerede fælleds, forsaavidt forekom ham at være mere praktisk, at deres Regjering ogsaa under Vaabenstilstanden blev fælleds; thi han indsaae, hvor yderst vanskeligt det vilde være at adskille den. I Henhold til Alt, hvad han havde yttret, maatte han, naar Spørgsmaalet stod mellem Vaabenstilstand og Krigens Fortsættelse, ubetinget tilraade Hans Majestæt at gaae ind paa de foreslaaede Vilkaar for Vaabenstilstanden.

Minister Hvidt bemærkede, at de af Minister Monrad udviklede politiske Forhold havde i det foregaaende Statsraadmøde haft en stor Indflydelse paa hans Mening om, at man burde gaae ind paa den oftnævnte § 5, men at hvad der væsenligst havde bestemt ham til at give sin Stemme hertil var, at da der forinden Oprøret var administrativ Forbindelse mellem begge Hertugdømmer, rokkedes ved denne § status quo aldeles ikke, og at det ved en Vaabenstilstand er det Naturlige, at den nuværende Stilling vedligeholdes. Forsaavidt der var gjort opmærksom paa den Vigtighed, som Preussen syntes at tillægge den Omstændighed, at Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden skulde have en fælleds Regjering, da maatte han erindre, at det naturligviis havde en ganske anden Betydning for Preussen, at der ved Vaabenstilstanden ikke skete en Forandring i, hvad der i den Henseende allerede bestod, end om den nuværende Stilling blev fulgt. Da der saaledes paa ingen Maade etableredes et nyt Princip ved den omspurgte Bestemmelse i § 5, kunde kan ikke Andet end vedblive den Mening, at det, som Omstændighederne ere og under de presserende Fordringer fra de allierede Magters Side, ikke synes tilraadeligt at afvise Vaabenstilstanden af den Grund, at en Forandring i bemeldte § ikke vil kunne opnaaes.

Krigsministeren [Tscherning] yttrede, at han allerede for længere Tid siden havde udtalt som sin Overbeviisning, at de allierede Magters Bestræbelser havde meget Lidet at betyde, og at navnlig den svenske Hjælp kun var formel. Han vilde derfor ogsaa ønske, at Vaabenstilstand maatte blive sluttet saa tidligt, at Europa ikke skulde faae at see,

at hverken Rusland eller Sverrig rørte sig, naar Wrangel gik ind i Jylland. Han maatte for sit Vedkommende tilraade Hans Majestæt jo før jo heller at slutte Vaabenstilstand, thi det var ellers at vente, at vi vilde komme til at fortsætte Krigen alene ikke blot uden Understøttelse i Gjærning, men ogsaa uden Understøttelse i Ord. At nemlig ogsaa denne sidste Slags Understøttelse let kan falde bort fremgik af, at Rusland havde taget de allermindste Paaskud til at vise sin Misfornøielse med den danske Regjerings Fremgangsmaade, ligesom det i det Hele forekom ham at ligge for Dagen, at den russiske Regjering var med Hensyn til os kommet ind i en ubehagelig Stilling, som den ønskede igjen at komme ud af. Naar det da altsaa maatte antages, at selv Hjælp i Ord vilde forsvinde i det Øieblik, man var uvillig til at gaae ind paa Vaabenstilstands-Vilkaar, som af de andre Magter ansaaes for billige, saa blev Spørgsmaalet, om vi skulde føre Krig alene eller hellere skyde den ud til et Tidspunkt, da vi vilde være stærkere til at staae imod endnu, og heldigere Eventualiteter vilde indtræde. For sit Vedkommende maatte han ubetinget tilraade Hans Majestæt dette sidste Alternativ, hvorved vi vilde faae Leilighed til bedre at organisere vore Kræfter, idet navnlig en Almeenvæbning kun kan udvikle sig under nogenlunde fredelige Forhold; hvorhos han tillige fremhævede, hvor yderst vigtigt det i finantsiel Henseende var at tilveiebringe en Vaabenstilstand, da som Sagerne nu stode, de pecuniaire Ressourcer neppe vilde tillade at fortsætte Krigen i 2 Maaneder. Naar han da nu med Henhold til de af ham anførte efter hans Formening vægtige Grunde allerede maatte ansee en Vaabenstilstand in abstracto uden Hensyn til Vilkaarene for at være fordeelagtig, saa stillede Vaabenstilstanden sig endnu mere fordeelagtig, naar han saa hen til de foreslaaede Betingelser, og selv med Bibehold af den omhandlede § 5 vilde Hans Majestæt ved Vaabenstilstanden gaae seierrig ud af Kampen. Den oprørske Regjering i Hertugdømmerne blev nemlig tilintetgjort, og dette var det dog, som maatte være Hovedformaalet for Krigen; det altsaa opnaaede vi, uagtet vi dog indtil Dato maatte betragte os som de Tabende i Krigen. Ogsaa før Oprøret regjeredes Hertugdømmerne i Fælledsskab, og var det dengang blevet tilbudt at fjerne Oprøret, vilde man dog upaatvivleligen være gaaet ind paa at lade den fælleds Regjering vedblive i nogen Tid for at faae Tid til at ordne Forholdene; vel var Hertugdømmernes Regjering dengang i flere Henseender fælleds med Danmarks, men at hiin Regjering nu ved Vaabenstilstanden blev aldeles

skilt ud fra den danske Regjering, kunde han ikke Andet end ansee for en Fordeel. Vel forudsaae han, at der, hvis ikke heldige Omstændigheder indtraadte, kunde være Fare for, at Slesvig efter ved Vaabenstilstanden at have faaet en fælleds Regjering med Holsten vilde ved Fredsslutningen komme til at gaae ind under Tydskland; men paa den anden Side vilde, dersom den nuværende provisoriske Regjering, anerkjendt af en stor Magt som det tydske Forbund og understøttet af en stor Hær, vedblev i nogen Tid, Slesvigs og Holstens Forbindelse være saaledes consolideret, at det ikke blev muligt at tilintetgjøre denne Forbindelse, om det ikke maaskee allerede var en Umulighed.

Krigsministeren tilføiede endvidere, at han troede, at alle de Chancer, som vi nu kunde vente paa, ogsaa og det i en langt stærkere Grad vilde indtræde, naar Vaabenstilstanden var sluttet, og navnlig troede han, at Tydsklands Tilstand vilde stille sig langt gunstigere for os. Under Vaabenstilstanden vilde ogsaa vor borgerlige Udvikling bedre kunne fremmes, og skulde der være Noget, som kunde bringe Slesvig til at slutte sig til os, da var det netop det, at Slesvig saa hos os foregaae en rolig og besindig Udvikling, medens i Tyskland det Ene afløste det Andet.

Idet han endnu udhævede, at Hans Majestæt vilde vinde ved, at de andre Magter maatte sige, at Allerhøiøstsamme havde gjort det yderste Skridt for at opnaae en Standsning af Krigen, bemærkede han slutteligen, at han maatte give Minister Monrad fuldkommen Medhold deri, at det godt kunde hændes, at naar Vaabenstilstanden blev sluttet, den Tid snart vilde komme, da han og de, der med ham vare komne ind i Ministeriet, ikke længer kunde være Hans Majestæt til Nytte, og naar den Tid kom, skulde han da ogsaa begjære sin Dimission.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at det var ham aldeles tydeligt, hvilken Politik de os velsindede Magter fulgte. De ønskede nemlig, at Danmark skulde ende Krigen à tout prix, for at der ei skulde opstaae en almindelig europæisk Krig, hvilken de saaledes haabede enten aldeles at undgaae eller bedre at kunne forberede dem til. I dette Tilfælde var det umuligt for Hans Majestæts Tropper, forladte af al Understøttelse, at føre Kampen igjennem alene. Disse Betragtninger havde ført ham og Statsraadet til næsten eenstemmigen at tilraade Udenrigsministeren at gaae ind paa de foreslaaede Betingelser. Han maatte saaledes efter sin bedste Overbeviisning tilraade Hans Majestæt selv at gaae ind paa Conventionens 5te Artikel uden Modification, hvis Freden ei paa anden Maade var at opnaae. Ialtfald opnaaede Hans

Majestæt dog den Fordeel, at den saakaldte provisoriske Regjering annulleredes, og at den nye Regjering i det Mindste tildeels blev afhængig af Hans Majestæts Valg, samt at Hertugdømmernes Lidelser ophørte. Det forekom ham tillige, at alle Chancer for Fremtiden stode gunstige for Hans Majestæt, da det maatte være i alle Magters Interesse at bringe Orden tilbage i Europa, og de deri vilde kunne vente Understøttelse af det store Fleertal, hvem Eiendom, Liv og Sikkerhed vare hellige. Han indsaac, at dette Skridt vilde vække en stor Misstemning i Folket, og at Ministeriet sandsynligviis vilde falde, og han var af den Formening, at det var hensigtsmæssigere, om Kongen gav dem deres Afsked, end om de tog den.

Hans Majestæt bemærkede, at det var af Vigtighed at erfare Kongen af Sverrigs Mening, efterat Wrangel nu atter var rykket frem.

Krigsministeren [Tscherning] antog, at han vilde skynde destomere paa Freden for ei at komme til at opfylde sit Løfte.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at han havde været den, der havde dissentieret, dengang Statsraadet havde tilraadet Grev Knuth at underhandle paa de senest fremsatte Betingelser; han maatte derfor begrunde denne sin dissentierende Mening.

Naar det saaledes var anført, at Hans Majestæt ved den paatænkte Convention dog fik nogen Deel i Hertugdømmernes Regjering og blev af denne anerkjendt som Hertug, da forekom det ham netop beklageligt, at Hans Majestæt anerkjendte en Regjering, som styrede begge Hertugdømmerne i Fælleddskab uafhængigt af Danmark. Han fandt det saameget urigtigere, som det forekom ham indlysende, at den nuværende provisoriske Regjering dog snart vilde falde sammen af Mangel paa Penge og ved Folkets Opposition.

Naar det dernæst var anført som Grund, at Hertugdømmerne beholdt en Lindring i de Lidelser, der paaførtes dem ved Krigen, da kunde han ei nægte denne Grund sin Anerkjendelse, men maatte dog bemærke, at Hertugdømmerne selv havde fremkaldt disse Lidelser.

Han kunde endeligen ei mistvivle om Sverrigs Hensigt at holde sit Løfte. Det svenske Kabinet havde svaret Grev Pourtalès, at det ei kunde raade Deres Majestæt at gaae videre end de tidligere i Malmø opstillede Betingelser, og om det endog desuagtet havde tilraadet Deres Majestæt saadant, da viste dette vel, at Sverrig levende ønskede Fred; men ei at det i Krigstilfælde vilde bryde sine Løfter. Han kunde ei antage, at man endnu har forsøgt det Yderste, og han troede, at man

skylder Folket at gjøre det Yderste, forinden man indrømmer Slesvigs Afsondring fra Danmark.

Paa *Hans Majestæts* Spørgsmaal, om det var nødvendigt, at Sagen afgjordes endnu iaften, bemærkede *Kammerherre Reedtz*, at det vist nok var af særdeles Vigtighed for Udenrigsministeren at erholde den saasart som muligt afgjort.

Hans Majestæt yttrede sin fuldkomne Overbeviisning om, at Kong Oscar meente det oprigtigt. Han ansaae det imidlertid for nødvendigt at have en personlig Sammenkomst med Kongen af Sverrig; nægtede denne da sin Hjælp, da var han nødt til at gaae ind paa den 5te Artikel, skjøndt dette var imod det Ord, han eengang havde givet Folket, men derfor maatte Ministeriet bære Ansvaret. Han ansaae det derfor rigtigt, at Conventionen blev parapheret [sie] her, og at han saa tog den med over til Sverrig.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at han for Størstedelen maatte dele *Hans Majestæts* Anskuelse, at det for ham vilde være en stor Beroligelse at erfare, at Sverrig virkelig ei vilde hjælpe; hvorledes man erholdt den Vished, om ved en Reise af *Hans Majestæt* personligen eller paa anden Maade, derom kunde han ei have nogen Mening. Minister Lagerheims Yttringer syntes at tyde paa, at Sverrig ei vilde yde effectiv Hjælp.

Hans Majestæt yttrede, at Kongen af Sverrig havde indladt sig i Details af sine Krigsrustninger sidste Gang. Han havde havt en Sammenkomst med Ham, at Han havde meddeelt Ham, at Han ikke uden Rigsdagens Samtykke kunde holde Tropperne længere end til den 20. Juli; at hermed dog ikke meentes de paa Fyen værende 6000 Mand, som godt kunde blive samlede efter den Tid, og at Kongen af Sverrig endelig havde givet *Hans Majestæt* sit Æresord paa at yde effectiv Bistand, saasart som tyske Tropper gik ind i Jylland.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte stemme for at tiltræde Conventionens Betingelser, da han troede, at det vilde være umuligt for Kongen af Sverrig selv med den bedste Villie at komme os tilhjælp, da han var bundet ved Forfatningen og ved Rigsdagen.

Hans Majestæt befalede at lade General Oxholm hente, for at denne kunne referere, hvad Kongen af Sverrig havde yttret til ham.

Derefter bemærkede *Hans Majestæt* for Statsraadet, at Han vilde underskrive Conventionen, eftersom Ministeriets Majoritet tilraadete saadant, men Han oplæste tillige en Udvikling af *Hans* personlige Anskuelse af Sagen, hvilken Han befalede tilført Protokollen. Da imid-

lertid *Cultusministeren* [Monrad] bemærkede, at han, naar dette skete, maatte fratræde som Minister, behagede Hans Majestæt at lade Indførelsen i Protokollen bortfalde.

Kammerherre Reedtz gjorde med Hensyn paa Conventionens Formalia opmærksom paa, at Udenrigsministeren kun kunde conferere med den svenske Udenrigsminister og ei med Grev Pourtalès, som ei var accrediteret hos den danske Konge, at Pourtalès, naar Conventionen var sluttet, burde sende den til Wrangel, og Grev Knuth til Hedemann for at underskrives. Det var imidlertid Grev Knuth af Vigtighed snart at erholde Hans Majestæts Befalinger, da det satte ham i en skjæv Stilling, at han ei kunde indlade sig paa 5te Artikel.

Krigsministeren [Tscherning] gjorde den Bemærkning, at saafremt Kongen af Sverrig vilde hjælpe os, da vilde de 6000 Mand paa Fyen ei være tilstrækkelige, men da maatte hele Armeen marchere.

Hans Majestæt yttrede som sin Formening, at saafremt Kongen af Sverrig ei holdt det eengang givne Løfte, vilde dette volde en saadan Misfornøielse blandt de Svenske selv, at Kongen af Sverrigs Stilling vilde blive meget farlig.

Handelsministeren [Bluhme] og *Cultusministeren* [Monrad] yttrede, at det forekom dem rigtigst, at der samtidigen med, at Kammerherre Reedtz sendtes til Grev Knuth, afsendtes Nogen, fx. General Oxholm, til Kongen af Sverrig for af denne at erfare, om han stod ved sit Løfte, naar Vaabenstilstanden blev afslaaet.

Justitsministeren [Bardenfleth] fandt det meget naturligt, at Sverrig gjorde alt Muligt for at undgaae Striden, men derimellem og imellem ei at ville yde den eengang lovede Hjælp var der megen Forskjel, og dette Sidste antog han ikke for at være at befrygte.

Efter Hans Majestæts Opfordring yttrede *General Oxholm*, at han, da han sidst var i Sverrig, saameget som muligt havde holdt sig udenfor at tale om Underhandlingerne, da disse vare overladte til Grev Knuth, som ventedes; Kongen af Sverrig havde imidlertid yttret sig til ham aldeles, som af Hans Majestæt anført, og han personligen nærede aldeles ingen Tvivl om, at Hans Majestæt Kongen af Sverrig vilde holde sit Løfte. Dersom Hans Majestæt nu atter vilde sende ham over til Sverrig, vilde det være ham meget kjært at komme til end yderligere Vished om, hvorvidt han havde bedømt Kongen af Sverrigs Intentioner rigtigst. Han troede, at det var rigtigst, at Kammerherre Reedtz gik over til samme Tid som han; iøvrigt troede han ikke, at Sagens Afgjørelse hastede saa overordentligt, da Grev Pourtalès endnu kunde blive til paa

Mandag, og han syntes, at man burde afvente Virkningen af den sidste russiske Note i Berlin samt nærmere Efterretninger om Wrangels Operationer.

Hans Majestæt befalede, at baade General Oxholm og Kammerherre Reedtz skulde begive sig til Malmøe og den Sidste bringe Udenrigsministeren den Befaling, at han ikke skulde forhaste sig, men see sig vel for.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at det allerede ved Statsraadmødet i Onsdags var bestemt at vogte sig for at overile Sagen.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at det var rettest at udsætte Sagen, til man erfoer Virkningen af den russiske Note, Wrangels Operationer og Kongen af Sverrigs Mening; men, hvis disse [ei] vare gunstige, da burde man gaae ind paa 5te Artikel.

I Anledning af, at *Krigsministeren* [Tscherning] yttrede den Formening, at Troppernes Betaling rimeligvis vilde blive en Anstødssten for Kongen af Sverrig, befalede *Hans Majestæt* General Oxholm navnlig herom at underrette sig.

General Oxholm bemærkede, at Kongen af Sverrig havde sagt ham, at han foruden de 2 Millioner, som Rigsdagen havde bevilget, endnu havde en Kredit af 1½ Million, hvilken han nødigen vilde røre. Hovedgrunden imod atter at samle Rigsdagen laae iøvrigt ikke i Pengeforhold, men i andre politiske Forhold. Han bemærkede for sin Person, at han ikke nærede den mindste Tvivl om, at Kong Oscar øieblikkeligen vilde komme til Hjælp, naar Jylland angrebes, og den samme Overbeviisning nærede han om Keiseren af Rusland.

Derefter paategnede *Hans Majestæt* Udenrigsministerens Indstilling saaledes:

»Vi ville herved have den sidste Passus i ovenstaaende Vor Resolution af 30te f. M. betræffende Conventionens 5te Artikel gjenkaldt, og ville Vi iøvrigt approbere Indstillingen.«

Hans Majestæt gjentog derefter sin Befaling til Kammerherre Reedtz at tilraade Udenrigsministeren ei at overile sig, men at oppebie alle de Eventualiteter, der lode sig oppebie; hvorefter *Hans Majestæt* erklærede Statsraadets Møde for hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne
J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 3. juli 1848.

Aar 1848, den 3die Juli, var Statsraadet samlet under Hans Majestæt Kongens Allerhøieste Forsæde. Fraværende var Minister Lehmann.

Hans Majestæt Kongen tilkaldte General Oxholm og befalede ham at aflægge Rapport om sin Samtale med Kongen af Sverrig.

General Oxholm meddeelte da Følgende: Strax da han erholdt Audients hos Kongen, havde Kongen meddeelt ham, at han til Grev Pourtalès havde udtalt sin Misbilligelse over Wrangels sidste Angreb, og [at] Pourtalès ogsaa havde været meget inquiet derover og tilskrevet det Ordre fra Frankfurt om at have saameget som muligt i Besiddelse, og at der var sendt en Coureer til Wrangel for at erfare hans Instruxer. Kongen af Sverrig havde iøvrigt bemærket, at det forstod sig, at denne sidste Fordel ei kunde komme Wrangel tilgode ved Conventionens Slutning. Iøvrigt havde Kongen af Sverrig tilsagt enhver moralsk Appui med Hensyn til Slesvig og effectiv Hjælp, saasnart Jylland blev angrebet. Kongen havde yttret, at han var overbeviist om, naar Krigen var begyndt, at Rigsdagen vilde bevillige de nødvendige Midler; men af andre politiske Grunde var Undgaaelsen af en saadan Sammenkaldelse ønskelig.

Hans Majestæt fremsatte til Statsraadets Omdømme det Spørgsmaal, om ei allerede den omtalte Betingelse var indtraadt, da der idag var kommet Rapport om, at nogle af Wrangels Patrouiller havde overskredet Grændsen; men Statsraadet yttrede sin Mening derhen, at denne Omstændighed ei kunde antages for tilstrækkelig.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at General Lövenhjem havde faaet Ordre fra Kongen ikke at forlade Fyen uden dennes udtrykkelige Ordre, og dette uagtet Generalen havde forespurgt, om han maatte gaae over til Jylland. Krigsministeren var iøvrigt af den Formening, at det vilde være rigtigere, naar Eventualiteten indtraf, at bringe de svenske Tropper til Als og gjøre Alt for at lokke Wrangel saa høit op i Jylland som muligt.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede for Hans Majestæt, at den Reservation var taget, at saafremt Wrangel gik ind i Jylland, eller saafremt der under Forhandlingerne skulde være forefaldet et meget blodigt Slag, da skulde alle Underhandlinger ansees som uskete.

Derefter oplæste *Udenrigsministeren* [Knuth] Forslaget til den

Vaabenstilstand, som skulde forelægges Souverainerne for, at Generalerne siden kunde underskrive den.

Under Forhandlingen gjorde *Krigsministeren* [Tscherning] opmærksom paa det Ønskelige i, om Hans Majestæt var bleven nævnet baade som Konge og Hertug af Slesvig, da en Undladelse af at udhæve denne Hans Majestæts dobbelte Egenskab med Hensyn til Slesvig let vilde kunne udlægges, som om man antog, at Garantien af 1721 ei stod ved Magt.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at det ikke syntes ham af den Vigtighed, da dette Document jo kun i Formen var Vaabenstilstand mellem 2 Generaler, men at det havde været ønskeligere, saafremt at Conventionen havde iagttaget det af Krigsministeren Omtalte.

Derefter oplæste *Udenrigsministeren* [Knuth] den af Minister Stjerneld nedskrevne procès verbal og bemærkede, at nogle Punkter, der ei egnede sig til at indføres i Conventionen, men vare ønskelige at opnaae, vare gjorte til Gjenstand for en Note, med hvilken Manderström gik til Berlin.

Hans Majestæt Kongen bemærkede, at man, da der jo havde staaet et Slag mod Wrangel, medens Underhandlingerne stode paa, med Hensyn til den af Udenrigsministeren tagne Reservation kunde sige, at Underhandlingerne vare afbrudte.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han for sit Vedkommende ikke havde opfattet denne Reservation i den Aand, at derunder en saadan ubetydelig Affaire kunde indbefattes.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede ligeledes, at han ei kunde finde, at denne Affaire med Grund kunde bruges som Paaskud.

Cultusministeren [Monrad] gjorde den Bemærkning, at Hans Majestæt jo kunde kuldkaste det Hele og ikke behøvede at gaee ind paa Conventionen, naar den ei stemmede med hans fulde Overbeviisning.

Hans Majestæt yttrede, at han ei agtede at decidere sig, førend han fik Svar fra Berlin, men at det iøvrigt ei var ham, der underskrev, men Wrangel og Hedemann.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at saafremt Hans Majestæt vilde benytte den forefaldne Affaire eller Patrouillernes Ankomst paa dansk Grund til en Aarsag til at afbryde Forhandlingerne, da maatte han decidere sig nu, da disse Grunde senere ei kunde benyttes.

Krigsministeren [Tscherning] maatte tiltræde Justitsministerens Mening.

Hans Majestæt bemærkede, at det vilde være Gjenstand for hans Samtale med Kong Oscar, naar denne paa Torsdag besøgte ham, hvorved han da ønskede Ministrenes Nærværelse.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at Conventionen jo var afsluttet under Forbehold af Hans Majestæts Samtykke; dersom den altsaa ei stemmede med Hans Majestæts Overbeviisning, saa kunde han rive den itu.

Marineministeren [Zahrtmann] anførte nogle faktiske Omstændigheder, som talte for, at man ikke kunde bebreide Wrangel nogen Troløshed, men at man maatte antage, at han handlede bona fide efter Omstændigheder, som han antog paa dansk Side at være bekendte. Hvilken Anskuelse *Krigsministeren* [Tscherning] tiltraadte.

Hans Majestæt bestemte ei at ville benytte sig af Affairen ved Haderslev som Grund til at afbryde Underhandlingerne, men derimod at oppebie, hvad Virkning den russiske Note vilde gjøre, og om Wrangel vilde gaae ind i Jylland.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte gjentagende bemærke, deels at han i Affairen ved Haderslev saae en gyldig Grund til at afbryde Forhandlingerne, da det kun var Hans Majestæts Maadeholds Skyld, at den ei var blevet une affaire sanglante, deels at Tiden til at slutte Vaabenstilstanden nu var den allerubeleiligste, da det vilde faae Udseende af, at den var foraarsaget ved den omtalte Affaire.

Han maatte derfor endeligen tilraade at afslaae Conventionen, da vi paa den ene Side, saafremt Wrangel bliver i Slesvig, ei komme i nogen værre Stilling og staae heldigere end de Tydske, og paa den anden Side naar han gaaer ind i Jylland, blive understøttede af de Svenske.

Slutte vi derimod Conventionen, og denne bliver senere brudt, da ere vi langt mindre heldigt situerede, da den svenske Hjælp da ikke er paa rede Haand. Han maatte dertil bemærke, at hvis Hans Majestæt ikke nu vilde benytte sig af Affairen ved Haderslev, da vilde det være for sildigt, hvis Svaret fra Berlin indløb, da at gribe denne Udvei.

Handelsministeren [Bluhme] kunde ei antage Andet end, at det at bryde paa Grund af denne ubetydelige Affaire næsten vilde faae Udseende af, at man havde havt de underhandelnde Magter tilbedste.

Cultusministeren [Monrad] maatte gjentage, at han paa ingen

Maade ansaae Kongen for bundet ved Conventionen, hvilken han maatte være aldeles berettiget til efter sin Overbeviisning baade at ratihabere og forkaste, saa meget mere som den allerede var afsluttet, forinden Hans Majestæt sendte sit Samtykke til Malmøe.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte indrømme, at Hans Majestæt i Formen havde fuldkommen Frihed til at ratihabere eller forkaste, men i Realiteten kunde han ifølge Præcedentserne ei antage Hans Majestæt berettiget dertil, uden at der indtraadte ganske særdeles Tilfælde. Iøvrigt oplyste han, at Hans Majestæts Ordre var indtruffet, førend procès verbal var opsat, altsaa førend i Formen Conventionen fuldstændigen var bragt til Ende.

Hans Majestæt meddeelte ifølge Anledning fra *Marineministeren* [Zahrtmann] denne, at han uden Opsigt skulde holde Transport-skibene for de svenske Tropper seilfærdige, samt at Flotillen i Vesterhavet som hidtil skulde soutenere Embedsmændene paa Føhr.

Derefter oplæste *Krigsministeren* [Tscherning] den indkomne Rapport; hvorefter Hans Majestæt forlod Statsraadet.

Minister Monrad refererede de af Stænderne afgivne Betænkninger over Udkastet til en Valglov for Dannelsen af Rigsforsamlingen.

Med Hensyn til de af Stænderne foreslaaede Forandringer i Udkastet tog Statsraadet følgende Beslutninger:

ad § 7,e:

Den Roskildske Forsamlings Indstilling blev som stridende mod det almindelige Lighedsprincip, der ligger til Grund for Udkastet, og da man desuden vilde staae [i] Fare for, naar man først gav det finere Tjenestetyende Valgberettigelse, da ogsaa efterhaanden at komme til at indrømme andet Tjenestetyende samme Ret, forkastet.

ad § 8:

Begge Forsamlingers fælleds Indstilling tiltraadtes.

ad § 9:

Den jyske Forsamlings principale Indstilling blev, da Listernes Affattelse ved at gjøres til officiel vilde blive meget besværlig og i de større Communer næsten være et uoverkommeligt Arbeide, forkastet. Derimod tiltraadtes samme Forsamlings subsidiaire Indstilling, dog saaledes at det med Hensyn til Antallet af de Sogneforstandere, som

skulde være tilstede ved de i §'en omhandlede første Møder, skulde hedde: »to eller flere«, samt at den foreslaaede Tilføining om, at Mødestedet skulde være beqvemt for de mødende Sogneforstandere, skulde bortfalde, da den Uleilighed, som det kunde være for de enkelte Sogneforstandere at gjøre en noget længere Reise, ikke vilde være at sammenligne med Uleiligheden for alle Vælgerne, hvis Mødestedet laae ubeqvemt for disse.

ad § 10:

Begge Forsamlingers fælleds Indstilling antoges.

ad § 11, b og c:

Den Roskildske Forsamlings principale Indstilling forkastedes, hvorimod samme Forsamlings subsidiaire Indstilling, der af den jyske Forsamling var fremsat som principal, tiltraadtes.

Begge Stænderforsamlingers øvrige fælleds Indstillinger tiltraadtes.

ad § 12:

Begge Forsamlingers fælleds Indstillinger tiltraadtes, og som en Følge heraf bortfaldt den Roskildske Forsamlings subsidiaire Indstilling.

ad 13:

Begge Stænderforsamlingers fælleds Indstilling tiltraadtes.

Med Hensyn til, at Lovudkastet ogsaa omfatter Slesvig, men at det ikke er at vente, at der herfra vil kunne sendes Repræsentanter til Rigsforsamlingen, vedtoges det, at der i Anordningens Præmisser skulde gjøres en Tilføining saaledes, at Slesvigerne ikke præjudiceredes ved ei at kunne tage Deel i den forestaaende Rigsforsamling.

Den nærmere Omredaktion af Udkastet i Henhold til de af Stænderne fremsatte og af Statsraadet billigede Indstillinger overlodes til den Committee, der tidligere sammentraadte i Anledning af Udkastets Udarbeidelse.

Marineministeren [Zahrtmann] gjorde opmærksom paa Nødvendigheden af, at Anordningen ogsaa udkom paa Tydsk.

Statsraadet besluttede endelig, at Anordningen skulde forelægges Samme, inden den foredroges Hans Majestæt.

I Henhold til hvad *Krigsministeren* [Tscherning] i sin Tid havde

yttret i Statsraadet, erklærede han med Hensyn til den i Udkastets § 1 Kongen forbeholdte Udnævnelse af Medlemmer af Rigsforsamlingen, at naar Udkastet blev Lov, vilde han udtræde af Ministeriet, idet han derhos tilføjede, at han var villig til at meddele offentlig Oplysning om, at hans Udtrædelse var begrundet i hiint Hensyn.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 5. juli 1848.

Aar 1848, den 5te Juli, var Statsraadet samlet. Fraværende var Minister Lehmann.

Protokollerne for Møderne d. 26de og 28de Juni bleve oplæste og ratihaberede.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelæste Valgloven til Dannelse af Rigsforsamlingen saaledes, som nu denne Lov endeligen var redigeret.

Statsraadet fandt i denne Anledning Intet at erindre.

Justitsministeren [Bardenfleth] refererede Plakat angaaende Forandring i den ved Reglementet af 8. Januar 1834, § 6 bestemte Termin for Forsørgelsesrets Erhvervelse i Island samt Plakat angaaende Udgifterne ved Valg af Althingsmænd.

Imod ingen af disse Plakater fandt Statsraadet Noget at erindre.

Udenrigsministeren [Knuth] refererede den Betænkning, som var afgivet af den af ham i et tidligere Møde omtalte Commission, der havde været nedsat angaaende Spørgsmaalet om, hvorledes Tiltale vil være at instituere imod de Prindser af det Augustenborgske og Glücksborgske Huus, som havde deeltaget i Oprøret.

Efterat det imod denne Betænkning var fra flere Sider blevet indvendt, at Commissionen havde opfattet Sagen fra et urigtigt Synspunkt, idet det netop var som henhørende til det danske Kongehuus, at de paagjældende Prindser skulde tiltales og dømmes, og efterat det derhos var udhævet, at det nærværende Øieblik, da vi stode in limine af en Vaabenstilstand, syntes at være det uheldigste til at nedsætte en Commission for at dømme dem, tog Statsraadet den Beslutning:

At forinden Sagen forelægges Kongen af Udenrigsministeren, bliver der af denne at brevvexle med Justitsministeren med Hensyn til det Synspunkt, hvorfra de paagjældende Prindsers Forhold maa betragtes paa Grund af, at de ere Medlemmer af det danske Kongehuus, og at det netop er som saadanne, at de skulde tiltales og straffes.

Da *Præsidenten* [Moltke] paa dertil given Anledning meddeelte, at Resultatet af det Møde, som havde fundet Sted i Ordenscapitulet angaaende Spørgsmaalet om, hvorledes der skal forholdes med dem af Oprørerne, der bære danske Ordener, var blevet, at denne Sag skulde staae hen, navnlig paa Grund af Vanskeligheden ved at trække Grænsen mellem, hvem der skulde fratages Ordener og hvem ikke, besluttede Statsraadet fremdeles i Henhold til sine tidligere Forhandlinger:

At allerunderdanigst Forestilling skal nedlægges om, at de til Kongehuset hørende Prindsere, som have deeltaget i Insurrectionen, samt Grev Reventlow med Hensyn til, at han er Medlem af den provisoriske Regjering (blandt hvis øvrige Medlemmer ingen er benaadet med danske Ordener), fratages de dem i sin Tid tildeelte danske Ordener.

Cultusministeren [Monrad] oplæste i Anledning af forskjellige indkomne Andragender en Forestilling til Hans Majestæt om at maatte erholde en almindelig Bemyndigelse til at indsætte indtil 6 Feltpræster, idet han bemærkede, at han atter bragte denne Sag paa Bane, da han fra forskjellige Sider var opfordret dertil og vilde ikke staae i det Lys, som om han havde forsømt Noget.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at der for ham aldrig var indkommet noget Andragende om et i denne Henseende følt Savn, og at der aldrig forhen havde været ansat Feltpræster i den danske Armee, saalænge den laae indenfor Rigets Grænsere, samt at ialtfald 6 Feltpræster var et uforholdsmæssigt Antal, da den Armee, som i 1815 laae i Frankrig, kun havde 2 Feltpræster til 15.000 Mand, og var der endda Nødvendigheden af 2 Præster begrundet i, at der baade vare tyske og danske Tropper.

Udenrigsministeren [Knuth] fandt det besynderligt, at ingen Theologer frivilligen overtog sig denne Function samtidigt med en eller anden Activitet i Armeen.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte ansee det for ønskeligt, om der fra Førstningen af, da Armeen trak saameget frem og tilbage, havde været ansat Feltpræster. Nu da en Vaabenstilstand rimeligviis forestaaer, finder han ikke Tidspunktet til deres Ansættelse heldigt.

Han vilde imidlertid ei erklære sig mod Forslaget, men kunde ialtfald i det Høieste kun stemme for Ansættelse af 2.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at her kun var Talen om en almindelig Bemyndigelse, og at han saavel med Hensyn til Antallet som til Gageringen vilde finde sig i Nedsættelser.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste de Yttringer, som i Stænderforsamlingen i denne Henseende vare fremførte. For sit Vedkommende fandt han under de nærværende Conjunctioner det ei nødvendigt at udnævne Feltpræster, men stemte for, at der gaves Cultusministeren Bemyndigelse til, naar Forholdene forandrede sig, at ansætte indtil et vist Antal.

Justitsministeren [Bardenfleth] meente, at det da var bedst at opsætte Sagen til den Tid.

Handelsministeren [Bluhme] foreslog, at de kun skulde ansættes temporairt for ikke efter Freden at falde Statskassen til Byrde, og at der bestemtes dem Gage og Naturalforpleining liig een eller anden militair Charge.

Justitsministeren [Bardenfleth] deelte denne Mening.

Marineministeren [Zahrtmann] troede ei fortiden, der var Opgørelse til Ansættelse af Feltpræster, han antog ogsaa, at det var en høist vanskelig Opgave at finde Mænd, som dertil vare skikkede; vare de dette, saa kunde de gjøre megen Gavn, men i modsat Tilfælde, som var det rimeligste, kunde de, selv om de vare noksaa retskafne Mænd, tilveiebringe megen Ulempe. Han maatte derfor stemme aldeles imod Forslaget.

Minister Hvidt stemte for Cultusministerens Forslag.

Udenrigsministeren [Knuth] formeente, at Sagen bedst overlodes til Cultus- og Krigsministeren til Afgjørelse.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at han aldeles ingen Stemme ved Ansættelsen vilde have. Han vilde tilraade, at der tilstodes Cultusministeren en Sum til at sende Præster til Armeen; de af disse, der havde Evner til Stillingen, vilde da kunne gjøre disse gjældende, de andre kunde gaae tilbage. Virkelig ansatte Feltpræster kunde man senere ei blive af med.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at dersom denne Forholdsregel, som han ansaae for aldeles nødvendig, navnlig paa Grund af flere Petitioner, der vare indløbne til ham, og som han fremlagde, ei blev

tagen, da vistes der ham derved en saadan Mangel paa Tillid, at han derved kunde føle sig opfordret til at udtræde. Han vilde med Fornøielse raadføre sig med Krigsministeren, men han antog, at man miskjendte Almuens Trang.

Krigsministeren [Tscherning] gjentog Intet med Ansættelserne at ville have at gjøre.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, forsaavidt der eventualiter blev ansat Skibspræster, da maatte han ønske at blive hørt om Ansættelsen; han miskjendte iøvrigt aldeles ikke Almuens Trang, i hvilken Henseende han refererede sig til sin tidligere Yttring om, hvor gavnlig en militair Præst var, naar han var det, han skulde være.

Justitsministeren [Bardenfleth] henholdt sig i denne Henseende til Marineministeren.

Cultusministeren [Monrad] vilde indrømme ikke at indstille Nogen uden den commanderende Generals og Krigsministerens Samtykke; men han maatte paastaae, at disse Præster fik en Ansættelse, da en saadan løs Stilling som den foreslaaede var uforenelig med Principerne i vor Kirkeforfatning, som for at udøve geistlige Forretninger fordrede et Kald. Iøvrigt vilde der kun kunde virkes Gavn ved denne Foranstaltning, naar han og Krigsministeren vare enige.

Efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] havde resumeret Debatteringen, bestemte Statsraadet:

»At der skulde stilles en Sum af indtil 300 Rbd. maanedlig til Cultusministerens Disposition for deraf at lønne Feltpræster, som af ham constitueres og afsættes, og til hvis Naturalforpleining og Befordring Krigsministeren udstæder Ordre.«

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 7. juli 1848.

Aar 1848, den 7de Juli, var Statsraadet samlet under sædvanligt Præsidium. Minister Lehmann var fraværende.

Den foreløbige Meddelelse af de Punkter, som Comitteen angaa-

ende Forfatningsloven var kommet overeens om, fortsattes af *Cultusministeren* [Monrad], idet han nævnte følgende Punkter:

- 1) Den dømmende Myndighed skal være afsondret fra den udøvende efter Lovgivningens nærmere Bestemmelse.
- 2) En Dommer kan ikke afsættes uden ved Dom. Han kan ikke forflyttes mod sit eget Ønske. Ingen, der har fyldt sit 70de Aar, kan vedblive at være Dommer.
- 3) Edsvorneretter ere at indføre.
- 4) Naar en Rigsret skal sammentræde, skal den dannes med 8 Medlemmer, der udvælges af 1ste Kammer udaf dets egen Midte, og 8 Medlemmer, der vælges af Høiesteret af sin Midte. Rigsretten vælger selv sin Formand. I Tilfælde af Stemmelighed bliver den mildere Mening Rettens Dom; med Hensyn til andre Spørgsmaal gjør Formandens Stemme Udslaget.

Imod de saaledes nævnte Punkter, der forresten, i Henhold til hvad af Statsraadet tidligere var vedtaget, kun bleve at betragte som foreløbigen meddelte, fandt Statsraadet paa Sagens nærværende Stadium Intet at erindre.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 12. juli 1848.

Aar 1848, den 12te Juli, var Statsraadet samlet under sædvanligt Præsidio. Minister Lehmann var retourneret.

Protokollerne for 1ste, 3die og 5te Juli oplæstes og ratihaberedes.

Den tidligere paabegyndte foreløbige Meddelelse af de Punkter, som Comitteen angaaende Forfatningssagen var kommet overeens om, fortsattes af *Cultusministeren* [Monrad], idet han nævnte følgende Punkter:

- 1) Medlemmerne af Rigsretten vælges paa 4 Aar.
- 2) For Rigsretten anklages Ministrene. Naar det 2det Kammer finder, at en Forbrydelse er af særdeles Fare for Staten, kan det efter Forslag fra Regjeringen lade den formeentlig Skyldige tiltale for Rigsretten.

- 3) Ingen kan mod sin Villie drages fra sit rette Værneting.
- 4) En Lov om Edsvorneretters og Domstolenes Indretning samt om Rettergangen vil blive forelagt.
- 5) Ingen kan fængsles uden efter en Dommers Kjendelse. Dersom han gribes paa fersk Gjerning, kan han strax anholdes, og har Dommeren inden 24 Timer at paakjende, at han skal fængsles eller frigives. Den Fængslede gjøres bekjendt med Fængslings-Kjendelsen senest 24 Timer efter hans Fængsling.
- 6) Ingen kan fængsles for Forseelse, der kun kan medføre Straf af Pengebøde eller simpelt Fængsel.
- 7) Caution kan træde istedetfor Varetægts-Fængsel. Det er overladt Dommeren at afgjøre ved Kjendelse, om Caution kan modtages uden Fare for den offentlige Sikkerhed, samt bestemme Cautionens Størrelse og Beskaffenhed.

Mod hvilke Punkter Statsraadet paa Sagens nærværende Standpunkt ikke fremsatte nogen Erindring.

Derefter satte *Udenrigsministeren* [Knuth] under Debatte, hvilke Medlemmer, der vare at foreslaae Hans Majestæt som Medlemmer af den ved Vaabenstilstanden bestemte Regjering i Slesvig og Holsten; hvilket Spørgsmaal udsattes til nærmere Overveielse.

Hvorefter Statsraadet hævdedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 14. juli 1848.

Aar 1848, den 14. Juli, var Statsraadet samlet. Krigsministeren var fraværende.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste og intimerede Udkastet til en Bestemmelse om, hvorledes Omkostningerne til det islandske Althing vare at udrede, og en Indstilling betræffende Erstatningen af de allerede medgaaede Bekostninger. Hvilke begge af Statsraadet vedtoges.

Marineministeren [Zahrtmann] fremsatte et Andragende om, at det maatte afgjøres, under hvilket Ministerium Quarantainevæsenet, som

hidtil havde været underlagt en Direktion med umiddelbart Referat, herefter var at henlægge.

Efterat der var yttret forskjellige Anskuelser om det principmæssig Rigtige i denne Henseende, vedtoges, at det indtil videre var at henlægge under Handelsministeriet, og at Conseilpræsidenten som Følge deraf indgik med en Forestilling om Quarantainedirektionens formelige Ophævelse.

Udenrigsministeren [Knuth] foredrog derefter atter Spørgsmaalet om, hvo der vare at foreslaae Hans Majestæt til at udnævnes til Medlemmer i Regjeringen i Hertugdømmerne Slesvig og Holsten samt til Commissarius fra dansk Side.

Statsraadet vedtog, at der blev arbejdet hen paa, at tvende af de tre Mænd, Etatsraad Prehn, Biskop Hansen og Amtsforvalter Holstein bleve udnævnte til Medlemmer af Regjeringen, at Kammerherre Reedtz blev Commissarius, og at det var ønskeligt, om der kunde indvirkes paa det preussiske Cabinet saaledes, at Grev Carl Moltke til Nütschau valgtes til Præsident.

Minister Monrad forlangte enten Krüger fra Bevtoft (Stænderdeputeret) eller Lauritz Skau til Medlem af Regjeringen.

Derefter oplæste *Udenrigsministeren* [Knuth] en Reorganisationsplan for Udenrigsministeriet og de derved nødvendige Personalforandringer, hvilken af Statsraadet vedtoges, dog med 3 Modificationer:

- 1) at Legationsraad Heyde ei erholdt mere i Pension end de 1800 Rbd. fast Gage, men at de ham tilstaaede 300 Rbd. for en særskilt ham paalagt Forretning ifølge de eengang vedtagne Principer ei bleve tillagte hans Pension;
- 2) at Etatsraad Sick vel erholdt den Pension, hvortil han var foreslaaet, men at det motiveredes i Indstillingen derved, at hans Embedsvirksomhed, uagtet dens Benævnelse ei forandredes, dog blev en aldeles forskjellig; ligeledes ifølge det af Statsraadet vedtagne Princip, at en Embedsmand, naar hans Embede gik ind, var berettiget til at afgaae med sin fulde Gage i Pension;
- 3) at tvende Udgiftsposter, nemlig Gage til 2 Skrivere 750 Rbd. og et Honorar af 300 Rbd. til Magister Thomsen for at besørge ledende Artikler i Udlandets Blade i Planen [blev] opført som: »til Skrivierier« og til »Artikler i Udlandets Blade«, uden at det udtrykkelige tillagdes bestemte Personer.

Derefter oplæste *Udenrigsministeren* [Knuth] en Indstilling til Hans Majestæt betræffende Forandringer i de udenlandske Gesandt-

skaber og fremlagde en Oversigt over de derved erholdte Besparelser. Hvilket Forslag vedtoges af Statsraadet.

Cultusministeren [Monrad] oplæste et Udkast til en ny Bestemmelse om den philologisk-historiske Examen, som Lærere ved de lærde Skoler herefter havde at underkaste sig.

Ved dette Udkast bemærkede *Minister Lehmann*, at det forekom ham, at det havde været ønskeligt, om det moderne nordiske Sprog og dets Litteratur ogsaa vare blevne Gjenstand for denne Examen.

Cultusministeren [Monrad] antog ikke, at dette kunde skee saaledes, at Prøven fik noget Indhold eller Betydning, da Grammatiken endnu ikke havde modtaget en dertil egnet Bearbejdelse.

I Anledning af, at *Marineministeren* [Zahrtmann] savnede Geografien imellem de nævnte Examinationsgjenstande, bemærkede *Cultusministeren* [Monrad], at der agtedes indført for dem, der aspirerede til at blive Overlærere ved de lærde eller Rectorer ved Realskolerne, en naturhistorisk og en fysisk-mathematisk Examen, og at Geografien vilde komme til at henhøre under den Første.

Endelig underrettede *Cultusministeren* [Monrad] Statsraadet om, at han havde ansat Professor Madvig som Inspecteur ved de lærde Skoler.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 15. juli 1848.

Aar 1848, den 15de Juli, var Statsraadet forsamlet.

Protokollen for 7de Juli oplæstes og ratihaberedes.

Cultusministeren [Monrad] oplæste følgende samlede Oversigt over de Punkter, som Comitteen angaaende Forfatningsloven var bleven enig om, og af hvilke allerede Hovedpunkterne vare i de foregaaende Møder blevne Statsraadet foreløbig meddeelte:

I.

§ 1.

Regjeringsformen i den Danske Stat er arvelig monarkisk og indskrænket.

Den lutherske Kirke er som den, hvori den overveiende Deel af Folket befinder sig, at ansee som den danske Folkekirke og er berettiget til at nyde Understøttelse af Staten.

§ 2.

Den i Kongeloven bestemte Arvefølge er fremdeles gjældende, indtil anderledes maatte blive bestemt ved Lov, der vedtages paa samme Maade som en Forandring i Forfatningen.

II.

§ 3.

Statsmagten er lovgivende, udøvende og dømmende.

§ 4.

Den lovgivende Magt er hos Kongen og Kamrene i Forening.

§ 5.

Den udøvende Magt er hos Kongen igjennem ansvarlige Ministre.

§ 6.

Den dømmende Magt er hos de anordnede Retter og Domstole.

III.

§ 7.

Kongen skal bekjende sig til den evangelisk-lutherske Troesbekjendelse.

Kongen er myndig, naar han har fyldt sit attende Aar.

§ 8.

Kongen kan ikke uden Kamrenes Samtykke være Hovedet for en anden Stat. Denne Gjenstand behandles som en Forandring i Forfatningen.

§ 9.

Kongen er uden Ansvar; hans Person er hellig og ukrænkelig.

§ 10.

For at Kongens Underskrift under Lovene og udøvende Beslutninger kan have Gyldighed, maa den være ledsaget af en Ministers Underskrift. Den Minister, der har underskrevet, bærer Ansvaret.

§ 11.

Kongen udnævner og afskediger Ministrene.

§ 12.

Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kunne skee ved Lov. Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Berettigelse til Pension vil blive bestemt ved Lov. Kongen kan forflytte Embedsmændene uden deres Begjæring, dog uden at de tabe i Indtægter.

§ 13.

Kongen har den øverste Befaling over Land- og Sømagten; han kan erklære Krig og slutte Fred samt indgaae og ophæve Forbund og Handelstraktater; uden Kamrenes Samtykke kan han dog ikke derved paalægge Staten nogen bebyrdende Forpligtelse eller afstaae nogen Deel af Landet.

§ 14.

Kongen befaler Lovens Bekjendtgjørelse og drager ved sine Ministre Omsorg for deres Fuldbjrdelse.

§ 15.

Kongen kan ikke fritage Nogen fra Lovens Efterlevelse.

§ 16.

Kongen og ethvert af Kamrene er lige berettiget til at sætte et Lovforslag i Bevægelse og vedtage det for sit Vedkommende.

§ 17.

Kongen kan benaae og give Amnesti; Ministrene kan han for de dem af Rigsretten idømte Straffe kun benaae med Kamrenes Samtykke.

§ 18.

Kongen sammenkalder Kamrene senest til den første Mandag i October Maaned hvert Aar, og kunne de ikke uden Kongens Samtykke blive længere sammen end to Maaneder.

§ 19.

Kongen kan sammenkalde Kamrene til overordenlige Sammenkomster.

§ 20.

Kongen kan opløse begge Kamrene eller eet af dem, men i saa Fald skulle de nye Valg foregaae saa betimeligt, at Kamrene atter kunne sammenkaldes inden to Maaneders Forløb.

§ 21.

Kongen kan, naar Kamrene ere samlede, hæve deres Sammenkomst og udsætte den, dog ikke længere end paa to Maaneder og ikke mere end een Gang i eet Aar uden Kamrenes Samtykke.

§ 22.

Intet Kammers Sammenkomst kan finde Sted uden det andets. Naar kun eet Kammer er opløst, skal det andets Sammenkomst udsættes.

§ 23.

Loven bestemmer Civillisten for Kongens Regjeringstid. Appanagerne for de øvrige Medlemmer af det Kongelige Huus ville ligeledes blive bestemte ved Lov. Appanagerne kunne ikke nydes udenfor Landet uden Kamrenes Samtykke.

§ 24.

Kongen aflægger Ed paa Forfatningen i Kamrenes Midte, inden han tager Thronen i Besiddelse.

§ 25.

Saasnart Thronfølgeren er 15 Aar gammel, aflægger han Ed paa Forfatningen i Kamrenes Midte og bliver derved berettiget til at bestige Thronen, naar Kongen dør.

§ 26.

Er Thronfølgeren umyndig ved Kongens Død, bestemme Kamrene forenede til een Forsamling, hvem der skal være Regent samt Formynderskabet. Regenten kan ikke deeltage i Formynderskabet. Efter Omstændighederne kan Formynderskabet bestaae af een eller flere Personer.

§ 27.

Er Kongen ude af Stand til at regjere, sammenkalde Ministrene Kamrene og godtgjøre det for dem. Disse anordne forenede til een Forsamling, hvem der skal være Regent.

§ 28.

Dersom Kongen dør, uden at Thronfølgeren er bestemt, samles Kamrene 14 Dage derefter uden Sammenkaldelse og vælge en Konge.

§ 29.

Der skal være 7 Ministerier: 1) for det Indre, 2) for de udenlandske Sager, 3) for Justitsvæsenet, 4) for Finantsvæsenet, 5) for Landkrigsvæsenet, 6) for Søkrigsvæsenet, 7) for Kirke- og Underviisningsvæsenet. Desforuden kunne der være een eller flere Ministre, hvem der ikke er overdraget nogen bestemt Green af Administrationen.

§ 30.

Alle Ministrene udgjøre Ministerraadet, hvori Formandskabet føres af den, som af Kongen er udnævnt til Premierminister, og i hans Forfald af den Minister, som vælges dertil af Ministerraadet. Alle Lovforslag samt alle vigtigere Regjerings-Foranstaltninger forelægges Ministerraadet. De nærmere Bestemmelser om Ministeriernes og Ministerraadets Indretning skee ved Lov, som forelægges den første ordenlige Rigsforsamling.

§ 31.

Ministrene have i Embeds Medfør Adgang til Kamrene og kunne forlange Ordet, naar de ønske det. Stemmeret kunne de kun udøve, forsaavidt de ere Medlemmer.

IV.

§ 32.

Der skal være to Kamre, der begge fremgaae ved umiddelbart Valg af Folket.

§ 33.

Om Valgret og Valgbarhed, der er eens for begge Kamre, gjælde de samme Betingelser, som ere vedtagne for Forfatnings-Forsamlingen. For at være valgbar til 1ste Kammer udfordres 40 Aars Alder samt, at man holder Dug og Disk i det Stift, hvorfor man vælges.

§ 34.

Medlemmerne af det 2det Kammer vælges paa 4 Aar, af det 1ste paa 8 Aar; Halvdelen af det sidstnævnte Kammer afgaaer hvert 4de

Aar. Hvilke Amters Repræsentanter der skulle afgaae, bestemmes ved Lodtrækning første Gang.

§ 35.

Medlemmerne af det 2det Kammer skulle have 3 Rbd. i Diæter om Dagen samt Godtgjørelse for Reiseomkostninger.

Antallet af Medlemmer i det 2det Kammer er ligesaa stort som i Forfatnings-Forsamlingen med Fradrag af de af Kongen valgte og med Tillæg af Medlemmerne for Island og Færøerne. Antallet af Medlemmerne i det 1ste Kammer er $\frac{1}{3}$ af Medlemmerne i det 2det. Forandringer efter Folkemængden skee hvert 12te Aar ved Lov.

§ 36.

Valgene til det 2det Kammer foregaae paa samme Maade som til Forfatnings-Forsamlingen; til det 1ste Kammer foregaae de derimod amtsviis; Kjøbenhavn er ogsaa i denne Henseende eet Valgdistrikt. I Forhold til Folkemængden faaer altsaa ethvert Amt at vælge et vist Antal Deputerede. Afstemningen skeer sogneforstanderskabsviis til Valgprotokollerne. Protokollerne opgjøres offentlig af Amsraadet og Delegerede af Kjøbstad-Communalbestyrelserne. For at være gyldigt valgt udfordres absolut Majoritet af de mødende Vælgere. Omvalg finder Sted for dem, der ikke have faaet absolut Majoritet, mellem det dobbelte Antal af dem, der have faaet de fleste Stemmer. Skal et Amt vælge 3, og kun 1 har faaet absolut Majoritet, saa skeer Omvalget mellem de 4, der efter ham have faaet de fleste Stemmer. De, der ved Omvalget faaer de fleste Stemmer, ere gyldigt valgte, selv om de ikke have absolut Pluralitet af de mødende Vælgere.

§ 37.

Ethvert Kammer undersøger selv sine Medlemmers Valgs Gyldighed.

§ 38.

Naar et Medlem befordres til et Kongeligt Embede eller forflyttes, mister han sit Sæde i Kammeret og kan kun ved nyt Gjenvalg indtræde paany.

§ 39.

Over Statens Indtægter og Udgifter vedtages aarligen ved Lov et Budget for det følgende Aar, der først forelægges 2det Kammer. Enhver Skattelov har saaledes kun Gyldighed for eet Aar, medmindre anderledes udtrykkeligt bestemmes. Budgettets Udgiftsbestemmelser

ere bindende for Regjeringen og kunne ei overskrides uden Ansvar. Intet Staten bindende Laan kan gjøres uden ved Lov. Hvorledes der skal forholdes med de communale Afgifter, der dog aldrig kunne paa-lægges ene af Regjeringen, vil blive bestemt ved Communalloven.

§ 40.

Første Kammer udvælger 1 og andet Kammer 2 lønnede Revisorer, der gjenneemgaae Statsregnskaberne, som inden 1ste September skulle være indleverede til dem.

§ 41.

Det andet Kammer kan sætte Ministrene under Tiltale for Embedsforbrydelser og Handlinger, der aabenbart ere skadelige for Staten.

§ 42.

Ethvert Kammer for sig er berettiget til at indgive Adresser til Kongen. Ethvert Kammer har Ret til at nedsætte Commissioner, der undersøge Gjenstande af almeen Interesse, og der kunne afkræve saavel de offentlige Autoriteter som de Private de fornødne Oplysninger.

§ 43.

Ethvert Kammers Medlemmer kunne under dets Sammenkomst, saavelsom 14 Dage før og efter, ei belægges med personlig Arrest, medmindre de gribes paa fersk Gjerning i en offentlig Forbrydelse, eller Kammeret dertil giver sit Samtykke. Ligesaalidet kunne de i samme Tidsrum sættes under Tiltale, uden at Kammeret dertil har givet sit Minde. For deres Ytringer i Kammeret kunne Medlemmerne kun drages til Ansvar der.

§ 44.

Til et Kammers Fuldtallighed udfordres, at mere end Trediedelen af Medlemmerne er tilstede. Kammeret kan ikke tage nogen Beslutning, medmindre det er fuldtalligt. Dog kunne de Medlemmer, der ere tilstede, udsætte Kammerets Møde til den følgende Dag.

§ 45.

Enhver Beslutning tages med absolut Pluralitet af de tilstedeværende Medlemmer. Hvorvidt denne skal udfordres ved Valget af Comitteer og Commissioner o. s. v. bestemmes ved hvert Kammers Regulativ.

§ 46.

Ethvert Kammer vælger selv sin Formand og Viceformand med absolut Pluralitet.

§ 47.

Ethvert Lovforslag skal foretages tre Gange paa tre forskjellige Dage, inden et Kammer derom kan tage nogen endelig Beslutning.

§ 48.

Ingen Petition til et af Kamrene maa overgives til det uden gennem et af dets Medlemmer.

§ 49.

Dersom et Kammer ikke finder sig foranlediget til at tage nogen Beslutning om en Petition, kan det oversende den til Ministrene og forlange Oplysning om, hvad derved foretages.

§ 50.

Kamrenes Møder ere offentlige. Dog kan Præsidenten eller fem Medlemmer af Kammeret forlange, at Forsamlingen skal afholdes inden lukte Døre. Derpaa afgjør Kammeret med absolut Pluralitet i det hemmelige Møde, om der om den samme Gjenstand skal holdes et offentligt Møde.

§ 51.

Ved sit Regulativ bestemmer ethvert Kammer Forretningsgangen og træffer de til Ordens og Roligheds Opretholdelse i dets egen Midte fornødne Bestemmelser.

V.

§ 52.

Den dømmende Myndighed skal være afsondret fra den udøvende efter Lovgivningens nærmere Bestemmelse.

§ 53.

En Dommer kan ikke afsættes uden ved Dom. Han kan ikke forflyttes mod sit eget Ønske. Ingen, der har fyldt sit 70de Aar, kan vedblive at være Dommer.

§ 54.

Edsvorneretter ere at indføre.

§ 55.

Naar en Rigsret skal sammentræde, skal den dannes med 8 Medlemmer, der udvælges af første Kammer udaf dets egen Midte, og 8 Medlemmer der vælges af Høiesteret af sin Midte. Rigsretten vælger

selv sin Formand. I Tilfælde af Stemmelighed bliver den mildere Mening Rettens Dom; med Hensyn til andre Spørgsmaal gjør Formandens Stemme Udslaget.

§ 56.

Medlemmerne af Rigsretten vælges paa 4 Aar.

§ 57.

For Rigsretten anklages Ministrene. Naar det andet Kammer finder, at en Forbrydelse er af særdeles Fare for Staten, kan det efter Forslag fra Regjeringen lade den formeentlig Skyldige tiltale for Rigsretten.

§ 58.

Ingen kan mod sin Villie drages fra sit rette Værneting.

§ 59.

En Lov om Edsvorneretters og Domstolenes Indretning samt om Rettergangen vil blive forelagt.

§ 60.

Ingen kan fængsles uden efter en Dommers Kjendelse. Dersom han gribes paa fersk Gjerning, kan han strax anholdes, og har Dommeren inden 24 Timer at paakjende, om han skal fængsles eller frigives. Den Fængslede gjøres bekjendt med Fængslings-Kjendelsen senest 24 Timer efter hans Fængsling.

§ 61.

Ingen kan fængsles for Forseelse, der kun kan medføre Straf af Pengebøde eller simpelt Fængsel.

§ 62.

Caution kan træde istedetfor Varetægtsfængsel. Det er overladt Dommeren at afgjøre ved Kjendelse, om Caution kan modtages uden Fare for den offentlige Sikkerhed, samt bestemme Cautionens Størrelse og Beskaffenhed.

VI.

§ 63.

Ingen Lov kan gives tilbagevirkende Kraft eller fortolkes autentisk.

§ 64.

Pressefrihed finder Sted; Ingen kan forhindres fra at offentliggjøre

sine Tanker ved Pressen dog under Ansvar efter Loven. Censur kan ikke indføres.

§ 65.

Borgerne have Ret til at samle sig ubevæbnede; dog ere Forsamlinger under aaben Himmel underkastede de locale Autoriteters Bestemmelser (de skulde kunne forbydes).

§ 66.

Borgerne have Ret til at indgaae Foreninger i ethvert lovligt Øiemed. Ingen Forening kan ophæves uden ved Dom. Regjeringen har Ret til at suspendere en Forening, men skal da strax anlægge Sag.

§ 67.

Religionsfrihed finder Sted. Ingen kan paa Grund af sin religiøse Overbeviisning berøves den fulde Adgang til borgerlige og politiske Rettigheder.

§ 68.

Ingen er forpligtet til at yde personlige Bidrag til en anden Gudsdyrkelse end hans egen. Dersom han ikke vil yde det ham efter Loven til den lutherske Kirke hidtil paahvilende Bidrag til Vedligeholdelse af nogen anerkjendt Gudsdyrkelse i Landet, anvendes det til den Communes Skolevæsen, hvor han opholder sig.

§ 69.

Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, som dem bedst tykkes, dog at Intet foretages, der strider mod den offentlige Orden eller Sædeligheden. Et religiøst Samfund kan kun ophæves ved Dom; Regjeringen er berettiget til at suspendere et saadant, men er da forpligtet til strax at anlægge Sag.

§ 70.

Borgerne skulle have Selvbestyrelse af reent communale Anliggender dog under Statens Tilsyn.

§ 71.

Huusundersøgelse kan kun finde Sted i de af Loven bestemte Tilfælde og paa den Maade, Loven foreskriver.

§ 72.

Ingen kan berøves sin Eiendom, uden at Almeenvellet kræver det og mod fuld Erstatning.

§ 73.

Enhver i Loven begrundet Indskrænkning i Retten til ved Arbeide at skaffe sig og Sine Underhold skal fjernes. En ny Næringslovgivning skal bestemme den Maade, hvorpaa og den Frist inden hvilken, denne Grundsætning skal gennemføres.

§ 74.

Enhver paa Jord hvilende Privat-Afgift samt al Tiende kan fordres afløst af den bebyrdede Eier mod fuld Erstatning. En Lov herom skal forelægges den første Rigsforsamling.

§ 75.

Hoveri eller Pligtarbeide kan ei betinges for Overladelse af Jord eller Huus til Brug eller Eie. Det nu bestaaende Hoveri og Pligtarbeide kan saavel af den Berettigede som af den Forpligtede fordres forandret til en Penge- eller Kornafgift efter en Lov, der vil blive forelagt den første Rigsforsamling.

§ 76.

Brugere af fæstepligtig Jord kunne fordre den overdraget til Selveiendom mod fuld Erstatning, der fastsættes ved uvildige Mænd. De nærmere Bestemmelser ville blive givne ved Lov.

§ 77.

Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommisgods kan oprettes for Fremtiden. Ethvert Lehn, Stamhuus eller Fideicommisgods kan med alle Berettigedes Samtykke overgaae til fri Selveiendom. Ingen, der ei nu er født, kan have Arveret til noget Lehn, Stamhuus eller Fideicommisgods uden efter Landets almindelige Arvelov; men dersom han efter Landets almindelige Arvelov er den nærmest Arveberettigede, da kan han gjøre den ham efter Lehnets, Stamhuusets eller Fideicommisgodsets Arvefølge tilkommende Ret gjældende ligeoverfor enhver anden efter Lehnets, Stamhuusets eller Fideicommisgodsets Arvefølge Berettiget.

§ 78.

Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar.

§ 79.

Enhver i Lovgivningen til Adel og Rang knyttet Forret af hvilken-somhelst Art er afskaffet. Titler og dermed forbunden Rang kan i Fremtiden ei gives.

§ 80.

Et Forslag til Forandring i Forfatningen skal vedtages af begge Kamrene i to paa hinanden følgende ordenlige Sammenkomster i uforandret Skikkelse. Det indbringes derpaa til Kongen, selv om det er udgaaet fra ham. Dersom han dertil giver sit Samtykke, sammenkaldes Kamrene, der derom tage Beslutning, og til den Ende foregaae nye Valg. Dersom ogsaa de nye Kamre og Kongen bifalde Forslaget, er det Lov.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede med Hensyn til § 77, at han var for, at ei flere Lehn og Stamhuuse oprettedes, da han ansaae det for en Uretfærdighed mod de Arvinger, som bleve den dem efter Loven tilfaldende Arv berøvet til Fordeel for Successor. Men han maatte af samme Grund, nemlig fordi han deri saa en Uretfærdighed, stemme imod, at Lehn og Stamhuuse, naar de nuværende Arveberetigede uddøde, ophørte. Han antog nemlig, at da Besidderen alene var berettiget til at nyde Indtægterne uden at have nogen Eiendomsret, og da denne Ret til Indtægternes Nydelse tilkom en vis bestemt Linie af Familien, saa blev denne Linie forurettet ved, at Lehnet arvedes efter de almindelige Arvelove, og de Arvinger, som da kom til at tage Arv, erholdt et Gode, hvortil de ikke have mere Ret end enhver Anden udenfor den eengang bestemte Successionsmaade.

Handelsministeren [Bluhme] maatte stemme for § 77, dog under den Betingelse, at den redigeredes saaledes, at ikke aabenbare Ubilligheder bleve en Følge af dens Udførelse.

Krigsministeren [Tscherning] voterede for §en; dog ønskede han, at de Ufødtes Ret maatte conserveres dem i nogle Aar, eller at Successions-Retten reserveredes for alle Børn af de nu bestaaende Ægteskaber.

Minister Lehmann stemte for §'en og imod den af Krigsministeren ønskede Reservation.

Udenrigsministeren [Knuth] stemte for §'en med samme Reservation med Hensyn til Redaktionen som Handelsministeren.

Minister Hvidt stemte med Udenrigsministeren.

Marineministeren [Zahrtmann] troede ei, at der fandt nogen Uvillie Sted mod Lehn og Stamhuuse, og at ialtfald den Tilladelse til at ophæve dem med alle Vedkommendes Samtykke var tilstrækkelig. Han stemte derfor mod §en.

Justitsministeren [Bardenfleth] henholdt sig til Udenrigsministerens Votum.

Det vedtoges derefter, at den af Cultusministeren idag oplæste Oversigt skulde circulere mellem Statsraadets Medlemmer, for at dens Indhold siden nærmere kunde underkastes Discussion i Statsraadet.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 17. juli 1848.

Aar 1848, den 17de Juli, var Statsraadet forsamlet.

Kammerherre Reedtz meddeelte Statsraadet Gangen i de Underhandling, som han den 14de og 15de havde havt i Bellevue ved Kolding med Greverne Pourtalès og Münster, samt den Protokol, som den 15de betræffende de militaire Spørgsmaal ved Vaabenstilstanden var optaget imellem Major v. Læssø af den danske Generalstab og Grev Oriola af den preussiske. Hvorhos han underrettede Statsraadet om, at Grev Pourtalès havde den 15de meddeelt ham, at Sagernes Stilling nu var saaledes, at General Wrangel ei kunde indlade sig paa nogen Vaabenstilstands-Vilkaar, uden at »Reichsverweseren« deri samtykkede.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte derpaa, at han umiddelbart efter at have modtaget disse Efterretninger havde begivet sig til Kong Oscar i Malmøe. Han havde fundet det svenske Kabinet i høi Grad frapperet over den Vending, Sagen havde taget, men Kong Oscar aldeles bestemt paa, naar Preusserne gik ind i Jylland, at yde effectiv Hjælp. Kabinetschefen Manderstrøm havde været enig i, at der nu ei mere kunde være Talen om en Vaabenstilstand.

Efterat Statsraadets Medlemmer havde yttret sig over, hvilke Skridt der nu vare hensigtsmæssigst at foretage, vedtoges det:

»At der skrives til General v. Hedemann, at han havde at opfordre Wrangel til at underskrive Vaabenstilstanden saaledes, som den forelaae, da de af Wrangel foreslaaede Forandringer ei stemte med dem, hvorom deres Hoffer vare komne overeens.«

Statsraadet var enigt i, at det vilde være mindre passende, at Kammerherre v. Reedtz igjen tog derover.

Endvidere vedtog Statsraadet, at en Note burde sendes til alle Hoffer om det Forefaldne, og en Fremstilling af Sagens Gang publiceres.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at skjøndt Vaabenstilstands-Spørgsmaalet var afbrudt, saa stod dog endnu Fredsspørgsmaalet tilbage, og at vi i dette kunde opfordre England til Mægling.

Saa vel *Udenrigsministeren* [Knuth] som *Minister Lehmann* antog, at Tidspunktet til at mægle Fred nu var meget ubelcilig, og at vi kun vilde erholde meget slette Conditioner.

Conseilpræsidenten [Moltke] fremlagde en Adresse til Ministeriet fra Fyenboerne og meddeelte, at Grev Moltke til Nütschau havde erklæret sig villig til at overtage Præsidiet i den provisoriske Regjering, havde erklæret sig enig med Ministeriets Anskuelse i denne Sag og til Medlemmer anbefalet Prehn og Biskop Hansen.

Hvorefter Mødet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 19. juli 1848.

Aar 1848, den 19de Juli, var Statsraadet samlet.

Præsidenten [Moltke] fremlagde tvende Forfalds-Anmeldelser fra Ministrene Hvidt og Monrad.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste følgende Referat angaaende en Conference, der den 10de d. M. hos ham havde fundet Sted imellem Statsraadets Medlemmer med Undtagelse af Præsidenten, som var fraværende fra Byen:

»Mandagen d. 10. Juli havde Udenrigsministeren [Knuth] indbudet Statsraadets Medlemmer til at samles hos ham om Eftermiddagen for at erfare, hvorvidt den i Malmøe tidligere paa begge Sider foreløbigt antagne Vaabenstilstand-Convention mellem Danmark og Preussen var bleven anerkjendt af det preussiske Cabinet, og for at træffe de i saa Henseende videre fornødne Foranstaltninger.

Conseilpræsidenten var fraværende.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, at Baron Manderstrøm nu var vendt tilbage fra den ham af den svenske Regjering anbetroede Mission til i Forening med den preussiske Negociateur Grev Pourtalès at forelægge de ved Conferencen i Malmø antagne Vilkaar til en Vaabenstilstand for det preussiske Kabinet.

Antagelsen fra sammes Side var paafulgt, dog foresloges endnu nogle Forandringer. Den første af disse Forandringer var, at de i Conventionens første Artikel fastsatte 3 Maaneder for Vaabenstilstandens Varighed skulde forlænges til 4.

Da *Udenrigsministeren* [Knuth] fandt Antagelsen af dette Forslag betænkelig, og flere af Statsraadets Medlemmer yttrede sig derimod, forkastedes det.

De andre Forandringer, nemlig:

At den i 2den Artikel fastsatte Dag, der skulde tjene som Norm med Hensyn til den Stilling, som Tropperne paa begge Sider skulde være berettigede til atter at indtage, naar Vaabenstilstanden ophørte, blev forandret til den 27. Juni istedetfor d. 20.—24. Juni, og at i 2den Passus i 5te Artikel Preussen saavel i eget som i Forbundets Navn samtykker i den deri omtalte Erstatning, istedetfor at kun Preussen alene forhen blev omtalt paa det nævnte Sted, ansaaes som uvæsenlige og bleve som Følge heraf antagne.

Dernæst androg *Udenrigsministeren* [Knuth] paa, at han næste Dag skulde tage til Frederiksborg for at forelægge den saaledes forandrede Convention til Hans Majestæt Kongens Approbation og udbede sig Allerhøistsammes Fuldmagt til Vaabenstilstandens Afsluttelse samt ufortøvet at sende Kammerherre Reedtz med Fuldmagten til General Hedemann, for at han og General Wrangel kunde forsyne Conventionen med deres respektive Underskrifter.

Dette bifaldtes af Statsraadets Medlemmer med Undtagelse af *Justitsministeren* [Bardenfleth], der afgav den Erklæring, »at han ingenlunde kunde forlade den Overbeviisning, han gjentagende har udtalt, at Danmark vilde have staaet i en fordeelagtigere Stilling ved ikke at gaac ind paa den af Preussen foreslaaede Vaabenstilstand, men vedblivende holde fast ved de Vilkaar, hvorom Deres Majestæter, Kongen af Danmark og Kongen af Sverrig, tidligere i Malmø vare blevne enige, og som Rusland havde lovet at understøtte ad diplomatisk Vei, Sverrig ved en limiteret effectiv Hjælp, men at han dog nu, efterat den af Preussen foreslaaede Vaabenstilstand med nogle ved

svensk Mægling opnaaede iøvrigt ikke væsenlige Modificationer var fra dansk Side ved Udenrigsministeren tiltraadt og derefter uden Modsigelse fra det danske Kabinet remitteret til Preussens Ratihabition, som nu var paafulgt, ikke kunde tilraade Hans Majestæt at afbryde den saaledes indledede Negociation ved at nægte sin Ratihabition, hvorved Danmarks Stilling i Forhold til Sverrig og Rusland atter betydeligen vilde forværres, fremfor saaledes som den stod, før den sidstnævnte Underhandling knyttedes. Da iøvrigt Ministeriets øvrige Medlemmer ansaae det for at ville være skadeligt for vore indre Forhold og for hele Ministeriets Stilling, om et enkelt af dets Medlemmer nu udtraadte, saa vilde han af dette Hensyn troe ikke at burde allerunderdanigst begjære sin Entledigelse, hvortil denne Meningsforskjel, der har ført til Vaabenstilstandens Afslutning, ellers maatte give Føie.«

Da *Minister Lehmann* ikke tidligere havde haft Anledning til at yttre sig angaaende det nu afgjorte Spørgsmaal, bemærkede han, »at han havde samtykket i at tage sin Andeel i Ansvaret for at udbede sig Hans Majestæt Kongens Fuldmagt til Vaabenstilstandens Afsluttelse, da denne Nægtelse efter Sagens nuværende Standpunkt rimeligviis vilde fjerne hver fremmed baade diplomatisk og materiel Bistand og henvise Landet til sine egne ligeoverfor Tydskland utilstrækkelige Kræfter. Med Hensyn til Vaabenstilstandens Vilkaar, navnlig den i Organisation af den midlertidige Forvaltning, om end indirekte og under al Reservation, indeholdte Anerkjendelse af Slesvig som en selvstændig med Holsten nøie forbunden Stat, kunde han kun ansee disse for antagelige under Forudsætning af, at alle Midler til at opnaae bedre Betingelser eller til at tilveiebringe en umiddelbar og virksom Cooperation af de svensk-norske Stridskræfter forgjæves vare udtømte, og paa de Betingelser, at den derved opnaaede Frist anvendtes ikke blot til Fredsunderhandlinger, men tillige til alvorlige Rustninger, der kunde give vore Fordringer Eftertryk og ved Fjendtlighedernes mulige Gjenoptagelse lade os velforberejede møde Faren, samt til Sammenkaldelsen af den constituerende Rigsforsamling for det egenlige Danmarks Vedkommende, hvilken ved Forfatnings-Udkastets Fremlæggelse vilde stille Regjeringen i sit rette Forhold ligeoverfor Hertugdømmerne og Europa og sætte den istand til at nedlægge den endelige Afgjørelse af Fred eller Krig i Folkets egen Haand.

Conferencen blev derpaa hævet.«

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede til Protokollen, at han kort efter sidste Statsraadmøde havde af Baron Lagerheim modtaget Copi af en Skrivelse fra Baron d'Orsson til Grev Stjerneld, hvori d'Orsson melder, at han havde al Grund til at antage, at den preussiske Regjering vilde gjøre Alt for at bringe Wrangel til at underskrive Vaabenstilstanden, og at i den Anledning General Neumann var sendt til Wrangel. Lagerheim havde dernæst tillige meddeelt Udenrigsministeren Gjenpart af en Skrivelse, hvori Stjerneld opfordrer ham (Lagerheim) til ufortøvet at gjøre den danske Regjering opmærksom paa Vigtigheden af at benytte Øieblikket til om muligt at bringe Vaabenstilstanden istand, i hvilken Henseende Stjerneld tillige lagde den danske Regjering paa Hjerte at indrømme, om fornødent gjordes, saadanne Modificationer i de tidligere vedtagne Vilkaar, som alene kunde ansees for at være mindre væsenlige og ingen egenlig Indflydelse at have paa Realiteten. Da nu Udenrigsministeren, idet han ansaae det vigtigt at faae en Vaabenstilstand sluttet, holdt sig overbeviist om, at man ikke burde lade det beqvemme Øieblik, som nu syntes at frembyde sig hertil, gaae tabt, men at man derimod burde gjøre Alt i den Henseende for, at det ialtfald, hvis det ikke destomindre skulde briste med at bringe Vaabenstilstanden tilveie, kunde staae saa eclatant som muligt, at den danske Regjering havde opbudt alle Bestræbelser, og at det ene og alene var den preussiske Regjering, som Udfaldet maatte tilskrives, saa havde han strax anmodet Kammerherre Reedtz om at holde sig færdig til at reise over til Hovedkvarteret for at fornye Underhandlingerne, medens General Neumann endnu var hos Wrangel. Han havde dernæst troet at maatte tage ud til Kongen for at give ham Beretning om det Passerede og derhos begjære Fuldmagt for General Hedemann til at gaae ind paa nogle mindre væsenlige Modificationer i de tidligere Betingelser. Han havde i den Anledning anmodet Conseilpræsidenten og Krigsministeren om at ledsage ham til Frederiksborg for at understøtte ham med Hensyn til det nævnte Skridt, som han vilde foreslaae Kongen. Han havde tillige bedet Kammerherre Reedtz om, saavidt Tiden kunde strække til, at tale med Statsraadets øvrige Medlemmer i den omhandlede Anledning og meddele dem det Passerede; Reedtz havde derefter faet talt med Handelsministeren og Marineministeren, og begge disse kom ud til Frederiksborg. Der havde derpaa i Frederiksborg fundet en Conference Sted, hvortil Hans Majestæt havde tilkaldt de ovennævnte der tilstedeværende Ministre, og

Resultatet af samme var da blevet, at Kammerherre Reedtz og General Oxholm skulde reise over til Armeens Hovedqvarter for at fornye Underhandling med Wrangel om Vaabenstilstandens endelige Afslutning, ved hvilken Leilighed Baron Lagerheim, som dertil var bleven befuldmægtiget af sin Regjering, skulde være nærværende, ligesom ogsaa den engelske Gesandt skulde være tilstede, hvortil han af sig selv havde tilbudt sig. Det var fremdeles blevet vedtaget, at Wrangel skulde opfordres til pure at underskrive Vaabenstilstands-Vilkaarene, og kun, hvis han ikke var at formaae hertil, skulde General Hedemann være bemyndiget til at gaae ind paa følgende Modificationer: 1) den Tid, inden hvilken Hertugdømmerne skulde være rømmede af de fremmede Tropper, og altsaa ogsaa inden hvilken, Skibene skulde være udleverede, forlænges til 18 Dage; 2) Antallet af de Tropper, som Preusserne kunde lade blive staaende i Hertugdømmerne til Bevogtning af Lazaretherne, forøges til 600, imod at en lignende Forøgelse finder Sted med Hensyn til de danske Tropper, der kunne blive staaende paa Als; i Haderslev skulde imidlertid ingen preussiske Tropper kunne blive staaende; 3) §en om Lauenborg modificeres efter det af Grev Pourtalès ved hans sidste Sammenkomst med Reedtz gjorte Forslag, imod at der indrømmes den danske Regjering en saadan Indflydelse paa Hertugdømmernes Fælleds-Regjerings Sammensætning, at Preussen gaaer ind paa at vælge de Medlemmer, som den danske Regjering foreslaaer; 4) et større Antal holstenske Tropper end bestemt kan forblive i Holsten, naar de iblandt dem værende Slesvigere hjemforloves, hvorimod der ikke kan indrømmes nogen anden Forandring med Hensyn til Troppers Forbliven under Vaabenstilstanden i Hertugdømmet Slesvig, end at svensk-norske Tropper besætte Hertugdømmet; 5) at Vaabenstilstanden indgaaes paa 9 Maaneder, hvorimod intet mellem 9 Maaneder og de først bestemte 3 Maaneder liggende Tidsrum for dens Varighed kan antages.

Minister Lehmann yttrede, at da de af Udenrigsministeren nævnte Punkter angaaende Forandring i de tidligere vedtagne Vaabenstilstands-Vilkaar allerede vare afgjorte af Hans Majestæt og Statsraadets Pluralitet, vilde det i Realiteten ikke føre til Noget nu at udtale sig om samme, men som een af de Ministre, der ikke havde været tilkaldte til den i Frederiksborg stedfundne Conference, maatte han imidlertid dog bemærke, at naar han i sin Tid havde givet sit Minde til de oprindelige Vaabenstilstands-Vilkaar, da var det, som af ham

dengang bemærket, væsenligen kun, fordi disse alt vare afsluttede og ratificerede af Preussen, og skjøndt han nu vel ikke herved vilde have afskaaret al videre Underhandling om Rettelser af disse Vilkaar i Henseende til saadanne mindre militaire Punkter som Rømningstiden, Lazaretherne, o. s. v., men ansaae Udenrigsministeren competent til i saa Henseende yderligere at negociere og vedtage Modificationer, saa kunde han dog paa den anden Side ikke ansee de Vilkaar, der angik politiske Punkter, som Gjenstand for videre Underhandling; thi yderligere Concessioner med Hensyn til disse Punkter forrykkede aldeles Sagens sande Stilling og vilde enten være uforenelige med Danmarks Ære eller uden Indflydelse paa det Spørgsmaal, om General Wrangel vilde adlyde sin Regjering, og paa den Beslutning, Sverrig og de øvrige venskabelige Magter maatte ville tage. Idet han endnu udhævede, at han ikke kunde Andet end finde enhver videre Underhandling med en General om de af den preussiske Regjering ratificerede Vilkaar, alene med den ovennævnte Undtagelse, upassende, maatte han erklære, at han ikke kunde deeltage i Ansvarligheden for de ved Conferencen i Frederiksborg vedtagne Forandringer, der gik udenfor de reent militaire Punkter. Han maatte dernæst som en vigtig Principisag gjøre opmærksom paa, at det var uforeneligt med politiske Mænds loiale Samvirken og med et ansvarligt Ministeriums Bestaaen at omstøde gyldigen tagne Statsraads-Beslutninger ved Conferencer, hvortil kun enkelte Statsraadsmedlemmer tilkaldtes. For Øieblikket skulde han indskrænke sig til i saa Henseende at tage al fornøden Reservation.

Justitsministeren [Bardenfleth] fandt sig, da han ikke havde været nærværende ved den stedfundne Conference i Frederiksborg, foranlediget til at bemærke, at han ikke kunde Andet end dele den af Minister Lehmann yttrede Anskuelse om, at det ikke er foreneligt med et ansvarligt Ministeriums Bestaaen, at saadanne Beslutninger, som eengang ere tagne af det samlede Ministerium, modificeres paa den Maade, som ved nærværende Leilighed [er] skeet. Han maatte imidlertid efter de af Udenrigsministeren meddelte Oplysninger ansee det, hvorom der her kunde være Spørgsmaal, for mere at være noget Formelt end Reelt; thi de Forandringer, som de i Frederiksborg tilstedeværende Statsraadsmedlemmer havde med Kongens Sanction vedtaget i de oprindelige Vaabenstilstands-Vilkaar, fandt han ikke at have nogen væsenlig Indflydelse paa hele Conventionens Charakter, og da han tidligere havde, saaledes som Sagerne stillede sig, troet, at der ikke var

tilstrækkelig Føie til at afbryde de Underhandlinger, der vare indledede med Preussen, troede han heller ikke nu, at hine Forandringer burde have nogen Indflydelse i denne Henseende. Han maatte sluttelig erklære, at han ikke vilde finde sig foranlediget til i Anledning af, hvad der var passeret, at tage nogen Reservation, da han holdt sig overbeviist om, at den Vending, som denne Sag havde taget, vilde være en væsenlig Borgen for, at der ikke i Fremtiden blev udenfor et Statsraads-møde gjort Forandring i en af Statsraadet tagen Beslutning.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at det var ham kjært af Justitsministeren at høre udtalt, at det kun var Formaliteten, hvorom det her dreiede sig. Han maatte i den Henseende ogsaa bemærke, at de i Frederiksborg tilstedeværende Statsraadsmedlemmer havde bestræbt sig for ikke at vedtage Andet, end hvad de maatte troe, at de øvrige Statsraadsmedlemmer vare i Realiteten enige i, og hvad de troede at kunne forsvare for dem og for Folket. Hvad Formaliteten angik, da havde det fra først af slet ikke været hans Bestemmelse, at der skulde være et saa talrigt Møde, som Tilfældet blev, og han vilde troe, at han ligeoverfor sine Colleger kunde ene paa sin egen Haand have gjort det omhandlede Skridt og sendt Reedtz over med Bemyndigelse for General Hedemann til at indrømme de paagjældende Modificationer; men i denne sidste Henseende maatte han absolut have en Ordre fra Kongen til Generalen, og for at have nogen Understøttelse ved denne Leilighed hos Hans Majestæt havde han, som forhen bemærket, anmodet Conseilpræsidenten og Krigsministeren om at følge med ham. Videre havde han fra først af ikke tænkt paa. Iøvrigt maatte han bemærke, at Ministrene Hvidt og Monrad ogsaa kom ud til Frederiksborg seent samme Aften, efterat vel Conferencen havde fundet Sted, men paa en Tid da der dog endnu Intet var skeet til at iværksætte den derved tagne Beslutning.

Minister Lehmann maatte udhæve, at han udtrykkeligen havde erkjendt, at Conventionen kunde underkastes militaire Modificationer, og at Udenrigsministeren maatte kunne fortsætte de begyndte Underhandlinger herom, hvorimod de politiske Punkter ikke kunde være Gjenstand for videre Forhandling, og til dem hørte §en om Lauenborg. Iøvrigt haabede han, at man ved denne Leilighed ikke forvekslede Formalitet med Etikette; thi her dreiede det sig ikke om noget Etikette-spørgsmaal, men om en Form, som er uadskillelig fra ethvert ansvarligt Ministeriums Grundvold.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at han ikke havde været tilkaldt til noget Statsraadsmøde i Frederiksborg, men at han af Kammerherre Reedtz, som traf ham hos Marineministeren, var bleven underrettet om de efter Statsraadsmødet indtraadte Begivenheder, og at han, saasnart han kom til Kundskab herom og tillige erfarede, at Conseilpræsidenten, Udenrigsministeren og Krigsministeren havde fundet det paatrængende nødvendigt at tage ud til Hans Majestæt, havde tænkt sig Muligheden af, at Kongen vilde kunne ønske at høre sine Ministre i den paagjældende Anledning, og havde i den Overbeviisning, at det i saa Henseende var enhver Ministers Pligt, som kjendte de indtraadte Begivenheder, at stille sig til Hans Majestæts Disposition, besluttet at begive sig til Frederiksborg, uden at han iøvrigt havde Tanke om noget Statsraadsmøde, og denne Beslutning tiltraadte ogsaa Marineministeren for sit Vedkommende. Da Kammerherre Reedtz paa Spørgsmaal derom erklærede, at Tiden umuligt vilde tillade ham at underrette de øvrige Ministre om det Passerede, skrev Handelsministeren, videre tillod Tiden heller ikke ham, en Billet til Justitsministeren, hvori han underrettede ham om, at Omstændigheder, som vare indtraadte senere end Statsraadsmødet, havde foranlediget ham og de fire ovennævnte Ministre til at reise til Frederiksborg, og idet han foreslog Justitsministeren at gjøre det Samme, anmodede han ham tillige om at give Ministrene Hvidt, Monrad og Lehmann lignende Meddelelse. Da han kom til Frederiksborg, meldte han sig hos Conseilpræsidenten for det Tilfælde, at Hans Majestæt skulde ønske at høre de tilstedeværende Ministres Raad. Hans Majestæt lod ham kalde, og efterat Conferencen med de tilstedeværende Ministre havde fundet Sted, traf han senere Ministrene Hvidt og Monrad, og han satte dem da i Kundskab om, hvad der var passeret.

Præsidenten [Moltke] maatte bemærke, at da Udenrigsministeren anmodede ham om at tage med ud til Frederiksborg, ansaae han dette for en aldeles privat Anmodning, og han anede ikke, at han der skulde finde Andre af Ministrene end Krigsministeren, som han vidste, at Udenrigsministeren havde talt med. Han tog saaledes derud kun i den Tanke derved at opfylde et privat Ønske af Udenrigsministeren om at ledsage ham, uden at han tænkte paa, at der i Frederiksborg skulde holdes noget Statsraadsmøde, hvorfor han heller ikke dertil udstedte nogen Sammenkaldelse.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at Spørgsmaalet, om der

fra de Ministres Side, som ikke vare tilstede ved Mødet i Frederiksborg, kunde være Grund til at dolere over de der tagne Bestemmelser, reducerede sig i Realiteten til, om disse Bestemmelser vare saadanne, at de ikke kunde vedtages udenfor et Statsraadmøde eller med andre Ord, at Udenrigsministeren paa egen Haand kunde have entreret paa dem, og da nu Justitsministeren fandt, at Udenrigsministeren paa eget Ansvar kunde have taget de trufne Bestemmelser, ialtfald maaskee med Undtagelse af §en om Lauenborg, saa kunde han som forhen bemærket kun ansee det omhandlede Spørgsmaal som formelt.

Minister Lehmann maatte i denne Anledning fremhæve den meget store Forskjel, der var imellem, om Udenrigsministeren paa egen Haand havde gjort de omhandlede Modificationer, og om han forinden først havde faaet Statsraadets Majoritet for dem.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte, idet han for sit personlige Vedkommende kunde henholde sig til, hvad Handelsministeren allerede havde oplyst, alene bemærke, hvad den ved Conferencen i Frederiksborg vedtagne Forandring i §en om Lauenborg angik, at dette Hertugdømmes Stilling under Vaabenstilstanden aldeles ikke havde været omventileret under de tidligere Forhandlinger i Statsraadet, men at denne § først var kommen ind i Conventioen ved det sidste Møde, som Udenrigsministeren havde havt i Malmøe med Baron Manderstrøm, og at det hele Punkt om Lauenborg vistnok maatte være en Bisag i Sammenligning med de tvende andre Hertugdømmers Stilling under Vaabenstilstanden, naar det Resultat kunde opnaaes, at den danske Regjering fik en afgjørende Indflydelse paa Fælledsregjeringens Sammensætning. Han skulde derhos endnu kun tilføie, at een af de i Frederiksborg ikke tilstedeværende Ministre havde i Statsraadmødet samme Dags Formiddag yttret sig i den Retning, at man ikke burde afbryde Underhandlingerne om Vaabenstilstanden.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede med Hensyn til sin personlige Stilling ved den omhandlede Leilighed, at han, efter at have faaet Anmodning af Udenrigsministeren om paa Grund af den paa-gjældende Sags presserende Beskaffenhed, og da den tillige angik de militaire Forhold, at følge med ham til Hans Majestæt, havde ledsaget ham til Frederiksborg, men at han iøvrigt dengang ikke antog, at der skulde holdes noget Statsraadmøde, saaledes som dette i Virkeligheden heller ikke blev Tilfældet. Det var kun privat, at Hans Majestæt talte med de tilstedeværende Ministre, og Krigsministeren troede ikke,

at der i den paagjældende Henseende var formaliter begaaet nogen Feil, saameget mindre som han nu erfarede, at de fraværende Ministre havde faaet Underretning om de indtraadte Begivenheder. Hvad specielt §en om Lauenborg angik, da maatte han først referere sig til, hvad Marineministeren havde bemærket om, at denne § laae udenfor, hvad der fra Begyndelsen var vedtaget i Statsraadet, og dernæst maatte han ogsaa fremhæve, at man vistnok ikke bør forcere den preussiske Regering udover den Grændse, hvortil den med nogen Lethed kan komme, men at Preussen ved at entrere paa bemeldte § i dens oprindelige Skikkelse havde paataget sig Mere, end der med Billighed kunde fordres, da det ikke kunde forlanges, at det skulde klare Mere, end hvad det selv havde forviklet.

Justitsministeren [Bardenfleth] skulde endnu for sit eget personlige Vedkommende tilføie, at det i det Øieblik, da han modtog Underretning fra Handelsministeren, ei var ham godt gjørligt at tage til Frederiksborg, da han nemlig ikke var rask, og at han desuden forudsaae, at han vilde komme for sildigt til den paagjældende Conference, ligesom han heller ikke antog, at der vilde blive afholdt noget Statsraadsmøde. Han havde strax skrevet til Ministrene Monrad og Hvidt samt Lehmann for at underrette dem om det Passerede, men da den Førstnævnte ikke i Øieblirket var hjemme, var Underretningen først senere kommet til hans Kundskab.

Minister Lehmann maatte i Anledning af, hvad Krigsministeren havde yttret, bemærke, at der ikke kan og bør være Tvivl om, at det ene Rigtige er, at naar en i et Statsraadsmøde tagen Beslutning skal forandres, maa et nyt Statsraadsmøde sammenkaldes, og at dette bør, hvor det paa nogen Maade er gjørligt, afholdes, forinden Sagen forelægges Kongen i Statsraadet.

Præsidenten [Moltke] maatte sluttelig gjentage, hvad allerede tildeels var blevet udhævet, at der ikke i Frederiksborg var blevet afholdt noget Statsraadsmøde, da et saadant hverken var blevet sammenkaldt af Hans Majestæt eller ham selv (og ingen Anden kunde sammenkalde Statsraadet), ligesom heller ikke det beskikkede Sekretariat havde været tilstede for at føre til Protokols. Var der iøvrigt ved den paagjældende Leilighed Noget, som kunde være D'Herrers, som ikke havde været tilstede i Frederiksborg, ubehageligt, da troede han, at de vilde erkjende, at det var skeet aldeles ufrivilligt. I det af Minister Lehmann udtalte Princip var han fuldkommen enig, men han antog

ikke, at der ved den omhandlede Leilighed var skeet noget Brud derpaa, da det kun var en privat Conference, der havde fundet Sted.

Idet *Præsidenten* [Moltke] derefter gik over til Dagens Orden, oplæste han en Beretning fra Gouverneuren i Lauenborg om, at han var udtraadt af Hertugdømmets Regjering, m. m.

Beretningen toges til Protokollens Følge.

Præsidenten [Moltke] henstillede, om det ikke vilde være rigtigst, at han gjorde Indberetning til Hans Majestæt om den loiale Færd, som Gouverneuren havde viist lige fra Begyndelsen af Udbrudet af de revolutionaire Bevægelser i Hertugdømmerne for at forskaffe ham en offentlig Anerkjendelse, som det forekom ham, at man skyldte ham.

Statsraadet erklærede sig heri enigt.

Præsidenten [Moltke] fremsatte til Afgjørelse, hvorledes der skulde forholdes med Hensyn til Forrentningen af en Sum, som Staten i 1791 havde laant af en Mand i Hannover, og som Statskassen siden stadig havde forrentet indtil sidst afvigte Termin, da man paa Grund af Krigsforholdet til Hannover havde troet at burde holde Renterne tilbage.

Statsraadet besluttede foreløbigen, at der skulde anstilles Underøgelse om Oprindelsen til den nævnte Gjæld.

Justitsministeren [Bardenfleth] forlangte Statsraadets Beslutning, om den Stænderforsamlingerne i 1846 forelagte Pensionssags videre Behandling skulde skee igjennem Justitsministeriet eller Finantsministeriet, idet han iøvrigt bemærkede, at det efter hans Formening vilde blive nødvendigt, at der udarbejdedes et nyt Udkast til en Pensionslov.

Efterat Flere havde yttret sig enige med Justitsministeren i, at et nyt Udkast vilde være at udarbejde, vedtog Statsraadet, at da det Stænderne forelagte Udkast tidligere var blevet behandlet af det danske Cancelli, vilde den rette Fremgangsmaade foreløbigen være, at Justitsministeren nedlagde en allerunderdanigst Forestilling, hvori han udviklede Grundene for, at bemeldte Udkast ikke egnede sig til at opføres til Lov, og derfor indstillede, at et nyt Udkast maatte udarbejdes til Forelæggelse for Rigsforsamlingen.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Skrivelse fra Cultusministeren, hvori han begjærer sig bemyndiget til paa den danske Regjerings Vegne at samtykke i en af den norske Regjering ønsket Udvexling mellem Danmark og Norge af Skrifter, der udgives af og ved Universiteterne og de lærde Skoler samt af saadanne Arbejder eller offentlige

Aktstykker, der udgives paa offentlig Bekostning eller ved Bidrag fra det Offenlige.

Statsraadet tog den Beslutning, at der Intet kunde være til Hinder for den omhandlede Udvexling.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 21. juli 1848.

Aar 1848, den 21de Juli, var Statsraadet forsamlet.

Udenrigsministeren [Knuth] fremlagde et Brev, som han havde faaet fra Kammerherre Reedtz til Cirkulation mellem Ministrene. Han meddeelte dernæst de seneste Forhandlinger med General Wrangel og de modificerede Betingelser for en Vaabenstilstand, som denne havde foreslaaet.

Statsraadet vedtog, at man ikke kunde gaae ind paa disse, men at det var hensigtsmæssigt, at der tilstilledes de forskjellige Kabinetter en Note om den Fremgangsmaade, der var viist under Underhandlingerne, samt at denne Note publiceredes, ligesom der ogsaa burde indledes separate Underhandlinger med Preussen og Hannover.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste en fra Ærø modtaget Adresse og meddeelte, at det ved Undersøgelse havde viist sig, at den i seneste Statsraad omdebatterede Obligation tilhørende en jødisk Friskole i Hannover hidrørte fra et Laan, contraheret i et holstensk Anliggende.

Statsraadet vedtog, navnlig med Hensyn til Landets Credit, at den ligesom hidtil blev at betale.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste Udkastet til en Forordning, som indeholdt Bestemmelser om, i hvilke Tilfælde vestindiske til Strafarbeide dømte Forbrydere skulde udholde dette i Vestindien, og i hvilke Tilfælde de vare at hjemsende.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 24. juli 1848.

Aar 1848, den 24de Juli, var Statsraadet samlet. Fraværende var Krigsministeren.

Conseilpræsidenten [Moltke] lod en Allerhøieste Meddelelse be-
træffende Tiden for Ministrenes Referat cirkulere og oplæste derefter
en Adresse fra Hals og tvende andre fra Ærø,

Derefter henstillede *Conseilpræsidenten* [Moltke] til Statsraadet,
hvorvidt det maatte være hensigtsmæssigt at erhverve Hans Maje-
stæts Allerhøieste Resolution betræffende Udarbejdelsen af en Lov for
Huusmands- og Gaardmands-Arbejdets Afløsning.

Statsraadet vedtog, at en saadan Resolution fortiden ei var at er-
hverve, men at Rentekammeret burde foretage de nødvendige For-
arbejder, til at en saadan Lov i sin Tid kunde emanere.

Cultusministeren [Monrad] oplæste dernæst en allerunderdanigst
Indstilling til Hans Majestæt betræffende en statsvidenskabelig Exa-
men; hvilken Indstilling af Statsraadet vedtoges.

Derefter meddeelte *Cultusministeren* [Monrad], at Dr. Lund i
Brasilien havde skjænket sine Samlinger til det Offentlige paa den
Betingelse, at den Værdi, hvortil de beregnedes, nemlig 9000 Rbd., ud-
sattes som en Kapital, af hvis Renter Samlingen skulde vedligeholdes,
samt at dette hans Tilbud allerede var modtaget af den afdøde Konge,
uden at der dog herfor forelaae noget skriftligt Beviis.

Statsraadet var enigt i, at det Fornødne foretoges for, at Giverens
Hensigt med Samlingen kunde opnaaes.

Derefter meddeelte *Cultusministeren* [Monrad] Statsraadet, at det
var hans Hensigt at forelægge et Lovudkast betræffende Skolelærer-
Embeders Besættelse; og blev Statsraadet enigt i, at denne burde skee
af Amsraadet, efter at vedkommende Distriktsprovst var hørt.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne
J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 26. juli 1848.

Aar 1848, den 26. Juli, var Statsraadet samlet. Krigsministeren
var fraværende paa en Inspectionsreise.

Præsidenten [Moltke] meddeelte Statsraadet et i Henhold til en

af ham afgiven allerunderdanigst Betænkning emaneret Allerhøieste Reskript, hvorved Hans Majestæt skjænker Slottet Marienlyst til et Invalide-Hôtel.

I fuld Anerkjendelse af den smukke Anvendelse, som ved Reskriptet var bestemt for det paagjældende Slot, modtog Statsraadet Præsidentens Meddelelse.

Præsidenten [Moltke] foredrog en Ansøgning fra Pastor Carstenen i Dybbøl om Understøttelse for Sognets Beboere, der saagodtsom alle vare flygtede over til Als og næsten blottede for Alt, idet han derhos bemærkede, at han med Hensyn til de forhaanden værende extraordinaire Omstændigheder havde tænkt at ville nedlægge allerunderdanigst Forestilling om, at der af Statskassen maatte bevilges udbetalt 1000 Rbd. til Fordeling mellem de Paagjældende.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han allerede havde tilskrevet vedkommende Autoriteter om at foranledige undersøgt den Skade, som de Paagjældende havde lidt, og at der iøvrigt Intet var til Hinder for, at der af den Augustenborgske Godskasse blev dem foreløbigt udbetalt den af Finantsministeren nævnte Sum.

Med Hensyn til det af Udenrigsministeren saaledes Yttrede ansaa Statsraadet det rigtigst, at Finantsministeren, forinden Videre foretoges, traadte i nærmere Brevvexling med ham.

Minister Lehmann foredrog en Skrivelse til Conseilpræsidenten angaaende Meddelelse til Statsraadet af summariske Oversigter over Finantsernes Status m. m.

Denne Skrivelse toges til Protokollens Følge.

Præsidenten [Moltke] var enig med Minister Lehmann med Hensyn til den attraaede Meddelelse til visse regelmæssige Tider af Oversigter over Finantskassens Status og fremlagde i Anledning af den oplæste Skrivelse, som han igaar havde modtaget, foreløbigen en Udsigt over Finantsernes disponible Beholdninger d. 22de d. M.

Denne Udsigt toges til Protokollens Følge.

Præsidenten [Moltke] tilføiede, at de Underhandlinger, han havde indledet om Optagelse af et Laan i Rusland, ikke havde ført til noget Resultat, og at han derfor havde gjort de fornødne Skridt til i England at faae deels afsat, deels optaget Laan paa Statskassens Beholdning i 3 Pcts. Obligationer.

Marineministeren [Zahrtmann] fandt sig, ved hvad der i Minister Lehmanns Skrivelse var yttret i Henseende til Marinen, foranlediget

til at bemærke, at han, hvad Udrustningerne af Skibe angik, stedse først havde erhvervet Statsraadets Resolution. Han tilføjede, at der for tiden ikkun var eet Skib, om hvis Udrustning endnu der kunde blive Tale, nemlig Freia, som det iøvrigt nu alt var paabegyndt at ruste; om Grunden, hvorfor der ikke kunde være Spørgsmaal om at udruste Linieskibe, havde han ved tidligere Leiligheder yttret sig. De extraordinaire Udgifter for Søetatens Vedkommende havde forøvrigt beløbet sig indtil 17de Juli til 400.000 Rbd., altsaa 100.000 Rbd. om Maaneden. Han skulde endnu med Hensyn til, hvad der i den senere Tid oftere havde været under Omhandling, bemærke, at det Antal af Udskevne til Marinens Tjeneste, som han i de 3 sidste Maaneder havde holdt her i Byen, uden at de havde gjort anden Tjeneste end paa Transportskibene, der gik til Gothenborg, ikke havde beløbet sig højere end til imellem 600 og 630 Mand, og at han for mødende Tilfældes Skyld umuligt kunde have et ringere Antal disponibelt.

Minister Monrad refererede en Indstilling til Hans Majestæt Kongen angaaende Magister-Conferentsen; hvilken Indstilling approberedes.

Protokollerne for d. 12te, 14de, 15de og 19de Juli oplæstes og rati-
haberedes.

Efter Oplæsningen af Protokollen for den 19de Juli begjærede *Ministrene Hvidt og Monrad* følgende Erklæring tilført Protokollen for idag: at de vel ikke nu, da den ved Conferencen med Hans Majestæt den 17de Juli omhandlede Vaabenstilstand ei var kommen istand, fandt nogen Anledning til at yttre sig om Realiteten af de Forandringer i Vaabenstilstands-Betingelserne, som man havde besluttet i fornødent Fald at ville gaae ind paa, men at de dog troede ikke at burde tilbageholde den Formening, at det vel kunde synes ønskeligt, at der ved Bestemmelsen angaaende Lauenborg var blevet taget større Hensyn til den Loialitet og Troskab, som dette Land under den sidste Tids vanskelige Forhold havde viist mod den danske Regjering. Betræffende Formen af de ved hiin Conference stedfundne Forhandlinger erklærede de derhos, at de hverken kunde ansee noget enkelt Medlem eller nogen Fraction af Ministeriet, om end denne udgjorde en Majoritet af samme, berettiget til udenfor et samlet Statsraads-Møde at gjøre Hans Majestæt Forestilling om eller i Forening med Allerhøjstsamme at vedtage Forandringer i de Beslutninger, som af det hele Statsraad vare blevne tagne. De troede derfor, om lignende Begivenheder i Frem-

tiden skulde indtræffe, deri at burde see et Ønske fra Statsraadets Side om, at de ikke længere skulde deeltage i dets Forhandlinger.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 29. juli 1848.

Aar 1848, den 29. Juli, var Statsraadet samlet. Fraværende var Krigsministeren.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste Justitsministeriets Betænkning over det Spørgsmaal, hvorvidt de Augustenborgske og Glücksborgske Prindser kunde sættes under Tiltale som danske Prindser, ledsaget af en Erklæring fra Justitiarius ved Høiesteret.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at Resultatet vilde være, at de nævnte fyrstelige Personer ved en i Medfør af Kongeloven nedsat Commission vel kunde dømmes til at have deres Arveret til den danske Krone forbrudt, men at man ei kunde komme dem nærmere.

Minister Lehmann maatte antage, at det var af Vigtighed, at en saadan Commission nedsattes, for at man tydeligen kunde lægge for Dagen, at man ei vilde have dem til Regenter, og at det overhovedet var af Vigtighed at faae en Dom for, at de vare Oprørere, da dette vilde være fyldestgjørende for den nationale Følelse og give Ret til at udstryge deres Navne af Ordenscapitulets og Armeens Lister.

Udenrigsministeren [Knuth] formeente, at Resultatet af en saadan Commission vilde blive saare ubetydeligt. At man skulde ville have dem til Regenter i Danmark, kunde vist ikke falde nogen fornuftig Mand ind, og i alt Fald vilde deres Udelukkelse fra Thronen rigtigt skee ved Rigsforsamlingen. En saadan absolut Udelukkelse fra Successionen i Danmark kunde iøvrigt netop muligen forbedre deres Stilling til Hertugdømmerne.

Handelsministeren [Bluhme] maatte tiltræde denne Mening og tilraade, at der ingen Commission nedsattes, men at man indskrænkede sig til at berøve dem deres Ordener.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte tiltræde Handelsministerens Mening; vel troer han ei, at denne Commission vil kunne hæve deres Anseelse i Hertugdømmerne, men han frygter, at Nationen vil vente sig langt større Resultater af den og derfor føle sig skuffet; han

stemmer derfor for at opsætte Domfældelsen til Oprøret er endt; skulde det da blive umuligt at foretage Noget, da ligger dette i Krigen ulykkelige Udfald.

Minister Lehmann maatte netop paa Grund heraf paastaae dem dømte som Oprørere nu, da det Udfald, som Krigen fik, muligen kunde paalægge os Baand i denne Henseende, som nødte os til at lade os nøie med halve Forholdsregler.

Cultusministeren [Monrad] maatte stemme imod at nedsætte en Commission; af den fremlagte Betænkning og Justitiarii Skrivelse fremgik det, at Juristerne havde ondt ved at komme til et fyldestgjørende Resultat, og han meente, at Hovedsagen ved denne Leilighed for Regjeringen var den at kunne støtte sine Bestemmelser til en Autoritet.

Minister Lehmann kunde ei være enig med Justitiarius i, at deres Domicil kunde komme i Betragtning til at forandre det Værneting, der tilkom dem som danske Prindsers at svare under.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at det egenlige Spørgsmaal strandede paa den Omstændighed, at deres Gods laae under de Retter, som vare i Oprørstilstand, og at dette altsaa ei kunde gjøres til Gjenstand for nogen Retshandling, saalænge den nærværende Tilstand varede. Han maatte derfor foreslaae at indskrænke sig til at berøve dem Ordenerne og faktisk saavidt muligt besætte og benytte deres Eiendom.

Det blev saaledes vedtaget i Statsraadet, at de nødvendige Skridt skulde gjøres til at berøve dem Ordenerne og til at udstryge deres Navne af Statskalenderen og af Armeens Lister, hvorhos *Cultusministeren* [Monrad] bemærkede, at han med Hensyn til Almanakken allerede havde taget denne Forholdsregel.

Justitsministeren [Bardenfleth] refererede dernæst et Forslag betræffende et Locale til Rigsforsamlingen, hvortil foresloges enten Høiesteretssalen paa Christiansborg eller Universitetets Solennitetssal.

Det blev vedtaget af Statsraadet, at den første fortjente Fortrinnet, og det blev Justitsministeren overdraget at erhverve Hans Majestæts Resolution og at foranstalte det videre Fornødne.

Endvidere blev det af *Justitsministeren* [Bardenfleth] sat under Forhandling, om der forinden Rigsforsamlingens Aabning burde drages Omsorg for et Locale til Præsidenten; og blev det i Anledning heraf vedtaget, at man skulde andrage paa at erholde Hans Majestæts Samtykke til, at et saadant Locale erholdtes paa Amalienborg.

Minister Lehmann oplæste dernæst en til Conseilpræsidenten rettet Skrivelse betræffende en direkte Dampskibsforbindelse paa England.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at det System med Hensyn til Krigsdampskibes Anvendelse i privat Fart, som Minister Lehmann anførte som anvendt i England, efter hans Formening ikke der var blevet anvendt, og at han antog, at baade Marinens og den private Farts Tarv fremmedes bedre ved det hidtil her hjemme fulgte System. Han antog iøvrigt, at Handel og Correspondence fra Danmark af i alle Tilfælde, saa snart vi fik Fred, vilde tage sin Vei over Hamborg, da dette var den nærmeste og naturligste.

Handelministeren [Bluhme] maatte antage en direkte Forbindelse paa England for at være af megen Vigtighed. Han antog imidlertid, at det var rigtigere, at Regjeringen assisterede ved at tage Aktier i dette Foretagende, som i de første Aar vilde være forbundet med Tab, end at stille et Krigsdampskib til Disposition, da han antog, at det med Hensyn til Mandskab og Kulforbrug var langt dyrere end et Skib, som alene var bygget til Post- og Passageer-Brug. Postvæsenet kunde ei antages at være tjent med at give Betydeligt for Postens Befordring, da en stor Deel af Skibene dog vilde gaae over Hamborg.

Minister Lehmann henholdt sig til det af ham gjorte Forslag og meente navnlig, at det vilde være af god Virkning, om Regjeringen lovede at sætte et af sine Skibe i denne Fart.

Marineministeren [Zahrtmann] gjorde opmærksom paa, at Pengene i hvert Tilfælde maatte skaffes tilveie, ligesom ogsaa at en Amortisationsfond under Skibets Fart maatte bringes tilveie, og at denne maatte være betydeligere for et Skib, der tillige var bygget til Krigsbrug. At forandre et Krigsskib til Passageerskib, naar denne eventuelle Forandring ikke strax ved dets Bygning havde været havt for Øie, gik ikke an.

Cultusministeren [Monrad] fandt det urigtigt nu, da Folkets Deputerede snart ventedes, at træde frem med en saa vigtig Bestemmelse. Han frygtede for, at Jyderne, for hvem en Dampskibsforbindelse fra Vestkysten til England er saa iøinefaldende fordeelagtig, vilde blive utilfredse med, at der gjordes Offere for en Dampskibslinie, som for dem aldeles ingen Fordeel medførte, og om hvilken det endda var uvist, om den naaede den tilsigtede Gavn for Sjælland og Kjøbenhavn.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at intet af Marinens Dampskibe var skikket til denne Fart, hvorimod det, som laae paa

Stabelen, kunde indrettes dertil. Men da maatte Maskineriet anskaffes, hvilket medførte en reel øieblikkelig Pengeudgift.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at det var nødvendigt at lade forespørge ved den engelske Regjering, hvorvidt Postsækken kunde føres med de omtalte Skibe, da han troede, at det vilde stride mod Englands Postconvention med Hamborg.

Ifølge *Udenrigsministerens* [Knuths] Forslag vedtog Statsraadet, at der meddeelttes den svenske Regjering, at en Plan som den omtalte her var paatænkt, og at den danske Regjering var tilbøielig til at assistere den, saafremt den svenske Regjering ogsaa vilde deeltage deri, samt at samtidig hermed der indledes private Underhandlinger i Hull.

Cultusministeren [Monrad] fremsatte det Spørgsmaal, hvorvidt der med Hensyn til nordamerikanske Skibe var gjort Undtagelser fra Blokaden.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at man i Begyndelsen af Blokaden havde maattet gjøre Undtagelser med Skibe fra saa fjerntliggende Steder, at de ei havde kunnet have Efterretningen om Blokaden, og at disse Undtagelser da navnlig vare komne Amerikanerne tilgode. Senere havde han, da Manderstrøm kom hjem fra Malmøe, da han havde anseet Vaabenstilstanden som afgjort, givet 2 Licencer til nordamerikanske Skibe.

Cultusministeren [Monrad] fremlagde dernæst et Forslag til at blokere Elben og Weseren. Han motiverede dette ved det betydelige Slag, som derved bibragtes Fjendens Handel, og Muligheden af derved at formaae Wrangel til at overskride den jyske Grændse. Han kunde ei ansee det for [en] Umulighed at spærre Elben og Weseren, da en saadan Spærring jo ei behøvede at gjøre det physisk umuligt at løbe ind; thi i saa Tilfælde vilde jo det Begreb at bryde en Blokade være uden al Realitet. Han ønskede imidlertid at vide, om der var politiske Hindringer for Blokaden.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at der ufeilbarligen vel vilde opstaae Ubehageligheder for Regjeringen, men at dens Ret til Blokade var anerkjendt, og at han aldrig havde givet Løfte om ei at blokere. Han maatte derfor stemme for Blokaden og ansee det rigtigt, at Skibenes Antal forøgedes, og nogle Dampskibe medsendtes.

Marineministeren [Zahrtmann] henholdt sig til, hvad han tidligere havde yttret og tilføiede, at hvis man fandt det klogt at erklære Sta-

tionen ved Elben for en Blokadestation, da vilde det være unødvendigt at forøge Skibene, da de Hindringer, der paa de Kyster fandt Sted, laae i Farvandets Beskaffenhed og saaledes, som han tidligere havde yttret, vare uafhængige af den større eller mindre Kraft, der anvendtes. Han meente, at Blokaden burde udvides til Greifswalde.

Handelsministeren [Bluhme] maatte tilraade Blokaden, naar det kunde bevirkes, at det at løbe ind var forbundet med øiensynlig Fare; han tilraadede paa Grund af Udseendet at forøge Styrken samtidigen med, at Blokaden erklæredes.

Cultusministeren [Monrad] stemte for at opgive Oderens Blokade, saafremt den ei kunde effectueres tillige med Elbens og Weserens.

Justitsministeren [Bardenfleth] og *Minister Lehmann* stemte for Blokaden.

Paa *Marineministerens* [Zahrtmanns] Bemærkning, at det vilde være rigtigst at udsætte den endelige Afgjørelse til Krigsministerens Hjemkomst, udsattes Sagen til Mandagen d. 31. Juli.

Handelsministeren [Bluhme] androg derefter paa af Statsraadet at autoriseres til, efter sin egen Bedømmelse, at foranstalte de beslaglagte Skibes og Ladningers Realisation; hvilken Autorisation af Statsraadet meddeelt.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 31. juli 1848.

Aar 1848, den 31te Juli, var Statsraadet samlet. Fraværende var Krigsministeren.

Udenrigsministeren [Knuth] gjorde opmærksom paa Nødvendigheden af at bringe Blokadesagen til Ende, uagtet at Krigsministeren endnu ei var kommen tilbage.

Cultusministeren [Monrad] meddeelte en Oversigt over Forholdet mellem Omsætningen i Stettin og den i Hamborg-Altona, idet han navnlig paaviste, at den sidste beløb sig idetmindste til 500 Millioner Mark Banco, den første i det Høieste til 50. Han maatte altsaa ansee

Blokaden af Elben for saa langt vigtigere, at naar begge ei kunde bestrides, da maatte før Oder-Blokaden hæves.

Handelsministeren [Bluhme] maatte tilraade Hamborgs Blokade i Forbindelse med Stettins; ved den sidste rammede man kun Preussen, ved den anden ogsaa de andre tyske Stater; at opgive Stettins Blokade vilde ei være tilraadeligt, da det vilde lægges ud som et Tegn paa Svaghed.

Minister Lehmann maatte navnlig i den Gène, som denne Blokade vilde paalægge den engelske Handel, see et Middel til at anspore det engelske Kabinet til alvorligen at tage sig af vor Sag.

Efterat *Udenrigsministeren* [Knuth] havde foreslaaet at proklamere Blokaden til den 15 August, vedtoges dette af Statsraadet.

Marineministeren [Zahrtmann] opsatte og fremlagde Blokade-Erklæringen, som vedtoges, ligesom det ogsaa vedtoges, at Dampskibe, som føre Posten fra London, Amsterdam, Havre og Hull, skulde frit passere.

Ligeledes vedtoges, at der ei skulde indtræde nogen Forandring i den tidligere fulgte Fremgangsmaade med slesvigske Skibe.

Derefter foretoges Forfatningssagen.

Forinden man gik over til nærmere at drøfte de enkelte Paragrapher i Udkastet, hvilket Statsraadet siden Sagens sidste Foretagelse havde havt til Gjennemlæsning, henlede *Minister Lehmann* Opmærksomheden paa nogle Hovedpunkter, som ikke vare blevne bragte under speciel Omhandling, da Udkastet første Gang blev gennemgaaet af Statsraadet.

Minister Lehmann gjorde saaledes først opmærksom paa, at det med Hensyn til Valgret og Valgbarhed vilde være aldeles nødvendigt at urgere Begrebet om Indfødsret.

I Henseende til dette Punkt tog Statsraadet den Beslutning, at Indfødsret skal være Betingelse for at være Vælger eller Valgbar eller faae noget Statsembede; at Indfødsret tilkommer foruden dem, der ere fødte heri Landet, ogsaa dem, der ere fødte i Udlandet af danske Forældre, og inden deres Fuldmyndighed gjøre deres Ret i saa Henseende gjældende; at Naturalisation skal skee ved Lov; samt at de, der allerede, naar Forfatningsloven udkommer, have faaet Naturalisationspatent, vedblive at ansees som indfødte, ligesom heller ikke de, der paa den Tid have opholdt sig 10 Aar heri Kongeriget, behøve nogen Naturalisation.

Minister Lehmann bragte dernæst Incompatibilitets-Spørgsmaalet under Omhandling; men det blev imidlertid af Statsraadet vedtaget, at der om dette Punkt Intet skulde optages i Udkastet, hvorefter det altsaa vilde være Regjeringen overladt, hvor den dertil maatte finde Føie, at lægge den vedkommende Embedsmand Hindring iveien for at blive Medlem af noget af Kamrene.

Minister Lehmann udhævede derpaa det Betænkelige, der efter hans Formening laae i, at Regjeringen skulde, saaledes som Udkastet bestemmer, have Ret til ogsaa at opløse det 1ste Kammer, hvis Øiemed netop skulde være at danne en Dæmning mod Lidenskaberne og Øieblikkets Overilelser, og hvilket Øiemed vilde destrueres ved Kammerets Opløselighed.

Han udviklede derhos Nødvendigheden af, at Budgetsagen henlagdes alene til 2det Kammer, eller at ialfald begge Kamre, naar de ikke kunde blive enige om Budgetsagen, skulde træde sammen for at afgjøre den i Forening; og han stillede derfor det Forslag, at 1ste Kammer skulde være uopløseligt, og at der med Hensyn til Budgetsagen skulde forholdes paa een af de nævnte Maader.

Minister Monrad kunde ikke tiltræde den Anskuelse, at 1ste Kammer skulde gjøres uopløseligt. Ligesom det nemlig i det Hele turde være et Spørgsmaal, om man ikke derved vilde give Kammeret altfor megen Fasthed og Stabilitet, saaledes maatte han ogsaa være af den Mening, at naar man tog Budgettet fra 1ste Kammer, tog man igunden dermed hele Kammerets Betydning bort, og Kammeret vilde i Folkets Øine tabe sin Anseelse. Maskineriet vilde ogsaa blive compliceret ved, at Skattebevillingen og den lovgivende Magt deelttes paa ulige Maade mellem begge Kamre. At lade begge Kamre træde sammen om Budgetsagen kunde han ikke gaae ind paa; thi deels vilde der komme en falsk Majoritet ud deraf, da 1ste Kammer var langt mindre talrigt end det 2det, og deels vilde det kunde føre til det besynderlige Resultat, at Noget paa den Maade kunde gaae igjennem, men siden strande, naar det kom til Spørgsmaalet om Beslutningens Gjennemførelse ved Lov.

Handelsministeren [Bluhme] maatte være af den Mening, at da 1ste Kammer var et Valgkammer, maatte det være opløseligt, ligesom ogsaa at det som Valgkammer vilde tabe Tilliden i Nationen, naar det ikke havde Budgetsagen.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at han ved denne Leilig-

hed maatte komme tilbage paa den Idee, som han allerede tidligere havde fremsat, at Kamrene kun skulde holde Samling hvert 2det Aar, og at Budgettet skulde være 2-aarigt.

Da Minister Lehmanns Forslag derpaa sattes under Afstemning, erklærede Statsraadet sig imod Forslaget.

Minister Lehmann forlangte derefter specielt sat under Afstemning, at begge Kamre skulde træde sammen om de Budgets-Punkter, hvorom de ere uenige, og at disse Punkter skulde finde deres Afgjørelse i det samlede Thing. Han udhævede i denne Henseende, at det paa Grund af Budgetsagens Natur var en Nødvendighed, at denne Sag ikke udsattes til Kamrenes næste Samling, men fandt sin Løsning af Kamrene, inden de opløstes.

Minister Monrad bemærkede, at Meget af Budgettet var staaende Ting, og at Kamrene desuden nok vilde blive enige, naar de saae, at Maskineriet ellers vilde gaae istaa.

Handelsministeren [Bluhme] udhævede, at den Deel af Budgettet, som Kamrene vilde strides om, vilde være den extraordinaire Oekonomi, og om der end ikke, inden Kamrene gik fra hinanden, blev taget nogen Beslutning med Hensyn til den, vilde dog ikke hele Maskineriet gaae istaa.

Minister Lehmann meente, at det meget hyppigt vilde indtræde, at Kamrene vare uenige om flere Punkter i Budgettet.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at den Udvei frembød sig, at det erklæredes, at naar der formedelst Kamrenes Uenighed med Hensyn til Budgetsagen ikke kunde opnaaes noget Resultat, skulde de gamle Beskatningslove blive staaende.

Conseilpræsidenten [Moltke] tilføjede, at dette netop vilde være et godt Baand paa Kamrene til at komme til et Resultat.

Ved den derefter følgende Afstemning erklærede *Marineministeren* [Zahrtmann] sig for den af Minister Lehmann foreslaaede Sammentræden af begge Kamrene, Statsraadets øvrige Medlemmer sig imod den.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 2. august 1848.

Aar 1848, den 2den August, var Statsraadet samlet. Krigsministeren, der var vendt tilbage fra sin Inspectionsreise, var tilstede.

Conseilpræsidenten [Moltke] fremlagde en Skrivelse fra Conferentsraad Schumacher i Altona, hvori han, der ikke har villet anerkjende den provisoriske Regjering, beklager sig over, at han ikke har faaet sin Gage udbetalt, da der herfra var sendt ham Anviisning paa Rendsborg Kasse.

Statsraadet besluttede, at der skulde udbetales Conferentsraad Schumacher hans forfaldne Gage 1300 Rbd. paa Vilkaar, at han seer at skaffe vor i Altona værende Samling af astronomiske Instrumenter bort og derhos gjør Alt for at conservere den Staten tilhørende Eien- dom, hvori han boer.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte, at han fra en Flens- borger-Kjøbmand havde modtaget Begjæring om, at en ham tilhø- rende Grønlandsfarer, som var stoppet ved Als, maatte løbe ind til Flensborg, og at Kjøbmanden, da det var blevet ham tilkjendegivet, at dette ikke kunde bevilges, havde forespurgt, om han maatte lade Skibets Ladning om i et Skib under neutralt Flag for paa denne Maade at faae den ind til Flensborg.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at efter hvad der var blevet ham sagt, vilde Vedkommende nok lade Skibet gaae til Kjøben- havn, naar der her kunde erholdes Kjedler til at koge Trannen i.

Statsraadet vedtog, at der, forinden Besked meddeeltes Kjøbman- den, skulde indhentes Underretning, om der fra den grønlandske Han- dels Side var Noget imod, at dens Tran-Kjedler overlodes den Paagjæl- dende til Benyttelse.

Derpaa foretoges Forfatningssagen.

Med Hensyn til § 1 vedtog Statsraadet paa *Minister Lehmanns* Forslag, at det skulde hedde: »Regjeringsformen i Kongeriget Dan- mark og Slesvig.«

Statsraadet blev dernæst, forsaavidt der i Udkastet ikke indeholdes noget Specielt for Slesvigs Vedkommende, enigt om, at der i Udkastet skulde tilføies en Slutnings-Paragraph, hvorved der reserveredes Sles- vig det Fornødne.

I Henseende til § 2 blev det paa *Marineministerens* [Zahrtmanns] Forslag vedtaget, at §'en skulde fattes saaledes: »Den i Kongeloven

bestemte Arvefølge er fremdeles gjældende. Forandring kan deri kun foregaae paa den Maade, som er bestemt for Forandringer af Forfatningen.«

I Anledning af § 4 foreslog *Minister Lehmann*, at man istedetfor 1ste og 2det Kammer skulde bruge Udtrykkene: Landsting og Folkesting.

Dette Forslag tiltraadte Statsraadet, ligesom det dernæst ogsaa efter *Præsidentens* [Moltkes] Forslag vedtoges, at begge Thingene tilsammen skulde kaldes Rigsdagen.

I Henseende til § 5 vedtoges paa *Minister Lehmanns* Forslag, at Slutningen: »igjennem ansvarlige Ministre« skulde udgaae.

Med Hensyn til § 7 foreslog *Minister Lehmann* den Forandring i Udtrykket, at det kom til at hedde: »høre til den evangelisk-lutherske Kirke«.

Krigsministeren [Tscherning] fandt ikke, at det hørte hjemme i en Grundlov at udtale, at Kongen skal bekjende sig til en bestemt Religion.

Flere af Statsraadets Medlemmer udtalte sig i en modsat Retning af Krigsministeren og antog derhos, at den paagjældende Bestemmelse i Grundloven vilde berolige Nationen.

Statsraadet besluttede, at §'en skulde redigeres paa den af *Minister Lehmann* foreslaaede Maade.

I Henseende til § 8 meente *Minister Lehmann*, at Forholdet til Holsten og Lauenborg maatte antydes i denne §, og han foreslog derfor følgende Redaktion af §'ens første Deel: »Kongen kan ikke uden Rigsdagens Samtykke tillige være Regent i nogen anden Stat end dem, hvorover han allerede hersker«.

Marineministeren [Zahrtmann] fandt ikke, at der var tilstrækkelig Føje til, saaledes som i §'en skeet, at behandle den paagjældende Gjenstand som en Grundlovs-Forandring, hvilket desuden heller ikke vilde være gjørligt paa Grund af den lange Tid, som det vilde medtage.

Den af *Minister Lehmann* foreslaaede Redaktion billigedes af Statsraadet, som derhos vedtog, at §'ens sidste Deel skulde udgaae.

I § 9 blev efter *Minister Lehmanns* Forslag Udtrykket »uden Ansvar« ombyttet med »ansvarfri«.

§ 10 vedtoges at skulle [af]fattes saaledes: »Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslutninger giver

disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en Ministers Underskrift. Den Minister, der har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.«

Ved § 13 bragte *Minister Lehmann* i Forslag, at §'ens Begyndelse: »Kongen har den øverste Myndighed over Land- og Sømagten,« skulde udgaae, da den Kongen ved samme tillagte Qvalitet var incommensurabel med det constitutionelle Princip.

Efterat det herimod var blevet udhævet, at den omspurgte Bestemmelse ikkun indrømmede en sædvanlig constitutionel Rettighed, og at det kunde have noget Stødende for Kongen, om den blev udeladt, samt at den ikke vel kunde misforstaaes, besluttede Statsraadet, at §'en skulde blive uforandret, kun at der istedetfor »Befaling« sattes »Myndighed«.

I § 14 vedtoges, paa *Minister Lehmanns* Forslag, at Ordene: »ved sine Ministre« skulde udgaae.

Minister Lehmann foreslog at indskyde en §, der hjemlede Ministerierne Ret til Udgivelsen af reglementariske Bestemmelser og det samlede Ministerium Beføielse til at udgive provisoriske Love.

Efterat det herimod var blevet erindret, at hele dette Punkt var Noget, som man helst maatte lade uddanne sig selv, og at man derfor skulde undgaae at nævne Noget derom i Forfatningsloven, blev det af Statsraadet besluttet, at der i Udkastet Intet skulde optages om det paagjældende Punkt.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 5. august 1848.

Aar 1848, den 5te August, var Statsraadet samlet.

Handelsministeren [Bluhme] refererede en Forestilling om en Bemyndigelse for ham til at foranstalte Skibsmandskaberne paa de endeligen condemnerede fjendtlige Skibe hjemsendte, forsaavidt og saalænge Saadant af ham skjønnes tjenligt.

Denne Forestilling, af hvilken en Gjenpart toges til Protokollens Følge, blev af Statsraadet bifaldt.

Derefter foretoges Forfatningssagen.

Ved § 16 bemærkede *Minister Lehmann*, at Kongen maatte have

sig sit endelige Veto forbeholdt, og han foreslog §'en redigeret saaledes: »Kongen er berettiget til for Rigsdagen at lade fremsætte Forslag til Love og andre Beslutninger«.

Den saaledes foreslaaede Redaktion bifaldtes af Statsraadet.

Med Hensyn til § 17 gjorde *Minister Lehmann* den Bemærkning, at Benaadningen ikke burde kunne paatvinges, og han foreslog derfor, at der i denne Retning blev givet §'en en Tilføining.

Det blev imidlertid herimod indvendt, at Kongens Benaadningsret, naar den er constitutionel og udøves gennem den ansvarlige Deel af Statsmagten, er et vigtigt og ofte nødvendigt Supplement til den afsagte Dom, og at Dommen ikke giver den Domfældte nogen Ret til at forlange den exequeret, men kun paalægger ham en Pligt til at taale Executionen, samt endelig at det hele Spørgsmaal om Ret til at skyde Benaadningen fra sig, ingen praktisk Betydning har i en virkelig velordnet Stat, hvor der er et sandt constitutionelt Liv.

Det blev derefter af Statsraadet vedtaget, at §'en ikke skulde gives nogen Tilføining i den foreslaaede Retning.

I Henseende til § 18 bragte *Præsidenten* [Moltke] under Spørgsmaal, om ikke Rigsdagens Samling burde indskrænkes til hvert 2det Aar.

For en saadan Indskrænkning blev det anført, at aarlige Samlinger vilde gjøre, at Rigsdagen tabte i Interesse og derhos forøge Tilbøieligheden til at befatte sig med Ting, som aldrig burde høre hjemme paa en Rigsdag. Imod Indskrænkningen udhævedes, at det vilde være betænkeligt, at hele Regjerings-Maskineriet stoppedes i 2 Aar, ligesom ogsaa Ministeriets Forhold til Rigsdagen gjorde dennes aarlige Samling vigtig; hvortil endnu kom, at der ialtfald i Begyndelsen vilde være saa særdeles mange Lovgivningssager, at man ei kunde undvære at have Rigsdagen samlet hvert Aar.

Det besluttedes derefter, at det skulde have sit Forblivende ved §'ens Bestemmelse.

Til Slutningen af § 19 blev efter *Minister Lehmanns* Forslag føiet: »hvis Varighed beroer paa hans Bestemmelse«.

I Henseende til § 21 vedtoges det, at da Rigsdagens Ajournering var noget, som maatte ligge indenfor Rigsdagens egen Bestemmelse, skulde Ordene »og udsætte dem« udgaae. Fremdeles vedtoges det, at der istedetfor »et Aar« skulde sættes »Aaret indtil næste ordenlige Sammenkomst«.

Med Hensyn til § 23 meente *Minister Lehmann*, at der burde gjøres en Distinktion mellem Kongens Civilliste og Appanagerne, idet nemlig Kongen skal have constitutionel Ret til Civilliste, medens der derimod til Appanager kun skal være et constitutionelt Haab. Han henstillede derfor, at det skulde udtales, at Appanager ikke maatte bestaae i Jordegods. Hans Forslag gik saaledes ud paa, at de tvende første Passus af §'en kom til at lyde saaledes: »Kongens Civilliste for hans Regjeringstid bestemmes ved Lov; dermed vil tillige blive fastsat, hvilke Slotte eller andre Stats-Eiendele der skulde henhøre til Civillisten. For Medlemmerne af det Kongelige Huus kan der ved Lov bestemmes Appanager, som imidlertid dog ikke maae bestaae i Jordegods«.

Dette Forslag bifaldt Statsraadet, kun at den sidste Tilføjning om Jordegods, da den maatte ansees som overflødig, bortfaldt.

§ 24 vedtoges efter *Minister Lehmanns* Forslag at skulle fattes saaledes: »Kongen kan ikke tiltræde Regjeringen, førend han i den samlede Rigsdag har aflagt følgende Eed (Indholdet af Eden, hvilket bliver at optage i §'en, overlodes til Forfatnings-Comitteens nærmere Redaktion).

Ved § 25 vedtoges, at Thronfølgeren skulde kunne aflægge den forommeldte Ed, naar han havde fyldt sit 18de Aar.

Efter § 25 besluttede Statsraadet paa *Minister Lehmanns* Forslag, at der skulde indskydes en ny Paragraph, som skulde gaae ud paa, at naar der var Anledning til at frygte for, at Thronfølgeren ved Kongens Død vilde være umyndig eller af andre Aarsager ude af Stand til selv at regjere, skulde der ved Lov bestemmes en Regent og af Kongen anordnes et Formynderskab; hvorhos Regenten skulde under Regentskabet, naar han havde aflagt den for Kongen foreskrevne Ed, udøve alle de for Kongen bestemte Rettigheder, dog at han ikke skulde kunne samtykke i en Forandring i Arvefølgen.

Ved § 26 besluttedes det, at der i 1ste Passus skulde udtales den Forudsætning, at Regentskabet ikke ved Lov var bestemt.

Med Hensyn til § 29 vedtoges det, at det ikke skulde berøres, hvor mange eller hvilke Ministerier, der skulde være.

Mødet blev derpaa hævet.

Møde i statsrådet tirsdag d. 8. august 1848.

Aar 1848, den 8de August, var Statsraadet samlet. Handelsministeren havde anmeldt Sygdomsforfald.

Præsidenten [Moltke] anmeldte, at han fra Minister Lehmann havde modtaget tvende Forslag angaaende en Omorganisation af Communalforfatningen og Retsforfatningen; hvilke tvende Forslag iøvrigt kun vare Uddrag af Ministerens tidligere indgivne samlede Forslag angaaende begge de nævnte Gjenstande.

De fremlagte Forslag bleve efter Statsraadets Beslutning brevi manu leverede Justitsministeren til Betænkning.

Justitsministeren [Bardenfleth] refererede tvende Forestillinger til Hans Majestæt: 1) angaaende Hospitalsgaardene paa Island, deres Borthygsling eller Salg m. v., samt angaaende Medicinalvæsenets Forbedring sammesteds; og 2) angaaende Udvidelse til de vestindiske Øer af Forordningen om Straffen for Brandstiftelse.

Begge disse Forestillinger, hvoraf Extract-Gjenparter toges til Protokollens Følge, bifaldtes af Statsraadet.

Derefter foretoges Forfatningssagen.

Ved § 30 vedtoges det, at §'ens Slutning: »De nærmere Bestemmelser om Ministeriernes og Ministerraadets Indretning skee ved Lov, som forelægges den første ordenlige Rigsforsamling« skulde udgaae.

Med Hensyn til § 33 gjorde *Præsidenten* [Moltke] den Bemærkning, at begge Thing vilde efter Udkastet blive hinanden saa lige. Han havde tænkt sig, at Folkethinget nærmest skulde repræsentere Personlighederne og Landstinget Eiendommen.

Minister Monrad erindrede hertil, at hvis man med Hensyn til Valgene til Landstinget vilde sætte en Census, og den blev lav, kom alle Bønder med; blev den høi, vilde Thinget derved depopulariseres.

Iøvrigt vedtoges det i Henseende til denne §, at de i Valgloven opstillede Betingelser for Valgret og Valgbarhed skulde med Tilføjning af Indfødsret og med Forbigaaelse af Fordringen om at staae i undersøgt Forhold optages i §'en; hvorhos det ligeledes besluttedes, at der i §'ens Slutning skulde istedetfor: »i det Stift, hvorfor han vælges« sættes »i det Stift, hvori han vælges«.

Efter § 33 blev paa *Minister Lehmanns* Forslag indskudt følgende nye Paragraph: »Kommer den gyldigen Valgte i noget af de Tilfælde, hvorved Valgbarhed fortages, mister han den af Valget flydende Ret.

Dog skal Ingen tabe sit Sæde i Landstinget, fordi han i Løbet af den Tid, for hvilken han er valgt, flytter til et andet Stift.«

I § 34 forandredes efter Statsraadets Beslutning den sidste Passus derhen, at den kom til at lyde saaledes: »Hvilke, der skulle afgaae første Gang, bestemmes ved Lodtrækning mellem de for hvert Amt Valgte.«

Ved § 35 vedtoges det, at der ikke skulde sættes, hvormeget Diæterne skulde udgjøre, samt at Tilføiningen om Godtgjørelse for Reiseomkostninger skulde bortfalde. Fremdeles vedtoges det, at det udtrykkeligt skulde udtales, at Landstingets Medlemmer ingen Diæter skulde have; at i §'ens Slutning »hvert 12te Aar« skulde udgaae; samt at Island skulde til Folkethinget og Landstinget sende resp. 6 og 2 Repræsentanter, og Færøerne 1 til hvert Thing.

Med Hensyn til § 37 blev Statsraadet enigt om følgende Redaktion: »Ethvert Thing afgjør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg. Ethvert nyt Medlem aflægger, saasnart hans Adkomst er kjendt gyldig, den samme Ed, som er foreskrevet for Kongen.«

§ 38 vedtoges at skulle gaae ud.

I Henseende til § 39 besluttedes, at deri skulde udtales, at den aarlige Skatteopkrævning bliver at fastsætte ved Lov.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 9. august 1848.

Aar 1848, den 9de August, var Statsraadet samlet.

Krigsministeren [Tscherning] stillede i Anledning af en Skrivelse fra General Krogh det Spørgsmaal til Statsraadet, om det var tilraadeligt paa Grund af Stemningen i Jylland at trække Armeen derfra og forlægge den over paa Als.

I hvilken Anledning Statsraadet vedtog, at det var rigtigst at blotte Jylland saa lidt som muligt, saafremt ikke et anerkjendt væsenligt Krigsformaal fordrede en saadan Blottelse.

Saa vel *Krigsministeren* [Tscherning] som *Marineministeren* [Zahrtmann] meddeelte, at uagtet det efter deres Anskuelse ei førte til Noget at foretage mindre Expeditioner, som ingen betydelige Resultater medførte, saa havde dog den almindelige Stemme udtalt sig saa

bestemt for slige Expeditioner, at der nu fra deres Side Intet vilde blive lagt iveien for disses Foretagelse.

Efterat *Handelsministeren* [Bluhme] havde opkastet det Spørgsmaal, om det nu ikke maatte synes passende at deklarere Hertugdømmernes Havne i Blokadestand, discuteredes dette Spørgsmaal; og vedtoges det, at der fortiden ingen Forandring i det Bestaaende burde indtræde.

Hvorefter man gik over til at discutere Forfatningssagen.

§ 40 vedtoges at skulle affattes saaledes: »Landstthinget udvælger 1 og Folkethinget 2 lønnede Revisorer. Disse Revisorer paaligger det at gennemgaae og undersøge det aarlige Statsregnskab og at paasee, at samtlige Statens Indtægter deri ere blevne opførte, og at ingen Statsudgift udenfor Budgettet har fundet Sted; i hvilket Øiemed de ere bemyndigede til at forlange alle de hertil hørende Oplysninger og Dokumenter meddeelte af Vedkommende. Statsregnskabet forelægges derefter ledsaget af Revisorernes Bemærkninger for Folkethinget, som med Hensyn til samme tager Beslutning.«

Minister Lehmann proponerede, at der skulde tilføies §'en en Bestemmelse, hvorefter Bankens Repræsentanter skulde vælges af Rigsdagen; men efterat herimod var erindret, at en saadan Bestemmelse vilde ligefrem stride mod Bankens Octroi, vedtog Statsraadet, at den ikke skulde optages i Udkastet.

I § 41 vedtoges, at det istedetfor »Embedsforbrydelser« skulde hedde »Forbrydelser i deres Embede«.

Med Hensyn til § 42 vedtoges, at det skulde tilføies, at enhver Rigsdagsmand har paa Rigsdagen Ret til at afæske Ministrene Oplysninger om de offentlige Anliggender. Ligeledes bestemtes det, at det udtrykkelig skulde udtales, at de Oplysninger, som de i §'en ommeldte Commissioner kunde afkræve de offentlige Autoriteter eller Private, skulde kunne forlanges meddeelte mundligt eller skriftligt.

Efter § 42 foreslog *Minister Lehmann* at indskyde en ny Paragraph, der skulde gaae ud paa, at Rigsdagen er ukrænkelig, og at Enhver, der antaster dens Sikkerhed og Frihed, udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling, gjør sig skyldig i Høiforræderi.

Dette Forslag tiltraadte Statsraadet.

I Henseende til § 44 besluttedes, at §'ens Slutning om, at de tilstedeværende Medlemmer kunne, skjønt Kammeret ikke er fuldtalligt, udsætte Mødet til den følgende Dag, skulde bortfalde.

Med Hensyn til § 45 vedtoges den Tilføjning, at i Tilfælde af Stemmelighed ansees Forslaget som forkastet.

Statsraadet antog iøvrigt med Hensyn til denne §, at Thingenes Formænd ikke skulde stemme; hvilket imidlertid dog ikke skulde sættes i §'en.

I § 46 vedtoges at skulle tilføies, at det var for hver ordenlig eller overordenlig Samling, at Formand og Viceformand valgtes.

Ved § 49 vedtoges Slutningen: »og forlange Oplysninger om, hvad derved foretages« at kunne som overflødig udgaae.

§ 50 vedtoges at skulle fattes saaledes: »Thingenes Møder ere offentlige. Dog kan Præsidenten eller fem Medlemmer forlange, at alle Uvedkommende skulle fjernes; hvorefter da Thinget for lukkede Døre afgjør, om Sagen skal afgjøres i et offentligt eller hemmeligt Møde.«

Ved § 51 reiste *Minister Lehmann* det Spørgsmaal, om der skulde forelægges den nu sammentrædende Rigsforsamling et Regulativ for dens Forretningsgang; hvilket Spørgsmaal blev af Statsraadet besvaret benægtende.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 12. august 1848.

Aar 1848, den 12te August, var Statsraadet samlet.

Minister Hvidt foredrog Statsraadet det Spørgsmaal, om ikke Dr. Baumann, som var flygtet herover fra Rendsborg, kunde erholde Licence til et Skib for at bringe hans Effecter over fra Rendsborg; hvilket af Statsraadet vedtoges, naar Skibet gik under dansk eller neutralt Flag.

Derefter forelagde *Conseilpræsidenten* [Moltke] Statsraadet en Allerhøieste Opfordring til at erklære sig over, hvorvidt det maatte være hensigtsmæssigt at vedtage, at ingen Minister kunde foretage Forandringer i den bestaaende Lovgivning uden dertil at have en Allerhøieste skriftlig Bemyndigelse.

I hvilket Princip Statsraadet erklærede sig enigt.

En af *Justitsministeren* [Bardenfleth] oplæst Indstilling til Hans Majestæt Kongen, hvorved de Betingelser, som Krigsministeren havde bestemt for Optagelse og Avancement i Borgervæbningens Officer-corps, indstilles til Allerhøieste Approbation, bifaldtes af Statsraadet, som vedtog, at Indstillingen og den eventuelle Allerhøieste Resolution ei behøvede at offentliggjøres.

Dernæst bebudede *Handelsministeren* [Bluhme], at han, saasnart der indløb officielle Efterretninger fra Vestindien, vilde meddele Statsraadet det der forefaldne, samt andrage paa en Forøgelse af de militaire Kræfter dersteds til Lands og til Vands.

Minister Lehmann reserverede, at der Intet foretoges betræffende den nuværende Generalgouverneur, naar hans Forhold var undersøgt, uden at Statsraadet hørtes, hvilken Reservation af *Handelsministeren* [Bluhme] indrømmedes som en Selvfølge.

Hvorefter Forfatningssagen foretoges.

Ved den Række af §§, som nu nærmest forelaae, bemærkede *Justitsministeren* [Bardenfleth], at han ei kunde ansee det som en Nødvendighed, at Grundloven indeholdt saadanne almindelige Løfter om sociale Reformer. Vare disse efter Folkets Ønske, da vilde dette ad forfatningsmæssig Vei forskaffe sig dem. Ligesom dette angik Løftet om Næringsfrihed, om Landboforholdene, om Øvrighedsmagtens Adskillelse fra den dømmende, Løfter som umuligen kunde realiseres uden længere Tids Forberedelser, saaledes maatte han navnlig stemme imod, at der optages noget Tilsagn i Forfatningen om Indførelsen af Edsvorneretter. Han var aldeles enig i, at Retspleien burde underkastes en gennemgribende Reform, at der burde stræbes for, at denne blev offentlig og mundlig, og at den inquisitoriske Proces gik over til at blive accusatorisk; men mod en Indførelse af Juryen nu maatte han paa det Bestemtteste erklære sig, og han kunde for sin Person ei deeltage i Udførelsen af en saadan Forandring, da efter hans Overbeviisning Retssikkerheden derved vilde blive udsat for Fare. Og den var enhver Retsforfatnings Formaal. Han kunde ei anerkjende de Argumenter, som droges fra Forholdene i England, da Forholdene i dette Land vare og gennem Aarhundreder havde været aldeles forskellige fra vore. Han antog det for saare vanskeligt at erholde dygtige Edsvorne her i Landet, og det var indlysende, at saalænge vor Criminallovgivning ei var underkastet en Reform, vilde den umuliggjøre Juryens Indførelse. Han maatte paa det Bestemtteste udtale sig

for nu at bibeholde retslærde Dommere, hvis Villie ei vilde være saa let at paavirke som Edsvornes, og hvis Indsigter maatte antages for langt klarere end disses.

Antog Statsraadet Indførelsen af Juryen for nødvendig af politiske Grunde, da maatte han aftræde, da dens Indførelse saa hurtigen, som vilde være en Følge af, at Bestemmelse derom optoges i Grundlovs-Udkastet, stred mod hans Overbeviisning.

Minister Lehmann gjorde opmærksom paa, at om end Forholdene her vare langt anderledes end i England, saa maatte Juryen dog kunne tillempes efter disse særdeles Forhold, ligesom i andre Lande var skeet. Men Ideen i og for sig selv var ingen Innovation, men den forelaae som et aldeles færdigt og afsluttet Resultat; han maatte desuden antage det for en Consequents, at Folket, naar det fik besluttende Deel i Lovens Givelse, ogsaa fik en lige Deelagtighed i dens Udøvelse. Han var iøvrigt ei af den Mening, at Juryen fortiden burde indføres i andre Sager end criminelle, og selv blandt disse kunde Bagatelsager udelukkes.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte dele Justitsministerens Mening med Hensyn paa det Ønskelige i, at Forfatningen kun bestemte de Organer, hvorigjennem, og de Former hvorunder Folkevillien skulde gjøre sig gjældende, og at altsaa de §§ i Forfatningen, som kun indeholdt Tilsagn om sociale Reformer og Beskrivelse af en ønskelig Tilstand udgik. Dersom dette imidlertid ei skete, troede han, at Juryen ei kunde undgaae at omtales blandt disse Tilsagn, skjøndt han ei troede, at der i Folket var nogen levende Trang til denne Institution.

Handelsministeren [Bluhme] tiltraadte Udenrigsministerens Mening, idet han, saafremt de omtalte Tilsagn skulde vedligeholdes i Forfatningen, ansaae det for uklogt at udelade Spørgsmaalet om Edsvorneretter.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at han i det Væsenlige Intet havde imod, at alle Bestemmelser om de sociale Forhold udgik. Men han maatte dog ansee det for betænkeligt aldeles at slippe det ud af Haanden at bestemme Grundvolden for de fremtidige Forhold. Disse Spørgsmaal vilde dog uundgaaeligen fremtræde, og det vilde da være uvist, om de til den Tid vilde behandles med det Maadehold og den Upartiskhed, som man nu for Øieblikket saae sig istand til.

Minister Lehmann tiltraadte Cultusministerens Anskuelse. Han

troede, at det vilde forurolige Folket, naar det ei fik Andet end en Form til at sætte sine Ønsker igjennem. Løfter om sociale Reformer vilde derimod ei forurolige, selv om der hengik nogen Tid, inden de kunde udføres.

Minister Hvidt og Krigsministeren [Tscherning] tiltraadte denne Mening.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at det altsaa nu først var at afgjøre, om alle disse Paragrapher skulde udgaae, eller om de skulde blive staaende, da det i første Tilfælde var unødvendigt enkeltviis at discutere dem.

Conseilpræsidenten [Moltke] ansaae det for rigtigere med de fremførte Anskuelser for Øie at drøfte hver enkelt §. Hvilken Mening af Statsraadet vedtoges, hvornæst det gik over til at debattere de enkelte Paragrapher.

Ved § 52 bemærkede *Justitsministeren* [Bardenfleth], at denne § satte et til Slutningen uopnaaeligt Maal og saaledes forekom ham uheldig. Han vilde imidlertid underkaste sig Paragraphens Bestemmelse, naar det kom til at hedde: »Den dømmende Myndighed skal søges afsondret fra den udøvende.«

Statsraadet var enigt i, at §'en redigeredes paa den saaledes foreslaaede Maade.

I § 53 vedtoges den sidste Sætning at skulle forandres derhen: »Har han fyldt sit 70de Aar, kan han afskediges, men med Bibeholdelse af hans fulde Gage i Pension.«

§ 57 vedtoges at skulle omredigeres navnlig derhen, at det kom til at hedde, at efter Forslag af Kongen og med Samtykke af Folkethinget kan den formeentlig Skyldige tiltales for Rigsretten.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet tirsdag d. 15. august 1848.

Aar 1848, den 15de August, var Statsraadet samlet.

Præsidenten [Moltke] forelæste en ham meddeelt Gjenpart af et Allerhøieste Reskript, der efterat han i Overeensstemmelse med Stats-

raadets Beslutning havde nedlagt allerunderdanigst Forestilling i Anledning af det loiale og patriotiske Forhold, som Gouverneuren i Lauenborg havde viist, var bleven udfærdiget til denne.

Den fremlagte Gjenpart toges ad acta, og var Statsraadet derhos enigt om, at Intet skulde publiceres med Hensyn til det paagjældende Reskript.

Cultusministeren [Monrad] bragte i Anledning af, at Skolebygningen i Horsens var bleven taget til Lazareth, det Spørgsmaal paa Bane, om de communale Autoriteter vare berettigede til paa egen Haand at tage til Brug for Armeen hvilkesomhelst offentlige Bygninger, uanset at der for disse allerede haves et bestemt Brug.

Det saaledes opkastede Spørgsmaal var Statsraadet enigt om at maatte, saalænge Krigstilstanden varede, besvares bekræftende, idet det dog forøvrigt naturligviis var en Selvfølge, at de vedkommende Autoriteter maatte staae til Ansvar for deres Handlemaade.

Præsidenten [Moltke] fremlagde en Skrivelse fra Minister Monrad, hvori han med Hensyn til den forestaaende Rigsforsamling henleder Opmærksomheden paa adskillige Punkter.

Denne Skrivelse blev taget til Protokollens Følge.

Forsaavidt det i bemeldte Skrivelse for det Første var fremhævet, at der var givet Tilsagn om at forelægge Rigsforsamlingen et Lovudkast om Stændernes Omorganisation, da forbeholdt Statsraadet sig at tage dette Punkt under nærmere Overveielse og Bestemmelse.

Hvad dernæst angaaer det i Skrivelsen berørte finantsielle Punkt, da vedtoges foreløbigen, at man skulde være beredt paa at forelægge Rigsforsamlingen et Budget, der først vilde blive at foretage i Statsraadet, samt at Finantsministeren ved i den Anledning at tilskrive de forskjellige Ministerier skulde gjøre hver især af disse opmærksom paa det Hensyn, der for hverts Vedkommende maatte tages til at frembringe Indskrænkning i Udgifterne.

Derefter foretoges Forfatningssagen.

Istedetfor §§ 60, 61 og 62 vedtoges efter *Minister Lehmanns* Forslag een enkelt Paragraph af følgende Indhold: »Enhver, der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den Anholdte ikke strax kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en motiveret Kjendelse afgjøre, at han skal fængsles, eller hvis han kun kan løslades mod Caution, bestemme dennes Størrelse. Ingen kan fængsles for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller sim-

pelt Fængsel. Den Kjendelse, hvorved Nogen erklæres for fængslet, kan af denne strax fordres beskreven og særskilt indankes for høiere Ret.«

Minister Lehmann foreslog optaget en ny § om al Retspleies Offenhed med Undtagelse af Forhørene i criminelle Sager.

Dette Forslag blev imidlertid ikke tiltraadt af Statsraadet.

Minister Lehmann bragte fremdeles i Forslag en § om, at i enhver Retsdom de Grunde, hvorpaa den er bygget, skulle angives.

Heller ikke denne § blev optaget, da Statsraadet fandt, at den ikke hørte hjemme i Forfatningsloven.

Minister Lehmann foreslog endvidere, at der skulde optages en § om Forholdet mellem Dommer- og Øvrighedsmyndigheden.

I denne Anledning besluttede Statsraadet, at der i Udkastet skulde indføres en Paragraph, der skulde gaae ud paa, at det tilkommer Domstolene at afgjøre, om en Sag henhører under deres eller Øvrighedens Afgjørelse, samt at en Øvrigheds-Befaling skal adlydes, men at der bagefter kan klages over den for Domstolene, naar den Vedkommende mener, at den er urigtig eller, at Øvrigheden har været incompetent til at give den.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 16. august 1848.

Aar 1848, den 16de August, var Statsraadet samlet.

Et af *Minister Lehmann* fremlagt Forslag til en Omorganisation af Retsforfatningen sattes i Circulation, og et af samme Minister fremlagt Forslag betreffende Protokolførelsen m. m. i Rigsforsamlingen tilstilledes Justitsministeriet til nærmere Overveielse.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste en Extract af Finantsernes Status.

Udenrigsministeren [Knuth] gjorde opmærksom paa, at med den 28de August den svenske Understøttelse udløb, og at det var af høieste Vigtighed, for at Underhandlingerne med Tydskland kunde lykkes, at bevæge Kongen af Sverrig til at holde Armeen herovre endnu i nogen

Tid. Han meente derfor, at man burde gjøre den svenske Regjering det Tilbud at holde Armeen paa vor egen Bekostning.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte antage, at ligesaa lidt som det kunde være skjult for Tydskland, at den 28. August var den endelige Termin for den svenske Armee, ligesaa lidt vilde det blive skjult for det, naar vi leiede de svenske Tropper. Dersom desuden Kong Oscar ei for sin egen Æres Skyld skaffede Midler tilveie til at holde Armeen paa Benene, saa var der næppe Udsigt til, at han vilde gjøre noget Betydeligt for vor Sag. Man maatte imidlertid indrømme, at et Tilbud om at holde den svenske Armee i 8 Maaneder vilde sætte det svenske Hof i Forlegenhed vis à vis for Folket.

Efterat Sagen yderligere var discuteret, vedtog Statsraadet, at Udenrigsministeren skulde gjøre det svenske Hof et saadant Tilbud, og blev det tillige efter *Krigsministerens* [Tschernings] Forslag vedtaget at indbyde det russiske Hof til at lade Flaaden og de paa samme værende Tropper overvintre her i Landet.

Dernæst oplæste *Handelsministeren* [Bluhme] de officielle Rapporter betræffende Slaveopstanden paa de vestindiske Øer samt den Indstilling denne Sag betræffende, som han agtede at forelægge til Allerhøieste Approbation; hvilken efter at være debatteret vedtoges af Statsraadet, hvorved det bemærkedes, at forsaavidt Udnævnelsen af nye Embedsmænd angik, da vilde Ansvaret for disses Dygtighed være at overtage af Handelsministeren.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at det vilde være utænkeligt at tage Emancipationen tilbage, ligesom ogsaa at der ingen Grund var til at give Planterne Erstatning; disse havde derfor saameget mere Grund til at forlange, at man gjorde alt Muligt for deres Sikkerhed. Hvilken Anskuelse deelttes af Statsraadet.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte at have faaet et Andragende om en Understøttelse fra 12 slesvigske Skippere, som laae i Assens, og Intet kunde fortjene; hvilken Ansøgning Statsraadet overgav til det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Cancellies Behandling.

Hvorefter Mødet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 19. august 1848.

Aar 1848, den 19de August, var Statsraadet samlet.

Conseilpræsidenten [Moltke] forelagde Statsraadet Udkast til en allerunderdanigst Indstilling betræffende extraordinair Repartition af de ved tre større Justitssager paaløbne betydelige Omkostninger; hvilken Indstilling af Statsraadet billigedes.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte derpaa de nyeste politiske Efterretninger samt de af General Below stillede modificerede Vaabenstilstands-Betingelser.

Justitsministeren [Bardenfleth] antog, at man ei burde indlade sig paa nogensomhelst Modification til det mindre Fordeelagtige, da Centralmagten sikkert vilde give efter for at faae en Ende paa Krigen.

Statsraadet vedtog, at Udenrigsministeren skulde tilstille General Below en Contra-Redaktion af Betingelserne, som navnlig skulde gaae ud paa:

At der i Slesvig kun maatte blive 800 Mand ved Hospitalerne, og at disse ei maatte være Forbundsgeneralen subordonerede;

at Slesvig, saafremt det skulde besættes, occuperedes af en neutral Magts Tropper;

at enhver Slesviger, som ei vilde tjene i Forbundshæren, havde Frihed til at forlade denne.

Efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] havde fremsat en udførligere Udvikling af den finansielle Status og godtgjort Nødvendigheden af at være betænkt paa til det nye Aar at skaffe Penge tilveie, vedtog Statsraadet, at Minister Hvidt traadte sammen med en Embedsmand under Finantsministeriet for at udarbejde et Forslag i denne Retning.

Et Forslag om Communalforfatningen fremlagdes af *Minister Lehmann* til Circulation.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste en Plakat angaaende, at de i visse Tilfælde befalede Bekjendtgjørelser i Altonaer Mercur, hamborgske Aviser og paa Hamborgs Børs indtil videre skulde bortfalde.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 21. august 1848.

Aar 1848, den 21de August, var Statsraadet samlet.

Præsidenten [Moltke] forelagde en Skrivelse fra Bestyrelsen for Valgreform-Foreningen, hvori det Ønske udtales, at Forfatnings-Udkastet maa blive offentliggjort, inden Valgene til Rigsforsamlingen skulle foregaae.

Den fremlagte Skrivelse toges ad acta.

Derefter foretoges Forfatningssagen.

Minister Lehmann oplæste en af ham, overensstemmende med den i Mødet d. 31. Juli tagne Beslutning, redigeret § om Indfødsretten.

Efterat dette Punkt var blevet underkastet en fornyet Drøftelse, erklærede samtlige Statsraadets Medlemmer med Undtagelse af *Ministre Lehmann* og *Monrad* sig for, at der i Udkastet Intet skulde optages om, hvem der tilkommer Indfødsret.

§ 63 vedtoges at skulle udgaae.

Med Hensyn til § 64 vedtoges følgende Redaktion: »Enhver er berettiget til ved Trykken at bekjendtgjøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene.«

§ 65 besluttedes at skulle affattes saaledes: »Borgerne have Ret til at samles ubevæbnede. Forsamlinger paa offentligt Sted maa Politiet overvære. Offentlige Forsamlinger kunne forbydes, naar der af samme kan befrygtes Fare for den offentlige Fred.«

I Anledning af et af *Minister Lehmann* fremsat Forslag blev det derhos med Stemmefleerhed vedtaget, at der i Udkastet skulde optages en Bestemmelse om, at forinden væbnet Magt indskrider mod Opløb, skal der foregaae Advarsel.

I Henseende til § 66 bifaldt Statsraadet følgende af *Minister Lehmann* foreslaaede Redaktion: »Borgerne have Ret til uden foregaaende Tilladelse at indgaae Foreninger i ethvert lovligt Øiemed. Ingen Forening kan ophæves uden ved Dom. Kongen har Ret til at suspendere en Forening, men skal da strax anlægge Sag mod Foreningen til Ophevelse.«

Ved § 67 besluttedes, at Begyndelsen: »Religionsfrihed finder Sted« skulde udgaae, samt at Udtrykket »religieuse Overbeviisning« skulde ombyttes med »Troesbekjendelse«.

I § 68 vedtoges Ordet »Gudsdyrkelse« at skulle ombyttes med »kirkeligt Samfund«.

Til Slutningen af § 69 besluttedes det at føie: »til Ophævelse«.

§ 71 blev af Statsraadet vedtaget at skulle udgaae.

I § 72 besluttedes det efter *Minister Lehmanns* Forslag at tilføie, at den omhandlede Eiendoms-Berøvelse skulde skee ved Lov.

Med Hensyn til § 73 blev Statsraadet enigt om, at §'en skulde affattes paa følgende Maade: »Alle Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Arbeide, som ikke ere begrundede i det almene Vel, skulde hæves ved Lov. Den, som ikke ved sit Arbeide kan forsørge sig og Sine, er berettiget til at nyde Understøttelse af Fattigvæsenet, dog imod at underkaste sig de Indskrænkninger, som Fattigloven foreskriver«.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 23. august 1848.

Aar 1848, den 23de August, var Statsraadet samlet.

Udenrigsministeren var fraværende.

Minister Hvidt bemærkede, at det, da der til flere af Ministeriets Medlemmer var skeet Anmodning om at stille sig som Kandidater til Rigsforsamlingen, vistnok vilde være rigtigst, at Ministeriet tog en almindelig Bestemmelse, om man skulde stille sig. Han tilføiede, at den Omstændighed, at Kongevalgene ikke havde vundet Bifald, syntes at tale for, at Ministeriets Medlemmer ikke stillede sig, da det ellers vilde kunne blive udtydet som en Maade, hvorpaa Ministeriet søgte at tilveiebringe en kunstig Majoritet i Rigsforsamlingen.

Minister Lehmann fandt, at enten alle Ministrene eller ingen af dem maatte stille sig. Han havde tidligere betragtet det som en Selvfølge, at man stillede sig, men var villig til at underkaste sig, hvad de andre Medlemmer i saa Henseende meente. Ministeriets Medlemmer maatte i denne Egenskab, selv om de ikke vare Medlemmer af Rigsforsamlingen, være berettigede til at være tilstede i denne og tage Ordet; og dette var dog Pointet; at tage Deel i Afstemningen laae der ikke saa synderlig Vægt paa.

Minister Monrad havde ogsaa fra først af tænkt sig det som en Selvfølge at stille sig, men kunde imidlertid ikke nægte, at den af

Minister Hvidt anførte Grund havde Vægt for ham, og han skulde derfor holde det for rigtigst, at Ministeriet ikke stillede sig til den nu sammentrædende Rigsforsamling, hvorved imidlertid Spørgsmaalet om, hvorvidt Ministrene skulde stille sig til Rigsdagen, ikke præjudiceredes.

Justitsministeren [Bardenfleth] kunde ikke samstemme med Minister Hvidts Hovedgrund imod, at Ministrene stillede sig, thi naar Ministrene bleve folkevalgte Medlemmer af Rigsforsamlingen, kunde de ikke siges at tilveiebringe en kunstig Majoritet. Men Spørgsmaalet, hvorpaa det i den omspurgte Henseende nærmest maatte komme an, var, om ikke Ministrene, naar de mødte i Rigsforsamlingen, alene i Egenskab af Ministre, vare forpligtede til ikkun at udtale sig, hvor de fandt sig foranledigede til at understøtte Forfatnings-Udkastet; medens de derimod, naar de vare folkevalgte Medlemmer af Rigsforsamlingen, maatte kunne udtale dissentierende Meninger med Hensyn til Udkastet.

Krigsministeren [Tscherning] troede ikke, at man som Minister var bunden til ikke at udtale nogen fra Forfatnings-Udkastet dissentierende Anskuelse, naar man forud havde gjort opmærksom paa, at man dissentierede; og efter hans Mening blev en Ministers Stilling i den Henseende ikke en anden ved, at han blev folkevalgt. Iøvrigt ansaae ogsaa han det rigtigst, at man ikke stillede sig.

Minister Monrad gik ud fra, at Ministeriet maatte fremtræde som en Eenhed ligeoverfor Rigsforsamlingen, og der kunde altsaa i Forsamlingen aldeles ikke af nogen Minister yttres Noget imod noget-somhelst Punkt i det af Ministeriet og Kongen approberede Udkast. Han maatte derfor være af den Mening, at alle Ministrene maatte tilsidst opgive deres Dissentser med Hensyn til Udkastet.

Handelsministeren [Bluhme] maatte besvare det Spørgsmaal, om Ministrene burde stille sig og kunde modtage Valg, benægtende; thi skulde Ministrene være valgte Medlemmer af Rigsforsamlingen, saa maatte de alle være det; men derved blev det Hele et Kabinetsspørgsmaal, og det burde man undgaae.

Præsidenten [Moltke] var ogsaa af den Mening, at Ministrene ikke skulde stille sig. Iøvrigt maatte han med Minister Monrad være enig i, at ingen af Ministeriets Medlemmer kunde paa Rigsforsamlingen udtale sig imod noget Punkt i Udkastet til Forfatningsloven.

Statsraadets Medlemmer erklærede sig derefter enige i ikke at

stille sig til den forestaaende Rigsforsamling; hvilken Beslutning Udenrigsministeren, der var fraværende, forudsattes at ville tiltræde.

Præsidenten [Moltke] oplæste en til Ministeriet indsendt Adresse fra Ribe; hvilken toges ad acta.

Præsidenten [Moltke] refererede en Forestilling fra Rentekammeret i Anledning af den jyske Stænderforsamlings Betænkning over Krigsskats-Anordningen.

Samtlige de af Rentekammeret gjorde Indstillinger i denne Sag bleve af Statsraadet bifaldte.

Justitsministeren [Bardenfleth] refererede en i Henhold til Statsraadets tidligere Beslutning af 19. Juli nedlagt allerunderdanigst Forestilling om, at Sagen angaaende Udarbejdelsen af en Pensionslov maatte gaae over til Finantsministeriet.

Statsraadet fandt ved denne Forestilling Intet at erindre.

Paa dertil af *Justitsministeren* [Bardenfleth] given Anledning erklærede Statsraadet sig for, at der i Rigsforsamlings-Salen ikke skulde være nogen Talerstol; ligesom Statsraadet derhos endvidere udtalte, at det ved Arrangementet af Salen maatte forudsættes, at Hans Majestæt vil være tilstede ved Rigsforsamlingens Aabning.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 26. august 1848.

Aar 1848, den 26. August, var Statsraadet samlet.

Justitsministeren [Bardenfleth] fremlagde og oplæste et Andragende fra den constituerede Amtmand i Veile betræffende de tjenstgjørende Militaires Deelagtighed i Valgene; i Anledning af hvilket Statsraadet ei antog, at der fortiden var Noget at foretage.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste dernæst et Andragende fra endeel Islændere om selv at maatte vælge Deputerede, som for Island skulde møde paa Rigsdagen.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste derefter et Andragende fra Advocat Blauenfeldt betræffende Slesvigernes Deelagtighed i Rigsforsamlingen.

Statsraadet vedtog at udsætte, til Forfatnings-Udkastet var færdigt, denne Sag saavel som den foregaaende.

Efterat dernæst *Marineministeren* [Zahrtmann] havde bemærket, at det var af særdeles Vigtighed, naar Vaabenstilstanden opnaaedes, at etablere et kraftigt og dygtigt Blad i Hertugdømmerne, vedtoges derom at høre Regjeringspræsident Scheel og Regjeringsraad Høpfner, og at Udenrigsministeren skulde opfordre disse Herrer til derom at gjøre Forslag.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 28. august 1848.

Aar 1848, den 28. August, var Statsraadet samlet.

Handelsministeren var ikke tilstede.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste det nye Udkast til Vaabenstilstanden i det danske Sprog, som af Statsraadet vedtoges.

I Anledning af, at de tydske Troppers Antal i Hertugdømmerne var sat til 2000 Mand, bemærkede *Udenrigsministeren* [Knuth], at baade Kammerherre Bille og Kammerherre Reedtz havde forlangt, at det skulde blive ved de tidligere bestemte 1500; men at Below hertil havde svaret, at General Oxholm havde indvilliget heri, og uagtet man gjorde ham opmærksom paa, at Oxholm kun var berettiget til at underhandle om de 7 Maaneder, henholdt han sig dog til dette Løfte, hvorfor de nævnte tvende Herrer, efter at have raadført sig med Kongen af Sverrig og Stjerneld, gave efter i dette Punkt.

Med Hensyn til det Ønskelige i, at der sendtes en Gesandt til Petersborg i Anledning af den forestaaende Formæling i den Keiserlige Familie, vedtog Statsraadet paa *Udenrigsministerens* [Knuths] Forslag, at Prinds Christian af Glücksborg overdrages denne Sendelse.

Efter dernæst at have anmodet Statsraadet om en endelig Beslutning om, hvem der fra dansk Side var at vælge til Regjeringscommisair i Hertugdømmerne, vedtoges det, at Kammerherre Reedtz skulde udnævnes hertil.

Efterat *Marineministeren* [Zahrtmann] havde gjort opmærksom paa, at Efterretningen om Vaabenstilstanden maatte bringes til Blokadestationen udenfor Elben af en dansk Officeer, bleve de nødvendige Forholdsregler i denne Anledning aftalte mellem ham og Udenrigsministeren.

Derefter foretoges Forfatnings sagen.

Minister Lehmann foreslog en ny § af følgende Indhold: »Ethvert Barn, for hvis Oplærelse dets Forældre ikke kunne sørge, kan af det Offenlige fordre idetmindste den Underviisning, som gives i Almueskoler.«

Præsidenten [Moltke], *Justitsministeren* [Bardenfleth] og *Marineministeren* [Zahrtmann] erklærede sig imod denne §, som behandlede en Qvæstion, der var for speciel til at komme ind i Forfatningsloven. De øvrige tilstedeværende fem Ministre stemte for den dog saaledes, at Ordet »idetmindste« udgik; og med denne Modification blev saaledes §'en at ansee som vedtaget.

Idet man derefter gik over til de om Landboforholdene handlende §§ 74—76, bemærkede *Præsidenten* [Moltke], at disse §§ forekom ham at angaae saadanne Specialia, som ikke burde have Plads i Forfatningsloven.

Minister Monrad bemærkede, at det var for at ende de vidtløftige Bevægelser med Hensyn til Landboforholdene, at han især havde anseet det rigtigt, at disse §§ kom ind i Forfatningsloven. Maaskee maatte man imidlertid helst undgaae at knytte saadanne brændende Spørgsmaal til Udkastet, og han skulde derfor for sit Vedkommende ikke modsætte sig, at §§'erne udgik, skjøndt han dog vilde foretrække, at de bleve staaende.

Justitsministeren [Bardenfleth] meente, at saadanne Qvæstioner som de, der vare Gjenstand for de omhandlede §§, helst maatte forbeholdes en senere rolig og udtømmende Forhandling.

Krigsministeren [Tscherning] yttrede, at hvis §§'erne skulde udgaae, hvilket Spørgsmaal han iøvrigt ansaae for tvivlsomt, saa maatte det ved Udkastets Forelæggelse for Rigsforsamlingen siges, at der senere vilde for Rigsdagen blive forelagt Love om Landboforholdene.

Udenrigsministeren [Knuth] kunde ikke stemme for, at disse §§ faldt bort, undtagen Regjeringen, ligesaa bestemt som i §§'erne skeet, udtalte sig for Rigsforsamlingen om de Principper, man vilde gaae ud fra med Hensyn til Landboforholdene.

Ministrene Hvidt, Lehmann og Zahrtmann erklærede sig for, at §§'erne udgik.

Ved den derefter foretagne Afstemning besluttedes det, at de ommeldte §§ skulde udgaae af Udkastet.

Med Hensyn til § 77 bemærkede *Præsidenten* [Moltke], at han maatte dissentiere i Henseende til den i §'en indeholdte Bestemmelse, hvorefter Ingen, der ei nu er født, kan have Arveret til noget Lehn, Stamhuus eller Fideicommissgods uden efter Landets almindelige Arvelov. Han maatte nemlig være af den Mening, at der ligger en Uretfærdighed i, at hvad der eengang er oprettet som en Eiendom for den hele Familie, og hvortil den til enhver Tid værende Besidder kun har Benyttelsesretten, skjænkes Besidderen til aldeles fri Raadighed. Derimod troede han at kunne slutte sig til §'en, naar der istedetfor dennes sidste Punktum sattes et vist Aaremaal, f. Ex. 30 eller 50 Aar, inden hvis Udløb Lehn, Stamhuuse og Fideicommissgodser skulle være gaaede over til Penge-Fideicommisser.

Den af Præsidenten saaledes foreslaaede Forandring af §'en blev af Statsraadet tiltraadt, ihvorvel nogle af dets Medlemmer havde adskillige Tvivl om det Praktikable i Forslaget.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 30. august 1848.

Aar 1848, den 30te August, var Statsraadet samlet.

Efterat *Udenrigsministeren* [Knuth] havde meddeelt Statsraadet, at han efter det i foregaaende Møde Vedtagne havde besluttet at foreslaae Hans Majestæt Kammerherre Reedtz til Regjeringscommissair i Hertugdømmerne, gav Statsraadet hertil sit endelige Samtykke.

Handelsministeren [Bluhme] henledte Statsraadets Opmærksomhed paa de Foranstaltninger, som vare at træffe i Anledning af Choleraens Nærmelse; og Statsraadet autoriserede Ministeren til at træffe de nødvendige Foranstaltninger for at etablere en hensigtsmæssig Contumazanstalt for saa ringe Bekostninger som muligt, hvorhos

Statsraadet henlede Handelsministerens Opmærksomhed paa Klampenborg Bade-Anstalt som det formeentlig bedst skikkede Sted hertil.

Derefter sattes Forfatnings-Udkastet under Discussion.

§ 78 vedtoges uden Forandring.

Med Hensyn paa § 79, der ogsaa vedtoges, reservede dog *Cultusministeren* [Monrad] sig Rettigheden til at gjøre sit Votum gjældende, som gik ud paa, at ogsaa Embedsrangen skulde hæves.

§ 80 vedtoges.

Da det Spørgsmaal blev opkastet, hvorledes der var at forholde med de slesvigske Forhold, vedtoges, at disse burde berøres i Intimationen til Forfatningen.

Minister Lehmann oplæste et Udkast til en Forordning, ved hvilken Forfatningsværket skulde forelægges.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddeelte, at Islænderne ønskede selv at vælge deres Deputerede til Rigsforsamlingen.

Efterat *Cultusministeren* [Monrad] havde foreslaaet, naar Rigsforsamlingen var indkaldt, da at overlade til denne, om den ei maatte holde det for rigtigere at udsætte Constitutions-Spørgsmaalet til de slesvigske Forhold vare ordnede, blev dette af Statsraadet vedtaget, og som Gjenstande, hvormed den kunde beskjæftiges, nævnt: Landbosagen, Almeenvæbningen, Budgettet og de udenlandske Forhold, hvorhos Forsamlingen ogsaa burde nedsætte en Comitee til at overveie Forfatningsværket.

Justitsministeren [Bardenfleth] foreslog, at Spørgsmaalet om Edsvorne-Retter maatte blive uddebatteret, hvilket udsattes til den følgende Statsraadssamling.

Hvorefter Mødet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 2. september 1848.

Aar 1848, den 2den September, var Statsraadet samlet.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, hvorledes han havde erholdt Underretning om Vaabenstilstandens Ratification samt oplæste tvende Skrivelser i denne Anledning, som den svenske Udenrigsmini-

ster havde modtaget, samt nogle af samme tillige med Manderstrøm forfattede Bemærkninger over en Note af Bunsen.

Derefter bemærkede *Minister Lehmann*, at han maatte ansee det nødvendigt, at Spørgsmaalet om Juryen fandt en endelig Afgjørelse. Alle Ministrene havde voteret for, at der skulle sættes et Tilsagn om Juryens Indførelse i Forfatnings-Udkastet, alene Justitsministeren modsatte sig, og han kunde ikke antage, at hans Dissents paa Grund af hans specielle Stilling kunde have mere Indflydelse end ethvert andet enkelt Votum. Han bemærkede, at han aldrig vilde sætte sit Navn under en Forfatning, som ei indeholdt et Tilsagn om Juryens Indførelse, og at han i det Tilfælde, at dette skulde blive den endelige Bestemmelse, maatte udtræde af Ministeriet.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at ingenlunde alle Ministrene havde stemt for Juryen. Da der navnlig første Gang blev debatteret over Forfatnings-Udkastet, vedtoges det, at de afgivne For- meninger ei skulde betragtes som Vota, og da det anden Gang debat- teredes, udsattes udtrykkeligen Spørgsmaalet om Juryen, indtil de andre Punkter vare afgjorte. Han stemte afgjort imod, at der i For- fatningen optoges en Bestemmelse om Indførelsen af Juryen. Han erkjendte det nødvendigt, at den criminelle Retspleie blev væsenligen omdannet, saa at den mundlige og mere accusatoriske Proces traadte istedetfor den bestaaende skriftlige og mere inquisitoriske, hvilket vilde udfordre en Omorganisation af Domstolene. Han erkjendte frem- deles, at en saadan Reform i Tiden kunde og maaskee maatte føre til Indførelsen af Jury. Men ligesom han ikke kunde erkjende Princip- mæssigheden af Edsvorne-Indretningen, eftersom faste retslærde Dom- mere, der vare satte i den størst mulige Uafhængighed, efter Principet maatte give en større Garanti for Retfærdighedens upartiske Haand- hævelse end Juryen, saaledes ansaae han det Udviklingstrin, hvorpaa vi befinde os i retslig og politisk Henseende, som umodent til, at Ju- ryen skulde kunne indføres uden største Fare for Retssikkerheden og maaskee endog for Monarkiets Opretholdelse. Ikke heller troede han, at der i Folket skulde have viist sig nogen særdeles Trang til hiin Institutions fremskyndede Indførelse. Han ville altsaa ikke see sig istand til som Justitsminister at fremme denne Institutions Indførelse paa saadan Maade, som vilde være en Følge af, at den ommeldte Be- stemmelse optages i Forfatnings-Udkastet, og maatte derfor i dette Tilfælde forlange sin Dimission.

Handelsministeren [Bluhme] henholdt sig til, hvad han tidligere havde anført om Juryen, at den nemlig ei var ønskelig i og for sig selv, men at det syntes rigtig at berøre den i Forfatningsudkastet, naar dette dog indeholdt en Complex af de Hovedrettigheder, der skulde hjemles Statsborgerne. Han stemte for at lade Sagen staae som et aabent Spørgsmaal og at udtrykke sig saa vagt om den, at saavel Minister Lehmann som Justitsministeren senere frit hver kunde gjøre sin Mening gjældende.

Krigsministeren [Tscherning] maatte tiltræde Minister Lehmanns Mening, men troede ligeledes, at man kunde afgjøre Sagen ved en Modification i Udtrykkene. Justitsministeren havde jo nemlig i og for sig selv Intet mod Juryen, men kun imod at den allerede nu blev indført i Landet; dersom der altsaa kunde paafindes en saadan Redaktion, at Juryen blev tilsagt, men først om længere Tid eller uden Tidsbestemmelse, da syntes derved Dissentsen at være concilieret.

Udenrigsministeren [Knuth] tiltraadte denne Mening og foreslog, at Redaktionen gik ud paa at nævne Juryen som et Maal, man stræbte efter.

Cultusministeren [Monrad] tiltraadte Krigsministerens Mening, hvilken ogsaa deelt af *Marineministeren* [Zahrtmann] og *Minister Hvidt*, hvilken Sidste fandt Juryens Omtale i Forfatningen absolut nødvendig.

Efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] havde resumeret Sagen og yttret sig i samme Retning, vedtoges det, at Redaktionscomitteen skulde udfinde en Redaktion af Artiklen om den fremtidige Retsforfatning, som kunde tilfredsstille de dissentierende Meninger.

Hvorefter Statsraadet hævdedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 9. september 1848.

Aar 1848, den 9de September, var Statsraadet samlet.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte Antallet paa de Fanger, der vare udleverede.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, at Grev Moltke til Nüt-

schau og Kammerherre Reedtz havde seet sig nødsagede til at forlade Holsten og havde begivet sig til Lübeck. Grev Moltke havde underrettet ham om, at alle de 4 Herrer, som skulde danne Regjeringen tilligemed ham, havde refuseret, og at den første Suppleant, Kammerherre Warnstedt, havde gjort det Samme. Da det var at vente, at de 3 andre Suppleanter vilde gjøre det Samme, saa var det hans Agt at bevæge Grev Moltke til at vedblive det Hverv, som begge Regjeringerne havde paalagt ham, og tillige at sammenkalde nogle af de herværende Slesvigere med Alsingerne paa Als og af denne Forsamling lade Kongen foreslaae 2 nye Regjeringsmedlemmer for Slesvig; man kunde da opfordre Preussen til at udnævne 2 nye for Holstens Vedkommende, og dersom de ei gjorde dette, da kunde Præsidenten og de 2 slesvigske Medlemmer for det Første danne Regjeringen i Slesvig. Hvorefter Udenrigsministeren oplæste en i denne Anledning opsat Indstilling til Hans Majestæt Kongen.

Samtidig hermed agtede han at sende en Befuldmægtiget til Berlin for at afslutte en additional Convention betræffende Conventionens Execution og Regjeringens Installering. Vel troede han ei, at Preussen gjør dette, men i Vægringstilfælde vilde man være berettiget til at indskride i Slesvig.

Cultusministeren [Monrad] meente, at Kongen burde vælge de nævnte Mænd uden Medvirkning af en saadan Forsamling som omtalt; de burde nemlig støtte sig paa Kongens Ret og ei paa en Majoritet, af hvilken den provisoriske Regjering vilde kunne fremskaffe en langt større.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at den af Udenrigsministeren foreslaaede Fremgangsmaade vilde medtage megen Tid, og det var af Vigtighed jo før jo hellere at kunne lade Wrangel vide, at Regjeringen var der.

Minister Lehmann gjorde opmærksom paa, at da en Etablering fra vor Side af Regjeringen var den eneste correcte Form, hvorunder vi kunde afvente Stilstandens Brud, saa var det blot om at gjøre at vælge Folk, om hvilke man vidste, at de ei sagde Nei.

Handelsministeren [Bluhme] meddeelte derefter Antallet af de preussiske Skibe, der vare løsgivne, og udviklede sin Fremgangsmaade mod disse derhen, at Udenrigsministeren for at redressere det Uheldige ved den for Skibenes Udlevering satte Termin havde anmodet ham om at udhale Løsgivningen saameget som muligt. Det var aftalt at skulle

skee paa den Maade, at Handelsministeren ingen officiel Meddelelse skulde have af Conventionen før paa Slutningen af de 12 Dage, og at han derefter ei direkte til Skibsførerne, men gjennem Consulaterne skulde stille Skibene til Rhedernes Raadighed paa de forskjellige Steder. Efter i denne Retning at have instrueret sine Undergivne, og efter at den preussiske Envoyé Philipsbourn var ankommet, men strax lagt under Quarantaine, havde han af Udenrigsministeren i en Samtale med denne erholdt Anmodning om nu at accelerere Skibenes Udlevering, og han havde da i denne Anledning bekjendtgjort, at Skibene kunde gaae, naar de havde afgjort de dem paahvilende Forpligtelser. Nu havde han atter idag modtaget den modsatte Anmodning, nemlig at udhale Skibenes Løsgivelse saameget som muligt.

Han maatte iøvrigt bemærke, at der jo ei forelaae nogen Vished om, at Preussen i alle Tilfælde vilde bryde Conventionen, hvorimod det var høist sandsynligt, at det vilde med Begjærighed som et Prætext benytte enhver Begivenhed, der kunde udlægges som et Brud fra vor Side. Han havde imidlertid efter den sidstnævnte Anmodning fra Udenrigsministeren atter instrueret sine Undergivne om at udhale Løsgivningen saameget som muligt og at gerere sig, som om Formalia medtog megen Tid, og som om det var nødvendigt at indhente Oplysninger fra forskjellige Autoriteter. Da han imidlertid hverken selv alene kunde bære det Ansvar, der fulgte af denne Fremgangsmaade, og da han maatte holde sine Undergivne frie for det Ansvar, der kunde paalægges dem, saa maatte han udbede sig en bestemt Instrux fra Statsraadet.

Han antog vel, at det var vanskeligt for Publikums Skyld at slippe Skibene bort, naar man havde Bruddet for Øinene, men i og for sig selv troede han ei, at der var noget Tab derved, da vi jo kunde tage dem igjen, naar vi vilde.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at jo længere Tid man lod gaae, jo ubehageligere vilde Indtrykket paa Folket være. For sit Vedkommende havde han dengang, da Udenrigsministeren ønskede at accelerere Løsgivelsen, givet dem, som manglede Matroser, Lov til mod Caution at medtage danske Matroser. Men denne Tilladelse havde han nu tilbagekaldt.

Minister Lehmann maatte stemme for at udhale Løsgivelsen saameget som muligt og navnlig ei lade flere Skibe af Hænderne, førend

man erholdt de næste Postefterretninger. Han kunde ei Andet end give Publikum Ret, hvis det i denne Anledning blev misfornøjet.

Cultusministeren [Monrad] formener, at det er klart, at Executionen er suspenderet, at Preussen ei har sørget for Executionen, da det ei engang har skaffet Grev Moltke et Opholdssted i Hertugdømmerne. Han fandt det uforsvarligt at bortsende Skibene under slige Forhold. Han maatte stemme for at sende en Mand over til at underhandle om Executionen i Berlin og imidlertid beholde Skibene.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at der ei forelaae nogen Vished for, at det var forsætligt, at Preussen havde suspenderet Conventionens Execution; det var nemlig vist, at der ingen preussiske Tropper fortiden laae i Holsten, men kun i Slesvig, og at man altsaa maatte afvente, om det ei vilde foretage Noget, naar Tropperne kom ned.

Cultusministeren [Monrad] maatte antage, at dersom Skibene løslodes, medens et Brud af Vaabenstilstanden fra den anden Side laae aabent for Alles Øine, da vilde dette sætte Ministeriet i en saadan Stilling til Nationen, at det umuligen kunde holde sig.

Justitsministeren [Bardenfleth] kunde ei indsee, at Skibenes Aflevering vilde medføre noget Ansvar for Ministeriet. Nødvendigheden for Udleveringen laae i den uheldige Bestemmelse Terminen betræffende, som var indkommen i Conventionen. Med Conventionen var Publikum jo ei utilfreds, og det kunde altsaa heller ikke være det med de Følger, som med Nødvendighed laae i den. Han maatte urgere Vigtigheden af ei fra vor Side at yde nogen Prætext til fra preussisk Side at bryde Vaabenstilstands-Betingelserne. Heller ikke kunde herimod det eventuelle Tab, at vi mistede et Pant for de jydsk Contributioner, der kun beløb sig til 350.000 Rbd., komme i Betragtning. Det var desuden ei Savnet af disse Skibe, men Handelens Standsning i det Hele, som havde været føleligt for Preussen og Nordtyskland.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at lige fra det Øieblik, Conventionen var sluttet, havde Preussen viist en Villie til at udføre den saameget som muligt. Han kunde ei antage, at Preussen eller Nordtyskland havde liidt saa betydeligt ved Embargoen og Blokaden, men han troede, at den preussiske Regjering har taget den i Søstæderne opstaaede Misfornøielse som et Paaskud til at trække sig ud af Sagen. Han maatte derfor ialtfald stemme for, at man ei gjorde noget paa-

faldende Skridt, men for det Første nøiede sig med, at Skibene bleve uden nogen offentlig Erklæring saavidt muligt sinkede, til man paa Mandag havde faaet nærmere Efterretninger.

Conseilpræsidenten [Moltke] resumerede de forskjellige Gjenstande, der havde været under Deliberation, og fremsatte til Votering de tre Punkter, der havde foreligget, i hvilke han afgav følgende Vota:

- 1) at der snarest muligen sendtes en Mand til Berlin for at underhandle om Conventionens Execution;
- 2) at der bringes Hans Majestæt fra Statsraadet 2 Personer i Forslag til at udnævnes som Medlemmer af Regjeringen for Slesvigs Vedkommende;
- 3) at de optagne Skibe, der have opfyldt deres Forpligtelser, uden Hinder tillades at afseile, men at foreløbigen, dog uden at man offentligen udtaler sig derom, ingen flere expederes, forinden man modtager nærmere Efterretninger fra Holsten.

Handelsministeren [Bluhme] tiltraadte denne Anskuelse ligesom ogsaa *Krigsministeren* [Tscherning], dog den Sidste med den Bemærkning, at det var rigtigst at høre Grev Moltke til Nütschau angaaende Valget af Regjeringens Medlemmer for Slesvig.

Da Statsraadets Medlemmer i de nævnte 3 Punkter havde tiltraadt *Conseilpræsidentens* Votum, omventileredes de Personligheder, som maatte være at bringe Hans Majestæt i Forslag som Medlemmer af Regjeringen for Slesvigs Vedkommende; og bleve Efterfølgende udhævede:

Amtmand Conferentsraad Johannsen,	Biskop Hansen paa Als,
Hr. Caspar Christiansen,	Justitsraad Lassen,
Hr. Jochumsen i Flensborg,	Byfoged Knudsen,

I Anledning af *Marineministerens* [Zahrtmanns] Forespørgsel, om der skulde tages nogen Bestemmelse for det Tilfælde, at Krigsfartøier traf Skibe med det tyske Flag i Søen, vedtoges, at der i denne Henseende ei var nogen Anledning til at tage en Bestemmelse.

I Anledning af en Forespørgsel fra *Handelsministeren* [Bluhme] om, hvorvidt Bestemmelsen af 29. Marts 1848 om Told af Fabrikater fra Hertugdømmerne maatte være at henregne til de Lovbestemmelser, som ved Conventionen af 26. August vare hævede, vedtog Statsraadet, at denne Bestemmelse som en Lov for Kongeriget og ei for Hertugdømmerne maatte blive staaende ved Magt, og billigede et i denne Retning af Handelsministeriet udfærdiget Circulaire.

Cultusministeren [Monrad] meddeelte, at Hans Majestæt paa en af ham allerunderdanigst forelagt Indstilling havde bestemt, at Jubelfesten for den oldenborgske Stamme rettest var at afholde den 28. October 1849 som 400 Aarsdagen efter Kong Christian den Førstes Kroning i Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn.

Efter et derom stillet Andragende fra *Justitsministeren* [Bardenfleth] vedtog Statsraadet, at den almindelige Valgdag til Rigsforsamlingen fastsattes til den 5te October.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 11. september 1848.

Aar 1848, den 11te September, var Statsraadet samlet.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste en Rapport fra Kammerherre Reedtz, hvorefter Generalerne Wrangel, Below og Bonin havde givet Tilsikkringer om, at de preussiske Tropper eventualiter med Magt vilde effectuere Conventionen, og havde begjæret, at i mødende Tilfælde den danske Armee og Marine skulde assistere dem.

Handelsministeren [Bluhme] forlangte Statsraadets Bestemmelse for, hvorledes der efter de indløbne Efterretninger var at forholde med de optagne Skibes Frigivelse, hvorefter Statsraadet vedtog, at denne nu ei burde forsinkes, men heller ikke mere, end den almindelige Forretningsgang medførte, paaskyndes.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte de Ordre, han havde givet for det Tilfælde, at der fra preussisk Side requireredes danske Tropper; hvilke af Statsraadet bifaldtes.

Efterat *Marineministeren* [Zahrtmann] havde forespurgt, hvorledes der i saa Tilfælde vilde være at forholde for Marinens Vedkommende, vedtog Statsraadet, at de Commanderende i saa Tilfælde alene vilde have at rette dem efter den Kongelige Commissarius's, fortiden Kammerherre Reedtz's, Bestemmelse.

Derefter oplæste *Conseilpræsidenten* [Moltke] et Allerhøieste Reskript, hvormed fulgte en Bemyndigelse for Statsraadet til i extra-

ordinaire Tilfælde under Hans Majestæts Fraværelse at tage Beslutninger; hvilket vedlagdes Protokollen.

Hvorefter Mødet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 13. september 1848.

Aar 1848, den 13de September, var Statsraadet samlet.

Conseilpræsidenten [Moltke] anmeldte et Andragende fra Cultusministeren betræffende en Udvidelse af Geheime-Archivet.

Cultusministeren [Monrad] oplæste en Skrivelse fra Geheime-Archivaren, hvori denne andrager paa til Archivets Udvidelse at erholde Locale fra de øvrige Ministerier.

Alle Ministrene erklærede, at de hver for deres Vedkommende vilde bidrage til den ønskede Udvidelse.

Krigsministeren [Tscherning] fremlagde en Oversigt over, hvad Armeens Forøgelse vilde koste, og erklærede, at han, saafremt Vaabenstilstanden blev sluttet, vilde til Foraaret kunne forøge den til 45.000 Combattanter.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede i denne Anledning, at han vilde tage i nærmere Overveielse, hvorvidt man kunde afslutte et Laan efter den af Dispatcheur Wessely offentliggjorte Plan, og foreslog imidlertid at fortfare med Realisationen af de 3 % Obligationer i England; hvorefter Statsraadet vedtog, at endnu 200,000 £ skulde søges realiserede, dog ei til mindre end 65 %.

Udenrigsministeren [Knuth] refererede de nyeste Efterretninger fra Frankfurt, og for ikke at maatte savne de næste for længe vedtoges det, at Dampskibet Ophelia skulde gaae over for at hente Fredagsposten.

I Anledning af *Handelsministerens* [Bluhmes] Forespørgsel, om Statsraadet i Anledning af de erholdte Efterretninger ansaae en forandret Fremgangsmaade mod de optagne Skibe for nødvendig, vedtog Statsraadet, at det maatte forblive ved den i sidste Møde fattede Beslutning.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte et Brev fra Kammerherre Reedtz, hvori denne tilraader at overholde Vaabenstilstanden punktligt. Ligeledes underrettede han Statsraadet om, at Baron Plessen i Petersborg havde gjort opmærksom paa det Vanskelige i at trække den russiske Flaade tilbage, da den først sildigt paa Aaret kan komme i Søen, og at derefter der til vor Regjering var rettet det Spørgsmaal, om vi ønskede, at en Deel af Flaaden overvintrede hos os.

Statsraadet var enigt i, at man burde bestræbe sig herfor, og Knebel Vig blev antaget som det meest passende Sted for dette Øiemed.

Der blev dernæst discuteret om, hvorledes herefter vilde være at forholde med Skibe, navnlig slesvigske, som førte det tydske Flag, uden at der dog herom toges nogen Beslutning i Statsraadet.

Derefter foredrog *Minister Lehmann* sit Forslag til en Omorganisation af Communalvæsenet.

Med Hensyn paa de forskjellige Instantser af Communalraad var Statsraadet enigt i, at de nuværende Sogneraad beholdtes som underste Instants paa Landet, ligesom ogsaa de nu bestaaende Communalraad i Kjøbstæderne.

Ligeledes var Statsraadet enigt i at basere Mellem-Instantsen paa de nuværende Amtsraad.

Hvorvidt Byerne skulde i 2den Instants gaae ind under Amtsraadet, eller om de først skulde gaae ind under 3die Instants, samt hvorledes denne 3die Instants var at danne, forbeholdtes en nærmere Afgjørelse; efter hvilken Statsraadet vedtog at nedsætte en Comittee af nogle af de i Rigsforsamlingen mødende Mænd for at udarbejde et Forslag støttet paa de Hovedmomenter, som af Statsraadet maatte blive vedtagne.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 15. september 1848.

Aar 1848, den 15de September, var Statsraadet samlet.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste Udkastet til en Anordning betræffende den under 22. Juni d. A. bebudede Udskrivning af Uværnepligtige.

Efter at have sat det Spørgsmaal under Discussion, om Anordningen overhovedet burde emanere nu eller ikke, vedtog Statsraadet, at det var rigtigst, at Anordningen først blev oplæst, og at Voteringen om dens Emanation opsattes til derefter.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste dernæst de 3 første §§ af Anordningen med Hensyn til hvilke, Statsraadet henstillede til ham, om der ei var at foretage den Modification, at de Fremmede undtoges fra Værnepligten, som kunde paavise en folkeretlig eller conventionsmæssig Grund til en saadan Fritagelse, da man ved at undlade dette rimeligviis udsatte sig for Reklamationer. Den resterende Deel af Udkastet udsattes til næste Møde.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste 2de Skrivelser fra Kammerherre Reedtz, som ingen nye Oplysninger indeholdt.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 18. september 1848.

Aar 1848, d. 18. September, var Statsraadet samlet.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste en Skrivelse fra Hans Majestæt, hvori meddeelttes, at Hans Majestæt forlanger Vaabenstilstanden pure opfyldt, og at Allerhøistsamme vil, at Grev Carl Moltke skal vedblive som Præsident i Regjeringen.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte være enig i, at man i ingen anden Henseende gav efter i Vaabenstilstands-Betingelserne, men troede dog, at man vel kunde indlade sig i en Modification med Hensyn paa Regjeringspræsidentens Person, ligesom ogsaa nogle af de fremmede Diplomater delte denne Anskuelse med ham.

Marineministeren [Zahrtmann] troede, at enhver Eftergivenhed i denne Retning ei vilde føre til Noget, da de Ingen vilde modtage, som ei var imod den danske Interesse.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste 2de Adresser, der vare indkomne til Hans Majestæt, en fra Angel og en fra Nordslesvig.

Derefter foredrog *Minister Hvidt*, at han havde givet det Løfte at

indgive sin Dimission som Minister for atter at overtage sin forrige Stilling som Direktør i Nationalbanken.

Idet Statsraadet beklagede det Tab, det saaledes vilde komme til at lide, vedtoges det, hvilket ogsaa af Minister Hvidt bifaldtes, at man til Hans Majestæt maatte indstille, at Dimissionen kom til at lyde paa, at Ministeren afgik fra et Tidsrum at regne, naar de vigtige nu foreliggende Spørgsmaal kunde ansees for at være afgjorte. Paa denne Maade vilde det ogsaa blive tydeligt for Publikum, at Dimissionen ei havde sin Grund i nogen Uenighed i Ministeriet.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte derefter Statsraadet den Translocation, han i Anledning af Vaabenstilstanden havde foretaget med Krigsfartøjerne.

Derefter oplæste *Justitsministeren* [Bardenfleth] Slutningen af den i forrige Møde paabegyndte Udskrivnings-Anordning, hvilken § for § vedtoges af Statsraadet.

Da derefter *Justitsministeren* [Bardenfleth] satte under Spørgsmaal, hvorvidt Anordningen i sin Heelhed skulde emanere eller ei, og navnlig æskede Udenrigsministerens Formening om, hvorvidt de i Bekjendtgjørelsen af 22. Juni d. A.¹⁾ omtalte Betingelser vare tilstede, erklærede *Udenrigsministeren* [Knuth] sig for, at Anordningen strax emanerede; hvilken Mening Statsraadet tiltraadte.

Hvorefter Mødet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 20. september 1848.

Aar 1848, d. 20. September, var Statsraadet samlet.

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte, at tvende Personer gik omkring til Beboerne i Nyboder og gjorde dem allehaande personlige Løfter, saafremt de vilde give dem deres Stemmer til Rigsforsamlingen. I denne Anledning havde tvende af Lærerne i de derværende Skoler bedet om at maatte holde et Foredrag for Folkene i Nyboder for

¹⁾ Kgl. Kundgørelse ang. en extraordinair Udskrivning af den hidtil uværnepligtige Befolkning.

ved at gjøre dem bekendte med Rigsforsamlingens Hensigt og Virkekreds at modvirke Følgerne af et saadant Uvæsen.

Efter Marineministerens Forslag vedtog Statsraadet, at det var ønskeligt, at et saadant Foredrag holdtes, men at dette burde skee udenfor Nyboder og uden officiel Indvirkning fra Marineministerens Side.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste derefter en Indstilling til Hans Majestæt Kongen betræffende Besættelsen af Stiftamtmands-Embedet i Odense med Conferentsraad Unsgaard og Amtmands-Embederne i Sorø, Holbæk og Veile med Stiftamtmand Hoppe, Etatsraad Bang og Amtmand Ployen; hvilken af Statsraadet bifaldtes.

Derefter meddeelte *Udenrigsministeren* [Knuth], at Minister Wynn havde modtaget en Skrivelse fra Lord Cowley, hvori denne, men i uklare Udtryk, meddeler, at Vaabenstilstanden var vedtaget i Frankfurt.

Derefter oplæste *Justitsministeren* [Bardenfleth] den endelige Redaktion af Forfatnings-Udkastet, hvilken toges til Indlemmelse i Protokollen, saalydende:

Grundlov for Kongeriget Danmark og Slesvig.

Cap. I.

§ 1.

Regjeringsformen i Kongeriget Danmark og Slesvig er indskrænket monarchisk. Kongemagten er arvelig.

§ 2.

Den evangelisk-lutherske Kirke er, som den, hvori den overveiende Deel af Befolkningen lever, at ansee som den danske Folkekirke og nyder som saadan Understøttelse af Staten.

§ 3.

Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening. Den udøvende Magt er hos Kongen. Den dømmende Magt er hos de anordnede Retter.

Cap. II.

§ 4.

Den i Kongeloven fastsatte Arvefølge er fremdeles gjældende og kan kun forandres paa den for Forandringer i Grundloven foreskrevne Maade.

§ 5.

Kongen i Danmark og Slesvig kan ikke uden Rigsdagens Samtykke tillige være Regent i nogen anden Stat end i Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg.

§ 6.

Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 7.

Kongen er myndig, naar han har fyldt sit 18de Aar.

§ 8.

Kongen kan ikke tiltræde Regjeringen, førend han i den samlede Rigsdag har aflagt følgende Ed:

»For den almægtige Guds Aasyn lover jeg at holde Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig.«

Dog kan denne Ed alt aflægges af Thronfølgeren, naar han har fyldt sit 18de Aar.

§ 9.

Bliver Kongen ude af Stand til at regjere, sammenkalde Ministrene Rigsdagen. Begge dens Afdelinger sammentræde og, naar saaledes den forenede Rigsdag anerkjender Nødvendigheden, udnævnes en Regent.

§ 10.

Er der Anledning til at frygte for, at Thronfølgeren ved Kongens Død vil være umyndig eller af andre Grunde ude af Stand til selv at regjere, bestemmes ved Lov en Regent, og et Formynderskab anordnes af Kongen. Regenten tør ikke deeltage i Formynderskabet.

§ 11.

Regenten aflægger den for Kongen foreskrevne Ed og udøver, saalænge Regentskabet varer, i Kongens Navn alle dennes Rettigheder; dog kan han ikke samtykke i Forandring af Arvefølgen.

§ 12.

Er Kongen død, og har Thronfølgeren skjønt myndig ikke aflagt Ed paa Grundloven, eller er han umyndig, uden at en Regent er udnævnt, eller Formynderskabet er ordnet, eller er der ingen Thronfølger, sammentræder Rigsdagen uden Sammenkaldelse 14 Dage efter Kongens Død. I Mellemtiden føres Regjeringen af Statsraadet.

§ 13.

Skeer Saadant paa Grund af Thronfølgerens Umyndighed, udnævner den forenede Rigsdag Regenten og beskikker Formynderskabet.

§ 14.

Er der ingen Thronfølger, udnævner den forenede Rigsdag en Konge og fastsætter den fremtidige Arvefølge.

§ 15.

Kongens Civilliste bestemmes for hans Regjeringstid ved Lov. Der ved fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statseiendele skulle henhøre til Civillisten.

§ 16.

For Medlemmerne af det Kongelige Huus kan der bestemmes Appanager ved Lov. Appanagerne kunne ikke uden Rigsdagens Samtykke nydes udenfor Landet.

Cap. III.

§ 17.

Kongen er ansvarsfri, hans Person er hellig og ukrænkelig.

§ 18.

Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en Ministers Underskrift. Den Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslutningen.

§ 19.

Ministrene kunne drages til Ansvar for de i deres Embeder begaaede Forbrydelser og for Handlinger, som ere aabenbart skadelige for Staten. Folkethinget anklager, Rigsretten dømmer.

§ 20.

Fordelingen af Statsforretningerne mellem Ministrene bestemmes ved Lov. Ministrene i Forening udgjøre Statsraadet. Forsædet føres af den, som af Kongen er udnævnt til Premierminister, og i hans Forfald af den Minister, som dertil vælges af Statsraadet.

Alle Lovforslag og vigtigere Regjeringsforanstaltninger forelægges Statsraadet til Overveielse og Vedtagelse.

§ 21.

Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kunne skee ved Lov. Dog kan Kongen ikke beskikke Nogen til Embedsmand, som ikke har Indfødsret.

Kongen kan afskedige de af ham indsatte Embedsmænd. Disses Berettigelse til Pension vil blive bestemt ved Lov.

Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes at de ikke derved tabe i Indtægter.

§ 22.

Kongen har den høieste Myndighed over Land- og Sømagten.

Han erklærer Krig og slutter Fred samt indgaar og ophæver Forbund og Handelstraktater; dog kan han ikke uden Rigsdagens Samtykke afstaae nogen Deel af Landet eller paadrage Staten nogen bebyrdende Forpligtelse.

§ 23.

Kongen sammenkalder Rigsdagen senest til den 1ste Mandag i October Maaned hvert Aar. Uden Kongens Samtykke kan den ikke forblive længer sammen end 2 Maaneder.

§ 24.

Kongen kan sammenkalde Rigsdagen til overordenlige Sammenkomster, hvis Varighed beroer paa hans Bestemmelse.

§ 25.

Kongen kan, naar Rigsdagen i dens ordenlige Møde er samlet, hæve dens Sammenkomst, dog uden Rigsdagens Samtykke ikke længere end paa 2 Maaneder og ikke mere end een Gang i Aaret indtil dens næste ordenlige Sammenkomst.

§ 26.

Kongen kan opløse enten hele Rigsdagen eller een af dens Afdelinger; opløses kun eet af Thingene, skal det andet hæves, indtil hele Rigsdagen atter kan sammentræde. Dette skal skee inden 2 Maaneders Forløb efter Opløsningen.

§ 27.

Kongen er berettiget til for Rigsdagen at lade fremsætte Love og andre Beslutninger.

§ 28.

Naar Kongen har givet sit Samtykke til en Lov, befaler han dens Bekjendtgjørelse og drager Omsorg for dens Fuldbyrdelse. Kongen kan ikke fritage Nogen for Lovens Efterlevelse.

§ 29.

Kongen kan benaade og give Amnesti. Ministrene kan han kun med Folkethingets Samtykke benaade for de dem med Rigsrettens Samtykke idømte Straffe.

Cap. IV.

§ 30.

Rigsdagen bestaar af Folkethinget og Landstinget. Begge fremgaa ved umiddelbart Valg af Folket.

§ 31.

Valgret til Rigsdagen har enhver Mand, som har dansk Indfødsret, naar han har fyldt sit 30te Aar, medmindre han:

- a, uden at have egen Huusstand staaer i privat Tjenesteforhold;
- b, nyder eller har nydt en ikke tilbagebetalt Understøttelse af Fattigvæsenet;
- c, har mistet Raadigheden over sit Bo;
- d, er dømt for nogen i den offentlige Mening vanærende Handling;
- e, ikke har havt fast Bopæl i eet Aar i det Valgdistrikt, hvori han opholder sig paa den Tid, Valget foregaaer. Kjøbenhavn betragtes i saa Henseende som eet Distrikt.

§ 32.

Valgbar er med de i § 31, ltr. a, b, c og d nævnte Undtagelser enhver Mand, som har dansk Indfødsret, til Folkethinget, naar han er fyldt sit 25de Aar, til Landstinget, naar han har fyldt sit 40de Aar og i det sidste Aar før Valget har havt fast Bopæl i det Stift, hvori han vælges.

§ 33.

Valgene til Folkethinget foregaae efter Distrikter paa omtrent 12.000 Indvaanere. Ethvert Distrikt vælger een blandt dem, der have stillet sig til Valg.

Valgene til Landstinget foregaae amtsviis. Hver Vælger stemmer

i sin Commune paa saamange i Stiftet bosatte Mænd, som skulle vælges for det Amt, hvortil Vælgeren hører. Hovedstaden vælger særskilt og blandt de deri bosatte Mænd. Omvalg finde Sted for deres Vedkommende, der ved første Valg ikke have opnaaet mere end Halvdelen af de afgivne Stemmer.

§ 34.

Antallet af Landstingets Medlemmer skal stedse være omtrent en Trediedeel af Antallet af Folkethingets Medlemmer.

§ 35.

Medlemmerne af Folkethinget vælges paa 4 Aar, af Landstinget paa 8 Aar. Af de Sidste afgaaer Halvdelen hvert 4de Aar. Hvilke der skulle afgaae første Gang bestemmes ved Lodtrækning mellem de for hvert Aar Valgte.

§ 36.

Medlemmerne af Folkethinget erholde et dagligt Vederlag; Medlemmerne af Landstinget derimod ikke.

§ 37.

Rigsdagen er ukrænkelig. Hvo, der antaster dens Sikkerhed og Frihed, hvo, der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling, gjør sig skyldig i Høiforræderi.

§ 38.

Ingen Rigsdagsmand kan fængsles eller tiltales under Rigsdagens Samling eller 14 Dage før og efter samme, medmindre det Thing, hvortil han hører, dertil giver sit Samtykke. For sine Yttringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer drages til Ansvar udenfor samme.

§ 39.

Rigsdagsmændene ere ene bundne ved deres Overbeviisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

Cap. V.

§ 40.

Ethvert af Thingene er berettiget til at foreslaae samt for sit Vedkommende at vedtage Love.

§ 41.

Ethvert af Thingene kan selvstændigen tilkjendegive sin Anskuelse ved Beslutninger og indgive Adresser til Kongen.

§ 42.

Ethvert af Thingene kan til at undersøge almeenvigtige Gjenstande nedsætte Commissioner af sine Medlemmer. Disse ere berettigede til, saavel af offentlige Myndigheder som af private Borgere, at fordre Oplysninger meddeelte mundligen eller skriftligen.

§ 43.

Ingen Skat kan paalægges, intet Statslaan optages, og ingen Staten tilhørende Eiendom afhændes uden ved Lov.

§ 44.

Paa hver ordenlig Rigsdag, strax efterat samme er sat, fremlægges Forslag til Finantsloven for det følgende Aar, indeholdende et Overslag over Statens Indtægter og Udgifter.

Finantsforslaget behandles først i Folkethinget.

Ingen Skat tør oppebæres, forinden dens Opkrævning er bevilget ved Finantsloven. Ingen Udgift tør afholdes, som ikke har Hjemmel i samme.

Hvorledes der skal forholdes med de communale Afgifter, der dog aldrig kunne paalægges ene af Kongen, vil blive bestemt ved Communalloven.

§ 45.

Landstinget udvælger aarligen een og Folkethinget to lønnede Revisorer. Revisorerne gjenemgaae det aarlige Stats-Regnskab og paasee, at samtlige Statens Indtægter deri ere blevne opførte, og at ingen Udgift udenfor Budgettet har fundet Sted. De kunne fordre sig alle fornødne Oplysninger og Aktstykker meddeelte. Statsregnskabet med Revisorerens Bemærkninger forelægges derefter Folkethinget, som med Hensyn til samme tager Beslutning.

§ 46.

Ingen Udlænding kan herefter erholde dansk Borgerret uden ved Lov.

§ 47.

Ethvert af Thingene afgjør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg.

§ 48.

Ethvert nyt Medlem aflægger, saasnart Gyldigheden af hans Valg er anerkjendt, følgende Ed:

»For den almægtige Guds Aasyn lover jeg at holde Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig«.

§ 49.

Kommer den gyldigen Valgte i et af de Tilfælde, hvorved Valgbarhed fortabes, mister han den af Valget flydende Ret. Dog skal Ingen tabe sit Sæde i Landstinget, fordi han i Løbet af den Tid, for hvilken han er valgt, flytter til et andet Stift.

§ 50.

Ministrene have i Embedsmedfør Adgang til Rigsdagen og ere berettigede til at forlange Ordet, naar de ville. Stemmeret udøve de kun, naar de tillige ere Rigsdagsmænd.

§ 51.

Ethvert Thing vælger for hver ordenlig eller overordenlig Samling sin Formand og den, der i hans Forfald skal føre Forsædet.

§ 52.

Intet af Thingene kan tage nogen Beslutning, naar ikke idetmindste en Trediedel af dets Medlemmer deltager i Afstemningen.

§ 53.

Til enhver Beslutning saavel som til Valget af Formændene udfordres Fleertallet af de afgivne Stemmer; hvorledes der skal forholdes ved andre Valg, bestemmes ved hvert Things Forretningsorden.

§ 54.

Ethvert Lovforslag skal foretages 3 Gange paa 3 forskjellige Dage, forinden Thinget derom kan tage nogen endelig Beslutning.

§ 55.

Enhver Rigsdagsmand kan i det Thing, hvortil han hører, med dettes Samtykke bringe ethvert offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring.

§ 56.

Intet Andragende maa overgives til noget af Thingene uden gennem eet af dets Medlemmer.

§ 57.

Finder Thinget ikke Anledning til om et Andragende at fatte Beslutning, kan det henvise det til Ministrene.

§ 58.

Thingenes Møder ere offentlige. Dog kan Formanden eller 5 Medlemmer forlange, at alle Uvedkommende fjernes, hvorpaa Thinget afgjør, om Sagen skal forhandles i et offentligt eller hemmeligt Møde.

§ 59.

Ved sin Forretningsordning fastsætter ethvert af Thingene de nærmere Bestemmelser, som vedkomme Forretningsgangen og Ordens Opretholdelse.

Cap. VI.

§ 60.

Rigsretten bestaaer af 16 Medlemmer, der vælges paa 4 Aar, Halvdelen af Landstinget, Halvdelen af Landets øverste Domstol blandt disses egne Medlemmer. Den vælger selv sin Formand af sin egen Midte.

§ 61.

Rigsretten paakjender de af Folkethinget mod Ministrene anlagte Sager. For Rigsretten kan Kongen lade ogsaa Andre tiltale for Forbrydelser, som han finder særdeles farlige for Staten, naar Folkethinget dertil giver sit Samtykke.

§ 62.

Om Domstolenes Indretning og om Rettergangen skal et Lovudkast forelægges Rigsdagen. Hvorvidt Edsvorneretter skulle indføres, vil være at afgjøre ved Lov. Den dømmende Myndighed skal søges afsondret fra den udøvende.

§ 63.

Dommere kunne ikke afsættes uden ved Dom, ikke heller forflyttes mod deres Ønske. Dog kan den Dommer, der har fyldt sit 70de Aar, afskediges, men uden Tab af Indtægter.

§ 64.

Domstolene ere berettigede til at paakjende ethvert Spørgsmaal om Øvrigheds-Myndighedens Grændser og om Øvrighedshandlingers Lovlighed. Dog kan Den, der mener sig forurettet ved en Øvrighedsbefaling, ikke ved at bringe Sagen for Domstolene unddrage sig fra foreløbigen at efterkomme Befalingen.

Cap. VII.

§ 65.

Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves den fulde Adgang til borgerlige og politiske Rettigheder.

§ 66.

Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, dem bedst tykkes, dog at Intet foretages, som strider mod Sædeligheden eller den offentlige Orden.

§ 67.

Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end hans egen. Den, som ikke vil svare den til den lutherske Kirke lovbefalede Afgift enten til denne eller til et andet anerkjendt kirkeligt Samfund i Landet, betaler samme til Skolevæsenet.

§ 68.

Enhver, der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den Anholdte ikke strax kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en af Grunde ledsaget Kjendelse afgjøre, at han skal fængsles, og hvis han kan løslades mod Caution, bestemme dennes Størrelse.

Den Kjendelse, hvorved Nogen erklæres for fængslet, kan af denne strax fordres beskrevet og særskilt indankes for høiere Ret.

Ingen kan underkastes Varetægtsfængsel for en Forbrydelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

§ 69.

Ingen kan forpligtes til at afstaae sin Eiendom, uden hvor Almeenvellet kræver det og mod fuld Erstatning. Det kan kun skee ved Lov.

§ 70.

Alle Indskrænkninger i den fri og lige Adgang til Arbeide, som ikke ere begrundede i det almene Vel, skulle hæves ved Lov.

§ 71.

Den, som ikke ved sit Arbeide selv kan ernære sig og Sine, er berettiget til at forsørgeres af det Offenlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Fattigloven paabyder.

§ 72.

Den, som ikke selv kan sørge for sine Børns Oplærelse, er berettiget til at fordre, at det Offenlige forskafter dem fri Undervisning i Almueskolen.

§ 73.

Enhver er berettiget til ved Trykken at offentliggjøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene.

§ 74.

Borgerne have Ret til uden foregaaende Tilladelse at indgaae Foreninger i ethvert lovligt Øiemed. Ingen Forening kan ophæves uden ved Dom. Dog kunne Foreninger foreløbigen forbydes, men der skal da strax anlægges Sag mod Foreningen til dens Ophævelse.

§ 75.

Borgerne have Ret til at samles ubevæbnede. Forsamlinger paa offentligt Sted har Politiet Ret til at overvære. Forsamlinger under aaben Himmel kunne forbydes, naar der af samme kan befrygtes Fare for den offentlige Fred.

§ 76.

Mod Opløb tør den væbnede Magt kun anvendes, efterat Mængden 3 Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves er opfordret til at adskilles.

§ 77.

Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar.

§ 78.

Borgerne ere berettigede til selv at bestyre deres reent communale Anliggender, dog under Statens Tilsyn.

§ 79.

Enhver i Lovgivningen til Adel og Rang knyttet Forret af hvilken-somhelst Art er afskaffet. Titler kunne i Fremtiden ei gives.

§ 80.

Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommiss af Gods eller Penge kan for Fremtiden oprettes; de nu bestaaende kunne med alle Berettigedes Samtykke overgaae til fri Eiendom. Alle Lehn, Stamhuuse eller Fideicommisser skulle inden 30 Aar efter denne Grundlovs Antagelse overgaae til Pengefideicommisser efter Lovens nærmere Bestemmelse.

Cap. VIII.

§ 81.

Forslag til en Forandring i eller Tillæg til nærværende Grundlov fremsættes paa en ordenlig Rigsdag. Vedtages den derom fattede Beslutning i uforandret Skikkelse af næste ordenlige Rigsdag, og bifaldes den af Kongen, opløses begge Thingene, og almindelige Valg foregaae baade til Folkethinget og Landstinget. Vedtages Beslutningen 3die Gang af den nye Rigsdag paa en ordenlig eller overordenlig Samling, og stadfæstes den af Kongen, er den Grundlov.

Tillæg.

De Grundlovsbestemmelser, som med Hensyn til Slesvigs og Islands særegne Forhold skulle anordne disse Landsdeles forfatningsmæssige Stilling i Riget, skulde først vedtages, efterat Slesvigere og Islændere derom ere hørte.

Unionsforholdet mellem Danmark og Slesvig paa den ene Side og Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg paa den anden Side vil efter Freden være at fastsætte ved Overenskomst.

Med Hensyn til dette Forfatnings-Udkast vedtoges, at det ei inddeelttes i Capitler, men at Afsnittene alene adskiltes ved Romertal.

Overskriften forblev uforandret.

§ 1 og 2 vedtoges.

I § 3 forandredes Ordene i Slutningen »de anordnede Retter« til »de anordnede Domstole«.

§ 4 forandredes derhen:

»Den i Kongeloven fastsatte Arvefølge er fremdeles gjældende. Den kan kun forandres efter Forslag fra Kongen og med den forenede Rigsdags Samtykke, hvortil udfordres $\frac{3}{4}$ af de afgivne Stemmer.«

I § 5 efter »Kongen« udelades Ordene »i Danmark og Slesvig«.

§ 6 og 7 vedtoges.

§ 8: Ordene »førend han i den samlede Rigsdag« forandres til »forinden han i den forenede Rigsdag«.

§ 9 kommer til at lyde saaledes:

»Bliver Kongen ude af Stand til at regjere, sammenkalder Statsraadet Rigsdagen. Begge dens Afdelinger træde sammen, og naar den saaledes forenede Rigsdag anerkjender Nødvendigheden, udnævnes der en Regent«.

I § 10 Udtrykkene »Regenten tør ikke deeltage i Formynderskabet« forandres til »Regenten kan ikke etc.«

§ 11: Ordene i Slutningen: »dog kan han ikke samtykke i« forandredes til »dog kan han ikke foreslaae.«

§ 12: Ordene: »uden at Regentskabet forud ved Lov er bestemt« forandredes til »uden at Regenten er udnævnt og har aflagt Ed, eller uden at Formynderskabet er ordnet«.

§ 13 kommer til at lyde saaledes:

»Er Kongen umyndig uden at Regent og Formynderskab er bestemt, udnævner den forenede Rigsdag Regenten og beskikker Formynderskabet«.

§§ 14, 15, 16 og 17 vedtoges.

§ 18: istedetfor »afskediger Ministrene« vedtoges »afskediger sine Ministre«.

§ 19: istedetfor »de i deres Embeder« vedtoges »de i deres Embede«.

§ 20, første Passus kommer til at lyde saaledes:

»Statsforretningerne fordeles efter Kongens Bestemmelse mellem Ministrene, som i Forening udgjøre Statsraadet. Forsædet etc.«

Slutningsordene i samme §: »til Overveielse og Vedtagelse« udgaae. Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 22. september 1848.

Aar 1848, den 22. September, var Statsraadet samlet.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste Udkastet til et Reskript betræffende Islændernes Ønske om selv at vælge deres Deputerede til Rigsforsamlingen; hvilket af Statsraadet vedtoges.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte den i Frankfurt fattede Bestemmelse om Vaabenstilstanden og yttrede, at saafremt en Afsending fra Frankfurt skulde komme, da burde man kun indlade sig med ham, saafremt han kunde effectuere Vaabenstilstanden.

Derefter meddeelte *Udenrigsministeren* [Knuth], at Kammerherre Reedtz havde Fuldmagt til at indrømme Grev Moltke Nütschaus Tilbagetræden, saafremt derved Noget var at udrette.

Justitsministeren [Bardenfleth] fandt et saadant Skridt i høieste Maade betænkeligt, da Grev Moltkes Person var den eneste Garanti for Regjeringens Upartiskhed; hvilken Mening *Handelsministeren* [Bluhme] og *Conseilpræsidenten* [Moltke] tiltraadte.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at Tilstanden var slet selv med Grev Moltke i Spidsen, og at det ei gjorde væsenlig Forskjel, enten den blev lidt mere eller mindre slet, men at Hovedsagen var at naae et Resultat.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at Hovedsagen var at faae Sikkerhed for ei at blive angrebet i Vinter.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at hans Mening var at holde paa Grev Moltke, indtil der proponeredes en nogenlunde antagelig Personlighed. Iøvrigt maatte han henstille, om det ei var hensigtsmæssigt, at Arveprindsen overtog Præsidiet.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at det vilde opvække den Idee hos Insurgenterne, at de stode paa en lovlig Basis.

Minister Lehmann frygtede for, at det vilde kunne føre til Forviklinger, som gjorde Arveprindsens Succession umulig.

Justitsministeren [Bardenfleth] henvendte Opmærksomheden i denne Retning paa de Forhold, der vilde opstaae, naar vi bleve nødte til at fornye Krigen.

Statsraadets Pluralitet vedtog, at Arveprindsen ei burde overtage Præsidiet.

Marineministeren [Zahrtmann] forlangte tilført, at han ikke havde

stemt imod denne Forholdsregel, hvilken han fandt at kunne udføres paa en hensigtssvarende Maade.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at naar vi ei havde Europas Medhold i at udføre en Traktat, der for dette var saa vigtig som Vaabenstilstanden, da maatte vi ansee vor Skjæbne som afgjort. Det var et Forslag værdt at foreslaae Anerkjendelsen af den proviso-riske Regjering i Holsten, naar vi paa denne Basis kunde opnaae, at Grev Moltke Nütschau og de to af os udvalgte Regjeringsmedlemmer kom til at regjere i Slesvig. Kunde vi ei opnaae dette, var der kun to Ting at gjøre, enten at anerkjende Slesvig-Holsten og slutte Fred paa enhver Betingelse eller at slaaes til det Yderste. Han maatte tilraade det Første, da det Sidste ufeilbarlig vilde medføre hele Rigets Undergang.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at det vilde være urigtigt at slutte en saadan Fred, naar man endnu havde 7 Maaneder til at af-vente Begivenhedernes Gang. Han vilde for sin Person aldrig deeltage i nogen Fred, hvorved Slesvig blev deelt. Han vilde overhovedet ikke indlade sig i nogen Concession undtagen netop med Hensyn til Præsidentens Personlighed, og saaledes som han havde forstaaet det at være Statsraadets Mening, vilde han holde paa Grev Moltke, indtil en anden acceptabel Personlighed kunde foreslaaes.

Heri erklærede Statsraadet sig enigt.

Paa Andragende fra *Marineministeren* [Zahrtmann] var Statsraadet enigt i, at Krigsskibene rapelleredes fra Nord søen, hvorimod der senere skulde tages Bestemmelse om deres Aftakling.

Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 23. september 1848.

Aar 1848, den 23de September, var Statsraadet samlet.

Discussionen over den endelige Redaktion af Forfatnings-Udkastet fortsattes, og Følgende vedtoges:

§ 21 den sidste Passus i første Afsnit kommer til at lyde saaledes:

»Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ei har Indfødsret.«

§ 22 imellem »dog kan han« og »ikke uden Rigsdagens Samtykke« indskydes Ordet »derved«.

§ 23: vedtages.

§ 24: »indkalde« forandres til »sammenkalde«.

§ 25 kommer til at lyde saaledes:

»Kongen kan hæve Rigsdagens ordenlige Sammenkomst, dog uden etc.«

§ 26 i Slutningen af 1ste Passus forandres »sammentræde« til »samles«.

§ 27 vedtages.

§ 28: Slutningen »Kongen kan ikke fritage Nogen for Lovens Efterlevelse« gaar ud.

§§ 29 og 30 vedtages.

§ 31: Istedetfor »dansk Indfødsret« sættes kun »Indfødsret«.

§ 31 ltr. b kommer til at lyde saaledes:

»nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt«.

ltr. c. saaledes:

»er ude af Raadigheden etc. . . .«

ltr. e. istedet for »Kjøbenhavn betragtes i saa Henseende som et Distrikt« sættes: »Omflytning i en Stad, der har flere end eet Valgdistrikt, er i saa Henseende uden Indflydelse«.

§ 32: istedetfor »dansk Indfødsret« sættes kun »Indfødsret«.

I sidste Passus sættes »Amt« i stedetfor »Stift«.

§ 33. istedetfor »i Stiftet bosatte« sættes »i Amtet bosatte«.

§ 34 vedtages.

§§ 35, 36 og 37 ligeledes.

§ 38 »eller 14 Dage før og efter samme« udgaar.

§ 39 og 40 vedtages.

§ 41 kommer til at lyde saaledes:

»Ethvert af Thingene kan selvstændigen indgive Adresser til Kongen«.

§ 42 vedtaget.

§ 43. »Staten tilhørende Eiendom« forandres til »Staten tilhørende Domaine«.

§ 44 vedtaget.

§ 45: »Budgettet« forandres til »Finantsloven«.

§§ 46, 47 og 48 vedtagne.

§ 49: i Slutningen: istedetfor »Stift« sættes »Amt«.

§§ 50, 51, 52 og 53 vedtagne.

§ 54: Ordene »paa 3 forskjellige Dage« udgaae.

§ 55, 56 og 57 vedtagne.

§ 58 i Slutningen: »i et offentligt« forandres til »i offentligt«.

§§ 59, 60, 61, 62 og 63 vedtagne.

§ 64: Efterat *Justitsministeren* [Bardenfleth] havde udviklet de Betæneligheder, der vare ved at indrømme Domstolene Ret til at bedømme en Øvrighedshandlings Lovlighed, naar den var anerkjendt at ligge indenfor Øvrighedsmagtens Grændser, vedtoges, at de Ord: »og om Øvrighedshandlingers Lovlighed« bortfaldt.

§§ 65 og 66 vedtagne.

§ 67, første Passus kommer til at lyde saaledes:

»Ingen er pligtig til at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen«.

§ 68 vedtaget.

§ 69 kommer til at lyde saaledes:

»Ingen kan tilpligtes at afstaae sin Eiendom, uden hvor Almeenvellet kræver det. Det kan kun skee ifølge Lov og mod tilsvarende Erstatning«.

§ 70 vedtaget.

§ 71 kommer til at lyde saaledes:

»Den, som ikke ved sit Arbeide selv kan ernære sig og Sine, er berettiget til at erholde Hjælp af det Offenlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyde.«

§§ 72, 73, 74 og 75 vedtagne.

§ 76 efter Ordene »den væbnede Magt« indskydes »naar den ikke angribes«.

§ 77 og 78 vedtagne.

§ 79 »af hvilkensomhelst Art« udgaaer.

§ 80 kommer til at lyde saaledes:

»Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommissgods kan for Fremtiden oprettes; de nu bestaaende kunne med alle Berettigedes Samtykke overgaae til fri Eiendom.« Hvorimod det øvrige af §'en bortfaldt.

Minister Lehmann reserverede sig de i §'en før indeholdte Bestemmelser som et aabent Spørgsmaal, og idet *Krigsministeren* [Tscherning] tiltraadte denne Reservation, foreslog han, at dette Spørgsmaal

i Indledningen til Forfatningen skulde omtales som aabent; hvilket af Statsraadet vedtoges.

Tillægget vedtoges at bortfalde, imod at Forholdene til Island og Slesvig berørtes i Indledningen.

Dernæst oplæstes en Skrivelse fra *Handelsministeren* [Bluhme] til Conseilpræsidenten af 23de d. M.

Den i samme udtalte Anskuelse om, at Handelsministeren maatte ansees bemyndiget til ved administrativ Resolution i concrete Tilfælde og efter de oplyste Omstændigheder at eftergive eller moderere den ordinaire Observations-Quarantaine af 10 Dage, tiltraadtes af Statsraadet, som altsaa til Handelsministeren overlod alt videre Fornødent i saa Henseende.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 27. september 1848.

Aar 1848, den 27. September, var Statsraadet forsamlet.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelagde Statsraadet det Spørgsmaal, om der skulde skrives videre frem med Foranstaltningerne til den ved Pl. 13. Octbr. f. A. anordnede Oprettelse af en Helbredelsesanstalt for Sindssvage i Nørrejylland, eller om der med Hensyn til det i den Anledning nødvendige Forskud af Finantskassen skulde paa Grund af de trængende finantsielle Omstændigheder foreløbigen standses.

Statsraadet ansaae det for rigtigst at sistere Opførelsen af den paa gjældende Helbredelsesanstalt, forsaavidt man ikke efter de indgaaede Forpligtelser var nødt til at fremme samme.

Handelsministeren [Bluhme] foredrog en Forestilling om, hvorvidt der under de forhaandenværende Omstændigheder maatte være tilstrækkelig Anledning til at forhindre Udførsel af Heste og Qvæg til Hertugdømmerne og Udlandet.

Forestillingen toges til Protokollens Følge.

Statsraadet tog følgende Beslutning:

»Foreløbigen forholder Handelsministeriet sig passivt og afgjør

concrete Tilfælde efter det hidtil Bestaaende. Oplysninger inddrages imidlertid af Handelsministeriet angaaende de nuværende Priser, især paa Heste i Nordtyskland, til eventuelt Foredrag om, hvorvidt det kunde approberes uden Skade for Kongeriget, navnlig Jylland, at foranledige Udførselstold af Heste og Qvæg ved Udførselen over den jydsk Toldgrændse.«

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, at han ikke nærmere havde hørt fra Kammerherre Reedtz, men at hans (Ministerens) Brev til ham havde Grev Carl Moltke været fuldkommen bekjendt med. Han havde anmodet Kammerjunker Rosen om at begive sig til Immediatcommissionen for at gjøre den opmærksom paa, at der nu maaskee var nogen Grund til at vente at faae Vaabenstilstanden exequeret, og at det vilde være betænkeligt, om Commissionen tog til Flensborg. En Courer, som Commissionen havde afsendt over Lübeck for paa den Maade at faae expederet dens Breve til Autoriteterne i Hertugdømmerne, havde han, da Coureren var kommet her til Byen, anmodet om indtil videre at blive her.

Udenrigsministeren bemærkede fremdeles, at Centralmagten i Frankfurt havde sendt Senator Banks hertil for at overbringe Notificationen om Rigsforstanderens Tiltrædelse. Paa en Forespørgsel fra Sir Henry Wynn, om Banks, der allerede var kommet til Hamborg, kunde vente at blive modtaget af den danske Regjering, havde han svaret, at han ikke ansaae det tvivlsomt, at Regjeringen vilde anerkjende Centralmagten, og han havde strax expederet en Forestilling til Kongen om, at Allerhøistsamme vilde modtage Banks og anerkjende Centralmagten. Udenrigsministeren bemærkede i saa Henseende, deels at alle tyske Magter havde anerkjendt Centralmagten, og at derfor Kongen af Danmark som Hertug af Holsten formeentlig ikke kunde tage i Betænkning ogsaa at anerkjende den, deels at Centralmagten nu repræsenterede de Forpligtelser, som tidligere havde paahvilet Forbundet, og at man saaledes nu trængte til den, deels endelig at det, da Centralmagten havde taget i sin egen Haand alle Underhandlinger med Hensyn til Hertugdømmerne, var ligefrem nødvendigt, at man traadte i Negociation med den.

Handelsministeren [Bluhme] yttrede, at Anerkjendelsen af Centralmagten som en Magt ligeoverfor Kongen var en Concession, som Kongen ikke burde indrømme, før Freden var sluttet.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han ogsaa i sin Fore-

stilling til Kongen havde yttret sig derhen, at man i Kongens Anerkjendelse af Centralmagten ikke skulde gaae videre end de tyske Magter, som med størst Reservation havde anerkjendt den.

Marineministeren [Zahrtmann] forekom det, at denne Sag aldeles ikke angik Ministerraadet, da dette ikke havde med Holsten at gjøre, og det maatte være i Kongens Egenskab af Hertug af Holsten, at Anerkjendelsen skulde skee.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at naar Kongen i Egenskab af Hertug anerkjendte Centralmagten, gjorde han det ogsaa som Konge, og det var netop det, som han ansaae farligt, saalænge Rigsforstanderen ikke havde paataget sig at gennemføre Vaabenstilstanden.

Minister Lehmann yttrede, at det længe havde været ham klart, at vi ikke fik Fred, før vi kunde slutte med Centralmagten. Man kan nemlig ikke slutte Fred uden med den, som man har ført Krig med; men det er aabenbart ikke med Preussen som separat Magt, men med Tydskland, at vi ere i Krig. Han maatte imidlertid være ganske enig med Justitsministeren i, at man ikke skulde anerkjende Rigsforstanderen, forinden han paatog sig fuldstændigt at exequere Vaabenstilstanden.

Minister Monrad udhævede, at en lille Stat som Danmark ikke vandt Noget ved ikke at anerkjende Centralmagten.

Krigsministeren [Tscherning] fremhævede, at der med Hensyn til Banks's Modtagelse maatte gjøres Forskjel mellem Kongens dobbelte Egenskab som Konge og som Hertug af Holsten, og det havde Meget at betyde at komme til at underhandle med Banks i denne dobbelte Egenskab.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at det ved Modtagelsen af Banks ikke lod sig gjøre til det Alleryderste at gennemføre Forskjellen mellem Kongen som Konge og som Hertug. Hvis iøvrigt Banks havde Fuldmagt til at negociere direkte med os, da var han af den Mening, at Pechlin skulde som holstensk Minister, til hvilken Udnævnelse Udenrigsministeren foreslog ham, deeltage i Negociationen. Han troede, at vi burde modtage en Indbydelse fra Centralmagten til direkte at underhandle med den, men at vi tillige skulde erklære, at vi ansaae den engelske Mediation for ophørt, da det var en ganske ny Part, der var traadt ind, ligesom ogsaa han dernæst meente, at vi skulde indbyde Frankrig, Rusland og Sverrig til Conferencen.

Efter nogen yderligere Discussion blev det at ansee som Resultatet af Statsraadets Forhandlinger:

- 1) at Banks skulde modtages,
- 2) at man Intet fandt at erindre imod, at Pechlin udnævntes til hollandsk Minister.

Udenrigsministeren. [Knuth] bragte derefter under Omhandling, hvilke endelige Fredsvilkaar man skulde gaae ind paa. I et Brev fra Lord Cowley heed det, at Max Gagern og hans Parti nu var kommet til at helde til en Deling af Slesvig efter Nationaliteten. Udenrigsministeren tilføjede, at han antog, at hvis man vilde gaae meget vidt i Henseende til at give Slesvig en vis Uafhængighed, saaledes at det kom til at staae i en foederativ Forbindelse med Danmark, da vilde man i dette Alternativ blive understøttet fra engelsk, fransk, russisk og svensk Side. Han bemærkede yderligere, at han efter det Stadium, hvorpaa Sagerne nu stode, maatte forlange af Statsraadet en uindskrænket Fuldmagt til at see at bringe en Fred istand, hvadenten dette kunde skee ved en Deling af Slesvig, saaledes som han kunde faae Delings-Grændsen trukket, eller ved at Slesvig blev en selvstændig Stat med fuld og klar Uafhængighed og kun staaende i foederativ Forbindelse med Danmark. Han maatte derhos tillige ønske at vide, om hans Colleger vilde vedblive at være Medlemmer af Ministeriet, hvilken Fred han saa end afsluttede indenfor den nævnte Fuldmagts Grændser.

Minister Lehmann voterede for, at der skulde gives Udenrigsministeren Fuldmagt til at underhandle om Fred paa de tvende Basis: Slesvigs Deling eller Selvstændighed. Han maatte iøvrigt for sit Vedkommende langt foretrække en Deling for et selvstændigt Slesvig, og han erklærede sluttelig at ville blive i Ministeriet, hvis Fred opnaaedes ved Deling.

Krigsministeren [Tscherning] var af den Mening, at man med Hensyn til Fredsslutning skulde betræde den Vei, som man kunde slaae ind paa, og at man derfor burde overlade Udenrigsministeren, hvad Udvei han kunde faae; eller, tilføjede han, vil man hellere fortsætte Krigen à l'outrance end opgive Slesvig reent? Han erklærede derhos at ville blive i Ministeriet, hvorledes end Udenrigsministeren kunde faae Freden istand.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte ansee det aldeles nødvendigt, at man til Basis for en Fredsslutning maatte tage Folkestemnin-

gen i Slesvig. Af de Alternativer, som frembød sig med Hensyn til en Freds-Basis, var en Deling af Slesvig det, som i Slesvig havde meest imod sig, og det var ogsaa den sletteste Combination, da med den Stemning, der er i Slesvig, den nordlige Deel om faa Aar vilde have sluttet sig til den sydlige. Alle Garantierne lyde ogsaa paa Slesvig i sin Totalitet, og han maatte for sit Vedkommende paa det Allerbestemteste stemme imod en Deling; men naar imidlertid intet Andet kunde naaes end en Deling, skulde han dog ikke derfor udtræde af Ministeriet. Kunde det opnaaes, at Slesvig blev forbundet med Holsten uden at gaae op i Tydskland, vilde han ansee det for det Bedste; men han troede ikke, at man vilde kunne bringe det videre, end at Slesvig kom til at staae selvstændigt i foederativ Forbindelse med Danmark, og det var derfor dette Alternativ, som han principaliter holdt paa.

Minister Monrad troede ikke, at man i den Grad, som Marineministeren havde forudsat, var i Slesvig imod en Deling, medens han paa den anden Side i et selvstændigt Slesvig saae den allerstørste Fare, da Enden saa dog vilde blive, at Slesvig gik aldeles bort fra Danmark. Idet han derhos i Anledning af, hvad Krigsministeren havde yttret, bemærkede, at han hellere end reent opgive Slesvig vilde Krig à l'outrance, tilføiede han, at han ikke kunde gaae ind paa at give Udenrigsministeren Fuldmagt i den Udstrækning, som denne havde forlangt, og at han idag yderligere var bleven bestyrket i sin tidligere Overbeviisning om, at en stor Deel af Ministeriets Medlemmer ikke var skikket til at underhandle om Fred. Han erkjendte imidlertid, at det ikke godt gik an, at Ministeriet adskilte sig, forinden Rigsdagen var traadt sammen, og han maatte ansee det ønskeligt, at ingen endelig Beslutning med Hensyn til Basis for Freden tages, førend man havde hørt Rigsdagens Mening. Han udhævede sluttelig, at Ministeriets Program opfattes saaledes, at Ministeriet skal træde af, naar det ikke kan give, hvad det har lovet.

Minister Hvidt erklærede, at han vilde foretrække Krig for en Deling af Slesvig Nord for Flensborg.

Handelsministeren [Bluhme] ansaae en Deling af Slesvig for en Absurditet og vilde aldrig kunne tilraade samme. Han erklærede imidlertid derhos, at han vilde blive i Ministeriet, hvorledes end Udenrigsministeren paa de tvende omhandlede Basis fik en Fred istand.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte i Anledning af, hvad Cultusministeren havde yttret, bemærke, at naar Rigsdagen kom sammen,

vilde der allerede være gjort saameget med Hensyn til Fredsunderhandlingerne, at han var bunden.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte foretrække Eideren som Grændse fremfor en Deling, men vilde vedblive i Ministeriet, paa hvilken af de opgivne Basis end Freden afsluttedes.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han hellere vilde stemme for, at Slesvig fik en høi Grad af Selvstændighed, end at det blev deelt, og at han vilde foretrække Krig fremfor, at Slesvig skulde erholde fuld Selvstændighed; men at han iøvrigt i det Hele nu som altid maatte være af den Mening, at Spørgsmaalet om en Opgivelse af Slesvig i den i Programmet bebudede Forbindelse med Danmark endnu ikke forelaae, idet man, inden man gik ind paa en saadan Opgivelse, først burde see den Tid an, paa hvilken man havde sluttet Vaabenstilstanden, med Hensyn til hvilken sidste han forresten meente, at man ikke burde begynde med at gjøre Concessioner.

Minister Monrad erklærede, at han, naar Fred kunde tilveiebringes ved en Deling af Slesvig, ikke derfor vilde finde sig foranlediget til at udtræde af Ministeriet.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 30. september 1848.

Aar 1848, d. 30. September, var Statsraadet forsamlet.

Udenrigsministeren [Knuth] meddelte, at han igaar havde modtaget et Brev fra Kammerherre Reedtz, hvori denne underretter om, at han havde forefundet Tilstanden i Preussen uheldig for voré Sager, og at han omsider havde opnaaet hos Grev Dönnhoff i Lord Westmorelands Nærværelse at faae en Protokol undertegnet, som gaar ud paa, at Preussen stiller det Forslag til Danmark, at Preussen vil anvende sine bona officia for at faae 5 af de i Additional-Traktaten nævnte Mænd, Suppleanterne derunder indbefattede og Grev Carl Moltke fraregnet, til at overtage Regjeringen i Hertugdømmerne, hvorefter de da skulde installeres fra Danmarks og Preussens Side; Installationen skulde iøvrigt ikke skee med videre Kraft, men der skulde alene skrives til Bonin. Reedtz havde antaget, at man burde gaae ind paa dette

Forslag, da Preussen, naar, som han meente, dets Udførelse ikke skulde føre til noget Resultat, herved vilde blive bragt i en ny Forlegenhed. Da Udenrigsministeren ogsaa troede, at Statsraadet vilde gaae ind paa Forslaget, havde han for ikke at spilde Tiden strax expederet en Forestilling til Hans Majestæt om dets Antagelse; skulde det imidlertid vise sig, at der i Statsraadet reiste sig Betænkeligheder imod Forslaget, kunde han endnu gjøre Hans Majestæt opmærksom herpaa.

Minister Lehmann maatte paa det Bestemtteste stemme imod det paagjældende Forslag. En Regjering af de i Additional-Traktaten nævnte Personer havde kun været acceptabel under den Forudsætning, at Grev Carl Moltke blev Præsident og saaledes vilde kunne afværge saadanne Skridt, der kunde være præjudiceerlige for os. Især naar Suppleanterne skulde tages med, vilde det blive en yderst uheldig Combination, og en saadan Regjering vilde ikke være en Haarsbred bedre end den provisoriske, medens denne derimod havde det Fortrin for hiin, at den havde Ulovlighedens Stempel og ikke var anerkjendt af os.

Minister Monrad kunde heller ikke paa nogen Maade give sit Samtykke til at gaae ind paa Forslaget.

Minister Hvidt kunde heller ikke gaae ind paa det foreslaaede Arrangement.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte erindre om, at man ikke har Midler til at hindre den provisoriske Regjerings Plagerier, naar man ikke vil gribe til voldsomme Midler, og at den provisoriske Regjering netop Dag for Dag gjør Skridt, som ere præjudiceerlige for Danmark. Man maatte sammenligne de to Tilstande: enten at den provisoriske Regjering og Landesversammlungen bliver ved, eller at de begge opløses, og at istedet derfor træder en Regjering som den foreslaaede, hvilken han forresten indrømmede var slet. Hvad det Spørgsmaal angik, om man skulde med Vaabenmagt exequere Vaabenstilstanden, da maatte man nøie betænke Alt, førend man greb dertil. Han vilde i saa Henseende kun bemærke, at han i sin Tid havde skrevet baade til Rusland og Frankrig, at Danmark ikke kunde taale, at der efterat Vaabenstilstanden var afsluttet, blev i Hertugdømmerne en Regjering, som stillede sig imod den danske Regjering, og at hvis Preussen ikke vilde exequere Vaabenstilstanden, Danmark da blev nødt til at gjøre det for Slesvigs Vedkommende og saa at overlade Centralmagten at exequere den for Holsten. Fra Rusland havde han nu herpaa igjennem

Levetzau modtaget et Svar, som han ansaae for saa ugunstigt, som det kunde være.

Udenrigsministeren oplæste derpaa bemeldte Svar.

Minister Monrad bemærkede, at vi vare gaaede for langt ind i et andet System til nu at kunne gaae ind paa det af Reedtz forelagte Forslag, og at vi, hvis vi gjorde det, vilde være i høi Grad compromitterede. Han antog, at man ikke retligen kunde holde paa Carl Moltke, efterat den Combination, hvori han var sat, var styrtet sammen, men paa de to andre af den danske Regjering udnævnte Medlemmer burde man holde, og han meente, at Preussen nu skulde udnævne to fra sin Side, samt at man skulde forene sig om en Præsident. Iblandt de 9 i Additional-Traktaten nævnte Mænd havde Statsraadet strax fra Begyndelsen af været enigt om, at der vare mange høist uheldige; Valget af de 5, selv med Moltke i Spidsen, havde ikke vakt Tilfredshed; og ved nu at give efter vilde vi i alle Henseender compromitteres i høi Grad.

Udenrigsministeren [Knuth] udhævede, at det ikke burde glemmes, at hvis man skal gjøre noget Forsøg paa at faae en endelig Fred istand, vil det være godt, at man kunde kaste alle Vaabenstilstands-Forhandlinger bort, da man spildte Tiden med disse og derfor ikke kunde handle om Freden.

Krigsministeren [Tscherning] formeente, at der godt paa eengang kunde handles om begge Dele. Han bemærkede iøvrigt, at han ansaae Grev Carl Moltkes Fremgangsmaade for noget af det Uklogeste, og at man ganske maatte desavouere den.

Marineministeren [Zahrtmann] yttrede, at naar det Første, der skulde gjøres, var at lade Carl Moltke falde, saa var det dog derefter traktatmæssigt, at Blome traadte i hans Sted som Præsident for Fælledsregjeringen; vilde saa 4 af de i Additional-Traktaten nævnte Mænd overtage Regjeringen med ham i Spidsen, var der ingen skjellig Grund for os til at nægte at gaae ind derpaa.

Minister Monrad saae ikke, at der kunde være nogen anden Vei at gaae end den, han havde nævnt. Vilde Preussen ikke gaae ind derpaa, saa maatte vi med Vaabenmagt exequere Vaabenstilstanden i det nordlige Slesvig og gaae ned til Flensborg. For ham var det, som om vi ødelagde complet i moralsk Henseende den danske Regjering ved at gaae ind paa Reedtz' Forslag, efterat vi fra vor Side havde opfyldt Traktaten, og efterat Udenrigsministeren i sit Circulaire havde erklæ-

ret, at der ingen Modification vilde skee i Conventionen; Ministeriet vilde tabe den Holdning og Kraft, som er nødvendig for at kunne sætte Noget igjennem.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at hvad Reedtz's Forslag gik ud paa vel ikke var behageligt, men at det dog ikke vilde apparere som saa slet.

Minister Lehmann spurgte Udenrigsministeren, om Reedtz ikke ligefrem havde opfordret Preussen til at vælge for sit Vedkommende to Medlemmer af Regjeringen.

Udenrigsministeren [Knuth] svarede, at Reedtz Intet herom havde skrevet.

Rigsministeren [Tscherning] maatte i Anledning af, hvad Minister Monrad havde yttret, erklære, at han ikke paatog sig den militaire Ansvarlighed, hvis Armeen skulde gaae ned i Slesvig. Han tilføjede, at Moltke, Johannsen og Hansen vare egenlig kun opstillede som en Reservemagt, og han var derfor bleven i høieste Grad forbausset ved at høre, at de vare komne til den Beslutning at regjere. Man maatte huske, at kunde vi blot nogenlunde trække os ud af Sagerne, maatte vi være meget glade; og han meente derfor ogsaa, at man burde gaae ind paa Reedtz's Forslag, kun at man af de i Additional-Traktaten Nævnte skulde nævne To, som man for sit Vedkommende ønskede.

Minister Monrad bemærkede, at den danske Regjerings Svaghed ligger i, at den aldrig holder paa Noget.

Udenrigsministeren [Knuth]: Svagheden ligger i, at vi har ingen Magt.

Minister Monrad: Lad os saa blive paaført Vold, det er meget sundere for et Folk.

Justitsministeren [Bardenfleth] var af den Mening, at man skulde svare Reedtz, at det var os først og fremmest magtpaaliggende at faae Vaabenstilstanden gennemført, og at vi for at naae det vare villige til at opgive Moltke og til at gaae ind paa en saadan Combination, at Blome overtog Præsidiet i Regjeringen, og at denne forøvrigt kom til at bestaae af 4 blandt de i Additional-Traktaten Opstillede, hvoriblandt to, som vi nærmere bleve enige om at udpege. Men vilde Preussen ikke indestaae os for Vaabenstilstandens Gjennemførelse uden i saa Henseende kun at tale om sine bona officia kunde vi ikke Andet end holde os til den oprindelige Traktat, i Overeensstemmelse med hvilken vi

havde valgt Tvende, som nu Preussen skulde supplere med andre To.

Udenrigsministeren [Knuth] troede ikke, at man burde urgere ligeoverfor Preussen Johannsens og Hansens Udnævnelse til Medlemmer af Regjeringen; thi Preussen vil ikke sige, at det har noget Særdeles at erindre imod disse To, men kun, at hvad der er det om at gjøre, alene er at faae en Combination af 5 istand, men at dette ikke kan naaes, naar der holdes paa hine To. I at opgive disse fandt han ikke noget Compromitterende for den danske Regjering; Tilstanden var absolut den, at vi ved at faae hvilkensomhelst Regjering af de 9 bleve bedre farne end med at beholde den provisoriske Regjering og Landesversammlungen, og der skete ikke derved Noget, som kunde trykke os i diplomatisk Henseende. Men Eet af To maatte man bestemme sig for; enten at antage Reedtz's Forslag pure eller at exequere Vaabenstilstanden.

Handelsministeren [Bluhme] var af den Mening, at naar Preussen vilde paatage sig den Forpligtelse at exequere Vaabenstilstanden, kunde der fra vor Side Intet erindres imod, at Blome blev Præsident istedetfor Moltke, og at hvilkesomhelst 4 af de i Additional-Traktaten Nævnte tages til i Forening med ham at udgjøre Regjeringen; men at vi derimod, forsaaavdt Preussen ikke vilde exequere Vaabenstilstanden eller ikke kunde bringe de 5 til at overtage Regjeringen, maatte blive staaende ved status quo: Moltke som Præsident med Johannsen og Hansen.

Minister Lehmann afgav sit Votum derhen, at Preussen opfordres til at vælge To, efterat vi for vort Vedkommende have valgt Johannsen og Hansen, og at vi erklære, at vi, hvis Moltkes Valg ansees faldet, ere villige til at træde i Underhandling om en Femte. Indtil det Arrangement er traadt istand, maatte da status quo vedblive.

Da *Præsidenten* [Moltke] derpaa stillede under Afstemning, om det igjennem Kammerherre Reedtz gjorde Forslag skulde antages pure i den Skikkelse, som det fra ham forelaae, blev dette Spørgsmaal besvaret benægtende af Statsraadet.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte, da der saaledes nu blev Spørgsmaal om Modificationer i Forslaget, bemærke, at det ikke kunde nytte Statsraadet at staae paa, at Blome skulde være Præsident. Havde der været nogen Sandsynlighed for at faae ham dertil, da var det rimeligt, at Reedtz, der havde havt Conferencer med Blome, vilde have nævnt det. Følgen af at holde paa ham til Præsident vilde blive, enten

at det hele Forslags Udførelse blev aldeles umulig, eller at ialtfald baade Tid og Penge gik spildt for os.

Minister Monrad maatte fremdeles erklære sig aldeles imod Reedtz's Forslag, hvilke Modificationer der saa end bleve gjorte i det, og det navnlig af den Grund, at Udenrigsministeren i sit Cirkulaire saa bestemt havde udtalt, at der ingen Modificationer skulde skee i Vaabenstilstands-Conventionen. En Regjering af 5, hvis Valg blandt de 9 ganske var overladt Preussen, vilde ødelægge os, og han fandt ingen Anledning til at underhandle for at faae saa uheldigt et Resultat ud. Han vilde ikke være uvillig til selv at gjøre betydelige Opoffrelser for at faae Fred; men Fredsunderhandlingerne kunde ogsaa godt fremmes ved Siden af at holde paa Johannsen og Hansen. Han maatte saaledes henholde sig til, hvad han tidligere havde yttret om den Vei, der var at følge, idet han derhos tilføiede, at hvis en Regjering efter Forslaget traadte i Virksomhed, vilde han forlange sin Dimission.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at hvad Reedtz's Forslag gik ud paa, ikke var nogen Modification i Vaabenstilstanden. Forøvrigt skulde han gjerne slutte sig til Minister Monrads Forslag om at exequere Vaabenstilstanden og gaae ned til Flensborg, hvis Nogen kunde aabne ham nogensomhelst Udsigt til at faae det udført; men det maatte vel betænkes, at det Forslag var Krig.

Præsidenten [Moltke] yttrede, at man ved at sige Preussen, at det forstod sig, at Blome som Suppleant traadte istedetfor Moltke, holdt sig til Traktaten; vilde Blome ikke entrere, saa blev der Spørgsmaal om at blive enig med Preussen om en Præsident. Forøvrigt maatte han i finantsiel Henseende fremhæve, at hvis vi skulde holde Armeen staaende eller endog forøge den, saa maatte der selvfølgelig gjøres extraordinaire Udveie.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han gjerne skulde skrive til Reedtz om at arbeide hen paa, at Blome blev Præsident, og ligeledes om at lade Preussen vide, at man ikke fandt det i sin Orden, at en Mand, som f. Ex Callisen, blev Medlem af Regjeringen; men man maatte kun ikke binde ham i disse Henseender, men overlade til ham, hvorledes han kunde faae en Regjering sammensat af de 9.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte formene, at Spørgsmaalet, om man vilde ruste af, stod i nøieste Forbindelse med Spørgsmaalet om Forslagets Antagelse eller ikke. Dersom man nemlig med at gaae ind paa Forslaget saaledes at forstaae, at Reedtz blev af Udenrigsmini-

steren instrueret i de af denne antydede Retninger, og at Preussen paatog sig at indestaae for Vaabenstilstandens Execution, navnlig for Landesversammlingens Ophævelse og de slesvigske Troppers Udskillelse fra de holstenske, forbandt den Tanke at ville, naar Forslagets Udførelse kom istand, ruste af, da stemmede han for Forslaget; men vilde man derimod fremdeles blive staaende paa samme Fod bevæbnet som nu, da stemmede han imod Forslaget; thi at lade Tingene trække i Langdrag og blive staaende bevæbnede, ansaae han for det Allerurigtigste; man maatte da hellere strax forkaste Forslaget og beslutte Krig.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte ansee det for vigtigt, inden der skredes til endelig Votering, at vide, hvad Svar Udenrigsministeren havde faaet fra Frankrig.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede hertil, at Svaret fra Frankrig, som han i dette Øieblik havde modtaget, var omtrent som det fra Rusland.

Da der derpaa skredes til Afstemning, blev Resultatet heraf følgende:

Conseilpræsidenten [Moltke], *Udenrigsministeren* [Knuth] og *Krigsministeren* [Tscherning] stemmede for Antagelsen af det igjennem Kammerherre Reedtz gjorte Forslag, dog saaledes at Reedtz samtidigt med at tilskrives om Forslagets Antagelse skulde af Udenrigsministeren instrueres om af al Kraft at virke for, at Blome blev Præsident i Regjeringen, at Callisen ikke blev iblandt de 5, og at i det Hele Danmarks Interesse blev ved Sammensætningen af Regjeringen, m. v. paa bedste Maade varetaget.

Justitsministeren [Bardenfleth], *Handelsministeren* [Bluhme] og *Marineministeren* [Zahrtmann] tiltraadte dette Votum, dog med den udtrykkelige Betingelse, at Preussen paatager sig at indestaae for Vaabenstilstandens Execution.

Cultusministeren [Monrad], *Ministrene Hvidt* og *Lehmann* stemmede imod Forslaget selv med de af de øvrige Ministre voterede Tilføjninger.

Paa *Marineministerens* [Zahrtmanns] derom gjorte Forespørgsel vedtog Statsraadet, at Skibene skulde kaldes hjem fra Nordsøen.

Mødet blev derpaa hævet.

Møde i statsrådet mandag d. 2. oktober 1848.

Aar 1848, d. 2den October, var Statsraadet forsamlet.

Handelsministeren [Bluhme] fremlagde tvende Udkast til Circularer til Toldstederne angaaende Behandlingen af Skibe hjemmehørende i Hertugdømmerne, der maatte ankomme til danske Toldsteder uden at være forsynede med Beviserne for dansk Nationalitet, nemlig dansk Flag, det indbrændte Mærke »dansk Eiendom« og dansk Maalebrev. Det ene Udkast angik begge Hertugdømmernes eensartede Behandling, det andet Slesvig alene med en forskjellig Behandling for Holsten som tysk Land.

Statsraadet tiltraadte det sidstnævnte Udkast, dog saaledes at den Passus i samme, der angaaer holstenske Skibe, redigeres paa følgende Maade: »Hvad de i Hertugdømmet Holsten hjemmehørende Skibe angaaer, da vil indtil videre ingen Fordring være at gjøre paa Tilstedeværelsen af danske Nationalitetsmærker, hvorimod de, forsaavidt disse savnes, ville være at behandle som upriviligerede.«

Krigsministeren [Tscherning] refererede en Forestilling angaaende, hvorvidt der iaar bliver at udbetale Douceurpenge til Mandskabet.

Statsraadet erklærede sig enigt med Krigsministeren i, at der ingen Douceurpenge skal udbetales iaar.

Præsidenten [Moltke] oplæste et Allerhøieste Reskript af 30. September, hvorved forlanges Statsraadets Ytringer i Anledning af de senest af Kammerherre Reedtz i Berlin foretagne Skridt med Hensyn til Iværksættelsen af Bestemmelserne i Vaabenstilstands-Conventionen.

Reskriptet toges til Protokollens Følge.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at det ham tilhændekomne Allerhøieste Reskript gik ud paa det Samme som det oplæste. Da han fik Reskriptet i Løverdags Aftes, og det ikke gik an at lade længere Tid gaae hen, inden der svaredes Reedtz, lod han denne faae en Gjenpart af Reskriptet, idet han lod ham sige, at han fandt det rigtigst, at Preussen paa egen Haand gjorde det foreslaaede Skridt med Hensyn til at bringe en Regjering istand af de 9; man vilde da anerkjende dette som et Factum, der fra vor Side vilde apprecieres som et Beviis paa, at Preussen søgte at gjøre en Ende paa Forviklingerne i Hertugdømmerne, og man vilde da forbeholde sig nærmere at komme ind paa det, hvis der ikke imidlertid blev Fred. Men hvis, havde Udenrigsministeren videre tilføiet i Brevet til Reedtz, Preussen Intet gjorde eller

indsatte en Regjering, der viste sig fjendtlig ligesom den provisoriske Regjering, da var der intet Andet for os at gjøre end selv see at bringe Vaabenstilstanden til Execution. Det saaledes gjorde Skridt havde Udenrigsministeren foretaget paa eget Ansvar, og han vilde nu spørge, hvad Beslutning Statsraadet kom til efter at have hørt det oplæste Reskript.

Krigsministeren [Tscherning] spurgte, om Hans Majestæt, da han udfærdigede Reskriptet, kjendte Indholdet af den russiske Note; hvilket Spørgsmaal *Udenrigsministeren* [Knuth] besvarede benægtende.

Minister Lehmann vilde, da han i forrige Statsraadmøde var i Minoriteten ved den der tagne Beslutning, blot bemærke, at han fandt fuldkommen rigtigt, hvad Udenrigsministeren havde gjort.

Udenrigsministeren [Knuth] tilføjede sit Forrige, at han, hvad den i det Allerhøieste Reskript ommeldte Sendelse til Petersborg angik, kunde allerede nu forelægge, hvad Svaret vilde blive; thi det indeholdtes i den Beretning, han alt havde faaet fra Rusland: »I har Ret til at rykke med Armeen ind i Slesvig, men vogt Eder dog for det; thi saa vil Preussen og Tydskland ansee Vaabenstilstanden for brudt.«

Statsraadet tog dernæst in pleno følgende Beslutning:

Det af Udenrigsministeren gjorde Skridt bifaldes. Udenrigsministeren anmodes derhos om ved at forelægge Hans Majestæt Beretningen fra Rusland at yttre, at det er Statsraadets Mening, at deri indeholdes Svar paa, hvad den i det Allerhøieste Reskript omspurgte Sendelse til Rusland skulde gaae ud paa; ligesom at Statsraadet under alle Omstændigheder maa fraraade nogen ny Sendelse til Rusland.

Udenrigsministeren [Knuth] anmodede derefter Statsraadet om at komme til en reen og klar Beslutning med Hensyn til, hvad der vilde være at gjøre, naar om nogle Uger alle Forsøg paa at faae Vaabenstilstanden effectueret og ligeledes paa at faae en Fred tilveiebragt viste sig frugtesløse, og det var sandsynligt, at dette vilde blive Tilfældet. Han kunde ikke vitterlig styre lige hen paa Krig, og det var det, han gjorde, uden at vide, om han havde sine Colleger med sig; Tilstanden vilde ellers for ham blive yderst compromitterende. Det var ikke godt, naar Ministeriet ikke nu i dette Moment havde den faste Bestemmelse, naar alle hine Forsøg strandede, da at lade Armeen rykke ind i Slesvig.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at det kom an paa, hvilke Betingelser man opstillede med Hensyn til Freden; og hvad

ham selv angik, da var han i saa Henseende paa det Rene. Han foreslog at proponere Fred paa Basis af Slesvigs Selvstændighed; hvis denne ikke kunde opnaas, da paa Basis af en Deling; og naar heller ikke dette kunde naaes, da, hvis det skulde gjøres nødvendigt for at faae Fred, at afstaae Slesvig (hvorved da et Arrangement med Hensyn til Statsgjælden og i flere andre Henseender maatte træffes), thi vi kunde ikke med Magt soutenere vor Ret til Slesvig. Han maatte fra-raade som det Allerurimeligste og Uforstandigste, at vi skulde søge ved Vaaben at sætte vor Paastand igjennem; thi han troede, at det vilde lede til vor Undergang; men han skulde imidlertid, hvis han i denne Henseende blev i Minoriteten i Ministeriet, ikke holde sig tilbage fra at føre Marinen til Kampen, thi han ansaae dette i saa Fald for sin Pligt.

Krigsministeren [Tscherning] deelte Marineministerens Mening i Alt, kun at han maatte erklære, at han, naar det kom saa vidt, at Armeen skulde rykke frem, trak sig tilbage fra sin Plads, idet han ansaae en saadan Fremrykken for afsindig.

Conseilpræsidenten [Moltke] troede, at naar man var den Svageste, maatte man tage den Fred, man kunde faae, men i det Tilfælde at Slesvig skulde gaae reent bort fra Danmark, kunde han ikke blive længere i Ministeriet, skjøndt han fuldtvel indsaac, at det kunde være rigtigt hellere end at gaae til Krig at afstaae Slesvig og for sit eget Vedkommende at raade hertil. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Krig maatte han fremhæve de betydelige Pengeressourcer, som en saadan vilde fordre.

Krigsministeren [Tscherning] maatte give dem, som vilde gaae ind paa Krig, at betænke, at de saa ogsaa maatte gaae ind paa Alt, hvad der gjøres nødvendigt til at føre en Krig à l'outrance. Netop fordi han ikke kunde føre en saadan Krig, en terroristisk Krig, hvor det gjaldt om at tage Alt, vilde han trække sig tilbage. Han maatte hertil endnu føie, at han troede, at han og hele den Side af Ministeriet, som var kommet ind tilligemed ham, vilde gjøre Danmark en Tjeneste ved at skaffe andre Mænd i deres Sted til at mægle Fred, og han antog derfor, at det, i det Øieblik man for Alvor var betænkt paa at slutte Fred, vilde være det Bedste at tilraade Kongen at sammensætte et nyt Ministerium.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte bemærke, at han under ingen Omstændigheder vilde kunne være med [til] at tilraade Krig à l'outrance.

Handelsministeren [Bluhme] voterede som Marineministeren, og uagtet al den Modbydelighed, han følte for at tilraade Kongen at gaae ind paa Noget, der stred imod Ministeriets Program, troede han dog at burde raade Hans Majestæt dertil, og han skulde heller ikke, naar det skete, trække sig tilbage, saafremt Hans Majestæt ikke kunde faae Andre til at indtage det nuværende Ministeriums Plads. Tilraade om nogle Uger at rykke ind i Slesvig kunde han heller ikke.

Minister Lehmann bemærkede, at hvis en intermediær Tilstand bedre end den nærværende med den provisoriske Regjering kunde tilveiebringes i Hertugdømmerne, accepterede han den som et Faktum, blot for at vi kunde ruste Armeen af og ruste os saameget bedre til Foraaret. Pointet var egenlig for Øieblikket, hvortlænge vi i finantsiel Henseende kunde holde Armeen sammen, men dette var et udelukkende finantsielt Spørgsmaal. Noget Andet var det, at vi skulde arbejde hen paa Freden, og i den Henseende havde han allerede forhen afgivet sit Votum. En fuldkommen Opgivelse af Slesvig forelaae ikke i Øieblikket, og en Fred paa saadant Vilkaar gik han aldrig ind paa.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at en saadan Fred gik han heller ikke ind paa. At faae Fred paa Basis af Slesvigs Selvstændighed, opnaaede vi ikke; saa prøvede man da paa Delingen, og den fik man ikke Syd for Flensborg.

Minister Monrad erklærede, at han ikke kunde acceptere en Deling Nord for Flensborg; hellere end det Krig.

Udenrigsministeren [Knuth] var af samme Mening.

Minister Lehmann bemærkede, at det dog ikke maatte tabes af Sigte, at Rusland havde erklæret sig villigt til at give en Deklaration om, at Slesvig skulde være uadskilleligt fra Danmark, og at Frankrig pure havde erklæret sig villigt til en lignende Deklaration. Dernæst maatte han ogsaa med Hensyn til Spørgsmaalet om Krigens Fornyelse fremhæve, at det dog ikke var saa ganske klart, at fordi vi exequerede Vaabenstilstanden, især naar vi ikke gik længere ned end til Flensborg, Tusinder vilde marchere frem imod os, og vi bukke under.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at Lord Palmerston havde skrevet et privat Brev til Wynn, hvori han siger, at det var kommet til hans Kundskab, at Danmark søgte at faae Englands Mediation hævet. Palmerston havde i den Anledning yttret, at hvis Danmark opgav den engelske Mediation, vilde England overlade det til sin egen

Skjæbne; Palmerston gjorde derhos opmærksom paa, at han fra Begyndelsen var gaaet ind paa Mediationen, fordi han var overbevist om, at ingen Magt vilde for vor Skyld gjøre Spørgsmaalet om Slesvig til en Krigssag, og hvis vi nu opgav Englands Mediation, troede han, at vi derved gjorde vor Stilling meget slettere.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte bemærke, at et væsenligt Punkt for Ministeriet var først at vide, hvorledes Danmark staaer med Hensyn til Frankrig; og det forekom ham noget ubetimeligt allerede i nærværende Øieblik at sige: de og de Betingelser ville vi gaae ind paa med Hensyn til Fred. Naar han skulde fortiden udtale sit Votum i Henseende til Fredsslutning, da blev det: slut ikke Fred uden paa Vilkaar af Slesvigs Uafhængighed eller Deling Syd for Flensborg. At opgive Slesvig aldeles, kunde der ikke være Tale om, førend man var kommet til det Yderste. Han maatte imidlertid nu som forhen være af den Mening, at man med Hensyn til Fastsættelsen af en Fredsbasis burde søge at lavere saameget muligt, indtil man kunde støtte sig paa Folke-representationen; denne skulde man da spørge, om den vilde, at der sluttedes Fred paa de og de Betingelser, eller ikke. Han vilde derfor ogsaa proponere, at Rigsforsamlingen blev indkaldt til d. 26. October.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte formene, at man endnu ikke var istand til at bestemme Dagen for Rigsforsamlingens Aabning, og at man vilde komme tilkort med Tiden, hvis Sammenkaldelsen skete til d. 26. October.

Marineministeren [Zahrtmann] fandt, at man burde accelerere Rigsforsamlingens Indkaldelse saameget som muligt.

Paa *Conseilpræsidentens* [Moltkes] derom gjorte Forespørgsel erklærede Statsraadet sig derefter i Forbindelse med den allerede tagne Beslutning angaaende forskjellige Punkter i det foreliggende Allerhøieste Reskript enigt i, at Udenrigsministeren anmodedes om at gjøre Hans Majestæt opmærksom paa, at Statsraadet maatte ansee det meget betænkeligt at tage saa vigtig en Beslutning som den at lade Armeen rykke ind i Slesvig, forinden der var indløbet Svar fra Reedtz paa Udenrigsministerens Skrivelse til ham, og at Statsraadet derfor, forinden det kunde tilraade Noget i bemeldte Henseende, maatte forbeholde sig at blive bekendt med det saaledes forventede Svar.

Udenrigsministeren [Knuth] gjentog sin tidligere Erklæring, at han styrede lige hen paa Krig, ligesom han ogsaa gjentog sin Anmod-

ning om, at Statsraadets Medlemmer vilde tage deres Bestemmelse om at følge ham i den Retning eller træde tilbage.

Krigsministeren [Tscherning] fremhævede, at under de nuværende Forhold consolideredes et Slesvig-Holsten mere og mere. Han maatte dernæst komme tilbage til, at det var nødvendigt, at Statsraadet saae sig om efter en anden Krigsminister.

Minister Lehmann maatte ogsaa ansee det aldeles nødvendigt, at Conseilpræsidenten var betænkt paa at remplacere Krigsministeren med en Anden.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddelte, at Krigsministeren havde henvendt sig til Finantsministeriet om Resserer deels til den nuværende Styrkes Underholdning og Mundering, deels til den forøgede Styrke, som under Vaabenstilstanden skulde indøves. Idet han i denne Anledning udhævede Nødvendigheden af, at der, naar extraordinaire Udgifter skulde bestrides, maatte gjøres extraordinaire Udveie, meddelte han ganske foreløbigen Statsraadet sine Ideer om den Maade, hvorpaa dette kunde skee.

Statsraadet tog den Beslutning, at Rigsforsamlingen skulde indkaldes til Mandagen den 23de October.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 4. oktober 1848.

Aar 1848, den 4de October, var Statsraadet forsamlet under Hans Majestæt Kongens eget Allerhøjeste Præsidium. Handelsministeren var ved Sygdom hindret i at være tilstede.

Hans Majestæt meddelte Statsraadet, at Han, efter at have gennemgaaet det af Samme udarbejdede Udkast til en Grundlov, sluttede sig i det Væsenlige til dette Udkast, idet Han nærrede det Ønske derved at gjøre sit Folk lykkeligt. Imidlertid var der dog nogle enkelte Bemærkninger, som Han havde fundet Anledning til at maatte gjøre ved Udkastet, hvilke Han nu vilde meddele Statsraadet, for at dette kunde i et følgende Møde nærmere tage dem under Overveielse og Forhandling. Han ønskede, at Statsraadet vilde lempe Udkastet efter disse Be-

mærkninger; forsaavidt der imidlertid maatte blive nogle Punkter, hvori Statsraadet ikke troede at kunne forandre sin tidligere Mening, vilde han nærmere overveie, om Han kunde i saadanne Punkter give efter, da det nemlig var Hans Ønske at gaae Haand i Haand med sit Ministerium og at undgaae, at nogen af dets Medlemmer i dette Øieblik skulde udtræde.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste derpaa ifølge Hans Majestæts Befaling Forfatnings-Udkastet Paragraph for Paragraph saalydende:

Udkast
til
en Grundlov
for
Kongeriget Danmark og Slesvig.

I

§ 1.

Regjeringsformen i Kongeriget Danmark og Slesvig er indskrænket monarkisk. Kongemagten er arvelig.

§ 2.

Den evangelisk-lutherske Kirke er som den, hvori den overveiende Deel af Folket befinder sig, at ansee som den danske Folkekirke og nyder som saadan Understøttelse af Staten.

§ 3.

Den lovgivende Magt er hos Kongen og Rigsdagen i Forening. Den udøvende Magt er hos Kongen. Den dømmende Magt er hos de anordnede Domstole.

II.

§ 4.

Den i Kongeloven fastsatte Arvefølge er fremdeles gjældende. Den kan kun forandres efter Forslag fra Kongen og med den forenede Rigsdags Samtykke, hvortil udfordres $\frac{3}{4}$ af de afgivne Stemmer.

§ 5.

Kongen kan ikke uden Rigsdagens Samtykke tillige være Regent i nogen anden Stat end Hertugdømmerne Holsten og Lauenborg.

§ 6.

Kongen skal høre til den evangelisk-lutherske Kirke.

§ 7.

Kongen er myndig, naar han er fyldt sit 18de Aar.

§ 8.

Kongen kan ikke tiltræde Regjeringen, forinden han i den forenede Rigsdag har aflagt følgende Ed:

»For den almægtige Guds Aasyn lover jeg at holde Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig.«

Dog kan denne Ed alt aflægges af Thronfølgeren, naar han har fyldt sit 18de Aar.

§ 9.

Bliver Kongen ude af Stand til at regjere, sammenkalder Statsraadet Rigsdagen. Begge dens Afdelinger træde sammen, og naar den saaledes forenede Rigsdag anerkjender Nødvendigheden, udnævner den en Regent.

§ 10.

Er der Anledning til at frygte for, at Thronfølgeren ved Kongens Død vil være umyndig eller af anden Grund ude af Stand til selv at regjere, bestemmes ved Lov en Regent, og et Formynderskab anordnes af Kongen. Regenten kan ikke deeltage i Formynderskabet.

§ 11.

Regenten aflægger den for Kongen foreskrevne Ed og udøver, saalænge Regentskabet varer, i Kongens Navn alle dennes Rettigheder; dog kan han ikke foreslaae Forandring af Arvefølgen.

§ 12.

Er Kongen død, og har Thronfølgeren, skjønt myndig, ikke aflagt Ed paa Grundloven, eller er han umyndig, uden at Regenten er udnævnt og har aflagt Ed, eller uden at Formynderskabet er ordnet, eller er der ingen Thronfølger, sammentræder Rigsdagen uden Sammenkaldelse 14 Dage efter Kongens Død. I Mellemtiden føres Regjeringen af Statsraadet.

§ 13.

Er Kongen umyndig, uden at Regent og Formynderskab er bestemt, udnævner den forenede Rigsdag Regenten og beskikker Formynder-skabet.

§ 14.

Er der ingen Thronfølger, udvælger den forenede Rigsdag en Konge og fastsætter den fremtidige Arvefølge.

§ 15.

Kongens Civilliste bestemmes for hans Regjeringstid ved Lov. Der-ved fastsættes tillige, hvilke Slotte og andre Statseiendele skulle hen-høre til Civillisten.

§ 16.

For Medlemmerne af det Kongelige Hus kan der bestemmes Apa-nager ved Lov. Apanagerne kunne ikke uden Rigsdagens Samtykke nydes udenfor Landet.

III.

§ 17.

Kongen er ansvarsfri; hans Person er hellig og ukrænkelig.

§ 18.

Kongen udnævner og afskediger sine Ministre. Kongens Underskrift under de Lovgivningen og Regjeringen vedkommende Beslutninger giver disse Gyldighed, naar den er ledsaget af en Ministers Under-skrift. Den Minister, som har underskrevet, er ansvarlig for Beslut-ningen.

§ 19.

Ministrene kunne drages til Ansvar for de i deres Embede begaaede Forbrydelser og for Handlinger, som ere aabenbart skadelige for Staten. Folkethinget anklager, Rigsretten dømmer.

§ 20.

Statsforretningerne fordeles efter Kongens Bestemmelse mellem Mi-nistrene, som i Forening udgjøre Statsraadet. Forsædet føres af den, som af Kongen er udnævnt til Premierminister, og i hans Forfald af den Minister, som dertil vælges af Statsraadet.

Alle Lovforslag og vigtigere Regjeringsforanstaltninger forelægges Statsraadet.

§ 21.

Kongen besætter alle Embeder i samme Omfang som hidtil. Forandringer heri kunne skee ved Lov. Ingen kan beskikkes til Embedsmand, som ikke har Indfødsret.

Kongen kan afskedige de af ham ansatte Embedsmænd. Disses Berettigelse til Pension vil blive bestemt ved Lov.

Kongen kan forflytte Embedsmænd uden deres Samtykke, dog saaledes, at de ikke derved tabe i Indtægter.

§ 22.

Kongen har den høieste Myndighed over Land- og Sømagten.

Han erklærer Krig og slutter Fred, samt indgaaer og opløser Forbund og Handelstraktater; dog kan han derved ikke uden Rigsdagens Samtykke afstaae nogen Deel af Landet eller paadrage Staten nogen bebyrdende Forpligtelse.

§ 23.

Kongen sammenkalder Rigsdagen senest til den 1ste Mandag i October Maaned hvert Aar. Uden Kongens Samtykke kan den ikke forblive længere sammen end 2 Maaneder.

§ 24.

Kongen kan indkalde Rigsdagen til overordenlige Sammenkomster, hvis Varighed beroer paa hans Bestemmelse.

§ 25.

Kongen kan hæve Rigsdagens ordenlige Sammenkomst, dog uden Rigsdagens Samtykke ikke længere end paa 2 Maaneder og ikke mere end een Gang i Aaret, indtil dens næste ordenlige Sammenkomst.

§ 26.

Kongen kan opløse enten hele Rigsdagen eller en af dens Afdelinger; opløses kun eet af Thingene, skal det andet hæves, indtil hele Rigsdagen atter kan samles. Dette skal skee inden 2 Maaneders Forløb efter Opløsningen.

§ 27.

Kongen er berettiget til for Rigsdagen at lade fremsætte Forslag til Love og andre Beslutninger.

§ 28.

Naar Kongen har givet sit Samtykke til en Lov, befaler han dens Bekjendtgjørelse og drager Omsorg for dens Fuldbyrdelse.

§ 29.

Kongen kan benaade og give Amnesti; Ministrene kan han kun med Folkethingets Samtykke benaade for de dem af Rigsretten idømte Straffe.

IV.

§ 30.

Rigsdagen bestaaer af Folkethinget og Landstinget. Begge fremgaae ved umiddelbart Valg af Folket.

§ 31.

Valgret til Rigsdagen har enhver Mand, som har Indfødsret, naar han har fyldt sit 30te Aar, medmindre han

- a, uden at have egen Husstand staaer i privat Tjenesteforhold;
- b, nyder eller har nydt Understøttelse af Fattigvæsenet, som ikke er enten eftergivet eller tilbagebetalt;
- c, er ude af Raadigheden over sit Bo;
- d, er dømt for nogen i den offentlige Mening vanærende Handling;
- e, ikke har havt fast Bopæl i eet Aar i det Valgdistrikt, hvori han opholder sig paa den Tid, Valget foregaaer. Omflytning i en Stad, der har flere end eet Valgdistrikt, er i saa Henseende uden Indflydelse.

§ 32.

Valgbar er, med de i § 31, ltr. a, b, c og d nævnte Undtagelser, enhver Mand, som har Indfødsret, til Folkethinget, naar han har fyldt sit 25de Aar, til Landstinget, naar han har fyldt sit 40de Aar og i det sidste Aar før Valget har havt fast Bopæl i det Amt, hvori han vælges.

§ 33.

Valgene til Folkethinget foregaae efter Distrikter paa omtrent 12000 Indvaanere. Ethvert Distrikt vælger een blandt dem, der have stillet sig til Valg.

Valgene til Landstinget foregaae amtsviis. Hver Vælger stemmer i sin Commune paa saamange i Amtet bosatte Mænd, som skulle

vælges for dette. Hovedstaden vælger særskilt og blandt de deri bosatte Mænd. Omvalg finde Sted for deres Vedkommende, der ved første Valg ikke have opnaaet mere end Halvdelen af de afgivne Stemmer.

§ 34.

Antallet af Landstingets Medlemmer skal stedse være omtrent $\frac{1}{2}$ af Antallet af Folkethingets Medlemmer.

§ 35.

Medlemmerne af Folkethinget vælges paa 4 Aar.

Medlemmerne af Landstinget vælges paa 8 Aar. Halvdelen afgaaer hvert 4de Aar. Hvilke der skulle afgaae første Gang, bestemmes ved Lodtrækning mellem de for hvert Amt Valgte.

§ 36.

Medlemmerne af Folkethinget erholde et dagligt Vederlag; Medlemmerne af Landstinget derimod ikke.

§ 37.

Rigsdagen er ukrænkelig. Hvo der antaster dens Sikkerhed og Frihed, hvo der udsteder eller adlyder nogen dertil sigtende Befaling, gjør sig skyldig i Høiforræderi.

§ 38.

Ingen Rigsdagsmand kan fængsles eller tiltales under Rigsdagens Samling, medmindre det Thing hvortil han hører, dertil giver sit Samtykke. For sine Ytringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer drages til Ansvar udenfor samme.

§ 39.

Rigsdagsmændene ere ene bundne ved deres Overbeviisning og ikke ved nogen Forskrift af deres Vælgere.

V.

§ 40.

Ethvert af Thingene er berettiget til at foreslaae og for sit Vedkommende at vedtage Love.

§ 41.

Ethvert af Thingene kan selvstændigen indgive Adresser til Kongen.

§ 42.

Ethvert af Thingene kan til at undersøge almeenvigtige Gjenstande nedsætte Commissioner af sine Medlemmer. Disse ere berettigede til saavel af offentlige Myndigheder som af private Borgere at fordre Oplysninger meddeelte mundligen eller skriftligen.

§ 43.

Ingen Skat kan paalægges, intet Statslaan optages, og ingen Staten tilhørende Domaine afhændes uden ved Lov.

§ 44.

Paa hver ordenlig Rigsdag, strax efterat samme er sat, fremlægges Forslag til Finantsloven for det følgende Aar, indeholdende et Overlag over Statens Indtægter og Udgifter.

Finantsforslaget behandles først i Folkethinget.

Ingen Skat tør oppebæres, forinden dens Opkrævning er bevilget ved Finantsloven.

Ingen Udgift tør afholdes, som ikke har Hjemmel i samme.

Hvorledes der skal forholdes med de communale Afgifter, der dog aldrig kunne paalægges ene af Kongen, vil blive bestemt ved Communalloven.

§ 45.

Landstinget udvælger aarligen een og Folkethinget to lønnede Revisorer.

Revisorerne gennemgaae det aarlige Statsregnskab og paasee, at samtlige Statens Indtægter deri ere blevne opførte, og at ingen Udgift udenfor Finantsloven har fundet Sted. De kunne fordre sig alle fornødne Oplysninger og Aktstykker meddeelte.

Statsregnskabet, med Revisorernes Bemærkninger, forelægges derefter Folkethinget, som med Hensyn til samme tager Beslutning.

§ 46.

Ingen Udlænding kan herefter erholde Indfødsret uden ved Lov.

§ 47.

Ethvert af Thingene afgjør selv Gyldigheden af sine Medlemmers Valg.

§ 48.

Ethvert nyt Medlem aflægger, saasnart Gyldigheden af hans Valg er anerkjendt, følgende Ed:

»For den almægtige Guds Aasyn lover jeg at holde Grundloven for Kongeriget Danmark og Slesvig.«

§ 49.

Kommer den gyldigen Valgte i et af de Tilfælde, hvorved Valgbarhed fortabes, mister han den af Valget flydende Ret. Dog skal Ingen tabe sit Sæde i Landstinget, fordi han i Løbet af den Tid, for hvilken han er valgt, flytter til et andet Amt.

§ 50.

Ministrene have i Embeds Medfør Adgang til Rigsdagen og ere berettigede til at forlange Ordet, naar de ville. Stemmeret udøve de kun, naar de tillige ere Rigsdagsmænd.

§ 51.

Ethvert Thing vælger for hver ordenlig eller overordenlig Samling sin Formand og den, der i hans Sted skal føre Forsædet.

§ 52.

Intet af Thingene kan tage nogen Beslutning, naar ikke idetmindste $\frac{1}{3}$ af dets Medlemmer deeltager i Afstemningen.

§ 53.

Til enhver Beslutning saavel som til Valget af Formændene udfordres Fleertallet af de afgivne Stemmer. Hvorledes der skal forholdes ved andre Valg, bestemmes ved hvert Things Forretningsordning.

§ 54.

Ethvert Lovforslag skal foretages 3 Gange, forinden Thinget derom kan tage nogen endelig Beslutning.

§ 55.

Enhver Rigsdagsmand kan i det Thing, hvortil han hører, med dettes Samtykke bringe ethvert offentligt Anliggende under Forhandling og derom æske Ministrenes Forklaring.

§ 56.

Intet Andragende maa overgives til noget af Thingene uden gennem et af dets Medlemmer.

§ 57.

Finder Thinget ikke Anledning til om et Andragende at fatte Beslutning, kan det henvise det til Ministrene.

§ 58.

Thingenes Møder ere offentlige. Dog kan Formanden eller 5 Medlemmer forlange, at alle Uvedkommende fjernes, hvorpaa Thinget afgjør, om Sagen skal forhandles i offentligt eller hemmeligt Møde.

§ 59.

Ved sin Forretningsordning fastsætter ethvert af Thingene de nærmere Bestemmelser, som vedkomme Forretningsgangen og Ordens Opretholdelse.

VI.

§ 60.

Rigsretten bestaaer af 16 Medlemmer, der vælges paa 4 Aar, Halvdelen af Landstinget, Halvdelen af Landets øverste Domstol, blandt disses egne Medlemmer. Den vælger selv sin Formand af sin egen Midte.

§ 61.

Rigsretten paakjender de af Folkethinget mod Ministrene anlagte Sager.

For Rigsretten kan Kongen lade ogsaa Andre tiltale for Forbrydelser, som han finder særdeles farlige for Staten, naar Folkethinget dertil giver sit Samtykke.

§ 62.

Om Domstolenes Indretning og om Rettergangen skal et Lovudkast forelægges Rigsdagen. Hvorvidt Edsvorneretter skulle indføres, vil være at afgjøre ved Lov. Den dømmende Myndighed skal søges afsondret fra den udøvende.

§ 63.

Dommerne kunne ikke afsættes uden ved Dom, ikke heller forflyttes mod deres Ønske. Dog kan den Dommer, der har fyldt sit 70de Aar afskediges, men uden Tab af Indtægter.

§ 64.

Domstolene ere berettigede til at paakjende ethvert Spørgsmaal om Øvrighedsmyndighedens Grændser. Dog kan den, der mener sig forurettet ved en Øvrighedsbefaling, ikke ved at bringe Sagen for Domstolene unddrage sig fra foreløbigen at efterkomme Befalingen.

VII.

§ 65.

Ingen kan paa Grund af sin Troesbekjendelse berøves den fulde Adgang til borgerlige og politiske Rettigheder.

§ 66.

Borgerne have Ret til at forene sig i Samfund for at dyrke Gud paa den Maade, dem bedst tykkes, dog at Intet foretages, som strider mod Sædeligheden eller den offentlige Orden.

§ 67.

Ingen er pligtig at yde personlige Bidrag til nogen anden Gudsdyrkelse end den, som er hans egen. Den, som ikke vil svare den til den lutherske Kirke lovbevalde Afgift enten til denne eller til et andet anerkjendt kirkeligt Samfund i Landet, betaler samme til Skolevæsenet.

§ 68.

Enhver der anholdes, skal inden 24 Timer stilles for en Dommer. Hvis den Anholdte ikke strax kan sættes paa fri Fod, skal Dommeren ved en af Grunde ledsaget Kjendelse afgjøre, at han skal fængsles, og hvis han kan løslades mod Sikkerhed, bestemme dennes Art eller Størrelse.

Den Kjendelse, hvorved Nogen erklæres for fængslet, kan af denne strax fordres beskrevet og særskilt indankes for høiere Ret.

Ingen kan underkastes Varetægtsfængsel for en Forseelse, som kun kan medføre Straf af Pengebod eller simpelt Fængsel.

§ 69.

Ingen kan tilpligtes at afstaae sin Eiendom, uden hvor Almeenvellet kræver det. Det kan kun skee ifølge Lov og mod tilsvarende Erstatning.

§ 70.

Alle Indskrænkninger i den frie og lige Adgang til Arbeide, som ikke ere begrundede i det almene Vel, skulle hæves ved Lov.

§ 71.

Den, som ikke ved sit Arbeide selv kan ernære sig og Sine, er berettiget til at erholde Hjælp af det Offenlige, dog mod at underkaste sig de Forpligtelser, som Lovene herom paabyde.

§ 72.

Den, som ikke selv kan sørge for sine Børns Oplærelse, er berettiget til, at det Offenlige forskaffer dem fri Underviisning i Almueskolen.

§ 73.

Enhver er berettiget til ved Trykken at offentliggjøre sine Tanker, dog under Ansvar for Domstolene.

§ 74.

Borgerne have Ret til uden foregaaende Tilladelse at indgaae Foreninger i ethvert lovligt Øiemed. Ingen Forening kan ophæves uden ved Dom. Dog kunne Foreninger foreløbigen forbydes, men der skal da strax anlægges Sag mod Foreningen til dens Ophævelse.

§ 75.

Borgerne have Ret til at samles ubevæbnede. Forsamlinger paa offentligt Sted har Politiet Ret til at overvære. Forsamlinger under aaben Himmel kunne forbydes, naar der af samme kan befrygtes Fare for den offentlige Fred.

§ 76.

Mod Opløb tør den væbnede Magt, naar den ikke angribes, kun anvendes, efterat Mængden 3 Gange i Kongens og Lovens Navn forgjæves er opfordret til at adskilles.

§ 77.

Enhver vaabenfør Mand er forpligtet til med sin Person at bidrage til Fædrelandets Forsvar.

§ 78.

Borgerne ere berettigede til selv at bestyre deres reent communale Anliggender, dog under Statens Tilsyn.

§ 79.

Enhver i Lovgivningen til Adel og Rang knyttet Forret er afskaffet; Titler kunne i Fremtiden ei gives.

§ 80.

Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommissgods kan for Fremtiden oprettes; de nu bestaaende kunne med alle Berettigedes Samtykke overgaae til fri Eiendom.

VIII.

§ 81.

Forslag til Forandring i, eller Tillæg til, nærværende Grundlov fremsættes paa en ordenlig Rigsdag. Vedtages den derom fattede Beslutning i uforandret Skikkelse af den næste ordenlige Rigsdag, og bifaldes den af Kongen, opløses begge Thingene, og almindelige Valg foregaae baade til Folkethinget og til Landstthinget. Vedtages Beslutningen 3die Gang af den nye Rigsdag paa en ordenlig eller overordenlig Samling, og stadfæstes den af Kongen, er den Grundlov.

Hans Majestæt gjorde ved følgende Paragrafer af Udkastet nedestaaende Bemærkninger:

Ved § 9:

Hans Majestæt fandt det nødvendigt, at der til at Rigsdagen skulde kunne tage den i §'en omhandlede Beslutning om Nødvendigheden af en Regents Udnævnelse skulde udfordres en vis særegen Majoritet, og han meente derfor, at §'en i saa Henseende burde gives en nærmere Tilføjning.

Ved § 12:

Hans Majestæt savnede i denne § en Bestemmelse om, hvorledes der skulde forholdes, naar Thronfølgeren var med Kongens Tilladelse i Udlandet paa den Tid, Kongen døde.

Ved § 15:

Med Hensyn til denne § bemærkede Hans Majestæt, at da Han af sin egen frie Villie gav Afkald paa den souveraine Magt, var Han ogsaa berettiget til at fastsætte de Betingelser, under hvilke Han var villig

til dette Offer; og §'en vilde derfor blive at forandre derhen, at Hans Majestæt forbeholdt sig selv at bestemme sin Civilliste for sin Regjeringstid og at fastsætte den aarlige Sum, som Han vilde betinge sig, dersom Han af en eller anden Grund skulde bestemme sig til før sin Død at nedlægge Regjeringen. Størrelsen af begge Summer vilde Han nærmere opgive for Finantsministeren, naar de Undersøgelser, som Han i den Anledning lod anstille, vare tilendebagte, og vilde Han da tillige bestemme, hvilke Slotte og andre Statseiendele Han vilde have sig forbeholdt.

Ved § 16:

Hans Majestæt gjorde den Bemærkning, at de fortiden bestemte Apanager tilligemed de Vilkaar, som med Hensyn til dem ere i sin Tid, dengang de bleve tilstaaede, fastsatte, bør forblive uforandrede, saalænge de paagjældende Apanagerede ere ilive. I saa Henseende udhævede Hans Majestæt specielt, at det ved Normeringen af de Hendes Kongelige Høihed Hertuginde Wilhelmine af Glücksborg og Hendes Kongelige Høihed Prindsesse Caroline af Mecklenborg-Strelitz tillagte Apanager, saavel som ved senere Allerhøieste Stadfæstelse af disse, udtrykkeligen var begge de nævnte Kongelige Personer forbeholdt at maatte oppebære deres Apanager i Udlandet.

Ved § 20:

I Henseende til denne § yttrede Hans Majestæt, at Han maatte have sig forbeholdt selv at bestemme, hvilken Minister der i Premierministerens Forfald skulde træde i hans Sted. Dette vilde nemlig være i fuldkommen Conseqvents med, at Kongen selv skal udnævne Premierministeren, og det var derhos ogsaa naturligt, at Kongen maatte til at fungere i dennes Forfald helst ønske den Minister, til hvem Han havde den største Tillid; men for at have Sikkerhed for, at dette Ønske skete Fyldest, maatte Kongen selv have Valget.

Ved § 21:

Hans Majestæt bemærkede, at den nye Pensionslov ikke bør have tilbagevirkende Kraft, men at Enhver bør beholde den Pension, han allerede har.

Ved § 22:

Slutningen af denne § formeente Hans Majestæt at burde udgaae, da Ministeransvarligheden ogsaa i de der omhandlede Tilfælde maa

give Betyggelse nok for den Beslutning, der tages, og da det, hvis Rigsdagens Samtykke skulde udfordres, kunde skee, at et for Staten heldbringende Foretagende ikke kunde komme til Udførelse, fordi der vilde medgaae altfor lang Tid med at faae Rigsdagen sammenkaldt og indhente dens Consens.

Ved § 23:

Hans Majestæt antog, at det vilde være tilstrækkeligt, naar det bestemtes, at Rigsdagen ordenligviis kun skulde sammenkaldes hvert 2det Aar; i hvilken Henseende Hans Majestæt næst at fremhæve, at i Norge Storthinget ikke samles oftere end hvert 3die Aar, og at i Sverrig Rigsdagen alene hvert 2det Aar træder sammen, navnlig i Særdeleshed henlede Opmærksomheden paa det finantsielle Hensyn, idet nemlig Rigsdagens Samlinger vilde koste Landet betydeligt. Imidlertid var dette Punkt dog af dem, med Hensyn til hvilke Hans Majestæt ikke vilde insistere paa en Forandring i Udkastet.

Ved § 35:

Hans Majestæt gjorde opmærksom paa, at der i Slutningen af denne § var nogen Incorrekthed i Udtrykket, da der under »de for hvert Amt Valgte« ikke kunde indbefattes Medlemmerne for Kjøbenhavn, hvilket imidlertid dog sandsynligviis var tilsigtet.

Hans Majestæt savnede derhos ogsaa en Bestemmelse om, hvorledes der ved Afgangen af Halvdelen af Landstingets Medlemmer skulde forholdes, naar der for et Amt var et ulige Antal Medlemmer.

Ved § 38:

Hans Majestæt formeente, at Injurier fremførte paa Rigsdagen navnlig mod Kongen og Ministrene, isærdeleshed naar den Injurierede var nærværende, burde kunne senere paatales ialtfald med vedkommende Things Samtykke, og at §'en burde forandres i Overeensstemmelse hermed.

Ved § 44:

Hans Majestæt gjorde alene opmærksom paa, at hvis § 23 blev forandret derhen, at Rigsdagen kun sammenkaldtes hvert 2det Aar, vilde som en Følge heraf det Finantsbudget, der skulde forelægges, blive toaarigt.

Ved § 52:

Hans Majestæt fandt, at det burde bestemmes, hvor stort et Antal Medlemmer af begge Thing, der bør være tilstede, for at Rigsdagen kan træde i Virksomhed.

Ved § 62:

Hans Majestæt formeente, at denne § som Forfatningsloven uvedkommende helst maatte udgaae, idet det jo vilde staae Rigsdagen frit for at indkomme med Andragende i de i §'en omhandlede Henseender, forsaavidt den dertil fandt Anledning.

Ved § 67:

Hans Majestæt gjorde opmærksom paa, at det i denne §'s 2den Passus vistnok burde hedde: »lovbefalede personlige Afgift«.

Ved § 70:

Om denne §, ligesom i det Hele ogsaa om de nærmest forudgaaende saavel som de nærmest efterfølgende §§, fandt Hans Majestæt, at det Samme gjaldt, som Han havde bemærket ved § 62, at de paa-gjældende Bestemmelser, som gaaende altfor meget i Detail, ikke hørte hjemme i Forfatningsloven.

Ved § 79:

Med Hensyn til denne § bemærkede Hans Majestæt, at Han vilde forbeholde sig at uddele Titler ligesom hidtil, naar Han fandt det passende, men at Han derimod Intet havde mod Afskaffelse af Adel og Rang.

Hans Majestæt gik derefter over til at omtale Danmarks Forhold med Hensyn til Hertugdømmerne og Stillingen ligeoverfor Udlandet. I denne Henseende fremhævede Han isærdeleshed, hvorledes Vaabenstilstands-Conventionen var fra dansk Side paa det Nøiagtigste bleven overholdt, medens det derimod var saa langt fra, at det Samme skete fra tysk Side, at der blev gjort det ene grove Brud efter det andet paa Conventionens Bestemmelser. En saadan Tingenes Tilstand forekom Hans Majestæt uudholdelig, og Han mente, at der snart maatte gjøres en Ende paa den. Iøvrigt tilføiede Hans Majestæt, at det nu som altid var Hans faste og urokkelige Villie ikke at opgive Slesvig eller nogen Deel deraf, men fremdeles at holde paa, at Danmarks Grændse skulde være Eideren. Han indsaae imidlertid, hvor vigtigt det saavel

med Hensyn til Afgjørelsen af, hvorvidt Vaabenstilstanden i fornødent Fald skulde fra dansk Side søges effectueret med Vaabenmagt, som i Henseende til Spørgsmaalet om Afslutningen af en Fred, var at have Rigsdagen samlet for, at Han derigjennem kunde erfare Nationens Mening; thi for denne kunde Han forsvare at bøje sig, ihvor høi Grad end saa Resultatet stred mod Hans egne personlige Anskuelser; og Han troede det derfor ogsaa rigtigst, at man saae Tiden an, indtil Rigsforsamlingen var traadt sammen og havde udtalt sig.

Udenrigsministeren [Knuth] oplæste en Svarskrivelse, som han havde modtaget fra Frankrig. Han meddeelte derhos, hvad han havde skrevet til Kammerherre Reedtz, ved hvilken Skrivelse iøvrigt alt Senere var forbeholdt. Han tilføjede, at Sagen, hvad Vaabenstilstanden angaaer, ligger saaledes for, at ingen yderligere Appel til nogen af Magterne kan ventes at føre til Noget. Forøvrigt var det hans Mening, at man maatte tage den Fred, man med nogen Rimelighed kunde faae; de venskabelige Magter opfordrede til Fred, og deri laae med det Samme en Opfordring til, at vi skulde være villige til at gjøre betydelige Opoffrelser for at faae Freden.

Krigsministeren [Tscherning] fremhævede, at Danmarks Stilling havde i en Række af Aar været svævende, uden politisk Betydning. Han gjorde dernæst opmærksom paa, at Tydskland kun kunde vinde ved en Krig mod Danmark, Intet tabe, og han meente, at Hans Majestæt maatte være yderst forsigtig og kun ved at faae en Slags Fred sluttet kunde unddrage sig den yderste Fare. Forøvrigt troede han, at den populære Mening i Danmark var for at begynde Krigen igjen; men dette kunde han paa ingen Maade tilraade, da han troede, at det vilde være Danmarks Undergang. Med Magt vilde Hans Majestæt ikke kunne blive Herre af Slesvig, medmindre Forholdene skulde forandre sig ganske betydeligt.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, næst at udhæve, hvorledes det havde viist sig, at de fremmede Magters Garanti med Hensyn til Slesvig ikke har Meget at betyde, at han troede, at vi maatte gaae ind paa en Deling af Slesvig og ansaae os meget vel slupne derved.

Marineministeren [Zahrtmann] yttrede, at han bestandig havde holdt paa, at et i høi Grad selvstændigt og uafhængigt Slesvig var meget bedre end en Deling; men dermed vilde han dog ikke sige, at han aldrig under nogen Omstændighed vilde gaae ind paa Delingen. Slesvig incorporeret i Danmark fik Kongen aldrig, thi en saadan In-

corporation var ikke noget Folkeønske i Slesvig, ligesom den heller ikke var garanteret af Magterne, hvis Garanti kun gik ud paa, at Slesvig skulde følge med den danske Krone.

Hans Majestæt behagede derefter allernaadigst at underskrive et af Justitsministeren i Henhold til Statsraadets derom tidligere tagne Beslutning allerunderdanigst forelagt Patent, hvorved Rigsforsamlingen indkaldes til den 23de October; idet *Hans Majestæt* iøvrigt ved denne Leilighed bemærkede, at det havde været *Hans Agt* at lade Rigsforsamlingen træde sammen d. 1. Januar 1849 for saaledes med det nye Aars første Dag at indvie den Kongelige Gave, som han i Grundloven for en fri Forfatning skjænkede sit Land, men at Han imidlertid i Erkjendelse af, at det under de forhaanden værende Omstændigheder var af presserende Vigtighed at lade Forsamlingen tidligere træde sammen, allernaadigst samtykkede i den i Patentet berammede Termin.

Efterat dernæst Spørgsmaalet om Troppernes Desarmering var af *Marineministeren* [Zahrtmann] blevet bragt under Omhandling, behagede det *Hans Majestæt* i Overensstemmelse med, hvad navnlig *Krigsministeren* [Tscherning] og *Cultusministeren* [Monrad] udtalte, at tilkjendegive, at Landarmeen skulde blive staaende saalænge, indtil den provisoriske Regjering i Hertugdømmerne var bleven opløst [sic] af en anden; hvorimod der allerede strax kunde begyndes i Marinen med at desarmere, idet *Hans Majestæt* dog anbefalede, at der blev nogle Krigsskibe liggende ved Als.

Hans Majestæt hævede derefter Mødet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 7. oktober 1848.

Aar 1848, den 7de October, var Statsraadet forsamlet.

Justitsministeren var fraværende formedelst Sygdom.

Conseilpræsidenten [Moltke] meddelte de Valg, der vare komne til hans Kundskab og meddelte dernæst en Oversigt over de finansielle Forhold, nærmest foranlediget ved et af Krigsministeren indgivet Overslag over, hvad Armeen, saaledes som den nu er, vilde udfordre for at sættes i slagfærdig Stand, og hvad der end yderligere vilde med-

gaae, naar den skulde forøges med 20.000 Mand. Det oplystes, at man ved Aarets Ende vilde have en Beholdning af 2.800.000 Rbd., saafremt man benyttede sig af den indkomne Krigsskat til løbende Udgifter og indfriele Creditbeviserne til 11. Juni 1849 med den til næste Halvaar indkommende Krigsskat. Creditbeviserne vilde saaledes kunne indfries indtil den sidste Termin, for hvilken da i sin Tid maatte gjøres nye Udveie.

Cultusministeren [Monrad] maatte være af den Mening, at det i høi Grad vilde skade Statens Credit, naar ikke Krigsskatten alene anvendtes til Indfrielsen af Creditbeviserne, da Folket i hiin netop saae et Pant for disse. Han maatte endog antage det for høist ønskeligt, om de strax kunde blive indløste.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at det Rigtigste vilde være at modtage Skatterne i Creditbeviser.

Efter *Conseilpræsidentens* [Moltkes] Forslag vedtoges det dernæst, at Krigsskatten ei skulde komme i Beregning ved Opgjørelsen af Beholdningen ved Aarets Ende, men fraregnes denne.

Derefter oplæste *Conseilpræsidenten* [Moltke] et Forslag til et Laan, baseret paa det af Dispatcheur Wessely publicerede Forslag. Da dette var grundet paa, at de 400.000 Rbd., som hidtil vare eftergivne i Landskatten, for Eftertiden bleve at indkræve, gjorde

Udenrigsministeren [Knuth] opmærksom paa den Inegalitet, det vilde medføre, at der i sin Tid var eftergivet mere paa det ufrie end paa det frie Hartkorn, saa at Sagen altsaa nu vilde stille sig saaledes, at det ufrie kom til at underkastes en større Forøgelse i Skatten end det frie.

Efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] dernæst havde gjort opmærksom paa, at Spørgsmaalet om, hvorledes denne Forøgelse i de direkte Skatter skulde opnaaes, ikke væsenligen influerede paa den fremlagte Plan i Almindelighed, udsattes dette Spørgsmaal til nærmere Overveielse, og paa *Conseilpræsidentens* [Moltkes] Forslag vedtog Statsraadet, at et Laan burde søges opnaaet til et Beløb af 5.000.000 Rbd., for hvilke et aarligt Beløb af 400.000 Rbd. i direkte Skatter skulde tjene til Sikkerhed, samt at Bestyrelsen af Nationalbanken skulde anmodes om at overtage Negociationen af dette Laan, i hvilken Anledning man skulde sætte sig i Forbindelse med denne.

Derefter gjorde *Conseilpræsidenten* [Moltke] opmærksom paa, at det havde været yttret, at man havde handlet rigtigere i at henlægge

det Overskud, hvorfor rentebærende Aktiver vare anskaffede, i Contanter eller Barrer istedet for at anvende det som skeet. Han havde i den Henseende ladet udarbejde en Oversigt, som han oplæste, og som udviste en Fordeel af 204.000 Rbd. ved den fulgte Fremgangsmaade.

Derefter debatteredes der efter given Anledning fra *Conseilpræsidenten* [Moltke] om, hvorledes Forretningerne vare at fordele mellem Ministeriet, og hvad der navnlig burde høre under Indenrigsministeriet.

Statsraadet vedtog, at Oprettelsen af et Indenrigsministerium for tiden var at sætte i Bero, og den hidtilværende provisoriske Fordeling af Statsforretningerne mellem de forskjellige Ministerier indtil videre at bibeholde.

Derefter foretog Statsraadet til nærmere Overveielse *Krigsministerens* [Tschernings] Overslag over de ved Armeen nødvendige Udgifter, som under Forudsætning af, at den ikke forøgedes, vilde beløbe sig til 1 Million Rbd. og i Tilfælde, at den forøgedes med 20.000 Mand, til 3 Millioner Rbd.

Krigsministeren [Tscherning] gjorde opmærksom paa, at saafremt man vilde have de 20.000 Mand, foruden de nuhavende, udrustede, saa maatte der strax begyndes derpaa, og han maatte derfor have Statsraadets Bestemmelse, om Armeen skulde forøges med disse; han tilføjede, at naar Armeen var 60.000 Mand, da var Landet udtømt for alt Mandskab mellem 22 og 34 Aar.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at han altid var gaet ud fra den Forudsætning, at Vaabenstilstanden fornemmelig var sluttet for under den at forøge Armeens Styrke. Han maatte derfor stemme for Udrustningen af de 20.000 Mand, i det Ringeste af de 13.000, som allerede vare udskevne.

Conseilpræsidenten [Moltke] yttrede, at det forekom ham rigtigst at anskaffe det Materielle, navnlig Vaaben, men at man maatte betænke, at det var bedre at holde en mindre Armee, som Finantserne tillade at holde i tilbørlig Stand, end en større, hvormed dette ei var Tilfældet.

Udenrigsministeren [Knuth] meente, at ialtfald Materiellet burde anskaffes.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte paa det Bestemteste fra raade en Forøgelse af Armeen, der ved at fortære vore finantsielle Kræfter kun vilde medføre, at vi i saameget kortere Tid kunde staae

os mod en overlegen Fjende. Han antog det Numeriske for at være af liden Betydning, men at det derimod er af Vigtighed at kunne holde ud i længere Tid. Selv 60.000 Mand vilde mod hele Tydscklands Magt være for lidet; hvorimod det, som haves, er tilstrækkeligt mod de oprørske Provindser. Han stemte for, at Armeen ei forøgedes, men sattes paa en fuldkommen god Fod.

Efterat *Handelsministeren* [Bluhme] havde tiltraadt denne Anskuelse, vedtog Statsraadets Pluralitet:

At Armeen skulde ei forøges, men at der kun skulde udskrives saamange Folk, som der vare nødvendige for at completere den paa dens nuværende Fod, og at de Omkostninger, som vare nødvendige til at sætte den i slagfærdig Stand, skulde udredes.

Derefter meddeelte *Udenrigsministeren* [Knuth], at han havde havt en Samtale med Banks, hvori denne havde givet ham Haab om, at det vilde lykkes at sammensætte en Regjering af 5 af de i Vaabenstilstands-Betingelserne nævnte Personer, at han haabede, at det vilde lykkes at ophæve Landsforsamlingen og at faae de slesvigske og holstenske Tropper adskilte. Derefter maatte da den civile Bestyrelse af Als og Ærø indrømmes denne Regjering. Han havde lovet Banks i denne Retning at skrive til Reedtz.

Minister Lehmann maatte paa det Bestemtteste modsætte sig en saadan Afgjørelse. At overlade Als og Ærø, førend Vaabenstilstanden fra Modpartens Side var aldeles opfyldt, var det Samme, som vi allerede havde gjort ved at udlevere Skibene. Vi havde jo aldeles ingen Garanti for, at den nye Regjering vilde opfylde Betingelserne.

Krigsministeren [Tscherning] yttrede, at det saa var langt bedre, at den provisoriske Regjering vedblev, naar vi saa vedbleve at beholde Als og Ærø.

Marineministeren [Zahrtmann] og *Cultusministeren* [Monrad] tiltraadte denne Mening.

Cultusministeren [Monrad] gjorde opmærksom paa, at det Væsenligste og Vigtigste, vi ved Vaabenstilstanden havde naaet, netop var det danske Element i Regjeringen, og at det var uforsvarligt at overgive Als og Ærø, naar dette ei forefandtes.

Marineministeren [Zahrtmann] udhævede Nødvendigheden af, at den nye Regjering, for fra vor Side at blive anerkjendt, i det Ringeste indrømmede de Betingelser, som vi til Befolkningens Sikkerhed maatte opstille.

Statsraadets samtlige Medlemmer protesterede mod den af Udenrigsministeren foreslaaede Afgjørelsesmaade.

Hvorefter Statsraadet hævdedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 9. oktober 1848.

Aar 1848, den 9de October, var Statsraadet samlet.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, at han atter havde talt med Banks, at han havde foreslaaet, at en Regjering sammensattes af 5 af de i Vaabenstilstanden anførte Personer, at denne fra vor Side anerkjendtes, at Landsforsamlingen opløstes, og at Nationaliteten overholdtes, og at denne nye Regjering da erholdt Myndighed paa Als og Ærø.

Cultusministeren [Monrad] kunde ikke være enig med dette Forslag; da vi paa vor Side havde opfyldt alle Vaabenstilstandens Betingelser, vare vi fuldt berettigede til at forlange, at naar vi paa den ene Side opgav Moltkes Person, saa maatte vi paa den anden Side beholde Als og Ærø.

Krigsministeren [Tscherning] opfordrede Udenrigsministeren til at udtale sig over, hvori Vanskeligheden bestod i at beholde Als og Ærø, og om dette var fra vor Side fremsat som en Paastand. Dersom der her kom Besætning af Oprørernes Tropper, vilde Overgreb og Rivninger umuligen kunne undgaaes, og det syntes saaledes at være ligesaa meget i Centralmagtens Interesse, dersom den virkelig vilde Freden, som i vor, at vi beholdt Als og Ærø besatte.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han fandt, at den samme Grund, der fra den modsatte Side fremførtes for Umuligheden af at gennemføre Grev Moltkes Udnævnelse, ogsaa kunde fremføres fra vor Side med Hensyn til den interimistiske Regjerings Installation paa Als og Ærø; og

Minister Lehmann tiltraadte denne Justitsministerens Bemærkning.

Udenrigsministeren [Knuth] kunde ikke indsee, at enkelte Overgreb kunde være af nogen synderlig Betydning. Han vilde ogsaa af den nye Regjering forlange en bestemt Forsikkring om, at ingen vexatoriske Overgreb skulde skee.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at de vistnok netop ved Overgreb vilde søge at bringe Uroligheder tilveie for at nøde os til Skridt, paa hvilke de kunde grunde en Paastand om, at Vaabenstilstanden var brudt fra vor Side. Han maatte fraraade at bygge paa den nye Regjerings Forsikkringer, da man efter det, man havde erfaret hidtil, ei kunde have nogen Tiltro til Personlighederne i Modpartiet. Og selv om de vare rettænkende Mænd, vilde de af Pluraliteten blive nødtte til at begaae Overgreb.

Udenrigsministeren [Knuth] meente dog, at der var Grund til i denne Retning at stole paa de Mænd, der vare udsete til at danne den nye Regjering.

Marineministeren [Zahrtmann] kunde ei Andet end tiltræde Krigsministerens Anskuelse og antog, at Æren forbød paa saa svage Garantier at abandonnere Als og Ærø.

Denne Mening tiltraadtes af det øvrige Statsraad.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede dernæst, at den nye Regjering vilde have i sin Magt at suspendere de Geistlige og Skolelærerne paa Als og Ærø, og at de neppe vilde undlade dette for at skaffe det tyske Sprog Indgang. Ligeledes vilde de kunne lægge slesvig-holstenske Tropper paa Als, hvilket vilde blive Anledning til farlige Rivninger.

Efterat *Udenrigsministeren* [Knuth] havde yttret, at det ikke kunde antages, at den nye Regjering vilde begaae en saa ufornuftig Handling, og efterat i Statsraadet var opkastet Tvivl, om Vaabenstilstanden berettigede til en saadan Forholdsregel fra den modsatte Side, blev Statsraadet dog efter at have drøftet den 6te Artikel enigt om, at den nævnte Regjering maatte være berettiget til at lægge Tropper paa Als og Ærø som Polititropper.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han skulde søge at erholde saa bestemte Forsikkringer som muligt, men at hans Stilling var høist vanskelig under en saa abnorm Tilstand, som en 7 maanedlig Vaabenstilstand medførte.

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Handelsministeren* [Bluhme] bemærkede, at i alle Tilfælde den geistlige Myndighed over Als og Ærø maatte reserveres.

Marineministeren [Zahrtmann] forlangte en Erklæring af Udenrigsministeren, om han havde afsluttet med Banks.

Udenrigsministeren [Knuth] erklærede, at han ei havde afsluttet med Banks, som desuden kun havde Instrux, men ei Fuldmagt til at afslutte. Men han havde lovet Banks i den antydede Retning at skrive til Reedtz.

Krigsministeren [Tscherning] gjentog sit Spørgsmaal, hvorfor Udenrigsministeren ei vilde gjøre Forsøg paa at beholde Øerne.

Udenrigsministeren [Knuth] erklærede, at det vilde være vanskeligt for ham at træde tilbage, da han allerede havde udtalt sin Mening.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at Ministeriet gik længere og længere fra Opinionen, og at det paatænkte Skridt vilde stille dem aldeles skjævt til Nationen. Han var af den Formening, at Nationen blev compromitteret, navnlig naar den af Udenrigsministeren foreslaaede Afgjørelse sammenlignedes med hans seneste Circulaire til de fremmede Magter. Han maatte raade til at forelægge Rigsforsamlingen Sagen. Han holdt det for langt fordeelagtigere at lade Alt blive in statu quo, beholde Als og Ærø og lade den provisoriske Regjering regjere.

Conseilpræsidenten [Moltke] foreslog, at vi skulde beholde Als og Ærø, indtil Vaabenstilstanden complet var opfyldt, Landsforsamlingen opløst, og Armeen deelt.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at tillige alle de ulovlige Bestemmelser, som efter Vaabenstilstanden vare givne, navnlig om Flaget, Cocarden, Skibsmærket maatte bortfalde.

Statsraadet vedtog, at Als og Ærø ei kunde overgives, førend Vaabenstilstands-Betingelserne vare opfyldte, og derunder ogsaa de efter Vaabenstilstandens Afslutning af den provisoriske Regjering udstedte Befalinger annullerede.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede derefter Frygt for, at Troppeperne i Jylland laae saa samlede, at let Sygdom navnlig Choleras Udbredelse deraf kunde blive en Følge.

Krigsministeren [Tscherning] oplyste om, at de ikke vare saa indskrænket indkvarterede, og oplæste et Brev fra Oberstlieutenant v. Læssøe betræffende de Forholdsregler, der vare at tage i et eventuelt Vinterfelttog.

Statsraadet gik derefter over til at tage under Overveielse de af Hans Majestæt ved Forfatnings-Udkastet fremsatte Bemærkninger, og blev man i saa Henseende enig om følgende Resultat:

§ 9:

Efter »forenede Rigsdag« indskydes: »med $\frac{3}{4}$ af de afgivne Stemmer«.

§ 12:

Begyndelsen af §'en forandres saaledes: »Er Kongen død, og er Thronfølgeren fraværende, eller har han, skjøndt osv.«

§ 15:

Ved denne § i Udkastet sættes som Anmærkning: »Om Civillisten for den nu regjerende Konge vil en Allerhøieste Bestemmelse blive meddeelt Rigsforsamlingen.«

§ 16:

Til Slutningen af §'en føies: »medmindre alt bestaaende Contrakter hjemle Saadant.« Forsaavidt Hans Majestæt havde bemærket, at de fortiden bestemte Apanager bør forblive uforandrede, da vare alle Statsraadets Medlemmer enige i at fraraade Hans Majestæt at tage en saadan Bestemmelse som en Grundlovs-Bestemmelse.

§ 20:

Ordene »og i hans Forfald af den Minister, som dertil vælges af Statsraadet« udgaae.

§ 21:

§'en tillægger ikke den nye Pensionslov tilbagevirkende Kraft, og nogen Tilføining i saa Henseende ansees uforuden.

§ 22:

Hans Majestæts Opmærksomhed henledes paa, at Ordet »derved« indskrænker den sidste Passus til, hvad der i foregaaende Passus nævnes, nemlig: Fredsslutninger, Forbund og Handelstraktater.

§ 23:

Til Slutningen af §'en føies: »Forandringer i disse Bestemmelser kunne skee ved Lov.«

§ 35:

Foran det sidste Ord i §'en indskydes: »og for Kjøbenhavn«.

§ 38:

I sidste Passus indskydes efter Ordet »Medlemmer«: »uden Thingets Samtykke«.

§ 52:

Efter Ordet »Medlemmer« indskydes: »er tilstede og«.

§ 62:

§'en formenes at burde blive staaende.

§ 67:

Efter Ordet »lovbefalede« indskydes: »personlige«.

§ 70:

§'en formenes at burde blive staaende.

§ 79:

§'en formenes at kunne blive uforandret; men forsaavidt Hans Majestæt bestemt ønsker den af Allerhøistsamme paapegede Forandring, finder Statsraadet heller Intet imod, at §'ens sidste Punktum udgaer, og at der efter »Adel« indskydes: »Titel«.

Statsraadet discuterede derpaa foreløbigen, hvilke Mænd, der skulde bringes Hans Majestæt i Forslag, til at udnævnes til Medlemmer af Rigsforsamlingen. I saa Henseende foreslog *Cultusministeren* [Monrad] følgende tvende Geistlige: Biskopperne Mynster og Tage-Müller; *Krigsministeren* [Tscherning] følgende to af Landmilitair-Etaten: Majorerne Flensborg og Andræ; og *Marineministeren* [Zahrtmann] af Søetaten: Captain van Dockum.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 11. oktober 1848.

Aar 1848, den 11te October, var Statsraadet samlet.

Conseilpræsidenten [Moltke] og *Justitsministeren* [Bardenfleth] fremlagde begge flere Andragender om, at Pastor Grundtvig maatte blive kongevalgt til Rigsdagen.

Derefter blev der eenstemmigen af Ministeriet afgjort, at det Laan, som i forrige Statsraad blev vedtaget at skulle negocieres, var at negociere til 5 % med Tilbud af en Præmie af 1 % for 10.000 Rbd., 1½ % for 50.000 Rbd. og 2 % for 100.000.

Minister Lehmann indleverede et skriftligt Forslag om en ny Krigsskat.

Krigsministeren [Tscherning] meddeelte 2de Breve fra Generalerne Krogh og Hansen, navnlig om de i Haderslev paa Hans Majestæts Geburtsdag forefaldne Optrin.¹⁾

Cultusministeren [Monrad] henlede dernæst Statsraadets Opmærksomhed paa, at han kun havde givet sin Stemme til Vaabenstilstanden, fordi denne dengang blev fremstillet som nødvendig for, at man med Kraft kunde ruste sig. Han havde derefter modsat sig Udliveringen af Skibene, uden at han i denne Henseende kunde sætte sin Mening igjennem; det var nu i sidste Møde blevet vedtaget ei yderligere at ruste sig, ligesom han ogsaa i det nævnte Møde var blevet overstemt med Hensyn til Personlighederne i den nye interimistiske Regjering; han var saaledes Skridt for Skridt tvunget fra den Vei, hans Overbeviisning foreskrev ham, og kommet til det Punkt, at han ei kunde skjule for sig selv, at han var mere antiministeriel end ministeriel. Ved længere at blive i Ministeriet, vilde han forspilde hele sin politiske Indflydelse; hvorimod han troede, at han som Medlem af Rigsforsamlingen vilde kunne være Ministeriet til langt mere Understøttelse. Han havde af disse Grunde indgivet sin Ansøgning om Afsked til Hans Majestæt.

Minister Lehmann bemærkede, at han havde ligesom Cultusministeren i de omtalte Spørgsmaal staaet i Minoriteten, men at han deri ingenlunde kunde see nogen Grund til at udtræde. Allermindst kunde han billige, at en saadan Bestemmelse, uden forud at være meddelt nogen af de andre Ministre, tages saa at sige Dagen før Rigsforsamlingen. Den Understøttelse, som Cultusministeren kunde yde som Medlem af Rigsforsamlingen, troede han vilde være af ingen Betydning mod den Skade, der skete ved nærværende Skridt.

¹⁾ Kongens fødselsdag 6. okt. fejredes i Haderslev bl. a. ved hejsning af det danske flag på skibene i havnen og ved afholdelsen af et indendørs borgermøde. I begge tilfælde greb de i byen stationerede badensiske tropper forstyrrende ind.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at Cultusministerens Anskuelser langt mere end hans egne stemte med Hans Majestæts; det var derfor bedre, om Cultusministeren istedetfor at træde ud dannede et nyt Ministerium.

Justitsministeren [Bardenfleth] gjorde opmærksom paa, at ogsaa han havde i Vaabenstilstands-Spørgsmaalet været i Minoriteten, men at han ei havde fratraadt, fordi han antog det for det ene Rigtige, at Ministeriet enten blev samlet eller heelt reorganiseredes. Han vidste vel, at Opinionen Skridt for Skridt forlod Ministeriet, men han troede, at det navnlig vilde miste en betydelig Støtte ved Cultusministerens Udtrædelse. Han ansaae et saadant Skridt saameget mere urigtigt, som Cultusministeren ei havde meddeelt det til Nogen, ei engang til Conseilpræsidenten.

Conseilpræsidenten [Moltke] maatte dele Minister Lehmanns Bemærkning, at det var den uheldigste Tid at udtræde saa at sige Dagen før Rigsforsamlingen. Det vilde være vanskeligt om ei umuligt at complete Ministeriet nu. Han bemærkede, at det desuden havde været en rigtigere Forretningsgang at indlevere Ansøgningen gennem Conseilpræsidenten, men han maatte gjentage, at det var høist ønskeligt, at Ministeriet samlet mødte for Rigsdagen.

Minister Lehmann bemærkede, at Cultusministeren navnlig var den, der i Anledning af Krigsministerens Yttring havde udtalt sig stærkest imod, at nogen Enkelt udtraadte; han havde altid antaget det for afgjort, at man var kommet overeens om samlet at møde for Rigsforsamlingen.

Minister Hvidt tiltraadte de andre Ministres Mening; og

Marineministeren [Zahrtmann] ligeledes, idet han bemærkede, at det ei var mere end 4 Dage siden, at Minister Monrad havde sagt ham, at det netop var Ministeriets Styrke, at det var deelt.

Cultusministeren [Monrad] maatte gjentage, at det var hans Overbeviisning, at han som Rigsdagsmand vilde være en bedre Støtte for Ministeriet end som Minister. Han var iøvrigt villig til at forblive i sin Post, saalænge Rigsforsamlingen varede.

Udenrigsministeren [Knuth], som i denne Retning tiltraadte den af de andre Ministre yttrede Mening, gjentog som sin Mening efter det forandrede Standpunkt, hvortil Sagerne var komne, at man burde gribe den første Leilighed til at trænge ind i Slesvig; og

Cultusministeren [Monrad], som tiltraadte denne Anskuelse, yt-

trede, at især efter det i Haderslev Forefaldne var den nuværende Tilstand uudholdelig.

Krigsministeren [Tscherning] maatte paa det Bestemtteste fraraade et saadant Skridt. Den egenlige Hensigt med Vaabenstilstanden havde ei saameget været, at man vilde ruste sig som at afvente de Conjunctioner, der kunde tilbyde sig i Tydsklands indre forvirrede Forhold. Dersom man nu vilde angribe, vilde man aldeles tabe al Udsigt hertil, da et Angreb herfra vilde være et Signal til Tydskland til at forlige sig i den Retning, som hidtil havde været den eneste, hvori det havde været uenigt. Han gjentog, at dersom en saadan Bestemmelse toges, maatte han fratræde, da han ei vilde række sin Haand til den Terrorisme, som var nødvendig for at soutenere en saadan Forholdsregel.

Handelsministeren [Bluhme] yttrede, at man i dette Øieblik ei kunde skifte System. Vi havde modtaget Vaabenstilstanden, uagtet vi alle vare frappede over den Termin, der var bestemt for Skibenes Udlevering. Denne saavel som de andre Betingelser vedtog slutteligen Cultusministeren ligesaavel som de Andre. Dagligt havde der været Spørgsmaal om Udtrædelse, men man havde altid bestemt udtalt Nødvendigheden af samlet at møde for Rigsdagen. Vel havde Cultusministeren nu indrømmet at ville under denne forblive i sin Stilling, men Bruddet var dog allerede skeet ved Indgivelsen af hans Ansøgning om Afsked, og dette kunde vanskeligt holdes hemmeligt.

Minister Lehmann og *Krigsministeren* [Tscherning] meente, at det var nødvendigt i Rigsforsamlingen at sige, at der om Vaabenstilstands-Spørgsmaalet havde været 2de Meninger, men ei at nævne, hvem der havde stemt for hver af disse; hvorfor dog

Krigsministeren [Tscherning], saafremt hans Mening fandt Misbilligelse, forbeholdt sig at vedkjende sig den.

Minister Lehmann opfordrede Conseilpræsidenten til itide at være betænkt paa at remplacere Krigsministeren.

Krigsministeren [Tscherning] antog det rigtigst at overlade dette til Hans Majestæt.

Handelsministeren [Bluhme] meddeelte at have hørt, at der i Slesvig fra Prædikestolen blev oplæst en Ordre, at Ingen maatte adlydes uden den provisoriske Regjering. Da der efter Sagernes Stand nu ei var Andet at gjøre end ad diplomatisk Vei at skaffe sig Anerkjendelse af, at Vaabenstilstanden var brudt, spurgte han Udenrigsministeren, hvorvidt der i denne Anledning var skeet Skridt.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at dette skete endeligen, men var en høist piinlig Forretning, og at Forholdene syntes ham at have naaet den yderste Grændse og at være aldeles utaalelige efter det, som var passeret i Haderslev.

Handelsministeren [Bluhme] maatte bestemt fraraade ethvert decisivt Skridt, før Rigsforsamlingen kom sammen. Alt, hvad der kunde forelægges, som kunde tjene til Oplysning om de diplomatiske Forhold, burde samles og om muligt trykkes, før den kom sammen.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han havde været mod Vaabenstilstanden, men da den nu engang var sluttet, og uagtet Ministeriets Circulaire til de fremmede Ministre man dog havde indslaaet Concessionsveien, saa burde man nu, da der kun var 12 Dage til Rigsforsamlingen, ei forandre System.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han kun havde gjort Concessioner med Hensyn til Personalia.

Minister Lehmann maatte gjentage sit tidligere Spørgsmaal til Udenrigsministeren, om Terminbestemmelsen angaaende Skibenes Udlevering var en Unøiagtighed eller en paanødt Concession.

Handelsministeren [Bluhme] maatte, saafremt man vilde gjøre en Demonstration til Fordeel for de danske Slesvigere, snarere tilraade, at dette skete med et Krigsskib end med Landmagten.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte paa det Bestemteste fraraade i disse faa Dage før Rigsforsamlingen at benytte selv det beleiligste Øieblik til at gaae ind i Slesvig.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at Ulykken var, at for de fremmede Magter gik det dynastiske Spørgsmaal ved Siden af det politiske.

Efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] havde sat til Votering det Spørgsmaal, om der i Anledning af det i Haderslev Forefaldne skulde foretages andre Skridt end at benytte sig deraf som et Argument til at rette de fremmede Magters Opmærksomhed paa Modpartiets Fremfærd, vedtog Statsraadet, at intet andet end det nævnte Skridt burde foretages.

Justitsministeren [Bardenfleth] foredrog derpaa Sagen angaaende de kongeligen valgte Medlemmer til Rigsforsamlingen, idet han godtgjorde, at Antallet af disse, naar fradrages de 6 for Island og Færøerne, og af de Øvrige et proportionelt Antal fraregnedes for Slesvig, vilde blive 32 eller 33. Derefter stillede han under Discussion, om ikke

de 8 af disse Pladser burde reserveres de Ministre, som ei vare folkevalgte, for i Tilfælde af en Ministerforandring at sikkre dem Nær-værelse i Rigsforsamlingen.

Efterat *Handelsministeren* [Bluhme] og *Marineministeren* [Zahrtmann] havde udtalt sig imod, at dette skete, men Pluraliteten stemte derfor, foreslog *Handelsministeren* [Bluhme], at dette hellere maatte skee under den Form, at Hans Majestæt reserverede sig at besætte de 8 Pladser under Rigsforsamlingen.

Efterat derefter de øvrige Personligheder, som vare bragte i Forslag, vare discuterede, vedtoges det at tage den endelige Beslutning i næste Statsraad, i hvilket Hans Majestæt vilde præsidere. Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet torsdag d. 12. oktober 1848.

Aar 1848, den 12. October, var Statsraadet samlet under Hans Majestæt Kongens Allerhøjeste Præsidium.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste Forslaget angaaende de kongevalgte Medlemmer af Rigsforsamlingen og forelagde Hans Majestæt foreløbigen allerunderdanigst Ministeriets Majoritets Andragende om, at 8 Pladser maatte reserveres Ministrene for det Tilfælde, at under Rigsforsamlingen Ministeriet blev opløst.

Hans Majestæt yttrede, at Ministrene nu ei kunde træde tilbage, men maatte vedblive, saalænge Rigsforsamlingen varede, for at aflægge Regnskab og give Oplysninger. Saalænge vilde altsaa en saadan Forholdsregel være unødvendig, og efterat Ministeriet var aftraadt, traadte det jo atter tilbage iblandt Folket.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at det Tilfælde kunde indtræde, at Forholdene stillede sig saaledes, at Hans Majestæt selv vilde antage Nødvendigheden af at opløse Ministeriet, og det var for dette Tilfælde, at dette ønskede sig Ordet sikkert i Forsamlingen, hvorimod det ei var nødvendigt at have Stemmeret.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at Ministrene, naar, efterat de vare aftraadte, deres Embedsvirksomhed gjordes til Gjen-

stand for Discussion, i dobbelt Henseende maatte have Leilighed til at overvære Forsamlingen. Deels vare de forpligtede til at give de Oplysninger, som Forsamlingen forlangte, deels vare de berettigede til at forsvare sig mod de Anker, der reistes mod dem. Han maatte iøvrigt antage, at denne Competence, hvorunder ingen Stemmeret behøvedes, maatte kunne hjemles dem ved en Bestemmelse i Regulativet.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte ogsaa antage, at de fra- traadte Ministres Nærværelse i Rigsforsamlingen maatte virke som et modererende Element. Han maatte imidlertid gjøre opmærksom paa, at Forsamlingen selv bestemte sit Regulativ. Nu tvivlede han vel ingen- lunde om, at den vilde kunne foranlediges til at optage en saadan Be- stemmelse, men sikker derpaa kunde man jo ei være.

Handelsministeren [Bluhme] maatte bemærke, at Forsamlingen kun kunde træffe Bestemmelser over dem, som hørte under deres Ressort, men at Ministrene alene hørte under Kongen.

Justitsministeren [Bardenfleth] foreslog da, at man lod Forsam- lingen vide, at man overlod den selv at forfatte sit Regulativ, men forbeholdt Ministrene den omtalte Ret.

Hvilket Forslag erholdt Hans Majestæts Allerhøieste Sanction.

Conseilpræsidenten [Moltke] satte dernæst det Spørgsmaal under Discussion, hvorvidt Hans Majestæt maatte ansees berettiget til at ajournere og opløse Forsamlingen.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at denne Ret naturligviis maatte tilkomme Hans Majestæt, da man i andet Fald ei vilde kunde hindre Forsamlingen i at beskæftige sig med alt Muligt.

Cultusministeren [Monrad] tiltraadte denne Mening, idet han paa- beraabte sig, at netop Feilen i de constituerende Forsamlinger havde viist sig at være den, at de ei kunde opløses.

Minister Lehmann antog, at det var rettest, at dette yttredes i Throntalen.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at man kunde lade dem vide, at de kun vare samlede for at deliberere om Forfatningen og kun undtagelsesviis om, hvad der ellers blev dem forelagt.

Justitsministeren [Bardenfleth] foreslog Hans Majestæt at aabne Rigsforsamlingen selv, og at Statsraadet conciperede en Tale til aller- underdanigst at forelægges Hans Majestæt.

Minister Hvidt bemærkede, at ved denne Leilighed kunde Mini- strenes Ret til Sæde i Forsamlingen passende forbeholdes.

Krigsministeren [Tscherning] maatte paa det Bestemtteste fraraade Hans Majestæt at holde Aabningstalen, da en saadan Tale til alle Tider havde været udsat for en skarp Kritik, og Critiken skulde Ministrene bære, men Kongens Person være udenfor.

Minister Lehmann bemærkede, at Øieblikket var saa vigtigt og høitideligt, at han maatte ansee det nødvendigt, at Kongen i egen Person aabnede Rigsforsamlingen.

Hans Majestæt bestemte, at Han personligen i faa Ord vilde byde Rigsforsamlingen velkommen og deri udtale saavel Ministrenes Ret til at have Ordet i Rigsforsamlingen, om de end maatte aftræde, som og Regjeringens forbeholdte Ret til at opløse Rigsforsamlingen, men at Conseilpræsidenten havde at holde det politiske Foredrag for Forsamlingen og derved indlede dens Forhandlinger.

Da det derefter kom under Forhandling, hvilke Mænd yderligere af Regjeringen vare at vælge til Medlemmer af Rigsforsamlingen, meddelte *Hans Majestæt*, at det var Allerhøistsammes Ønske, at efterfølgende tre bleve valgte:

- 1) Kammerherre Sehestedt-Juul til Raunholdt,
- 2) Kammerherre, Baron Zeuthen til Tølløse,
- 3) Oberst i Artilleribrigaden v. Fibiger;

hvornæst *Hans Majestæt* ønskede, at Statsraadet skulde bringe Ham 5 Borgere og Bønder i Forslag til at besætte de 5 Pladser, som, efterat det var bestemt, at ingen Pladser iblandt dem, som ved Valgloven vare forbeholdte til Besættelse af Hans Majestæt, skulde holdes aabne for Ministrene, fremdeles vare disponible.

Statsraadet foreslog derefter Hans Majestæt følgende 5 Mænd:

- 1) Gaardfæster, Dyr læge Bergmann i Dalby Sogn under Præstø Amt,
- 2) Raadmand, Kjøbmand Buchwaldt i Viborg,
- 3) Hospitalsforstander Ostfeldt i Aalborg,
- 4) Kæmner Wulff i Aalborg,
- 5) Gaardmand Jens Christensen i Voldum under Randers Amt.

Hvilket Forslag *Hans Majestæt* dernæst allernaadigst approberede.

Derefter foreslog *Hans Majestæt* efterfølgende Forandringer i Ud-kastet til Grundloven, hvilke alle af Statsraadet allerunderdanigst tiltraadtes:

§ 9:

At der til at anerkjende Nødvendigheden af Regentskabet paa

Grund af, at Kongen maatte være ude af Stand til at regjere, udfordres $\frac{3}{4}$ af de afgivne Stemmer.

§ 12:

At der efter Ordene: »er Kongen død« indsættes: »og er Thronfølgeren fraværende«.

§ 15:

At der tilføies den Anmærkning:

Om Civillisten for den nuregjørende Konge vil en Allerhøieste Bestemmelse blive meddeelt Rigsforsamlingen.

§ 16:

At der tilføies: »medmindre alt bestaaende Contrakter hjemle saadant«.

§ 23:

At der tilføies: »Forandringer i disse Bestemmelser kunne skee ved Lov«.

§ 35:

At Slutningen af §'en redigeres saaledes: »Hvilke der skulle afgaae første Gang bestemmes ved Lodtrækning mellem de for hvert Amt og for Kjøbenhavn Valgte«.

§ 38:

Slutningen redigeres saaledes:

»For sine Ytringer paa Rigsdagen kan intet af dens Medlemmer uden Thingets Samtykke drages til Ansvar udenfor samme«.

De tvende §§ 62 og 70 udgaae af Udkastet.

§ 78:

redigeres saaledes:

»Enhver i Lovgivningen til Adel, Titel og Rang knyttet Forret er afskaffet«.

Derefter bemærkede *Krigsministeren* [Tscherning], at det var i Værk, at en Deel Militaire vilde holde en Forsamling for at deliberere om hans Forhold; han fandt dette at være en farlig Omstændighed formedelst de Følger, det kunde drage efter sig, og da han selv nærede den Overbeviisning, at det vilde være til det Heles Gavn, om han aftraadte, saa bad han gjentagende Hans Majestæt om sin Entledigelse.

Hans Majestæt henholdt sig til det af Allerhøistsamme allerede oftere tidligere Yttrede, at Han maatte ansee det for Ministeriets Pligt at holde sammen, indtil Rigsforsamlingen var sammentraadt, og at Han saaledes ei kunde meddele Krigsministeren den attraaede Entledigelse.

Derefter behagede det *Hans Majestæt* at forlade Statsraadet.

Efterat *Hans Majestæt* havde forladt Statsraadet, forlangte *Udenrigsministeren* [Knuth] ført til Protokollen, at han stemte imod og tidligere havde stemt imod, at Slesvig omtaltes i Overskriften til Udkastet til Grundloven.

Handelsministeren [Bluhme] forelæste et ham fra Justitsministeriet til Afgjørelse tilstillet Andragende fra Stiftsfysicus i Viborg, der er indsendt med en Betænkning fra det Kongelige Sundhedscollegium, og som angaaer Oprettelsen af en Contumaz- eller Quarantaine-Anstalt paa Nørrejylland's Grændse for Personer, som dertil komme landværtst fra cholerasmittede Steder.

Statsraadet vedtog, at Handelsministeren foranstaltede det Fornødne til Iværksættelse af den ved Sundhedscollegiets ovennævnte Betænkning af 9de d. M. in fine foreslaaede Foranstaltning, der formeentes at kunne gennemføres fornemmeligen ved Hjælp af Grænsesoldpersonalet.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 13. oktober 1848.

Aar 1848, d. 13. October, var Statsraadet samlet.

Efterat *Minister Lehmann* havde foreslaaet snarest muligen at lade Constitutions-Udkastet trykke og omdele, vedtog Statsraadet efter nogen Discussion, at dette endnu var at sætte i Bero.

Derefter oplæste *Minister Lehmann* et Udkast til en Valglov. Saa vidt dette Udkast saavel til Valgret som til Valgbarhed gjorde den Fordring, at man skulde være »uberygtet«, vandt dette Statsraadets eenstemmige Billigelse.

Da dernæst det Spørgsmaal var sat under Discussion, om Valglisterne, som til Rigsforsamlingen var skeet, burde fremstaae ved, at Vælgerne meldte sig og gjorde deres Valgret gjældende, eller om Communerne proprio motu havde at affatte dem, gjorde *Cultusministeren* [Monrad] opmærksom paa, at det var af Vigtighed at have en fast Valgbog, til hvilken man til alle Tider kunde recurrere, og efterat *Marineministeren* [Zahrtmann] havde bemærket, at Mangelen af en saadan især vilde være følelig i Tilfælde af, at en extraordinair Rigsdag skulde sammenkaldes, vedtog Statsraadet:

At Communerne havde at affatte Valglisterne, aarligen at revidere dem, og at Revisionen skulde være saa tidlig færdig, at de i Marts Maaned kunde fremlægges i 8 Dage.

Efterat derefter det Spørgsmaal var kommet under Discussion, hvorvidt Valgbestyrelsens Kjendelse var at indanke til Domstolene, vedtog Statsraadet, at Valgberettigelsen var at paakjende ved Domstolene, hvorimod Spørgsmaalet om Valgbarheden burde finde sin endelige Afgjørelse ved Rigsdagen.

Minister Lehmann fremhævede dernæst den complicerede Maade, hvorpaa efter den nuværende Valglov Valgbestyrelserne for Distrikterne ere dannede, og foreslog, at Valgbestyrelserne for Fremtiden skulde dannes af Udsendinge fra Communerne i Forhold til disses Folketal.

Statsraadet vedtog, at Valgbestyrelserne skulde dannes paa den foreslaaede Maade, saaledes at hver Commune skulde vælge 1, og hvis den havde over 1500 Indvaanere, da 1 for hver 1500. Hver Valgbestyrelse skulde vælge sin egen Formand.

Minister Lehmann foreslog fremdeles, at ved Kaaringen skulde al Forskjel mellem de indtegnede og ikke-indtegnede Vælgere bortfalde, og at Enhver skulde være berettiget til at deeltage i den.

Med Stemmefleerhed vedtoges det, at det i den paagjældende Henseende skulde have sit Forblivende ved, hvad der staaer i den nuværende Valglov.

Minister Lehmann foreslog endvidere den Bestemmelse, at Afstemningen skulde skee ved Haandsoprækning eller Gaaen til Siderne.

Det vedtoges, at der alene skulde sættes: At Afstemningen skulde skee ved Haandsoprækning.

Hvad dernæst det Spørgsmaal angik, om, hvor kun 1 Kandidat har stillet sig, denne skal eo ipso ansees valgt, da erklærede Pluraliteten

af Statsraadets Medlemmer sig for, at der i det paagjældende Tilfælde skal stemmes.

Minister Lehmann foreslog, at Omvalg kun bør finde Sted mellem den, som er bleven kaaret, og den, som forlanger skriftlig Afstemning.

Dette blev af Statsraadet vedtaget.

Med Hensyn til Overvalgbestyrelsen ved Landstingsvalget besluttedes det, at den skulde bestaae af Amtmanden, et Medlem af Amsraadet og et Medlem af nærmeste Kjøbstad-Communalbestyrelse.

I Henseende til Landstingsvalget for Kjøbenhavn bestemtes, at dette skulde skee i de 11 til Folkethingvalget ordnede Distrikter og for disses Bestyrelser, samt at den endelige Opgjørelse skulde skee af de 11 Distrikts-Bestyrelsens Formænd.

Fremdeles vedtoges, at ikke nogen Rigsdagsmands-Plads skulde i paakommende Tilfælde kunne besættes interimistisk, men at det nye Valg skulde gjælde for hele Resten af den Periode, som den, i hvis Sted den Nyvalgte træder, havde tilbage af sin Valgtid.

Hvad endelig angik det pekuniare Vederlag, som Folkethingets Medlemmer skulde have, da vedtog Statsraadet, at der skulde tillægges dem 2 Rbd. om Dagen i Diæter, saalænge Rigsdagen varer, og at Reiseomkostningerne skulde godtgjøres dem efter Regning under Thingets Revision.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 14. oktober 1848.

Aar 1848, d. 14. October, var Statsraadet samlet.

Minister Hvidt var fraværende.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelæste en allerunderdanigst Indstilling angaaende Tilveiebringelse af fornøden Assistance for Kjøbenhavns Politi m. v.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at det syntes ham at være en Nødvendighed, at Ministeriet gav Rigsforsamlingen en motiveret Fremstilling af vore udvortes Forhold. Hele Sommeren havde Mini-

steriet, netop fordi de forskjellige Anskuelse deri vare repræsenterede, staaet som en temmelig stærk Regjering; efterhaanden som Tiden for Rigsforsamlingens Sammenkaldelse nærmede sig, maatte Ministeriet tabe sig, og det laae i Sagens Natur, at det nu stod paa svagere Fødder. Staten stod i dette Øieblik med et meget svagt Ministerium, og skulde dette vinde i Kraft, maatte det være ved at gennemføre en vis bestemt Anskuelse med Kraft, det være sig nu i hvilken af to Retninger. Men det var imidlertid ikke muligt for Ministeriet i dette Øieblik at tage nogen endelig Beslutning om det Livsspørgsmaal for Danmark: Krig eller Fred; paa en Tid, da Rigsforsamlingen stod saa nær forhaanden, vilde Ministeriet paadrage sig et større Ansvar, end det kunde bære, ved at gjøre et Skridt, som kunde føre til Landets Ruin. Efter hans Formening maatte man forelægge Rigsforsamlingen Spørgsmaalet, hvadenten dette nu skulde skee direkte ved at forelægge en Udsigt over alle Forhandlinger med Udlandet og over vor hele nuværende diplomatiske Stilling eller indirekte igjennem et Finants-Budget, som naturligvis maatte være forskjelligt, eftersom det enten beregnedes paa Fred eller paa Krig. Gik da Rigsforsamlingen til Krig, saa blev det en Nødvendighed, at Ministeriet reorganiseredes.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte paa det Bestemtteste fraraade fuldstændigt at fremsætte for Rigsforsamlingen vor politiske Stilling, da man derved vilde tilføie Landet en ubodelig Skade. Blev Spørgsmaal om Krig eller Fred forelagt i en fuldstændig motiveret Fremstilling, saa havde dermed den executive Magt opgivet sig selv, og Alt var ødelagt. Rigsforsamlingens Tanke maatte komme frem, uden at Forsamlingen fik fuld Besked om den diplomatiske Stilling, og uden at Freds- og Krigsspørgsmaalet blev forelagt. Han for sit Vedkommende fremsatte ikke dette Spørgsmaal for Forsamlingen, og han forelagde den heller ikke nogen fuldstændig Forklaring om de diplomatiske Forhold.

Minister Lehmann bemærkede, at Ministeriets Kredit var udtømt; der er fra det Øieblik, Rigsforsamlingen træder sammen, intet andet Hold end den, og det er igjennem den, at der maa sættes igjennem. Der syntes ham kun at kunne være Spørgsmaal om Formen, hvorunder Forklaring om vor Stilling skulde forelægges Rigsforsamlingen, ikke om at en saadan Forklaring skulde gives. I saa Henseende havde han tænkt sig det naturligt, at Ministeriet i Throntalen udtalte sig villigt til at meddele den Adressecommittee, der maatte blive nedsat, de til

at sætte den fuldkommen ind i Situationen fornødne Oplysninger, saaledes at den kunde komme til at vide ligesaa fuld Besked om vor Stilling som Ministeriet. At der derimod under den offentlige Discussion i Rigsforsamlingen maatte iagttages den største Tilbageholdenhed med Hensyn til diplomatiske Meddelelser var selvfølgelig. Forøvrigt forekom det ham, at Ministeriet selv ikke vidste, hvorledes vor Stilling fortiden var. Udenrigsministeren havde gjentagne Gange erklæret, at hans Forhandlinger førte til Krig; ingen Efterretning fra Berlin var bleven meddeelt Statsraadet, og med Hensyn til Fredsunderhandlingerne vidste Statsraadet Intet; ikke om de skulde føres i London og ikke under hvis Forsæde.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at hvad han kunde meddeele fra Berlin ikke var Andet, end at han havde faaet et Brev fra Reedtz af 11te October, ifølge hvilket Reedtz ventede paa igjennem Stedtmann at faae at vide, om de 5 vare villige til at overtage Fælledsregjeringen for Hertugdømmerne under Vaabenstilstanden. Hvad dernæst Spørgsmaalet om Fredsunderhandlingerne angik, da presserede Palmerston paa at faae Svar paa de af ham opstillede Alternativer. Et saadant Svar havde Udenrigsministeren ikke givet; han havde i Conversation med Wynn yttret sig om de fremsatte Alternativer; og han arbeidede hen paa at faae at vide, hvad Palmerston troede, at han kunde skaffe. Han havde betroet sig til den franske Regjering, men ikke faaet Svar fra den. Banks og han havde gjensidigen udvexlet deres Meninger; han havde intet Skriftligt givet ham om Freden, og heller intet faaet. Han maatte dernæst, hvad Vaabenstilstanden angik, bede erindret, hvad ogsaa Krigsministeren havde anset for det Rigtigste, at man maatte see Tiden an, indtil der om Vinteren maatte frembyde sig nogenlunde Chance til at bryde løs; derfor skulde man nu desarmere saa temmeligt og midlertidigt lade det gaae, som det kunde, slet som det var. Den af Minister Lehmann antydede Vei for Meddelelse til Rigsforsamlingen af den diplomatiske Stilling skulde han gjerne følge, men han vilde ikke kunne give Adressecomitteen nogen Beretning om, hvad der endnu stod svævende.

Cultusministeren [Monrad] troede, at man gjorde sig Illusioner med Hensyn til Hemmeligholden af de diplomatiske Forhandlinger, og der var igrunden Intet, som ikke hele Rigsforsamlingen, naar den kom sammen, vidste ligesaa godt som Ministeriet. Man kunde ikke undgaae at meddele Adressecomitteen fuldstændig Forklaring om den

politiske Stilling, og efter den Maade, hvorpaa man da i Adressen udtrykte sig, vilde Ministeriet da kunne bedømme, om der var Anledning for det til at træde tilbage. To Ting troede han, at det hele Ministerium var enig i: at man, saaledes som Sagerne nu staae, ikke vil gaae ind i Slesvig i Vinter, og at man vil modtage den engelske Mægling og slutte Fred med betydelige Opoffrelser, navnlig med Opoffrelsen af det Kongelige Svar til den slesvig-holstenske Deputation. Han for sit Vedkommende vilde være nødt til at træde tilbage i eet af 3 Tilfælde, naar Rigsforsamlingen nemlig enten erklærede: ingen Concessioner i Vaabenstilstanden, eller: Armeen ind i Slesvig for at exequere Vaabenstilstanden, eller: hele Slesvig afstaaes.

Krigsministeren [Tscherning] yttrede, at Ministeriet burde møde Rigsforsamlingen modificeret; det var ikke Ministeriet, der regjerede, der existerede en occult Bevægelse, som gik ud paa at finde Heelstaten igjen. Han tilføjede derhos, at den hele Immediatcommission og Kongens Ord ved Revuen i Jylland vare en Erklæring om at gaae ind i Slesvig. Han maatte komme tilbage til, hvad han oftere havde sagt, at han burde afløses af en anden Krigsminister. Hvad forøvrigt de diplomatiske Meddelelser til Rigsforsamlingen angik, da maatte han være enig med Udenrigsministeren i, at det vilde være til ubodelig Skade, om Forhandlingerne og Aktstykkerne i deres fulde Nøgenhed bleve forelagte.

Cultusministeren [Monrad] maatte bemærke, at Ministeriet, ved at gaae ind paa Preussens Forslag om at tage de 5 til Fælledsregjeringen for Hertugdømmerne, havde opgivet Immediatcommissionen og var slaaet ind paa en ganske anden Vej.

Minister Lehmann yttrede, at det netop var Krigsministerens Mening, som nu var bleven Ministeriets. Det vilde være et Forræderi mod Hans Majestæt, om Ministeriet i dette Øieblik vilde gaae af; fra den første Dag af havde Kongen udtalt, at Ministeriet skulde vedblive indtil Rigsforsamlingen.

Udenrigsministeren [Knuth] forelæste de seneste fra Rusland indløbne Depescher, idet han dertil føjede sin Beklagelse over, at Ministeriet ikke strax pure havde taget imod den Döhnhoff-Reedtzske Protokol.¹⁾

Marineministeren [Zahrtmann] meddeelte, at Kanonflotillen var

¹⁾ Se nærmere herom s. 519—20.

oplagt paa 4 Baade nær, som laae ved Als, at 2 Fregatter vare oplagte, 1 laae færdig til Oplægning, og 2 laae paa Rheden. Med Hensyn til disse 2 sidste Fregatter begjærede han Statsraadets Bestemmelse for, om ogsaa de skulde oplægges.

Krigsministeren [Tscherning] tog heraf Anledning til at bemærke, at i det Øieblik, Tropperne disloceredes, var Spørgsmaalet om Krig og Fred afgjort. Til Desarmeringen burde Statsraadet ikke gribe, førend det havde for sig en Plan af en Militair, som var af en anden Anskuelse end han, og man maatte derfor atter komme tilbage paa, at han maatte afløses, hvorved Ministeriet vilde komme til at staae paa en meget bedre Fod.

Statsraadet besluttede, at de 2 paa Rheden liggende Fregatter skulde blive armerede indtil videre.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 18. oktober 1848.

Aar 1848, d. 18. October, var Statsraadet samlet.

Minister Lehmann oplæste et Concept til Aabningstalen i Rigsforsamlingen.

Efterat denne var oplæst, vedtoges det, at Ministeren, efter i denne at have gjort nogle Forandringer, atter vilde have at forelægge den i Statsraadet.

Under den i denne Anledning opstaaede Discussion blev det af Statsraadet vedtaget, at en Lov om almindelig Værnepligt af Justitsministeren blev at foranstalte udarbejdet og at forelægge Rigsforsamlingen.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at han havde antaget, at Forsamlingens Regulativ i det Væsenlige kunde grundlægges paa det, som i Provindsialstænderne tidligere havde været vedtaget, men at han ved nærmere Overveielse havde forandret sin Anskuelse, idet nemlig dette i 2 vigtige Punkter ei var anvendeligt, idet nemlig deels Fuldmagternes Verification i dette skete ved den Kongelige Commissarius, deels Præsidentens Valg antages gyldigt uden absolut Pluralitet, naar han kun havde $\frac{1}{3}$ af Stemmerne. Han fremlagde i denne Anledning et Forslag til et Regulativ.

Efterat imidlertid *Minister Hvidt* havde bemærket, at det var ham bekjendt, at flere af de Deputerede allerede havde fattet sig paa Udarbejdelsen af et Regulativ, og Statsraadet maatte være enig i, at det vilde være ønskeligt, om der kunde tilveiebringes Overeensstemmelse mellem disse Udkast, overleverede Justitsministeren sit Udkast til Minister Hvidt.

Derefter vedtoges det, at Billetter til Rigsforsamlingen under Høideligheden bleve at uddele af Ministeriet saaledes, at enhver af de Deputerede erholdt 1 Billet.

Efterat *Justitsministeren* [Bardenfleth] havde meddeelt, at de kongeligvalgte Deputerede, Conferentsraad Holm og Grosserer A. Hansen, havde undskyldt sig, vedtoges, at Nye i deres Sted vare at udvælge.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet torsdag d. 19. oktober 1848.

Aar 1848, den 19. October, var Statsraadet samlet.

Fraværende var Minister Monrad.

Conseilpræsidenten [Moltke] fremlagde og oplæste Concepten til den Tale, hvormed Rigsforsamlingen fra hans Side blev at aabne, hvorefter han meddeelte, at den tidligere fattede Plan: under Finantsministeriet af dettes og Rentekammerets Ressort at danne et Departement, der kunde være en Spire til et Ministerium for det Indre, var kommet saavidt i sin Udførelse, at Etatsraad Bang havde paataget sig Bestyrelsen af dette Departement.

Minister Lehmann gjorde opmærksom paa, at Bang for at kunne arbejde i Harmoni med Ministeriets Anskuelser maatte gjøres bekjendt med de 3 Paragrapher i det tidligere Constitutionsudkast, som angik Landboforholdene og ikke optoges ved den endelige Behandling.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte, at han ved nærmere Overveielse var kommet til den Overbeviisning, at det var nødvendigt, at Regjeringen udstedte et foreløbigt Regulativ for Rigsforsamlingen

betræffende den Virksomhed, som maatte foregaae, inden den constituerede sig. Han refererede sig navnlig til det under 4de Mai for Nationalforsamlingen i Paris udstedte Regulativ.

Statsraadet vedtog, at et saadant kort Regulativ i Forening med Ceremoniellet ved Rigsdagens Aabning skulde publiceres ved et Allerhøieste Reskript.

Derefter debatteredes Udkastet til den Tale, hvormed Conseilpræsidenten skulde aabne Rigsforsamlingen, hvilket Udkast af Statsraadet vedtoges, dog saaledes at Udtrykkene om den svenske og norske Bistand redigeredes saaledes:

»Vore Naboer have beredt sig til i Nødstilfælde at komme os til Hjælp med Vaabenmagt«, og at, hvor Talen er om den eventuelle Forhandling af Grundloven, Ordet »naar« bruges istedetfor »hvis«.

Derefter indfandt *Cultusministeren* [Monrad] sig i Statsraadet.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, at Kammerherre Reedtz havde meddeelt ham, at en Afslutning nu snart var at vente, da de 5 designerede Medlemmer af Regjeringen havde lovet at ville overtage den. Han tvivlede iøvrigt ikke om, at desuagtet Tiden vilde gaae hen med nye Overskridelser fra Modpartens og nye Underhandlinger fra vor Side. Han maatte imidlertid nu paa det Bestemteste tilraade at reducere Troppstyrken og efter Planen lægge den i Cantonnements, da den efter al Rimelighed ei vilde komme til Anvendelse i Vinter, og de betydelige Udgifter, den medførte, vilde bringe Finantserne i en saadan Tilstand, at vi ved Vaabenstilstandens Udløb ikke ville have Midler til at optræde med tilbørlig Kraft. Dersom en Hær paa 60 à 70.000 Mand i Vinterens Løb brød ind, vilde vi dog i hvert Tilfælde ei kunne modstaae den.

Krigsministeren [Tscherning] gjentog, at det var hans Anskuelse, at man burde søge Freden til enhver Priis, og at Fjendtlighederne til Foraaret ei atter skulde begyndes. Var dette imidlertid Mening, saa var det vanskeligt nu at permittere Tropperne, da nu netop Krigen skulde forberedes; han maatte derfor finde det nødvendigt, at han overlod sin Portefeuille til en anden Krigsminister, for at denne kunde have Tid til at træffe sine Forberedelser, og for at hans (Minister Tschernings) Virksomhed i Vinter ei skulde gjøre den Andens, paa en modsat Anskuelse begrundede, umulig til Foraaret.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at det forekom ham,

som om Tiden til en saadan Forholdsregel, nu da der kun var fire Dage til Rigsforsamlingen, var uheldig valgt, saameget mere som man hidtil havde været enige i at oppebie dennes Beslutning og endog at holde 2 Fregatter disponible, indtil denne kunde erholdes. Vilde man have gjort et saadant Skridt, burde det være skeet for 14 Dage [siden].

Cultusministeren [Monrad] maatte henholde sig til sine tidligere Yttringer i denne Sag samt antog det for nødvendigt at danne et Ministerium, der dog i de væsenligste Punkter var enigt; han maatte iøvrigt opfordre Krigsministeren til en bestemt Yttring om det Hensigtsmæssige eller U hensigtsmæssige i Formindskelsen af Troppestyirken.

Krigsministeren [Tscherning] gjorde opmærksom paa, at ved en Reduction vilde spares 25.000 Rbd. om Dagen, men at han iøvrigt maatte henholde sig til sin oftere yttrede Anskuelse, at man aldeles burde give sig i den mæglende Magts Hænder, hvorved man dog vilde erholde de mindst ufordeelagtige Betingelser. Han gjentog atter sit Ønske om at afgive Portefeullen.

Efterat derefter *Krigsministeren* [Tscherning] paa given Anledning havde bemærket, at man i Jylland selv af cantonnerende Tropper i 8 Dage vilde kunne samle 5.000 Mand, vedtog Statsraadet i en allerunderdanigst Indstilling: »at anbefale Hans Majestæt at dislocere Tropperne efter Planen, dog saaledes at et stabilt Corps paa 3000 Mand forblev i det sydlige Jylland«.

Derefter oplæste *Minister Lehmann* Udkastet til en Valglov, som discuteredes og vedtoges med følgende Forandringer:

At § 2 omredigeredes saaledes, at den ei kom i Strid med Grundlovens Bestemmelser, der til Valgret og Valgbarhed fordrer Indfødsret; at Recursen til Domstolene kun kunde finde Sted, naar man selv var udelukket fra sin active Borgerret, ei naar andre formeentligen Uberetligede vare optagne paa Valglisterne; og at ingen Lovbestemmelse skulde gives for, at Valgdagen skulde betragtes som en Helligdag.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 21. oktober 1848.

Aar 1848, d. 21. October, var Statsraadet samlet.

Conseilpræsidenten [Moltke] anmeldte, efterat han havde oplæst en fra Banken modtaget Skrivelse, at han havde fattet en ny Plan til det projecterede Laan, nemlig at creere Obligationer og sælge disse til den høist mulige Priis, men at han forbeholdt sig nærmere at overveie denne Plan, forinden han derom udtalte sig.

Justitsministeren [Bardenfleth] meddeelte, at Bomuldsvæver Hansen havde undskyldt sig for at give Møde, hvorefter Statsraadet besluttede, at et nyt Valg uopholdelig var at udskrive.

Efterat dernæst *Justitsministeren* [Bardenfleth] havde gjort opmærksom paa, at Kammerraad Drewsen var bleven folkevalgt, og at Conferentsraad Holm havde undskyldt sig, og at der saaledes nu fra Regjeringens Side var 3 Valg endnu at gjøre, samt efterat han havde oplæst flere Petitioner om, at Regjeringens Valg maatte falde paa forskellige Mænd, saasom: Capitain Hoffmeier, Rector Olsen, Pastor Grundtvig og Flere, besluttede Statsraadet til Valg allerunderdanigst at indstille:

Hattemager Petersen
Bøssemager Christensen og
Geheime-Arkivarius Wegener.

Hvorhos Statsraadet vedtog, saafremt yderligere Vacance maatte indtræffe, fornemmeligen at henlede Hans Majestæts Opmærksomhed paa Dispatcheur Wessely.

Justitsministeren [Bardenfleth] forelæste dernæst det for Rigsforsamlingen affattede Ceremoniel med foreløbige Regulativ, som vedtoges.

Derefter overtog *Hans Majestæt Kongen* Forsædet i Statsraadet og gav saavel Valget af de 3 nævnte Medlemmer som det af *Justitsministeren* forfattede Ceremoniel og Regulativ sit Allerhøieste Bifald.

Derefter meddeelte *Hans Majestæt*, at uagtet Indholdet af det Udkast til Allerhøistsammes Tale til Rigsforsamlingen, som var Ham forelagt, havde fundet Hans Bifald, saa havde Han dog paa de i samme indeholdte Momenter forfattet et andet Udkast, hvilket Han oplæste for Statsraadet, og hvorom Han forlangte dets Mening.

Efterat *Handelsministeren* [Bluhme] havde bemærket, at det var nødvendigt, at Retten til at opløse Forsamlingen nødvendigviis af

Kongen maatte udtales enten i dennes Tale eller i et særskilt Reskript, som da af Conseilpræsidenten kunde oplæses, bestemte *Hans Majestæt* sig til det første Alternativ, idet der efter *Krigsministerens* [Tschernings] Forslag til Hans Majestæts Tale føiedes den Sætning:

»skulde dette ikke lykkes, da er det dog ikke Min Hensigt at sætte Forfatningen i Kraft uden at forelægge den for en ny Forsamling.«

Derefter befalede *Hans Majestæt* at høre Statsraadets Mening, om de tvende Spørgsmaal om Finantserne og om Værnepligten, der foruden Grundloven vare bestemte til Gjenstand for Forsamlingens Discussion, strax skulde nævnes som saadanne, eller om man burde vente, til der i denne Henseende fra Forsamlingens Side indkom et Andragende.

Da Statsraadet enstemmigen tilraadede det Første, idet navnlig *Justitsministeren* [Bardenfleth] bemærkede, at man ved udtrykkeligen at nævne de tvende Gjenstande tydeligen udtalte, at ingen andre kunde komme under Overveielse, og *Cultusministeren* [Monrad] yttrede, at der ialtfald Intet kunde være at befrygte, naar man reserverede Opløsningsretten, tiltraadte *Hans Majestæt* denne Statsraadets Mening.

Derefter foredroge *Krigsministeren* [Tscherning] og *Marineministeren* [Zahrtmann] deres Forslag til Krigsstyrkens Formindskelse, hvilke af *Hans Majestæt* billigedes.

Derefter oplæste *Conseilpræsidenten* [Moltke] den Tale, han ved Rigsforsamlingens Aabning agtede at holde, hvilken, efterat paa *Justitsministerens* [Bardenfleths] Forslag Ordene: »afgjørende Indflydelse« vare forandrede til »medvirkende Indflydelse« og paa *Marineministerens* [Zahrtmanns] Forslag Ordet: »beseire« til »bekæmpe«, vandt *Hans Majestæts* Allerhøieste Bifald.

Derefter hævdedes Statsraadet.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet torsdag d. 26. oktober 1848.

Aar 1848, d. 26. October, var Statsraadet samlet.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte et Recit af Kammerherre Reedtz's Virksomhed, oplæste flere Skrivelser fra ham og ligeledes en

mellem Reedtz og Döhnhoff under 12. October afsluttet Protokol og en paa denne grundet Erklæring fra de 5 paatænkte Regjerings-Medlemmer, hvori de under Reservation havde vedtaget at overtage Regjeringen. Derefter meddeelte han, at Reedtz havde forlangt deres Erklæring pure, og at de ogsaa havde indrømmet dette, hvorhos han til Begrundelse heraf oplæste Protokollen, der var optagen i Gottorp ved den nye Regjerings Indsættelse.

Handelsministeren [Bluhme] gjorde opmærksom paa, at de nævnte Medlemmer ingenlunde pure havde accepteret, da de havde refereret sig til Centralmagts Bestemmelse af 16. September, som netop var baseret paa det Franckeske Forslag.¹⁾ Han kunde ei indsee Andet, end at det ene Rigtige havde været at cassere den første Erklæring og paa ingen Maade at have modtaget nogen Erklæring, der var baseret paa det d. 16de Vedtagne. Han maatte ansee det for hensigtsmæssigt at forelægge Preussen eet af 2 Alternativer, enten i Forening med Magt at effectuere Vaabenstilstanden, eller at vi fra vor Side effectuerede den i Slesvig. En saadan Afgjørelse vilde jo ei kunne skee, uden at man herfra gjorde Skridt. Han ønskede Oplysning, om Als og Ærø udtrykkeligen vare reserverede.

Udenrigsministeren [Knuth] benægtede dette og fortsatte sit Referat derhen, at baade Reedtz og Stedtmann efter den af den nye Regjering emanerede Bekjendtgjørelse havde forladt Slesvig og vare komne herover. Han havde endnu ei talt med Stedtmann, men hans Hensigt var at bevæge denne til tilligemed Reedtz at udstede en collectiv Protest. Han havde ikke meget Haab om, at denne blev efter Ønske, men han vilde dog nærmest stræbe herefter. Han vilde som hidtil gjøre denne Begivenhed til Gjenstand for Anker hos de venskabelige Magter og søge saa tydeligt som muligt at vise Modpartiets Rænker og Samvittighedsløshed.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at han aldeles maatte tiltræde det af Handelsministeren Yttrede. Den nye Regjerings Medlemmer havde ved at referere sig til den 16. September saa tydeligt udtalt

¹⁾ Med 258 stemmer mod 237 havde parlamentet i Frankfurt 16. sept. 1848 vedtaget en erklæring om, at Centralmagten i Frankfurt »direkte og ufortøvet« skulle optage fredsunderhandlinger med Danmark. Denne erklæring var at betragte som et mistillidsvotum til Preussen, der under våbenstandsforhandlingerne havde skubbet Centralmagten til side.

deres Anskuelse, at saavel deres nu foreliggende Kundgjørelse som senere Skridt i samme Retning kunne siges at være baserede paa det, som de utvetydigen have udtalt, og som Kammerherre Reedtz har modtaget som tilfredsstillende. Det forekom ham, at de handlede bona fide.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at dette dog ialtfald ei kunde siges om de Bestemmelser, der af den provisoriske Regjering vare emanerede efter 26. August, og som de havde sat i Kraft.

Krigsministeren [Tscherning] gjorde opmærksom paa, at man var berettiget til at forklare Yttringerne om Landets Repræsentation ved de tidligere Provindsialstænder.

Minister Lehmann yttrede, at Ministeriet lagde sin Ære i Reedtz's Haand, og at Reedtz var bekjendt som en meget uduelig Personlighed, hvilket han allerede tidligere havde viist ved at gaae ind paa 12 Dages Terminen for Skibenes Udlevering i Malmø.

Cultusministeren [Monrad] henledte Opmærksomheden paa, at Rigsforsamlingen var begjærlig efter Oplysninger, og at der maatte findes en Vei til at yde dem disse.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at der var 2 Ting, som Statsraadet havde at afgjøre:

- 1) Hvad der var at gjøre i det specielle Tilfælde med Hensyn paa de idag meddelte Efterretninger fra Slesvig, og
- 2) hvad der i Almindelighed med Hensyn til de tidligere militaire, finansielle og diplomatiske Foranstaltninger var at gjøre betræffende Tiden naar, og Maaden hvorpaa disse vare at meddele Rigsforsamlingen.

Betræffende det 1ste Spørgsmaal var det hans Mening, at Udenrigsministeren først skulde komme paa det Rene med Stedtmann, og dernæst dette Resultat saavelsom det tidligere Forefaldne burde snarest muligen meddeles saavel Rigsforsamlingen som hele Folket for at dæmpe den Uro, som ved disse Begivenheder var vakt. Skulde allerede idag nogen Interpellation skee, burde der svares, at Udenrigsministeren var fraværende for at conferere med Stedtmann og med de venskabelige Magters Gesandter.

Heri erklærede Statsraadet sig enigt, idet *Marineministeren* [Zahrtmann] bemærkede, at saafremt Udenrigsministeren opnaaede en collectiv Protest af Stedtmann og Reedtz, da vilde der Intet være til Hinder for, at vi tillige paa egen Haand udstedte en særskilt Protest, som

kunde være af et mere bestemt Indhold end det, som Stedtmann rimeligviis vilde indlade sig paa.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at han i Formen holdt det for hensigtsmæssigt, at Kongen som Hertug af Holsten ved Centralmagten paaankede, at en revolutionair Regjering var anerkjendt.

Dernæst sattes det 2det Punkt under Discussion.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at han maatte modsætte sig, at man valgte den Vei, at man forlangte en Committee nedsat for med denne isoleret at tage de diplomatiske Forhold under Overveielse, da derved let kunde fremkomme et lignende Misforhold som det i Frankfurt opstaaede, hvorved de diplomatiske Underhandlinger dirigeredes af 7 à 8 Personer.

Efterat Spørgsmaalet var debatteret, vedtog Statsraadet, at man maatte erfare gennem Adressecomitteen, hvad Adressens Hensigt var. Vilde denne kun udtale sin Tak til Kongen uden at udtale sig om Ministeriets Virksomhed, da burde man meddele Forsamlingen, at Ministeriet ønskede at meddele den Oplysninger igjennem en Committee, hvorefter denne i Overenskomst med Ministeriet maatte afgjøre, hvilke Oplysninger der maatte egne sig til at publiceres.

Derefter meddeelte *Udenrigsministeren* [Knuth], at han ei saae sig istand til længere at staae i Spidsen for det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Cancelli. Hans Beskjæftigelse hermed samtidigt med Udenrigsministeriet formaaede han ei at overkomme, og han havde netop nu levende følt Mangelen af en Mand, der i de slesvigske Forhold kunde fremtræde med fuldkommen Kundskab om alle de Følger, som den derværende Regjerings ulovlige Skridt vilde have. Han maatte derfor være af den Mening, at der udnævntes en Minister for disse Sager, idet kun en saadan kunde fremtræde med den behørigte aplomb.

Conseilpræsidenten [Moltke] foreslog, at Grev Carl Moltke udnævntes til holstensk Minister uden Sæde i Statsraadet, da han saaledes vilde kunne meddele Raad og Oplysninger, ogsaa de holstenske Sager *betræffende*.

Marineministeren [Zahrtmann] meente, at han burde udnævnes til slesvigsk Minister med Sæde i Statsraadet.

Justitsministeren [Bardenfleth] stemte for at udnævne ham til Minister uden Portefeuille og ad interim tildele ham de slesvigske Sager.

Minister Lehmann tiltraadte denne Mening.

Cultusministeren [Monrad] gjenkaldte, at han altid havde været mod en slesvigsk Minister og antog, at det ikke var gjørligt at optage Grev Carl Moltke i Ministeriet; ialtfald vilde han da udtræde. Han maatte desuden efter det senest Passerede antage, at dette vilde gjøre et uheldigt Indtryk i Hertugdømmerne. Han vilde foreslaae, at Conseilpræsidenten i disse Sager overtog Contrasignaturen, og at Høpfner under ham overtog disses Bestyrelse paa samme Maade, som det nu med Bang var bestemt.

Conseilpræsidenten [Moltke] motiverede og oplæste derpaa Budgettet for Aaret 1849, saaledes som han agtede at forelægge Rigsforsamlingen det.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at da Indtægterne fra Slesvig ei deri vare opførte, saa vilde det kunne vække Misforstaaelse, naar det, som Tilfældet var, kaldtes et Fredsbudget, idet man kunde forklare dette saaledes, som om man i Freden regnede paa at maatte opgive Slesvig. Han foreslog derfor før at benævne det et Krigsbudget; hvilket Statsraadet tiltraadte.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han tidligere, da man androg paa Besparelser, havde afbestilt Maskineriet til et Dampskib, som stod under Bygning paa Holmen; at Skibet i hvert Tilfælde ei kunde blive færdigt før i 1850, men at dette vilde skee endnu senere, naar nu ei Maskinen blev bestilt, og det derfor bestemte Beløb saaledes optaget i Budgettet.

Statsraadet vedtog, at dette burde skee.

Derefter meddeelte *Conseilpræsidenten* [Moltke], at Hans Majestæt havde senere tilstillet ham flere Petitioner fra de betrængte Slesvigere og deriblandt en, hvorover hans Erklæring var forlangt. Statsraadet overlod Conseilpræsidenten at affatte denne.

Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet onsdag d. 1. november 1848.

Aar 1848, d. 1. November, var Statsraadet samlet.

Præsidenten [Moltke] bragte Spørgsmaalet om Udredelsen af Diæter og Reiseomkostninger til Medlemmerne af Rigsforsamlingen paa Bane.

Statsraadet tog den Beslutning, at der skulde nedlægges Forestilling om de paagjældende Udgifters Udredelse af Finantskassen, og at Spørgsmaalet om en senere Repartition af dem skulde staa in blanco.

Paa derom af *Cultusministeren* [Monrad] gjort Spørgsmaal bemærkede *Justitsministeren* [Bardenfleth], at han efter Conference med Rigsforsamlingens Formand havde nedlagt Forestilling om, at Diæterne for Forsamlingens Medlemmer foreløbigen maatte bestemmes til 2 Rbd. daglig, og at dette var blevet allernaadigst bifaldt og derefter communiceret bemeldte Formand.

Cultusministeren [Monrad] fandt, at det Rigtige vilde have været, at Diæterne vare blevne ligesom hidtil for de Stænderdeputerede 4 Rbd. dagligt.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han, efterat Installationen af den nye Fælledsregjering for Hertugdømmerne var skeet, havde i Anledning af den Maade, hvorpaa denne Regjering var optraadt, gjort sig Umage for at faae en fælleds Protest af Reedtz og Stedtmann udfærdiget. En saadan var nu bleven bragt istand, og Stedtmann havde ikke fundet Noget imod, at den publiceredes. Stedtmann havde derefter insisteret paa at gaae tilbage til Slesvig, og da Reedtz havde meldt sig fra som Commissair, men det dog var vigtigt for den danske Regjering at have en Mand i Slesvig, fra hvem man kunde erholde Meddelelser, saalænge Stedtmann var der, saa havde Udenrigsministeren ladet Major Bülow af Generalstaben følge Stedtmann, men med det udtrykkelige Tilkjendegivende, at naar denne forlod Slesvig, hvilket kunde ventes om nogle Dage, saa var hans (Bülow's) Hverv endt. Fra Slesvig vilde Stedtmann gaae til Lauenborg for at installere den nye Regjering, der skulde bestaae af Kielmannsegge, Linstow og Susemilch. Da Udenrigsministeren ikke kjendte til disse Mænds Personlighed eller i det Hele synderligt til Forholdene i Lauenborg, havde han indstillet til Kongen, at Baron Carl Plessen maatte sendes derover for at fungere som Commissair ved Siden af Stedtmann. Han havde iøvrigt ikke kunnet give Plessen videre Instrux end i Almindelighed

at varetage Kongens Interesse og under alle Omstændigheder Intet at foretage uden under Forbehold af Kongens Ratification.

Cultusministeren [Monrad] var af den Mening, at man skulde holde Spørgsmaalet om Lauenborg aabent, da det var af Interesse at have saadanne Spørgsmaal, som man senere kunde skyde frem. Man burde derfor med Hensyn til Lauenborg gaae den Vei at faae arrangeret saa Lidet som muligt og ikke gjøre sig Umage for at faae nogen Regjering installeret der.

Da derpaa Discussionen gik over til at omhandle Spørgsmaalet om Øerne Als's og Ærøes Stilling under Vaabenstilstanden, i hvilken Henseende en Interpellation var anmeldt til Foretagelse i Rigsforsamlingen idag, bemærkede *Udenrigsministeren* [Knuth], at en Regjering i Hertugdømmerne, som kunde og vilde give fuld Garanti for Vaabenstilstandens Opfyldelse, var berettiget til at faae Civilbestyrelsen over bemeldte Øer.

Minister Lehmann opkastede det Spørgsmaal, om Fælledsregjeringen var lovligt installeret, eller om det stod den danske Regjering aabent at sige, at den ikke var conventionsmæssigt installeret.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han ikke havde paa nogen Maade billiget den paagjældende Protokol.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at Als og Ærø umuligt kunde udleveres, saalænge Vaabenstilstands-Conventionen ikke i ethvert Punkt var opfyldt.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at Udenrigsministeren maatte stille Sagen saaledes, at det aldrig, saalænge Vaabenstilstanden varede, kom til det Punkt, at Als og Ærø kunde med Ret fordres udleverede.

Marineministeren [Zahrtmann] var af samme Mening.

Krigsministeren [Tscherning] fandt ligeledes, at vi maatte see at faae det klart erkjendt, at det var en for os berettiget Modification af Vaabenstilstanden at beholde Als og Ærø, saalænge den varede.

Handelsministeren [Bluhme] og *Minister Lehmann* udtalte sig i samme Retning.

Paa derom af *Marineministeren* [Zahrtmann] gjort Spørgsmaal erklærede Statsraadet, at det skulde blive ved at gaae sin Gang med Seilskibenes Oplægning, men at Dampskibene skulde beholdes indtil videre i Activitet.

Udenrigsministeren [Knuth] foreslog med Hensyn til de diploma-

tiske Meddelelser, som han var forberedt paa at gjøre Rigsforsamlingen, at man skulde vælge den Form, at Ministeriet erklærede sig beredt til at forelægge dem for Forsamlingen som Committee, altsaa med Udelukkelse af Tilhørere og Stenographer; og det vilde da bagefter staae Forsamlingen frit for at udnævne en Special-Committee eller ikke.

Marineministeren [Zahrtmann] fandt det efter sin Overbeviisning rigtigt at forelægge de paagjældende Meddelelser for hele Forsamlingen i Form af Committee, naar det erklæredes for en Meddelelse uden Discussion.

Minister Lehmann erklærede sig af samme Mening.

Handelsministeren [Bluhme] ligesaa.

Krigsministeren [Tscherning] voterede for, at de omhandlede Meddelelser skete til en mindre Committee, idet han nemlig frygtede for, at det vilde have skadelig Indflydelse paa vor hele Stilling, naar de gjordes for den hele Forsamling, og det saaledes blev vitterligt, hvor forladte vi ere.

Cultusministeren [Monrad] voterede ligeledes for, at de paagjældende Oplysninger forelagdes for en mindre Committee, da han ansaae det for upraktisk at meddele dem til hele Forsamlingen i Form af Committee, naar det skulde skee uden Discussion.

Præsidenten [Moltke] yttrede, at uagtet det vistnok vilde tilfredsstillende Forsamlingen meest, at Meddelelserne gjordes for den i dens Heelhed under Form af Committee, troede han dog, at denne Fremgangsmaade vilde medføre saamange Forviklinger, at det var at foretrække at gjøre disse Meddelelser for en mindre Committee.

Justitsministeren [Bardenfleth] var ikke nærværende i Statsraadet ved Behandlingen af Spørgsmaalet om Formen for de diplomatiske Meddelelser.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at England trængte paa med Hensyn til Indledelsen af Fredsnegotiationer, og at han havde tænkt sig, at de skulde tage deres Begyndelse den 15. November, til hvilken Tid han ønskede selv at gaae til London for at prøve paa at faae fastsat en Freds-Basis.

Præsidenten [Moltke] formeente, at en ansvarhavende Minister aldrig burde være Negotiateur. Naar det var Ministeren selv, der negocierede, vilde han aldrig kunde skyde sig ind under, at hans Instructioner ikke gik videre end til et vist Punkt, og hans Ord under Negotiationen vilde derhos være af en saadan Vægt, at det næsten var

utænkeligt for Regjeringen deri at gjøre Forandring, uden at han kom til at gaae af som Minister.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at hvis man havde afgjort Interesse i at trainere Fredsunderhandlingerne, kunde der være Grund for, at han ikke selv skulde gaae til London; men paa den anden Side troede han, at han bedre end nogen Anden vilde kunne overbevise sig om, hvorvidt det var muligt at faae nogen taalelig Freds-Basis, og han havde Ingen at sende derover, der kunde lede Tingene paa den Maade, han havde tænkt sig som den ene rigtige.

Marineministeren [Zahrtmann] fandt det efter det constitutionelle System ikke gjørligt, at Udenrigsministeren forlod Kabinettet.

Handelsministeren [Bluhme] maatte aldeles underskrive Præsidentens Mening.

Udenrigsministeren [Knuth] gjorde opmærksom paa, at Talen her kun var om Fraværelse paa en kort Tid, og han tilføiede, at den, der kom til at gaae til London som Negociateur, blev med det Samme i Virkeligheden Minister for de udenlandske Sager. Naar han ikke kom til selv at gaae til London, maatte han forlange sin Dimission, og han maatte da bede Statsraadet være betænkt paa at have en Eftermand for ham, der kunde træde til den 15. November.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte ligesaa bestemt erklære, at han tog sin Dimission, naar Kabinettet blev uden Udenrigsminister. Det var Udenrigsministerens Sag at udnævne en Negociateur til at gaae til London, og Udenrigsministeren burde absolut være nærværende i Conseilet i det Øieblik, da den vigtigste Negociation skulde sluttes i Udlandet, og Rigsforsamlingen var samlet i Indlandet.

Cultusministeren [Monrad] kunde ikke nægte, at han i Sagen i sin Almindelighed maatte være af samme Mening som Præsidenten, at en Negociation vanskeligt drives af Udenrigsministeren selv. For ham stod det som noget aldeles Extraordinairt og Exceptionelt, at Udenrigsministeren gik bort i en saadan Mission.

Udenrigsministeren [Knuth] maatte bemærke, at Grev Reventlow var den Eneste, der skulde træde frem som Negociateur, men at han (Ministeren) ønskede at faae Leilighed til at tale om Sagerne med Palmerston og de andre Magters Repræsentanter, der, efter hvad han havde anmodet de respective Magter om, vilde blive forsynede med fornøden Instrux med Hensyn til Negociationerne.

Marineministeren [Zahrtmann] tilføiede sit Forrige, at det efter

hans Mening aldrig havde været rigtigt, at Udenrigsministeren selv var gaaet til Malmø, da den første Vaabenstilstands-Convention blev sluttet.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at det heller ikke efter Statsraadets Mening var rigtigt.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at der var Intet, han saa bittert beklagede, som at han ikke ogsaa ved den anden Vaabenstilstands-Conventions Afslutning var selv gaaet til Malmø.

Krigsministeren [Tscherning] meente, at det vilde have Forlegenheder med sig, hvis Udenrigsministeren gik til England som Negotiateur, og han vilde i den Henseende blot fremhæve, at det Første, man vilde gjøre, naar Udenrigsministeren selv kom derover, var at aftvinge ham Mere, end man ellers kunde have ventet at faae.

Cultusministeren [Monrad] fremhævede som en Betænkelighed ved, at Udenrigsministeren gik over til London, den Omstændighed, at det paa Grund af Maaden, hvorpaa Vaabenstilstanden var sluttet, vilde frembringe en vis Urolighed hos Publikum. Naar imidlertid Udenrigsministeren gjorde saa bestemt Fordring paa at reise til London paa en kort Tid, uden at det dog skulde være som Negotiateur, saa turde han ikke modsætte sig det.

Præsidenten [Moltke] maatte gjøre den Bemærkning, at naar Udenrigsministeren kom over til London paa saa vigtigt et Tidspunkt, vilde han, om det end ikke var som Negotiateur, han gik derover, dog ikke blive anset for at opholde sig der som Privatmand.

Minister Lehmann ansaae ikke Forholdet til Rigsforsamlingen for at afgive nogen afgjørende Betænkelighed mod Udenrigsministerens Fraværelse; og i den Forudsætning, at der af Statsraadet blev givet en klar og bestemt Fuldmagt med Hensyn til Fredsunderhandlingerne, fandt han sig ikke bemyndiget til at nægte sit Samtykke til, at Udenrigsministeren foretog den omspurgte Reise.

Justitsministeren [Bardenfleth] fandt det meget betænkeligt, at Udenrigsministeren var fraværende paa denne Tid. Det vilde derhos efter hans Mening være et aldeles falsk Forhold, at han var tilstede i London samtidigt med den egenlige Negotiateur; og det var netop et Spørgsmaal, om ikke Udenrigsministerens Nærværelse i London vilde føre til Indrømmelser. Han kunde heller ikke indsee, hvorfor Udenrigsministeren ansaae Spørgsmaalet om den Reise til London for at være af den Vigtighed, at det blev afgjørende med Hensyn til hans Vedbliven i sin Stilling som Minister.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han nu engang havde dannet sig den Anskuelse.

Cultusministeren [Monrad] kunde ikke nægte, at der var nogen Forbeholdenhed med Hensyn til Udenrigsministerens Grunde for hans Fordring.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte vedblive sit afgivne Votum.

Handelsministeren [Bluhme] maatte ligeledes henholde sig til sit i samme Retning afgivne Votum.

Krigsministeren [Tscherning] maatte ogsaa votere i samme Retning, skjøndt det rigtignok var en egen Ting nu at skifte Udenrigsminister.

Præsidenten [Moltke] fandt det heller ikke ønskeligt i Øieblikket at skifte Udenrigsminister, men maatte dog vedblive sit Votum.

Udenrigsministeren [Knuth] troede, at Kabinettet maatte være ham takskyldigt for, at han havde givet Anledning til, at der skete Brud paa det, og derfor blev han ved sin idag tilkjendegivne Bestemmelse om at træde ud. Han tilføjede, at hvis Ministrene vilde have en tolerabel Fred, skulde de udtræde; thi det var Ministeriet, der hindrede Freden. Han bemærkede endnu, at han, naar Reventlow skulde gaae tilbage til England, skulde medgive ham en Instruction, som han forinden skulde forelægge Statsraadet.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte bemærke, at i det Øieblik Udenrigsministeren gav Reventlow Instructionen for Negotiationerne, maatte ogsaa han selv slutte Freden.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at jo før man kunde skaffe ham remplaceret, desto hellere saae han det.

Minister Lehmann erklærede, at ved første Brud paa Kabinettet traadte han ud af det.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet torsdag d. 2. november 1848.

Aar 1848, den 2den November, var Statsraadet samlet.

Udenrigsministeren var fraværende.

Cultusministeren [Monrad] fremsatte det Spørgsmaal, om ei Embedsmænd, som havde Bestalling, vare fritagne for at udskrives, idet

han navnlig anførte, at han ikke kunde undvære mange af de Skolelærere, der vare ansatte under hans Ministerium.

Krigsministeren [Tscherning] refererede sig til den provisoriske Forordnings § 3 og bemærkede, at Embedsstanden maatte betragtes som enhver anden Stand, der lever af sit Arbeide. Iøvrigt permitterede han alle de Individier fra Armeen, som fra vedkommende Autoriteter fremlagde Attest om, at de ei kunde undværes fra deres Embedsstilling.

Derefter meddeelte *Cultusministeren* [Monrad], at der i Fredericia var en Sect, som kaldte sig de hellige Brødre og Søstre. To af disse havde indgaaet en Forbindelse for deres Præst, hvilken de ansaae for Ægteskab, men som Øvrigheden de jure maatte betragte og behandle som »forargeligt Samliv«. At tvinge dem til at entholde sig fra hverandre, vilde være Uret; at tvinge dem til Vielse, vilde være forargeligt; og at anerkjende Secten vilde formedelst Conseqventserne heraf være utilraadeligt. Her forelaae altsaa som eneste Udvei kun et borgerligt Ægteskab for at forene det Offenliges Fordringer med de Paagjældendes Samvittighed. Han maatte imidlertid bemærke, at saavel Justitsministeren som Generalprocureuren og de tvende Biskopper Mynster og Tage Müller havde udtalt sig imod et borgerligt Ægteskab.

Det var imidlertid ei hans Mening at foreslaae hverken nogen almindelig Forpligtelse eller nogen almindelig Berettigelse til at indgaae et borgerligt Ægteskab. Men han antog det rigtigst, at under Omstændigheder som de nævnte de Vedkommende mødte for Magistraten, denne iagttog alle i Lovgivningen paabudne Forpligtelser; og at derefter en Udskrift af Protokollen indførtes i Kirkebogen.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at en Resolution som den omtalte for Øieblikket vilde være høist ubetimelig. Spørgsmaalet om borgerligt Ægteskab maatte komme for under Grundlovens Debatter, og der vilde det da komme for en Dag, hvorvidt dette stemte med Nationens Anskuelse. Spørgsmaalet om disse tvende Folk var desuden ingenlunde paatrængende; deels fandt der af sørgelig Nødvendighed saamange slige Forhold Sted, med hvilke Øvrigheden maatte see igjennem Fingre af forskjellige Grunde, at dette ene ei kunde forøge Forargelsen, deels var der jo fra de Paagjældendes Side aldeles ikke yttret noget Ønske om en slig Forholdsregel.

Der var her desuden ikke Tale om et specielt Tilfælde, men det

var et Principspørgsmaal. Hidtil havde der kun existeret een gyldig Form for Ægteskab, nemlig Vielse; vilde man nu i dette Tilfælde etablere en anden Form, saa vilde man efter denne Præcedents ei kunne nægte Andre den samme Begunstigelse, saasnart de maatte attraae den. Skal denne Bestemmelse altsaa tages, saa seer han sig for sin Person ei istand til at udføre den.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at Sagen nærmest hørte under hans Ansvarlighed, og at man aabenbart berøvede ham et nødvendigt Middel til at ordne Forholdene; da han nemlig ei kunde faae noget Lovforslag indbragt desangaaende, saa maatte han dog beholde Resolutions-Veien aaben.

Minister Lehmann erklærede sig for civile Ægteskaber i Almindelighed, men holdt det for urigtigt nu at indføre dem og navnlig at anvise den fuldstændige Vei, hvorledes de vare at indgaae. Han foreslog, at ligesom i tidligere Tilfælde, hvor Folk havde erholdt Bevillinger til at ansees som Ægtefolk, saaledes ogsaa i denne Henseende det kunde forundes, efterat Justits- eller Cultusministeren, paa hvad Maade de maatte finde rigtigt, havde erhvervet sig Kundskab om Forholdene.

Krigs- [Tscherning] og *Marineministeren* [Zahrtmann] frygtede for, at en almindelig Regel i denne Henseende vilde blive en Spire til, at der vilde fremstaae mange Dissenter.

Handelsministeren [Bluhme] maatte tiltræde Minister Lehmanns Forslag, dog kun naar Vedkommende søgte en saadan Bevilling; og denne Mening tiltraadte det øvrige Statsraad, dog saaledes, at Ansvaret maatte falde paa Cultusministeren.

Udenrigsministeren [Knuth] indfandt sig i Statsraadet og berørte, at Hans Majestæt paa det Bestemtteste yttrede sig mod en Deling af Slesvig.

I Anledning af den derom opstaaede Discussion erklærede samtlige Ministre sig mod Deling af Slesvig, fremfor hvilken en større Uafhængighed af Hertugdømmet var at foretrække, paa *Cultusministeren* [Monrad] nær, som forbeholdt sin Mening herom, indtil det var bestemt, hvad der skulde forstaaes ved en saadan Uafhængighed, og hvorvidt den skulde udstrækkes.

Marineministeren [Zahrtmann] antog, at en Deling af Slesvig maatte føre til de største Ulykker og en stedsevarende Splid, han maatte derfor paa det Bestemtteste udtale sig mod en saadan, saalænge

et andet Alternativ var muligt at naae. Han maatte saameget mere være af denne Mening, som en saadan Begivenhed vilde eo ipso fritage alle garanterende Magter for deres Forpligtelser. Han maatte imidlertid, naar ingen Udvei ellers var, antage dette Alternativ for rigtigere end at føre Krigen à l'outrance.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at saafremt man ei antog Forfatningen uden Slesvigs Medvirkning, var det det samme som at søge Freden paa Basis af en Foederation med Slesvig.

Minister Lehmann antog, at Slesvig ikke vilde have Noget imod at gaae ind paa Forfatningen, og

Krigsministeren [Tscherning] var af den Anskuelse, at det, som meest havde afskrækket Hertugdømmerne fra en Forbindelse med os, vilde ophøre, naar den absolute Regjering ophørte.

Efterat dernæst *Udenrigsministeren* [Knuth] havde forlangt Statsraadets Mening om, hvorledes der var at forholde med Grev Reventlows Instrux, vedtoges, at denne burde indeholde en Deling som det andet Alternativ og saaledes forelægges Hans Majestæt til endelig Afgjørelse.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste dernæst den endelige Omarbeidelse af en Udsigt over Finantsernes Status over de Pengemidler, der vare nødvendige, og over de Veie, ad hvilke de vare at anskaffe; hvilken tiltraadtes af Statsraadet, dog saaledes at det i samme foreslaaede Laan paa 5 Millioner forøgedes til 6 Millioner.

Hvorefter Statsraadet hævdedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet fredag d. 3. november 1848.

Aar 1848, den 3die November, var Statsraadet samlet.

Justitsministeren [Bardenfleth] oplæste Hans Majestæt Kongens Resolution af 30te f. M. hvori fastsattes, at Diæter og Reiseomkostninger for Rigsforsamlingens Medlemmer kunde fastsættes efter Valglovens § 18, samt at Forsamlingen, om den ønskede nogen Forandring heri, nærmere maatte yttre sig.

Derefter forelæste *Udenrigsministeren* [Knuth] Udkastet til In-

structionen for Grev Reventlow, hvorefter han, opfordret af *Minister Lehmann* til at udtale sig om Forholdene til de andre Magter, bemærkede, at Centralmagten alene vilde tilstede Englands Virksomhed ved Underhandlingerne, hvori ogsaa Lord Palmerston var enig, men at Frankrig, Rusland og Sverrig pretendere at deeltage i Underhandlingerne; det kom altsaa an paa at menagere og benytte disse Ønsker uden at fornærme det engelske Kabinet.

Efterat dernæst *Justitsministeren* [Bardenfleth] og *Handelsministeren* [Bluhme] med Hensyn til Instructionens Indhold havde bemærket, at det var af Vigtighed, at det tydeligere udtaltes, at saafremt Delingsalternativet maatte blive nødvendigt, der da ei kunde være Tale om nogensomhelst Selvstændighed for den Danmark tilfaldende Deel, blev dette ogsaa vedtaget af Statsraadet.

Ved hvilken Leilighed *Marineministeren* [Zahrtmann] henholdt sig til sine tidligere Yttringer om Delingen.

Dernæst bemærkede *Krigsministeren* [Tscherning] og *Minister Lehmann*, at den i Instructionen indeholdte Bestemmelse, hvorefter der ved de forskjellige Stadier, hvortil Underhandlingen rykkede frem, skulde affattes særskilte Protokoller, som skulde hjemsendes for at ratihaberes, vilde tilveiebringe en skadelig Forhaling i Underhandlingerne, hvorimod man paa den anden Side ei udsatte sig for Noget ved at give Grev Reventlow frie Hænder, da han dog altid, naar Underhandlingerne kom til et tvivlsomt Punkt, vilde af sig selv indhente nærmere Forholdsregler.

Hvilken Mening Statsraadet ligeledes tiltraadte og bestemte, at en Fredsbasis vel foreløbigen skulde søges, men ei som noget marqueret Moment, hvorimod forøvrigt Fredsunderhandlingerne uno tenore vare at fortsætte.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han saameget mere maatte tiltræde den Mening, at en saadan marqueret Fredsbasis var uheldig, da Tydskland upaatvivlelig strax vilde modtage den, men ligesom hidtil bringe nye Forviklinger tilveie ved at paaskyde Umuligheden af dens Udførelse.

Skulde Underhandlingerne ei lykkes paa nogen af de anførte Betingelser, da saae han ingen Udvei til Foraaret uden fornyet Krig, medmindre Nogen vilde opstille det 3die Alternativ: et Slesvig-Holsten.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at han ingenlunde kunde inklade sig paa dette Alternativ, men at han ikkun gav dette

Votum, fordi Ministeriet efter hans Formening ei kunde gaae videre, end skeet var, uden Folkets Fuldmagt. Iøvrigt var det hans Formening, at Delingen af Slesvig var aldeles utilraadelig og uforsvarlig, og at Danmark var bedre tjent med et Slesvig-Holsten end med et deelt Slesvig, hvis danske Deel aldrig vilde lade sig incorporere i Kongeriget og meget snart vilde sluttes til Tydskland.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at Delingen allerede var en Betingelse, hvorpaa han kun gik ind som paa det Alleryderste. Til et Slesvig-Holsten kunde han ei give sin Stemme.

Udenrigsministeren [Knuth] erklærede sig ligeledes aldeles imod dette Alternativ og bemærkede, at Grev Reventlow maatte være at instruere derhen, at saafremt Underhandlingerne ei lykkedes, da maatte hans Bestræbelser gaae ud paa at uddrage dem indtil den Aarstid, hvor vi vare istand til at fornye Krigen.

Krigsministeren [Tscherning] ansaae det rigtigst aldeles at overlade Lord Palmerston Fredens Betingelser, da han antog, at de i dette Tilfælde vilde blive de muligst fordeelagtige, som under nærværende Omstændigheder vare at naae. Han antog et Slesvig-Holsten for en mindre Ulykke end Krigens Fornyelse, i hvilket sidste Tilfælde han gjentog at ville tage sin Dimission, da han ei kunde indlade sig paa at udføre de terroristiske Forholdsregler, som denne vilde gjøre nødvendige.

Statsraadets øvrige Medlemmer tiltraadte Conseilpræsidentens Mening.

Udenrigsministeren [Knuth] gjorde opmærksom paa, at det var nødvendigt i selve Fredsbetingelserne at bestemme den finantsielle Liqvidation, da denne ellers senere vilde medføre nye Forviklinger.

Marineministeren [Zahrtmann] androg paa, at dette maatte fremsættes som en udtrykkelig Betingelse til Lord Palmerston med det Tilføiende, at vi indsaae, at naar dette ei skete, da vilde hele Fredslutningen være forgjæves.

Statsraadet vedtog, at en Finants-Embedsmand burde sendes til Grev Reventlows Assistance ved Afslutningen.

Efterat dernæst *Justitsministeren* [Bardenfleth] atter havde udtalt, at han foretrak enhver Betingelse, hvorunder vi beholdt hele Slesvig, for en Deling, men at han ei var istand til at fraraade Hans Majestæt dette, naar enhver Bestræbelse for Fred paa andre Betingelser var forgjæves, men at han i saa Tilfælde maatte indgive sin Dimission, og

efterat *Conseilpræsidenten* [Moltke] og *Handelsministeren* [Bluhme] havde tiltraadt denne Yttring, vedtoges paa *Udenrigsministerens* [Knuths] Forslag, at Grev Reventlow skulde tilkaldes i Statsraadet, for at han kunde meddele sine Anskuelser, og nærmere, end ved Instruxen var muligt, gjøres bekendt med Statsraadets.

Hvorefter Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 4. november 1848.

Aar 1848, den 4de November, var Statsraadet samlet.

Conseilpræsidenten [Moltke] forelæste et Allerhøieste Reskript, som han samme Dags Morgen havde modtaget, og hvorved det paalægges ham uden Ophold at sammenkalde Ministrene for at deliberere over, hvad der med Hensyn til under Vaabenstilstanden at sikkre Øerne Als og Ærø, m. v., maatte være at foretage.

Bemeldte Reskript toges til Protokollens Følge.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at den nuværende Besætning paa Als ikke var saa ringe, idet der foruden de 2000 Mand regulære Tropper var Landstormen og desuden ogsaa nu 400 Mand, som vare hjemforløvede fra 10de Bataillon og ved given Leilighed strax kunde træde i Gevær, da de havde hjembragt deres fulde Armatur. En større Styrke paa Øen vilde ikke hjælpe; thi agtede man i Vinterens Løb at angribe Øen, saa gjorde man det ved at beskyde Sønderborg, idet der nemlig i det Øiemed kunde, naar vi ikke vare berettigede til at holde Brohovedet besat og ikke havde Bro over til den anden Side, uhindret kjøres Skyts op; og til at møde Faren for et saadant Bombardement nyttede det ikke at anlægge fortificatoriske Værker paa Als. Men iøvrigt kunde der fra Hertugdømmernes Side ikke tænkes paa et Krigsforetagende mod Als, naar dette ikke skete i Forbindelse med Tydskerne.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at Skirner og Mercurius allerede laae ved Als og vare bestemte til at blive der i Vinter; Hekla gik idag fra Nyborg derover, og Geiser laae færdig til at gaae afsted, naar dette besluttedes.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at der absolut burde sendes en Commission over til Ærø og gjøres Noget for denne Øes Befolkning.

Efter nogen yderligere Discussion blev det derpaa vedtaget, at den ved det Allerhøieste Reskript affordrede Betænkning skulde gaae ud paa:

- 1) At der ikke kan være Spørgsmaal om Henlæggelse af Øerne Als og Ærø under den for Hertugdømmerne indsatte fælleds Regjering, saalænge Vaabenstilstands-Conventionen ikke i alle dens Punkter er nøiagtig opfyldt, og at det saameget mindre vilde kunne forsvares forinden at opgive Bestyrelsen over disse Øer, som den Maade, hvorpaa hiin Regjering strax fra Begyndelsen af er traadt op, lader befrygte, at et saadant Skridt kun vilde have sørgelige Følger, samt at i Samklang med denne Statsraadets Anskuelse stode ogsaa de Skridt, som deels allerede før bemeldte Regjerings Indsættelse og deels senere ere fra Udenrigsministerens Side gjorte for begge disse Øers Vedkommende, og at Paastanden om deres Forbliven under dansk Bestyrelse, saalænge ikke den sluttede Convention er i alle Maader bleven overholdt, er fra vor Side bleven opstillet som Noget, der fulgte af sig selv, og som vi paa ingen Maade kunde opgive.
- 2) At Statsraadet maa være af den bestemte Formening, at enhver Forøgelse af de paa Als liggende Tropper udover det Antal, der er bestemt i Conventionen, vilde være et ligefremt Brud paa denne; og at ligesom der heller ikke kan skjønnes at være nogen øieblikkelig Trang forhaanden til at forøge Besætningen paa Als for derved at sikre Øen mod et muligt Angreb, idet nemlig den fortiden derværende Styrke af Landtropper maa i Forbindelse med de til Øen nu hjemforløvede 400 Mand af 10de Linie-Infanteribataillon, der, da de have hjembragt deres fulde Armatur, ville kunne være rede til i paakommende Tilfælde strax at træde under Gevær, og med den paa Øen organiserede Folkevæbning, samt med det Søforsvar, som deels allerede er, deels uopholdelig vil blive placeret ved Øen (Skirner, Mercurius, Hekla og Geiser) ansees tilstrækkelig til, saalænge der er aabent Vand, at modstaae et sligt Angreb, saaledes vil der ialtfald, saafremt det længere ud paa Vinteren skulde vise sig at gjøres behov, være Leilighed til i kort Tid at faae det fornødne Troppcorps ført over fra Fyen.

- 3) At Udenrigsministeren allerede har truffet de til paa en solenn Maade at gjøre vitterligt for Europa, hvorledes Vaabenstilstands-Conventionen er fra tydsk Side bleven tilsidesat i alle Retninger, fornødne Forberedelser, og at saa snart disse ere tilendebragte, hvilket kan ventes om nogle faa Dage, det Fornødne om dette Punkt nærmere vil blive allerunderdanigst foredraget. Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Aftenmøde i statsrådet lørdag d. 4. november 1848.

Samme Dags Aften var Statsraadet atter samlet.

Justitsministeren [Bardenfleth] refererede Udkast til en Forordning om almindelig Værnepligt, idet han foreløbigen bemærkede, at han paa Grund af den Hurtighed, i hvilken dette Udkast var blevet til, selv kun havde kunnet tage liden Deel i dets Affattelse og derfor heller ikke havde kunnet give Udkastet den kortere og concisere Form, som han vilde have anseet ønskelig, og som ei heller paa Sagens nuværende Stadium lod sig tilveiebringe.

Med Hensyn til §§ 1 og 2 vedtoges det, at der istedetfor »de, som ere fødte i Udlandet« skulde sættes »Udlændinge«.

I Henseende til § 6 urgerede *Cultusministeren* [Monrad] paa Skolelærernes Fritagelse og det for Tjenestens Skyld, eftersom flere Skoler ellers vilde komme til at staae ledige, da mange Skolelærer-Embeder ere saa ringe aflagte, at det vilde være vanskeligt at faae Nogen til midlertidigt at overtage dem.

Ved Afstemningen erklærede *Handelsministeren* [Bluhme], *Udenrigsministeren* [Knuth], *Krigsministeren* [Tscherning], *Marineministeren* [Zahrtmann] og *Minister Lehmann* sig for, at den hele § (med Undtagelse af den Passus om Ordinerede, hvilken ikke var indbefattet under Afstemningen) skulde udgaae, hvorimod *Conseilpræsidenten* [Moltke], *Cultusministeren* [Monrad] og *Justitsministeren* [Bardenfleth] voterede for, at den skulde blive staaende.

Efter dette Resultat af Afstemningen formeente *Cultusministeren* [Monrad], at ogsaa den Passus om Ordineredes Fritagelse burde bortfalde, idet han tilføjede, at han, saasnart Udkastet var emaneret, vilde

lade en Bestemmelse udgaae om, at Ingen kan blive ordineret, før han har opfyldt sin Værnepligt.

Statsraadets øvrige Medlemmer erklærede sig imidlertid for, at denne Passus skulde blive staaende.

Ved § 7 foreslog *Krigsministeren* [Tscherning] en Tilføjning om, at de Paagjældende skulde kunne udbydes til Arbejdscompagnier, idet han fandt det synderligt, at de skulde belønnes med Fritagelse for Værnepligt.

Cultusministeren [Monrad] fandt det uheldigt, at det Offenlige skulde lade de omhandlede Personers Straf, efterat de havde udstaaet den, fortsætte ved en Sondring mellem dem og de øvrige Soldater.

Ved Voteringen tiltraadte *Handelsministeren* [Bluhme], *Marineministeren* [Zahrtmann] og *Minister Lehmann* Krigsministerens Forslag; *Conseilpræsidenten* [Moltke], *Justitsministeren* [Bardenfleth] og *Cultusministeren* [Monrad] erklærede sig imod det.

Med Hensyn til §§ 16, 17 og 18 blev Statsraadet enigt om, at den Enumeration, der fandtes i § 16, skulde bortfalde.

Krigsministeren [Tscherning] foreslog dernæst, at i Fredstid skulde Enhver kunne forlange Udsættelse med Opfyldelsen af sin Værnepligt; medens derimod *Cultusministeren* [Monrad] proponerede, at saadan Udsættelse kun skulde tilstaaes dem, i hvis Livsstilling Værnepligtens Opfyldelse vilde gribe forstyrrende ind.

Handelsministeren [Bluhme], *Marineministeren* [Zahrtmann] og *Minister Lehmann* tiltraadte Krigsministerens Forslag; *Conseilpræsidenten* [Moltke] og *Justitsministeren* [Bardenfleth] *Cultusministerens*.

Krigsministeren [Tscherning], *Handelsministeren* [Bluhme] og *Conseilpræsidenten* [Moltke] voterede dernæst for, at Udsættelse af Værnepligten kun skulde skee indtil det 24de Aar, hvorimod *Justitsministeren* [Bardenfleth], *Cultusministeren* [Monrad], *Marineministeren* [Zahrtmann] og *Minister Lehmann* stemmede for, at Udsættelsen skulde kunne skee indtil det 25de Aar.

Ved § 22 blev Statsraadet enigt om, at Tjenestepligten skulde blive, som den nu er, dog at Skolen ikke regnes med; samt at Tjenestetiden skulde regnes fra Udskrivningsaaaret, uden Hensyn til naar Indkaldelsen til Tjenesten finder Sted.

Hvad angaaer § 25, der indrømmede uindskrænket Frihed til at

reise til Udlandet, uanseet at den Paagjældende endnu ikke havde opfyldt sin Værnepligt m. m., da voterede *Krigsministeren* [Tscherning], *Marineministeren* [Zahrtmann], *Handelsministeren* [Bluhme], *Minister Lehmann* og *Cultusministeren* [Monrad] for, at §'en skulde udgaae; medens derimod *Conseilpræsidenten* [Moltke] og *Justitsministeren* [Bardenfleth] erklærede sig for, at den skulde blive staaende.

Med Hensyn til § 26 foreslog *Krigsministeren* [Tscherning]: 1) at den i §'en gjorde Forskjel mellem Freds- og Krigstid skulde bortfalde; 2) at Ordene »ved samme Vaabenart« skulde udgaae; 3) at Prøvetiden for Stillingmanden skulde være 3 Maaneder.

De tvende første Forslag tiltraadtes af Statsraadet. For det 3die Forslag erklærede sig *Cultusministeren* [Monrad] og *Minister Lehmann*, medens *Conseilpræsidenten* [Moltke], *Justitsministeren* [Bardenfleth], *Handelsministeren* [Bluhme] og *Marineministeren* [Zahrtmann] voterede for, at det skulde forblive ved Udkastets Bestemmelse om en Prøvetid af 4 Uger.

Ved § 28 besluttedes det paa *Cultusministerens* [Monrads] Forslag, at der skulde tilføies, at al senere Bytning skeer ved Corpserne.

I Hensende til § 31 vedtoges, at hvad §'en indeholdt, om at tage Hensyn til den huuslige Stilling, skulde udgaae.

§ 37 vedtoges at skulle forandres i Overeensstemmelse med, hvad der var besluttet med Hensyn til § 25; hvorhos det bestemtes, at Mulkten kun skulde indtræde, naar den Vedkommende ikke var at finde ved Indkaldelsen.

§ 41 vedtoges at skulle modificeres derhen, at Tjeneste ved Brandcorpset skal som en Communalbyrde, ogsaa naar Nødvendigheden kræver det, kunne affordres dem, der henhøre til den staaende Hær.

§ 55 besluttedes at skulle udgaae.

Da Udenrigsministeren ikke længere var nærværende, oplæste *Conseilpræsidenten* [Moltke] paa hans Vegne Udkast til 2de Instruxer, den ene for Dirckinck-Holmfeld, som var sendt til Frankfurt, og den anden for Bülow, som var sendt til Hertugdømmerne.

Statsraadet besluttede, at det i begge Instruxer skulde bestemt udtales, at den nuværende Regjering i Hertugdømmerne ved sin Fremgangsmaade allerede havde gjort det umuligt, saalænge den bestod, at lade Bestyrelsen over Als og Ærø gaae over til den; hvorhos Statsraadet fandt det meget misligt, at der i disse Instruxer igjen blev slaet ind

paa den Vei, at der fra dansk Side skulde vælges 2 Medlemmer af den fælleds Regjering og fra tydsk Side andre 2.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet mandag d. 6. november 1848.

Aar 1848, d. 6te November, var Statsraadet samlet.

Conseilpræsidenten [Moltke] oplæste en allerunderdanigst Indstilling angaaende Ordningen af det islandske Departement.

Udenrigsministeren [Knuth] gjentog sin tidligere Begjæring om at fritages for Bestyrelsen af det Slesvig-Holsten-Lauenborgske Cancelli, idet han tilføiede, at naar dette ei tilstodes ham, saae han sig nødt til ogsaa at bede om sin Dimission som Udenrigsminister. Han bemærkede, at han aldeles ad interim i sin Tid havde modtaget det, for at der kunde existere en Autoritet til at hindre Bortbringelsen af Cancelliets Archiv, som dengang ansaaes for at være intenderet.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede efter nogen Discussion, at det neppe under nuværende Forhold kunde være passende at udnævne en Minister enten for Slesvig-Holsten-Lauenborg eller for Slesvig alene, men at den rigtigste Maade vilde være, at en Direktør udnævntes under Contrasignatur af en Minister, hvilket Hverv det forekom ham, at Udenrigsministeren kunde bibeholde.

Da *Udenrigsministeren* [Knuth] havde meddeelt sine Grunde, hvorfor han ei kunde overtage dette Hverv, og *Conseilpræsidenten* [Moltke], *Justitsministeren* [Bardenfleth], *Handelsministeren* [Bluhme], *Cultusministeren* [Monrad] og *Minister Lehmann* vare opfordrede til at modtage det, men de fire Sidstnævnte havde anført de Grunde, der ei gjorde dem Overtagelsen mulig, bemærkede *Conseilpræsidenten* [Moltke], at han længe og ofte havde beskjæftiget sig med Hertugdømmernes Sager og saaledes ei troede det umuligt at overtage dem. Han vilde derfor nærmere overtænke det, men forbeholdt sig selv at vælge Direktøren for dette Departement.

Derefter oplæste *Udenrigsministeren* [Knuth] den endelige Instrux for Grev Reventlow, som vedtoges.

Statsraadet hævedes.

A. W. Moltke.

*/ Paa Etatsraad Lundings Vegne
J. Liebe.*

Møde i statsrådet onsdag d. 8. november 1848.

Aar 1848, d. 8de November, var Statsraadet samlet.

Udenrigsministeren [Knuth] meddeelte, at han for Hans Majestæt havde fremsat Hovedtrækkene i den af Statsraadet til Forelæggelse vedtagne Instrux for Grev Reventlow. Hans Majestæt havde svaret, at han paa ingen Maade vilde bifalde den; han vilde, at Selvstændigheden skulde opstilles som det eneste Alternativ; bagved dette maatte staae Krig; Deling vilde han paa ingen Maade gaae ind paa. Udenrigsministeren forestillede Hans Majestæt, at naar han vilde følge den Politik, maatte han see sig om efter en anden Udenrigsminister, som vilde prøve paa at gennemføre den. At udslette af Instruxen Alt om Deling og lade Reventlow, naar det ei vilde gaae med at faae Selvstændigheden til Basis, indhente yderligere Instruction, kunde Udenrigsministeren ikke give sit Samtykke til, deels fordi Reventlow, naar han havde Selvstændigheden som det eneste Alternativ, meget let kunde komme ind paa en slesvig-holstensk Forbindelse, og deels fordi Regjeringen vilde være compromitteret ved den Uvished, hvori man lod Reventlow. Hertil kom, at Enhver, som traadte i Udenrigsministerens Plads, vilde bebreide ham, at han havde ladet Øieblikket gaae unyttet hen, og endelig maatte han endnu gjøre opmærksom paa, at det nuværende Moment var yderst heldigt for en ny Udenrigsminister til at træde til.

Minister Lehmann bemærkede, at han skulde gjøre Sit til i allerhøieste Grad at bestyrke Udenrigsministeren i den tagne Beslutning, saameget mere som han ansaae Deling for den eneste ønskelige Løsning. Rigsdagen var fortiden samlet, Forfatnings-Udkastet var forelagt, alle af Regjeringen paatænkte Forslag vare fremlagte; Alt hvad der i Danmark kunde tilveiebringes af Magt og Myndighed var tilstede, og Kongen kunde ikke være i Forlegenhed. Øieblikket var for Staten og Kongen ønskeligt til at foretage en Forandring med Ministeriet. Idet han altsaa haabede, at Udenrigsministeren vilde staae fast i sin Beslutning, og idet han forbeholdt sig at slutte sig til ham, henstillede han, om det ikke vilde være smukkeste, at da de to Alternativer vare eenstemmigt vedtagne af Statsraadet, dette ogsaa in totum fratraadte, hvilket ikke vilde udelukke nogle af dets Medlemmer fra at træde ind igjen.

Præsidenten [Moltke] maatte ansee det rigtigst, inden noget Skridt foretoges, at oppebie Hans Majestæts skriftlige Resolution med Hensyn til den omhandlede Instrux.

Krigsministeren [Tscherning] var enig med Minister Lehmann, kun at for ham var Selvstændigheden det Principale. Man burde ikke friste Kongen til at opgive den Tanke, som han saa ofte havde udtalt, som laae saa dybt hos ham, og som han deelte med saamange Andre; thi hvis Reventlow kom til at reise med den Overtydning, at Kongen kun havde cederet for Statsraadet med Hensyn til en øieblikkelig Vanskelighed, saa vilde dog Instruxen ikke faae for ham den rette Betydning, og han vilde handle især efter det, som havde været den Kongelige Indskydelse.

Minister Lehmann gjentog, at han troede, at det var i Landets Interesse, at dette Ministerium nu resignerede, og at nye og friske Kræfter kom istedet.

Cultusministeren [Monrad] maatte dog finde, at Præsidenten havde fuldkommen Ret i, at Statsraadet ikke kunde gaae efter en mundlig Yttring af Kongen.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at Kongens Svar var aldeles bestemt. Han maatte bede om, at man ikke søgte at faae Kongen ind paa Noget, hvorved Reventlow vilde komme til at gaae bort med det Indtryk, at han fik sin Instrux umiddelbart fra Kongen, og Udenrigsministeren komme til at staae som en Skygge.

Marineministeren [Zahrtmann] yttrede, at hvis det var Tilfældet, at Kongen ikke kom i Forlegenhed ved, at Ministeriet i dette Øieblik gik af, tiltraadte ogsaa han Minister Lehmanns Mening.

Justitsministeren [Bardenfleth] troede ikke, at det vilde blive umuligt at faae Kongen til at gaae ind paa Delingen, naar det kom saavidt, at Nødvendigheden herfor viste sig.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at naar vi ikke kunde overlade vor Underhandler i London at bruge Forholdene, som han bedst kunde, kunde vi ikke bruge ham til Underhandler; og efterat Ministeriet havde stillet det frem som en Nødvendighed, at Deling fremsættes i Instruxen som det andet Alternativ, kunde Ministeriet ikke nu blive staaende. Udenrigsministeren havde erklæret, at han var kommen til den Overbeviisning, at han maatte trække sig tilbage, og Krigsministeren kunde ikke Andet end slutte sig til ham.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at det forekom ham, at der her var Qvæstion om, hvorledes den Kongelige Resolution var falden paa Udenrigsministerens Forestilling; og denne Resolution maatte derfor dog først have i saadan Form, at den kunde tages ad acta.

Han erkjendte iøvrigt fuldkomment, hvad der talte mod en Instruction, hvor Selvstændigheden var opstillet som eneste Alternativ, saaledes at, naar den ikke kunde opnaaes, skulde yderligere Instruction indhentes; men hvad det imidlertid dog herved kom an paa var, om noget Betydeligt risikeredes ved at give en saadan Instrux, og dette troede han ikke at kunne bedømme, forinden han havde hørt Reventlow yttre sig derover. Han meente altsaa, at man skulde oppebie Kongens skriftlige Resolution og derpaa, inden Videre foretoges, først høre Reventlow yttre sig for Statsraadet.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at der tabtes Meget ved, at det kom til at trække hen med Reventlows Afreise. Kongen havde sagt, at han havde som absolut Konge givet Reventlow sin Befaling med Hensyn til Fredsunderhandlingerne, og at den vilde Reventlow rette sig efter. Han (Udenrigsministeren) havde forhen anført de Grunde, hvorfor han troede, at det vilde være til stor Skade, naar Selvstændigheden blev opstillet som eneste Basis, og han maatte gjentagende erklære, at enten skulde den forelagte Instrux pure approberes, eller han gik.

Krigsministeren [Tscherning] formeente, at man ikke skulde underhandle med Kongen; det vilde ikke føre til Noget, og det Samme gjaldt om Underhandling med Reventlow.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at Statsraadets Medlemmer syntes at være enige i Hovedsagen, men han maatte gjentage, at man ikke kunde gaae efter den mundlige Yttring af Kongen.

Statsraadet blev derpaa enigt om at oppebie den skriftlige Kongelige Resolution.

Det udtaltes derhos som ønskeligt, at Præsidenten og Udenrigsministeren idag toge ud til Frederiksborg for at fremskynde Afgivelsen af bemeldte Resolution.

Mødet blev derpaa hævet.

J. Liebe.

Møde i statsrådet torsdag d. 9. november 1848.

Aar 1848, d. 9de November, var Statsraadet samlet.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at han efter Udenrigsministerens Ønske havde sammenkaldt Statsraadet idag, for at den i forrige Møde forhandlede Sag kunde continueres, idet han derhos tillige havde

efter Udenrigsministerens Ønske og i Henhold til, hvad af Statsraadet allerede tidligere var vedtaget, anmodet den danske Gesandt i London, Grev Reventlow, om idag at møde i Statsraadet.

Grev Reventlow blev derefter af Præsidenten introduceret.

Udenrigsministeren [Knuth] tilbagekaldte i Grev Reventlows Erin- dring, at han, kort førend Greven forlod London, havde tilskrevet ham et Brev, hvori han anmodede ham om at see at faae at vide hos Lord Palmerston, hvilken Fred denne troede at kunne skaffe os; i hvilket Brev Udenrigsministeren tillige var gaaet ind paa de flere Freds- Alternativer, hvorom der kunde være Tale, og af hvilke han havde fremhævet Slesvigs Selvstændighed som det Principale. Udenrigsmini- steren tilføiede, at da der nu var Spørgsmaal om at forelægge Hans Majestæt en Instrux for Greven med Hensyn til Freds-Underhandlin- gerne, saa maatte han ønske, at Greven vilde meddele Statsraadet de Oplysninger, han maatte kunne give om Lord Palmerstons Anskuelser i fornævnte Henseende, med hvad Videre dermed staaer i Forbindelse.

Grev Reventlow tog derefter Ordet og bemærkede, at det af Uden- rigsministeren omtalte Brev kom ham tilhænde paa det Tidspunkt, da han havde faaet Ordre til saa skaansomt som muligt at gjøre Lord Palmerston det indlysende, at Lordens Mediation ansaaes endt; hvil- ken sidste Meddelelse Lorden iøvrigt tog med al mulig Moderation, og uden at der var at mærke Noget til, at han i den Anledning skulde føle sig stødt eller ubehagelig berørt, idet han derhos yttrede, at han troede, at Danmark satte for stor Tillid til de andre Magter, og at han ikke skulde gjøre Noget imod Danmark.

Efterat Grev Reventlow derpaa havde oplæst Udenrigsministerens ovenberørte Brev, dateret 5te October, vedblev han, idet han yttrede, at saasomt han modtog dette Brev, begav han sig strax til Lord Pal- merston og oversatte Brevet ordret for ham. Lorden svarede, at han ikke havde givet Cowley Ordre til at pressere Slesvigs Selvstændighed. Greven lagde Udenrigsministerens Brev til Basis for sin Underhold- ning med Lorden, og dette Brev gjorde en overordenlig heldig Virk- ning paa dennes Stemning. Da Greven talte om Delingen, saa blev han afbrudt af Lorden, idet denne sagde, at den danske Regjering ikke længere ønskede en Deling, og at han fra den engelske Gesandt i Kjø- benhavn vidste, at det, efter hvad den danske Udenrigsminister havde yttret for ham, var Selvstændigheden, som denne især ønskede. Greven omtalte ved denne Leilighed Linien sydfor Flensborg og Husum; og

Palmerston indrømmede da, at han kunde indsee, at Danmark for Udførselens Skyld ikke kunde taale Berøvelsen af den eneste Havn paa Vestkysten. »Kun det vil jeg sige«, tilføiede Greven her i sit mundlige Foredrag for Statsraadet, »at Flensborg allerede laae i det Nordlige for Linien, og at Lorden var paa Veie til at indsee Nødvendigheden af, at ogsaa Husum kom til at ligge nordfor Linien.« »Jeg sagde til Lorden«, vedblev Greven, »at jeg tog det Ubehagelige, dette pis-aller, først, for derefter at styre over paa Uafhængigheden«. Lorden havde her den Betænkelighed, om man kunde faae Tydskland til at gaae ind paa denne, da Tydskland vilde sige, at det ved den Intet havde naaet.« »Lord Palmerston er sikkerlig stemt for Selvstændigheden« fortsatte Greven; »han er i dette Øieblik aldeles stemt for Uafhængigheden af Slesvig, det er den, han vil virke for. Jeg troer ikke, at det er nogen absolut Fornødenhed for mig ved de forestaaende Fredsunderhandlinger at tale om Delingen, skjøndt det sikkert er ønskeligt, at jeg kan sige, at ethvert Forslag af den Art vil blive drøftet og prøvet. Mit Ærinde fra Lord Palmerston er egenlig at bede min Regjering om et Forslag til Slesvigs Selvstændighed. Hvilken Delingen end bliver, siger han, at Magterne, naar Slesvig bliver deelt, ikke opfylde deres Garanti. Han ønsker Intet mere end ingen Deling; men hellere end vikle England i Krig, lader han maaskee, jeg veed det ikke, saalænge dette har større Interesse for ham i Englands Vægtskaal end at maintainere en Magt, Garantien uopfyldt. Paa Preussen har han altid seet med Ængstelighed.

Lord Palmerston har, sluttede Grev Reventlow sit Foredrag, selv sagt mig, det var hans Afskedsord, at jeg skulde Intet overile. Selv hvis det ved Underhandlingerne ikke lykkes med Slesvigs Selvstændighed, vil der altsaa endnu være Tid. Lorden sagde mig, at han hvert Øieblik ventede at erfare Wiens Indtagelse og Keiserens Magts Gjenoprettelse; paa en Bemærkning, jeg i den Anledning gjorde, svarede han, at det, saalænge Alt i Tydskland endnu laae i det Uvisse, var vanskeligt at vide, med hvem vi skulde underhandle, men derfor skulde vi ikke lægge Hænderne i Skjødet, og han ønskede, at jeg gik hjem til min Regjering for at bringe ham en Plan, han kunde forelægge i Frankfurt.«

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at hvad, Grev Reventlow nu havde sagt, egenlig gjorde hans (Handelsministerens) Spørgsmaal overflødigt. Han havde dannet sig den Formening, at Reventlow var

sendt herover for at bringe tilbage et categorisk Svar om Delingen; han vilde nu spørge Reventlow, om der vilde opstaae nogen diplomatisk Vanskelighed af, at den Instruction, der gaves ham, kun kommer til at lyde paa Selvstændigheden, saaledes at hvis ikke Fred kunde opnaaes paa denne Basis, først nærmere Instruction skulde indhentes.

Grev Reventlow svarede, at han ikke var sendt i det af Handelsministeren nævnte Øiemed, og at der ingen Fare er for at sætte vor Sag slettere, naar der i hans Instrux kun fremsættes Selvstændigheden som Basis. Han troede, at i Instruxen den Passus om Delingen meget godt kunde forandres derhen, at han instrueredes om under ingen Omstændigheder at afbryde Freds-Underhandlingerne, men bemyndigedes til at tage ethvert Forslag om en anden Basis end Selvstændigheden ad referendum.

Minister Lehmann indvendte, at da Slesvigs Deling er den Idee, som fra første Øieblik har foresvævet som Basis for Freden, saa kan man ikke sige, naar vi saaledes have havt Tid til at overveie den, at det, naar den nu kommer frem under Freds-Underhandlingerne, er en ny Idee, som skal tages ad referendum.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at Spørgsmaalet, hvorom Sagen dreiede sig, var, om Grev Reventlows Stilling som Underhandler vilde være bedre, naar han kunde sige til Lord Palmerston, at den danske Regjering overlod Lorden Rigets Skjæbne og bad ham gjøre Alt for Selvstændigheden af Slesvig, men hvis han ikke kunde skaffe Fred paa denne Basis, og da det var os vigtigt at faae Fred, ogsaa overlod ham at tilveiebringe Fred paa en Delings-Basis. Justitsministeren rettede derfor det Spørgsmaal til Reventlow, om han troede, at han snarere vilde kunne paa den Maade skaffe os Slesvigs Selvstændighed, end om han instrueredes om at tage ethvert Forslag om Delingen ad referendum.

Grev Reventlow svarede, at han fra sit Standpunkt kunde med stor Rolighed sige, at det ikke vilde forbedre hans Stilling, at Delings-Basisen blev fremsat i Instructionen. Der vilde i Virkeligheden Intet tabes ved, at Delingen ikke nu nævntes, thi der vilde altid, naar det kom saa nær, være Tid nok for ham. Palmerstons Ønske var, at Danmark skulde gaae frem i Underhandlingerne. Indeholdt Instructionen ikke Noget om Delingen, kunde dette ikke i mindste Maade afbryde Underhandlingerne.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at hvis han havde for-

staaet Reventlow ret, saa var det paa Grund af Udenrigsministerens tidligere private Brev, hvori Instrux var given, at han troede, at det ikke vilde gjøre nogen Forandring i hans Stilling, hvad enten Delings-Basisen blev nævnt i den Instruction, han skulde have, eller ikke. Han (Krigsministeren) kunde imidlertid ikke ansee det for rigtigt af Hensyn til, at et saadant privat Brev existerede, at lade i Instructionen bestaae en Usikkerhed i Henseende til Spørgsmaalet om Delingen, og han antog, at Reventlows Stilling som Underhandler vilde vinde i Betydning ved, at Delings-Basisen blev fremsat i Instructionen.

Grev Reventlow bemærkede, at han ikke havde sagt, at han paa hiint Lord Palmerston meddeelte private Brev fra Udenrigsministeren støttede, at der Intet tabtes ved, at Delings-Basisen ikke blev nævnt i Instructionen; det er ikke, fordi Lorden har hiint private Brev, men det er, fordi Lorden troer, at den danske Regjering er en redelig Regjering og disponeret til at bringe store Offere. Lord Palmerston vilde, troer *Grev Reventlow*, ansee det for meget skadeligt, om Tydskland vidste om Delings-Basis's Opstilling fra dansk Side; og hvis han var her, troer *Grev Reventlow*, at han vilde sige: Giv ikke Instruction for det Tilfælde, at Fred paa Basis af Selvstændigheden ikke kan naaes.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede, at den danske Regjering ikke maatte indlade sig paa nogen Mediation, naar den troede ikke at kunne sige den medierende Magt Mere end sine Fjender.

Minister Lehmann bemærkede, at den danske Underhandler maatte have sin Regjerings fulde Fortrolighed, og at det ikke gik an, at Palmerston skulde, for at faae den danske Regjerings Mening om Delingen at vide, tye til Wynns Brev uden at kunne faae den at vide af den danske Underhandler. Dette vilde see ud, som om den danske Regjering havde større Fortrolighed til den engelske Gesandt end til sin egen Underhandler.

Grev Reventlow bemærkede, at han aldeles ikke nærede nogen Frygt for, at han mindre skulde faae Lord Palmerstons Fortrolighed, naar hans Instruction Intet indeholdt om Delingen end i modsat Fald. Den engelske Regjering, tilføjede han, forlanger ikke Erklæringer for Eventualiteter; først naar Eventualiteterne indtræder, er det Tiden. Lord Palmerston har erklæret, at han ønsker at forfølge Selvstændigheden; naar jeg, saasart der intet Haab længer maatte være om at sætte det Alternativ igjennem, strax gjør Indberetning herom til min

Regjering og begjærer nærmere Instrux, er min Stilling aldeles ikke mindre god, end om Instructionen strax omhandler Delings-Basisen.

Marineministeren [Zahrtmann] rettede det Spørgsmaal til Grev Reventlow, om der under de mundlige Forhandlinger med Lord Palmerston var faldet nogen Yttring, som kunde tyde paa, at Lorden vilde under Fredsunderhandlingerne gaae udenfor det blot Politiske, og at navnlig de finantsielle Spørgsmaal og flere andre vilde kunne blive tagne op med, da Marineministeren nemlig betragtede disse Spørgsmaal for ligesaa vigtige som de øvrige og ansaae det nødvendigt, at ogsaa deres Afgjørelse blev stillet under Garanti.

Grev Reventlow svarede hertil, at han og Lorden altid kun vare blevne staaende ved Spørgsmaalet om Grændserne, og at der aldrig imellem dem havde været Qvæstion om Andet.

Marineministeren [Zahrtmann] spurgte dernæst, om der er Rimelighed for, at England vil paatage sig en Garanti for den Fredstraktat, der bliver sluttet.

Grev Reventlow svarede, at det er Englands bestemte Princip aldrig at give nogen Garanti, men kun bona officia. Det var imidlertid hans Mening, at England tilsidst vil holde sin Garanti med Hensyn til Slesvig, men Palmerston vilde, saalænge det lod sig gjøre, hænge sig ved Haaret for at sige, at casus foederis ikke er der.

Cultusministeren [Monrad] bemærkede, at der i Bunsens Ytringer over Palmerstons Forslag var antydet en Deling; men at der ikke i, hvad der fra tydsk Side var kommet, fandtes det fjerneste Spor af, at Tydskland skulde være tilfreds med Slesvigs Selvstændighed, uden at der kom til at bestaae nogen Forbindelse mellem Slesvig og Holsten. For Delingen ligger der en Chance deri, at Tydskland, naar det ikke kunde faae det Hele, vilde finde sig i dog at faae Noget. Hvis ikke i Instructionen en Deling stilles i Baggrunden, vilde Underhandlingerne, naar det glippede med Selvstændigheden, let drives over til et Slesvig-Holsten. Sagen havde iøvrigt maaske større Forviklinger, end der i Øieblikket kunde ligge for, thi det var ingen Umulighed, at Rigsdagen vilde foretrække Delingen, medens Kongen holdt paa Selvstændigheden. Sluttelig rettede han det Spørgsmaal til Grev Reventlow, om der var ham bekjendt nogen endog blot fjern Antydning fra Tydsklands Side med Hensyn til at ville gaae ind paa Slesvigs Selvstændighed.

Grev Reventlow svarede, at noget Officielt i denne Henseende

kjendte han ikke; i de Dokumenter, som havdes fra Frankfurt, var der hverken Chancer for eller imod Delingen. Han tilføjede, at Lord Palmerston er af den Mening, at Delingen vil medføre forfærdelige Vanskeligheder. Idet han derhos bemærkede, at det maatte overlades til Mægleren, hvilket Alternativ denne troede bedst at kunne sætte igjennem, yttrede han, at Palmerston havde indrømmet, at et Slesvig-Holsten var en Dødsdom over Danmark.

Grev Reventlow tilføjede endnu, at Palmerston roste den danske Nations og Kongens Mod og Udholdenhed; navnlig roste Lorden ogsaa Marinens Moderation, at den ikke havde bombarderet Kiel, saaledes som Neapolitanerne havde gjort med Messina.

Grev Reventlow forelæste derefter en Note fra Palmerston til Lord Cowley i Anledning af den skjændige Adfærd, som Tropperne nylig havde viist i Slesvig, idet han fremhævede, at der i denne Note ikke var den kolde Tone, som han ofte havde mødt hos Palmerston.

Grev Reventlow sluttede, idet han forsikkrede, at han skulde udføre de Befalinger, Regjeringen gav ham.

Efterat Conseilpræsidenten havde takket Grev Reventlow for hans Meddelelse, forlod denne Statsraadet.

Udenrigsministeren [Knuth] yttrede derefter, at det var ham kjært, at Statsraadet nu havde havt Leilighed til at høre Grev Reventlows Beretning, af hvilken det vilde sees, hvorledes han (Udenrigsministeren) havde stillet sig. Han troede, at det deraf vilde være klart for Statsraadet, at det, naar det er Kongens bestemte Mening, ikke at ville gaae ind paa Delingen som subsidiært Alternativ, var ham umuligt at blive staaende en Time længer i Regjeringen. Han tilføjede, at det vilde være klart for Enhver, som tog Forholdene i Betragtning, hvor meget Grev Reventlow havde maattet lade sig influere af de Anskuelser, han her bestandig var stødt paa i sin Kreds, og at dette ikke kunde Andet end have Indflydelse paa den Mening, han udtalte om, hvorvidt det kunde undgaaes i Instructionen at nævne Delingen.

Minister Lehmann bemærkede, at det, som det var ham om at gjøre, var, at i Instruxen Regjeringens Tanke udtryktes klart og tydeligt. Danmarks og Europas Stilling fordrer, at den danske Regjering skal søge at faae Fred, principaliter paa Selvstændigheden, subsidialt paa Deling, og kun, hvis intet af disse to Alternativer opnaaes, gaae til Krig. Men dersom der af Instruxen udgaaer Sætningen om Delingen, og denne Sætning substitueres med hvilkensomhelst anden

Phrase, enten den af Reventlow foreslaaede eller en anden, kommer der til i Instruxen at ligge, at Danmark, naar Selvstændigheden ikke kan naaes, vil gaae til Krig. Han kunde derfor ikke give sit Samtykke til, at hiin Sætning udgik, og han ansaae det for en Samvittigheds-sag for Ministeriet, baade ligeoverfor Kongen og for Folket, [ikke] at lade en Dag længer hengaae uden, at det enten kom paa det Rene, at Hans Majestæt hellere vilde sætte sit Navn under en Deling end trække sit Sværd, eller at Ministeriet traadte tilbage.

Marineministeren [Zahrtmann] var af den Mening, at man ikke nu kunde lade Negociateuren gaae tilbage til London med halv Underretning, efterat han confidentielt var af Udenrigsministeren bleven gjort bekjendt med Sagens Stilling. Hans Instruction burde være complet; men Marineministeren troede nu som før, at Nationen hellere vilde foretrække Slesvigs Selvstændighed end gaae ind paa en Deling. Der maatte fra Regjeringens Side opgives Noget med Hensyn til Slesvig enten i den ene eller den anden Retning, enten i Henseende til Grændsen eller i Henseende til Forbindelsen; han for sit Vedkommende meente, saaledes som han alt oftere havde udtalt, at det var Regjeringens Pligt at holde paa, at Slesvig vedblev at være heelt.

Cultusministeren [Monrad] erklærede, at han ikke kunde samtykke i en Instrux, som gik blot ud paa Slesvigs Selvstændighed; men derimod vilde han, skjøndt han principaliter er for en Deling, dog finde sig i en Instrux, hvor denne kun opstilles som subsidiær Basis. Blev Delings-Basisen ikke fremsat i Instructionen, vilde det Hele komme til at roulere paa et Slesvig-Holsten.

Krigsministeren [Tscherning] yttrede, at hvis det er en dybtliggende Tanke hos Kongen, at han aldrig vil slutte en Fred paa Slesvigs Deling, saa er denne Tanke allerbedst udtrykt derved, at han nu skifter Ministre. Han var iøvrigt for sit Vedkommende meget overbeviist om, at Danmark, naar Omstændighederne ikke særdeles forandrede sig, ikke kom til at slutte Fred uden et Slesvig-Holsten. Indvilligede Kongen ikke i Instructionen, saaledes som den var forelagt, kunde Ministeriet ikke blive.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at Kongen for ham bestemt havde udtalt at ville Slesvigs Selvstændighed eller Krig. Hans Beslutning var, som allerede udtalt, at træde ud af Ministeriet.

Justitsministeren [Bardenfleth] maatte, hvad angik den under Forhandlingerne idag ommeldte Skrivelse, som Grev Reventlow havde

faaet fra Udenrigsministeren, bemærke, at denne Skrivelse stod Udenrigsministeren alene til Ansvar for, og at Kongen kunde i Forbindelse med Statsraadet sige, at han ikke erkjender den. Han (Justistministeren) vilde ikke, at man skulde gaae til Krig, naar man ikke kunde opnaae Slesvigs Selvstændighed, men derfor troede han det dog ikke nødvendigt nu strax i Instruxen at fremsætte Delingen. Han for sit Vedkommende ønskede Selvstændigheden som det Principale, men saaledes som Instruxen var affattet, var han vis paa, at enhver Regjering vilde sige, at det principale Alternativ kun var sat frem, for at faae det subsidiære; i hvilken Henseende han iøvrigt tilføiede, at han var overbeviist om, at Instruxen var affattet bona fide.

Minister Lehmann bemærkede, at Statsraadets Mening var rigtigt udtrykt i Instruxen, og at enten maatte Kongen pure tiltræde denne, eller hele Ministeriet træde af.

Cultusministeren [Monrad] yttrede, at det er sikkert, at Ministeriet ikke længer har nogen Popularitet.

Conseilpræsidenten [Moltke] henstillede, om det var noget heldigt Standpunkt for Ministeriet nu at tage sin Dimission.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede hertil, at der neppe blev noget heldigere Standpunkt.

Justitsministeren [Bardenfleth] yttrede, at han ikke vilde skille sig fra Ministeriets øvrige Medlemmer, idet han derhos tilføiede, at det maatte naturligviis være Enhver forbeholdt igjen at træde ind i det nye Ministerium, der blev dannet; i hvilken Henseende Beslutningen vilde være ganske afhængig af Combinationen.

Efterat endnu nogen yderligere Discussion havde fundet Sted, erklærede samtlige Ministre sig enige i, at de alle vilde tage deres Dimission i det Øieblik, Instruxen ikke pure blev approberet af Hans Majestæt.

Mødet blev derpaa hævet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

Møde i statsrådet lørdag d. 11. november 1848.

Aar 1848, d. 11te November, var Statsraadet samlet.

Conseilpræsidenten [Moltke] forelagde Statsraadet det Spørgsmaal, om den restringerende Allerhøieste Approbation, som var meddeelt

Instruxen til Grev Reventlow, kunde gjøre nogen Forandring i dets Beslutning om at aftræde.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at den ialtfald ikke udelukkede Muligheden af, at Hans Majestæt i sin Tid vilde gaae ind paa en Deling og saaledes ende med pure at antage Instruxen.

Udenrigsministeren [Knuth] antog, at uagtet Mildheden i Udtryk-kene Hans Majestæts Mening var fuldkommen uforandret. Hans Maje-stæt var af den Overbeviisning, at Folket aldeles var af hans Anskuelse, og naar man bød ham Alternativet af fornyet Krig til Foraaret, saa vilde han med Glæde gaae ind derpaa. Han for sin Part maatte give sin Dimission.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at Kongen som eneste Argument til ham havde anført, at han troede sig uberettiget til at fravige Programmet af 21. Marts.

Cultusministeren [Monrad] og *Minister Lehmann* bemærkede, at efter deres Overbeviisning fraveg Kongen dette Program ligesaa meget ved at gaae ind paa Slesvigs Selvstændighed, som Ministeriet ved at gaae ind paa dets Deling.

Marineministeren [Zahrtmann] bemærkede, at Spørgsmaalet med Hensyn til Programmet maatte stille sig saaledes: Skal Danmark gaae til Eideren eller ei? og at kun det at gaae ind paa det sidste Alternativ var en Fravigelse fra Programmet.

Conseilpræsidenten [Moltke] bemærkede, at det var Tid at begive sig i Rigsforsamlingen, og forelagde Statsraadet det Spørgsmaal, hvad der var at svare, saafremt, hvad der var at vente, Ministeriet blev inter-pelleret angaaende dets Dimission.

Cultusministeren [Monrad] foreslog at svare, at Intet var passeret, som egnede sig til Meddelelse.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at man ei burde skjule for Rigsforsamlingen, at Hans Majestæt holdt fastere ved Programmet end Ministeriet, da Hovedsagen var, at Kongen souteneredes ligeover-for Rigsforsamlingen og Folket; han foreslog derfor at svare:

At Ministeriet havde foreslaaet Kongen Modificationer i Program-met, som ei havde tilfredsstillet ham, og som Ministeriet ei havde troet at kunne fravige.

Udenrigsministeren [Knuth] og *Marineministeren* [Zahrtmann] tiltraadte denne Mening.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at en saadan Yttring ei

var korrekt, da Kongen effective kun havde udsat det sidste Alternativ, men ei categorisk forkastet det.

Minister Lehmann foreslog at svare, at paa Grund af indtraadt Meningsulighed med Hensyn paa Programmet mellem Hans Majestæt og Ministeriet havde dette indgivet sin Dimission. Forøvrigt var der for Øieblikket Intet, som i denne Henseende egnede sig til Meddelelse for Forsamlingen.

Efter fortsat Discussion vedtog Statsraadet, at der burde svares: At Ministeriet bestod, og at de Discussioner, der fandt Sted for Øieblikket, ikke egnede sig til Meddelelse.

Hvorefter Statsraadets Medlemmer begave sig i Rigsforsamlingen.

Efterat Statsraadet atter havde forsamlet sig, forelagde *Conseil-præsidenten* [Moltke] til endelig Afgjørelse Spørgsmaalet om Dimissionen.

Handelsministeren [Bluhme] bemærkede, at Meningen i Ministeriet betræffende de 2de under Spørgsmaal værende Alternativer havde fra Begyndelsen været deelte; det Resultat, som nu var fremkommet i Instruxen, var fremkommet ved Indrømmelser fra begge Sider; han kunde saaledes i Realiteten ikke see nogen Hindring for de af Ministrene, som havde fra Begyndelsen foretrukket det første Alternativ, at forblive i Ministeriet. Majestæten havde forbeholdt sig kun in casu necessitatis at gjøre det andet Alternativ til Gjenstand for Overveielse, og om han i saa Tilfælde vilde underkaste sig det eller opstille et tredje og hvilket da, derom kunde Statsraadet ingen Mening have.

Skulde dernæst Dimissionen være nødvendig af formale Grunde, da maatte man gaae ud fra, at Kongen ei kunde transigere med sit Ministerium, men maatte pure acceptere dets Indstillinger; dette kunde han ei antage, men vilde dog følge, hvad Majoriteten bestemte. Han maatte kun endnu bringe den vanskelige Stilling i Erindring, hvori man satte Kongen, naar et nyt Ministerium skulde dannes.

Minister Lehmann bemærkede, at Udenrigsministeren havde været befuldmægtiget af Statsraadet; at dette længe havde vidst, at der var Different mellem Hans Majestæt og dette; at der saaledes, da denne Different med Statsraadets Mening i sin Heelhed nu i et saa vigtigt Punkt var traadt frem, ei var Andet at gjøre end at sætte Kongen istand til at udnævne nye Ministre.

Cultusministeren [Monrad] maatte tiltræde Handelsministerens Ytringer. Men han maatte dog antage det rigtigst, at Alle gik af, naar

Pluraliteten bestemte sig dertil, da det, at en Fraction blev, vilde være en Hindring ved Dannelsen af et nyt Ministerium, hvorimod der jo Intet var imod, at enkelte Medlemmer af det gamle kunde indtræde i det nye.

Udenrigsministeren [Knuth] bemærkede, at han i hvert Tilfælde maatte føle sig forpligtet til at aftræde. Han kunde ei udfylde sin Plads, naar han savnede den nødvendige Myndighed til at forpligte Reventlow alene ved den af ham givne Instruction. Han var desuden kommet ind paa Concessionernes Vei, og til atter at forlade denne, som han holdt for den rigtige, maatte en anden Personlighed. Han var aldeles overbeviist om, at Kongen handlede i den sikke Overbeviisning at være aldeles enig med Folket.

Krigsministeren [Tscherning] bemærkede, at Kongen ogsaa i Virkeligheden stod Folket nærmere end Ministeriet.

Marineministeren [Zahrtmann] maatte være af den Mening, at Ministeriet maatte afgaae i sin Heelhed, da det i sin Heelhed havde tiltraadt Instructionen. Han havde ingen Betænkelighed ved at gaae, naar han var sikker paa, at Ministeriets Afgang ei vilde foranledige Ufred og Uro i Fædrelandet.

Conseilpræsidenten [Moltke] tiltraadte Marineministerens Mening og meddelte, at Hans Majestæt havde paalagt ham at danne et nyt Ministerium; indtil dette var skeet, vilde det gamle Ministerium vedblive, da dets Dimission ikke forinden vilde blive antaget.

Justitsministeren [Bardenfleth] bemærkede, at Hans Majestæt saaledes, naar et nyt Ministerium ei lod sig danne, vilde kunne bibeholde det gamle, naar han bestemte sig til at acceptere pure.

Minister Lehmann bemærkede, at det var saameget vigtigere, at nye Ministre tiltraadte, da disse muligen kunde bevæge Kongen til ei absolut at modsætte sig det andet Alternativ.

Derefter vedtog Statsraadet, at Conseilpræsidenten i det hele Ministeriums Navn skulde indgive dets Dimission.

Statsraadet hævdedes.

A. W. Moltke.

/ Paa Etatsraad Lundings Vegne

J. Liebe.

Møde i statsrådet torsdag d. 16. november 1848.

Aar 1848, d. 16de November, var Statsraadet samlet.

Præsidenten [Moltke] meddeelte, at han i Henhold til den ved sidste Statsraadmøde tagne Beslutning havde paa det samlede Ministeriums Vegne indgivet en allerunderdanigst Ansøgning om Ministeriets Dimission, og at derefter Hans Majestæt Kongen under Dags Dato allernaadigst havde bevilget denne.

Præsidenten [Moltke] gjorde dernæst Statsraadet bekendt med det nye Ministeriums Sammensætning og meddeelte derhos en Allerhøieste Resolution af Dags Dato, hvorved Hans Majestæt, forsaavidt nogen af det Antal Pladser i Rigsforsamlingen, som Allerhøistsamme har forbeholdt sig at besætte, maatte blive vacante ved Dannelsen af det nye Ministerium, forbeholder saadanne Pladser for de udtrædende Medlemmer af det nuværende Ministerium; ligesom Hans Majestæt, saafremt der ikke paa denne Maade maatte blive Leilighed til at gjøre dem til Medlemmer af Forsamlingen, forbeholder dem den Adgang til denne, som vil være nødvendig for, at de kunne meddele de fornødne Oplysninger.

Minister Lehmann fandt, at den de udtrædende Ministre for det Tilfælde, at det fornødne Antal af kongevalgte Pladser ikke blev vacant, forbeholdte Adgang til Rigsforsamlingen ikke burde benyttes.

Præsidenten [Moltke] bemærkede, at det var efter Udenrigsministerens udtrykkelige Ønske, at en saadan Adgang var bleven forbeholdt.

Præsidenten [Moltke] opløste derefter Ministeriet.

A. W. Moltke.

/ J. Liebe.

REGISTRE

NAVNEREGISTER

- Aabenraa, 282.
 Aalborg, 189.
 Aarhus, 189, 329.
 Aarhus amt, 76.
 Adler, J. G. (1784—1852), kabinetssekretær, 6.
 Afrika, 55.
 Algreen-Ussing, Tage (1797—1872), generalprokurør, 76, 165 f., 171, 331, 532.
 Als, 122, 169, 175, 264, 277 ff., 300, 342, 359, 388, 397, 407, 413, 433, 493, 496—99, 516, 522, 527, 537 f., 541.
 Altenschönbach, Bayern, 86.
 Altona, 32 f., 59, 84, 88, 93 f., 105, 160, 173 f., 403.
 Amalienborg slot, 400.
 Amsterdam, 404.
 Andreasdatter, Ane Christine, 76.
 Andreasen, Lars, mergelgraver, 83.
 Andræ, C. G. (1812—93), politiker, 501.
 Angel, 440.
 Assens, 421.
 Baadesgaard skov, Mariibo amt, 82.
 Baden, 502.
 Bang, P. G. (1797—1861), rentekammerdeputeret, amtmand, 4, 6, 12, 19 f., 23, 25, 137, 258 f., 304, 442, 517, 525.
 Banks, Edv. (1796—1851), ty. diplomat, 460 ff., 496 f., 499, 514.
 Bardenfleth, C. E. (1807—57), gehejmestats- og justitsminister, 20, 24, 29, 100, 106 f., 110, 307, 318, 324, 337, 412.
 Bardenfleth, Fr. L. (1781—1852), generalmajor, 34.
 Barlt, Sydditmarsken, 76.
 Barsfleth, Sydditmarsken, 76.
 Baumann, dr., Rendsborg, 415.
 Belgien, 260.
 Bellevue (Kolding), 383.
 Below, Gustav Fr. Eugen (1791—1852), general, 422, 427, 437.
 Bergmann, H. P., gårdfæster, Dalby, 508.
 Berlin, 96, 101, 106, 199, 227, 255, 341 f., 344, 358, 360, 433, 435 f., 514.
 Beseler, K. G. (1806—84), advokat, 79.
 Bille, Chr. H. (1799—1853), da. gesandt i Stockholm, 281, 427.
 Bille, St. A. (1797—1883), kommandørkaptajn, 152.
 Bille-Brahe, Henrik (1798—1875), diplomat, 96 f., 99.
 Bindsbøll, S. C. W. (1798—1871), præst, 172.
 Binnermeenten, Sydditmarsken, 76.
 Bjeverskov herred, 44.
 Blauenfeldt, M. F. (1799—1880), advokat, 426.
 Blome, Adolf (1798—1875), politiker, 466—71.
 Bluhme, C. A. (1794—1866), kammerpræsident, handelsminister, 34, 62, 75, 82.
 Boden, Steinhorst amt, 56.

- Bonin, Edv. v. (1793—1865), preuss. officer, 225, 235, 278, 437, 464.
- Borchers, sognefoged, Schwarzenbeck, 101.
- Borsbøl, Bredsted amt, 56
- Bramfeld, Trittau amt, 35.
- Bramstedt, Segeberg amt, 56.
- Brandt, Henriette W. F., f. Henriksen, København, 36.
- Brandt, P. C., sømand, 36.
- Bremen, 235.
- Bretton, L. P. v. (1797—1880), stiftamtmand i Viborg, 196, 288 f.
- Brockdorff, købmand, 328.
- Brockdorff, Steinburg amt, 86.
- Bruhn, Ernst (1787—1868), oberst, 150.
- Brun, P. F. K. (1813—88), fung. amtmand i Sorø, 224.
- Brunnow, F. (1797—1875), russisk diplomat, 321.
- Bræstrup, Cosmus (1789—1870), politidirektør i København, 186.
- Buchwald, Johan Heinrich (1787—1876), lektor, 160.
- Buchwaldt, S. A. M. (1799—1881), købmand, Viborg, 508.
- Bunsen, Chr. C. J. (1791—1860), tysk diplomat, 342, 431, 550.
- Büchen (Lauenburg), 61.
- Bülow, Bernhard (1815—79), diplomat, 99.
- Bülow, Carl Ernst Johann (1814—90), major i generalstaben, 526, 541.
- Callisen, Chr. Fred. (1777—1861), generalsuperintendent, 469 f.
- Carl (1813—78), hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg, 102.
- Carl XV (1820—72), konge af Sverige, 221.
- Caroline Amalie (1796—1881), enke-dronning, 186 f.
- Carstensen, Christen (1809—82), præst i Dybbøl, 397.
- Carstensen, J. A. H. (1783—1853), generalkonsul i Christiania, 273.
- Casselburg, Schwarzenbeck amt, 80.
- Cassel, 34.
- Catrinenhof, 80.
- Christensen, Balthazar (1802—82), politiker, overretsprokurator, 244.
- Christensen, Georg (1819—83), bøsse-mager, 520.
- Christensen, Jens (1788—1856), gård-ejer, Voldum, 262, 268, 508.
- Christian I (1426—81), dansk konge, 437.
- Christian IV (1577—1648), dansk konge, 49.
- Christian VIII (1786—1848), dansk konge, 6, 8, 15, 18, 30, 32, 45, 58, 69, 73, 75, 82, 290, 396.
- Christian (1818—1906), prins af Glücksborg, senere dansk konge, 427.
- Christian August (1768—1810), prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg, 63.
- Christian August (1798—1869), hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg, 62 ff., 219, 224, 306.
- Christiansborg slot, 400.
- Christiansdatter, Karen, gift med husmand Peder Henriksen, Borre, 45.
- Christiansen, Caspar (Andreas?), købmand, Flensborg, 436.
- Christiansen, Peter, gårdejer, Uvelse, 44.
- Claudi, Johs. G. (1789—1853), herreds-foged, 66.
- Clausen, H. N. (1793—1877), profes-sor, 69, 137.
- Clausen, Peter (1772—1851), provst, Fehmern, 87.
- Clemensdatter, Maren, gift med hus-mand Chr. Pedersen, Smalby, 83.
- Collin, Jonas (1776—1861), embeds-mand, 250.
- Cowley, Henry R. C. (1804—84),

- lord, engelsk diplomat, 442, 462, 546, 551.
- Dagebøl, Tønder amt, 168.
- Dahl, Andreas (1789—1852), overauditør, 248.
- Danneberg, H. C. A., korporal, 87.
- Danzig, 283ff.
- Delve, Nordditmarsken, 86.
- Dirckink-Holmfeld, F. R. E. M. (1802—96), kaptajnløjtnant, 158.
- Dirckinck-Holmfeld, Johan Carl Daniel Ulysses (1801—77), diplomat, 541.
- Dockum, C. van (1804—93), kommandør, minister, 206, 501.
- Donner, Johan Otto (1808—73), kaptajnløjtnant, 217.
- Dresden, 96, 99.
- Drewsen, J. C. (1777—1851), kammerråd, 520.
- Dronningens Enghave, 66.
- Droysen, J. G. (1808—84), tysk historiker, 69.
- Dumreicher, C. O. (1799—1875), kancellideputeret, 30, 38, 80, 86, 101.
- Dybbøl, Sønderborg amt, 397.
- Dönnhoff, Aug. Heinrich H. (1797—1874), greve, preussisk minister, 464, 515, 522.
- Eckernförde, 89, 168, 282.
- Egernsund, Sønderborg amt, 324.
- Ehlers, I., købmand, Tønning, 76.
- Ehlert, Sophus H. C., lærer, Kiel, 80.
- Eiderfloden, 168, 220, 277 f., 464, 491, 554.
- Eiderstedt, 61.
- Elben, 47, 235, 254 f., 260, 402 f., 428.
- Elliam-enge, Tønder amt, 56.
- England, 55, 94, 97, 99, 145, 167, 180, 182 ff., 197, 200, 209, 212, 216, 221, 235, 243 f., 248, 255, 260, 267, 278—81, 295, 318, 320, 332 f., 346 f., 384, 388, 397, 401 f., 404, 416 f., 438, 461 f., 474 f., 528, 530, 535, 547, 550.
- Esrum, Frederiksborg amt, 66.
- Ewald, Carl v. (1789—1866), generaladjutant, 63.
- Falster, 200.
- Fehmern, 258.
- Fensmark, J. H. (1797—1871), officer, kammerherre, 221.
- Fibiger, Jacob (1793—1861), oberst, 508.
- Fich, Alfred Harald Emil (f. 1827), student, 317.
- Finsen, John (1792—1848), herredsfoged, 76.
- Flensborg, C. J. (1804—52), dansk officer, 501.
- Flensborg, 57, 130, 168, 229, 282, 327, 460, 463, 466, 469, 474, 546 f.
- Flor, Chr. (1792—1875), professor, 160.
- Francke, K. Ph. (1805—70), embedsmand, politiker, 125 f., 131, 135, 137 ff., 141 f., 320, 522.
- Frankfurt, 100, 111, 320, 335, 350, 359, 438, 442, 455, 460, 522, 524, 541, 547, 551.
- Frankrig, 41, 77, 81, 86, 95, 98 f., 145, 365, 461 f., 465, 470, 475, 492, 514, 535.
- Fredericia, 36, 82, 152.
- Frederik VI (1768—1839), dansk konge, 8, 18, 73.
- Frederik VII (1808—63), dansk konge, 5 f., 14, 341, 343, 397, 440, 499 ff., 554—57.
- Frederik af Hessen (1820—84), prins, 249 f., 264.
- Frederik Christian August (1829—80), prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg, 62 ff.
- Frederik Christian Carl August (f. 1831), prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg, 62 ff.
- Frederik Emil August (1800—65), prins af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Augustenburg (Nør), 62 ff., 116, 120, 149.

- Frederik Ferdinand (1792—1863),
 arveprins, 6, 455.
 Frederik Wilhelm IV (1795—1861),
 konge af Preussen, 106.
 Frederiksborg amt, 197.
 Frederiksborg slot, 385, 387—93, 545.
 Frederiksdatter, Mette Sophie, gift
 med mergelgraver Lars Andreasen,
 83.
 Frederikshavn, 289.
 Frederiks kirkeplads, København, 65.
 Frederiksort, 93 f., 122.
 Funder, Th. (1804—60), tobaksfabri-
 kant, 172, 262.
 Fyn, 93 f., 164, 303, 322 f., 356 f., 359,
 384, 538.
 Færøerne, 47, 83, 299, 413.
 Føhr, 362.
 Gad, K., skibsklarerer, Helsingør, 172.
 Gagern, Max v. (1810—89), ty. stats-
 mand, 462.
 Galmsbøl, Tønder amt, 56.
 Garlieb, Gottlieb (1787—1870), em-
 bedsmand, 251 f., 259.
 Geesthacht, Lauenborg, 35.
 Germar, Fr. H. (1776—1865), hof-
 præst, Augustenborg, 203.
 Gisselfeld, Præstø amt, 224.
 Gosch, C. F., Coldenbüttel, 76.
 Gottorp amt, 35.
 Graah, J. A. (1788—1873), stiftamt-
 mand i Aarhus, 300.
 Gram, F. T. J. (1816—71), lektor i
 retsvidenskab, 221, 267.
 Gram gods, Haderslev amt, 33.
 Greifswald, 403.
 Grundtvig, N. F. S. (1783—1872),
 præst, 501, 520.
 Grønland, 47, 299.
 Guineakysten, 54 f.
 Gyrstinge, Sorø amt, 71.
 Göteborg, 289, 301, 398.
 Göttsche, Claus D. Fr., skomager-
 svend, 86.
 Haderslev, 31 f., 130, 150, 153, 342,
 361, 388, 502, 504 f.
 Haderslev amt, 311 f., 335.
 Hall, C. C. (1812—88), overauditør,
 172.
 Hals, Aalborg amt, 396.
 Hamburg, 78, 84, 94, 144, 227, 235 f.,
 248, 254, 274, 296, 401—4, 422, 460.
 Hannover, 34, 78, 95, 167, 235, 394 f.
 Hansen, skolelærer, Gilleleje, 65.
 Hansen, A. N. (1798—1873), grosse-
 rer, 517.
 Hansen, C. F. (1788—1873), general,
 203 f., 218, 324, 502.
 Hansen, Hans, bomuldsvæver, Mern,
 520.
 Hansen, Jørgen (1802—89), biskop
 på Als, 203, 370, 384, 436, 467 ff.
 Hansen, J. O. (1795—1854), medlem
 af universitetsdirektionen, 46 f., 50,
 61, 71.
 Hartz, J. T. E., sognefoged, Bramstedt,
 56.
 Hasselbalk, I., brændevinsbrænder,
 Aalegaard, Skram sogn, Øster Han-
 herred, 34.
 Havre, Le, 404.
 Hedemann, Hans (1792—1859), ge-
 neral, 341, 357, 360, 383, 385, 388,
 390.
 Hedensted, Vejle amt, 94.
 Hedwigenkoog, Nordditmarsken, 86.
 Heide, Jacob B. (1794—1855), gehej-
 melegationsråd, 370.
 Hellestrup, Sorø amt, 71.
 Helsingør, 189, 251 f., 259, 285, 322.
 Heltzen, E. (1818—98), kammerjun-
 ker, senere embedsmand og mini-
 ster, 316.
 Henriksen, Peder, husmand, Borre,
 45.
 Hessen, 249.
 Hessen-Cassel, 95.
 Hillerød, 175.
 Holbæk, 82.

- Holbæk amt, 35.
- Hoffmeier, A. B. (1809—76), kaptajn, 520.
- Holm, H. H. (1787—1863), fhv. herredsfoged, etatsråd, Dalsgaard, 172, 262, 268.
- Holm, L. J. (1791—1851), embedsmand, 29, 35, 66, 83, 517, 520.
- Holstein, Ulrich Adolph, amtsforvalter, Tønder, 370.
- Holsten, 9, 30, 43, 78, 86, 91, 98, 102, 104, 106 f., 109, 110, 116—21, 123, 126, 129 f., 134, 138 f., 144, 146, 153 f., 156 f., 159 f., 161, 167, 173, 184, 198 f., 220, 222, 239, 247, 277, 298, 321, 328, 331—37, 340, 345, 347, 386, 388, 395, 408, 433, 435 f., 453, 461, 463, 465, 470 f., 477, 496.
- Holten, Nic. (1775—1850), finansembedsmand, 250 ff., 259, 271 f.
- Holtenau, 283, 285.
- Hoppe, P. F. (1794—1848), amtmand i Vejle, 185 f., 263, 288 f.
- Hoppe, Thorkild (1800—71), amtmand i Sorø, 442.
- Horsens, 71 f., 189, 307, 419.
- Hull, 404.
- Husum, 57, 88, 133, 168, 327, 546.
- Hvidt, L. N. (1777—1856), minister u. portefølje, 240, 318, 422.
- Høier, C. W., købmand, Horsens, 262, 268.
- Høpfner, Johs. (1813—52), regeringsråd, 427, 525.
- Irminger, C. L. C. (1802—88), adjutant, major, 14.
- Island, 32, 48 f., 56, 244, 298 f., 413, 426, 430, 453, 459.
- Iversen, Caroline, gift med købmand Iversen, 83.
- Iversen, fhv. købmand, 83.
- Jensen, Johan Friedrich (1788—1848), kurator v. universitetet i Kiel, 124.
- Jessen, M. R. v. (1780—1853), stiftamtmand over Lolland-Falster, 164, 186.
- Jochimsen, J. W. H., købmand, Flensborg, 436.
- Jochimsen, se: Jochimsen.
- Johannsen, Wilhelm (1813—88), amtmand i Sønderborg, 163 f., 170, 436, 467 ff.
- Johnsen, Vilh. F. (1788—1879), embedsmand, 250.
- Jonas, Emil (1824—1912), litterat, 295.
- Jylland, 44, 93 f., 103, 150, 152, 164, 176, 193, 196 f., 200, 240 ff., 246, 278, 280 f., 288 f., 292 ff., 300 f., 303 f., 322, 337, 343, 350, 353, 356, 358 f., 361, 383, 401 f., 413, 460, 499, 510, 515, 519.
- Kammin (Pommern), 285.
- Kardorff, Carl Emil, amtmand over Steinburg amt, 36, 38, 67, 79.
- Kiel, 34, 67, 75, 85, 90, 101, 122 ff., 128, 143 f., 173 f., 198, 258, 282 f., 285, 321, 551.
- Kielmannsegge, medlem af regeringen i Lauenborg, 526.
- Kirstein, Carl L. (1793—1862), embedsmand, 176, 310, 316.
- Knebel Vig, Randers amt, 439.
- Knudsen, Broder, byfoged, Tønder, 436.
- Knuth, F. M. (1813—56), amtmand, overdirektør for Sorø akademi, udenrigsminister, 52 f., 259, 306, 329, 345 f., 357.
- Knuth, H. S. (1787—1861), amtmand, 37.
- Koefoed, H. J. (1785—1870), generalauditør for Sjøtaten, 267.
- Kolding, 150, 185, 301.
- Korsør, 35.
- Krieger, A. F. (1817—93), professor, 262, 268, 316 f.
- Krieger, E. F. (1819—92), løjtnant i marinen, 158.

- Krieger, J. W. C. (1788—1857), kommandørkaptajn, 221.
- Krogh, Christoph (1785—1860), general, 413, 502.
- Krohn, Aug. (1782—1856), oberst i den slesvig-holstenske hær, 153.
- Krüger, H. A. (1816—81), kroejer, Bevtoft, 370.
- Kyrkjuvog, Sønner amt, Island, 56.
- Kähler, proprietær, 306.
- Kähler, skipper, 83.
- København, 18, 32, 67 f., 72, 87 f., 90, 93, 101 f., 111, 117, 139, 142, 149, 161 f., 164, 180, 182, 187 f., 202, 207 ff., 256, 262, 401, 407, 437.
- Københavns amt, 197, 341.
- König Christians Koog, Sydditmarsken, 76.
- Lagerheim, Elias, sv. diplomat, 346, 349, 356, 387 f.
- Lamartine, Alphonse de (1790—1869), fr. digter, 82.
- Larsen, J. E. (1799—1856), professor, 172, 317.
- Larsen, Niels, gårdfæster, Viksø, 44.
- Lassen, Gustav Fred. (1801—54), borgmester, senere overpræsident, 310, 436.
- Lauenborg, 35, 56, 80, 86, 98, 101 f., 106 f., 109, 120, 160, 186, 222, 256, 321, 331, 388, 390, 392 ff., 398, 408, 453, 477, 526 f.
- Laugarnæs, Island, 65.
- Leesen, v., dr., justitsråd, Catrinenhof, 80.
- Lehmann, Orla (1810—70), minister u. portefølje, 254, 264, 275, 293 f.
- Levetzau, J. G. (1782—1859), overhofmarskal, 466.
- Liebe, C. F. J. H. (1815—83), ekspeditionssekretær, auditor, 151, 158, 216.
- Liebenberg, Carl (1804—65), højesteretsadvokat, 248.
- Lillebælt, 83.
- Lind, J. G. (1794—1871), stiftsfysikus, Viborg, 510.
- Linstow, Aug. v. (1775—1848), amtmand, 526.
- List, 43.
- Lockfeld, Reinfeld amt, 80.
- Lohse, E. H. G., kaptajn, 160, 164, 186.
- Lolland, 160, 186, 200.
- London, 142, 144, 255, 404, 514, 528 ff., 546, 552.
- Lorent, I. de, købmand, Varde, 82.
- Lowzow, Frederik (1788—1869), højesteretsjustitiarius, 399.
- Ludvig Filip (1773—1850), fr. konge, 201.
- Lund, Chr., landinspektør, registrator, 65.
- Lund, P. W. (1801—80), naturforsker, 396.
- Lunding, H. M. V. (1807—53), statssekretær, 12, 22, 29, 38.
- Lübeck, 173, 186, 235 f., 254, 266, 276, 329, 433, 460.
- Lützwow, G. v. (1784—1850), general, 102, 104, 149.
- Læssøe, Frederik (1811—50), officer, 383, 499.
- Løgumkloster amt, 33.
- Lövenhjem, sv. general, 359.
- Madvig, J. N. (1804—86), professor, 371.
- Malmø, 330, 341, 343 f., 349, 355, 358, 362, 383 ff., 392, 402, 523, 530.
- Manderström, K. R. L. (1806—73), sv. kabinetschef, 319, 360, 383, 385, 392, 402, 431.
- Mariane Caroline (1821—76), kronprinsesse, 489.
- Marienlyst slot, 397.
- Meincke, I. C. I., officer, 86 f.
- Meklenburg, 59, 62, 167, 235, 305.
- Memel, 322.
- Messina, 298, 551.
- Meyer, J. A. (1799—1875), søofficer, 283.

- Moltke, A. W. (1785—1864), konseilpræsident, finansminister, 6, 20, 25, 58, 60, 87, 107.
- Moltke, Carl (1798—1866), gehejme-statsminister, 6, 12, 14, 16 ff., 22 f., 25, 38, 43, 85, 93, 111, 370, 384, 432 f., 435 f., 440, 455 f., 460, 464—69, 524 f.
- Moltke, Ludvig (1790—1864), diplomat, 77, 82, 299.
- Moltke, Magnus (1785—1864), landråd, 6.
- Moltke, Otto (1770—1853), gehejme-konferensråd, 5 f., 16, 25, 42.
- Monrad, D. G. (1811—87), kultusminister, 285, 295, 307, 310, 318, 419.
- Mors, 173.
- Mourier, C. F. L. (1800—80), embedsmand, politiker, 166 f., 171.
- Mourier, Fr. F. (1804—96), læge, Vemmetofte, 287.
- Müller, Tage (1780—1849), biskop, 172, 262, 268, 501, 532.
- Mynster, J. P. (1775—1854), biskop, 172, 501, 532.
- Münster, tysk greve, 383.
- Münsterdorff, Holsten, 86.
- Müssen, Preetz godsdistrikt, 38.
- Mölln, 34.
- Nagel, C. L., Hamborg, 43.
- Neergaard, J. F. de (1796—1849), amtmand i Præstø, 224.
- Neumann, preussisk general, 387.
- Neustadt, Holsten, 38.
- Nielsen, F. (1809—67), sognepræst, Lyngby, 262, 268.
- Nielsen, Sonnich, Braderup, Sild, 33.
- Niese, læge, Ærø, 212.
- Nikolaj I (1795—1856), kejser af Rusland, 358.
- Nordamerika, 61, 67, 328.
- Nordditmarsken, 86.
- Nordruplund, Sorø amt, 71.
- Nordslesvig, 149, 321, 440.
- Norge, 120, 164, 192, 273, 518.
- Nyboder, 441.
- Nyborg, 301, 537.
- Nykøbing F., 66.
- Nykøbing S., 44.
- Nørholm, stamhus, Ribe amt, 36.
- Nørvang-Tørrild herred, 175.
- Odense, 189.
- Odense amt, 197.
- Odense fjord, 44.
- Oderfloden, 285, 403 f.
- Ods herred, 44.
- Olsen, Fred. Chr. (1802—74), rektor, 520.
- Olshausen, Th. (1802—69), slesvig-holstensk politiker, 327.
- Oriola, preussisk officer, greve, 383.
- Orsson, baron d', 387.
- Oscar I (1799—1859), konge af Sverige, 355—59, 361, 383, 385, 420 f., 427.
- Ostenfeldt, Niels (1797—1875), hospitalsforstander, 508.
- Ostindien, 46.
- Ostwald, C. F. A. (1809—73), politisk forfatter, dr. jur., 146 f.
- Otterstrøm, Chr. E. (1795—1876), landsoverrettsprokurator, 172, 262.
- Oxholm, Vald. Tully (1805—76), general, hofchef, 333, 341, 356—59, 388, 427.
- Palmerston, H. J. T. (1784—1865), eng. statsmand, 303, 333, 342 f., 474 f., 514, 529, 535 f., 546.
- Paludan, Chr. Carl (1792—1859), kommandørkaptajn, 258, 324.
- Paris, 77, 101, 111, 142, 299, 518.
- Paulsen, Chr. (1798—1854), professor, 142, 331.
- Pechlin, Fr. (1789—1863), diplomat, 6, 81, 84, 94 f., 99 ff., 108, 239, 461 f.
- Pedersen, Christen, husmand, Smalby, 83.
- Pedersen, Peder, skomagersvend, 57.
- Pellworm, 101.
- Petersen, B. (1805—79), hattemagermester, 520.

- Petersen, Chr., sognefoged, krigsråd, 172.
- Petersen, Fred. (1807—59), præst, Notmark, Als, 274.
- Petersen, Søren, tjenestekar, 57.
- Philipsbourn, preussisk diplomat, 434.
- Pillau, 283 ff.
- Pinneberg, Holsten, 38.
- Platzmann, Wilh., da. generalkonsul i Lübeck, 329.
- Plessen, Otto v. (1816—97), chargé d'affaires i St. Petersborg, 439.
- Plön, 101.
- Pløyen, C. (1803—67), amtmand, 172, 442.
- Polen, 149, 284.
- Potsdam, 106.
- Poul, Fr. C., præst, Mühlen, 61.
- Poulsen, Chr. M. (1818—85), embedsmand, højskolelærer, 184.
- Pourtalès, Albert (1812—61), preussisk diplomat, 345 ff., 355, 357, 359, 383, 385.
- Prehn, Thomas (1801—74), embedsmand, 370, 384.
- Preussen, 40, 59 f., 77, 81, 99, 149, 167 f., 198 f., 206, 219, 235 f., 238, 247 f., 251 f., 254, 256, 261, 265, 271, 273, 277 ff., 281—84, 289, 296, 303, 332, 334, 337, 342, 344—52, 383—89, 393, 395, 404, 433 ff., 437, 461, 464—72, 522, 547.
- Præstø amt, 35.
- Raasløff, Waldemar (1815—83), løjtnant i hæren, senere krisminister, 260.
- Randers, 189.
- Rantzaу, Augusta Siegfriede, komtesse (f. 1844, datter af grev Fred. Siegfried Rantzaу (død 1846), 45.
- Rantzaу, Chr. A. Fr. (1796—1857), præsident f. den lauenborgske regering, 222, 419.
- Rantzaу, Jacobine, f. Møller, enke efter grev Henrik Rantzaу, 45.
- Rathlousdal, stamhus, 35.
- Ratzeburg, 80.
- Raupach, F., skomager, Klovborgmark, Skanderborg amt, 83.
- Rée, Bernhard, købmand, 227.
- Reedtz, Holger (1800—57), da. diplomat, 221, 225, 345 f., 348 ff., 357 f., 370, 384 f., 388, 390 f., 395, 427, 429, 433, 437, 439 f., 455, 460, 464, 466—71, 475, 492, 496, 499, 514 f., 518, 521 ff., 526.
- Reiersen, Chr. (1792—1876), politiretsassessor, 43.
- Rendsborg, 32, 88—93, 102 ff., 106, 111, 144, 153, 155, 220, 228 f., 247, 265, 321, 415.
- Reventlow, Fred. Ditlev (1791—1851), da. gesandt i London, 97, 144, 294 f., 303, 529, 531, 534—37, 542—51, 556.
- Reventlow, Th. (1801—73), til Jersbeck, politiker, 365.
- Reventlow-Criminil, H. A. (1798—1869), gehejmestatsminister, 6, 41, 43, 81, 93, 97, 101, 107.
- Reventlow-Criminil, J. C. (1797—1850), overpræsident, Altona, 94, 105, 123, 160, 184.
- Rheinbeck slot, Holsten, 80.
- Rheinfeld amt, Holsten, 80.
- Rheinfeld flække, Holsten, 35.
- Rhinprovinserne, 40.
- Ribe, 176, 186, 426.
- Ribe amt, 301.
- Ringkøbing amt, 66.
- Romø, 43.
- Rosen, Sophus Anthon Gottlieb Carl v. (1819—91), kammerjunker, senere departementschef, 460.
- Rosendal gods, 224.
- Rosenkrantz, G. E. F. C. (1803—84), amtmand i Thisted, 197.
- Rosenkrantz, Iver Holger (1813—73), baron, intendant, senere diplomat, 306.
- Rosenstand, Philip Peter (1787—1852), herredsfoged, 76.

- Rosenthal, Loeb, handelsmand, Al-
tenschönbach, 86.
Roskilde, 176.
Roskilde amt, 44, 101 f.
Rostock, 160.
Rulliere, fr. general, 295.
Rusland, 149 f., 167, 221, 240, 267, 276
—81, 283 f., 295 f., 318 ff., 323, 332 f.,
341, 343 f., 346 f., 350, 353, 358, 361,
385 f., 397, 421, 439, 461 f., 465, 472,
474, 535.
Ryan, George (1783—1861), grosse-
rer, 274.
Rømer, Carl, general (1769—1857),
297.
Sandby, Lollands Nørre herred, 44.
Scheel, A. W. (1799—1879), general-
auditør, 38 f., 42, 86.
Scheel (Scheele), L. N. (1796—1874),
regeringspræsident, 6, 43, 84, 125,
128, 158, 160—64, 196, 203, 215,
227—33, 249, 259, 264, 307, 309—
12, 427.
Scheel-Plessen, Carl (1811—92), amt-
mand, rentekammerdeputeret, pro-
visorisk minister for hertugdøm-
merne, 6, 35, 75, 320, 526.
Scheel-Plessen, Wulff (1809—76), da.
gesandt i Berlin, 81, 106—09, 342.
Schlaikier, H. P. (1822—91), præst i
Asserballe, 274.
Schmalfeld å, Holsten, 35.
Schmidt, C. M., handelsbetjent, 83.
Scholten, Peter C. Fr. v. (1774—1854),
generalguvernør i dansk Vestin-
dien, 298, 416.
Schouw, J. F. (1789—1852), profes-
sor, 69.
Schultz, Aug. D. (1788—1862), kom-
mandørkaptajn, toldinspektør, Vej-
le, 300.
Schumacher, H. C. (1780—1850),
astronom, 407.
Schweiz, 131.
Schøller, Georg (1793—1863), gene-
ralløjtnant, 62 ff., 87—94, 102—05,
110.
Secher, M. P. (1799—1864), søofficer,
97.
Sehestedt-Juul, Chr. (1806—61), gods-
ejer, Ravnholt, 508.
Sick, J. H. (1786—1850), gehejme-
legationsråd, 370.
Siebeneichen, Holsten, 55.
Sjælland, 93, 150, 200, 301, 303, 322,
401.
Skau, L. (1817—64), gårdejer, 370.
Slesvig, 9, 15, 30, 80, 86, 95, 102,
106 f., 109 f., 116—21, 123, 126,
130 f., 133 f., 138 f., 146, 149, 151 f.,
153—57, 161 ff., 168, 170, 172, 176,
184 ff., 193, 197 ff., 203, 208, 212,
215, 220 f., 223, 225 f., 228—33,
236 f., 249, 259, 277, 280, 298, 304,
309—16, 318—21, 331—37, 343, 345
—59, 361, 363, 386, 388, 404, 407,
421 f., 430, 433, 435, 439, 453, 459,
462—66, 470—77, 492, 496, 503 ff.,
510, 522, 524 ff., 534, 546—52.
Slien, 38.
Slogs herred, 56.
Solvig, Tønder amt, 56.
Sommer, F. L. F. (1813—78), løjt-
nant, 158.
Sommerkoog, Sydditmarsken, 75.
Sorø amt, 35.
Sponneck, M. S. W. (1787—1874),
stiftamtmand, 37, 163, 169 f., 176,
185, 300 f., 310, 316.
Sponneck, Wilh. (1815—88), embeds-
mand, politiker, 172, 225, 292 f.,
295.
Spärk, J. A. (1785—1865), herreds-
foged, Børglum, 44.
St. Petersborg, 101, 299, 333, 341, 427,
472.
St. Thomas, 274 f., 297 f.
Staal, H. I., møllerejer, stænderdepu-
teret, 67.
Stecknitzkanalen, Holsten, 55.
Stedtman, K., tysk embedsmand,
514, 522 ff., 526.
Steenstrup, Geert (1799—1848), over-
toldinspektør, 176.

- Stemann, Chr. Ludvig (1791—1857), stiftamtmand, Aalborg, 294.
- Stemann, Poul Chr. (1764—1855), gehejmestatsminister, 4 ff., 13, 22 f., 29, 34, 37, 42, 46, 54, 59, 62, 68, 72, 77, 80, 84, 87, 98, 102, 110.
- Stenløse sogn, Frederiksborg amt, 44.
- Stenmagle, Sorø amt, 71.
- Stettin, 142, 268, 283, 297 f., 403 f.
- Stjerneld, Gustaf N. A. A., sv. udenrigsminister, 319, 330, 360, 387, 427, 430 f.
- Stolk, Gottorp amt, 75.
- Storebælt, 174, 258.
- Sundeved, 122.
- Svendborg, 169.
- Sverige, 120, 145, 164, 221, 238, 270, 272 f., 277, 279 ff., 295, 302 f., 317, —20, 322 f., 332 f., 342, 345 f., 348 ff., 352 f., 355—61, 385 f., 389, 402, 461, 518, 535.
- Swinemünde, 283 ff.
- Sydditmarsken, 75 f.
- Süsemilch, Gustav, medlem af regeringen i Lauenburg, 526.
- Söderberg, svensk oberst, 303.
- Sønderborg, 175, 210, 537.
- Sønderborg amt, 33.
- Sørensen, Ane Christine, f. Møller, jordemoder, København, 36.
- Thiessen, enkefrue, Broager, 33.
- Thisted, 173, 265.
- Thisted, Valdemar (1815—87), forfatter, 61.
- Thomsen, Grimur (1820—96), magister, kancellist, 370.
- Thorbrøgger, S. Th. (1794—1870), toldkasserer, Aalborg, 265.
- Thordersen, H. G., isl. biskop, 65.
- Tillisch, F. F. (1801—89), kabinetssekretær, 4 f., 12, 22, 24 f.
- Tistrup skole, Øster-Horne herred, Ribe amt, 36.
- Tower, London, 183, 221, 244.
- Trave, 80, 276.
- Trekroner, kystfortet, 239.
- Trenen, 321.
- Trepka, Chr. Fred. (1779—1864), militærgesandt v. forbundsdagen, 239.
- Treschow, W. F. (1786—1869), højesteretsadvokat, 172.
- Tscherning, A. F. (1795—1874), krigsminister, 262.
- Tyskland, 19 f., 78 f., 92, 102, 107, 117, 131, 133, 156, 231, 275, 301 ff., 320, 334 f., 348, 354, 356, 361, 386, 420, 435, 439, 460—63, 472, 492, 496, 504, 535 ff., 547, 550.
- Tønder herred, 56.
- Tønning, 57, 76, 79.
- Ulkebøl, Sønderborg amt, 35.
- Ungern-Sternberg, Ernst, baron, russisk gesandt i Danmark, 276, 279 ff., 296.
- Unsgaard, I. J. (1798—1872), indenrigsminister, 64, 83, 258 f., 304, 442.
- Uvelse, Frederiksborg amt, 44.
- Valentin, se også Vallentin.
- Valentin, skomager, Uetersen, 38.
- Vallentin, Jac. (1804—72), provst, Spentrup, 172.
- Wandsbeck, Holsten, 56.
- Varde, 82.
- Warnstedt, Adolf v. (1813—94), kancellideputeret, 137, 139.
- Warnstedt, Karl Ludvig (1808—68), amtmand, 223, 433.
- Wegener, C. (1802—93), gehejmearkivar, 520.
- Wellingsbüttel, Holsten, 56.
- Vemmetofte, Præstø amt, 265.
- Weserfloden, 235, 402 f.
- Wessely, Abraham (1800—75), dispachør, 438, 494, 520.
- Westenholz, Regnar (1815—66), da. generalkonsul i Hamburg, 210 f., 227, 340.
- Vesterhavet, 362.
- Vestindien, Dansk, 274 f., 297 f., 395, 412, 416, 421.
- Westmoreland, John F. (1784—1859), greve af, engelsk diplomat, 464.
- Viborg, 35.
- Wien, 96, 101, 106, 108, 547.

- Wiimh, P. L., Slavgaard, stænderdeputeret, 67.
- Viksø, Frederiksborg amt, 44.
- Wilhelmine Marie, prinsesse (1808—91), gift med hertug Carl af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Glücksborg, 122 f., 489.
- Wilsbeck, Hans, Seilstrup, 44.
- With, J. P. (1791—1854), herredsfojed, konstitueret amtmand i Vejle, 300, 426.
- Wolgast, Pommern, 285.
- Wrangel, F. H. E. (1784—1877), preussisk general, 267, 276, 278, 288 f., 300 f., 350, 353, 355, 357—61, 383, 385, 387 ff., 395, 402, 433, 437.
- Wulff, Frederik (1798—1871), kæmner, Aalborg, 508.
- Wulff, I. M., grosserer, 65.
- Wynn, Sir Henry, engelsk gesandt i Danmark, 296, 442, 460, 474, 514, 549.
- Wörmke, Jacob, Uetersen, 38.
- Zahrtmann, C. (1793—1853), marineminister, 153, 170, 184.
- Zeuthen, Chr. (1794—1850), lensbaron, Tølløse, 508.
- Ærø, 169, 175, 212, 278, 395 f., 496—99, 522, 527, 537 f., 541.
- Øresund, 199, 251 f.
- Ørsted, A. S. (1778—1860), gehejme-statsminister, 5, 12, 17, 22, 25, 47, 49.
- Østersøen, 164, 261.
- Østrig, 77, 96, 99, 267.

SAGREGISTER

Adresser fra:

- Landskabet Eiderstedt, 61.
- Nørrejydske stænderforsamling, 324.
- Ridderskab, det lauenborgske, 45.
- Ridderskab, det slesvig-holstenske, 45.
- Østifternes stænderforsamling, 259.
- Afgift til Vor Frue kirke, 76.
- Afskedigelse af jyske amtmænd, 240 ff.
- Afskedsbegæring, kultusministerens, 502 f.
- Als og Ærø, civilregeringen på, 300, 496—99, 527, 537 ff., 541 f.
- Altinget, 21.
- Altingsmænd, udgifter ved valg af, 364, 369.
- Altona:
 - Altonaer Mercurius, 422.
 - Folkeskolevæsenet, reorganisation af, 33.
 - Oprettelse af borgergarde, 123.
 - Tilslutning til den provisoriske regering i Kiel, 184.
- Amnesti til de slesvig-holstenske tropper, 242.
- Ammandsembeder, besættelse af, 442.
- Amtsregnskaber, gottorpske, 35.
- Amtsstuer, 44.
- Arbejdsledighed blandt murersvendene, 218.
- Arkiv, gennemgang af den augustenburgske hertugs, 219.
- Arkiv, sikring af det slesvig-holsten-lauenborgske kancellis, 142.

- Arrestation af slesvigske embedsmænd, 176, 249.
- Arrogation, 38.
- Artikler i tyske blade, optagelse af, 227.
- Arveafgift, 44.
- Arvefæsteoverdragelse af:
 - Jordlod til Tistrup skole, 35.
 - Hus med jordlod i Uvelse, 44.
 - Anneksgård i Viksø, 44.
- Augustenburgske prinser:
 - Beslaglæggelse af godser, 170 f., 219.
 - Beslaglæggelse af sølvtøj, 306.
 - Domfældelse af, 219, 306, 330 f., 364 f., 399.
 - Proklamation fra prinsen af Augustenburg, 149.
 - Slettelse i almanakken, 227.
 - Sæde i den holstenske regering, 303.
- Avancementsreglement i hæren, udarbejdelse af nyt, 175.
- Aviser:
 - Oprettelse af dansk-sindet blad i Hamborg, 227 f.
 - Oprettelse af dansk blad i Slesvig, 427.
 - Oprettelse af et officielt regeringsorgan i hertugdømmerne, 84.
- Bekendtgørelser i Hamburgerbladene, standsning af, 422.
- Belejringstilstand, erklæring af, 92.
- Bemanding, anordning om de kgl. skibes, 164.
- Beslaglæggelse af blade, 43.

- Beslaglæggelse af holstenske skibe i Danmark, 173 f., 298, 328, 471.
- Beslaglæggelse af kulskeibe, 174, 210 f.
- Beslaglæggelse af preussiske skibe i Danmark, 225, 235 f., 238 f., 248, 273.
- Beslaglæggelse af tyske skibe, 235 f., 242, 247 f., 254 ff., 258, 261, 265 f., 296 ff., 302, 322, 329, 340, 436, 439.
- Beslaglæggelse af tysk ejendom i Danmark, 301.
- Bestallinger for ministre, 143, 147.
- Bevillinger:
- Indretning af tobaksfabrik i Varde, 82.
 - Oprettelse af landbrænderi, 34.
 - Udførsel af sten fra Lauenborg, 80, 101.
- Bisættelse, Christian VIII's, 45.
- Bjelkeske palæ, Slesvig, 75.
- Blokade af fjendtlige havne, 156 f., 184 f., 198, 206, 216, 221, 235, 256, 258, 261, 273, 276, 283 ff., 317, 402 ff., 414.
- Blokadereglement, udarbejdelse af, 243, 248, 256, 267, 275 f.
- Bondestanden, uro blandt, 217 f.
- Borgerforeningen i Kiel, 85 f. Se desuden: Forsamlingsforbud.
- Borgerlig læseforening, 76.
- Borgervæbningen:
- Altona, 105.
 - København, 67, 105.
 - Udarbejdelse af avancement for dens officerer, 416.
- Bortforpagtning af:
- Kornmølle ved Esrum, 66.
 - Områder i Syd- og Nordditmarsken, 75 f.
- Bortleje af:
- Stenhuggerpladser, 65.
 - Tømmerpladser, 66.
- Bortlodning, bevilling til, 34, 83.
- Bortsalg af jord fra Sandby vicepastorat, 44.
- Brandfare på landet, 71.
- Brandstiftelse, straf for, 412.
- Brobygning over Trave ved Lockfeld, 80.
- Budget:
- Behandling, 406.
 - Forelæggelse, 405, 525.
 - To-årigt, forslag om, 406.
 - Udarbejdelse, 419.
- Bygninger, reparation af kongelige i Lauenborg, 56.
- Bygningsafgiften, forøgelse af, 252.
- Bygningsarbejder:
- København, 266.
 - Ratzeburg, den lærde skole, 80.
 - Sorø akademis ejendomme, 71.
- Børnehaven, oprettelse af, 34.
- Caroline Amalie, foranstaltninger til sikring af hendes person, 186 f.
- Censur, 42 f., 59, 84.
- Centralmagten i Frankfurt, 460 ff., 465, 522, 535.
- Citadellet Frederikshavn, 82.
- Civilbestyrelsen i Slesvig, se: Regeringskommission i Slesvig, udnævnelse af.
- Clausen, H. N., optagelse i martsministeriet, 137.
- Collegialtidende, se: Regeringsblad, oprettelse af.
- Commissarius ved stænderforsamlingen, hans beføjelser, 36.
- Constitutio Carolina, 40.
- Dåbshandlinger, amnesti for udførelse af ulovlige, 317.
- Dampbugskibet Hertha, dets besætning, 82.
- Dampskibe, indkøb af, 234 f.
- Dampskibsforbindelse med England, forslag om, 401.
- Dampskibsforbindelse med Meklenborg, 305 f.
- Dampskibsforbindelse mellem Frederikshavn og Göteborg, 289.
- Dampmaskine, indkøb af, 525.
- Dansk sprog i Slesvig, 17, 19 ff., 23 f.

- Demobilisering af flåden, 456, 493, 515 f., 521, 527.
- Demobilisering af hæren, 493, 516, 518 f., 521.
- Departementschefer:
Myndighed, 165.
Titel, 137.
- Departementstidende, se: Regeringsblad, oprettelse af.
- Diaconatet i Delve, 86.
- Diger:
Anlæggelse af, 307.
Istandsættelse af, 56.
- Dimission, ønske om:
Justitsministerens, 417, 431, 536.
Krigsministerens, 201, 204 f., 313, 316, 328, 354, 363 f., 473, 476, 504, 515, 518 f., 536.
Kultusministerens, 469, 515.
Marineministerens, 529.
Minister L. N. Hvidts, 440 f.
Udenrigsministerens, 529 ff., 542 f., 551.
- Direktionen for statsgælden og den synkende fond, 82.
- Disciplinærbestemmelser i hæren, udarbejdelse af nye, 175.
- Dispensation f. magisterkonferens, 61.
- Disputats, anvendelse af dansk sprog ved, 61.
- Dissens indenfor ministeriet, fremgangsmåde ved, 224.
- Diæter for:
Rigsdagsmænd, 512.
Rigsforsamlingens medlemmer, 526, 534.
Stænderdeputerede, 36.
- Ducørpenge, militære, 471.
- Dyrtd, bekostninger ved, 54.
- Döhnhoff-Reedtzske protokol, 515, 521 ff.
- Edsvorneretter, indførelse af, 416 ff., 430 ff.
- Eksamen, oprettelse af filologisk-historisk, 371.
- Ekstraordinære krigsudgifter, dækning af, 469, 476.
- Elben, blokade af, 254 ff., 260, 297, 402 f.
- Elbtolden, 62.
- Elliam enge, 56.
- Embeder, besættelse af slesvigske, 212.
- Embedsbolig for:
Sognefogden i Bramstedt, 56.
Godsinspektøren på Wandsbeck og Wellingsbüttel, 56.
- Embedsgård, overdragelse til privat eje, 66.
- Embedsmænd:
Indskrænkning af deres yttringsfrihed, 68—71.
Koloniembedsmændene, indskrænkning af deres antal, 54.
Valgbarhed, 405.
- Eneretsbevilling for C. A. Nagel, 43.
- Engvanding, 66.
- Erfarne mænd, indkaldelse af, 7, 10 ff., 15, 22 f., 37, 67, 72.
- Erstatninger til:
Afskedigede slesvigske embedsmænd, 203.
Godset Müssen, 38.
- Esrum kornmølle, 66.
- Familiebegravelse, indretning af, 80.
- Fattigdistrikters opdeling, 80.
- Fattighus, kommunal ekspropriationsret af jord til, 226, 265.
- Februarrevolutionen i Paris, 77, 82, 111.
- Feltpræster, udnævnelse af, 201, 365 ff.
- Felttoget i Slesvig, 155 f., 167 ff., 211 f., 324, 341, 360 f.
- Fideicommissar, 245. Se desuden: Majorater.
- Finansdeputationen, 31.
- Finansforvaltningen, kontrol med, 7, 9.
- Finanskomité for frivillige bidrag, nedsættelse af, 169 f.

- Finansministeriet, 165.
 Flodtrafik, forbedring af, 44.
 Flotillen i Vesterhavet, opretholdelse af, 362.
 Folketoget til Christiansborg (²¹/₃ 1848), 111.
 Fonden til understøttelse af kvæstede, reorganisation af, 275 f.
 Forbund, det tyske, omdannelse af, 98 ff., 106—09.
 Forbundsdagen i Frankfurt, 81, 84, 94 f., 96 f., 104, 106 ff., 110. Se desuden: Centralmagten i Frankfurt.
 Forbundsgesandt, den danske, misbilligelse af, 99 ff.
 Forbundskontingentet, indkaldelse af, 78, 89, 91—94, 98, 103 f.
 Foreninger, forbud mod, 85 f.
 Forfatning for det danske monarki, udarbejdelse af, 4—25, 72, 110 ff.
 Forfatningskommissionen af 28. jan. 1848, 124.
 Forfatningsreskriptet af 28. jan. 1848, 16 f., 25, 110 ff., 140.
 Forfatningssagen, optagelse af, 124, 158 f., 317. Se desuden: Grundlov, udkast til den nye og: Monarkiets forfatningsforhold i alm.
 Formueskat, forslag om, 252 f., 305.
 Forpagtningsoverenskomster, f. vandmøllen i Rheinfeld, 35.
 Forrentning af obligation i Hannover, 394 f.
 Forretningsgang, statsrådets, 5, 122, 136, 143, 157 f., 268.
 Forsamlingsforbud, 90 f.
 Forsørgelsesrets erhvervelse i Island, 76, 364.
 Fourage, udskrivning af, 83.
 Francke, K. Ph., valg af ham til mægler i Slesvig, 125 f., 138.
 Frankrig, anerkendelse af republik i, 299.
 Frederik af Hessen, indkaldelse til tysk militærtjeneste, 249, 264.
 Frederiksborg lærde skole, 49.
 Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 318—22, 323, 327 f., 384, 456, 462 ff., 466, 469, 472—76, 492 f., 514 f., 528—31, 534—37, 542—56.
 Frigivelse af beslaglagte skibe, 433—38.
 Frigivelse af skibe fra Grønland, 407.
 Fritagelse for afgift af legater, 65.
 Frivillige, norske og svenske, 272 f.
 Fuldmagt til ministeriet, 202 f., 437 f.
 Fyns guvernement, 65.
 Fyrvæsen, 43.
 Fællesregeringen for Slesvig og Holsten i henhold til Malmøkonventionen, 369 f., 384, 427, 429, 432—36, 464—76, 496—99, 515, 521 ff., 526 f.
 Fængselsforplejning i Viborg tugthus, 35.
 Fæste- og lejeafgifter, husmænds, 292.
 Fæstningsarbejder, påbegyndelse af, 82, 93.
 Føderativ forbindelse mellem Slesvig og Danmark, 313, 315, 462 ff., 534.
 Gadeudvidelse i Kiel, 34.
 Gage, størrelse af embedsmænds, 145 f., 165 ff., 171 f.
 Gartnerboligen ved Bernstorffs palæ, 44.
 Gehejmearkivet, udvidelse af, 438.
 Gehejmestatsrådet:
 Forretningsgang, 5.
 Protokolførelsen i, 12, 34.
 Generalkommandoen i hertugdømmerne, 88, 91, 102 f.
 Generalpostdirektionen, 217, 329.
 Generalprokurøren, 248, 256, 267.
 Generaltoldkammer- og kommercekollegiet, 34 f., 43 f., 54 ff., 60, 62, 75 f., 82 f., 184, 196 f., 210 f., 221, 237 f., 238, 242, 261, 266.
 Gennemsyn af blade, 43.

- Gesandt, udnævnelse af ny i Paris, 293, 299.
 Gesandten i London, assistance til, 294 f.
 Gesandtskab til formælingshøjtideligheden i St. Petersborg, 427.
 Gesandtskaber, nyordning af de danske, 370 f.
 Gewerbeschule i Kiel, oprettelse af, 75.
 Geværer, indkøb af, 183, 221 f., 243 f., 260, 328 f.
 Glücksborgske prinser, sæde i den holstenske regering, 303.
 Godspatrimonialrettighederne, ophævelse af, 245.
 Grundlov, udkast til den nye, 338 f., 368 f., 371—82, 404—20, 423 f., 428 ff., 442—54, 456—59, 476—91, 499—501, 508 f., 510.
 Grundlovgivende rigsforsamling, se: Rigsforsamlingen.
 Grænseskel, fastsættelse af, 215.
 Gudelige forsamlinger, amnesti for deltagelse i, 317.
 Gudstjeneste, omlægning af, 61.
 Guinea:
 Omdannelse af regeringen, 54 f.
 Salg af de danske besiddelser i, 183.
 Haderslev, episoden i ($\frac{1}{10}$), 502—05.
 Handelen, indgriben i som følge af krigen, 184 f., 197.
 Handelsministeriet, 370.
 Handelsrejsende, adgangsbrev for, 305.
 Handelstakst, færøsk, 83.
 Hartkornsskatterne:
 Egalisering af, 245, 341, 494.
 Forøgelse af, 252.
 Havnebyggeri:
 Husum, 58, 88.
 Toldboden i København, 88.
 Hertugdømmerne:
 Bevægelser i, 84 f., 88 ff., 102 ff.
 Stemningen i, 43.
 Hertugdømmernes administrative forbindelse, 16—21, 23—25.
 Hesteudskrivning til hæren, 144, 164 f., 169, 302 f., 322 f.
 Hjemkaldelse af skibene fra Nord-søen, 470.
 Hjemsendelse af søfolk på beslaglagte skibe, 409.
 Hjælpetropper, svenske, 221, 273, 281, 301, 322 f., 355, 359—62, 383, 420 f.
 Honorarer for:
 Udstykningsforretninger, 65.
 Universitetsdirektionen, 61.
 Horsens, takkeskrivelse fra, 307.
 Hospital i Nykøbing F., udvidelse af, 66.
 Hospitalsgårde i Island, 412.
 Hoveriets afløsning, 245, 330, 396.
 Husmændenes kår, forbedring af, 244 f., 290 ff.
 Hyldingsed, aflæggelse af, 62 ff.
 Hæren, forøgelse af, 438, 495 f.
 Højesteret, 57, 67, 136.
 Højesteret, reservation af stilling i, 166 f., 171.
 Indenrigsministerium, oprettelse af, 495, 517.
 Inderster, indtagelse af, i private boliger, 226, 245, 265.
 Indfødsret som forudsætning for opnåelse af valgret, 404, 423.
 Indkaldelser, militære, 78, 87—94, 102 ff.
 Indkomstskat, forslag om, 250, 252 f., 305.
 Island:
 Departementschef for islandske sager, 244, 298 f., 542.
 Forsørgelsesrets erhvervelse i Island, 76, 364.
 Matrikuleringslov for Island, forslag om, 300.
 Medicinalvæsenets organisation, 412.

- Understøttelse til islandske studenter, 48 ff.
- Valg af medlemmer til rigsforsamlingen, 426, 455.
- Jagtretten:
- Definition af, 245.
- Lov om jagtretten på de kgl. godser, 225, 245.
- Lov om jagtretten i Slesvig, 225 f.
- Jernbaner, anlæg af:
- Berlin-Hamburg, 38.
- Flensborg-Husum-Tønning, 45, 57 f.
- Glückstadt-Heide, 102.
- København-Roskilde-Korsør, 101 f.
- Lübeck-Büchen, 61.
- Rendsburg-Neumünster, 36.
- Jordebog, oprettelse af ny, 75.
- Jubelfest for den Oldenborgske stamme, 437.
- Jurisdiktionsforholdene, omlægning af:
- Haderslev amt, 33.
- Slien, 38.
- Sønderborg amt, 33.
- Jury, se: Edsvorneretter.
- Justitsministeriet, 244 f.
- Justitsministerium, oprettelse af, 165.
- Justitssager, omkostninger ved, 422.
- Jægerkorps, opløsning af det borgerlige i Aarhus, 329.
- Jægerkorps, oprettelse af ridende, 150.
- Kaldsret, den private gejstlige, 324—27.
- Kaldsret til juridiske embeder, 325.
- Kancelli, det danske, 29 f., 35 f., 44 f., 56 f., 66 f., 76, 83, 94, 165.
- Kancelli, det slesv.-holst.-lauenborgske, 30—34, 36 f., 38 f., 61, 80, 86, 92, 101, 105, 142, 148, 170, 212, 249, 274, 300, 421, 524, 542.
- Kancellisprog, anvendelse af, 76.
- Karantænevæsenets organisation, 369 f.
- Kirkeforfatning, indførelse af, 200.
- Klapjagtsdage, fastsættelse af, 292.
- Kolera, foranstaltninger mod, 429 f., 459, 499.
- Koloniforhold, se under: Guinea.
- Slaveopstanden i Dansk Vestindien.
- Kommunalforfatning, indførelse af ny, 200, 412, 422, 439.
- Kommunalforfatning for Slesvig, se: Sogne- og amtsråd i Slesvig.
- Kommunistiske uroligheder, 79.
- Kommunitet, bestemmelser om dets uddeling, 47.
- Konfirmation af bestallinger, 289 f.
- Kongen:
- Besøg ved hæren, 149, 160.
- Bibliotek, overbestyrelsen af hans, 295 f.
- Protest mod kongens ønske om tilførsel til statsrådsprotokollen, 357.
- Rejse til Slesvig, 176, 184.
- Spørgsmål om hans godkendelse af lovændringer, 415.
- Spørgsmål om hans ret til at bekræfte politiske beslutninger, 144, 155 f.
- Kongres i Dresden, forslag om, 96 f., 98 f., 106—09.
- Konseilpræsidentens funktioner, 116, 124.
- Konsulatsudgifter i 1847, 34.
- Konsumtionsafgiften, dens eventuelle nedsættelse i Kolding, 185.
- Kreditbeviser, se: Sedler, udstedelse af rentebærende.
- Krig mellem Frankrig og det tyske forbund, 95 f., 98 f.
- Krigsfanger, løsladelse af, 260.
- Krigsfanger, udveksling af, 296, 432.
- Krigsmanifest, udarbejdelse af, 258 f.
- Krigsministeren:
- Besøg i hovedkvarteret, 203.
- Udnævnelse af stedfortræder for, 203 f.
- Se desuden under Dimission.
- Krigsministeriet, 206, 239.

- Krigsskat, udskrivning af, 240, 258 f., 261 f., 266 ff., 304 f., 308 f., 324, 329, 426, 494, 502.
- Krigstilstand i Jylland, erklæring om, 240, 246.
- Kultusministeriet:
Gagering af kontorpersonalet, 306.
Organisation af, 298.
- Kunstakademiet, overbestyrelsen af, 295 f.
- Kurator v. universitetet i Kiel, 85 f.
- Kvægeksporsten til hertugdømmerne, 196 f.
- Kvægmarkederne i Slesvig, deres henlæggelse til Ribe, 186.
- Kystmilitsen, nye bestemmelser om, 169, 197.
- København:
Hilsen til indbyggerne i, 268.
Magistraten, kongens svar til, 14.
Politiet, forøgelse af, 512.
- Lån, optagelse af, i:
Rendsburg-Neumünster-jernbanen, 35.
Stamhuset Rathlousdal, 35.
- Landboreformer, genoptagelse af, 224 ff., 244 ff., 428 f., 517.
- Landesversammling i Kiel, 465, 497, 499.
- Landevejsbomme, oprettelse af, 341.
- Landmålere, udnævnelse af flere, 215.
- Landstingets opløselighed, diskussion om, 405 f.
- Langelinie, 82.
- Lasaretter, rekvirering af bygninger til, 419.
- Lauenborg:
Forbundskontingentet, opstilling af, 222.
Guvernørens optræden, anerkendelse af, 394.
Instruks til regeringen, 164.
Regering, oprettelse af ny, 526 f.
Tilstanden i, 300, 394, 419.
- Lavsartikler, ændring i Neustädter Fischeramts, 38.
- Legion, opstilling af svensk, 272 f.
Se desuden: Hjelpeetropper, svenske.
- Lehmans rejse til Paris og London, 142.
- Lejdebreve, udstedelse af, 274, 415.
- Lejr ved Hedensted, planlæggelse af, 94.
- Len og stamhuse, opretholdelse af, 382 f.
- Ligfund, 86.
- Livrente- og forsørgelsesanstalten, beretning om virksomhed, 73.
- Livsstrafs eftergivelse for Ane Christine Andreasdatter, 76.
- Lovgivningsret, indførelse af, 7, 9 f.
- Løfteparagraffer, grundlovsudkastets, 416 ff.
- Løn, fastsættelse af, til:
Skolelærer Hansen i Gilleleje, 65.
Politiassistenter i Aarhus amt, 76.
- Magister-konferens, forslag om, 398.
- Majorater, ophævelse af, 245. Se desuden: Len og stamhuse.
- Manifest, udarbejdelse af manifest til Europa, 236.
- Marchpenge, 83.
- Marienlyst slot, indretning til invalider, 396 f.
- Marineminister, udnævnelse af, 142, 151, 170, 184, 196.
- Marineministerium, oprettelse af, 201, 219.
- Markeder i Pinneberg, 38.
- Martsministeriet:
Udnævnelser, 116, 122, 137.
Titulaturer, 124.
Afskedigelse, 553—57.
Se desuden: Reorganisation af ministeriet.
- Matrikulkort, kopier af, 215.
- Medaillesamling, den kgl., 270, 286.
- Medicinalvæsenets organisation i Island. 412.
- Milepæle, ny konstruktion af, 65.

- Militærgesandten ved forbundsdagen, hans optræden, 239.
- Militæroperationer, igangsættelse af små, 281 f., 413 f.
- Militærorganisation, udarbejdelse af ny, 329.
- Militærpersoners troskabsbrud, 217.
- Militær retspleje, 86 f.
- Minister for Holsten, 120, 123, 170, 461, 524 f.
- Minister for Lauenborg, 223.
- Minister for Slesvig, 121 f., 123, 170, 223, 307, 309, 524 f.
- Ministeransvarlighed, 136, 157 f.
- Ministergagers fastsættelse, 136, 145.
- Ministerialsystemets indførelse, 136, 165.
- Ministeriet, afskedigelse af, 112.
- Mobilisering af hæren, 82, 87—94, 144, 150, 152, 198 ff. Se desuden: Troppers afsendelse til hertugdømmerne.
- Monarkiets forfatningsforhold i alm., 116—123, 126, 137—41.
- Mulkt, fritagelse for, 306.
- Museet for Naturvidenskaberne, overbestyrelsen af, 295 f.
- Müssen gods, 38.
- Mægler i Slesvig, se: Francke.
- Møbler, skat af, 259.
- Mølløvæsen, 56.
- Mønten i Altona, 84, 94.
- Mønter, cirkulation af udenlandske, 59 f.
- Møntkabinet, det kgl., 287.
- Nådensår, indførelse i Ulkebøl sogn, 35.
- Nationalbanken:
 Stilling til de rentebærende kreditbeviser, 308 f.
 Stilling til de nye statslån, 494.
- Nationalfarver, de tyske, 94 f., 108.
- Nationalheste, udskrivning af, 78, 89, 93 f.
- Negerslaver, eksport af, 55.
- Neustädter Fischeramt, ændring i lavsartikler, 38.
- Nikobarerne, forhandling om salg af, 97.
- Nordamerikanske skibe under blokade, 402.
- Nyboder, valgpropaganda i, 441 f.
- Nørrejydske stænderforsamling:
 Indkaldelse, 275, 293, 307.
 Kongevalgte medlemmer, forslag om, 262, 265, 268, 316 f.
 Afslutning, 341.
- Olshausen, brev til, 327.
- Ombygning af avlsbygninger på Laugarnæs i Island, 65.
- Omstrefjere, 61.
- Opbringelse af skibe med fødevarer, 264. Se desuden: Beslaglæggelse.
- Ordensdekorationer, fratagelse af, 324, 330, 337, 365, 399.
- Ordination til præsteembede i Nordamerika, 61.
- Ostindiske kompagni, 243 f.
- Overkommandoen over hæren, fransk tilbud om at overtage, 295.
- Overpolitiretterne på landet, ophævelse af, 300.
- Overpræsidenten i Altona, hans forhold til det slesvig-holstenske oprør, 160.
- Påmønstring på private skibe, 212.
- Palæet i Horsens, 71 f.
- Passérafgift, ophævelse af, 80.
- Pechlin, kritik af hans optræden, 239.
- Pengebeholdninger i Rendsborg, meddelelse om, 144.
- Pension, størrelse af embedsmænds, 166 f., 171 f., 196, 201, 219, 297, 370.
- Pensionslovgivning, 70, 394, 426.
- Petitionsret, 7, 9 f.
- Plessen, baron, tilbagetræden som minister, 147.
- Pligtarbejde, erstatning for, 291.
- Politi, forøgelse af det københavnske, 512.

- Politiske forseelser, henlæggelse af sager vedr., 5.
 Polititilsyn m. foreninger, 85, 90 f.
 Postbefordring, 401 f.
 Postforbindelsen med:
 Hertugdømmerne, 142.
 Lübeck, 276, 329.
 Pressefrihed, 69 f., 86. Se desuden: Censur.
 Preussen, forhold til, 198 ff., 219 ff. Se desuden navnerregisteret under: Preussen.
 Privilegier, det slesvig-holstenske ridderskabs, 73 ff.
 Proklamation, prinsen af Augustenborgs, 149.
 Proklamationer til:
 Hertugdømmernes indbyggere, 142.
 Jyderne, 150, 302.
 Københavns indbyggere, 141.
 Slesvigerne, 147 f.
 Provinsialstænderforfatningen, 8—11, 14.
 Provisoriske regering i Kiel, 153 ff., 202, 303, 465. Se desuden: Svaret til den provisoriske regerings deputation.
 Rådhus samt ting- og arresthus, opførelse af, i Korsør, 35.
 Rang, fastsættelse af ministres, 136 f.
 Realisation af beslaglagte skibe, 403.
 Referat, tidspunkt for ministrenes, 396.
 Regensen, 50 f.
 Regering, den slesvig-holstenske:
 Stillingtagen til oprettelse af dansksproget lærd skole i Haderslev, 31.
 Udnævnelse af ny præsident for, 125 f.
 Regeringsblad, oprettelse af, 84 f., 143, 216.
 Regeringskommission for Holsten, forslag om, 222.
 Regeringskommission for Slesvig:
 Instruks for, 223.
 Udnævnelse af, 162—64, 170, 176, 307, 309—16, 343 f., 345—58.
 Regeringskommissær i Jylland:
 Beretning fra, 299, 302.
 Udnævnelse af, 241 f., 263 ff.
 Regeringskommissær i Slesvig, udnævnelse af, 160—64.
 Rejseomkostninger for stænderdeputerede, 36.
 Reklamation af danske varer i Kiel, 173.
 Rekvisitioner, fjendtlige, i Jylland, 288 f., 300 f.
 Rentekammeret, 44, 56, 60, 64 ff., 71, 83, 165, 217 f., 225 ff., 244 f., 252, 258, 291 f., 306 f., 330, 341, 396, 426.
 Reorganisation af ministeriet, 349, 351, 354 f., 513, 515, 543 ff., 552 f.
 Retsforholdene, omorganisation af, 420.
 Revisionsvæsen, 61, 75.
 Ridderskab, det lauenborgske, 45.
 Ridderskab, det slesvig-holstenske, 13 f., 17 f., 45, 73 f., 77, 119, 173.
 Rigsdagssamlinger, forslag om to-årige, 410.
 Rigsforsamlingen:
 Åbning, 426, 516 ff., 521.
 Arbejdsprogram, 430, 521.
 Billetter til, 517.
 Indkaldelse, 475 f., 493.
 Kongens åbningstale, 507 f., 520 f.
 Kongens ret til opløsning af, 521.
 Kongevalgte medlemmer af, 179, 182 f., 188, 212 f., 237 f., 363 f., 501, 505—08, 517, 520.
 Lokaler til, 400, 426.
 Militærpersoners deltagelse i valgene til, 426.
 Ministrenes sæde i, 424 ff., 506, 557.
 Protokolførelsen, 420.
 Regulativ for, 507, 516 ff., 520.

- Repræsentation for Slesvig, 208, 236, 426.
 Sammensætning, 159, 176—83, 187—96, 201 f., 204—10, 212—15, 233 f., 237 f., 328, 337, 362 ff.,
 Spørgsmål om dens rådgivende eller besluttende myndighed, 246 f.
 Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 512 ff., 523 f., 527 f.
 Suppleringsvalg til, 520.
 Valg af islandske repræsentanter, 426, 455.
 Valgdagen, fastsættelse af, 437.
 Rigsørnen som symbol f. det tyske forbund, 95, 108.
 Roflotille, stationering i Limfjorden, 289.
 Rosenvold, det grevelige forlods, 45.
 Roskilde stænderforsamling, se: Østifternes stænderforsamling.
 Russiske flåde, dens ophold i Danmark, 421, 439.
 Rysensteens bastion, 66.
 Samlinger:
 Dr. P. W. Lunds, 396.
 Overdragelse af de naturhistoriske samlinger til universitetet, 228.
 Professor Schumachers astronomiske samlinger, 407.
 Sammenlægning af kommuner, udgifter vedr., 101.
 Scheel, L. N., afskedigelse som regeringspræsident, 125.
 Sedler, udstedelse af rentebærende, 240, 250, 257, 266 ff., 292 f., 300, 305, 308 f., 494.
 Seminaristers forret til skolelærerembeder, 80.
 Sindssygeanstalt, oprettelse af, 459.
 Skarprettertjenesten, nedlæggelse af, i Præstø, Holbæk og Sorø amter, 35.
 Skattebevillingsret, 7, 9, 16.
 Skatteopkrævning, godsejernes, 245 f.
 Skatter, opkrævning og forslag om nye, 54, 64 f., 227, 252 f., 285 ff., 295.
 Skibsfarten, krigsforholdsregler vedr., 184.
 Skibsforbindelsen med Kiel, 123 f., 143.
 Skolelærerembeders besættelse, 396.
 Skolevæsen, det lærde, i:
 Haderslev, 30—33.
 Horsens, 71 f.
 Hertugdømmerne, 30—33.
 Rateburg, 80.
 Skovsalg, 83.
 Skyldsætning af grunde ved Odense fjord, 44.
 Slaveopstanden i Dansk Vestindien, 416, 421.
 Slesvig:
 Deling af Slesvig, 130 f., 267, 318—23, 456, 462 ff., 473—76, 492 f., 533 f., 535 f., 543, 546 ff., 551 ff.
 Forbindelse med kongeriget, 20, 102, 111.
 Optagelse i det tyske forbund, 106, 108, 117, 130.
 Repræsentation i rigsforsamlingen, 208, 236, 426.
 Selvstændighed, debat om størrelsen af Slesvigs, 318—22, 327 f., 473, 492 f.,
 Skole- og kirkeforhold, 146.
 Sogne- og amtsråd, oprettelse af, 248 f., 264, 310.
 Sprogforholdene, 31 ff.
 Stænderforsamling, forslag om valg af ny, 226—33, 236 f.
 Stændervalg i hertugdømmerne, 79 f., 87.
 Stændervalg i Nordslesvig, 67.
 Suspension af slesvigske præster, 203, 274.
 Slesvigs domkirke, 56.
 Slesvigske stænderforsamling:
 Indkaldelse, 158, 175.

- Forslag om valg af ny stænderforsamling, 226—33, 236 f.
- Sluseanlæg ved Siebeneichen, 55.
- Snekastningsarbejde, 291 f.
- Snævred (Esrum kanal), 66.
- Solvig enge, 56.
- Sorø akademi, direktionen for, 52 f.
- Sparekassebegunstigelser for:
- Fredericia og omegns sparekasse, 36, 82.
 - Holbæk sparekasse, 82.
- Sparekassers fritagelse for krigsskat, 330.
- Sporteltakst, 101.
- Stadfæstelse af dom i militær justits-sag, 86 f.
- Stamhuse:
- Rathlousdal, 35.
 - Nørholm, 35.
- Statslån:
- Forslag om frivilligt, 265.
 - Optagelse af, 240, 286, 397, 438, 494, 502, 520.
- Statsrådet:
- Kritik af foretagen ændring af statsrådsbeslutning, 388—94, 398 f.
 - Leder af statsrådet under konseilpræsidentens fravær, 261, 266.
 - Protokolførelsen, 126.
 - Oplæsning af protokollen, 322, 329, 340, 364, 368, 371, 398.
 - Protest mod kongens ønske om tilførsel til statsrådsprotokollen, 357.
 - Se desuden: Forretningsgang, statsrådets.
- Statssekretærs udnævnelse, 12.
- Statsvidenskabelig eksamen, indførelse af, 396.
- Status, finansiel, 257, 397, 420, 422, 493 f., 534.
- Stemann, Chr. Ludv., amtmand i Aalborg, hans embedsførelse, 294.
- Stempelpapirs anvendelse i kondemnationssager, 300.
- Stemplet papir, fritagelse for brug af, 44.
- Stenografer, uddannelse af, 317.
- Stiftelser, 245. Se desuden: Majora-ter, ophævelse af.
- Stiftelser, deres kapitaler, 285 f.
- Stipendiebestyrelsen, vederlag til, 51.
- Stipendievæsenet ved universitetet, 46—52.
- Straffefanger, vestindiske, deres afsoning af straf, 395.
- Straffelov, forslag om en ny militær, 38—42.
- Strafformildelse for:
- Sonnich Nielsen, Braderup, 33.
 - Ane Christine Sørensen, 36.
 - Søren Petersen, 56.
 - Skomagersvend Peder Pedersen, 57.
 - Skomagersvend C. D. F. Götsche, 86.
- Strømtolden, tilbagebetaling af, 83.
- Studiehjælp til:
- Grønlandske og færøske embedsmænds børn, 46 f.
 - Ostindiske embedsmænds børn, 46.
- Stænderforfatningens omorganisa-tion, forslag om, 419.
- Stænderforsamlinger, se henholdsvis under: Nørrejydske, Slesvigske og Østifternes stænderforsamling.
- Stændersager, afgørelse af, 233.
- Stændertidende, udgivelse af, 224.
- Suspension af slesvigske præster, 203, 274.
- Svaret til den provisoriske regerings deputation, 119—23, 125—135, 137—43.
- Sølv- og guldarbejder, modtagelse af, 286 f.
- Sølvservice, det kgl., 270, 286.
- Sømilitær udrustning, forøgelse af, 243, 396 f.
- Søpas for holstenske skibe, 247.
- Thorkilii Børneskole-Legat, 56.
- Tilbageholdelse af danske krigsskibe, 456.

- Tjenesterejser, betaling af kgl., 83.
 Tokammersystemet, 179, 339.
 Told af industrivarer fra hertugdømmerne, 157, 436.
 Toldboden, bygningsarbejder på, 143.
 Toldoprævning ved grænsen til Lauenborg, 35.
 Trangsattester til studerende, 48 ff.
 Tronbestigelsespatentet, 14.
 Tronskifte, notifikation af, 34.
 Tropickekontingent, det holsten-lauenborgske, 265.
 Troppers afsendelse til Hertugdømmerne, 119, 123 f., 138. Se desuden: Mobilisering af hæren.
 Trykkefrihed:
 Forslag om ny trykkefrihedslov, 142 f.
 Indgreb i trykkefriheden, 42 f.
 Trykkefrihedssager, 4 f.
 Se desuden: Beslaglæggelse af blade. Censur.
 Trykkefrihedsselskabet, 85.
 Turbiner, eneret på fremstilling af, 43.
 Tømmer, indkøb af, 267 f.
 Tømmeroplæg, flytning af, 289.
 Udenrigsministeren, hans stilling som kongelig husminister, 250.
 Udenrigsministeriet, 206, 212, 225, 239, 240, 244, 250.
 Udenrigsministeriet, dets organisation, 370.
 Udførsel af heste, forbud mod, 95 f., 110, 169, 197, 459 f.
 Udskrivning til militærtjeneste af: Embedsmænd, 531 f.
 Købstadbefolkningen, 257, 269 f., 439 ff.
 Udvandring, tilladelse til, 67.
 Udveksling af skrifter mellem Danmark og Norge, 394 f.
 Udvidelse af Schmalfeld å, 35.
 Understøttelse til:
 Dybbøl sogns beboere, 397.
 Slesvigske skippere, 42.
 Understøttelser bevilget af universitetsdirektionen, 61.
 Undervisningsinspektør, udnævnelse af, 371.
 Universitetet i Kiel, 101.
 Universitetets festsal, anvendelse for rigsforsamlingen, 400.
 Universitetsdirektionen, 46—53, 61 f., 71.
 Universitetsundervisningen i København, 32.
 Våbenstilstanden i Malmø:
 Tilblivelse og indhold, 267, 276—81, 296, 303 f., 319, 330—37, 341—62, 383—95, 422, 427 f., 430 f., 433, 437, 439—42, 455, 460, 465—76, 497 ff., 502—05.
 Gennemførelse med magt, 466 f., 469, 472—76, 491 f., 503 ff., 515.
 Våbenstilstand, preussisk forslag om kort, 219 ff.
 Vajsenhuset i Altona, 33.
 Valg af:
 Altingsmænd, 76.
 Erfarne mænd, 22, 37, 67 f.
 Stænderdeputerede, 67 f., 72 f., 79 f., 87.
 Valgkommisærer, udnævnelse af, 37.
 Valglov for den grundlovgivende rigsforsamling, se: Rigsforsamlingen, dens sammensætning.
 Valglov for rigsdagen, udkast til, 510 ff., 519.
 Valgmåden, direkte eller indirekte valg, 177, 181 ff., 189—96, 213 ff.
 Se desuden: Rigsforsamlingen, dens sammensætning.
 Valgretten, petition om udvidelse af, 172.
 Vartpenge for afgåede embedsmænd, 196.
 Vejarbejder, 65.
 Vejkassen, 65.
 Viborg tugthus, lån til, 35.
 Vogne, lovforslag om bredfælgede, 299.

- Værnepligt, lov om almindelig, 42, 516, 539 ff.
- Zoologisk museum, omdannelse af lokale til, 61.
- Ægteskab, indførelse af borgerligt, 532 f.
- Ægteskabs indgåelse, tilladelse til:
Karen Christiansdatter, 45.
Mergelgraver Lars Andreasen, 83.
Skomager F. Raupach, 83.
Husmand Christen Pedersen, 83.
Caroline Iversen, 83.
- Ægteskabs ophævelse, tilladelse til:
Henriette Brandt, 36.
Mergelgraver Lars Andreasen og hustru, 83.
Skomager F. Raupach og hustru, 83.
- Caroline Iversen, 83.
- Ærø, forholdene på, 169, 175, 212, 395.
- Ærø, se også Als.
- Øresund, højhedsretten over, 238.
- Øresundstold, betaling af, 251 f., 259, 271 f.
- Østifternes stænderforsamling:
Adresse fra, 296.
Begrænsning af dens virksomhed, 246.
Commissarius, valg af, 171.
Gudstjeneste, afholdelse af, 224.
Indkaldelse, 159, 172, 175 f., 202, 262.
Kongevalgte medlemmer, forslag om, 171 f.

TALERFORTEGNELSE

- Bang, P. G., rentekammerdeputeret:**
Dansk sprog i Slesvig, 17, 19, 21.
Forfatningssagen i alm., 14.
Fællesforfatning for monarkiet, 15.
Hertugdømmernes administrative forbindelse, 17, 19 f.
Provinsialstænderforfatningen, 8, 15.
- Bardenfleth, C. E., gehejmestats- og justitsminister:**
Afskedigelse af jydsk amtmænd, 241.
Afskedsbegæring, kultusministerens, 503.
Als og Ærø, civilregeringen på, 497, 527.
Arbejdsledighed blandt murersvendene, 218.
Arrestation af slesvigske embedsmænd, 176.
Augustenborgske godser, beslaglæggelse af, 170 f.
Augustenborgske prinser, domfældelse af, 399 f.
Beslaglæggelse af holstenske skibe i Danmark, 174, 328.
Beslaglæggelse af kulskibe, 174.
Beslaglæggelse af tyske skibe, 255, 297 f.
Blokade af fjendtlige havne, 156, 198, 284 f, 403.
Blokadereglement, udarbejdelse af, 256, 267, 275.
Bondestanden, uro blandt, 217 f, 224.
Borgervæbningens officerer, avancement for, 416.
Budgettets behandling, 406.
Caroline Amalie, foranstaltninger til sikring af hendes person, 186 f.
Centralmagt, anerkendelse af den nye tyske, 461.
Clausen, H. N., optagelse i martsministeriet, 137.
Dansk latinskole i Haderslev, 32 f.
Dansk sprog i Slesvig, 18, 21, 23 f.
Demobilisering af hæren, 518 f.
Departementschefernes myndighed, 165.
Dimission, eget ønske om, 417, 431, 536.
Dimission, udenrigsministerens ønske om, 530.
Diæter for rigsforsamlingens medlemmer, 526, 534.
Edsvorneretter, indførelse af, 416 ff. 430 f.
Embedsgård, indkøb af, 66.
Embedsmænds ytringsfrihed, indskrænkning af, 69 f.
Erfarne mænd, indkaldelse af, 11, 22.
Erstatning til afskedigede slesvigske embedsmænd, 203.
Februarrevolutionen i Paris, de diplomatiske følger af, 77.
Feltpræster, udnævnelse af, 365 ff.
Felttoget i Slesvig, 155 f, 168.
Fonden til understøttelse af kvæstede, reorganisation af, 275.
Forbundsdagen i Frankfurt, 95, 99 f.
Forbundsgesandten, misbilligelse af hans optræden, 99 f, 108.
Forfatning for det danske monarki, udarbejdelse af, 15, 23 f.

- Forfatningsreskriptet af 28. jan. 1848, dets ophævelse, 110 f.
 Forfatningssagen, optagelse af, 124, 150 f.
 Frankrig, anerkendelse af republik i, 299.
 Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 328, 464, 475, 530, 535 ff, 548, 552 f.
 Frigivelse af beslaglagte skibe, 435.
 Fuldmagt til ministeriet, 203.
 Fællesregeringen i Slesvig og Holsten i henhold t. Malmø-konventionen, 455, 467 f, 470.
 Gage, størrelse af embedsmænds, 145, 165, 167, 171.
 Grundlov, udkast til den nye, 338 f. 406, 428, 458.
 Guinea, omdannelse af regeringen i, 54.
 Havnebyggeri i Husum, 58.
 Hertugdømmernes administrative forbindelse, 18, 20 f., 23 f.
 Hesteudskrivning til hæren, 144, 164, 169, 302 f., 322 f.
 Hjælpetropper, svenske, 355, 357, 385 f.
 Husmandslovgivning, udarbejdelse af ny, 148.
 Hyldingsed, aflæggelse af, 62 f.
 Højesteret, reservation af stilling i, 166 f., 171.
 Indkaldelser, militære, 78, 88 f., 103 ff.
 Jernbanen Flensborg—Husum, 57 f.
 Justitsministerium, oprettelse af, 165.
 Kancelli, det slesvig-holsten-lauenborgske, leder af, 542.
 Kancellisprog, anvendelse af, 76.
 Kommunalforfatning, indførelse af ny, 200.
 Konfirmation af bestallinger, 289 f.
 Kongens besøg ved hæren, 149.
 Kongres i Dresden, 96, 98 f., 106 f.
 Kvægeksperten til hertugdømmerne, 197.
 Kvægmarkederne i Slesvig, deres henlæggelse til Ribe, 186.
 Kystmilitsen, nye bestemmelser om, 169, 197.
 Landboreformer, genoptagelse af, 428.
 Latinundervisningen i de lærde skoler, 30.
 Lauenborg, instruks til regeringen i, 164.
 Len og stamhuse, opretholdelse af, 383.
 Løfteparagraffer, grundlovsudkastets, 416 ff.
 Martsministeriets tilbagetræden, 554, 556.
 Militæroperationer, igangsættelse af små, 281.
 Minister for Slesvig, 170, 524.
 Monarkiets forfatningsforhold i alm., 116, 127, 131 f., 140.
 Mønter, cirkulation af udenlandske, 60.
 Nørrejylland stænderforsamling: Indkaldelse, 293 f., 307.
 Kongevalgte medlemmer, forslag om, 262, 317 f.
 Ordensdekorationer, fratagelse af, 330.
 Overkommandoen over hæren, fransk tilbud om at overtage, 295.
 Pechlin, kritik af hans optræden, 239.
 Pension, størrelse af embedsmænds, 146, 166 f., 171 f., 201.
 Plessen, baron, tilbagetræden som minister, 147.
 Politi, forøgelse af det københavnske, 512.
 Politivæsenet, udvidelse af, 148.
 Postforbindelse med Lübeck, 276.
 Privilegier, det slesv.-holst. ridder-skabs, 73 f.
 Proklamationer til:
 Befolkningen i anledning af krigs-udbruddet, 142.
 Jyderne, 150, 302.

- Københavns indbyggere, 141.
 Slesvigerne, 147 f.
- Provincialstænderforfatningen, 8—11.
- Provisoriske regering, kongens henvendelse til den, 154.
- Regeringskommission i Slesvig, ud nævnelse af, 163, 311, 316, 343 f., 348 f., 355.
- Regeringskommisær i Jylland, ud nævnelse af, 241, 263.
- Regeringskommission for Slesvig, ud nævnelse af, 162.
- Rekvitioner, fjendtlige, i Jylland, 288, 300.
- Reorganisation af ministeriet, 349, 386, 553.
- Rigsforsamlingen:
 Åbning, 521.
 Arbejdsprogram, 521.
 Indkaldelse, 475.
 Kongevalgte medlemmer af, 191, 213, 501, 505 f., 517, 520.
 Ministrenes sæde i, 425, 506 f.
 Regulativ for, 507, 516 ff., 520.
 Sammensætning, 177, 180 f., 189—92, 204, 207—10, 233 f.
 Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 512 f.
 Suppleringsvalg til, 520.
 Valg af islandske repræsentanter, 455.
- Sedler, udstedelse af rentebærende, 308 f.
- Sindssygeanstalt, oprettelse af, 459.
- Skatter, nedsættelse af, 64.
- Slaveopstanden i Dansk Vestindien, 421.
- Slesvig:
 Deling af Slesvig, 168, 277, 319, 328, 464, 475, 535 f., 544, 553.
 Selvstændighed, debat om størrelsen af Slesvigs, 319, 464, 475.
 Sogne- og amtsråd i Slesvig, oprettelse af, 311.
- Stænderforsamling, forslag om valg af ny, 228, 230 ff., 237.
- Suspension af slesvigske præster, 273 f.
- Statsrådet:
 Forretningsgang, 147, 151, 268.
 Kritik af foretagen ændring af statsrådsbeslutning, 389—93.
 Leder af statsrådet under konseilpræsidentens fravær, 266.
 Protokolførelsen, 126.
- Stemann, Chr. Ludv., amtmand i Aalborg, hans embedsførelse, 294.
- Stiftelser, deres kapitaler, 286.
- Stipendiebestyrelsen, vederlag til, 51 f.
- Stipendievæsenet ved universitetet, 48, 50 f.
- Straffelov, forslag om ny militær, 39 ff.
- Studiehjælp til grønlandske og færøske embedsmænds børn, 46.
- Stændersager, afgørelse af, 233.
- Stændertidende, udgivelse af, 224.
- Suspension af slesvigske præster, 273 f.
- Svaret til den provisoriske regerings deputation, 120, 129 f., 138 ff.
- Trangsattester for islandske studenter, 49.
- Troppers afsendelse til hertugdømmerne, 122 f.
- Trykkefrihed, forslag til ny anordning om, 142 f.
- Tyske forbund, omdannelse af dets grundlov, 109.
- Udførsel af heste, forbud imod, 169, 197.
- Udskrivning af købstadbefolkningen, 269 f., 440 f.
- Udstykningsforretninger, honorar for, 65.
- Universitetsdirektionens sammensætning, 52.

Våbenstilstanden i Malmø:

Tilblivelse og indhold: 277 ff., 281, 332, 334 f., 343 f., 348 f., 355 f., 360 f., 385 f., 389 f., 391, 422, 467 f., 503, 505.

Gennemførelse med magt, 505.

Våbenstilstand, preussisk forslag om kort, 220.

Valg af:

Erfarne mænd, 68.

Stænderdeputerede, 72.

Valgmåden, direkte eller indirekte valg, 177, 181, 189—92, 194 ff, 213 f.

Værnepligt, lov om almindelig, 516, 539 f.

Ægteskab, indførelse af borgerligt, 532 f.

Ærø, lægeforholdene på, 212.

Østifternes stænderforsamling:

Indkaldelse, 159, 172, 175 f.

Gudstjeneste, 224.

Bluhme, C. A., handelsminister:

Afskedsbegæring, kultusministerens, 504.

Als og Ærø, civilregeringen på, 498, 522, 527.

Augustenborgske prinser, domfældelse af, 399.

Beslaglæggelse af holstenske skibe i Danmark, 174, 298, 328, 471.

Beslaglæggelse af kulskibe, 174.

Beslaglæggelse af tyske skibe, 297, 302.

Blokade af fjendtlige havne, 156 f., 283, 404, 414.

Budget:

Behandling, 406.

Forelæggelse, 405.

Bygningsarbejder på toldboden, 143.

Centralmagt, anerkendelse af den nye tyske, 460.

Dampskibsforbindelse med England, forslag om, 401 f.

Dimission, krigsministerens ønske om, 504.

Döhnhoff-Reedtzske protokol, 522.

Edsvorneretter, indførelse af, 417, 432.

Elben, blokade af, 403 f.

Embedsmænd fra Slesvig og Holsten, deres forhold, 146 f.

Feltpræster, udnævnelse af, 366.

Felttoget i Slesvig, 155.

Francke, K. Ph., valg af ham til mægler, 125.

Frankrig, anerkendelse af republik i, 299.

Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 321, 463, 474, 529 ff., 535, 537, 544 f., 547 f.

Frigivelse af beslaglagte skibe, 433 ff., 437 f.

Fællesregeringen i Slesvig og Holsten i henhold t. Malmø-konventionen, 436, 468, 470, 522.

Føderativ forbindelse mellem Slesvig og Danmark, 463.

Gesandt, udnævnelse af ny i Paris, 299.

Grundlov, udkast til den nye, 405 f.

Grænsegendarmeriet, 151.

Guinea, salg af de danske besiddelser i, 183.

Hjemsendelse af søfolk på beslaglagte skibe, 409.

Hjælpetropper, svenske, 357.

Hæren, forøgelse af, 496.

Indførelse af fremmede fortoldede varer, 157 f.

Kaldsret, den private gejstlige, 325.

Kaldsret til juridiske embeder, 325.

Kancelli, det slesvig-holsten-lauenborgske, leder af, 542.

Kolera, foranstaltninger mod, 429 f., 459, 510.

Kongens besøg ved hæren, 149.

Landstingets opløselighed, 405.

Lejdebrev, udstedelse af, 274 f.

- Len og stamhuse, opretholdelse af, 382.
- Marineminister, udnævnelse af, 151.
- Martsministeriets tilbagetræden, 554 f.
- Militæroperationer, igangsættelse af små, 282.
- Monarkiets forfatningsforhold i alm., 119—21, 127, 131 f.
- Nørrejylland stænderforsamling, indkaldelse af, 294.
- Provisoriske regering, kongens henvendelse til den, 154, 158.
- Realisation af beslaglagte skibe, 403.
- Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 176.
- Reklamation af danske varer i Kiel, 173.
- Rekvitioner, fjendtlige, i Jylland, 288.
- Reorganisation af ministeriet, 355, 553.
- Rigsforsamlingen:
Kongens ret til opløsning af, 520 f.
Ministrenes sæde i, 425, 506 f.
Sammensætning, 178.
Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 528.
- Rusland, Danmarks forhold til, 149.
- Sedler, udstedelse af rentebærende, 309.
- Skibsforbindelsen med Kiel, 123 f.
- Slaveopstanden i Dansk Vestindien, 416, 421.
- Slesvigs deling, 321, 463, 535.
- Slesvigs selvstændighed, debat om størrelsen af, 321.
- Statsrådets forretningsgang, 143.
- Statsrådsbeslutning, kritik af foretagelsen ændring af, 391.
- Tokammerssystemet, 339.
- Troppers afsendelse til hertugdømmerne, 124.
- Udførsel af heste og kvæg, forbud mod, 459.
- Udskrivning af købstadbefolkningen, 269 f.
- Våbenstilstanden i Malmø:
Tilblivelse og indhold, 279, 281, 332, 354 f., 357, 361, 391, 504 f.
Gennemførelse med magt, 474, 505.
- Værnepligt, lov om almindelig, 539 ff.
- Ægteskab, indførelse af borgerligt, 533.
- Ærø, forholdene på, 175.
- Øresundstold, betaling af, 271 f.
- Frederik VII:
Adresser fra:
Landskabet Eiderstedt, 61.
Ridderskab, det slesvig-holstenske, 45.
- Brandfare på landet, 71.
- Censur, 43.
- Dansk latinskole i Haderslev, 33.
- Demobilisering af flåden, 493.
- Demobilisering af hæren, 493.
- Dimission, krigsministerens ønske om, 510.
- Eidergrænsen, 491 f.
- Embedsmænds yttringsfrihed, indskrænkning af, 68, 71.
- Flotillen i Vesterhavet, opretholdelse af, 362.
- Forbund, det tyske, omdannelse af, 109.
- Forbundsdagen i Frankfurt, 95, 99.
- Forbundsgesandten, misbilligelse af hans optræden, 99.
- Forfatningssagen i alm., 4, 7—9, 25.
- Forsamlingsforbud, 91.
- Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 323.
- Gehejmestatsrådet:
Forretningsgang, 5.
Protokolførelse, 12.
- Grundlov, udkast til den nye, 476 f., 488—91, 508 f.
- Guinea, omdannelse af regeringen i, 55.
- Hertugdømmernes administrative forbindelse, 25.

- Hesteudskrivning til hæren, 303.
 Hjelpeetropper, svenske, 355 ff., 359, 362.
 Indfødsret, bestemmelse om, 48.
 Indkaldelser, militære, 77 ff., 82, 87, 94, 104.
 Jernbanen Flensborg—Husum, 57 f.
 Kongres i Dresden, 97.
 Kontrol med finansforvaltningen, 7, 9.
 Latinundervisningen i de lærde skoler, 30 f.
 Lovgivningsret, 7, 9.
 Martsministeriets udnævnelse, 116.
 Medaillesamling, den kgl., 270.
 Milepæle, ny konstruktion af, 65.
 Mønter, cirkulation af udenlandske, 60.
 Negerslaver, eksport af, 55.
 Opløsning af ministeriet, 112.
 Palæet i Horsens, 71 f.
 Petitionsret, 7.
 Politiske forseelser, henlæggelse af sager vedr., 5.
 Privilegier, det slesv.-holst. ridder-skabs, 75.
 Provinsialstænderforfatningen, 11.
 Regeringsblad i hertugdømmerne, oprettelse af, 84 f.
 Rejseomkostninger og diæter for stænderdeputerede, 36 f.
 Reorganisation af ministeriet, 351.
 Rigsforsamlingen:
 Abning, 508, 520 f.
 Arbejdsprogram, 521.
 Indkaldelse, 493.
 Kongens ret til opløsning af, 521.
 Kongevalgte medlemmer af, 508, 520.
 Ministrenes sæde i, 506.
 Skattebevillingsret, 7, 9.
 Slesvigs deling, 491 f.
 Slesvigs uadskillelighed fra Danmark, 102, 106 f., 323.
 Stipendiebestyrelsen, vederlag til, 52.
 Stipendievæsenet ved universitetet, 51.
 Straffelov, forslag om ny militær, 42.
 Sølvservice, det kgl., 270.
 Trangsattester for islandske studenter, 50.
 Trykkefrihedsforseelser, ophævelse af sager vedr., 5.
 Udførsel af heste, forbud mod, 96.
 Universitetsdirektionens sammensætning, 52 f.
 Våbenstilstanden i Malmø:
 Tilblivelse og indhold, 346 f., 355—61.
 Gennemførelse med magt, 491 f.
 Valg af:
 Erfarne mænd, 7, 12, 37 f.
 Stænderdeputerede, 72 f.
 Valgkommissærer, udnævnelse af, 37.
 Værnepligt, lov om almindelig, 42, 516, 539 ff.
 Østifternes stænderforsamling, forslag om kongevalgte medlemmer af, 172.
 Frederik Ferdinand, arveprins:
 Embedsmænds yttringsfrihed, indskrænkning af, 71.
 Forbundsdagen i Frankfurt, 101.
 Forbundsogesandten, misbilligelse af hans optræden, 101.
 Forfatningssagen i alm., 21.
 Hyldingsed, aflæggelse af, 64.
 Indkaldelser, militære, 91 f.
 Stipendievæsenet ved universitetet, 51.
 Straffelov, forslag om ny militær, 41.
 Universitetsdirektionens sammensætning, 53.
 Hvidt, L. N., minister uden portefølje:
 Afskedsbegæring, kultusministerens, 503.
 Augustenborgske godser, beslaglæggelse af, 171.
 Beslaglæggelse af holstenske skibe i Danmark, 174.

- Beslaglæggelse af kulskebe, 174.
 Beslaglæggelse af tyske skibe, 297.
 Blokade af fjendtlige havne, 157, 284.
 Caroline Amalie, foranstaltninger til sikring af hendes person, 187.
 Clausen, H. N., optagelse i martsministeriet, 137.
 Departementschefernes myndighed, 165.
 Dimission, eget ønske om, 440 f.
 Edsvorneretter, indførelse af, 432.
 Feltpræster, udnævnelse af, 366.
 Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 327, 463.
 Fællesregeringen i Slesvig-Holsten i henhold t. Malmø-konventionen, 465, 470.
 Gage, størrelse af embedsmænds, 171.
 Grundlov, udkast til den nye, 429.
 Højesteret, reservation af stilling i, 167.
 Indkomstskat, forslag om, 252 f.
 Kaldsret, den private gejstlige. 326.
 Kongens ret til at bekræfte politiske beslutninger, spørgsmål om, 155.
 Kvægeksperten til hertugdømmerne, 197.
 Landboreformer, genoptagelse af, 429.
 Lejdebrev, udstedelse af, 415.
 Len og stamhuse, opretholdelse af, 382.
 Løfteparagraffer, grundlovsudkastets, 418.
 Marineminister, udnævnelse af, 151.
 Minister for Slesvig, 170.
 Ministeransvarlighed, 157.
 Monarkiets forfatningsforhold i alm., 118, 126, 131, 135.
 Overpræsidenten i Altona, hans forhold til det slesvig-holstenske oprør, 160.
 Pension, størrelse af embedsmænds, 145.
 Postforbindelse med Lübeck, 329.
 Postgangen, sikring af, 148.
 Provisoriske regering i Kiel, 154.
 Rang, fastsættelse af ministrenes, 136.
 Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 163, 316, 336, 352.
 Rekvisitioner, fjendtlige, i Jylland, 289.
 Rigsforsamlingen:
 Kongevalgte medlemmer af, 188.
 Ministrenes sæde i, 424, 507.
 Regulativ for, 517.
 Sammensætning, 159, 177, 180, 187 ff.: 206 f., 209, 234.
 Sedler, udstedelse af rentebærende, 250, 309.
 Slesvig:
 Deling af Slesvig, 327, 463.
 Selvstændighed, debat om størrelsen af Slesvigs, 321.
 Stænderforsamling, forslag om valg af ny, 229, 231 f.
 Statsrådsbeslutning, kritik af foretaget ændring af, 398 f.
 Udskrivning af købstadbefolkningen, 270.
 Våbenstilstanden i Malmø, dens tilblivelse og indhold, 279, 281, 319, 336, 352.
 Valgmåden, direkte eller indirekte valg, 194, 196, 213 f.
 Øresundstold, betaling af, 251, 271.
 Knuth, F. M., udenrigsminister:
 Afskedigelse af jyske amtmænd, 241.
 Als og Ærø, civilregeringen på, 497 ff., 527, 538.
 Augustenborgske prinser, domfældelse af, 331, 399, 364 f.
 Beslaglæggelse af tyske skibe, 254 f., 297, 302.
 Blokade af fjendtlige havne, 221, 273, 276, 283, 403 f.
 Blokadereglement, udarbejdelse af, 248.
 Caroline Amalie, foranstaltninger til sikring af hendes person, 187.
 Centralmagt, anerkendelse af den nye tyske, 460 f.

- Clausen, H. N., optagelse i martsministeriet, 137.
- Dampskibsforbindelse med England, forslag om, 402.
- Demobilisering af hæren, 518.
- Dimission, eget ønske om, 529, 531, 542 f., 551.
- Dönnhoff-Reedtzske protokol, 515, 521 f.
- Edsvorneretter, indførelse af, 417, 432.
- Elben, blokade af, 402.
- Feltpræster, udnævnelse af, 365 f.
- Felttoget i Slesvig, 167 f.
- Formueskat, forslag om, 253.
- Frederik af Hessen, indkaldelse til tysk militærtjeneste, 264.
- Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 318—22, 330, 384, 456, 462 ff., 466, 474 f., 492, 514 f., 528—31, 534—37, 542—46, 549, 551 f., 554, 556.
- Fællesregeringen i Slesvig og Holsten i henhold t. Malmø-konventionen, 369 f., 427, 429, 432, f., 440, 455, 464—72, 496—99, 521 f., 526 f.
- Føderativ forbindelse mellem Slesvig og Danmark, 462.
- Gesandten i London, assistance til, 294 f.
- Gesandt, udnævnelse af ny i Paris, 293, 299.
- Gesandtskab til formælingshøjtideligheden i St. Petersborg, 427.
- Geværer, indkøb af, 183, 243 f.
- Grundlov, udkast til den nye, 428, 510.
- Haderslev, episoden i ($\frac{9}{10}$), 505.
- Hartkornsskatterne, egalisering af, 494.
- Hjælpetropper, svenske, 281, 301, 383, 420 f.
- Hæren, forøgelse af, 495.
- Kaldsret, den private gejstlige, 326.
- Kancelli, det slesvig-holsten-lauenborgske, 142, 148, 524, 542.
- Kolera, foranstaltninger mod, 499.
- Landboreformer, genoptagelse af, 428.
- Landesversammling i Kiel, 465, 468, 497.
- Lauenborg, oprettelse af ny regering i, 526 f.
- Lehmans rejse til Paris og London, 142.
- Len og stamhuse, opretholdelse af, 382.
- Løfteparagraffer, grundlovsudkastets, 417 f.
- Martsministeriets tilbagetræden, 554, 556.
- Militæroperationer, igangsættelse af små, 281 f.
- Minister for Holsten, 461.
- Minister for Slesvig, 309, 315, 524.
- Monarkiets forfatningsforhold i alm. 127, 130, 134 f., 140.
- Mægling i den slesvigske krig, 267.
- Nordamerikanske skibe under blokade, 402.
- Nørrejylland stænderforsamling, indkaldelse af, 293 f.
- Pension, størrelse af embedsmænds, 196.
- Postforbindelse med Lübeck, 276.
- Provisoriske regering i Kiel, 465, 468, 472.
- Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 309 f., 315 f., 333.
- Rekvitioner, fjendtlige, i Jylland, 289.
- Reorganisation af ministeriet, 552.
- Rigsforsamlingen:
 - Kongens ret til opløsning af, 507.
 - Sammensætning, 178.
 - Spørgsmål om dens rådgivende eller besluttende myndighed, 246.
 - Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 513, 524.
- Rusland, Danmarks forhold til, 149.
- Russisk flåde, dens ophold i Danmark, 439.

- Sedler, udstedelse af rentebærende, 309.
- Slesvig:
 Deling af Slesvig, 168, 280, 320 f., 327 f., 456, 462, 474, 533 f., 551.
 Selvstændighed, debat om størrelsen af Slesvigs, 318, 327.
 Sogne- og amtsråd i Slesvig, oprettelse af, 310.
- Statsrådsbeslutning, kritik af foretaget ændring af, 390.
- Svaret til den provisoriske regerings deputation, 139.
- Tokammerssystemet, 339.
- Udskrivning af købstadbefolkningen, 269 f.
- Understøttelse af Dybbøl sogns beboere, 397.
- Våbenstilstanden i Malmø:
 Tilblivelse og indhold, 267, 276 f., 279 ff., 296, 303 f., 319, 330—33, 341—44, 359 f., 362, 383 ff., 387 f., 390, 395, 422, 427, 430 f., 433, 437, 439 f., 442, 455, 460, 465 f., 497 ff.
 Gennemførelse med magt, 469, 472, 503, 505.
- Våbenstilstand, preussisk forslag om kort, 219 f.
- Valgmåden, direkte eller indirekte valg, 192, 194, 213 ff.
- Værnepligt, lov om almindelig, 539.
- Lehmann, Orla, minister uden portefølje:
 Afskedsbegæring, kultusministerens, 502 f.
 Als og Ærø, civilregeringen på, 496 f., 527.
 Augustenborgske prinser, domfældelse af, 399 f.
 Beslaglæggelse af tyske skibe, 255, 302.
 Blokade af fjendtlige havne, 403 f.
 Budget:
 Behandling, 406.
- Forelæggelse, 405.
 Centralmagt, anerkendelse af den nye tyske, 461.
 Dampskibsforbindelse med England, forslag om, 401.
 Dimission:
 Krigsministerens ønske om, 476, 504.
 Udenrigsministerens ønske om, 531.
 Döhhoff-Reedtzske protokol, 523.
 Edsvorneretter, indførelse af, 431.
 Eksamen, oprettelse af filologisk-historisk, 371.
 Elben, blokade af, 254.
 Embedsmænd fra Slesvig og Holsten, deres forhold, 146.
 Embedsmænds valgbarhed, 405.
 Forretningsgangen i statsrådet, 122.
 Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 383, 462, 474, 530, 535, 543, 548 f., 551 ff.
 Frigivelse af beslagte skibe, 434 f.
 Fællesregeringen i Slesvig og Holsten i henhold til Malmø-konventionen, 433, 455, 465, 467 f., 470, 472, 527.
 Føderativ forbindelse mellem Slesvig og Danmark, 315.
 Gage, størrelse af embedsmænds, 145.
 Grundlov, udkast til den nye, 404—415, 419 f., 423 f., 428 ff.
 Hjælpetropper, svenske, 386, 388 f.
 Husmandslovgivning, udarbejdelse af ny, 147.
 Indfødsret som forudsætning for opnåelse af valgret, 404, 423.
 Kancelli, det slesvig-holsten-lauenborgske, leder af, 542.
 Kommunalforfatning, udarbejdelse af ny, 439.
 Krigsmanifest, udarbejdelse af, 258.
 Krigsskat, forslag om ny, 502.
 Landboreformer, genoptagelse af, 429, 517,

- Landstingets opløselighed, diskussion om, 405.
- Len og stamhuse, opretholdelse af, 382, 458.
- Løfteparagraffer, grundlovsudkastets, 417 f.
- Martsministeriet: .
 Udnævnelse, 123.
 Tilbagetræden, 554 ff.
- Minister for Holsten, 120.
- Minister for Slesvig, 312, 525.
- Ministergagers fastsættelse, 145.
- Monarkiets forfatningsforhold i alm., 118—21, 123, 127—35, 140 f.
- Mulkt, fritagelse for, 306.
- Pension, størrelse af embedsmænds, 145 .
- Politivæsenet, udvidelse af, 148.
- Rang, ministrenes, 136.
- Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 312, 314 ff.
- Regeringskommisær i Jylland:
 Udnævnelse af, 263.
 Beretning fra, 299, 302.
- Rekvitioner, fjendtlige i Jylland, 300.
- Reorganisation af ministeriet, 515, 543 f., 553.
- Rigsforsamlingen:
 Åbning, 516.
 Kongens åbningstale, 508.
 Kongens ret til opløsning af, 507.
 Ministrenes sæde i, 424, 557.
 Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 513 f., 528.
- Scheel, L. N., afskedigelse som regeringspræsident, 125.
- Sedler, udstedelse af rentebærende, 308.
- Slaveopstanden i Dansk Vestindien, 416.
- Slesvigs deling, 543, 548.
- Sogne- og amtsråd i Slesvig, oprettelse af, 312.
- Statsrådsbeslutning, kritik af foretagelsen ændring af, 388 ff., 392 f.
- Status, finansiel, 397.
- Svaret til den provisoriske regerings deputation, 120, 125, 128 f., 134, 137 f., 140 f.
- Våbenstilstanden i Malmø, dens tilblivelse og indhold, 304, 386, 388 ff., 392, 505.
- Valglov til rigsdagen, udkast til, 510 ff., 519.
- Værnepligt, lov om almindelig, 539 ff.
- Ægteskab, indførelse af borgerligt, 533.
- Moltke, A. W., gehejmestats- og finansminister:
 Afskedigelse af jydsk amtmand, 241 f.
 Afskedsbegæring, kultusministerens, 503.
 Als og Ærø, civilregeringen på, 498 f., 537.
 Altona, oprettelse af borgergarde, 123.
 Augustenborgske godser, beslaglæggelse af, 170.
 Augustenborgske prinser, domfældelse af, 399 f.
 Bemanding, anordning om de kgl. skibes, 164.
 Beslaglæggelse af kulske, 174, 210.
 Beslaglæggelse af preussiske skibe i Danmark, 235.
 Blokade af fjendtlige havne, 156 f., 284 f.
 Bondestanden, uro blandt, 218.
 Borgervæbningen i Altona, krav om tysk kommandosprog i, 105.
- Budget:
 Behandling, 406.
 Budget for 1849, 525.
 To-årigt budget, forslag om, 406.
- Caroline Amalie, foranstaltninger til sikring af hendes person, 187.
- Censur, 43.
- Clausen, H. N., optagelse i martsministeriet, 137.

- Dampskib, indkøb af, 234.
 Dansk latinskole i Haderslev, 33.
 Dansk sprog i Slesvig, 21.
 Departementschefer:
 Myndighed, 165.
 Titel, 136 f.
 Dimission:
 Krigsministerens ønske om, 205.
 Udenrigsministerens ønske om, 531.
 Diæter for rigsforsamlingens medlemmer, 526.
 Dyrtid, bekostninger ved, 54.
 Döhhoff-Reedtzske protokol, 523.
 Edsvorneretter, indførelse af, 432.
 Ekstraordinære krigsudgifter, dækning af, 469, 476.
 Embeder, besættelse af slesvigske, 212.
 Embedsgård, indkøb af, 66.
 Embedsmænd fra Slesvig og Holsten, deres forhold, 146.
 Embedsmænds yttringsfrihed, indskrænkning af, 70 f.
 Februarrevolutionen i Paris, de diplomatiske følger af, 77.
 Feltprester, udnævnelse af, 366.
 Feltoget i Slesvig, 156, 168 f.
 Finanskomitè for frivillige bidrag, nedsættelse af, 169 f.
 Forbund, det tyske, omdannelse af, 109.
 Forbundsdagen i Frankfurt, 100 f.
 Forbundsgesandten, misbilligelse af hans optræden, 100 f.
 Forfatning, udarbejdelse af ny, 124.
 Forfatningsreskriptet af 28. jan 1848, dets ophævelse, 112, 152.
 Forfatningssagen i alm., 16.
 Formueskat, forslag om, 253.
 Frederik af Hessen, indkaldelse til tysk militærtjeneste, 249.
 Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 328, 464, 473, 528—31, 536 f., 543, 545 f.
 Frigivelse af de beslaglagte skibe, 436.
 Fuldmagt til ministeriet, 202.
 Fællesregeringen i Slesvig og Holsten i henhold til Malmø-konventionen, 384, 436, 468 ff., 523.
 Gage, størrelse af embedsmænds, 146, 166.
 Geværer, indkøb af, 243.
 Grundlov, udkast til den nye, 405 f., 408, 410, 412, 428 f.
 Guinea, omdannelse af regeringen, 55.
 Haderslev, episoden i (⁶/₁₀), 505.
 Hertugdømmernes administrative forbindelse, 18.
 Hjælpetropper, svenske, 356.
 Hoveriet, afløsning af, 396.
 Husmandslovgivning, udarbejdelse af ny, 147 f.
 Husmændenes kår, forbedring af, 244 f.
 Husum havn, 58.
 Hyldingsed, aflæggelse af, 63.
 Hæren, forøgelse af, 495.
 Højesteret, reservation af stilling i, 166.
 Indenrigsministerium, oprettelse af, 495, 517.
 Inderster, indtagelse af, i private boliger, 226.
 Indkaldelser, militære, 79, 88, 93 f., 104.
 Indkomstskat, forslag om, 253.
 Islandske sager, departementschef for, 244.
 Jagtretten på de kgl. godser, 225.
 Jagtretten i Slesvig, forandring af, 225 f.
 Jernbanen Flensborg-Husum, 61 f., 58 f.
 Justitsministerium, oprettelse af, 165.
 Kaldsret, den private gejstlige, 324 f.
 Kancelli, det slesvig-holsten-lauenborgske, leder af, 142, 542.

Kongen:

- Besøg ved hæren, 149.
 Rejse til Slesvig, 176.
 Spørgsmål om hans ret til at bekræfte politiske beslutninger, 144.
 Kongres i Dresden, 107.
 Konsumtionsafgiften, dens eventuelle nedsættelse i Kolding, 185.
 Krigsskat, udskrivning af, 240, 259, 494.
 Landboreformer, genoptagelse af, 428.
 Landesversamling i Kiel, 499.
 Latin- og tyskundervisningen i de lærde skoler, 30 f.
 Lauenborg, instruks til regeringen i, 164.
 Len og stamhuse, oprettelse og bevaring af, 382, 429.
 Løfteparagraffer, grundlovsudkastets, 418.
 Marineminister, udnævnelse af, 151, 170.
 Marineministeriet, overtagelse af, 142.
 Martsministeriet:
 Udnævnelse af, 122 f.
 Tilbagetræden, 553-57.
 Militæroperationer, igangsættelse af små, 281 f.
 Minister for Holsten, 170, 524.
 Minister for Slesvig, 170.
 Ministeransvarlighed, 157.
 Ministerialsystemets indførelse, 136.
 Mobilisering af hæren, 198 ff.
 Monarkiets forfatningsforhold i alm., 117—20, 128, 130—35, 139 ff.
 Mulkt, fritagelse for, 306.
 Mønten i Altona, 84.
 Mønter, cirkulation af udenlandske, 59 f.
 Møntkabinet, det kgl. 287.
 Nørrejylland stænderforsamling, indkaldelse af, 294.
 Ordensdekorationer, fratagelse af, 365.
 Palæet i Horsens, 71.
 Pengebeholdninger i Rendsborg, meddelelse om, 106, 144.
 Pension, størrelse af embedsmænds, 145, 171, 201.
 Plessen, baron, tilbagetræden som minister, 147.
 Politivæsenet, udvidelse af, 148.
 Preussen, forhold til, 198 f.
 Prinsen af Nør, skrivelse fra, 116.
 Privilegier, det slesvig-holstenske ridderskabs, 75.
 Proklamation, prinsen af Augustenborgs, 149.
 Provisoriske regering, kongens henvendelse til den, 153 ff.
 Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 163, 309, 315 f., 336.
 Regeringskommissær i Slesvig, udnævnelse af, 160 ff.
 Rekvisitioner, fjendtlige, i Jylland, 289.
 Reorganisation af ministeriet, 543, 545, 553.
 Rigsdagssamlinger, forslag om to-årige, 410.
 Rigsforsamlingen:
 Åbning, 517, 521.
 Kongens ret til opløsning af, 507.
 Kongevalgte medlemmer af, 501.
 Ministrenes sæde i, 425, 557.
 Sættelse, 176 f., 181, 183, 194 f., 201, 205, 209 f., 234.
 Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 528.
 Valg af islandske repræsentanter, 430.
 Rusland, Danmarks forhold til, 149 f.
 Samling af astronomiske instrumenter, professor Schumachers, 407.
 Sedler, udstedelse af rentebærende, 292 f., 494.
 Skatter, opkrævning og foreslag om nye, 64 f., 252, 259.

- Skibsforbindelsen med Kiel, 124, 143.
- Slesvig:
- Deling af Slesvig, 321, 328, 464, 536.
 - Forbindelse med kongeriget, 107 f.
 - Selvstændighed, debat om størrelsen af Slesvigs, 318, 321.
 - Sogne- og amtsråd i Slesvig, oprettelse af, 249.
 - Stænderforsamling, forslag om valg af ny, 228, 231 f., 259.
- Sparekasser, privilegier til, 82.
- Sparekassers fritagelse for krigsskat, 330.
- Statsindtægterne, forøgelse af, 227.
- Statslån, optagelse af, 240, 397, 438, 494 f., 520.
- Statsrådet:
- Forretningsgang, 136, 157.
 - Kritik af foretagen ændring af statsrådsbeslutning, 391, 393 f.
 - Status, finansiel, 257, 397, 420, 422, 493 f., 534.
 - Stiftelser, deres kapitaler, 286.
 - Stipendiebestyrelsen, vederlag til, 51.
 - Stipendievæsenet ved universitetet, 51.
 - Straffelov, forslag om ny militær, 41.
 - Studiehjælp til grønlandske og færøske embedsmænds børn, 47.
 - Svaret til den provisoriske regerings deputation, 121, 134 f., 138 f.
 - Sølv- og guldarbejder, modtagelse af, 287.
 - Tokammerssystemet, 339.
 - Trangsattester for islandske studenter, 49.
 - Troppers afsendelse til hertugdømmerne, 122.
 - Understøttelse af Dybbøl sogns beboere, 397.
 - Universitetsdirektionens sammensætning, 53.
- Våbenstilstanden i Malmø:
- Tilblivelse og indhold, 280 f., 332, 336, 344, 347 f., 356, 391, 499, 505.
 - Gennemførelse med magt, 505.
- Våbenstilstand, preussisk forslag om kort, 220 f.
- Valg af:
- Erfarne mænd, 68.
 - Stænderdeputerede, 73.
- Valgmåden, direkte eller indirekte valg, 195, 214.
- Værnepligt, lov om almindelig, 539 ff.
- Ærø, forholdene på, 169.
- Øresundstold, betaling af, 251, 259.
- Østifternes stænderforsamling, 159, 172, 176, 202.
- Moltke, Carl, gehejmestatsminister:
- Borgerforeningen i Kiel, polititilsyn med, 85 f., 90.
 - Borgervæbningen i Altona, krav om tysk kommandosprog i, 105.
 - Censur, 43.
 - Commissarius ved stænderforsamlingerne, hans beføjelser, 36.
 - Dansk latinskole i Haderslev, 32.
 - Dansk sprog i Slesvig, 19 ff.
 - Embedsmænds yttringsfrihed, indskrænkning af, 68 f.
 - Februarrevolutionen i Paris, de diplomatiske følger af, 77.
 - Forbundsdagen i Frankfurt, 81, 100.
 - Forfatningsreskriptet af 28. jan. 1848, dets ophævelse, 111.
 - Forfatningssagen i alm., 4, 13.
 - Guinea, omdannelse af regeringen, 55.
 - Hertugdømmerne, stemningen i, 43.
 - Hertugdømmernes administrative forbindelse, 18, 24.
 - Hyldingsed, aflæggelse af, 63.
 - Indkaldelser, militære, 78 f., 89 f., 94, 103 f.

- Jernbanen Flensborg-Husum, 57.
 Kongres i Dresden, 96.
 Latinundervisningen i de lærde skoler, 30.
 Mønter, cirkulation af udenlandske, 60.
 Privilegier, det slesvig-holstenske ridderskabs, 73 ff.
 Regeringsblad i hertugdømmerne, oprettelse af, 84.
 Rejscomkostninger og diæter for stænderdeputerede, 36.
 Ridderskabet, det slesvig-holstenske, 18.
 Slesvigs inkorporation i kongeriget, 20.
 Stipendievæsenet ved universitet, 47, 50.
 Straffelov, forslag om ny militær, 40 f.
 Studiehjælp til grønlandske og færøske embedsmænds børn, 46.
 Stændervalg:
 Hertugdømmerne, 79 f., 87.
 Nordslesvig, 67.
 Trangsattester for islandske studenter, 49.
 Udførsel af heste, forbud mod, 95 f.
 Universitetsdirektionens sammensætning, 53.
 Valg af erfarne mænd, 22, 37, 67 f.
- Moltke, Otto, fhv. gehejmestatsminister:**
 Dansk sprog i Slesvig, 21.
 Forfatningssagen i alm., 8, 11—14.
 Fællesforfatning for monarkiet, 13 f., 16 f.
 Hertugdømmernes administrative forbindelse, 17, 19, 24.
 Lovgivningsret, 10.
 Ridderskab, det slesvig-holstenske, 13 f., 16 f.
- Monrad, D. G., kultusminister:**
 Afskedigelse af jydsk amtmand, 240 f.
 Afskedsbegæring, egen, 503 f.
 Als og Ærø, civilregeringen på, 496 f., 499, 527.
 Artikler i tyske blade, optagelse af, 227.
 Augustenborgske prinser:
 Domfældelse af, 400.
 Slettelse i almanakken af, 227, 400.
 Beslaglæggelse af holstenske skibe i Danmark, 174.
 Beslaglæggelse af kulske, 174.
 Beslaglæggelse af tyske skibe, 255, 297.
 Blad, oprettelse af dansk-sindet blad i Hamborg, 227 f.
 Blokade af fjendtlige havne, 156, 235, 261, 284, 403 f.
 Bondestanden, uro blandt, 217 f.
 Budget:
 Behandling, 406.
 Budget for 1849, 525.
 Forelæggelse, 405.
 Caroline Amalie, foranstaltninger til sikring af hendes person, 187.
 Centralmagt, anerkendelse af den nye tyske, 461.
 Clausen, H. N., optagelse i martsministeriet, 137.
 Dampskibsforbindelse med England, forslag om, 401.
 Demobilisering af hæren, 493, 519.
 Departementschefer:
 Myndighed, 165.
 Titel, 136.
 Dimission:
 Eget ønske om, 469, 515. Se desuden: Afskedsbegæring, egen.
 Krigsministerens ønske om, 204 f.
 Dissens indenfor ministeriet, fremgangsmåde ved, 224.
 Dönnhoff-Reedtzske protokol, 522 f.
 Edsvorneretter, indførelse af, 432.

- Eksamen, oprettelse af filologisk-historisk, 371.
- Elben, blokade af, 255, 297, 403 ff.
- Embeder, besættelse af slesvigske, 212.
- Embedsmænd fra Slesvig og Holsten, deres forhold, 146.
- Erstatning til afskedigede slesvigske embedsmænd, 203.
- Fattighuse, kommunal ekspropriationsret af jord til, 226.
- Feltpræster, udnævnelse af, 201, 365 ff.
- Felttoget i Slesvig, 168.
- Forfatningskomité, nedsættelse af, 317 f.
- Forfatningssagen, optagelse af, 150, 152, 158 f.
- Formueskat, forslag om, 252.
- Frederik af Hessen, indkaldelse til tysk militærtjeneste, 249 f.
- Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 319, 323, 327, 384, 463, 469, 492, 529 ff., 544, 550, 553.
- Frigivelse af beslaglagte skibe, 435.
- Fuldmagt til ministeriet, 203.
- Fællesregeringen i Slesvig og Holsten i henhold til Malmø-konventionen, 370, 433, 435, 465 f., 515, 522 f.
- Føderativ forbindelse mellem Slesvig og Danmark, 313, 534.
- Gage, størrelse af embedsmænds, 145, 165 f.
- Gehejmarkivet, udvidelse af, 438.
- Gesandten i London, assistance til, 295.
- Grundlov, udkast til den nye, 338, 405 f., 412, 428, 430.
- Haderslev, episoden i ($\frac{9}{10}$), 504.
- Hesteudskrivning til hæren, 165, 323.
- Hjælpetropper, svenske, 350, 356 ff.
- Husmændenes kår, forbedring af, 290 f.
- Hæren, forøgelse af, 495.
- Højesteret, reservation af stilling i, 166.
- Inderster, indtagelse af, i private boliger, 226.
- Indfødsret som forudsætning for opnåelse af valgret, 423.
- Indkomstskat, forslag om, 250.
- Islandske sager, departementschef for, 244.
- Jagtretten i alm., 245.
- Jagtretten på de kgl. godser, 225, 245.
- Jagtretten i Slesvig, forandring af, 225.
- Jubelfest for den oldenborgske stamme, 437.
- Kaldsret, den private gejstlige, 324, 326.
- Kancelli, det slesvig-holsten-lauenborgske, leder af, 542.
- Kirkeforfatning, indførelse af, 200.
- Kongen:
 - Besøg ved hæren, 149.
 - Bibliotek, overbestyrelsen af hans, 295 f.
 - Spørgsmål om hans ret til at bekræfte politiske beslutninger, 155.
- Krigsfanger, udveksling af, 296.
- Krigsministeren, udnævnelse af stedfortræder for, 203 f.
- Krigsskat, udskrivning af, 494.
- Kultusministeriets organisation, 298.
- Kunstakademiet, overbestyrelsen af, 295 f.
- Kvægeksperten til hertugdømmerne, 197.
- Landboreformer, genoptagelse af, 224 ff., 428.
- Landstingets opløselighed, diskussion om, 405.
- Lasaretter, rekvirering af bygninger til, 419.
- Lauenborg, oprettelse af ny regering i, 527.

- Løfteparagraffer, grundlovsudkastets, 417.
- Magister-konferens, forslag om, 398.
- Martsministeriet:
Udnævnelse, 123.
Tilbagetræden, 554 ff.
- Militæroperationer, igangsættelse af små, 281 f.
- Minister for Slesvig, 170, 525.
- Ministeransvarlighed, 136.
- Ministergagens størrelse, 136.
- Mobilisering af hæren, 199.
- Monarkiets forfatningsforhold i alm., 118, 121, 127—35, 138, 140 f.
- Mulkt, fritagelse for, 306.
- Museet for naturvidenskaberne, overbestyrelsen af, 295 f.
- Møbler, skat af, 259.
- Nordamerikanske skibe under blokade, 402.
- Nørrejylland stænderforsamling, indkaldelse af, 293 f.
- Pension, størrelse af embedsmænds, 146.
- Pligtarbejde, erstatning for, 291.
- Postforbindelse med Lübeck, 276.
- Preussen, forhold til, 199 f.
- Proklamationer til:
Jyderne, 150.
Slesvigerne, 147.
- Provisoriske regering, kongens henvendelse til den, 154.
- Rang, fastsættelse af ministres, 136.
- Regeringsblad, oprettelse af, 143.
- Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 162 f., 170, 310—14, 333, 336, 350 f.
- Regeringskommisær i Jylland, udnævnelse af, 241, 263.
- Regeringskommisær i Slesvig, udnævnelse af, 160 ff.
- Rekvisitioner, fjendtlige, i Jylland, 288.
- Reorganisation af ministeriet, 351, 519.
- Rigsforsamlingen:
Arbejdsprogram, 521.
Diæter for medlemmer, 526.
Kongens ret til opløsning af, 507, 521.
Kongevalgte medlemmer af, 179, 182 f., 212, 501.
Ministrenes sæde i, 424 f.
Sammensætning, 159, 177—82, 192—95, 206—10, 233, 237 f.
Spørgsmål om dens rådgivende eller besluttende myndighed, 246.
Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 514 f., 528.
- Samlinger, naturforskeren P. W. Lunds, 396.
- Sedler, udstedelse af rentebærende, 240, 257, 308.
- Skatter, forslag om nye, 257 f.
- Skolelærerembeders besættelse, 396.
- Slesvig:
Deling af Slesvig, 320 f., 327, 463 f., 474, 492, 533, 552.
Repræsentation i rigsforsamlingen, 208.
Selvstændighed, debat om størrelsen af Slesvigs, 320 f.
Skole- og kirkeforhold, 146.
Sogne- og amtsråd, oprettelse af, 249.
Stænderforsamling, forslag om valg af ny, 226, 228 f., 231 f., 237.
- Snekastningsarbejde, 291.
- Sparekassers fritagelse for krigsskat, 330.
- Statsindtægterne, forøgelse af, 227.
- Statsrådet:
Kritik af foretagen ændring af statsrådsbeslutning, 398 f.
Protest mod kongens ønske om tilførsel til statsrådsprotokollen, 357.
- Statsvidenskabelig eksamen, indførelse af, 396.
- Status, finansiel, 257.
- Stenografer, uddannelse af, 317.

- Svaret til den provisoriske regeringsdeputation, 121 f., 130, 138 f.
- Tokammerssystemet, 179, 339.
- Troppers afsendelse til hertugdømmerne, 122 f.
- Udskrivning af:
- Embedsmænd, 531 f.
 - Købstadbefolkningen, 271.
- Undervisningsinspektør, udnævnelse af, 371.
- Våbenstilstanden i Malmø:
- Tilblivelse og indhold, 277, 281, 331, 333, 336, 344, 349 ff., 356 f., 360 ff.
 - Gennemførelse med magt, 466 f., 503 f.
- Våbenstilstand, preussisk forslag om kort, 220 f.
- Valglov for rigsdagen, udkast til, 511.
- Valgmåden, direkte eller indirekte valg, 182 f., 192 f., 195 f., 214.
- Værnepligt, lov om almindelig, 539 ff.
- Ægteskab, indførelse af borgerligt, 532 f.
- Øresundstold, betaling af, 251, 271 f.
- Østifternes stænderforsamling, indkaldelse af, 159.
- Oxholm, Vald. Tully, general, hofchef:**
- Hjælpetropper, svenske, 357 f., 359.
 - Våbenstilstanden i Malmø, dens tilblivelse og indhold, 357 f.
- Scheel, L. N., regeringspræsident:**
- Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 164.
 - Regeringskommisær i Slesvig, udnævnelse af, 161 f.
 - Erstatning til afskedigede slesvigske embedsmænd, 203.
 - Slesvigsk stænderforsamling, forslag om valg af ny, 229 f., 232 f., 236 f.
- Plessen, C. A. Th., provisorisk minister for hertugdømmerne:**
- Clausen, H. N., optagelse i martsministeriet, 137.
 - Francke, K. Ph., valg af ham til mægler, 125 f., 138.
 - Monarkiets forfatningsforhold i alm., 116 f., 120, 126—33, 135, 138, 140 f.
 - Prinsen af Nør, skrivelse fra, 116.
 - Rang, fastsættelse af ministres, 137.
 - Scheel, L. N., afskedigelse som regeringspræsident, 125 f.
 - Slesvigs indlemmelse i det tyske forbund, 116 f.
 - Svaret til den provisoriske regeringsdeputation, 121, 125, 137 ff., 141.
 - Troppers afsendelse til hertugdømmerne, 122 f., 138.
- Reedtz, Holger, diplomat:**
- Hjælpetropper, svenske, 346.
 - Våbenstilstanden i Malmø, dens tilblivelse og indhold, 345 f., 356 f., 383.
- Reventlow, Fred. Ditlev, gesandt i London:**
- Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 546—51.
 - Slesvigs deling, 546 f.
- Reventlow-Criminil, H. A., gehejme-statsminister:**
- Borgerforeningen i Kiel, polititilsyn med, 85.
 - Borgervæbningen i Altona, krav om tysk kommandosprog i, 105.
 - Censur, 42 f.
 - Dansk latinskole i Haderslev, 32.
 - Elbtolden, nedsættelse af, 62.
 - Embedsmænds ytringsfrihed, indskrænkning af, 70.
 - Erstatningsbetalinger til godset Müsen, 38.

- Februarrevolutionen i Paris, de diplomatiske følger af, 77, 81 f.
 Forbund, det tyske, omdannelse af, 109.
 Forbundsdagen i Frankfurt, 81, 84, 94 f., 98 ff.
 Forbundsgesandten, misbilligelse af hans optræden, 98, 100, 108.
 Forfatningssagen i alm., 8, 11 f.
 Fællesforfatning for monarkiet, 15 f.
 Guinea, omdannelse af regeringen, 55.
 Hertugdømmernes administrative forbindelse, 18.
 Hyldingsed, aflæggelse af, 63.
 Indkaldelser, militære, 78 f., 92, 98, 104.
 Jernbanen Flensborg—Husum, 57 f.
 Kongres i Dresden, 96 f., 98 f., 106, 108.
 Landskatten af jorder og tiender, nedsættelse af, 64.
 Mønter, cirkulation af udenlandske, 60.
 Nikobarerne, forhandling om salg af, 97.
 Privilegier, det slesvig-holstenske ridderskabs, 74.
 Slesvigs uadskillelighed fra Danmark, 107.
 Stemningen i hertugdømmerne, 43.
 Stipendievæsenet ved universitetet, 47, 50.
 Straffelov, forslag om ny militær, 41.
 Studiehjælp til grønlandske og færøske embedsmænds børn, 46.
 Toldopkrævning ved grænsen til Lauenborg, 35.
 Transsattester for islandske studenter, 49.
 Tronskiftet, notifikation af, 34.
 Udførsel af heste, forbud mod, 95, 110.
 Universitetsdirektionens sammensætning, 53.
 Valg af erfarne mænd, 15, 37, 68.
Schøller, Georg, generalløjtnant:
 Borgervæbningen i Altona, krav om tysk kommandosprog, 105.
 Hyldingsed, aflæggelse af, 62.
 Indkaldelser, militære, 88 f., 91 ff., 102—05, 110.
Tillisch, F. F., kabinetssekretær:
 Hertugdømmernes administrative forbindelse, 24.
Tscherning, A. F., krigsminister:
 Afskedigelse af jyske amtmænd, 241.
 Afskedsbegæring, kultusministerens, 503.
 Als og Ærø, civilregeringen på, 496—99, 527, 537.
 Altona, oprettelse af borgergarde, 123.
 Amnesti til de slesvig-holstenske tropper, 242.
 Arrestation af slesvigske embedsmænd, 249.
 Avancementsreglement i hæren, udarbejdelse af nyt, 175.
 Beslaglæggelse af kulskibe, 174.
 Beslaglæggelse af tyske skibe, 302.
 Blokade af fjendtlige havne, 156 f., 235, 284.
 Centralmagt, anerkendelse af den nye tyske, 461.
 Demobilisering af hæren, 493, 516, 518 f., 521.
 Dimission, eget ønske om, 201, 205, 238, 313, 316, 328, 354, 364, 473, 476, 504, 509 f., 515, 518 f., 536.
 Dimission, udenrigsministerens ønske om, 531.
 Disciplinærbestemmelser i hæren, udarbejdelse af nye, 175.
 Ducørpenge, militære, 471.
 Döhnhoff-Reedtzske protokol, 523.
 Edsvorneretter, indførelse af, 432.
 Feltpræster, udnævnelse af, 201, 365 ff.

- Felttoget i Slesvig, 150, 153, 155, 168, 297, 324, 341.
- Formueskat, forslag om, 253.
- Francke, K. Ph., valg af ham til mægler, 125.
- Frankrig, anerkendelse af republik i, 299.
- Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 320, 327 f., 456, 462, 466, 492, 530 f., 535 f., 544 f., 548 f.
- Frigivelse af beslaglagte skibe, 435 f.
- Frigivelse af skib fra Grønland, 407.
- Frivillige, norske og svenske, 272 f.
- Fællesregeringen i Slesvig og Holsten i henhold t. Malmø-konventionen, 433, 436, 455 f., 467, 470, 472, 524.
- Føderativ forbindelse mellem Slesvig og Danmark, 313.
- Gesandtten i London, assistance til, 295.
- Geværer, indkøb af, 243, 260, 338 f.
- Grundlov, udkast til den nye, 408, 428.
- Haderslev, episoden i (^{9/10}), 502.
- Hesteudskrivning til hæren, 303, 323.
- Hjælpetropper, svenske, 301, 303, 352 f., 355, 357 f., 359.
- Hæren, forøgelse af, 438.
- Indkomstskat, forslag om, 253.
- Jægerkorps, oprettelse af ridende, 150.
- Kaldsret, den private gejstlige, 325.
- Kancelli, slesvig-holsten-lauenborgske, dets arkiv, 142.
- Kirkeforfatning, indførelse af, 200.
- Kirkelige reformer, nødvendigheden af, 325.
- Kolera, foranstaltninger mod, 499.
- Kongen:
 - Besøg ved hæren, 149.
 - Spørgsmål om hans ret til at bekræfte politiske beslutninger, 144, 155.
- Krigsfanger, løsladelse af, 260.
- Krigsfanger, udveksling af, 296.
- Krigsministeren, udnævnelse af stedfortræder for, 203 f.
- Krigstilstand i Jylland, erklæring om, 240.
- Kystmilitsen, nye bestemmelser om, 169.
- Landboreformer, genoptagelse af, 428.
- Legion, opstilling af svensk, 272 f.
- Lehmans rejse til Paris og London, 142.
- Len og stamhuse, opretholdelse af, 382, 458 f.
- Løfteparagraffer, grundlovsudkastets, 418.
- Martsministeriets tilbagetræden, 554, 556.
- Militærgesandtten ved forbundsdagen, hans optræden, 239.
- Militæroperationer, igangsættelse af små, 282, 301, 413 f.
- Militærorganisation, udarbejdelse af ny, 329.
- Minister for Slesvig, 312.
- Mobilisering af hæren, 144, 150, 152, 198, 200.
- Monarkiets forfatningsforhold i alm., 117 ff., 121, 126 f., 131—35.
- Overkommandoen over hæren, fransk tilbud om at overtage, 295.
- Pension, størrelse af embedsmænds, 297.
- Postforbindelse med Lübeck, 276.
- Postgangen til hertugdømmerne, 142.
- Proklamation, prinsen af Augustenborgs, 149.
- Proklamationer til:
 - Jyderne, 150.
- Provisoriske regering, kongens henvendelse til den, 153 ff.
- Rang, fastsættelse af ministres, 136.
- Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 162 f., 307, 312 f., 316, 334 ff., 353 f.
- Regeringskommissær i Slesvig, udnævnelse af, 162.

- Regeringskommissær i Jylland, udnævnelse af, 241, 263.
- Rekvisitioner, fjendtlige, i Jylland, 289.
- Rigsforsamlingen:
 Åbning, 508.
 Kongens ret til opløsning af, 521.
 Kongevalgte medlemmer af, 202, 238, 363 f., 501.
 Ministrenes sæde i, 425.
 Sættelse, 178, 180, 201 f., 205, 234.
 Spørgsmål om dens rådgivende eller besluttende myndighed, 246.
 Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 515, 528.
- Rusland, forhold til, 149.
- Russisk flåde, dens ophold i Danmark, 421.
- Sedler, udstedelse af rentebærende, 309.
- Slesvig:
 Deling, 168.
 Stænderforsamling, forslag om valg af ny, 237.
- Statsrådsbeslutning, kritik af foretaget ændring af, 392 f.
- Svaret til den provisoriske regerings deputation, 120, 122.
- Tokammerssystemet, 339.
- Troppers afsendelse til hertugdømmerne, 122 f.
- Udskrivning af:
 Embedsmænd, 532.
 Købstadbefolkningen, 269 f.
- Våbenstilstanden i Malmø:
 Tilblivelse og indhold, 278 f., 296, 320, 331 f., 334 ff., 343, 352 ff., 360 f., 392 f., 437, 498.
 Gennemførelse med magt, 467, 473, 504, 515.
- Værnepligt, lov om almindelig, 539 ff.
- Værnepligten, udvidelse af, 150.
- Ægteskab, indførelse af borgerligt, 533.
- Øresundstold, betaling af, 251.
- Zahrtmann, Christopher, marine-minister:
 Afskedsbegæring, kultusministerens, 503.
 Als og Ærø, civilregeringen på, 496, 498, 527, 537.
 Arbejdsledighed blandt murersvendene, 219.
 Beslaglæggelse af kulske, 210 f.
 Beslaglæggelse af preussiske skibe i Danmark, 238 f., 248, 273.
 Beslaglæggelse af tyske skibe, 248, 254, 258, 261, 265 f., 296, 298, 436.
 Blad, oprettelse af, i Slesvig, 427.
 Blokade af fjendtlige havne, 198 f., 206, 235, 283 ff., 404.
 Budgettets behandling, 406.
 Centralmagt, anerkendelse af den nye tyske, 461.
 Dampmaskine, indkøb af, 525.
 Dampskibe, indkøb af, 234.
 Dampskibsforbindelse med England, forslag om, 401 f.
 Demobilisering af flåden, 515 f., 521, 527.
 Demobilisering af hæren, 493.
 Dimission:
 Eget ønske om, 529.
 Krigsministerens ønske om, 205.
 Udenrigsministerens ønske om, 529.
- Edsvorneretter, indførelse af, 417, 432.
- Eksamen, oprettelse af filologisk-historisk, 371.
- Elben, blokade af, 254 ff., 260, 297, 402 f.
- Embeder, besættelse af slesvigske, 212.
- Erstatning til afskedigede slesvigske embedsmænd, 203.
- Feltpræster, udnævnelse af, 366 f.
- Felttoget i Slesvig, 220, 297.
- Fredsforhandlinger, betingelser for optagelse af, 321, 462 f., 472 f., 492 f., 529 ff., 535 f., 550, 552.

- Frigivelse af beslagte skibe, 434.
 Frigivelse af skib fra Grønland, 407.
 Frivillige, norske og svenske, 273.
 Fællesregeringen i Slesvig og Holsten i henhold til Malmø-konventionen, 440, 455, 466, 470, 496, 523 f.
 Føderativ forbindelse mellem Slesvig og Danmark, 463.
 Geværer, indkøb af, 221 f.
 Grundlov, udkast til den nye, 406 ff., 428 f.
 Hesteudskrivning til hæren, 323.
 Hjemkaldelse af skibene fra Nord-søen, 470.
 Hjælpetropper, svenske, 301, 303, 421.
 Hæren, forøgelse af, 495 f.
 Kaldsret, den private gejstlige, 325 f.
 Krigsministeren, udnævnelse af stedfortræder for, 204.
 Kvægeksperten til Hertugdømmerne, 197.
 Landboreformer, genoptagelse af, 429.
 Len og stamhuse, opretholdelse af, 282.
 Lejdebrev, udstedelse af, 274 f.
 Marineministerium, oprettelse af, 201.
 Martsministeriets tilbagetræden, 554, 556.
 Militæroperationer, igangsættelse af små, 282, 413 f.
 Militærpersoners troskabsbrud, 217.
 Minister for Slesvig, 223, 524.
 Mobilisering af flåden, 199.
 Nyboder, valgpropaganda i, 441 f.
 Opbringelse af skibe med fødevarer, 264.
 Ordensdekorationer, fratagelse af, 330.
 Pension, størrelse af embedsmænds, 201.
 Postforbindelse med Lübeck, 276.
 Regeringskommission for Slesvig, udnævnelse af, 314, 316, 333, 335, 351 f.
 Rekvisitioner, fjendtlige, i Jylland, 289.
 Reorganisation af ministeriet, 544.
 Rigsforsamlingen:
 Åbning, 521.
 Indkaldelse, 475.
 Kongevalgte medlemmer af, 212 f., 501.
 Ministrenes sæde i, 506.
 Sammensætning, 202, 206—10, 215, 363.
 Stillingtagen til den udenrigspolitiske situation, 528.
 Sedler, udstedelse af rentebærende, 309.
 Slesvig:
 Deling af Slesvig, 279, 463, 473, 492, 533—36, 552.
 Selvstændighed, debat om størrelsen af, 492 f.
 Stændersamling, forslag om valg af ny, 233 .
 Statsrådsbeslutning, kritik af foretaget ændring af, 392.
 Sømilitær udrustning, forøgelse af, 243, 397 f.
 Søpas for holstenske skibe, 247.
 Tilbagekaldelse af danske krigsskibe, 456.
 Tømmer, indkøb af, 268.
 Udskrivning af købstadbefolkningen, 270.
 Understøttelse til slesvigske skipper, 421.
 Våbenstilstanden i Malmø, tilblivelse og indhold, 296, 332—35, 344, 351 f., 358, 360 f., 392, 428, 437, 441, 469 f., 498 f.
 Våbenstilstand, preussisk forslag om kort, 220.
 Valglov til rigsdagen, udkast til, 511.
 Valgmåden, direkte eller indirekte valg, 213 f.
 Værnepligt, lov om almindelig, 539 ff.
 Ægteskab, indførelse af borgerligt, 533.

- Øresund, højhedsretten over, 238.
Øresundstold, betaling af, 252, 272.
- Ørsted, A. S., gehejmestatsminister:
Borgerforeningen i Kiel, tilsyn med, 85 f.
Dansk latinskole i Haderslev, 33.
Dansk sprog i Slesvig, 21.
Embedsmænds yttringsfrihed, indskrænkning af, 70.
Erstatningsbetalinger til godset Müsen, 38.
Forbundsdagen i Frankfurt, 100.
Forbundsgesandten, misbilligelse af hans optræden, 100.
Forfatningsreskriptet af 28. jan. 1848, dets ophævelse, 111 f.
Fællesforfatning for monarkiet, 16.
Guinea, omdannelse af regeringen, 55.
Hertugdømmernes administrative forbindelse, 18 ff.
Hyldingsed, aflæggelse af, 63.
Indfødsret, 48.
- Indkaldelser, militære, 92 f.
Kancellisprog, anvendelse af, 76.
Landskatten af jorder og tiender, nedsættelse af, 64.
Latinundervisningen i de lærde skoler, 30.
Privilegier, det slesvig-holstenske ridderskabs, 74.
Skattebevillingsret, 9, 16.
Slesvigs uadskillelighed fra Danmark, 108.
Stipendievæsenet ved universitetet, 47, 50.
Straffelov, forslag om ny militær, 41.
Straffelovgivning i alm., 40 f.
Studiehjælp til grønlandske og færøske embedsmænds børn, 47.
Trangsattester for islandske studenter, 48 f.
Tyske forbund, omdannelse af dets grundlov, 108 f.
Universitetsdirektionens sammensætning, 53.
Valg af erfarne mænd, 22, 72 f.